

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK,

OF

BEKNOPTE LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN

MANNEN, DIE, VAN HET BEGIN DER WERELD TOT OP ONZEN
TIJD, ZICH DOOR VERNUFT, BEGAAFDHEDEN, DEUGDEN,
DUALINGEN OF MISDADEN HEBBEN BEROEMD OF BERUCHT
GEMAAKT; VOORAFGEGAAN DOOR EENE TIJDREKENKUNDIGE
VERHANDELING, OM DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN,
IN HET WOORDENBOEK VERSPREID, TOT EEN
GESCHIEDKUNDIG GEHEEL TE MAKEN,

door den Abt

F. X. DE FELLER.

NAAR HET FRANSCH.

*Met een groot aantal nieuwe artikels verrijkt, en met
dezulke vermeerderd, die eens meer onmiddellijke be-
trekking tot de Nederlanden hebben.*

Convenientia cuique.

HORAT. Art. poet.

ACHTTIENDE DEEL.

TE 'sHERTOGENBOSCH,
BIJ J. J. ARKESTEYN EN ZOON.

1839.

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK.

N O A.

NOADIAS. — Zie SÉMÉIAS.

NOAILLES (ANTONIUS DE), ridder van de orde des konings van *Frankrijk*, gewoon edelman van hoogstdezelfs kamer, landvoogd van *Bordeaux*, uit een aanzienlijk en oud huis van *Limousin*, hetwelk sedert eenen onheugelijken tijd, het grondgebied en kasteel van *Noailles*, bij *Brive* gelegen, bezit, werd in 1504 geboren. Zijne verdiensten verhieven hem tot de posten van afgezant in *Engeland*, van kamerheer der kinderen van *Frankrijk* en van admiraal van *Guienne*, daarna in 1543 van *Frankrijk*. Hij bragt gedurende zijn gezantschap in *Engeland* den wapenstilstand tot stand, die te *Vaucelles*, tusschen **HENDRIK II** en **PHILIPPUS II**, koningen van *Frankrijk* en van *Spanje*, gesloten werd. Bij zijne terugkomst, verdreef hij de Calvinisten uit de stad

Bordeaux, van welke zij zich meester gemaakt hadden, en overleed in 1562, in den ouderdom van 58 jaren. — Zijn broeder **FRANCISCUS DE NOAILLES**, bisschop van *Dax*, in 1519 geboren, was afgezant in *Engeland*, te *Rome*, te *Venetie* en te *Konstantinopel*, alwaar hij groote diensten aan de Christenheid bewees. Hij overleed te *Bayonne*, in 1585, in den ouderdom van 66 jaren. **HENDRIK III** en **CATHARINA DE MEDICIS** raadpleegden hem in de neteligste zaken. Zijne *Gezantschappen* in *Engeland*, en die van zijnen broeder zijn te *Parijs*, in 1763, 3 deelen in 12.mo, in het licht gegeven.

NOAILLES (ANNA JULIUS DE), hertog, pair en maarschalk van *Frankrijk* enz., was de zoon van **ANNA DE NOAILLES**, ten wiens gunste het graafschap *Ayen*, in de maand

December 1663, tot een her-
togdom en pairschap verhe-
ven werd. Hij werd in 1650
geboren en tot eersten veld-
heer van de lijfwacht bevor-
derd, in opvolging van zijnen
vader, en hij had het bevel
over het huis van den koning,
in *Vlaanderen*, in het jaar
1680; voerde het opperbevel
in *Roussillon* en *Katalonië*
in 1689, en werd in de maand
Maart 1693, tot maarschalk
van *Frankrijk* benoemd. Hij
won den slag van *Ther*, den
27 Mei van het volgende jaar,
nam de steden *Palamos* en
Girone in, en overleed te
Versailles, den 20 October
1708, in den ouderdom van
59 jaren, deze heer was even
zoo beminnelijk door zijne
liefde voor de Godsdienst,
als door zijnen vurigen ijver
voor het welzijn des staats.

NOAILLES (LODEWIJK ANTO-
NIUS DE), kardinaal en broe-
der van ANNA JULIUS, in 1651
geboren, werd in de gods-
vrucht en in de letteren op-
gevoed. Nadat hij zijne doc-
torale proefjaren met onder-
scheiding aan de *Sorbonne*
volbragt had, verkreeg hij
den doctoralen hoed in 1676.
De koning benoemde hem in
1679 tot het bisdom van *Ca-
hors*. Hij werd in het vol-
gende jaar verplaatst naar
Châlons-sur-Marne, en toen
het aartsbisdom *Parijs*, in

1695 vacant geworden was,
sloeg LODEWIJK XIV de oogen
op hem, ter vervulling van
dezen gewigtigen zetel. NO-
AILLES scheen in den beginne
tot de aanneming dier waar-
digheid niet genegen, doch
eenigen tijd daarna, niet te
vreden met in zijne benoe-
ming te berusten, vraagde
en verkreeg hij daarenboven
zijnen broeder tot zijnen op-
volger, op den zetel van
Châlons. De aartsbisschop
van *Parijs* maakte reglemen-
ten voor het bestuur van zijne
diocees, en voor de hervor-
ming zijner geestelijkheid;
maar hij onzag de Jesuiten
niet genoeg, hij wilde, vol-
gens zijne uitdrukkingen, hun
knecht niet zijn, en deze
meenden van hunnen kant
reden te hebben, van zich
over den prelaat te beklagen.
NOAILLES had in 1685, toen
hij nog bisschop van *Châlons*
was, eene openlijke goedkeu-
ring verleend aan de *Zede-
kundige overwegingen*, (*Ré-
flexions morales*), van pater
QUESNEL, of liever, hij had
er de goedkeuring van voort-
gezet, want zijn voorganger
FELIX VIALART, had dezelve
voor zijne diocees toegestaan.
Toen hij aartsbisschop van
Parijs geworden was, ver-
oordeelde hij in 1696, het
boek van den abt DE BARCOS,
getiteld: *Exposition etc.*,
(*Verklaring van het Catho-*

lijke Geloof, betrekkelijk de genade). Men zag bij deze gelegenheid het beruchte kerkelijke vraagstuk verschijnen, hetwelk aan pater DOUCIN toegeschreven werd, maar hetwelk pater GERBERON met meer waarschijnlijkheid meent van eenen schrijver van de partij van JANSENIUS te zijn, dom DIEDERIK DE VIAIXNES, een der bitterste Jansenisten, zegt AGÜESSEAU. Men onderzocht in dit vraagstuk: » In wien moest men gelooven, of in den heer DE NOAILLES, aartsbisschop van *Parijs*, die de *Verklaring des Geloofs* doemt, of in den heer DE NOAILLES, bisschop van *Châlons*, die de *Zedekundige Overwegingen* goedkeurt? » Het is gemakkelijk te begrijpen, dat de aartsbisschop er over verbitterd werd; en daar hij niet twijfelde of dit werk was van een' Jesuit, werd hij er tegen deze religieuzen zeer door ingenomen. In de vergadering van 1700, bij welke hij voorzat, deed hij 127 stellingen doemen, uit de verschillende casuïsten getrokken, onder welke er vele Jesuiten waren, maar die slechts oudere gevolgd en herhaald hadden. (Zie MORA). In hetzelfde jaar werd hij tot kardinaal benoemd. In 1701 stelde men een godgeleerd vraagstuk voor, het-

welk men de *gewetenszaak bij uitnemendheid* noemde. » Kon men de Sacramenten aan iemand toedienen, die het formulier ondertekend zou hebben, terwijl hij in den grond zijns harten meende, dat de Paus en zelfs de Kerk zich omtrent daadzaken kunnen bedriegen? » Veertig leeraars verklaarden, dat men aan zoodanigen persoon de absolutie kon geven, anderen waren van een tegenovergesteld gevoelen. CLEMENS XI meende den twist te eindigen, door in 1705 de bulle *Vineam Domini* uit te vaardigen. De vergadering der geestelijkheid van hetzelfde jaar ontving deze bulle, maar met de bepaling, dat de *bisschoppen dezelve als door een vonnis aannamen*. Deze bepaling, door den kardinaal DE NOAILLES ingegeven, nam CLEMENS XI tegen hem in. Intusschen wilde de kardinaal de bulle aan de religieuzen van *Port-Royal-des-Champs* laten ondertekenen. Zij ondertekenden, maar voegden er bij, dat » dit was zonder inbreuk te maken, op hetgene wat ten haren opzichte bij den vrede van CLEMENS IX besloten was. » Deze verklaring werd slecht uitgelegd. De koning vraagde eene bulle aan den Paus, voor de vernietiging van dit klooster,

en in 1709 werd het geheel en al verdelgd. De kardinaal DE NOAILLES, die dikwerf gezegd had, dat *Port-Royal* het *verblijf der onschuld* was, nam deel aan de verwoesting van hetzelfde, omdat hij er later het verblijf der stijfhoofdigheid in meende te zien. In het jaar te voren (1708) had CLEMENS XI een besluit uitgevaardigd, tegen de *zedekundige overwegingen*; maar daar het parlement van *Frankrijk* er onwettigheden in gevonden had, werd hetzelfde in *Frankrijk* niet aangenomen. De bliksems tegen QUESNEL gerigt, bragten derzelve uitwerksels eerst voort in 1713, het jaar, in hetwelk de bulle *Unigenitus* in het licht verscheen. De kardinaal DE NOAILLES herriep den 28 September 1713, de goedkeuring die hij, toen hij nog bisschop van *Châlons* was, aan het boek van QUESNEL gegeven had. Eene talrijke vergadering van bisschoppen, werd te *Parijs* zamen geroepen; alle namen de bulle aan, eenigen zuiver en eenvoudig, anderen behoudens eenige verklaringen; met uitzondering van zeven, die noch de bulle, noch verklaringen wilden. De kardinaal DE NOAILLES stelde zich aan het hoofd van deze laatsten, en verbood hij een bevelschrift van den

25 Februarij, de bulle *Unigenitus* aan te nemen. LODEWIJK XIV, verbitterd, verbood hem om aan het hof te verschijnen, en zond de bisschoppen, zijne aanhangers naar hunne diocesen terug. De bulle werd in de registers der *Sorbonne* en des *parlements* opgenomen. Maar na den dood van LODEWIJK XIV, in 1715, veranderde alles van aanzien. De hertog van *Orléans*, regent van het koninkrijk, stelde den kardinaal DE NOAILLES aan het hoofd van den gewetensraad. Daar deze prelaat aan het hof van den regent wel ontvangen werd, zoo beriepen de bisschoppen, die tegen de bulle waren ingenomen, zich op een toekomstig concilie, al mogt hetzelfde ook nimmer gehouden worden. NOAILLES beriep zich ook in 1717, door eene openbare akte, die hij besluit van het parlement, den 1 December van hetzelfde jaar, vernietigd werd. De aartsbisschop hernieuwde zijne beroeping in 1718, en den 14 Januarij 1719, vaardigde hij eene *herderlijke onderrigting* uit, welke den 3 Augustus 1719 te *Rome*, bij een besluit van den Paus veroordeeld werd. De regent, die de dwaling met de waarheid verwarde, legde aan beide partijen het stilzwijgen op. Deze wet,

om stil te zwijgen, welke altijd aanbevolen en altijd overtreden wordt, moedigde slechts de tegenstrevers aan. De ondervinding van alle eeuwen leert, dat het altijd onder de schaduw der stilzwijgendheid is, dat de sectarissen zich versterken, wel besloten van hetzelfde niet te houden, zien zij het bevel, dat zulks aan hunne tegenpartijen oplegt; als eene overwinning aan, en het is waarlijk eene overwinning voor de dwaling te zien, dat de waarheid als opgesloten wordt. Intusschen brak de oogenblik des Heeren voor den kardinaal aan. Hij herkende eensklaps, zoo als hij zulks openlijk verklaarde, dat men hem in eene partij van wargeesten gewikkeld had. De gewetenswroegingen, die hij sedert lang ondervond, gevoegd bij den bijna tachtigjarigen ouderdom, die hem met eenen aanstaanden dood bedreigde, deden hem besluiten, om aan Paus BENEDICTUS XIII, in al te stichtelijke bewoordingen te schrijven, dan dat men dezelve ongepast zou vinden, op welke plaats dezelve ook aangehaald mogten worden. Nadat hij gezegd had, dat zijn hooge ouderdom hem niet meer veroorloofde, op een langer leven te rekenen, en dat de aannadering der eeu-

wigheid van hem vorderde, dat hij eindelijk aan het verlangen van het Opperhoofd der Kerk voldeed, vervolgde hij: »Met dit inzicht verklaar ik u, in de tegenwoordigheid van J. C., dat ik mij opregt aan de bulle *Unigenitus* onderwerp, dat ik het boek over de *Zedelijke overweging* benevens 101 stellingen, die er uitgetrokken zijn, doem, op dezelfde wijze als zij door de bulle gedoemd zijn; en dat ik mijne *herderlijke onderrigting*, met al hetgeen er onder mijnen naam tegen deze bulle in het licht verschenen is, herroep. Ik be loof aan Uwe Heiligheid, vervolgt hij, van onverwijld een mandement uit te vaardigen, om voorschreven bulle in mijn diocees te doen aannemen. Ik moet Uwer Heiligheid nog bekennen, dat ik mij, sedert ik door de genade des Heeren, dit besluit heb genomen, oneindig verligt gevoel, dat de dagen veel opgeruimder voor mij zijn geworden; dat mijne ziel eenen vrede en eene gerustheid geniet, welke ik sedert lang niet smaakte." Al-deze beloften werden stiptelijk nagekomen. De kardinaal-aartsbisschop herriep zijn appel, en zijn herroepings-mandement werd den 11 October 1728 aangeplakt. Hij over-

leed in 1729, in den ouderdom van 78 jaren. Zijne liefdadigheid was groot, toen zijne meubels verkocht en al de schulden betaald waren, liet hij niet meer dan 500 livres na. Hij beminde het goede en oefende hetzelfde uit. Zachtaardig, aangenaam in gezelschap, zelfs schitterend in gesprekken, gevoelig voor de vriendschap, vol van opregtheid en openhartigheid, boeide hij het hart en den geest. Indien hij zich somwijlen liet verschalken, is zulks, wijl hij volgens de verhevenheid zijner ziel over anderen oordeelde, en deze ziel was onbekwaam om te bedriegen. Zijne vijanden meenden in hem een mengsel van grootheid en van zwakheid, van moed en van besluiteloosheid te zien. Vol goede trouw, verdedigde hij lieden, die men beschuldigde dat zij er in te kort schoten. Hij begunstigde de Jansenisten, zonder zelf Jansenist te zijn. Ofschoon hij tegen den Paus, en op eenige appellanten na, tegen al de bisschoppen van de Catholijke wereld worstelde, had men het zoo ver gebracht, dat men hem deed gelooven, dat hij enkel de Jesuiten tot tegenpartij had, hetgeen ongelooflijk zou schijnen, indien men deze zonderlinge overtuiging niet in zijne eigene brieven en in die

van zijne correspondenten zag opgeteekend. » Er bestaat slechts één argwaan tegen u, » (schreef hem mevrouw DE MAINTENON, in beantwoording op eenen zijner brieven), » is het mogelijk om denzelven uit den weg te ruimen? Al wat men tegen u zegt, bepaalt zich tot de geheime bescherming, welke gij aan de partij der Jansenisten verleent. Niemand beschuldigt u zulks te zijn; wilt gij nog langer de aanvoerder en de martelaar van een ligchaam zijn, over welks lidmaatschap gij blozen zoudt? Nooit zijn de Jesuiten zwakker geweest, dan zij het zijn. Ik voorzie het gezag, hetwelk gij zoudt hebben, indien deze nevel van Jansenismus kon verdreven worden. Men is onderdrukt, dat gij te Rome regtstreeksche en zijdelingsche briefwisseling onderhoudt, met lieden, die op de vurigste wijze met het Jansenismus ingenomen en tegen den koning zijn. Geloof mij, mijn heer, dat hij alles verneemt en dat hij geen ongelijk heeft u te verdenken. Het is niet over de redevoeringen van uwen pater LA CHAISE enz.» — GASTON JOANNES BAPTISTE LODEWIJK DE NOAILLES zijn broeder, die hem in het bisdom van *Châlons* opvolgde, heeft dezelfde tegenkanting tegen de bulle *Unigenitus*

aan den dag gelegd en heeft zijnen broeder niet nagevolgd in deszelfs hereeniging met het ligchaam der Kerk. Hij overleed in 1720, in den ouderdom van 52 jaren.

NOAILLES (ADRIANUS-MAURITS hertog van) zoon van **ANNA JULIUS** over wien wij gesproken hebben, werd te *Parijs* in 1678 geboren. Met begaafdheden voor den oorlog geboren, diende hij vroegtijdig en bevond zich bij al de belegeringen, welke de hertog zijn vader in 1693 en in 1694 in *Katalonië* deed. Daarna onderscheidde hij zich onder den hertog van *Vendome*, in dezelfde provincie, vertrok in 1696 naar *Vlaanderen*, en ging daar voort met zijnen moed en zijne voorzigtigheid aan den dag te leggen. Deze beide hoedanigheden deden hem in 1700 verkiezen om den koning van *Spanje* naar *Madrid* te vergezellen. Niemand is onbekend met de uitstekende diensten, die hij in *Katalonië* gedurende den Spaanschen successie oorlog bewees. Bevelhebber over de legers des konings in *Roussillon*, behaalde hij aldaar in 1709 vele voordeelen op de vijanden. [Daar **LODEWIJK XIV** zag dat hij van vijanden omringd en *Frankrijk* uitgeput was, zoo belastte hij hem, om bij zijnen kleinzoon **PHILIP-**

PUS V er op aan te dringen, om, behoudens eenen kleinen lijftogt, afstand te doen van de kroon; de hertog deed zelfs aan **PHILIPPUS** gevoelen, dat zijn grootvader gedwongen kon zijn om tot behoud van den vrede voor *Frankrijk* hem te bestrijden. **PHILIPPUS** toonde zich onverzettelijk, behaalde nieuwe zegepralen en het was aan zijne standvastigheid, dat het huis der **BOURBONS** het behoud van het koninkrijk *Spanje* te danken had]. Op het einde van 1710, en in het midden van den winter maakte hij zich meester van *Girona*, eene der gewichtigste plaatsen van *Katalonië*. Deze uitstekende dienst werd in 1711 door **PHILIPPUS V** beloond, met den titel van *Spaansche grande* der eerste klasse. **LODEWIJK XIV**, niet minder gevoelig voor zijne verdiensten, dan zijn kleinzoon, had hem in 1702 tot brigadier, in 1704 tot veldmaarschalk, in 1706 tot luitenant-generaal en in 1708 tot hertog en pair bevorderd. Daar hij de dubbele verdiensten van krijgs- en staatsman in zich vereenigde zoo werd hij in 1715 tot voorzitter van den raad der geldmiddelen, in 1718 tot lid van den raad van regentschap en in 1724 tot lid van de orde des konings benoemd. In den oorlog van

1733 diende hij bij de belegering van *Philipsbourg*, gedurende welke hij met den maarschalks-staf van *Frankrijk* vereerd werd. Hij had het bevel over de troepen gedurende den winter van 1734 en heroverde *Worms* van de keizerlijken. In 1735 tot opperbevelhebber der Fransche troepen in *Italië* benoemd, ging hij nieuwe lauweren plukken. Maar in den oorlog van 1741 was hij niet zoo gelukkig en verloor den veldslag van *Dettingen* in 1743. Hij overleed te *Parijs* den 24 Junij 1766 in den ouderdom van bijna 88 jaren. Hij paarde bij zeldzame bekwaamheden en vele vlugheid des geestes kundigheden van allerlei aard. De ware kenners hebben altijd zijne be gaafdheden voor de plannen van veldtogten bewonderd; maar zij hebben hem verweeten, dat het hem aan kracht in de uitvoering ontbrak. Somwijlen door zijne voorafberekeningen besluiteloos, somwijlen al te hevig geschokt door tegenwerkingen of door billijke redenen van ongerustheid, kon hij in verschillende gelegenheden gunstige oogenblikken verliezen. Hij kon ook vreesachtig schijnen als hij slechts voorzigtig was. Hij was in 1698 met *FRANCISCA D'AUBGINE*, eenige dochter van den graaf *D'AUBIGNE*,

broeder van mevrouw *DE MAINTENON* in den echt getreden. De abt *MILLOT* heeft zijne *Gedenkschriften* in 1777 in 6 deelen in 12.mo in het licht gegeven. Zij zouden belangrijker en meer geacht zijn, indien de uitgever aan dezelve niet die tint van valsche wijsbegeerte had gegeven, welke men in zijne *Beginsel en der Geschiedenis* en in al wat uit zijne handen gekomen is opmerkt.

* *NOAILLES-MOUCHY* (*PETRUS* hertog van), maarschalk van *Frankrijk*, werd in 1715 te *Parijs* geboren, en trad van zijne teederste jeugd af in de krijgsdienst. Hij maakte met eer den zevenjarigen oorlog mede, en gaf bij elke gelegenheid bewijzen van beleid en dapperheid. Zijne diensten werden beloond door het bestuur over de koninklijke huizen van *Versailles* en *Marly* en door den veldmaarschalks-staf van *Frankrijk*, welken hij in 1775 verkreeg. Hij was lid van de vergadering van aanzienlijken in 1787, en na de zitting, keerde hij naar zijne woonplaats terug en miengde zich niet meer in staatkundige zaken. Deze gematigdheid kon hem intusschen niet van de vervolging der terroristen bevrijden. Deze hadden eenen afkeer voor zijnen naam, zijne

geboorte en zelfs voor de kleeding van het oude hof, in welker behoud de hertog behagen vond. In 1793 met zijne echtgenooten in hechtenis genomen en in de gevangnissen van het *Luxembourg* opgesloten, werd hij eenige maanden daarna voor de revolutionnaire regtbank betrokken » als een vijand van het volk als medepligtige van den verrader CAPET, en uitdeeler van de sommen, welke de dwingeland bezigde om dweepers te bezoldigen.” De beide echtgenooten werden ter dood veroordeeld en den 27 Junij 1794 werd het vonnis voltrokken. De maarschalk was toen negen en zeventig en de hertogin 60 jaren oud.

* NOAILLES (N. Hertog van), oudstè zoon van den maarschalk van dien naam, den 26 October 1739 geboren, voerde in het begin den naam van *Hertog van Ayen*. Door zijne geboorte tot de loopbaan der wapens geroepen, begaf hij zich in den ouderdom van 13 jaren onder de lijfwacht, en in 1755 had hij het reeds gebragt tot den rang van kolonel, in het regiment *Noailles-ruiterij*, tot zijne familie behoorende, die hetzelfde, op hare kosten gedurende den Spaanschen successie-oorlog had opgrigt. Met roem maakte hij aan het hoofd

van dat corps de vier laatste veldtogten van den zevenjarigen oorlog mede, werd vervolgens benoemd tot kapitein der Schotsche compagnie van de lijfwacht, en bekleedde dien rang onder LODEWIJK XV en LODEWIJK XVI. Met het gulden vlies versierd, werd de hertog van *Noailles* achtereenvolgend tot de rangen van brigadier en veldmaarschalk bevorderd en verkreeg het landvoogdijschap van *Roussillon*, hetwelk zijn vader had bekleed, toen hij den veldtogt van *Katalonië* mede maakte; en, toen de oorlog tusschen *Frankrijk* en *Engeland* losbarstte, werd hij in *Bretagne* geplaatst. Later werd hij benoemd tot luitenant-generaal, algemeen militair inspecteur, bevelhebber in *Vlaanderen*, en lid van den krijgsraad onder het ministerie van den maarschalk DE SÉGUR. Hij bragt door de *Verhandelingen*, welke hij in dien raad voorlas, verscheidene hervormingen te weeg, onder anderen het ophouden van het misbruik, om de soldaten der infanterie, drie bij elkander te doen slapen. De hertog van *Ayen*, had zich reeds vroeg bekend gemaakt, door gelukkige invallen, geestige kwinkslagen, vlugge en ongedwongen verzen, en werd voor een der schranderste heeren van het

hof gehouden. Reeds bij het begin der omwenteling verliet hij *Frankrijk*, en zocht eene schuilplaats in *Zwitserland*; maar niet zoodra was hij onderrigt van het gevaar, waaraan de koning was blootgesteld, of hij vergat datgene, hetwelk hem zelf kon bedreigen, en kwam te *Parijs* terug. Bij de eerste alarmleus, kwam hij op de *Tuileries*, in zijn uniform van luitenant-generaal, en bleef, gedurende de geheele week, welke den 10 Augustus voorafging en gedurende dezen dag, onafgebroken aan de zijde des konings. Toen het niet meer in zijne magt was, om den vorst te redden, keerde hij naar *Zwitserland* terug, alwaar hij dertig jaren in het *Waadland* doorbragt in het midden der studie en door de openbare achting omringd. Bij de restauratie kwam hij eenen oogenblik in *Frankrijk* terug, en nam somtijds zitting in de kamer der pairs, maar zijne zwakheden en gewoonten riepen hem naar zijne afzondering in het *Waadland* terug. Het verlies dat hij in 1823 van zijne tweede echtgenoot, de gravin van GOLFINKIN, eene Russische dame, onderging, bragt hem bij zijne kinderen terug, en hij eindigde op eene vreedzame wijze zijnen langen le-

vensloop te *Fontenay-en-Brie* den 20 October 1824 door vier zijner geslachten omringd. In een eerste huwelijk was hij getrouwd geweest met de dochter van den kanselier D'AUGESSEAU, en gedurende het schrikbewind, had hij op eenen zelfden dag (22 Julij 1794), en op hetzelfde schavot, zijne moeder, zijne echtgenoot en de burggravin DE NOAILLES, zijne dochter, verloren. Hij was sedert 1777 lid der academie van wetenschappen, en in 1816, werd hij met den titel van vrijen academicus, in de reorganisatie van het instituut begrepen. Aan hem heeft men de eerste goede kaart van *Duitschland* te danken, welke in alle oorlogen, waarvan dat land het tooneel is geweest, gebruikt werd. De *Lofrede* van den hertog van NOAILLES, in de kamer der pairs door den prins DE POIX (NOAILLES-MOUCHY), uitgesproken, komt voor, in den *Moniteur* van 5 Februarij 1825.

* NOAILLES (LODEWIJK MARIA, burggraaf van), tweede zoon van den maarschalk DE MOUCHY, te *Parijs* in 1756 geboren, trad reeds vroeg de loopbaan der wapens in, en maakte den Amerikaanschen oorlog mede. In het begin der Fransche omwenteling,

was hij kolonel der Elzasser-jagers. In 1789 bij de eerste opening der algemeene staten, door den adel van het schependom *Nemours*, tot afgevaardigde bij dezelve benoemd, verklaarde hij zich in den beginne tegen de vereeniging der standen; maar kort daarna plaatste hij zich aan de linkerzijde, en hij was het, die den 14 Julij aan de vergadering den opstand van *Parijs*, de inneming der *Bastille*, en den dood van *LAUNAY* aankondigde. Met verscheiden demagogogen verbonden, was hij de eerste, die op den 4 Augustus den adel en de geestelijkheid uitnoodigde, om afstand te doen van hunne voorregten, en hij lokte tevens de afschaffing der leenregten uit, door de ongeregeldheden der veldtogten toe te schrijven, »aan de vertraging welke men in dezen door het verdrukte volk, zoo lang verwachten maatregel bragt.” Den 18 September bood hij een verslag aan over de organisatie des legers; den 5 Junij 1790 deed hij aan de clubs der Jacobijnen het voorstel, dat in een besluit werd veranderd, om aan al de leden derzelve te verbieden, vreemde stoffen te dragen. Op den 19 derzelfde maand had hij grootelijks deel aan het besluit betrekkelijk de afschaffing der titels en hoedanig-

heden, en der liverijen, die er het kenmerk van waren. Ten gevolge van een geschil, hetwelk hij met *BARNAVE* had, vocht hij met dezen op het pistool, en na het schot zijner tegenpartij te hebben afgewacht, trok hij het zijne in de lucht af; kort daarna verzoenden zij zich weder met elkander. In September bragt hij op nieuw verslag uit over den staat en de organisatie des legers. Ook sprak hij over de wezenlijke of vooronderstelde ontwerpen, der vreemde Mogendheden, over de middelen, welke men in *Frankrijk* bezat, om aan dezelve het hoofd te bieden, terwijl hij besloot, dat *Frankrijk*, zoo lang als het vereenigd bleef, onoverwinnelijk zou zijn. Later maakte hij de kuiperijen der contra-revolutionnaires bekend, om de Zwitsersche gardes op te ruijen, en deed te gelijkertijd aan elk genootschap verbieden, om betrekkingen of briefwisselingen met de Fransche en vreemde regimenten te onderhouden. Den 22 September deed hij een besluit, ter organisatie van de nationale gendarmerie, uitvaardigen. Den 26 Februarij 1791, werd hij tot voorzitter verkozen, en met eene zending naar den *Elzas* afgevaardigd. Bij zijne terugkomst verscheen hij den 6 April voor de tri-

bune van de clubs der Jacobijnen, ten einde verslag te doen van zijne zending en om de geesten, wegens den staatkundigen toestand van dat gewest gerust te stellen. De vijandelijke bewegingen der naburige mogendheden, strekten hem den 19 tot beweegreden of voorwendsel, om er den minister van buitenlandse zaken over te beschuldigen, en hij zeide onder anderen: » Waartoe dienen de agenten, de bespieders, de afgevaardigden anders, dan om te weten, wat er onder hunne oogen voorvalt? » Den 28 stemde hij voor de toelating zonder onderscheid aller burgers, tot de nationale garde, en den 29 ondersteunde hij de gemeenschap der krijgslieden met de clubs als geschikt, om hun liefde voor de nieuwe orde van zaken in te boezemen. Hij las, den 5 Mei in de vergadering, eene breedvoerige redevoering voor, strekkende tot het nemen van een besluit om de assignatien van vijf livres in omloop te brengen. Den 29 derzelfde maand aan het hoofd van zijn regiment naar Colmar gezonden, dempte hij aldaar eenen opstand, die juist losgebarsten was. Hij kwam te Parijs daags na de ontvlugting van LODEWIJK XVI, en haastte zich om in de vergadering zijnen eed van trouw

aan de natie te gaan afleggen. Op den 5 September sprak hij eene vrij krachtvolle redevoering uit, over den toestand van Frankrijk, spoorde de vergadering aan, om krachtdadiger maatregelen te nemen, tegen elken onverhoedschen aanval der Mogendheden, en wees een plan aan, ten einde de verdediging van den staat te verzekeren en de inwendige rust te herstellen, » het veiligste wapen, zeide hij, om de ontwerpen der vijanden te verijdelen. » Bij het einde der zittingen, begaf hij zich naar het leger; en schreef uit Sedan, in November, eenen vrij bondigen en gematigden brief, over de weigering van LODEWIJK XVI, om het besluit tegen de uitgewekenen te bekrachtigen, eenen brief, die bij de Jakobijnen geenen bijval vond: zij meenden te ontdekken dat NOAILLES eene schrede achterwaarts deed. Hij werd desnietteenstaande in Mei 1792, benoemd tot bevelhebber der reeks van voorposten, van het kamp van Valenciennes. Maar toen na de gevangenneming van LODEWIJK XVI, en zijne familie, de vervolging tegen de adellijken met meer nadruk op nieuw begon, achtte NOAILLES, ondanks de nog kortelings bewezen diensten, zich in Frankrijk niet veilig. Hij

nam zijn ontslag en stak naar *Engeland* over. Zijne vrouw, gedurende zijne afwezigheid van medepligtigheid, in de gewaande zamenzwering der geyangenissen van het *Luxembourg* beschuldigd, waarin zij was opgesloten, verloor den 22 Julij 1794, het leven op het schavot. Zij had de grondbeginselen van haren echtgenoot niet gedeeld, die in kalmer oogeblikken in *Frankrijk* terugkwam, onder de republikeinsche troepen weder dienst nam, en met den rang van brigade-generaal naar *Amerika* overstak. Op zijne overvaart van het eiland *Cuba*, tijdens de ontzuiming van *St. Domingo*, ontving hij in eenen zeeslag tegen den Engelschen eene doodelijke wonde, aan welke hij den 9 Januarij 1804 te *Havana* overleed. Hij had vele dapperheid aan den dag gelegd, en werd door al de soldaten betreurd. NOAILLES was geleerd en welsprekend, en bezat eene groote bekwaamheid in het behandelen van staatszaken. Het is te betreuren, dat hij deze talenten niet tot eene betere zaak heeft doen dienen.

NOBILIUS. Zie FLAMINIUS.

NOBLE (ESTACHIUS LE),
vrijheer van *St. Georges* en
XVIII. DEEL.

Tenelière, in 1643 te *Troyes* in eene aanzienlijke familie geboren, verhieft zich door zijne bekwaamheid tot den post van procureur-generaal van het parlement van *Metz*. Hij genoot een schitterenden roem, en eene zeer aanzienlijke fortuin, welke hij in korten tijd verkwistte, toen hij beschuldigd werd van ten zijnen voordeele valsche akten gemaakt te hebben. Hij werd in de gevangenis van het *Châtelet* opgesloten, en veroordeeld om openlijk boete te doen en tot eene ballingschap van negen jaren. LE NOBLE appeleerde tegen dit niet dan al te regtvaardige vonnis, en hij werd naar de conciergerie vervoerd. GABRIELLE PERRÉAU, bekend onder den naam van de *Schoone kruidenierster*, was toenmaals mede in deze gevangenis, in welke haar man haar wegens haar wangedrag had doen opsluiten. LE NOBLE kende haar, beminde haar en belastte zich met hare verdediging. Na verscheiden lotgevallen, die voor beiden niet zeer tot eer verstrekken, werd LE NOBLE andermaal voor negen jaren verbannen; maar eenigen tijd daarna, verkreeg hij de vergunning, om in *Frankrijk* terug te komen, op voorwaarde van geenen regterlijken post te bekleden. De ongelukken van LE

NOBLE hadden hem niet verbeterd. Hij was losbandig en een verkwister gedurende zijn geheele leven, hetwelk hij in 1711, in den ouderdom van 68 jaren eindigde. De liefdadigheid van de parochie *St. Severin*, moest dezen man ter aarde doen bezorgen, die zijne drukkers meer dan 100,000 kroonen had doen winnen. Men heeft van hem een aantal werken door BRUNET, een drukker te *Parijs*, in 19 deelen, in 12.mo gezamenlijk uitgegeven. Men kan dezelve in drie klassen verdeelen; in de eerste zullen wij de *ernstige* werken plaatsen, in de tweede de *romantische* en in de derde de *dichtkundige* werken. Men heeft van hem in de eerste klasse: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de Stichting der Nederlandsche Republiek*); een uittreksel uit de geschiedenis van GROTIUS, met al te veel overhaasting en te veel partijdigheid geschreven, in 2 dl.ⁿ, in 12.mo, *Parijs*, 1689 en 1690. Dit werk werd door de Hollanders verboden. — 2.º *Relation etc.* (*Verhaal van den Staat van Genua*), *Parijs*, 1685, in 12.mo, een oppervlakkig werk. — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de Munt van Metz*), in 12.mo. De schrijver deelt daarin een tarief mede van

derzelver verhouding met die van *Frankrijk*. — 4.º *Dissertation etc.* (*Tijdrekenkundige Verhandeling over het jaar van de geboorte van J. C.*), *Parijs*, 1693, in 12.mo — 5.º *Le Bouclier etc.* (*Het Schild van Frankrijk of de gevoelens van GERSON en der Canonisten, betrekkelijk de geschillen der Pausen met de Koningen van Frankrijk*); dit werk is ook in het licht verschenen onder den titel van *Geest van GERSON*. Al die schilden na dien tijd zoo dikwijls vermenigvuldigd, zijn slechts kinder-schrikbeelden; even alsof de kerk niet meer geleden en niet meer te vreezen had van de ondernemingen der wereldlijke magt, dan deze van den kant der Kerk. Indien eenige opperpriesters soms misslagen begaan hebben, door hunne magt tot over derzelver grenzen uit te strekken, heeft men zich daarover zonder eenige gematigdheid gewroken; en om eenige voorregten van het burgerlijke gezag te handhaven, heeft men getracht, het geheele gebouw der geestelijke magt omver te werpen. » Zoodra Rome, » zegt de graaf ALBON, » meer heeft willen vorderen, dan hetgene aan hetzelfde toekwam, heeft men het zelfs datgene geweigerd, wat men

aan hetzelfde schuldig was : wanneer het in misbruiken is vervallen , heeft men het bedreigd , van hetzelfde het gebruik der magt te ontnemen . Wanneer het bij het gezag aanmatigheden heeft gevoegd , heeft men hetzelfde gewelddadige ongerechtigheden doen vreezen . De priesterschap heeft nooit tegen het rijksgezag geworsteld , of de keizer heeft al zijne krachten aangewend , om de priesterschap te onderdrukken ; en bij de eerste beweging , welke de Paussen schein te willen doen , om de hand aan den scepter der cesars te slaan , hebben de cesars altijd getracht , om zich tot aan den troon der opperpriesters te verheffen .” (Zie SENKENBERG). — 6.º *Traduction etc.* (Vertaling in het Fransch der Psalmen), in proza en in dichtmaat , met overwegingen en den bijgevoegden Latijnschen tekst , hetwelk 1 deel , in 8.vo , met drie colonnes op elke bladzijde uitmaakt . — 7.º *Entretien etc.* (Staatkundige Gesprekken over de aangelegenheden des tijds), een Tijdschrift , vol van gelukkige kwinkslagen en platte boerterijen . Men heeft van hem in de tweede klasse : 1.º *Histoire etc.* (Geheime Geschiedenis van de samen-

zwering der Pazzi's tegen de MEDICIS). — 2.º *La Fausse etc.* (De valsche Gravin van ISEMBERG). — 3.º *Milord COURTENAI*. — 4.º *EPICHRIS*. — 5.º *ILDERGETA*, Koningin van Noorwegen. — 6.º *ZALIMA*. — 7.º *Mémoires etc.* (Gedenkschriften van den ridder BALTHASAR). — 8.º *Aventures etc.* (Provinciale Lotgevallen). — 9.º *Les Promenades* (De Wandelingen). — 10.º *Nouvelles etc.* (Afrikaansche Verhalen). — 11.º *Le Gage etc.* (Het aangeroeerde Pand). — 12.º *L'Ecole etc.* (De School der Wereld), een werk , hetwelk vele goede zedelessen bevat , maar dat met de aan een beuzelachtig voortbrengsel eigene ligtzinnigheid geschreven is . — 13.º *Histoire etc.* (Geschiedenis van de onttrooning van MAHOMED IV). Deze verschillende werken zijn gedeeltelijk romantisch en gedeeltelijk geschiedkundig . Men vindt er nu en dan eenige belangrijke stukken in ; maar van het geheel deugt gewoonlijk niets . Men heeft van hem in de derde klasse : 1.º Platte vertalingen in Fransche verzen van de *Hekelschriften van PERSEUS* en van eenige *Lierzangen van HORATIUS*. — 2.º *Verhalen en Fabelen*, 2 dl.ⁿ, in

12.mo Dit dikwerf herdrukt werk verdiende zoo veel opgang niet. Er heerscht in hetzelfde eene dorre wijldloopigheid, een gemeenzaam lage toon en een langdradige stijl. — 3.º *Poëme etc. (Dichtstuk over de Verwoesting van den Tempel van Charenton)*. — 4.º ... *over de uitroeying der ketterij*, in vier boeken verdeeld. — 5.º *Comédies (Blijspelen)*, die niet meer ten tooneele worden gevoerd, het goede kluchtige voert in dezelve minder den toon dan de geest van dardelheid. — 6.º *Brieven, Rustgedichten en Klinkdichten*, die weinig boven het middelmatige verheven zijn. LE NOBLE heeft daarenboven de belangrijke *Reizen van GEMELLI CARRERI* in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1727, 6 dl.ⁿ, in 12.mo

NOBLE (PETRUS LE), plaatsvervanger van den procureurgeneraal van het hof van *Rouanen*, in 1720 overleden, heeft eene *Verzameling van Pleitredenen*, over nuttige of belangrijke onderwerpen geleverd.

NOBUNANGA, keizer van *Japan*, onderscheidde zich door zijnen moed en zijne overwinningen, erkende de deugden der Christenen, en de wijsheid van hunne wet.

Hunne godsdienst bloeide onder zijne regering; maar hij bezwalkte zijne goede hoedanigheden door zijnen hoogmoed, welken hij zoo verdreef, dat hij zich even als een' God liet aanbidden. Het duurde niet lang, of hij werd daarvoor gestraft. Zijne oproerige onderdanen vielen hem aan, en verbrandden hem in zijn paleis, met zijnen oudsten zoon, den 20 Junij 1582. Eene opmerkenswaardige zaak bij zijne heiligschennende vergodding, welke plaats had in eenen grooten met veel plegtigheid nieuw opgerigten tempel, is, dat, terwijl het geheele rijk zich er volgens strenge en dreigende wetten heen begeven had, en er zich geen enkel Christen bevond, hij zijn misnoegen niet openlijk tegen hen aan den dag legde. Een geschiedschrijver eindigt aldus het verhaal van zijnen treurigen dood. »Dusdanig was het uiteinde van den trotschen NOBUNANGA. Zijn lot was tot dusverre gelijk geweest aan dat van den trotschen NABUCHODONOSOR. Even als hij overwinnaar, even als hij beschermer van de ware godsdienst, had hij zich even als hij aan God gelijk willen maken; maar hij had niet even als hij eene genadestraf, en herkende zich zelve niet meer.» —

NOCETI (KAREL), een Jesuït, in 1695, te *Pontrimoli* in den staat van *Genua* geboren, onderwees de godgeleerdheid aan het Romeinsche collegie, werd tot medehelper toegevoegd aan pater **TURANO**, penitentiarius van den heiligen **PETRUS** en was een van de examinatoren der bisschoppen. Hij overleed te *Rome*, in 1759. Men heeft van hem: *Veritas Vindicata*, in 2 deelen. Dit is eene critiek van de *Theologia Christiana*, van pater **CONCINA**, welke veel gerucht maakte: hij wreekt in dezelve op eene nadrukkelijke wijze zijne ordebroeders, die door den dominikaner aangerand waren, welke door eenen dikwerf meer vurigen dan beraden ijver in hekelingen en critiek veel te verschijnt te zijn gegaan. **NOCETI** was een goed dichter, zoo als men door zijne *Herderszangen* en door de dichtstukken op den *Regenboog* en het *Noorderlicht* ziet. In deze dichtstukken vond **BOSCOWICH** de vermaning, door welke hij getroffen werd en aan welke hij zoo gewillig het oor leende. (Zie zijn artikel).

NODOT (FRANCISCUS), een schrijver, die enkel bekend is door *Fragmenten van PE-*

TRONIUS, welke hij voorgaf, in 1688 te *Belgrado* gevonden te hebben, en welke hij in 1694, te *Parijs* in het licht gaf. Het is zeer moeilijk zich te overtuigen, dat het Latijn van deze fragmenten, dat van de eeuw van **PETRONIUS** zij. (Zie dat artikel).

Noë (Rust, Vertrouwing), zoon van **LAMECH**, werd in het jaar 2978 vóór J. C. geboren. Hij was regtvaardig en vond genade voor den Heer, die, daar hij de goddeloosheid der menschen en het algemeene zedebederf, dat de geheele aarde met gruwelen bedekte, zag, besloot, om de boosdoeners door eenen algemeenen zondvloed te verdelgen. Hij beval **Noë**, om eene ark te bouwen, ten einde zich zelve met zijn geheele gezin, met alle soorten van beesten en vogels van beiderlei geslacht voor den zondvloed te redden. Hij zelf bepaalde de gedaante, de lengte en breedte van dit groot schip; het moest de gedaante van een koffer hebben, 300 elleboogs lengte lang, 50 breed en 30 hoog zijn; met lijm bestreken, en in 3 verdiepingen verdeeld, van welke elke verscheiden woningen moest hebben. **Noë** geloofde het woord

Gods en volbragt al hetgeen Hij bevolen had. Nadat hij, zeven dagen voor den zondvloed, alles in de ark had laten brengen, wat voor het leven der menschen en der dieren noodzakelijk was, beval God hem er in te gaan met zijne vrouw, zijne drie zonen en hunne vrouwen, en dieren van allerlei soort. Dit groote schip kon hen zonder moeite bevatten, en was volkomen geëvenredigd naar het aantal schepselen, dat hetzelfde moest opnemen. (Zie BORREL, PELLETIER, WILKINS). Noë was toen 600 jaren oud. Toen de dag der wraak gekomen was, trad de zee van alle kanten buiten hare grenzen, en er viel gedurende veertig dagen en veertig nachten een verschrikkelijke regen. De geheele aarde werd overstromd en alles verging, uitgenomen datgene, wat in de ark was (*). Nadat het water de oppervlakte der aarde, gedurende 150 dagen bedekt had, liet God een hevige wind waaijen,

welke het water verminderde. Zeven maanden na het begin des zondvloeds, bleef de ark op den berg *Ararath*, nabij de stad *Ereuan*, staan. Op den tienden dag der tiende maand kwamen de kruinen der bergen te voorschijn; en 40 dagen nadat men begonnen was dezelve te ontdekken, opende Noë het venster van de ark, en liet eenen raaf uit, die niet terug keerde, vervolgens zond hij de duif uit, die in de ark terug kwam, omdat zij geene rustplaats had kunnen vinden om uitterusten; zeven dagen daarna, zond hij dezelve op nieuw uit en zij kwam terug met eenen olijftak in haren bek, welke boom bij deze algemeene overstroming hare groene bladeren behouden had. Noë, besloten om de ark te verlaten, ging er uit een jaar nadat hij er in gekomen was. Men begrijpt ligtelijk, hoe verwonderd hij was, toen hij de oppervlakte der nieuwe aarde zoodanig verwoest en van aanzien ver-

(*) Waanwijze natuurkundigen hebben beweerd, dat er in de natuur geen water genoeg was, om eene dusdanige overstroming te weeg te brengen; maar het tegendeel is meer dan eens aangetoond. Men weet dat de heer DE BURTON, zonder tot enig bovennatuurlijk middel de toevlugt te nemen, genoeg water gevonden heeft, om de geheele oppervlakte der aarde eeuwen lang te bedekken, indien zijn stelsel door de geleerden niet is aangenomen, heeft de reden daarvan niet bestaan in gebrek aan water. Men kan over al wat den zondvloed betreft, dezelfs uitwerkselen, gedenkstukken enz, raadplegen de *Cathéchisme philosophique* N.º 271, het *Examen impartial des Epoues de la Nature* N.º 48, het *Journ. Hist. littér.* 1780 l.º Maart en volg.

anderd zag, dat dezelve voor hem onkennelijk was, zoodat zij door haar gezigt de god-spraak des Heeren bewaarheidde, die gezegd had, dat dezelve met de menschen verwoest zoude worden, (*Dispergam eos cum terra GEN. VIII*). De schok zoo veler zeeën, die volgens de uitdrukking der heilig Schrift, met eene onbegrijpelijke onstuimigheid en een onbevattelijk geweld kwamen en gingen, en zulks in het tijdverloop van een jaar, heeft oneindige en talloze dingen moeten verwoesten en voortbrengen. Laat ons slechts het uitwerksel van een zeer hoog water beschouwen, bij voorbeeld van dat, hetwelk in 860, den *Rijn* in de bedding der *Maas* bragt, en de geheele gedaante van *Holland* hervormde, het eenvoudige uitwerksel van eenen dwarlwinde, » die (volgens het verhaal van *BUFFON*), eenen zeer grooten kuil uitholt, en een geheel dorp met de uit dezen kuil medegevoerde aarde bedekte; zoodat de plaats, waaruit de aarde opgenomen was, naar een verschrikkelijk gat geleek, en dat het dorp door deze medegevoerde aarde geheel bedolven werd.' En wat is een watervloed, wat is een dwarlwind, tegen de geheele massa van den *Oceaan*, die eensklaps buiten den afgrond,

welke hem tot bedding diende, gedreven wordt, vergroot met al het water, dat er in de lucht en op de aarde is, en zulks met al het geweld, hetwelk de hand Gods aan het onstuimigste element kan mededeelen, over den geheelen aardbol uitgestort wordt? — De eerste zorg van Noë was, om den Heer een altaar op te rigten, en Hem als brandoffer een van al de zuivere dieren, die in de ark waren op te dragen. God sloot een eeuwig verbond met hem, en wilde dat de regenhoog er tot teeken van strekken zoude, hetzij dat dit lucht-verschijnsel niet voor den zondvloed zou bestaan hebben, zoo als eenige schrijvers zulks beweren, hetzij dat het, wijl het slechts bij regenachtig weder verschijnt, meer geschikt was dan eenig ander teeken, om de belofte aan Noë gedaan, te herinneren, en om hem wegens eene nieuwe overstroming gerust te stellen. Deze groote gedaanteverandering der aarde, in de gewijde boeken, met alle kenmerken der waarheid beschreven, bestempeld, om zoo te spreken met alle trekken, die het tafereel van de tegenwoordige natuur vormen, is in het geheugen van alle volken bewaard gebleven, » Geene geschiedkundige waarheid'', zegt

een nieuwe criticus, » is beter bewezen dan die des zondvloeds. **BEROSUS** de *Chaldeër*, spreekt over de ark, die op het einde des zondvloeds op eenen berg van *Armenië* staan bleef. **NICOLAAS** van *Damascus* zegt in het 96.^e boek zijner *Geschiedenissen*, dat er, ten tijde van den zondvloed een man was, die, wijl hij met een ark of een groot schip op eenen zeer hoogen berg van *Armenië* steeg, aan dezen algemeenen geesel ontsnapte, en dat de overblijfsels van deze ark, langen tijd op dezen berg bewaard zijn. **ABYDENES**, de schrijver van eene geschiedenis der *Chaldeërs* en der *Assyriërs*, geeft van dezen zondvloed eene menigte omstandigheden op, gelijk aan die, welke **MOZES** er van aanvoert. Dat men de verhandeling van **LUCIANUS**, over de *Syrische* godin leze, men zal daarin al de omstandigheden van dit verschrikkelijk voorval even duidelijk en even nadrukkelijk voorgesteld vinden, als in het boek *Genesis*; hetwelk slechts het uitwerksel kan zijn van de algemeene overlevering, die toenmaals bij de *Oosterlingen* bestond. Men zal derzelve bijzonderheden, in het eerste boek der *Herscheppingen* van **OVIDIUS** zien. **VARRO** spreekt over den tijd, die er verliep van **ADAM**, tot den zondvloed,

ab hominum principio ad cataclysmum. De *Sinezen* zeggen, dat alleen een zekere **PUN-CUUS** met zijn huisgezin aan den zondvloed ontsnapte. **JOANNES DE LAET** en **LESCARBOT** halen de bestendige overlevering van den zondvloed onder de *Indianen* van *Amerika* aan. **BOULANGER** stemt toe, dat de meeste gebruiken der oudheid zoo vele gedenkstukken zijn, van de veranderingen op onze aarde door den zondvloed te weeg gebracht. De verschillende zondvloeden, van welke de geschiedschrijvers en de fabelkundigen gewag gemaakt hebben, zijn in de daad slechts die van **Noë**, verminkt door trekken, die niet beletten, dat men dezelve zeer duidelijk herkenne, zoo als men kan zien in de geleerde verhandeling, welke de heer **WALSCH**, over dit onderwerp in het licht gegeven heeft." Na den zondvloed begon **Noë** de aarde te bebouwen en hij plantte den wijnstok. Dezelve was voor dien tijd bekend; maar hij was de eerste, die denzelven geregeld bouwde, en die het gebruik ontdekte, hetwelk men van de druif kon maken, door derzelve sap uit te persen. Daar hij alzoo wijn gemaakt had, dronk hij er van, en dewijl hij er de kracht nog niet van ondervonden had, werd

hij dronken en sliep in zijne tent in; Toen CHAM, zijn zoon hem op eene onbetamelijke wijze ontbloot gevonden had, bespote hij hem en gaf er kennis van aan zijne broeders, die achteruit gingen en de schamelheid huns vaders met eenen mantel bedekten. Toen Noë bij zijn ontwaken vernam, wat er voorgevallen was, vervloekte hij CHANAÂN, den zoon van CHAM (zie die artikels), wiens afstammelingen later door de Israëlitien uitgeroeid werden, en zegende SEM en JAPHET. Deze heilige man leefde nog 350 jaren, na den zondvloed, en overleed in het jaar 2029, vóór J. C., in den ouderdom van 950 jaren. Het leven, van zijne afstammelingen is veel korter dan het zijne geweest; zoowel door een natuurlijk gevolg van de veranderingen, welke de aarde in al hare voortbrengselen had ondergaan, als door eenen regtstreekschen wil des Heeren, die de grenspalen van een leven, hetwelk de mensch zoo zeer misbruikt had, introk. Zie MENÈS. [Onder andere, over dit onderwerp geschreven werken, leze men vooral de *Réponses critiques de BULLET*, waarin de meeste schijnbare tegenstrijdigheden, door de ongeloovigen aangevoerd, ontwikkeld en weder-

legd worden].

NOË (MARCUS ANTONIUS DE) bisschop van *Lescar*, uit eene oude familie van *Gascoigne* gesproten, werd in 1724 in het kasteel *Grimaudière* nabij *la Rochelle* geboren. Hij studeerde te *Parijs*, had den beroemden LE BEAU tot meester en was een zijner beroemdste leerlingen. Daar hij zich tot den geestelijken stand bestemde; volbragt hij zijne godgeleerde studiën in de *Sorbonne*. Bij het eindigen zijner proeffaren, werd hij groot-vikaris van *Rouanen*, en in 1762 tot afgevaardigde bij de vergadering der geestelijkheid verkoren. Weinig tijds daarna benoemde hem de koning tot het bisdom van *Lescar*. Hij werd in 1763 als zoodanig gewijd. Hij was in die betrekking voorzitter van de staten van *Béarn*, en wist bij den ijver, de zachtmoedigheid, de liefdadigheid van eenen opperpriester, de begaafdheden van eenen bewindhebber te voegen. Eene verschrikkelijke veeziekte openbaarde zich in zijne diocees. Hij vraagt hulp bij den troon, en hij verkrijgt dezelve. Hij zelf brengt aanzienlijke sommen bij een en doet eene oproeping aan diegenen zijn diocesanen, die in staat zijn iets te geven, en

aan de geestelijke gestichten. Spoedige en voldoende hulpmiddelen ondersteunden zijne edele pogingen. Op het tijdstip der Fransche omwenteling werd hij door de bijzondere staten van *Béarn* tot afgevaardigde bij de algemeene staten benoemd; hij begaf zich derwaarts. Weldra bemerkte hij den geest, die aldaar de overhand begon te hebben. Hij protesteerde tegen de vereeniging der drie standen, en, aan zijne zending getrouw, keerde hij naar zijn diocees terug, zoodra hij meende dat de instructiën, die hij van zijne comitten den ontvangen had in de waagschaal waren gesteld. Weldra werd zijn stoel vernietigd. Een benedictijner *SANADON* genaamd, hoogleeraar in de redekunde te *Pau*, werd benoemd tot bisschop van het departement der *Beneden-Pyreneën*, in hetwelk *Lascar* ingesloten is, en de zetel werd naar *Oleron* verplaatst. Deze vernietiging werd den heer *DE NOË* te kennen gegeven. Zijne dioceanen wilden aan de uitvoering van het besluit tegenstand bieden; hij wederhield hen, vaardigt een mandement uit tegen deze indringing, en gehoorzaamt. Hij begaf zich eerst naar *Spanje*. Toen de oorlog hem genoodzaakt had, dat land te verlaten, begaf hij zich

naar *Engeland*. In 1801 deed hij afstand van zijnen stoel, ten einde de uitvoering van het concordaat gemakkelijker te maken. Hij kwam in *Frankrijk* terug, en werd in April 1802 tot bisschop van *Troyes* benoemd. Naauwelijks had hij den tijd om dit bisdom in bezit te nemen, daar hem de dood den 22 September van datzelfde jaar wegmaaide, en wel op den oogenblik zegt men, in welken hij tot eene der verhevenste waardigheden der kerk zou bevorderd zijn geworden. Ofschoon hij in het diocees van *Troyes* niet meer dan verschenen was, werd hij er zeer betreurd. Hij bezat eene beminnelijke inborst, en voegde bij groote deugden en zeldzame begaafdheden, eene nog grootere en zeldzamere bescheidenheid. Hij beminde de letteren en had dezelve met vrucht beoefend. Hij was bekend met de Hebreeuwsche en Grieksche talen, had de groote voorbeelden der oudheid grondig beoefend. Hij was hun die sierlijkheid van stijl, die zuiverheid, welke de bekoorlijkheden van de weinige werken, die hij nagelaten heeft, uitmaakt. Men heeft van hem: 1.° *Discours etc. (Redevoering over het jubilé 1775)*. — Het is wijselijk geschreven. Men weet niet of dezelve voorgedragen

dan slechts als eene herderlijke onderrigting verspreid is. — 2.º *Discours etc.* (*Redevoering, uitgesproken te Auch, voor de uitdeeling der standaards van het regiment des konings 1781*). Dit is het meesterstuk des schrijvers. De gedachten zijn er edel en juist in, de stijl deftig en sierlijk, de inhoud uitnemend Godsdienstig. De vaderlandsliefde straalt er in door, maar het is die, welke op de liefde van orde en onderwerping aan de wetten gegrond is. — 3.º *Discours etc.* (*Redevoering over den toekomstigen staat der Kerk*). Dezelve was zamengesteld om voor de geestelijkheid in 1785 uitgesproken te worden. Men wist dat dezelve zonderlinge denkbeelden bevatte, dat er in gehandeld werd over eene vernieuwing van de afvalligheid van het heidendom, over een nieuw rijk van J. C. Deze leer daarenboven in verleidende kleuren gehuld, voorgesteld onder het aanlokkelijke eener tot zich trekkende welsprekendheid, grensde al te zeer aan het millenarismus, dan dat zij verdragen zou kunnen worden. Men noodigde den heer DE NOË uit om zijne redevoering niet uit te spreken. Daarna werd dezelve gedrukt, gevolgd van eene verzameling van spreuken over de komst van J. C.,

met aanmerkingen. Pater LAMBERT, een vurig verdediger van hetzelfde stelsel, had de spreuken en de aanmerkingen aan den ridder DE NOË, broeder van den bisschop van *Lescar*, den uitgever van deze redevoering, verschaft. (*Zie Dict. des ânon. N.° 9446 en LAMBERT*). 4.º *Lettre etc.* (*Herderlijke brief over de veezichte*), enz. Hij schreef denzelven bij gelegenheid van deze plaag, over welke hierboven gesproken is. Dezelve is vol zalving, het is het hart, vol van het vuur der christelijke liefde, dat er in spreekt. Men heeft gezien, welk er het gelukkige gevolg van was. — 5.º *Discours etc.* (*Redevoering over het Formsel*), uitgesproken te *Londen*, 1799. Dezelve bragt eene groote uitwerking te weeg, en heeft dezelfde verdiensten als de voorgaande. — 6.º *Traduction.* (*Vertaling*) van eene redevoering van PERICLES, door THUCIDIDES bewaard, voorkomende in de vertaling van ISOCRATES, door den abt AUGER. — 7.º *Des Mandemens* (*Bevelschriften*), onder welke men dat van den 10 Mei 1791, over de verkiezing van den constitutioneelen bisschop, die hem opvolgde, moet onderscheiden. Hij waarschuwt zijne kudde in dezelve, tegen de gevaren der indringing, en der

invoering van nieuwigheden. Hij verklaart in dezelve de voorschriften der Kerk. Het geheel gaat met de teederste en vaderlijkste vermaningen gepaard. Hij voorzegt daarin, om zoo te spreken, de rampen, onder welke de Kerk sedert dien tijd gebukt heeft gegaan. De herinneringen welke de heer DE NOË, te Troyes had nagelaten, bewogen de akademie van het *Aube* Dept. om zijne lofrede, tot het onderwerp van een hunner prijsvragen te maken. De prijs werd door LUCIUS DE LANCIVAL behaald, die zijn vriend was geweest, en zijne redevoering werd gedrukt. Men heeft de werken van dezen prelaat, in eene uitgave vereenigd, in 1801, te Londen; in 12. mo, in het licht geven. Er is eene nieuwe van te Parijs, onder dezen titel in het licht verschenen. *Oeuvres etc. (Werken van den heer DE NOË, oud bisschop van Les-car, overleden als bisschop van Troyes, behelzende zijne redevoeringen, mandementen en vertalingen, voorafgegaan van eene beschrijving, over het leven, en de geschriften van dezen prelaat, met een fac simile van zijn geschrift, 1818; 1 Deel in 8. vo).* De heer DE NOË, was, terwijl hij den bisschoppelijken stoel van Les-car, bezeten had, een van

de vier bisschoppen geweest, die de acten van de geestelijkheid van 1765, betrekkelijk de Bull. *Unigenitus*, niet goed keurden; maar men vindt van hem, geen merkbaaren stap, ten gunste van de partij, die weigerde hem te erkennen, aangeteekend.

+ NOEHDEN (GEORGIUS HENRICUS), een beroemde Duitsehe oudheidkundige, beoefende in zijne jeugd de doode en levende talen, maakte snelle vorderingen in het Italiaansch, het Fransch en het Engelsch. In 1788, begaf hij zich naar de hoogeschool van Göttingen, legde zich voornamelijk op de klassikale letterkunde en op de oudheden toe, onder opzigt van den beroemden hoogleeraar HEYNE. De heer NOEHDEN, belastte zich achtereenvolgend met de opvoeding van verscheiden Engelsche edellieden en gaf eene Hoogduitsehe spraakkunst, ten gebruike der Engelschen in het licht, alsmede een woordenboek. Toen er een post van opziener aan het Britsche museum vacant geworden was, stelden zijne vrienden in Engeland, al hunne pogingen in het werk, om hem die, met zijnen smaak zoo zeer overeenstemmende, bediening te bezorgen; het gelukte hun,

niettegenstaande er zich een aantal mededingers, hadden opgedaan. De heer NOEHDEN, vernam te Rome, zijne benoeming tot dezen post; hij stak dadelijk naar Engeland over, begaf zich naar Londen; alwaar hij verscheiden werken over de oudheidkunde, in het licht gaf. Zijne letterkundige voortbrengselen verwierven hem de achting der geleerden, en hij verkreeg den post van opziener der oudheden en gedenkpenningen van het Britsche museum, eene bediening, welke hij tot aan zijnen dood, die den 14 Maart 1826 voorviel, behield. Hij heeft eenige handschriften over verschillende onderwerpen der oudheid nagelaten.

* NOËL (FRANCISCUS), een geleerde Duitsche jesuit en missionaris in Sina, in 1640 geboren. Na zijnen proeftijd in de maatschappij van Jesus te hebben volbragt, en eenigen tijd de schoone letteren in zijn vaderland te hebben onderwezen, werd hij naar het keizerrijk Sina gezonden, dat door zijne werkzaamheden meer en meer is bekend geworden. In 1667, was hij te Lissabon scheep gegaan. Men heeft van hem: 1.º *Sterrekundige waarnemingen, in Sina gemaakt*, door pater GOUYE in de ver-

zameling, welke die van pater RICHAUD en van eenige andere missionarissen bevat. — 2.º *Observationes mathematicæ et physicæ in India et China factæ ab anno 1684, usque ad annum 1708, Praag, 1710*, in 4.to Deze belangrijke verzameling bevat waarnemingen over verduisteringen aan de zon, maan en wachters van Jupiter, op verscheiden plaatsen in Sina en Indië waargenomen, met de tafel der lengten en breedten van een aantal steden van Sina. Men vindt er ook de lijst in der Zuid-poolsterren, verscheiden belangrijke bijzonderheden over de Sinesche sterrekunde, over de jaren, maanden, dagen en uren van Sina; de lijst der Sinesche sterren, met derzelve gelijkbeteekenende namen, door de vergelijking der planisferen der paters VERBIEST en GRIMALDI, en die der RICCIOLI en PARDIËS ontstaan; een verslag over de maten en gewigten der Sinezen en waarnemingen over de afwijking der magneetnaald. De lijst der Sinesche namen van de sterren en gesternten, door DEGUIGNES, zoon, in 1781, in het 10.e dl. der *Mémoires des savans étrangers*, geleverd en door de akademie van wetenschappen in het licht gegeven, is slechts een afschrift van het werk van pa-

ter NOËL. — 3.º *Sinensis imperii libri classici sex*, Praag, 1711, in 4.to; of zes klassieke boeken der Sinezen, aan die der 2.e orde ontleend, en welke door de gene, die de loopbaan der letteren of der administratie inslaan, behooren van buiten te worden geleerd. Men had reeds vertalingen van drie dezer boeken, door de paters INTORCETTA, COSTA, COU- PLET enz. Maar, zonder van hunnen arbeid gebruik te willen maken, heeft pater NOËL, regstreeks volgens de oorspronkelijken gearbeid, terwijl hij zich ter meerdere verstaanbaarheid van de teksten, van de beste vertolkers en beroemdste uitleggers heeft bediend. Ook kan men verzekeren, dat de boeken van CONFUCIUS en zijne leerlingen, nooit beter verklaard zijn geweest, dan in het werk van pater NOËL. Maar men heeft hem eene wijdloopigheid verweten, die dikwerf lastig en vermoeijend is. — 4.º *Philosophia Sinica*, Praag, 1711, in 4.to; dit is eene verzameling van uittreksels, der beroemdste wijsgeeren van Sina, over de kennis van den waren God, over den geest en de beteekenis der plegtigheden, met welke zij de dooden vereeren, en over de zedeleer en de pligten des menschen. Dit

belangrijke werk wordt al te weinig gelezen, wyl men er dezelfde gebreken in aantreft, als in het voorgaande. Deze beide laatste voortbrengselen zijn zeer zeldzaam geworden. — 5.º *Opuscula poetica*, Frankfort, 1717, in 12.mo — 6.º *Theologiae summa seu compendium*, Geneve, 1732, 2 dl.ⁿ in fol. Dit is eene verkorte uitgave der verhandelingen van pater SUAREZ, wiens moeilijk te bekomen verzameling, uit 23 deelen in fol bestond. Het jaar des overlijdens van pater NOËL is onbekend, men weet echter dat hij hoog bejaard is geworden.

NOËL DE LA MORINIÈRE (SIMON - BARTHOLOMEËUS - JOSEPHUS), een reiziger, die zich op de kennis van de geschiedenis der visschen toelagde, in 1765, te Dieppe geboren en in 1822, te Drontheim in Noorwegen, op zijne terugkomst van eene reis naar de Noordkaap overleden, had achtereenvolgend de posten bekleed van inspecteur van de zeevaart, van inspecteur-generaal der visscherijen en was lid der akademiën van Petersburg, van Turin, van New-York, van Philadelphia en van de voornaamste geleerde genootschappen van Frankrijk. Deze geleerde, die in zijne studiën de staat-

kunde, de oudheidkunde, de vreemde talen en voornamelijk de geschiedenis en de theorie van de vischvangst, bevatte, heeft onder andere geschriften, die in het derde deel van het *Annuaire Nécrologique*, van den heer MAHUL, (blz. 161 — 70) aangehaald zijn, nagelaten: 1.° *Histoire etc. (Natuurlijke historie van den spiering van de Neder-Seine)*, 1795, in 8.° — 2.° *Premier etc. (Eerste proeve van het departement van de Neder-Seine enz.)*, Rouanen, 1795, in 8.° — 3.° *Tableau etc. (Geschiedkundig tafereel van de walvischvangst)*, Parijs, jaar VIII, (1800), in 8.° — 4.° *Tableau etc. (Statistiek tafereel van de bevaring der Seine van de zee, tot aan Rouanen enz.)*, 1803, in 8.° — 5.° *Histoire etc. (Algemeene geschiedenis der oude en hedendaagsche vischvangst in de zeeën en rivieren der beide vaste landen)*, Parijs, 1815, in 4.°; niet voleindigd en van welke er slechts 2 deelen in het licht verschenen zijn. Hij heeft daarenboven verscheiden *Verhandelingen of Artikels* geleverd tot de *Histoire naturelle des poissons* van LACRÈPE, in het magazijn encyclopédique tot de *Biographie univ.* enz.

NOEMA, dochter van LAMECH en van SELLA, deszelfs tweede vrouw, wordt gehouden voor de uitvindster van de wijze om wol te spinnen en linnen te maken. Sommigen hebben gemeend, dat zij met Noë in den echt getreden was; en anderen dat zij dezelfde was als de MINERVA der Grieken, ook NEMANOUN genaamd.

NOEMI, de vrouw van ELIMELECH, uit den stam van BENJAMIN, toen zij verplicht was, haren man in het land der Moabieten te volgen, verloor zij hem aldaar en huwde hare beide zonen CHÉLION en MAHALON, aan ORPHA en RUTH, dochters der Moabieten, uit. Toen deze beide jonge echtgenooten overleden waren, zonder kinderen na te laten, besloot NOEMI, om naar *Judea*, terug te keeren. RUTH wilde haar niet verlaten en zij kwamen gezamenlijk te *Bethlehem* aan, in den tijd, dat men het koren begon te maaijen. RUTH ging op den akker van BOOZ, een zeer rijk man en bloedverwant van ELIMELECH, nalezende; deze noodigde haar uit, om de maaijers te volgen en met zijne bedienden te eten. Toen RUTH te huis gekomen was en aan NOEMI verhaald had, wat er voorgevallen was, maakte deze haar bekend, dat BOOZ, haar bloed-

verwant was en zij gaf haar een middel aan de hand ten einde hem te doen besluiten, om met haar in den echt te treden. RUTH volgde den raad van hare schoonmoeder, en trad eindelijk met BOOZ in den echt, die bij haar eenen zoon verwekte, OBED genaamd, die een van de voorvaderen van J. C. was. Zie RUTH.

NOETUS, een aartsketter uit de 3.e eeuw, was meester van SABELLIUS. Hij leerde dat J. C., niet van den Vader onderscheiden was; dat er slechts een éénige Persoon in God was, die nu eens den naam van Vader, dan weder dien van Zoon aannam, die mensch geworden, uit de Maagd geboren was, en aan het kruis geleden had. Toen hij voor de priesters gedagvaard was, ontkende hij in den beginne zijne dwalingen. Hij veranderde daarom niet van gevoelen en toen hij het middel gevonden had, om zijne dwalingen door een twaalfstal menschen te doen aannemen, kwam hij stoutmoediglich voor dezelve uit en maakte zich tot opperhoofd eener sekte. Hij nam den naam van MOZES aan, en gaf dien van AARON, aan zijnen medebroeder; zijne sectarissen werden *Noëtianen* ge-

noemd. Hunne dwalingen waren dezelfde als die van PRAXÉAS en van SABELLIUS.

NOGARET. — Zie VALETTE.

NOGARET (WILLEM DE) [in de 13.e eeuw te *St. Felix de Caraman* in het Fr. *Aude* departement, uit eene familie geboren, welke de stam der hertogen van *Epernon* is geweest, was kanselier van] PHILIPPUS *den schoone*, die hem belaste, om aan Paus BONIFACIUS VIII, de beroeping op het aanstaande concilie bekend te maken, wegens de bullen, over welke zich de koning beklaagde. Hij kweet zich van zijne zending met vele trotsch- en laatdunkendheid (zie BONIFACIUS VIII,) en op eene wijze, die zeer geschikt was, om het ongelijk van den Paus te doen vergeten, ofschoon men door eene algemeen geworden ongerechtigheid hardnekkiglich voortgaat om tegen de gebreken van de opperpriesters uit te varen, en men zich beijvert die der koningen te bemantelen. Zijn de overdrevene aanmatigheden der eenen dan meerder misdadig dan de gewelddadigheden der anderen? (Zie GELASIUS III, LODEWIJK V — keizer, LE NOBLE, EUSTACHIUS). [NOGARET had zich door SCIARRA-COLONNE, den persoonlijken vij-

and des Paus, en door drie honderd ruiters vergezeld, naar *Anagni* begeven, waarts *BONIFACIUS* de vlugt had genomen, ten einde hem op te ligten en naar het concilië van *Lyon*, te vervoeren; het was juist de vooravond van den dag, waarop de Paus eene bulle zou uitvaardigen, die de onderdanen van *PHILIPPUS* van den eed van trouw ontsloeg. De inwoners van *Anagni* verdedigden *Z. H.* en dreven de bende van *NOGARET* terug.] Deze kwam in *Frankrijk* terug, alwaar hij in 1307 de zegels, en in het volgende jaar den post van kanselier verkreeg. Hij speelde de rol van aanklager in de zaak der tempeliers, en was een van de voornaamste handelende personen in de treurige tooneelen, welke de vernietiging van deze orde ten gevolge hadden. Hij vraagde de vergeving voor de gewelddadigheden, die hij tegen den Paus had laten begaan; hij verkreeg dezelve slechts op voorwaarde om naar het *heilige Land* te gaan, en er niet uit terug te komen, maar hij overleed alvorens, te vertrekken. » Toen hij, als bij geval, zegt een geacht geschiedschrijver; eenige ridders ontmoette, die men ter dood bragt, bemerkte hem een

derzelve, die veel grooter was dan de anderen, en hem uit al zijne kracht toeriep: *Beschouw nu, onwaardige minister het uitwerksel van uwen laster, en van uwe wraakroepende ongeregtigheden, wij kunnen ons daarover niet op uwen meester beroepen, omdat hij met den Paus, onze verschrikkelijkste vijand is geworden, maar wij beroepen ons op den Regter van levenden en dooden, die veel regtvaardiger is, dan die, welke zijn gezag misbruiken, voor zijne regterstoel dagen wij u heden, om aldaar binnen de acht dagen te verschijnen.* Een bewonderenswaardig uitwerksel van de goddelijke wraak! *NOGARET* overleed plotselijk op den achtsten dag, zonder door iemand aangerand of mishandeld te worden." De geschiedschrijver wiens woorden wij alhier aanhalen, voegt er bij: » Het is noch volgens den eenigen *MEIJER*, noch volgens eenige *Frankrijk* vijandigen schrijver, dat wij het treurige einde van *NOGARET* aanhalen, anderen hebben over hetzelfde gesproken. *BELLE FOREST* zegt dat hij, ofschoon door den Paus vrijgesproken, de gramschap Gods niet ontsnapte, en op eene ellendige wijze omkwam. De schrijver van

de kronijk van *Asti*, om derzelve opregtheid en getrouwheid, door MURATORI, die een tijdgenoot van hem was, geprezen, verhaalt dezen dood zoodanig als wij denzelven voorgedragen hebben: MEIJER vergist zich door denzelven in het jaar 1307 te stellen; want het is bewezen dat NOGARET in 1312 nog leefde." Zie MOLAY.

NOGAROLA (ISOTTA), een geleerd meisje van *Verona* hetwelk in de 15.^e eeuw leefde, zij was bekend met de talen, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid, en zelfs met de schriften der kerkvaders. De kardinaal BESSARION reisde naar *Verona* enkel om zich met haar in een gesprek te onderhouden. ISOTTA stond met de meeste geleerden van haren tijd in betrekking. Hare brieven bekoorden hen, door de diepe geleerdheid en door de bevalligheden van den stijl. Zij overleed in 1486, in den ouderdom van 38 jaren, anderen zeggen in 1466 en nog anderen in 1446. Zij liet in het Latijn eene *zamenspraak* na, over de vraag: »Wie, of ADAM of EVA had het zwaarste gezondigd door van de verboden vrucht te eten?" *Venetie* 1563, in 4.to zij nam de partij voor de eerste vrouw op, tegen LODEWIJK FOSCARO

die den eersten man zeer verdedigde en die zijnen tijd beter had kunnen besteden. [De koninklijke bibliotheek van *Parijs* hezit eene *verzameling* van brieven, van die beroemde vrouw. Zij wilde nooit in den echt treden. PAULUS MAFFEI, haar gewestensbestuurder, droeg haar eene *Verhandeling* op over den *maagdelijken staat*. SCIPIO MAFFEI, uit dezelfde familie, heeft in het 2.^e deel zijner *Verona illustrata*, eene menigte, voor ISOTTA eervolle getuigenissen verzameld.]

NOGAROLA (LODEWIJK) een Veronees, uit eene aanzienlijke familie, maakte zich zeer bekwaam in de Grieksche taal, en verwierf eenen grooten naam door zijne vertalingen van verscheiden Grieksche werken in het Latijn. Hij verscheen met luister op de kerkvergadering van *Trente*, bekleedde eervolle bedieningen in zijn vaderland en overleed te *Verona* in 1559, in den ouderdom van om trent 50 jaren. Men heeft van hem verscheiden werken, onder andere: 1.º *De Nili incremendo dialogus*. — 2.º *De viris illustribus, genere italici, qui graece scripserunt*. — 3.º *Disputatio super reginae Britannorum divortio*. — 4.º Eene verta-

ling in het Latijn van het boek van *het heelal* door OCELLUS LUCANUS. — 5.° *Apostolicæ institutiones etc.*

* NOGHERA (JOANNES BAPTISTA), een kundig Jesuit, werd den 9 Mei 1719 te *Berbenno* in het *Lombardijnsche Venetiaansche* geboren. Hij volbragt zijne eerste studiën te *Cómo*, en kwam dezelve te *Monza* voortzetten, onder het opzigt der Jesuiten, wier orde hij den 14 October 1735, in den ouderdom van slechts 16 jaren, omhelsde. Hij maakte groote en snelle vorderingen onder deze bekwame meesters, die hij weldra evenaarde. Hij had eene bijzondere studie van de welsprekendheid gemaakt. Men verkoos hem om te *Milane* lessen aan de jonge Jesuiten te geven, en velen zijner leerlingen verwierven naderhand eenen grooten naam in de letteren. De luister van zijne verdiensten en van zijnen roem werd zeer verspreid. Men beriep hem naar *Weenen*, waar men hem eenen leerstoel der gewijde welsprekendheid inruimde. Ongelukkiglijk was hij bestemd om de vernietiging van eene maatschappij te zien, aan welke hij niet minder door toegenegenheid dan wel door plicht verbonden was. Reeds

werd zij bedreigd, en genoodzaakt om zich te verweeren. NOGHERA was een dergenen, die door de oversten met deze gewigtige taak belast werden. Hij kweet zich van dezelve zoo niet met eenen goeden uitslag, dan ten minste met moed en beleid. Al wat hij ten voordeele dezer zaak geschreven heeft, is gegrond op eene krachtvolle redeneerkunde, bondige beweegredenen en trekken van eene treffende welsprekendheid. Na de vernietigingsbulle van CLEMENS XIV keerde pater NOGHERA naar zijne geboorteplaats *Berbenno* terug, en ging aldaar voort in het belang van de Godsdienst en de Kerk te schrijven, door de ware grondbeginselen te verdedigen en de nieuwe leeringen, benevens de valsche wijsbegeerte te bestrijden. Men heeft van hem: 1.° *Riflesioni sulla filosofia del bello spirito*, Bassano, 1778. — 2.° *Sulla natura humana, et sulla religione naturale*, Bassano, 1780, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.° *Sulla religione rivelata, e particolarmente sul christianesimo*, Bassano, 1773. — 4.° *Su i caratteri divini del christianesimo e del suo autore*, Bassano, 1779. — 5.° *Riflessioni per discernere la vera chiesa chris-*

tiana, frà tutte le sette che ne portano il nome, Bassano, 1782. — 6.° *Sulle infallibilità della vera chiesa cristiana, nel suo magistero*, Bassano, 1775. — 7.° *Sulla infallibilità del papa, nel suo magistero dogmatico*, Bassano, 1776. 8.° *Sulla podestà della vera chiesa cristiana*, Bassano, 1778. — 9.° *Sugli spiriti di novità e d'antichità*, Bassano, 1779. — 10.° *Su i consigli evangelici, e su i lor professori*, Bassano, 1780. — 11.° *Pratiche della vera chiesa cristiana*, Bassano, 1783, 3 dl.ⁿ in 12.mo — 12.° *Risposta alla proposta: cosa è il papa? Con altra appendice al soggetto relativa*, Bassano, 1783. — 13.° *Risposta alla proposta: cosa è un vescovo?* Bassano, 1784. — 14.° *Osservazioni sull'analisi del libro intitolato: le Prescrizioni di Tertuliano*, Bassano, 1783. — Eene bondige en beredeneerde oratie van TAMBURINI, hoogleeraar van Pavia, en de schrijver van de ontleding. — 15.° *Riflessioni sulla divozione e su i divoti*, een nagelaten werk, Bassano, 1786. — 16.° *La moderna eloquenza sacra Italiana*, Milane, 1752, Venetië, met vermeerderingen, 1753, Bassano, 1790. — 17.° *De*

causis eloquentiae, Bassano, 1786. — 18.° *Ragguonamenti su i nuovi sistemi e methodo d'insegnare e d'inparare le belle lettere*, Bassano, 1787. Deze verschillende werken, afzonderlijk gedrukt, zijn in 17 dl.ⁿ in 8.vo gezamenlijk uitgegeven, Bassano, 1790. In diegenen, welke de Godsdienst betreffen, bemerkt men eenen geest van orde, eene bewonderenswaardige duidelijkheid en bescheidenheid, niet een enkel woord, hetwelk aanstootelijk is, voor de schrijvers, die pater NOGHERA bestrijdt, maar geen ontzag voor de dwaling. — 19.° *Orazioni di DEMOSTHENE, volgarizzate, e con annotazioni illustrate*, Milane, 1753. Deze vertaling wordt voor sierlijk en getrouw gehouden. Bij deze talrijke werken, moet men *Mengelingen*, benevens *Italiaansche* en *Latijnsche* dichtstukken voegen. NOGHERA overleed in November 1784, in den ouderdom van 65 jaren. Hij was de Latijnsche, Italiaansche en Grieksche talen zeer magtig. Als diepdenkende godgeleerde, uitstekende letterkundige, werkzame schrijver, heeft hij zich omtrent de Godsdienst en de letteren, zeer verdienstelijk gemaakt. Men vindt zijne *Lofrede* onder die der beroemde mannen van

het *diocees van Como* door den graaf *GROVIO*.

NOIR (**JOANNES LE**), een berucht kanonik en leeraar in de godgeleerdheid van *Séez*, was de zoon van eenen raadsheer bij het landsgeregt van *Alençon*. Hij predikte te *Parijs* en elders met roem. Hij had kunnen voortgaan, met zijne begaafdheden nuttig aan te wenden, indien eene geheel onredelijke tegenkanting tegen de uitspraken der Kerk, hem niet in onmin had gebragt met zijnen bisschop, die een mandement ter afkondiging van het formulier had uitgevaardigd. Hij had de stoutheid hem in openlijke geschriften van verscheiden dwalingen te beschuldigen. Zijne moedwilligheden verontwaardigden de weldenkenden. Men benoemde commissarissen, om hem te beoordeelen, en op de voordragt zijner lasterschriften, werd hij den 24 April 1684 veroordeeld, om voor de hoofdkerk van *Parijs* openlijk boete te doen, en om voor altijd naar de galijen gezonden te worden. Eenige dagen na de uitspraak van dit vonnis, deden de Jansenisten, die hem zoo ver op het dwaalspoor hadden gebragt, eene Latijnsche jammerklagt rondgaan, in wel-

ke men zeide, dat hij wel is waar *zwart* (*noir*) van naam maar *wit* door zijne deugden en zijne inborst was." Nadat echter zijne galeistraf verzacht was, werd hij naar *St. Malo* vervoerd, daarna naar de gevangnissen van *Brest* en eindelijk naar die van *Nantes*, alwaar hij in 1692 overleed. Men heeft van hem verscheiden werken vol smaadwoorden en lasteringen, waarvan de opgave dit woordenboek ontsieren zoude, zoo als de lofspraak van dezen dweeper dat van den abtde *BARRAL* ontsierd heeft.

NOIR. — Zie **LENOIR**.

NOLDIUS (**CHRISTIAAN**), in 1626, te *Hoybia* in het Zweedsche gewest *Schonen* geboren, werd in 1650 tot rector van het collegie te *Landscroon* benoemd, welken post hij gedurende 4 jaren bekleedde. Hij reisde vervolgens door *Duitschland*, *Holland*, *Engeland* en *Frankrijk* en keerde in 1657 naar zijn vaderland terug. Drie jaren daarna werd hij gouverneur der kinderen van den heer *GERSTORFF*, grootmeester van het hof van *Denemarken*. **NOLDIUS** werd in 1664 predikant en hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Koppenhagen*, alwaar hij in 1683 overleed.

Men heeft van hem verscheiden werken, de voornaamste zijn: 1.º *Concordantiæ particularum hebræo-chaldaicarum*; een geächt werk, waarvan de beste uitgave die van Jena is, 1734, in 4.to — 2.º *Historia Idumææ, seu de vita et gestis Herodum diatribe.* — 3.º *Sacrarum historiarum et antiquitatum synopsis.* — 4.º *Logica.* — 5.º Eene nieuwe uitgave van den geschiedschrijver JOSEPHUS, enz. NOLDIUS stond met den beroemden DORSCHAEUS en met een aantal andere geleerden in letterkundige betrekking. Hij is een van de eersten, die hebben staande gehouden, dat *de duivels geene wonderen kunnen doen om de ondeugd in te voeren of dezelve te wettigen*, hetwelk waar is in het geval alleen dat er geen middel zou bestaan, om de begoocheling te verijdelen, en om den vader der logen in zijne handelingen te erkennen; dewijl ons de schriftuur verklaart, dat de tovenaars van PHARAO bovennatuurlijke wonderen deden, om de bevelen, welke MOZES van Godswege tot PHARAO bragt, krachteloos te maken. Zie *le catéchisme philosophique*, bladz. 357, numero 312.

NOLIN (DIONYSIUS), advocaat bij het parlement van Pa-

rijs, verliet de pleitzaal om zich op de beoefening der H. Schrift toe te leggen. Men heeft van hem: 1.º *Lettres etc. (Brieven van N. INDÈS, godgeleerde van Salamanca, in welke men de wijze voorstelt, om de Grieksche vertaling der zeventigen te verbeteren, met verklaringen van eenige moeilijkheden)*, Parijs, 1708, in 12.mo — 2.º Twee verhandelingen de eene over de Fransche bijbels tot het jaar 1541; en de andere over de verklaring, het letterkundig verschijnsel en den critischen brief van de naamlooze verhandeling, en der brieven van RICHARD SIMON, betrekkelijk de oudheden der Chaldeërs en Egyptenaren, in 12.mo — NOLLIN overleed in 1710 na een werkzaam en stichtelijk leven geleid te hebben. Zijne met zorg uitgezochte boekverzameling werd na zijnen dood het deel der armen van zijne parochie, wier trooster en vader hij geweest was.

NOLLENDORF. — Zie KLEIST VAN NOLLENDORF.

NOLLET (de abt JOANNES-ANTONIUS), een beroemde natuurkundige, diaken, licenciaat in de godgeleerdheid, meester in de natuurkunde en de natuurlijke historie van de kinderen van

Frankrijk, koninklijk hoogleeraar aan het collegie van *Navarre*, werd den 17 November 1700 te *Pimbré* in het diocees van *Noyon* geboren van brave ouders, die slecht met de goederen der fortuin begunstigd waren. Toen hij den geestelijken staat omhelsd had, begon hij aanstonds de bedieningen, aan dezelve verbonden, te vervullen, en naauwelijks had hij het diaconaat ontvangen of hij vraagde en kreeg verlof om te prediken; maar deze soort van bezigheden, was niet die tot welke zijn smaak hem dreef. De zucht voor de wetenschappen behield bij hem de overhand en hij gaf zich met ijver aan de beoefening der natuurkunde over, en werd als lid aangenomen bij de maatschappij der kunsten, die te *Parijs*, onder toezigt van den graaf *DE CLERMONT*, opgericht was. In 1734 reisde hij naar *Londen* met de heeren *DU FAY*, *DU HAMEL* en *DU JUSSIEU*. Zijne verdiensten deden hem bij de koninklijke maatschappij als lid opnemen zonder dat hij deze eer bekuipt had. Twee jaren later stak hij naar *Holland* over alwaar hij zich naauw met 's *GRAVENSANDE* en *MUSSCHENBROEK* verbond, te *Parijs* terug gekomen, zette hij zijne lessen in de

proef-ondervindelijke natuurkunde, welke hij in 1735 begonnen had, voort; waarmede hij tot in 1760 heeft volgehouden. Het zijn deze natuurkundige verhandelingen of voordrachten, die het denkbeeld hebben doen ontstaan van bijzondere cursus in andere vakken; zoo als die der scheikunde, der ontleedkunde, der natuurlijke historie enz. Toen de graaf de *MAUREPAS* in 1738 de oprigting van eenen openbaren leerstoel voor de proef-ondervindelijke natuurkunde door den kardinaal *DE FLEURY* had doen goedkeuren, werd *NOLLET* tot den eersten hoogleeraar deszelve benoemd. In het begin van 1739 werd hij lid van de koninklijke akademie van wetenschappen, en in de maand April daarop volgende, beriep de koning van *Sardinië*, die eenen natuurkundigen leerstoel te *Turin* wilde oprigten, den abt *NOLLET* in zijne staten. In 1744 werd hij naar *Versailles* ontboden om Monseigneur den dauphin lessen in de proef-ondervindelijke natuurkunde te geven, bij welke de koning en het koninklijke gezin dikwerf tegenwoordig waren. De hoedanigheden zijns harten en die van zijnen geest, verwierven hem het vertrouwen van dien prins, die tot

aan zijnen dood, niet opgehouden heeft om den schranderen natuurkundige bewijzen van zijne bijzondere wellwillendheid te geven. In de maand April 1749, werd hij naar *Italië* gezonden, om aldaar waarnemingen te maken, omtrent den staat der wetenschappen in die gewesten. Vervolgens onderwees hij de proefondervindelijke natuurkunde aan het koninklijke collegie van *Navarre*, te *la Fère* en te *Mezières*. Deze beroemde en werkzame natuurkundige, die der natuurkunde de gewichtigste diensten heeft bewezen, door de nieuwe inzigten, met welke hij deze wetenschap verrijkt heeft, overleed te *Parijs*, den 25 April 1770. Hij werd door het verlichte publiek, en door zijne vrienden, uit wier midden hij heimelijk ontsnapte, om eene hehoefte familie te gaan ondersteunen, betreurd. Zijne werken zijn: 1.º *Verscheiden Verhandelingen*, opgenomen onder die van de akademie van wetenschappen; men onderscheidt eene derzelve *over het gehoor der visschen*, welke zeer op prijs wordt gesteld. — 2.º *Leçons etc.* (*Lessen over de proefondervindelijke natuurkunde*), 6 dl.ⁿ in 12.mo: een wel geschreven en even zoo aangenaam als nuttig werk.

— 3.º *Recueil etc.* (*Verzameling van brieven over de electriciteit*), 1753, 3 dl.ⁿ, in 12.mo. — 4.º *Essai etc.* (*Proeve over de electriciteit der lichamen*), een deel, in 12.mo — 5.º *Recherches etc.* (*Nasporingen over de bijzondere oorzaken der electriche luchtverschijnsels*), een deel, in 12.mo — 6.º *l'Art. etc.* (*De kunst der proefnemingen*), 3 dl.ⁿ in 12.mo, met pl., 1770. Zie MORIN-JOANNES, geboren te *Meung*.

† NOLPE (PETER), een Nederlandsche schilder en graveur, te 's *Gravenhage*, in 1601 geboren. De omstandigheden van zijn leven zijn weinig bekend; zijne werken als schilder zijn zulks niet veel meer; en het schijnt dat hij zich in dat vak niet boven het middelbare verhief. Het is niet even eens gesteld met zijne voortbrengselen als graveur; dezelve getuigen alle dat hij van de genie dier kunst doordrongen was. Portretten, geschiedkundige stukken, landschappen, alles heeft hij met de meeste volkomenheid ten uitvoer gebragt; zoolwel diegene, welke met sterk water als die, welke met de graveerstift zijn uitgevoerd, staan bij de kunstminnaars in de grootste achting. Maar die zijner werken, welke het

meeste op prijs worden gesteld, zijn de acht maanden des jaars, later onder den titel van de *vier jaargetijden*, en de *vier hoofdstoffen*, met den naam van den schilder PETER POTTER, in het licht gegeven. Onder deze maanden biedt die van Maart eenen storm, en die van Augustus een ruitergevecht aan, hetwelk beide stukken zijn, die, met eene geleerde uitvoering, een groot uitwerksel vereenigen. Zijn gezamenlijk werk bestaat uit zes-en-vijftig stukken. Bijzonder dient hier vermeld te worden, zijne *Doorbraak in den dijk*, waarvan men echter zelden eene fraaije proef, die voor een meesterstuk kan doorgaan, aantreft.

NOMPAR DE CAUMONT. —
Zie FORCE.

* NOMSZ (JOANNES), een Hollandsche dichter, te Amsterdam, in 1738 geboren. Tot den handel bestemd, liet hij denzelven varen, met oogmerk, om zich op de dramatische letterkunde toe te leggen, voor welke hij een waar talent scheen te bezitten. Hij leverde aan het Amsterdamsche tooneel, meer dan veertig stukken, zoo oorspronkelijke als vertaalde, die alle ongemeenen bijval von-

den. Nomsz had vele tegenspoeden te verduren, tegen welke hij geenszins met de standvastigheid van een edel karakter bestand was, hij vernederde zich zoo zeer, dat hij gewoonten aannam, zijnen letterkundigen roem onwaardig. Tijdens de Fransche omwenteling, scheen hij met vuur de grondbeginselen derzelve te omhelzen: later toonde hij de vijand derzelve te zijn; eerst vol geestdrift voor BONAPARTE, verloofde hij later tot zelfs zijnen naam. Deze wispelturigheid, een niet zeer geregeld gedrag, en een bijtende geest, haalden hem vele vijanden op den hals, die hij de voorzigtigheid niet had van te ontzien. Terwijl men alzoo zijne tooneelstukken toejuichte ontvlugte men hem, tot zelfs op de straat en in openbare plaatsen, als iemand, die alle achting verloren had. Ziek, zonder hulpmiddelen, zonder schuilplaats, zag hij zich verplicht, zich in zijnen ouderdom, naar het gasthuis te begeven, alwaar hij in 1803 overleed. Hij heeft nagelaten: 1.º *WILLEM de eerste, of de grondlegging der Nederlandsche vrijheid, Amsterdam, 1779*; in 4.to met een aantal platen, en het portret des schrijvers aan het hoofd, met dit onderschrift

van C. GROENEVELD.

» Dus toont de kunst ons Nomsz,
des Amstels puikpoët,
Die voor ons schouwtooneel,
met nut zijn vlijt besteedt;
Den heldendichter, waard' be-
kranst met lauwerbladen,
Die *Nêerland* spreken doet van
'sgrooten zwijgers daden.''

Vóór de eerste zang van dit
werk, is het afbeeldsel van
den held des onderwerps ge-
plaatst, waarbij Nomsz dit
onderschrift heeft gevoegd:

» Dit 's de Eerste WILLEM, de
eervan Nassau's heldenbloed
In raad en oorlog groot, meest
groot in tegenspoed!
Kastilje, kon deez' held ver-
strikken noch doen beven;
Dus deed het hem, ten loon
der trouw voor *Nêerland*,
sneven.''

Dit werk is een heldendicht,
dat al te vaak naar berijm-
de jaarboeken gelijk, waarin
men uitstekende stukken en
zeer schoone beschrijvingen
aantref. — 2.º *Mengelwer-
ken*, Amsterdam, 1782, in
4.to. Dezelve bevatten *Brie-
ven*, *Vertelsels*, *Hekel-
schriften*, enz. in eenen stijl
geschreven, waarin het bij-
tende en krachtige niet te
kort schiet. — 3.º twaalf
*Vaderlandsche Heldendich-
ten*, *ibid* 1785, in 8.vo, 2
dl.ⁿ — 4.º *Treurspelen*, die
eerst afzonderlijk in het licht
verschenen, naarmate dezel-
ve ten tooneele werden ge-
voerd, en waarvan de voor-
naamste zijn: *FERNAND COR-*

TEZ, *ZOROASTER*, *ANTO-
NIUS VAN HAMBROEK*, *KO-
RA* of *de Peruvianen*, *BAR-
THOLOMÉUS LAS-CASAS*,
OLDENBARNEVELD, *MARIA
van Lalaing*, enz. De re-
gels der kunst zijn in deze
stukken niet zeer naauwkeu-
in acht genomen, maar men
vindt in dezelve eene leven-
dige en natuurlijke zamen-
spraak, eene goede tooneel-
schikking, vele belangwek-
king en schoone denkbeelden.
— 5.º *Treurspelen*, uit het
Fransch vertaald. — 6.º *Blij-
spelen*, waaronder ook ver-
taalde. — 6.º *NUMA POM-
PILIUS*, naar het Fransch
van FLORIAN, in Nederduit-
sche verzen overgebracht, 2
dl.ⁿ in 4.to, Amsterdam,
1787, — 8.º *MAURITS van
Nassau prins van Oranje*,
in zes zangen, enz. Am-
sterdam, 1789, een helden-
dicht, zijnde een vervolg op
zijnen *WILLEM de Eerste*,
enz. Deze onvermoeide schrij-
ver, heeft daarenboven aan
onderscheidene Hollandsche
tijdschriften medegewerkt, die
veel opgang maakten.

NON. — Zie SAINT-NON.

NONIUS (MARCELLUS), een
taalkundige en peripatetisch
wijsgeer van *Tibur* of *Ti-
voli*, bloeide in de 3.^e eeuw
der Christelijke jaartelling,
en was een van de geleerd-

ste mannen van zijnen tijd. Wij hebben van hem eene verhandeling over de eigenlijke beteekenis der Latijnsche woorden, onder dezen titel: *De proprietate sermonum*, van welke de uitgave van 1471 en van 1476, zeer zeldzaam zijn. Deze taalkundige wordt geacht, om dat hij verscheiden fragmenten der oude schrijvers, die men nergens anders vindt, aanhaalt. Zijne verhandeling werd in 1614, te *Parijs*, in 8.vo herdrukt, met geleerde aanmerkingen.

NONIUS (FERDINAND). — Zie NUNEZ.

NONNIUS of NONIUS (PETRUS), in het Spaansch NUNEZ, een Portugeesch geneesheer en wiskundige, te *Alcacerdo-Sal* geboren, was de onderwijzer van don HENDRIK, zoon van koning EMANUEL. Hij onderwees de wiskunde aan de hoogeschool van *Coïmbra*, met eenen buitengewonen roem. Men heeft van hem: 1.º Twee boeken: *De arte navigandi, Coïmbra*, 1573, in fol., die zeer wel aan het hof van den koning van *Portugal*, werden opgenomen, wijl dezelve dienstig waren aan de groote ontwerpen, welke deze vorst koesterde, om de zeetogten in het Oosten door

te zetten. — 2.º *De crepusculis*, in 4.to — 3.º *Opera mathematica, Bazel*, 1592, in fol., onder welke men eene verhandeling over de algebra onderscheidt, die hij zeer op prijs stelde, en welke hij in 1564, aan zijnen ouden leerling, vorst HENDRIK, kardinaal-infant, enz. opdroeg. NONNIUS, overleed in 1577. Hij wordt voor een der bekwaamste mannen van zijnen tijd gehouden. Hij was bedreven in de verhevene wetenschappen; en met de talen bekend, en wat nog lofwaardiger is: hij was niet trotsch of laatdunkend op zijne kundigheden.

NONNIUS (LODEWIJK), een geneesheer van *Antwerpen*, in de 17.^e eeuw, onderscheidde zich door zijne bekwaamheid in zijn vak, en door eene niet algemeene geleerdheid. Men heeft van hem: 1.º Eene voortreffelijke verhandeling, getiteld: *Diæteticon, sive De re cibaria, Antwerpen*, 1645, in 4.to Er komen in dit werk bijzonderheden voor, die tot het wel verstaan der Latijnsche dichters dienen. Hij spreekt in hetzelfde over spijzen, welke tot de vermaken der tafels der ouden dienden. — 2.º *Ichthyophagia, sive de piscium esu commentarius, Antwerpen*, 1614,

in 8.vo, een nuttig en aangenaam werk. Hij doet in hetzelfde zien, dat de visch, eene zeer heilzame spijs is, voor zittende personen, voor grijsaards, voor zieken en voor lieden van eene zwakke ligchaamsgesteldheid; omdat dezelve het bloed, in eene middelmatige dikte houdt, hetwelk voor hun gestel geschikt is. Een Schriftverklaarder heeft gemeend, deze waarnemingen door de volgende aanmerkingen te moeten versterken: *Solis piscibus et pane pavit bis populum prodigialiter CHRISTUS; et ipse a resurrectione semel pastus, non nisi pisce.* — 3.º Eene zeer uitgebreide Verklaring, 1 dl. in fol., 1620, van de gedenkpenningen van Griekenland, van die van JULIUS CÆSAR, van AUGUSTUS en TIBERIUS. Het bevat de beide werken van GOLTZIUS, over hetzelfde onderwerp. — 4.º *Hispania, sive populorum, urbium accuratio descriptio*, Antwerpen, 1607, in 8.vo: Eene tot de kennis van het oude Spanje, noodzakelijke beschrijving. — 5.º Een *Commentarium* op Griekenland, de Eilanden, enz. van GOLTZIUS; een zeer geleerd werk. — 6.º Zeer zwakke Gedichten. Men heeft nog verscheiden stukken van dezen geneesheer, in het boek *De*

calculo van BEVERWYCK, Leijden, 1638, in 12.mo

* NONNOTTE (DONATUS), schilder des konings van Frankrijk, lid der akademie van schilderkunde en der akademien van Rouanen en Lyon, te Besançon in 1707 geboren, en te Lyon in 1785 overleden, heeft een aantal zeer op prijs gestelde portretten nagelaten, onder anderen, dat van den beeldhouwer LELOBBAIN, en dat van GENTIL-BERNARD. De verzamelingen der akademie van Lyon bevatten eenige schriften van dien kunstenaar, te weten: eene redevaering over de voordeelen der wetenschappen en kunsten; eene volledige verhandeling over de schilderkunde in 14 memorien, en eene zeer belangrijke levensbeschrijving van LENOINE.

* NONNOTTE (CLAUDIUS FRANCISCUS), broeder van den voorgaande, een Jesuit, te Besançon in 1711 geboren, is voornamelijk bekend, door zijne geschillen met VOLTAIRE. Gedurende verscheidene jaren betrad hij de Evangelische loopbaan, en predikte achtereenvolgend te Parijs, te Versailles en te Turin. Na de vernietiging zijner orde, kwam hij te Besançon terug, nam in verscheiden geschrif-

ten de verdediging der Godsdienst op zich, werd in 1781 tot lid der akademie dier stad benoemd, schreef voor deze maatschappij verscheiden belangrijke *verhandelingen*, over onderwerpen der gewestelijke geschiedenis, en overleed in 1793. Zijne werken (*OEuvres*), te *Besançon*, in 1818, in 7 dl.ⁿ in 8.vo en in 12.mo, met zijn portret in het licht gegeven, bevatten *Les erreurs de VOLTAIRE*, (*Ide dwalingen van VOLTAIRE*), afzonderlijk gedrukt, *Avignon*, 1762, 2 dl.ⁿ in 12.mo; dikwerf herdrukt, en in het Italiaansch, Hoogduitsch en Spaansch vertaald; *Dictionnaire etc.* (*wijsgeerig woordenboek der Godsdienst*), in beantwoording op de tegenwerpingen der ongeloofigen, even zeer te *Avignon*, in 1772, in 4 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gegeven, en in het Italiaansch en Hoogduitsch vertaald, en eindelijk *Les philosophes etc.* (*De wijsgeeren van de drie eerste eeuwen der Kerk*), *Parijs*, 1789, in 12.mo, in het Hoogduitsch vertaald, *Augsburg*, 1790, in 8.vo Hij heeft daarenboven uit het het Italiaansch vertaald, de verhandeling van MAFFEI over het gebruik des gelds, *Avignon*, 1787, in 8.vo Meerdere bijzonderheden, dezen Jesuit betreffende, vindt men

in den *Ami de la Religion et du roi*, 25 Deel, bladz. 385.

NONNUS, een Grieksch dichter van de 5.^e eeuw, van *Panoplus* in *Egypte*, is de schrijver: 1.º Van een *Helendicht*, in 48 boeken getiteld: *Dionysiaca*, Grieksch en Latijnsch, *ex versione LUBINI*, *Hanau*, 1605, in 8.vo, *Leijden*, 1610, in 8.vo; de eerste uitgave, te *Antwerpen*, bij PLANTIN, 1569, in 8.vo, is zeer zeldzaam. — 2.º Van eene *Omschrijving* in dichtmaat, van het Evangelie van den heiligen JOANNES, 1677, in 8.vo en in de *Bibliotheek der kerkvaders*. Deze omschrijving kan tot verklaring dienen. Dezelve is zeer duidelijk maar niet zeer dichterlijk.

NOODT (GERARDUS), hoogleeraar in de regten te *Nijmegen*, alwaar hij in 1647 geboren werd, daarna te *Franker*, te *Utrecht* en eindelijk te *Leijden*, alwaar hij den 15 Augustus 1725, in den ouderdom van 78 jaren overleed. Men heeft van hem *Verhandelingen*, over de regtsgeleerdheid, waarvan hij eene verzameling in 1724, in fol. in het licht gegeven heeft. Zijn stijl is zuiver, maar al te beknopt. BARBERAC, heeft de verhandelin-

gen van NOODT, over de *magt der vorsten en de vrijheid der gewetens*, in het Fransch vertaald en met aantekeningen vermeerderd, *Amsterdam*, 1715, in 12.mo In de eerste spreekt NOODT, over de magt der koningen als een echt republikeinsgezinde, in de tweede predikt hij eene volstreckte verdraagzaamheid, zoowel geestelijke als burgerlijke, en wil niet, dat men diegene store, die zich beijveren, om nieuwe godsdiensten in eenen staat in te voeren; hij zondert er zelfs de openlijke afgodendienaars niet van uit.

† NOOMS (REMIGIUS), een schilder en etser met sterk water, werd in 1612 te *Amsterdam* geboren. Zijne ouders waren ongegoed, en hij zag zich genoodzaakt om den eenvoudigen matrozenstand te omhelzen; maar de aanleg, dien hij voor de teekenkunde bezat, kwam alle hinderpalen te boven. Alles wat zijne oogen trof, werd het voorwerp zijner nabootsing; en, door de natuur af te malen, verkreeg hij de beoefening zijner kunst. Hij heeft zich vooral doen onderscheiden door zijne begaafdheid om de zeeschepen van allerlei vorm en van allerlei grootte schilderen. Met niet minder geluk behandelde

hij de andere deelen van zee-tafereelen; en zijne begaafdheid in dat gedeelte verwierf hem den naam van *Zeeman*. Op het gerucht van zijnen roem, werd hij naar *Pruisen* beroepen, en, gedurende zijn verblijf in dat rijk, versierde hij de stad *Berlijn* en de meeste koninklijke huizen, met verscheiden schilderijen. In zijn vaderland teruggekeerd, ging hij voort zich aan de beoefening zijner kunst toe te wijden. Hij voegde bij dezelve de kunst, om met sterk water te etsen; en heeft volgens zijne teekeningen, eene menigte prenten vervaardigd, die zich door eene fijne en geestige steeknaald onderscheiden en verschillende soorten van schepen, zeegevechten en landschappen, met bevallige beelden en schoone vergezigten versierd, voorstellen. Zijn werk; uit acht-en-veertig platen zamengesteld, waarvan men de beschrijving in het *Manuel de l'amateur (Handboek der liefhebbers)*, kan zien, wordt van deskundigen zeer gezocht; en men kan zeggen, dat er weinig zeestukken gevonden worden, die de zijne overtreffen. De stukken voorkomende onder den titel van: *Opstand der matrozen, uit het pesthuis bij Amsterdam*, en van den *Brand van het stadhuis*, zijn

zeldzaam; de eerste proeven van dat, hetwelk het *Gezigt op de rivier de Amstel* voorstelt, komen ook zeer zelden voor.

† NOORT (OLIVIER VAN), een Hollandsche zeevaarder, te *Utrecht* geboren, werd door eene maatschappij van kooplieden afgezonden, om de wereld rond te zeilen en om de Spaansche en Portugesche volkplantingen aan geene zijde der zeeën aan te randen. Hij vertrok den 13 September 1598, van *Rotterdam*, met twee schepen en twee jagten: een Engelsche stuurman, die met CAVENDISH gereisd had, was de eenige geleider aan wien de Hollanders, zich konden toe vertrouwen. Toen VAN NOORT, den 9 Februarij voor *Rio de Janeiro* was aangekomen, beproefde hij, om zich van die plaats meester te maken; maar hij vond dezelve zoo wel verdedigd, dat hij er zich, na er eenige manschappen verloren te hebben, van verwijderde. Den 24 kon hij eerst in de *Straat van Magellan* komen: het getal zijner manschappen was zoo verminderd, dat hij genoodzaakt was geweest, om een zijner jagten te verbranden. Hij ontmoette in de zeeëngte het schip van zijnen landgenoot SERALDUS DE WEERDT,

die zich van de vloot van SIMON DE CORDES, afgescheiden had; zijn scheepsvolk zag zich verplicht, om met de Wilden te vechten, en verloor veel volks; eindelijk was de tweedragt, op aanhitsing van den onder-admiraal, zoo ver gekomen, dat hij dezen in eene baai, met eenigen voorraad verliet. Den 6 Februarij 1600, kwam VAN NOORT, eindelijk in den grooten Oceaan en aldaar verdween zijn tweede schip in eenen zeer sterken nevel: hij maakte zich, terwijl hij langs de kusten van het vaste land van *Amerika* zeilde, van verscheiden Spaansche schepen meester; en rigtte zich vervolgens naar den *Archipel der Larronische of Dieveneilanden*. Deze togt scheen den Hollanders, die geen denkbeeld van de onmetelijke uitgestrektheid dezer zee maakten, van zeer langen duur. VAN NOORT, werd door zijne eigene ondervinding, overtuigd, dat de bewoners der *Dieveneilanden*, den naam, die aan dezelve gegeven was, verdienden; hij voorzag zich echter bij hen van verfrischingen. Vervolgens nam hij de koers naar de *Philippijnsche eilanden* en verloor aldaar een zijner schepen, in een gevecht tegen de Spanjaards. Daar het eenige schip, hetwelk hem overbleef, in

eenen slechten staat verkeerde, ging hij het te *Borneo* kalesateren, en kwam den 26 Augustus 1601, over de kaap *de Goede Hoop*, weder te *Rotterdam* aan. Het verhaal van dezen togt, werd in een deel in fol., in het Nederduitsch in het licht gegeven, *Rotterdam en Amsterdam*, zonder jaartal. Men heeft van hetzelfde eene vertaling in het Fransch. Deze reis, die in alle verzamelingen gevonden wordt, verschaft geen enkele ontdekking.

† NOOT (HENDRIK-KAREL-NICOLAAS VAN DER), in 1730, te *Brussel* geboren, was de zoon van den luitenant van politie dier stad. Zijne jeugd bevat niets aanmerkelijks, en men moet al datgene, wat te dien opzigte, benevens betrekkelijk verscheiden andere omstandigheden der Belgische omwenteling, vervat is, in het werk, getiteld: *De afgerukte Maskers*, als eenen roman beschouwen. De jonge VAN DER NOOT, werd, na zijne studiën volbragt te hebben, als advokaat bij den raad van *Brabant* toegelaten, en nam langen tijd de werkzaamheden daaraan verbonden, op eene wijze waar, die weinig geschikt was, om hem uit de vergetelheid te trekken, in welke hij bleef tot op het tijdstip, op het-

welk de onlusten van dat land begonnen. Daar hij eene inborst bezat, die van natuur vurig en vol geestdrift, en hij daarenboven met eenen ijver bezielde was, die zelfs zijne latere dwaasheden, niet beletten, voor het heil en de regten van zijn vaderland, als oprecht te beschouwen, waarschijnlijk ook geleid door de zucht, om eene rol te spelen, misschien zich van toen af de mogelijkheid ook voorstellende, om een partijhoofd te worden, ofschoon hij er zonder twijfel zeer ver af was om te vermoeden, hoe ver hem zijne eerste schreden konden brengen, zoo nam VAN DER NOOT de pen op, om het hervormingsstelsel, door JOZEF II ontworpen, en wiens agenten, de toepassing in de *Nederlanden*, er reeds van begonnen te maken, te bestrijden. Toen er bevolen was om hem in hechtenis te nemen, ontsnapte hij aan de vervolgingen en vlugtte naar het Hollandsche grondgebied, alwaar zich weldra een aantal andere misnoegden, bij hem kwamen vervoegen, die de vereeniging vormden, onder den naam van *Commissie van Breda* bekend en die belast werd met de leiding der ondernemingen, bestemd, om de omwenteling te weeg te brengen. VAN DER NOOT,

wiens opgewonden vaderlandsliefde en de vervolgingen, die hij voor het algemeene belang geleden had, bij de voorstanders des opstands dierbaar en eerbiedwaardig maakten, werd het schijnbaar hoofd van deze commissie; maar daar men in hem weldra meer ijver dan kunde ontwaarde, werd het eigenlijke oppergezag weldra in handen van eenige andere lieden gesteld, onder welke VAN EUPEN zich deed opmerken, terwijl de geheele vergadering en de uitgewekene Belgen, die dagelijks te *Breda* aankwamen, niet ophielden aan VAN DER NOOT eenen buitengewonen eerbied en het diepste ontzag te betuigen. Intusschen snelde alles der omwenteling te gemoet, het gedrag van het gezag, éen samenweefsel van zwakheid en willekeurigheid, de klaarblijkelijke kwade trouw van eenige zijner agenten, de door de krijgslieden bij zekere gelegenheden bedrevene geweldenarijen, vooral de bekende oneenigheid tusschen den minister TRAUTMANSORFF en den bevelhebber der Oostenrijksche krijgsmagt in *Belgie*, deden de gisting toenemen, welke weldra algemeen werd, en het was gemakkelijk vooruit te zien, dat de uitbarsting niet verwijderd meer kon zijn.

De hoofden der commissie van *Breda* oordeelden met grond, dat in dergelijke omstandigheden de eerste stoute onderneming der opstandelingen de nationale beweging zoude medeslepen, en de kolonel VAN DER MERSCH (zie dat artikel), benoemd tot bevelhebber van het opstandelingsleger, viel in het Oostenrijksche grondgebied, aan het hoofd van eenige honderden jonge lieden, die slecht gewapend en zonder ondervinding, maar vol van ijver en vertrouwen in hunnen aanvoerder waren. De stoutmoedigheid van dezen stap bragt het uitwerksel te weeg, hetwelk door diegenen verwacht werd, welke denzelfden bestuurd hadden, daar dezelve het gezag verschrikte en men aan hetzelfde de overtuiging gaf, dat diegenen, die zich met in schijn zoo zwakke hulpmiddelen aan het gevaar blootstelden zeker waren, dat het hun aan geene hulp zou ontbreken. Er werden echter maatregelen genomen, om dezen inval tegen te houden, maar dezelve werden even zoo slecht ten uitvoer gebragt, als zij traag waren aangewend. Eenige schermutselingen maakten de vaderlandsche jeugd vaardig tot oorlog en het gevecht van *Turnhout*, waarin VAN DER MERSCH door eene bekwame krijgsbewe-

ging, en door de dappere trouw zijner bende ondersteund, een aanzienlijk korps Oostenrijkers, onder bevel van den vrijheer SCHROEDER volkomen versloeg, bevestigden de bevrijding der *Nederlanden*, welke door de opstanden van *Gend* en *Brussel* haar volle beslag verkreeg. Naauwelijks was de hoofdstad van *Brabant*, door de vreemde krijgsmagt ontruimd, of VAN DER NOOT kwam aldaar den goeden uitslag der onderneming genieten; waarvan het volksgevoelen een groot gedeelte aan zijne begaafdheden en aan zijne vaderlandsliefde toeschreef. Zijne intrede in die stad was waarlijk een zegetogt: de lieden van het provisioneel bestuur, de plaatselijke overheden, de dekens of gildenmeesters, gevolgd van de stedelijke schutterij, bekend onder den naam der *vijf eeden*, van de Brusselsche vrijwilligers, waren VAN DER NOOT tot op eenen verre afstand te gemoet gegaan, die vergezeld van de voornaamste leden van de *commissie van Breda*, onder geleide van eene uitgezochte schaar van het opstandelingsleger naderde. Hunne aankomst in de stad wekte gewaarwordingen op, die moeilijk te beschrijven zijn; het gelui der klokken, het herhaalde losbrallen der artil-

lerij, de vlaggen en boomtakken, waarmede de vensters langs den weg van den stoet overal versierd waren, en vooral de opgetogenheid van een volk, hetwelk zijne vrijheid behaald had, en dat zich beijverde om den burger te huldigen, dien het als een der voornaamste bewerkers van deze weldaad beschouwde, alles vereenigde zich om den hoogmoed van den man te vleijen, op wien zoo veel hoop rustte, dien hij zoo slecht moest regtvaardigen. Eene bijzondere omstandigheid kenmerkte dezen dag van ijshoofdigheid. Na een heerlijk gastmaal, bij hetwelk de voornaamste burgerlijke en militaire overheden van de nieuwe republiek, benevens een aantal inwoners tegenwoordig waren, werd VAN DER NOOT naar een tooneel gevoerd, op hetwelk men BRUTUS voorstelde. Van al de zinspelingen, welke dit stuk aanbiedt, werd met eene ligt te begriipen geestdrift gebruik gemaakt; maar toen de acteur met de rol van Romeinschen consul belast, eene woordenreeks voordroeg, die hij daarop behendiglijk toegepast had, en in welke de spreker, met eenen voorzeggenden geest bezield, de verhevene lotgevallen aankondigde, die beloofd waren aan de afstammelingen der geduchtste vij-

anden, die CÆSAR; de toekomstige onderdrukker der Romeinsche vrijheid moest ontmoeten: vooral toen hij deze dichtregelen

Sur les débris, du trône et de
la tyrannie
Du Belge, indépendant s'élève
le génie

met al den nadruk van een geïnspireerde uitspraak, stond de geheele vergadering als door eene electricke beweging op; men wuifde met de hoeden, de sabels glinsterden, en de gewelven der zaal weergalmden verscheiden minuten van toejuichingen, bij welke eene even zoo gewone als noodlottige dwaling, de naam van eenen man met dien der vrijheid vermengd werd. Voor het overige waren de eerste oogenblikken van deze omwenteling, die eener zuivere vreugde. De zegepraal van het nationaal belang ging met weinige buitensporigheden vergezeld; de kleine in dergelijke omstandigheden onvermijdelijke ongeregeldheden, waren oogenblikkelijk door het provisioneel bestuur beteugeld, dat tevens zorg gedragen had, om de leden van het oude bewind tegen de gevaren der volksverbittering vrij te waren. Toen de dringendste omstandigheids-maatregelen genomen waren, hield men zich

bezig om den staat op eenen vasten en regelmatig voet te organiseren. De staten behielden in elke provincie de wetgevende magt, en de uitvoerende magt werd in handen van een congres gesteld, onder voorzitting van VAN DER NOOT, met den titel van *groot-pensionaris*. Men voegde hem VAN EUPEN als secretaris toe, die zich weldra eenen invloed op hem aannamigde, welke de schranderheid en het beleid gemakkelijk verkrijgen op eene onstuimige inborst, met eenen middelmatigen geest gepaard. De Franschen hadden de Belgen op den weg der vrijheid van nabij gevolgd: de magtgevende vergadering had derzelver beraadslagingen begonnen, en het voorbeeld van deze vereeniging, de merkwaardigste met betrekking tot de be gaafdheden en der vaderlands-liefde, welke *Frankrijk* in den geheelen loop zijner omwenteling bezeten heeft, konden niet verloren zijn voor de verlichte mannen van een naburig land, alwaar de algemeene *identiteit* van taal en de overeenkomst van zeden dezen invloed zeer vermogend moest maken. Weldra werd er in verscheiden Belgische provincien eene oppositie gevormd, welker meners, onder verschillende be-

namingen naar hetzelfde doel streefden, om de door de omstandigheden en den gang der staatkundige denkbeelden noodzakelijk gemaakte wijzigingen aan de staatsregeling te brengen. Vooral te *Brussel* werd deze zaak vurig in geschriften ondersteund, in welke de schrijvers, na de laatste omwenteling met nadruk geschetst en de beweegredenen van de algemeene geestdrift, welke deze verwonderlijke uitwerksels te weeg gebragt had, in derzelve wezenlijkheid onderzocht te hebben, de gevolgtrekking maakten, dat daar de tijden geheel veranderd waren, de inrigtingen met dezelve ook moesten veranderen, en voegden er bij, dat het kleed eens dwergs geen reus konde passen. Dit stelsel was voornamelijk dat van eene te *Brussel* gevestigde commissie, welke voor het grootste gedeelte uit kooplieden en regtsgeleerden zamengesteld was, bij wie zich eenige mannen van aanzien gevoegd hadden, aan wie een boven alle volksveroordeelen verheven geest, de noodzakelijkheid deed erkennen van zekere verbeteringen in een verdrag, gesloten, om nuttige waarborgen aan een aan vreemdelingen onderworpen volk aan te bieden; maar dat voor eene onafhankelijk

gewordene natie onvoldoende was. Plunder- en moordtooneelen waren het gevolg dezer pogingen. Het is echter billijk te erkennen, dat *VAN DER NOOT*, die, zoo als wij gezegd hebben, sedert lang slechts eene schaduw van gezag bezat, geen' werkdadigen invloed op deze betreurenswaardige voorvallen scheen uit te oefenen, en men zag hem zelfs meer dan eens, zich slechts van zijnen over het volk onbegrensden invloed bedienen, om er den loop van tegen te houden. Maar ofschoon hij zich niet bloedorstig vertoonde, verdiende hij niet te min den strengen blaam der welgezinden, door de gedweehed, welke hij aan den dag legde, met zich de belagchelijke eerbewijzingen, door welke eene blinde menigte zijnen hoogmoed streefde, te laten welgevallen. Zijn met bloemen bekroond borstbeeld, werd door alle straten rondgedragen, bij het geschal van een zegevierend muziek, hetwelk door geruchtmakende toejuichingen ter eere van den vader des vaderlands, dikwerf afgebroken werd; en wee dengene, die geen deel aan deze overdrevenheden had schijnen te nemen en geweigerd had, om zich voor den afgod te buigen! Intusschen was, terwijl een advokaat zich door

de pakke dragers van *Brussel* liet aanbidden, en dat binnenlands mannen, die vrienden van hun land waren, rondwaalden of in kerken smachtten, en alzoo de hoop zagen verdwijnen, die zij voor deszelfs welvaart opgevat hadden, de toestand der aangelegenheden van buiten niet geruststellender. Nadat de Oostenrijkers van hunne eerste verslagenheid terug gekomen waren, en aanzienlijke versterking bekomen hadden, begonnen zij hunne verliezen te herstellen: de bekwaamheid van VAN DER MERSCH, de dapperheid zijner troepen, van welke slechts een zwak gedeelte eene regelmatige organisatie bekomen had, en welke daarenboven door de onkunde en verkwistingen des bestuurs van de noodzakelijkste voorwerpen tot het bestaan eens legers ontbloot bleven, begonnen niet dan met verlies te worstelen tegen de in den krijg geoefende magt, die hun door hunnen vijand tegengesteld werd. Verbitterd over de ontblooting, in welke men zijne soldaten liet, bekommerd wegens de onvermijdelijke gevolgen derzelve; daarenboven verontwaardigd over de te *Brussel* en in andere Belgische gewesten bedrevene misdaden, nam VAN DER

MERSCH, naar men reden heeft om te gelooven, ten einde zoo vele ongeregeldheden te doen ophouden, het besluit om zich van de magt, die hij te zijner beschikking had te bedienen: deze poging mislukte. (Zie VAN DER MERSCH). De Oostenrijksche troepen rukten zonder verdere tegenkating de zuidelijke *Nederlanden* weder binnen en bij hunne aannadering verliet VAN DER NOOT *Brussel* in den nacht van den 1 op den 2 December 1790, dat is eenige dagen voor de verjaring van dien, welke deze stad van de vreemde overheersching bevrijd had. Men beschuldigde hem, dat hij al vlugtende, aanzienlijke sommen mede gevoerd had, maar niets heeft deze vooronderstelling bewezen, welke in tegendeel door de eenvoudigheid van zijn volgend leven kan gelogenstraf worden. Hij begaf zich naar *Holland*, alwaar hij tot in Januarij 1792 werkeloos bleef; hij gaf alstoen een verzoekschrift in het licht, waarbij hij de Belgen uitnodigde om zich met de Franschen, ter bevrijding van hun vaderland, te vereenigen. Deze soort van openlijke verklaring had weinig invloed op de lotgevallen; de aan zijnen naam verbondene begoocheling, was zonder her-

stel verloren. Het schijnt echter, dat hij zich aan het afgezonderd leven niet dan met moeite weder kon gewennen, en dat hij in de omstandigheden, die op dit tijdperk plaats hadden, eene rol hoopte te spelen, want toen hij zich in 1796, te *Bergen-op-zoom* bevond, werd hij, op bevel der Fransche overheden, gevangen genomen, en, als van oproerige handelingen beschuldigd, in de citadel van 's *Hertogenbosch* opgesloten, waaruit hij eerst in het volgende jaar ontslagen werd. Na verloop van eenigen tijd kwam hij te *Brussel* terug, alwaar hij sedert in de vergetelheid geleefd heeft, welke aan zijne verledene grootheid den schijn en de snelheid eens drooms geven. VAN DER NOOT is op zijn buitengoed te *Strombeck*, in de maand Januarij 1827, in zijn 97.ste jaar zijns ouderdoms overleden. Men schrijft hem een geschrift toe, in 1814, na den inval der verbondene mogendheden in *België*, in het licht gegeven, en hetwelk de herstelling van de oude staatsregeling ten doel had; dit werkje heeft, wier ook de eigenlijke schrijver van geweest zij, den geest geheel veranderd gevonden, en is niet dan met de grootste onverschilligheid onthaald.

+ NOOY (GERARDUS VAN), werd te *Utrecht* in 1765, van brave Catholijke ouders geboren, en gaf reeds bij het catechetisch onderwijs, hetwelk hij genoot, de schitterendste bewijzen van zijnen voortreffelijken aanleg, die zich in zijne voorbereidende studien zoo gelukkig ontwikkelden, dat hij op de, destijds, zoo beroemde hoogeschool van *Leuven*, onder de bekwaamste beoefenaren der wijsbegeerte gerangschikt werd. Na de priesterlijke waardigheid te hebben verkregen, heeft hij achterevolgens de statien van *Weesp*, *Bunnik* en *IJsselstein*, als kapellaan bediend. In het jaar 1800 werd hij benoemd tot pastoor aan den *Rijn* of *Eersten Dam*, bij *Utrecht*, en in 1810 tot pastoor te *Maarsen*, en aartsprister van het Utrechtsche distrikt, hetwelk hij alzoo gedurende 22 jaren, met zoo veel wijsheid bestuurde, dat het zich in alle opzigten gunstig onderscheiden heeft. Na den dood van monseigneur CIAMBERLANI, die in het laatst van Januarij des jaars 1828 overleed, bestuurde de heer VAN NOOY de geheele Nederlandsche zending als vice-superior tot in 1831, met die voorzigtige wijsheid, welke den grooten en onafhankelijken man kenschetst. Smar-

telijk, maar vol van troostrijke bemoediging en aandoenlijk was zijn sterfbed; zijn einde voelende naderen, begeerde hij, dat hem de H. Sacramenten zouden worden toegediend. Na het ontvangen der H. Teerspijze zeide hij, met den grijzen en vromen SIMEON: *Nunc dimittis servum tuum in pace . . .* en, nadat hij ook de heilige Olie ontvangen had, uitte hij, als naar gewoonte de woorden, *fiat voluntas tua*, tot dat hem eene volstrekte bewusteloosheid overviel, die hem weder verliet, toen men de gebeden voor de stervenden deed, die hij, tot verbazing van alle aanwezigen, met volkomene bewustheid mede had, en even gelijk de vermoede reiziger zachtkenks insluimert, ontsliep hij den 27 November 1832.

NORADIN of NOUR-EDDYN, beroemde sultan van *Syrië* en *Egypte*, oudste zoon van den beruchten IMAD EDDYN ZENGRY, soudaan van *Aleppo* en van *Ninive*, door zijne gesnedenen in de belegering van *Calgembar*, in 1145 gedood, deelde de staten zijns vaders met SEIFFEDIN, zijnen oudsten broeder. Het gebied van *Aleppo*, was aan NORADIN ten deel gevallen; hij vergrootte hetzelfde door

zijne wapens, en werd een der magtigste vorsten van *Azië*. Het was in den tijd der kruistogten; NORADIN legde zijnen moed aan den dag, tegen de kruisvaarders, versloeg JOSELIN, graaf van *Edessa*, maakte zich meester van zijne staten, en nam hem gevangen, nadat hij BOUDEWIJN III, koning van *Jeruzalem*, en RAIMOND, prins van *Antiochië*, in eenen veldslag in welken deze laatste sneuvelde, overwonnen had. Deze overwinnaar wendde vervolgens zijne wapens tegen den sultan van *Iconium*, die op zijne beurt overwonnen werd. Toen die van *Egypte*, door MARGAN ontroond, NORADIN, te hulp had geroepen, gaf hij hem gelegenheid, om hem zelve van zijne koninklijke waardigheid te berooven; hetwelk niet zeer wel overeenkomt met hetgeen men van de edelmoedigheid van NORADIN verhaalt. Hij werd er weldra voor gestraft. GYRACON, een veldheer zijns legers, liet zich, ten nadeele van zijnen meester NORADIN, tot soudaan van *Egypte* benoemen; deze nieuwe soudaan overleed in 1170, en kreeg SALADIN tot opvolger. NORADIN overleed in 1174.

* NORBERG (MATTHIAS), doctor in de godgeleerdheid,

hoogleeraar in de Oostersche talen, en kanselarij-raad, werd in 1746, in *Zweden* geboren. Na zich langen tijd in *Turkië* te hebben opgehouden, werd hij tot hoogleeraar in de Oostersche en Grieksche talen aan de universiteit van *Lund* benoemd. Hij schreef uit de bibliotheken van *Parijs*, en van verscheiden andere steden, verscheidene Oostersche handschriften af, en deze afschriften gaf hij aan de universiteit van *Lund* ten geschenke; aan welk gesticht hij ook eenen leerstoel voor de levende talen stichtte. NORBERG bragt de laatste jaren zijns leven in *Nordland*, het gewest zijner geboorte door, en overleed te *Upsal*, den 11 Januarij 1826. Hij heeft nagelaten: 1.º *Codex syriacò-exemplario-ambrosiano mediolanensis, editus et Latine versus, Lund 1787.* — 2.º *Codex nazareus, liber Adami appellatus, syriacè, transcriptus, loco vocalium ubi vicem litterarum gutturalium præstitierint, his substitutis, Latineque, redidit, Lund, in 4.to, 3 dl.ⁿ, 1815 — 1816,* eene uitgave, naar het afschrift van een Sabijnsch handschrift, uit de bibliotheek des Franschen konings geleverd; de uitgever heeft er de beide volgende deelen bijgevoegd: — 3 *Lexi-*

*con codicis nazaræi, cui liber Adami nomen; edidit MATH. NORBERG, Lund, 1816, in 4.to — 4.º Onomasticon codicis nazaræi, cui liber etc. Lund, 1817, in 4.to — Reeds in 1811, had NORBERG een fragment van het boek van ADAM, bij wijze van programma, en onder dezen titel in het licht gegeven: *Stellæ nazaræorum æones ex Sacro gentis cordice.* — 5.º *MATH. NORBERGI selecta opuscula academica, 1817. — 1819, 3 dl.ⁿ — 6.º Rudimenta etymologiæ, Lund, 1819.* In de maand September 1825, ontwierp NORBERG de catalogus van de handschriften der Bibliotheek van *Upsal*, opgenomen in de *Acta Societatis Scientiarum Upsaliensis.**

NORBERTUS (*Heilige*), in 1082 te *Xanten* in het hertogdom *Kleef*, uit eene der aanzienlijkste familien van *Duitschland* geboren, begaf zich naar het hof van keizer HENDRIK V, zijnen bloedverwant. Hij blonk aldaar uit door de bevalligheden van zijnen geest en van zijn gelaat en behaagde er door de levendig- en de zachtaardigheid van zijne inborst. Het hof bragt op zijne zeden het uitwerksel te weeg, dat hetzelfde voort moest brengen; het maakte dezelve verwijfd

en bedorven. NORBERTUS, door de genade getroffen, ontweek den schoot des bederfs, deed afstand van zijne beneficiën, verkocht zijn vaderlijk erfgoed en gaf het bedrag deszelfs aan de armen. Van alle banden, die hem aan de wereld kluisterden, bevrijd, ging hij van stad tot stad het rijk Gods prediken. Toen BARTHELEMI, bisschop van *Lyon*, hem een eenzaam dal, *Prémontré* genaamd, had gegeven, begaf hij zich in 1120, derwaarts, en stichtte aldaar de orde der reguliere kanoniken, welke den naam van deze woestijn draagt. Zijne leerreden, door zijn gedrag ondersteund, verschaften hem eene menigte leerlingen, hij gaf hun den regel van den heiligen AUGUSTINUS, en het witte kled, hetwelk dat der geestelijken was, maar alles van wól zonder linnen. Deze nieuwe geestelijke krijgsmagt moest een aanhoudend stilzwijgen in acht nemen, bijna ten allen tijde vasten, en mogt slechts eens daags eenen matigen maaltijd nuttigen. Deze orde werd zes jaren later in 1126, door HONORIUS II bevestigd. Er waren als toen, behalve *Prémontré*, acht abdijen gesticht. De heiligestichter werd omtrent dezen tijd naar *Antwerpen* beroepen, om aldaar

den kelder TANCHELIN te bestrijden. Toen het aarsbisdom *Maagdeburg* kwam open te staan, verkozen hem de priesters en het volk om dien stoel te vervullen. Hij beriep zijne kanoniken naar die stad en hun gestreng leven stichtte de inwoners van *Maagdeburg*. Het hervormingsontwerp, dat deze heilige aartsbisschop beraamde, boezemde aan sommigen zulk eenen hevigen haat tegen hem in, dat zij meermalen aanslagen op zijn leven maakten. De gelegenheid van de kerkvergadering van *Reims* in 1131, riep hem voor eenigen tijd naar *Frankrijk* terug, en na den troost te hebben genoten van zijn gesticht van *Prémontré* door 500 religieuzen bewoond te zien, ging hij in 1134, in zijne aartsbischoppelijke stad sterven. GREGORIUS XIII, plaatste hem in 1582, in de naamlijst der Heiligen. Zijn *Leven* is met veel getrouwheid door HUGO, zijnen eersten leerling, geschreven. KAREL LODEWIJK HUGO, abt van *Estival*, heeft daarover eene met geleerde aanmerkingen verrijkte uitgave, in het licht gegeven, *Luxemburg* 1704, (*Zie Hugo*). Er bestaat nog eene andere van, door JOANNES CHRYSOSTOMUS VAN DER STERRE, abt van *Sint Michiel*

te *Antwerpen*, 1656, in 4.to Ofschoon deze orde verscheiden verzachtingen in de eerste gestrengheid harer instelling gebragt heeft, is zij eene van diegene, welke de Catholijke Kerk het meest tot eer verstrekten, en het nuttigste dienden. Indien men eenige huizen uitzondert, in welke in de laatste jaren de geest der eeuw is ingedrongen, onderscheiden zich de kinderen van den heiligen NORBERTUS door regelmatigheid, ijver voor de studie, door zuivere zeden door eenen werkzaam en verlichten ijver. Zij hadden in verscheiden landen een aantal parochiën te besturen, en zij kweten zich van deze gewigtige taak met veel vrucht en stichting. Het is natuurlijk, dat mannen, die uit den schoot van het religieuze leven de groote grondregels van liefdadigheid, van ijver, van onbaatzuchtigheid geput hebben, die van alle vrees voor de toekomst bevrijd zijn, en er geenszins aan denken om hunnen bloedverwanten, eenig erfdeel na te laten, uitmuntend voor de herderlijke bediening geschikt zijn. Ongetwijfeld is het deze beweegreden, welke gedurende verscheiden eeuwen bisschoppen uit de kloosters heeft doen kiezen. Ten onregte beweert men, dat dit eeuwen der dom-

heid waren, in welke men er onder de wereldlijke priesters, geenen vond, die voor de bisschoppelijke waardigheid bekwaam was of dezelve verdiende. Dit bewijst ten minste, dat de wetenschap en de deugd in de eenzaamheid en de stilte der kloosters gemakkelijker aangeweekt en beter gevoed worden, naardien dezelve aldaar onderhouden zijn, terwijl de onwetendheid en ondeugd de oppervlakte der aarde bedekten. Voor het overige is het gebruik om religieuzen in de dienst der Kerk te gebruiken, niet in de zoogenaamde eeuw van onwetendheid opgekomen. Men leest in het leven van den heiligen EUSEBIUS DE VERCEIL, dat hij deze gewoonte in het Westen invoerde, welke in het Oosten sedert lang aangenomen was: *Primus in Occidentibus partibus in eadem ecclesia eosdem monachos instituit esse quos et clericos ut esset in ipsis viris et contemptus rerum et accuratio Levitarum* (Zie JONADAB). Hoe nuttig voor het overige deze eerbiedwaardige orde ook zij, vooral in deze tijden van verwoesting en ongelooft, moet men echter niet gelooven, dat dezelve aan de lastertaal der valsche wijsbegeerte ontsnapt is: juist integendeel is het daardoor dat zij dezelve ver-

diend heeft; en hoedanig zich ook de lieden, die zich aan de Godsdienst toegewijd hebben, mogen gedragen, zal de wereld hen altijd volgens hare gewoonte weten te be-dillen. » Toen de monniken, zegt een zeer oordeelkundige criticus, in de eenzaamheid gebleven zijn, heeft men hun verweten, dat zij een leven gelijk aan dat der beeren leidden; toen treurige omwentelingen hen genoodzaakt hebben, om de steden te naderen, heeft men gemeend, dat dit door heerschzucht geschiedde; terwijl zij zich tot het werk der handen en tot het gebed bepaalden, heeft men hunne onwetendheid be-dild; zoodra zij zich aan de studie overgegeven hadden, heeft men hen gelaakt, dat zij hun eerste beroep verzaakt hebben, terwijl men beweerde, dat zij den voortgang der wetenschappen tegen gehouden hadden. Onze diepzinnige redenaars vergeven even zoo min het strengē en verstervende leven, in hetwelk de Oostersche monniken sedert zestien eeuwen volhardden, als de verslapping, welke langzamerhand in de geestelijke orden van het Westen geslopen is. Zijn zij arm, zoo zijn zij ten laste des volks; zijn zij rijk, zoo is men er op uit, om hen van hunnen rijkdom te berooven;

zijn zij vroom en afgezonderd, zoo is het bijgeloof en dweepzucht; verschijnen zij in de wereld, zoo zegt men dat zulks geschiedt, om zich te verstrooijen. Hoe zal men de eigenzinnige geesten, die niet kunnen verduren, dat de monniken rusten, of arbeiden, in de eenzaamheid of in de maatschappij zijn, rijkdom of armoede hebben, te vreden stellen?'' Zie heilige FRANCISCUS, BURNET EVRARD.

NORBERTUS (Pater) een capucijner, wiens waren naam PETRUS PARISOT was, werd in het jaar 1697 te *Bar-le-duc* geboren, was volgens CHEVRIER, de zoon van eenen wever. Hij legde in 1716 zijne gelofte af bij de capucijnen van den heiligen MICHAËL. Toen de provinciaal in 1734 naar Rome ging om bij de verkiezing van eenen generaal tegenwoordig te zijn, nam hij pater NORBERTUS als secretaris mede. De Lotharinger capucijner bezat bij een lomp voorkomen, eenen listigen geest. De kardinalen, in wier gunst hij zich drong, lieten hem den post bekleeden van procureur-generaal der buitenlandsche missiën. In 1736 werd hij te *Pondicheri* door den gouverneur DUPLEIX zeer wel ontvangen, die hem tot pastoor van die plaats benoemde,

[door deze bescherming opgeblazen, beproefde hij om zijnen haat tegen de Jesuiten bot te vieren, door dezelve uit alle Fransche volkplantingen te doen verbannen]. Zijne onrustige en kwelzieke inborst deed hem weldra van zijne bediening ontzetten, en wel op voordragt van den bisschop van *Saint-Thomé*, en van pater THOMAS DE POITIERS, algemeen overste der capucijnen van *Madras* en *Pondicheri*, die hem afschildert als eenen wargeest, als eene kwade genie, als eene opgeblazene enz. Hij was zoo ver gegaan, dat hij zelf eene bisschoppelijke goedkeuring voor een zijner libellen fabriceerde en dezelve met den naam des bisschops onderteekende. Van daar ging hij naar de eilanden van *Amerika*, van waar hij na een verblijf van twee of drie jaren, in 1744 in *Rome* terug kwam; maar hij verbleef daar niet lang, en was genoodzaakt zich naar *Lucca* te begeven, alwaar hij zijn werk over de kerkgebruiken van *Malabar*, in 2 deelen in 4. to, in het licht deed verschijnen, onder den titel van *Geschiedkundige gedenkschriften van de Indische gezantschappen*, welke BENEDICTUS XIV door een besluit van den 1 April 1745 doemde, en van welke de heer BEL-

SUNCE, bisschop van *Marseille*, de bedriegerijen gedeeltelijk ontsluitte, in twee herderlijke onderrichtingen, de eene van den 22 en de andere van den 29 Januarij 1745. De abt DES FONTAINES, door het zwaard aangorden van eenen capucijner, wiens orde volgens het algemeene gevoelen de Jesuiten toegedaan was, verrast, paste deze bekende woorden op hem toe: *Et tu quoque Brute*; welke hij boosaardiglijk aldus vertaalde: *En gij ook BRUTUS*. De ordebroeders van pater NORBERTUS keurden zijn gedrag en zijne geschriften af. De vrees van aan kloosterboete te worden onderworpen, misschien ook wel de onstandvastigheid of iet erger, deden hem zijne orde ontloopen. Hij begaf zich naar de protestanten en verbleef eenigen tijd in *Holland*, in *Engeland*, in *Pruisen* en in het hertogdom *Brunswijk*. CLEMENS XIII, die nog hoopte hem van zijne dwalingen terug te brengen, stond hem in 1759 het verlof toe, om het kleed van wereldsch priester te dragen: Toen nam hij den naam van PLATEL aan, kwam in *Frankrijk* terug, stak nogmaals naar *Engeland* over, en van daar naar *Portugal*, alwaar zijne geschriften tegen de Jesuiten hem eene jaarwedde van den markgraaf van POMBAL ver-

wierven (Zie MALAGRIDA). Eindelijk kwam hij in *Frankrijk* terug, om zijne werken in 6 deelen, in 4.to, 1768, te laten herdrukken. Hij overleed nabij *Commerci* den 3 Julij 1769. De lieden, die hem in de laatste jaren zijns levens gekend hebben, verzekeren, dat zijne gal kookte, als men over de Jesuiten sprak, en dat hij hunnen naam zonder ontroering niet kon aanhooren: dit was eene soort van ziekte, welke in eenige opzigten naar bezetenheid geleck. Zij, die belangrijke bijzonderheden over het leven van dezen dolenden religieus begeeren te lezen, kunnen het mandement van den bisschop DE SISTERON van den 24 April 1745, benevens den brief raadplegen van BENEDICTUS XIV aan den aartsbisschop van *Cesaréa*, nuntius te *Brussel*, van den 11 November 1747, in welken de Paus, een treffend en belangrijk verhaal van alle bedriegerijen en boosheden van dezen boosaardigen kloosterling schetst. Hetzelve bevindt zich in zijn geheel in het *Journal hist. et litt.* van den 1 Julij 1787 bladz. 540. Men kent dit punt dicht hetwelk door eenen man gemaakt is, die na alle waarschijnlijkheid niet tot zijne vrienden behoort.

Enfant de l'ordre séraphique,
Le destin me fit anglican;

Pour la seconde fois je deviens
Catholique
Encore une disgrâce; et je
prends le turban.

CHEVRIER heeft zijne levensbeschrijving in 1762 in 12.mo in het licht gegeven.

NORDEN (FREDERIK LODERWIJK), een scheeps-kapitein, reisde naar *Egypte*, alwaar hij de gedenkstukken van het oude *Thebe* afschilderde. Nadat hij door *Engeland* gereisd had, kwam hij te *Parijs*, alwaar hij in 1742, overleed. De *gedenkschriften* van dezen bekwamen reiziger zijn te *Koppenhagen* in 1755, 2 dl.ⁿ in fol. in het Fransoh gedrukt. Dezelve zijn zeer ongewoon en belangrijk, vooral voor hen, die de oudheidkunde beminnen. Men ziet in dezelve de teekeningen van de gedenkstukken, die nog in Thebais bestaan. [Dit werk is herdrukt met *Aanteekeningen* en *Bijvoegselen*, door den heer LANGLÈS, *Parijs*, 1795 — 1798, 6 stukken in 3 dl.ⁿ in 4.to, met platen. De eerste uitgave wordt gezocht om de platen; maar de bijvoegselen, welke deze laatste verrijken, geven aan dezelve eene andere verdienste. Men verwijt aan NORDEN eenige onnaauwkeurigheden, welke BRUCE met al teveel bitterheid heeft aan den dag gebragt].

* **NORDENFLYCHT** (**HEDWIGIS-CHARLOTTE VON**), eene schrijfster in 1718 te *Stokholm*, uit eene aanzienlijke familie geboren; hare ouders deden haar eene uitmuntende opvoeding geven, zij sprak vele levende talen, en voornamenlijk de Fransche, met welker letterkunde zij grondig bekend was. Hare begaafdheden, bevalligheden en deugden verwierven haar den vleijenden bijnaam van *Ring van het Noorden*. Zij schreef een aantal *Dichtstukken*, welke door eene zuivere bewoording, krachtvolle uitdrukkingen, het dichtvuur en eene bevallige oorspronkelijkheid van denkbeelden uitmuntten. Deze dame overleed den 29 Junij 1763 in den ouderdom van 45 jaren in hare geboortestad. Onder hare werken haalt men inzonderheid twee dichtstukken aan, namelijk: 1.º *De togt over de beide Belten*; dit is de naam van twee kleine zee-engten in de *Oostzee*. De schrijfster bezingt den stoutmoedigen togt over het ijs, in 1758 op deze plaats door **KAREL GUSTAAF**, toen hij het Deensche leger ging bevechten, ondernomen. — 2.º *Verdedigschrift der Vrouwen*: dit is een antwoord op het werk van **J. J. ROUSSEAU**, getiteld: *Brieven over de Schouwtooneelen*, in welke deze wijsgeer beweert,

dat de vrouwen noch de begaafdheid, noch het vermogen hebben, om in de wetenschappen uittemunten, en nog minder, om volken te besturen. Men moet hierbij opmerken, dat, toen **ROUSSEAU** dit gevoelen uitte, er twee keizerinnen met roem regeerden (**MARIA THERESIA** en **CATHARINA II**) de eene over *Duitschland* en de andere over *Rusland*. Wat er ook van zij, mevrouw **VAN NORDENFLYCHT** bestrijdt datgene; wat zij voor eenen harer kunne aangedanen hoon houdt, met even zoo vele begaafdheid als vuur.

* **NORDIN** (**KAREL GUSTAAF**), een Zweedsche oudheidkundige en bisschop, werd in 1749 te *Stokholm* geboren, en studeerde aan de hoogeschool van *Upsal*, alwaar hij eene thesis *de Usu juris naturalis in vita civilis 1773* verdedigde, welke hem den graad van *magister* verwierf. In het volgende jaar, en onder de voorzitting van den beroemden **IHRE**, verdedigde hij eene andere belangrijke en gaf dezelve in het licht, onder den titel van *Monumentasio-gothica vetustioris avi falso meritoque suspecta*. In deze thesis onderzocht **NORDIN** de gewaande wettigheid van het *Ahunesche* handschrift, getiteld:

Saga de Hjalmar et Ramer.

Hij doet in zijne verhandeling hopen; om nog andere niet minder belangrijke en betwistte punten te verklaren, zoo als de *Breve* van Paus GREGORIUS IV, over de wettige aanstelling van ANSCHARIUS als aartsbisschop; het *privilegie*, dat LODEWIJK den *Zachtmoedige* aan denzelfden heiligen ANSCHARIUS toestond; de *Bulle* van Paus AGAPETUS II en SYLVESTER II bevattende het verbod om van de *rhunes* en van andere weinig geloofwaardige acten, betrekkelijk het Noorden, gebruik te maken, enz. Maar dit belangrijke vervolg is niet in het licht verschenen. Hij hield zich bezig met het onderzoek der Latijnsche klassieke schrijvers, in de hoop van in dezelve eenige stukken, betrekkelijk het Noorden te vinden; hij vond in dezelve verscheiden vervalschingen van de middeleeuwen, en werd eindelijk overtuigd, dat VIRGILIUS, HORATIUS en andere Latijnsche schrijvers in de kloosters vervalscht, en zelfs, dat deze schrijvers door monniken gefabriceerd waren. Pater HARDOUIN was reeds in dezelfde dwaling vervallen, welke gemakkelijk en zegevierend bestreden werd. NORDIN was ten minste zeer bezorgd, om dit gevoel niet in zijne

werken bekend te maken, en hij stelde zich te vreden, met het geheim deszelve aan eenige zijner boezemvrienden toe te vertrouwen. Men begrijpt de beweegreden van deze voorzigtigheid; maar men begrijpt niet, waarom hij hetzelfde stilzwijgen in acht nam over de gewigtige nasporingen, welke hij met betrekking tot de geschiedenis van *Zweden* gemaakt had. Toen hij in 1775 tot lector aan het gymnasium van *Hernosand* benoemd was, legde hij zich met ijver op de kerkelijke wetenschappen toe; en, om een denkbeeld van zijne ervarenheid in de godgeleerdheid te geven, gaf hij in 1781 eene verhandeling in het licht, onder den titel van *Lineamenta doctrinae de illuminatione hominis irregenerati*. Te gelijker tijd had NORDIN een plan gevormd, om een *corpus diplomaticum* van *Zweden* te vervaardigen. Zoodra het bestuur zulks vernomen had, werd hij door hetzelfde naar *Stokholm* beroepen om aan dat groote werk te arbeiden door de in handvesten en boekerijen verspreide bouwstoffen te verzamelen. Gedurende zijn verblijf te *Stokholm* had hij gelegenheid, om bij den koning bekend te worden, van wien hij een gunstig onthaal ontving; in 1786 werd hij tot

lid van de Zweedsche akademie en van die der fraaije letteren benoemd. Hij droeg in de tweede dezer akademien eene redevoering voor, over de *Veranderingen der Zweedsche taal, van de oudste tijden af tot op koning KAREL XI.* Hij was overtuigd, dat de Laplanders de oudste bewoners van Zweden waren, en bewees, dat men in de Zweedsche taal de sporen van de Laplandsche aantreft, vooral in de plaatselijke benamingen. IHRE kwam in de voorrede van zijn *Laplandsch Woordenboek* met NORDIN volkomen overeen, deze laatste heeft in zijne handschriften, bijna klaarlijk bewijzen van deze overeenkomst alsmede geleerde vergelijkingen tusschen de Laplandsche en Latijnsche taal nagelaten. Eerst predikant te *Skelleftea*, in het diocees van *Hernosand*, daarna proost van dat bisdom, werd hij door het diocees als deszelfs vertegenwoordiger naar den rijksdag van *Stokholm* gezonden, alwaar hij de bepalingen des bestuurs, betrekkelijk de kerkelijke aangelegenheden verdedigde. De aanstelling van geschiedschrijver der Seraphijnsche orde was zijne belooning; en op de volgende rijksdagen werd hij lid van verscheiden commissien, onder anderen van

die ter herziening der aangelegenheden van de bank. Hij had veel invloed op den geest van koning GUSTAAF, die hem in 1792 tot zijnen geheimraad benoemde. Toen deze vorst kort daarna vermoord was, keerde NORDIN naar zijne proostdij terug en bediende op nieuw zijnen post van lector. Ofschoon hij zijne gunst aan het hof verloren had, zoo was zijn roem als geleerde nog altijd dezelfde, en verwierf hem de pastorij van *Nora* in *Angermanland*, in 1800 was hij op den landdag van *Nordkæping* tegenwoordig, en daarna verkreeg hij den doctoralen hoed in de godgeleerdheid. In 1803 was hij ook als lid der commissie ter herziening der bank benoemd. Na dit tijdstip werkte hij aan de voortplanting des evangelies onder de Laplanders, en had grootelijks deel aan de oprigting van onderscheiden kapellen in afgelegene parochien. Toen hij in 1805 tot bisschop van *Hernosand* was benoemd, liet hij de Laplandsche Bijbelvertaling ten einde brengen; het *Nieuwe Testament* was in 1755 reeds vertaald en in het licht gegeven. Om de uitgave van dit werk te bespoedigen, rigtte hij te *Hernosand*, de meest Noordelijke en de minst van den Noord-pool verwijderde

stad van *Zweden* zehne drukkerij op. Middelerwijl werd er aan het hof van *Stokholm* eene geheime zamenzwering gesmeed. Dezelve barstte in 1809 uit, en had ten doel, den zoon van **GUSTAAF III** te onttroonen, en om deszelfs zoon in zijne plaats te stellen, die, ofschoon er een zoon van den onttroonden koning bestond, den Franschen veldheer **BERNADOTTE**, tot zijnen opvolger benoemde. Deze overweldiging had bijna op denzelfden oogenblik plaats, op welken men in *Europa* het stelsel der *wettigheid* herstelde. **NORDIN** was bij deze gelegenheid nog in de vergadering der vertegenwoordigers des koninkrijks tegenwoordig, werkte mede tot de nieuwe staatsregeling, en koning **KAREL XIII** benoemde hem tot ridder van de *Podstar*. Toen de staten hunne werkzaamheden geëindigd hadden, keerde **NORDIN** naar zijn diocces terug, alwaar hij zich bezig hield met zijne rijke boekverzameling in orde te brengen. Hij had zeer vele bouwstoffen voor de geschiedenis van *Zweden* vereenigd: Jaarboeken, kronijken gedrukt en in handschrift, charters, geslachtslijsten, levensbeschrijvingen, openbare acten, eindelijk alle bewijsschriften,

XVIII. DEEL.

die hij in de handvesten en boekwinkels van het koninkrijk had kunnen verzamelen, waaruit hij reeds uittreksels had gemaakt. Onder deze geschriften bevonden zich oorspronkelijke en zeer belangrijke handschriften, zoo als het *pamphlet* van graaf **TORSTENSON** tegen **KAREL XI**, getiteld: *De gulden appél*; de *Briefwisselingen* van **FREDERIK'S** regering, door **WOLTEMAR** van *Amiens*, *Geschiedkundige bijzonderheden* enz., enz., behalve de *Gedenkschriften*, welke **NORDIN** voor de akademie der fraaije letteren vervaardigd had, en welke nasporingen over de geschiedenis van het Noorden bevatten, volgens **TACITUS**, **JOANNES** van **BREMÉ**, **RIMBERTUS** en **SAXO**. Deze verzameling, welke omtrent 2,400 deelen bevat, werd door den kroonprins (**BERNADOTTE**) tegenwoordig **KAREL XIV**, koning van *Zweden*, aangekocht, die dezelve na den dood van **NORDIN**, den 14 Maart 1812 in zijn diocces voorgevallen, aan de hoogeschool van *Upsal* ten geschenke gaf. Er bestaat eene *Levensschets* van dezen geleerde, door den vrijheer van **ALDELBETH** geschreven.

NORRES (**JASON DE**), een letterkundige, dichter en

E

wijsgeer, te *Nicosiä* op het eiland *Cyprus* geboren, werd door de Turken, die zich in 1570 van zijn vaderland meester maakten, van zijne goederen beroofd. Hij begaf zich naar *Padua*, alwaar hij de zedekundige wijsbegeerte met veel roem onderwees. De *Pastor Fido* van GUARINI verscheen in het licht. De herderszangen waren de algemeene lees oefeningen van geheel *Italië* geworden. NORES, die in dergelijke voortbrengselen, in welke ten minste even zoo veel losbandigheid als genie heerscht, geene bevalligheid had, randde dat van GUARINI aan, die hem door een hekelschrift, in 1588 te *Ferrare* gedrukt, antwoordde. NORES gaf in 1590 een weder-antwoord in het licht, en de dichter maakte nog een heviger aanval tegen hem gereed, toen NORES in 1590 overleed, aan de gevolgen van de smart, welke hem de verbanning van zijnen eenigen zoon veroorzaakt, welke tot die straf veroordeeld was, omdat hij een Venetiaan in eenen twist gedood had. Men heeft van hem een aantal werken, eenige in het Italiaansch en andere in het Latijn. De voornaamste in het Italiaansch zijn: 1.º *De verhandeling over de dichtkunst Padua* 1588, in 4.to Deze uitga-

ve is zeldzaam. — 2.º *Eene verhandeling over de republiek*, 1578 in 4.to welke hij naar het voorbeeld van die der Venetianen, zijne meesters, vormt. — 3.º *Eene Verhandeling over de wereld en derzelver deelen, Venetië* 1571; in 8.vo — 4.º *Inleiding tot de drie boeken over de Rede-kunde van ARISTOTELES, Venetië* 1584, in 4.to, een geacht werk. — 5.º *Verhandeling over hetgeen het schouwspel, het treurspel en het heldendicht van de zedekundige wijsbegeerte te wachten hebben*, enz. Die welke hij in het Latijn geschreven heeft zijn: 1.º *Institutio in philosophiam Ciceronis, Padua* 1576, in 8.vo — 2.º *Brevis et distincta summa præceptorum de arte dicendi, ex libris Ciceronis collecta, Venetië*, 1553, in 8.vo, een goed werk. — 3.º *De constitutione partium humanæ et civilis, philosophiæ*, in 4.to — 4.º *Interpretatio in artem poeticam Horatii*, etc. Men bemerkt in al deze werken veel orde en duidelijkheid, eene diepe geleerdheid, gelukkige uitdrukkingen, eenen verheven maar somtijds hoogdravenden stijl. — PETRUS DE NORES, zijn zoon, achtereenvolgend secretaris van verscheiden kardinalen, een

geletterd man, en zaakverzorger, heeft verscheiden werken in handschrift nagelaten, onder anderen, het *Leven* van Paus PAULUS IV, in het Italiaansch.

NORFOLKCK (de hertog van), Zie ELIZABETH, koningin van *Engeland*.

* NORFOLK (KAREL HOWARD hertog van), graaf van *Surrey* en *Arundel-Castée* enz., werd den 15 Maart 1746 geboren, en in de Catholijke Godsdienst opgevoed. Zijn vader, in den beginne eenvoudig edelman, erfde in zijnen ouderdom, de titels en de fortuin der hertogen van *Norfolk*: en opdat zijn zoon van de parlementaire regten benevens van den in zijne familie erfelijken post van maarschalk-graaf, gebruik zou kunnen maken, noodzaakte hij hem, datgene af te zweren, wat de Anglikanen de *dwalingen der Roomsche Kerk* noemen. Lord KAREL nam in 1777, den titel aan van graaf van *Surrey*, en in het volgende jaar benoemde het graafschap *Carstle* hem tot lid van het lager huis, alwaar hij steeds aan den kant der oppositie plaats nam; hij toonde zich aldaar een der vurigste tegenstrevers van lord NORTH,

tot wiens ontslag als minister hij veel bijdroeg. Na de ongenade van lord NORTH, en onder het ministerie van den markgraaf van BUCKINGHAM, werd hij tot kolonel benoemd van een regiment landweer en lord-luitenant van *Yorkshire*. Hij stemde vervolgens met FOX en tegen den minister SHELBURNE. De oude vriend van PORTLAND zijnde, nam lord NORFOLK, toen die heer in 1783 aan het ministerie kwam, den post van kommissaris der schatkamer aan. Tegen het einde van hetzelfde jaar, werd PITT, tot kanselier en eersten lord der thesaurie benoemd. De graaf van *Surrey*, schaarde zich andermaal in den rang der oppositie, en ondersteunde krachtdadiglijk de motie van den heer DUNNING, betrekkelijk eene parlementaire hervorming. Deze verandering van partij deed hem zijnen post bij de schatkamer verliezen; maar na het overlijden van zijnen vader, werd hij, als erfgenaam zijner regten en zijner titels, in 1786 in het hoogerhuis toegelaten. Daar hij zich steeds tegen de ontwerpen der ministers verzettede, bestreed hij, tijdens de Fransche omwenteling, op eene hevige wijze PITT, in zijne ontwerpen, om de

Europesche coalitie te onderhouden, tot dat dezelve Frankrijk zou beleugeld hebben. Bij gelegenheid van het beruchte proces van HASTINGS, gouverneur-generaal van *Bengalen*, van de bloedige onlusten beschuldigd, welke in *Indië* hadden plaats gehad, verklaarde de nieuwe hertog van NORFOLK zich tegen hem; maar toen hij ontwaarde, dat zijne ambige-nooten HASTINGS wilden vrij-spreken, hield hij op, zitting in de kamer te nemen, en verklaarde zich openlijk voor de volkspartij. Hij bezocht de clubs der wighs, waarvan hij voorzitter werd. Toen hij in eene dier vergaderingen (in 1798), een toast, *aan de majesteit des volks* had ingesteld, werd hij ontzet van zijne posten van kolonel en lord-luitenant. Kort daarna kwam Fox weder in het ministerie, en gaf hem zijne posten terug. In 1804 en 1805, verklaarde hij zich nog tegen den oorlog met *Frankrijk*; toen echter PITT, de meerderheid der kamer in zijne ontwerpen tegen NAPOLEON had medegesleept; stemde NORFOLK, voor de te dien einde door den bekwamen staatsdienaar voorgestelde maatregelen. Hij ontwikkelde eene groote welsprekendheid, in de redevoering over de emancipatie

der Iersche Catholijken, een onderwerp, dat reeds zoo dikwerf ter tafel was geweest, en ten voordeele van hetwelke hij zich verklaarde. In 1814, droeg hij dit onderwerp op nieuw voor, en in eene schoone voor de vuist uitgesprokene redevoering, zeide hij, dat de emancipatie der Iersche Catholijken, » niet alleen eene daad van regtvaardigheid, maar zelfs een onderwerp van veiligheid voor den staat was." Op het einde van zijn leven, en toen hij voor de laatste maal in het parlement zitting nam (10 Mei 1815), verliet de hertog van *Norfolk* bepaaldelijk de opposite, sprak in den zin des bestuurs, bewees de noodzakelijkheid des oorlogs tegen BONAPARTE, die na zijnen eersten afstand, van het eiland *Elba*, te *Parijs* teruggekomen was, en stemde voor de zware belasting op de eigendommen. Weinige maanden daarna werd hij door eene ernstige ziekte aange-tast, die hem den 16 December 1815, in het graf sleepte.

NORIS (de kardinaal HENDRIK) in 1631 te *Verona* uit eene oorspronkelijk Iersche familie geboren, openbaarde van zijne kindscheit af veel lust en ijver voor de studie. Zijn smaak voor de

werken van den heiligen AUGUSTINUS bewoog hem, om het kleed der kluisenaars, die den naam van dezen kerkvader dragen, te aanvaarden. De overste, van zijne verdiensten onderrigt, beriep hem naar Rome. Zijne talenten deden hem verkiezen om in verschillende gestichten zijner orde onderwijfs te geven. Hij kweet zich met zoo veel roem van dezen taak, dat de groot-hertog van Toskanen, hem tot zijnen godgeleerde benoemde, en hem den leerstoel voor de kerkelijke geschiedenis aan de hogeschool van Pisa toevertrouwde. Het eerste werk, dat hij in het licht gaf was zijne *Pelagiaansche Geschiedenis*, in 1673 te Florence in fol. gedrukt. Dezelve maakte veel gerucht. Er verschenen eene menigte geschriften tegen hem in het licht; hij antwoordde. De twist werd heviger, en voor de regtbank der inquisitie getrokken. Zijn werk werd aldaar in de smeltkroes gegoten, en kwam er zonder brandmerk uit. Maar lang daarna plaatste de groot-inquisiteur hetzelfde, in 1747, op den index der verbodene boeken. BENEDICTUS XIV, beklagde zich in 1748 daarover, in eenen brief aan dezen kettermeester, die daar-

op niet het minste acht sloeg; maar zijn opvolger vernietigde het besluit in 1750. CLEMENS X, benoemde NORIS, tot *qualificateur* van de regtbank van geloofsonderzoek. INNOCENTIUS XII, benoemde hem tot bibliothekaris van het Vatikaan, en verhief hem kort daarna in 1695, tot kardinaal. Twee jaren daarna werd hij benoemd om aan de verbetering van den almanak te werken; maar hij kon zich met dit groote werk, dat buitendien niet in zijnen smaak viel, en waarvoor hij niet geheel geschikt was, niet lang bezig houden. Hij begon de eerste kenmerken eener ongeneeslijke waterzucht te gevoelen. De dood ontrukte hem in 1704, in den ouderdom van 73 jaren, aan het gebied der letteren. Zijn geest was vol levendigheid, en zijn geheugen gelukkig. Zijne werken zijn van 1729 tot 1732, te Verona, in 5 deelen in fol. gezamenlijk in het licht gegeven. De voornaamste zijn: 1.º *Historiae Pelagianae libri duo.* — 2.º *Dissertatio historica de synodo quinta oecumenica.* — 3.º *Vindiciae Augustiniana.* — 4.º *Dissertatio de uno ex Trinitate in carne passo.* — 5.º *Apologia monachorum Scythiae, ab anoxymi scri-*

pulis vindicata. — 6.º *Anonymi scrupuli circa veteris semi-Pelagianorum sectatores, evulsi ac eradicati.* — 7.º *Responsio ad Appendicem auctoris scrupulorum.* — 8.º *Responsiones tres ad anonymum qui NORISIO, jansenismum imputarat.* — 9.º *Somnia FRANCISCI MACEDO, de annis AUGUSTINI etc.* 10.º — *Epochæ Syro-Macedonum*, afzonderlijk gedrukt in fol. en in 4.to Met behulp der gedenkpenningen verklaart de schrijver, de verschillende tijdperken der Syro-Macedoniërs. — 11.º *De duobis nummis DIOCLETIANI et LICINII; dissertatio duplex*, een het voorgaande waardige voortbrengsel. — 12.º *Parænesis ad patrem HARDUINUM.* De kardinaal NORIS, had de ongerijmdheden van dezen jesuit, in verscheiden zijner geschriften aangetoond; in het onderhavige doet hij zulks op eene bijzondere wijze. Deze man is de eenige niet, tegen wien hij heeft geschreven. Hij beminde den pennenstrijd; gevoelig voor de hekeling en de lofspraken, veroorloofde hij zich tegen zijne tegenpartijen, die zelfs de meeste achting waardig waren, spotternijen en smaadwoorden, die zijne kunde niet tot eer verstreken. Hij noemt

den beroemden PETAU, een schreeuwer (*clamantem*), den kundigen SIRMOND, een oude sukkel (*bonum senem*). Men kan niet ontkennen, dat hij overhelde tot de overdrevene gevoelens, en dat de hevigheid, met welke hij dezelve verdedigde, hem vele dingen heeft doen zeggen, welke hem in meer bedaarde oogenblikken, niet zouden ontsnapt zijn. De antwoorden aan zijne hekelaars zijn even zoo zwak in redeneringen, als dezelve hard, ruw en onbeschaafd in de voordragt zijn. Men gevoelt ligtelijk, dat hem de opvoeding ontbroken, en dat men in het klooster verwaarloosd heeft, om dit gebrek te herstellen. — 13.º *Cænotaphia Pisana, CAII et LUCII Cæsarium*, in fol. Er bestaat eene uitgave van de *Pelagianaansche geschiedenis* van Leuven, 1702, bij welke men vijf geschiedkundige verhandelingen voegde, waarover wij onder n.ºs 2 en 3, gesproken hebben. Men heeft zijne levensbeschrijving door de gebroeders BALLERINI.

NORMANT (ALEXIS), een beroemde advokaat bij het parlement van *Parijs*, was de zoon van eenen prokureur, bij hetzelfde parlement. Met veel verhevenheid van geest, een bondig oordeelvermogen,

en eene opregte zucht voor het ware geboren, voegde hij bij deze kostbare gaven der natuur; het spreektalent, eene mannelijke welsprekendheid, het schoone werktuigelijke en de bevalligheden der voordragt. Alvorens zich met eene zaak te belasten, onderzoekt hij dezelve geheel onpartijdig, met de grootste gestrengheid. Zoodra hij er het onrecht van opgemerkt had, was er geenerlei magt in de wereld, die hem bewegen kon, om dezelve te verdedigen. Hij werd de raadsheer der beroemdste huzen, en de beslisser der grootste geschillen. Hij muntte uit in de kunst der verzoening, en voerde de onbaatzuchtigheid tot in den hoogsten graad. Hij overleed in 1745, in den ouderdom van 58 jaren.

† NORTH (GEORGE), een oudheidkundige, in 1710 te Londen geboren, en in 1772 overleden, heeft eene *Naamlijst* nagelaten der gedenkpenningen van het kabinet des graven van Oxford; alsmede *Aanmerkingen* op verscheiden munten van Groot-Brittannië, in verschillende gewesten van Engeland gevonden; benevens eene *Tafel*, in handschrift, van al de zilveren munten van Enge-

land, van de verovering deszelfs tot op het protectoraat van CROMWELL.

* NORTH (FREDERIK, graaf van GUILFORD, meer bekend onder den naam van), een beroemde Engelsche staatsman, uit dezelfde familie als de voorgaande, werd den 13 April 1732 geboren, verdiende door de schitterende wijze, waarop hij in het lagere huis optrad, van in den ouderdom van 26 jaren als een der lords van de kanselarij benoemd te worden. In 1767 werd hij beroepen, om den beroemden KAREL TOWNSHEND, in hoedanigheid van kanselier der schatkamer opte volgen, en in het begin van 1770 verving hij den hertog van GRAFTON, als eersten lord der thesaurie. De Amerikaansche aangelegenheden, die toenmaals ernstig begonnen te worden, de achtereenvolgend door Frankrijk, Spanje en de Vereenigde Provinciën aan Engeland verklaarde oorlog, maakten zijnen toestand zeer netelig, en men heeft opgemerkt, dat geen tijdvak der Engelsche geschiedenis, door noodlottiger gebeurtenissen gekenmerkt is. De hevige aanvallen van het parlement, bewogen hem, in 1782, het ministerie te verlaten. Hij

wend; tot hetzelfde terugge-
roepen in 1783; na de on-
derteekening van het verdrag
waarin de onafhankelijkheid
der *Vereenigde Staten* van
Amerika erkend werd; maar
zulks was slechts voor eenige
maanden; hij onderscheidde
zich nog twee malen; in
1787, tijdens de debatten
van het parlement, over de
motie, betrekkelijk de in-
trekking der test-acte, ten
voordeele der dissidenten, en
in 1789, over het plan van
regentschap, door PITT, tij-
dens de geestverbijstering des
konings, voorgesteld. Sedert
dat tijdstip tot aan zijnen
dood, in 1792 voorgevallen,
lieten zijne zwakheden hem
niet toe, zich verder met
openbare zaken bezig te hou-
den.

* **NORTE** (FREDERIK graaf
van GUILFORD), een staats-
man, derde zoon van den
voorgaande, werd in 1766
geboren. In den beginne tot
landvoogd van *Ceylon* be-
noemd, ondernam hij met
den heer CORDINER eene reis
in het binnenland van dat
eiland, waarvan hij eene
naauwkeurige beschrijving
heeft geleverd. In *Engeland*
teruggekeerd ontving hij van
het bestuur eene zending naar
de *Jonische Eilanden*, en
levendig getroffen, door het
ongelukkige lot der Grieken,

zocht hij het nationale ka-
rakter van deszelfs inwoners
op te wekken. Hij wendde
een gedeelte zijner fortuin
aan; in het oprigten van
nuttige gestichten op eenige
der *Griekenland* meest na-
burige eilanden. Door het
Engelsche bestuur onder-
steund, gelukte het hem, on-
danks de hinderpalen, die
aan anderen onoverkomelijk
zouden hebben toegeschenen,
om te *Corfu* eene Grieksche
universiteit opterigten. In
November 1823 werd lord
GUILFORD, tot *archont*, of
Kanselier der universiteit
van *Corfu* benoemd. Dit
gesticht heeft sedert deszelfs
oprigting in bloei steeds toe-
genomen. In 1826 telde men
er 211 studenten. De bi-
bliotheek, welke lord GUIL-
FORD, op zijne eigene kosten
tot stand bragt, bestond in
1828 uit 21000 boekdeelen
Deze edelmoedige beschermer
der Grieken, wiens naam
aan den herrezen staat der
Hellenen is dierbaar geble-
ven; is den 14 October 1827,
in *Engeland*, alwaar hij
eenige maanden was gaan
doorbrengen, overleden.

NORTHOFF (LEVOLD), den
21 Januarij 1278, in het
graafschap *Marck* geboren,
werd kanonik van de kerk
van *Luik* en wereldlijk abt
van *Visé*, in 1322. Hij be-

stuurde de opvoeding van ENGELBERTUS, zoon van den graaf van *March*, vergezeld hem op zijne reizen door *Italië*, verkreeg beneficiën te *Rome*, en bragt het overige zijns levens in de dienst van de graven van *March*, door. Men heeft van hem: *Origines marckanas, sive Chronicon comitum de Marocka et Altona*. Dit werk, in eenen onbeschaafden stijl geschreven, is door HENDRIK MEIBOMIUS verbeterd, in goed Latijn gebragt en met geleerde aanmerkingen verrijkt, *Hanover*, 1613, in fol.; daarna is het geplaatst in de *Scriptores rerum Westphalicarum*, met de verschillende tekstverklaringen. Men heeft nog van NORTHOFF, *Catalogus Archiepiscoporum Coloniensium*, in het 2.^e deel van de *Rerum germanicarum scriptores*, opgenomen.

NORTHUMBERLAND. — Zie GRAY (JOANNA).

NOSTRADAMUS (MICHAËL), een beruchte sterrenwiggelaar, in het jaar 1503, te *Saint-Remy* in *Provence*, uit eene eertijds Joodsche familie geboren, die voorgaf, dat zij tot den stam van ISASCHAR behoorde, omdat er in de *Paralipomenon* gezegd

wordt: *De filiis quoque ISASCHAR viri eruditi, qui noverrant omnia tempora*. Nadat hij te *Montpellier*, tot doctor in de geneeskunde bevorderd was, doorkruiste hij *Frankrijk*, en trad te *Agen* in den echt. Toen hij weduwnaar geworden was, keerde hij naar *Provence* terug, en verkreeg eene jaarwedde van de stad *Aix*, welke hij in eenen tijd van besmetting bijgestaan had. Vervolgens ging hij te *Salon* wonen, en trad daarvoor de tweedemaal in den echt. De ledige tijd, welken hij in zijne nieuwe woonplaats overhield, bewoog hem, om zich met de studie, en vooral met die der sterrekunde bezig te houden. Hij legde er zich op toe, om voorzeggingen te doen, die hij in berijmde vierlingen, in hondertallen verdeeld, bevatte. De eerste uitgave van dit werk, in 1555 te *Lyon*, in 8.vo gedrukt, bevat er slechts zeven van. Derzelver duisterheid, de profetische toon, welke de voorzeger er in aanneemt, de onverschrokkenheid, met welke hij in dezelve spreekt, gevoegd bij zijnen grooten roem, deden dezelve opgang maken. Door dit welgelukken aangemoedigd, gaf hij nieuwe in het licht: in 1568, kwamen het achtste,

negende en tiende honderdtal van de pers; welke hij aan koning HENDRIK II. opdroeg. Deze vorst en de koningin CATHARINA DE MEDICIS, wilden den schrijver zien en hem beloonen. Men zond hem naar *Blois*; om den horoscoop der jonge vorsten te trekken. NOSTRADAMUS, kweet zich zoo goed hij maar kon van deze netelige taak; maar men weet niet wat hij zeide. Te *Salon* teruggekeerd, met eer en weldaden overladen, ontving hij een bezoek van EMMANUËL, hertog van *Savoyje*; van de prinses MARGARETHA, zijne echtgenoot, en eenigen tijd daarna van KAREL IX. Deze vorst liet hem 200 Kroonen gouds; benevens een brevet van gewoon lijfarts des konings, en eene jaarwedde geven. NOSTRADAMUS overleed zestien maanden daarna, in 1566, te *Salon*, door het volk als eenen man beschouwd, die de toekomst kende. Behalve zijne twaalf *Honderdtallen* in *Holland*, 1688, in 12.mo gedrukt, en met de *Levensbeschrijving* van den schrijver dikwerf herdrukt, heeft men van hem eenige werken over de geneeskunde. In 1656, heeft men in 12.mo, in het licht gegeven. *Eclaircissement etc.* (*Inleiding over de wezenlijke vierlingen van mees-*

ter. MICHAËL NOSTRADAMUS), met zijne verdedigingsrede en zijn afbeeldsel, waaronder men deze dichtregels leest:

Vera loquor, nec falsa loquor,
sed munere coeli:
Qui loquitur Deus est; non
ego NOSTRADAMUS.

JODELLE, had er geheel anders over geoordeeld, toen hij dit puntdicht vervaardigde:

Nostra damus cum falsa damus,
nam fallere nostrum est,
Et cum falsa damus, nil nisi
Nostra damus.

Het grafschrift, dat men op zijn graf in de Franciskaner Kerk las, strekt hem geheel anders tot eer. Zie hier de vertaling van hetzelfde: »Hier rusten de beenderen van den beroemden MICHAËL NOSTRADAMUS, die volgens het oordeel van allen, alleen waardig was, om met zijne bijna goddelijke pen, volgens den loop der sterren, alle voorvallen, die op deze aarde zullen voorvallen, te beschrijven. Hij heeft 62 jaren en 10 dagen geleefd, en overleed in 1566, te *Salon*. Nageslacht benijd hem zijne rust niet.» In het begin van 1792, heeft men veel gesproken over eene zijner voorzeggingen, welke in deze woorden vervat is. »Er zal aan de Christelijke Kerk, grooter vervolging worden aangedaan, dan in *Afrika* (onder GENSERIK en

HUNNERICH) gebeurd is, en deze zal tot het jaar 1792, duren; wèlk jaar men zal meenen, dat eene vernieuwing der eeuw is. Daarna zal het volk beginnen, zich weder op te rigten, om eenige nàchtelijke duisterheden te verdrijven, door iets van hunne vorige helderheid terug te erlangen, hoewel niet zonder groote verdeeldheden en aanhoudende veranderingen. Deze voorzeggìng bevindt zich in eenen brief van NOSTRADAMUS aan HENDRIK II, gedagteekend uit Salon den 27 Junij 1558, voorkomende in de Profetien van den schrijver, gedrukt te Lyon, bij PETRUS RIGAUD. Het exemplaar van deze uitgave is acht dagen lang op eene aangewezen plaats ten toon gesteld geweest; alwaar alle belangstellenden uitgenoodigd werden; om hetzelfde te komen zien. Zie het *Journ. hist. et litt.*, 1.^e Februarij 1792, bladz. 233. [NOSTRADAMUS was een boezemvriend van SCALIGER. Hij had zijnen grooten roem te danken, aan eenen vierling, waarin men vooronderstelde, dat hij den treurigen dood van HENDRIK II voorzeide, en dien hij schreef toen hij, op last van CATHARINA DE MEDICIS, het horoscoop van dien vorst trok. Dit horoscoop wordt in den 35.^e Vierling van het 1.^e

honderdtal gevonden, en luidt aldus:

Le lion jeune le vieux surmontera;
 En champ bellique par singulier duël,
 Dans une cage d'or les yeux lui crevera
 Deux plaies une, puis mourir: sort cruel;

Men weet dat in een steekspel; MONTGOMMERY, met zijne lans aan koning HENDRIK II, de oogen uitstak. Het beste werk van NOSTRADAMUS, voor den tijd, waarin hij schreef, is; *Remede etc. (Zeer nuttig middel tegen de pest en alle pestachtige koortsen), Parijs, 1561, in 8.vo* Hij heeft ook eene *Omschrijving* van GALENUS enz. geleverd, en heeft *Gedenkschriften* van het jaar 1080, tot 1494, nagelaten].

NOSTRADAMUS (JOANNES), een jongere broeder van den voorgaande, bekleedde langen tijd en met eer den post van procureur bij het parlement van Provence. Hij beoefende de provençaalsche dichtkunst, en vervaardigde niet zeer kiesche liederen, maar die in een onbeschaafd tijdvak welgevallig waren. Hij overleed in 1590. Men heeft van hem: *Vies etc. (Levensbeschrijvingen der oude provençaalsche dichters), Lyon, 1575, in 8.vo* JOANNES GUIDICE, heeft dezelve in het

zelfde jaar in het Italiaansch vertaald. Deze levensbeschrijvingen, ten getale van zes en zeventig, kunnen een groot licht over de geschiedenis van de oude letterkunde verspreiden. De abt MILLOT heeft van dit werk gebruik gemaakt, om zijne *Letterkundige geschiedenis der Troubadours* in het licht te geven, *Parijs*, 1774, in 3 deelen in 12.mo

NOSTRADAMUS (CAESAR), oudste zoon van MICHAEL in 1555 te *Salon* geboren en in 1629 overleden, wilde mede den dichter spelen. De verzameling van zijne voortbrongeselen in dat vak verscheen in 1606 en 1608, in 2 deelen in 12.mo in het licht. Hij heeft ook eene *Geschiedenis en kronijk van Provence* nagelaten. *Lyon*, 1614 in fol. Dit is eene zeer slecht geschrevene compilatie, en wordt enkel gezocht, om de nasporingen, welke dezelve bevat.

NOSTRADAMUS (MICHAËL), bijgenaamd *de Jonge*, een broeder van den voorgaande, gaf zich, even als zijn vader, aan de sterré-voorzegkunde over. Hij liet zijne *Voorzeggingen*, in 1568, in eenen almanak drukken. Zijne orakels kwamen hem duur te staan. Toen hij in 1574, bij

de belegering van *Poussin* tegenwoordig was, vraagde hem d'ESPINAY-SAINTE-LUC, welke er den uitslag van zou zijn. NOSTRADAMUS antwoordde, dat de stad verbrand zoude worden; en om zijne voorzegging te doen uitkomen, stak hij zelf brand in dezelve. Toen SAINT-LUC zulks bemerkte had, werd hij er zoodanig over verontwaardigd, dat hij hem zijn paard over den buik liet loopen en alzoo doodde. Hij maakte tamelijk wel Provençaalsche verzen.

NOSTRE of NÔTRE (ANDRÉAS LE), in 1613, te *Parijs* geboren, en in 1700 in de zelfde stad overleden, volgde zijnen vader op in den post van opziener der tuinen van de *Tuileries*. Door FOUQUET verkozen, om de tuinen van het kasteel van *Kaux-le-Comte* te versieren, maakte hij er door de nieuwe en prachtige sieraden, welke hij er in menigte in aanbragt, een bekoorlijk verblijf van. De koning, die van zijn werk getuige was, belastte hem met het opzicht over al zijne lustwanden. Door zijne kunst verfraaide hij *Versailles*, *Trianon* en legde te *Saint-Germain*, dat beroemde terras aan, hetwelk men altijd met eene nieuwe bewondering be-

schouwt. De tuinen van *Clagny*, van *Chantilly*, van *Saint Cloud*, van *Meudon*, van *Sceaux*, het bloemperk van den *Tiber*, de waterleidingen, die dit landgoed te *Fontainebleau* versieren, zijn ook zijn werk. Hij deed aanvraag om eene reis door *Italië* te doen, in de hoop van nieuwe kundigheden op te zamelen. Te *Rome*, maakte hij kennis met den ridder **BERNIN**, die toenmaals eene jaarwedde van 2000 Kroonen genoot, om aan het ridder-beeld van **LODEWIJK XIV**, te arbeiden. Hij bewoog dien vorst, om dit werk naar *Frankrijk* te doen overkomen, ondanks de algemeene stem, die hem laakte. Paus **INNOCENTIUS XI**, van zijne verdiensten onderrikt, wilde hem zien en verleende hem een vrij lang gehoor, op het einde van hetwelke **LE NOSTRE**, terwijl hij zich tot den Paus wendde, uitriep: »Ik heb de grootste mannen der wereld: Uwe Heiligheid en den koning, mijnen meester, gezien. — Er bestaat een groot verschil tusschen ons beide, zeide de Paus, de koning is een groot zegevierend vorst; ik ben een arm priester, de dienaar der dienaren Gods.» **LE NOSTRE**, door dit antwoord bekoord, wierp zich om den hals van den Paus en om-

helsde hem. Want het was steeds zijne gewoonte, om al degenen, voor wie hij bewondering gevoelde, te omhelzen, hij omhelsde den koning zelfs telkens als deze vorst van zijne veldtogten terug kwam. Toen **LODEWIJK XIV** hem in 1675 brieven van adeldom en het kruis van den heiligen **MICHAËL** verleend had, wilde hij hem wapenen geven; maar hij antwoordde, dat hij de zijnen had, welke uit drie slakken met eene kool gekroond bestonden. »Sire, voegde hij er bij, zou ik mijne spade kunnen vergeten? Hoe dierbaar moet mij dezelve zijn! Heb ik aan dezelve de weldaden niet te danken, met welke uwe majesteit mij vereert?»

NOTGER of **NOTGERUS**, uit eene aanzienlijke Zwabische familie gesproten, omhelsde het kloosterleven te *Sint-Gall*, en onderscheidde er zich zoo zeer door zijne geleerdheid, dat hij naar het beroemde klooster van *Stavelot* werd beroepen, om aldaar de hoogere wetenschappen te onderwijzen. Vervolgens werd hij in het jaar 971 tot den bisschoppelijken stoel van *Luik* verheven. Hij onderscheidde zich aldaar, door alle deugden, die het sieraad van de bisschoppelijke

waardigheid uitmaken. De opvoeding der jeugd ging hem het meest ter harte; hij meende zich niet te vernederen, met zijne vrije oogenblikken aan het onderwijs der jonge lieden toe te wijden, in welke hij eenigen aanleg voor de studie bemerkte. Men kan hem als de tweede grondlegger van de stad *Luik*, beschouwen. Hij liet dezelve met muren omringen, en met fraaije gebouwen versieren. De stiftkerken van den heiligen *JOANNES den Evangelist*, van het *heilige kruis*, van den heiligen *DIONYSIUS te Luik*; de kerk te *Meehelen*, die van *Aken*, tellen hem onder het getal hunner stichters. Hij overleed in het jaar 1007. *AUBERTUS LE MIRE* meent, dat hij gezamenlijk met *HERIGERE*, abt van *Lobbes*, mede in 1007 overleden, de *Geschiedenis der bisschoppen van Luik* zamengesteld heeft; maar het is waarschijnlijker, dat *HERIGERE*, dezelve alleen op aanzoek van *NOTGERUS* vervaardigd heeft. Dezelve komt voor in de *Gesta Pontificum Leodiensium* van *CHAPEAUVILLE*.

NOTKER (Heilige), bijgenaamd *Balbutus*, of de *Stamelaar*, een monnik van *St. Gall*, te *Heiligau* bij die abdij geboren, en den 6

April 912 overleden, is de schrijver van een *Martelaarsboek*, in de *Antiquae Lectiones* van *HENDRIK CANISIUS*, doch niet in zijn geheel, opgenomen. Men bewaart eenige handschriften van den heiligen *NOTKER*, in de boekverzameling van *Saint Gall*: 1.º De *Levensbeschrijvingen* van den heiligen *GALL* of *GALLUS* en *FRIDOLIN* of *FRIDOLINUS*, abten. — 2.º *Omschrijving der Psalmen*, in de Teutonische taal. *LAMBECIUS* heeft, om er een beter denkbeeld van te geven, de omschrijving van den eersten psalm, in zijn *Commentarium op de bibliotheek van Weenen*, 2.º boek, 5.º hoofdstuk, opgenomen. Men vindt vele werken van dezen heiligen in het *Novus Thesaurus monumentorum* van dom *PEZ*, *Augsburg*, 1721 tot 1729, 5 dln., in fol. *SIEGBERTUS* en *HONORATUS*, verwarren *NOTKER* met *NOTGER*, bisschop van *Luik*.

NOUE (FRANCISCUS DELA), bijgenaamd *IJzeren Arm*, een edelman uit *Bretagne*, werd in 1531, uit een oud geslacht geboren. Van zijne jeugd af, droeg hij de wapens, en onderscheidde zich in den beginne in *Italië*. In *Frankryk* teruggekeerd, omhelsde hij de partij der

Calvinisten, veroverde in 1567, *Orleans* op de Catholijken, voerde in 1569, in den veldslag van *Jarnac* de achterhoede aan, en maakte zich meester van *Fontenai*, *Oleron*, *Maremmes*, *Soubise* en *Brouage*. Bij de inneming van *Fontenai*, bewakwam hij een schot door den linkerarm, hetwelk hem het armbeen verbrijzelde. Men zette hem den arm te *la Rochelle* af, en vervaardigde hem eenen ijzeren, van welchen hij zich zeer wel bediende, om den toom zijns paards te besturen. In 1571, naar de *Nederlanden* gezonden, overrompelde hij aldaar *Valenciennes*. Bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, benoemde hem de koning tot veldheer van de troepen, ter belegering van *la Rochelle* gezonden: hij was trouweloos en ondankbaar genoeg, zich van het vertrouwen zijns vorsten te bedienen, om de partij der muitelingen te versterken. In 1578, ging hij in de dienst der algemeene Staten van de *Nederlanden* over, maakte den graaf van *Egmont*, bij de inneming van *Ninove* krijgsgevangen, maar hij werd in 1580, zelf gevangen genomen, en verkreeg zijne vrijheid eerst vijf jaren daarna. Toen hij in *Frankrijk*, terug gekomen was, voerde hij oorlog tegen

de Catholijken en sneuvelde in 1591, in den slag van *Lamballe*. Hij was een goede krijgsman, maar maakte zelden een goed gebruik van zijne dapperheid, dewijl hij bijna altijd voor lieden streed, die tegen den vorst en de Godsdienst gewapend waren; hij was daarenboven wreed, en openbaarde zijne dweeperij door wreede onmensschelikheden, op de Catholijken uitgeoefend. Hij liet *Staat- en krijgsknndige verhandelingen* na, 1587, in 4. to, welke hij gedurende zijne gevangenschap zamenstelde; dezelve bevatten vele zaken, die met de geopenbaarde waarheden strijdig zijn. PETRUS CORET en pater POISSEVIN, hebben er de dwalingen en drogredenen van ontsluitend.

NOUE (ODET DE LA); oudste zoon van den voorgaande, onderscheidde zich in de dienst van HENDRIK IV. [Het is tot hem, dat deze vorst zeide: *LA NOUE, men moet zijne schulden betalen; ik betaal de mijne ook.*] Hij overleed in 1618 en is de schrijver van eenige *Christelijke dichtstukken*, *Geneve*; 1594, in 8. vo, in welke zoo wel genie als regtzinnigheid ontbreken.

NOUE (JOANNES SAUVÉ DE

LA), in 1701, te *Meaux* geboren, werd tooneelspeler en werkte te gelijkertijd voor het tooneel. [Het is aan hem, dat men het schoone treurspel *MAHOMED II*, hetwelk *VOLTAIRE* hem zoo zeer be-rijdde, en het blijspel *La Coquette corrigée*. (*De verbeterde behaagsieke*) te danken heeft.] Zijne werken zijn te *Parijs* in het licht gegeven, 1765, in 12.mo Hij overleed in 1761.

* *NOUET* (*JACOBUS*), een Jezuït, in 1605 te *Mans* geboren. In den ouderdom van 18 jaren trad hij in de orde der paters van de maatschappij, werd hoogleeraar in de *humaniora* en wijdde zich vervolgens aan de prediking toe. Volgens het verhaal van *DUPIN*, den schrijver van de *Kerkelyke Geschiedenis van de 17.de eeuw*, zandde pater *NOUET* het werk over het menigvuldige naderen tot de *H. Communie*, door den beruchten *ARNAULD*, aan; maar daar dit boek door bisschoppen goedgekeurd was, lieten deze gezamenlijk door andere prelaten, pater *NOUET* in eene vergadering, welke zij te *Parijs* hielden, verschijnen, en in welke hij genoodzaakt werd, om datgene af te keuren, wat hij tegen het werk van *ARNAULD* had voorgesteld. Na deze

herroeping werd hij rector aan de collegien van *Alençon* en *Atrecht*, een post, welken hij 25 jaren bediende. Volgens den reeds aangehaalden *DUPIN*, en van wien wij deze bijzonderheden ontleenen, was pater *NOUET* een van de vurigste tegenkanters van *LENOIR*, tegen wien hij dit werk in het licht gaf: 1.º *Remercimens etc.* (*Dankbetuigingen van het Consistorie van N. aan de godgeleerden van Alençon, leerlingen van den heiligen AUGUSTINUS*). Hij rigtte ook tegen *PASCAL* dit geschrift: 2.º *Réponse etc.* (*Antwoord op de Provinciale Brieven*). Men heeft van hem nog verscheiden ascetische werken, welke van 1674 tot 1678 in het licht verschenen, welke men nog met vrucht leest, te weten: 3.º *Méditations etc.* (*Overwegingen over het verborgen, lijdende en glorieus Leven van JESUS CHRISTUS*), 7 dl.ⁿ in 12.mo — 4.º *La Vie etc.* (*Het Leven van J. C. en de Heiligen*), 2 dl.ⁿ — 5.º *L'Homme etc.* (*De biddende Mensch*), 5 dl.ⁿ in 1767 herdrukt. — 6.º *La Devotion etc.* (*De Godsvrucht tot J. C.*), 1666, 3 dl.ⁿ in 4.to — 7.º *Réponse etc.* (*Antwoord aan den predikant CLAUDE, over de wezenlyke tegenwoordigheid*), 1668. — 8.º *Méd.*

tations etc. (*Overwegingen en onderhoudingen voor alle dagen des jaars, over het Leven, de Leer en de geheiligde Persoon onzes Heeren*); *Parijs*, 1675, 8 dl.ⁿ in 6 banden, in 12.mo Men vindt in hetzelfde het *Leven van J. C. in de Heiligen*, hetwelk 2 dl.ⁿ uitmaakt. — 9.º *l'Homme etc. (De biddende Mensch, zijn gedrag op de wegen des heils)*, *Parijs*, 1695, 5 dl.ⁿ in 12.mo Dit is het meest geachte zijner werken: hetzelfde is in 1767 herdrukt. Men heeft onlangs in een werk getiteld: *Bibliothèque etc. (Bibliotheek der Christelyke Familien)*, 24 dl.ⁿ in 18.mo, eene keuze van de overwegingen van pater NOUET, onder den titel van *Meditations etc. (Overwegingen voor alle Zondagen van het jaar)*, in het licht gegeven, *Parijs*, 1828, 2 dl.ⁿ Men heeft te *Lyon* eene nieuwe uitgave van de voornaamste werken van dezen Jesuit aangekondigd, onder den titel van *OEuvres etc. (Geestelyke Werken van den Eerw. Pater JACOBUS NOUET, van de Maatschappy van JESUS, of de biddende Mensch)*, 15 dl.ⁿ in 12.mo, bevattende: de *Overwegingen*, 8 dl.ⁿ in 12.mo, *Jaarlyksche Afzonderingen*, in 4 dl.ⁿ en om

zich tot den dood voor te bereiden 1 dl.; *Conduite etc. (Gedrag in de wegen Gods)*, 2 dl.ⁿ Daar de stijl van pater NOUET slechts weinig veranderde uitdrukkingen heeft, kondigde de uitgever aan, dat hij den tekst van dezen vromen en kundigen religieus in deszelfs ongeschondenheid zou behouden. Zijne werken zijn zoo zeldzaam geworden, dat men er nauwelijks volledige exemplaren van vindt. Pater NOUET overleed te *Parijs*, in 1680, in den ouderdom van 75 jaren.

* NOUET (NICOLAAS ANTONIUS), een sterrekundige, werd den 30 Augustus 1740 te *Pompey* in *Lotharingen* geboren, en trad in de Cisterciënzerorde, in welke hij bleef tot op het tijdstip van de vernietiging der godsdienstige maatschappijen, tijdens de omwenteling. Gedurende verscheiden jaren, was hij bekend onder den naam van *dom NOUET*, en als een leer gierige sterrekundige. Hij kwam in 1780 te *Parijs*, studeerde onder CASSINI, hielp hem met twee andere kweekelingen in zijne werkzaamheden en voornamelijk in de *Gedenkboeken van de Akademie der Wetenschappen*. Hij leverde tot dezelve de berekening van de eerste ellip-

tische loopbaan van de planeet *Uranus*. In 1784 werd hij naar *St. Domingo* gezonden, om aldaar de kaart der zeeëngten en van de Fransche kust van dat eiland te vervaardigen. Te *Parijs* teruggekomen, gaf hij aldaar in het volgende jaar in de *Connaissance des Temps* (1786) de lengten en de breedten der Fransche steden, volgens de ingedrukte *Spheroiden* en trigonometrische berekening van *CASSINI* in het licht. Na de herstelling van het beheer van het observatorium, door de nationale conventie, bleven *CASSINI* en zijne drie leerlingen eenvoudige hoogleeraars. De eerste weigerde alle bedieningen; maar *NOUET* werd in 1795 bij het depôt van oorlog aangesteld, alwaar hij zijne sterrekundige werkzaamheden voortzette, en de departementen van den *Rijn* door groote driehoeken met *Frankrijk* vereenigde. Hij bragt dezelfde verrigtingen in *Savooje* ten uitvoer, waarwaarts hij zich in 1796 begaf, en twee jaren daarna maakte hij den togt van *Egypte* mede. Zijne werkzaamheden in dat gewest, zijn opgeteekend in eene Verhandeling, getiteld: *Exposé etc. (Verhaal van de uitwerkselen der sterrekundige waarnemingen van den 1 Julij 1798 tot den 28 Au-*

gustus 1800 in Egypte gemaakt). Dit verhaal is in het 1.e deel van de *Beschrijving van Egypte* gedrukt. Het 2.e deel bevat eene andere nagelatene *Verhandeling* betrekkelijk thermometrische en hygrometrische waarnemingen. Deze zijn de eenige werken van *NOUET*; dezelve maken een gedeelte van de *Beschrijving van Egypte* uit, 1.e deel (*Gedenkschriften*). Hij gaf onder anderen eenige gissingen in het licht, betrekkelijk de *Gedenkzuilen van ESNÉ en van DENDE-RACH*, alsmede over de *Egyptische Sterrekunde en derzelve oudheid*; maar een altijd donkere horizon voorloofde hem niet, om den opgang in de stralen der zon van *Sirius* waartenemen, welke aan de oude Egyptenaren de overstroming van den *Nijl* aankondigde. Hij kwam in 1802 te *Parijs* terug, en bekleedde den post van krijgswaarkundige, aan het bureau van oorlog, welken hij de voorkeur gaf boven dien van adjunct-sterrekundige bij het bureau der lengten. Kort daarna begaf hij zich nogmaals naar *Savooje*, als directeur bij de topographische bewerkingen der kaart van den *Mont-Blanc*. Hij overleed aldaar den 23 April 1811, in den ouderdom van 71 jaren. De

heer DALAMABRE heeft eene *Levensbeschrijving* van NOUGARET in het licht gegeven. Eenigen tijd voor zijnen dood, had men hem met den titel van kolonel vereerd.

* NOUGARET (PETRUS JOANNES BAPTISTA), een der onyermoeidste schrijvers, in 1742 te *la Rochelle* geboren, legde zich van zijne teederste jeugd af op de letteren toe, en zonder classieke studien gemaakt te hebben; ook verscheen hij op het staatkundig tooneel, op hetwelke zijne rol minder schitterend was, dan die, welke hij in de geleerde wereld vervuld had. Hij overleed in 1823 te *Parijs*, en heeft zoowel in tooneelstukken, (waaryan eenige gezamenlijk met JOANNES HENDRIK MARCHAND) als in Romans en geschiedkundige compilatiën, een honderdtal werken nagelaten, van welke de heer MAHUL de titels in het 4.e deel van zijn *Necrologisch Jaarboek* verzameld heeft. Wij zullen ons bepalen om alleen van de volgende melding te maken: 1.º *La Bergère etc.* (*De Herderin der Alpen*), een Herderszang, 1763 in 8.vo — 2.º *Lucette of de Voortgang der Losbandigheid*, *Geneve* en *Parijs*, 1763 en 1765, in 8.vo

3 dl.ⁿ in 18.mo; in het volgende jaar verscheen er een vervolg op het 3.º deel in het licht; en het werk is onder verschillende titels dikwerf herdrukt. — 3.º *l'Ombre etc.* (*De Schim van CALAS, den Zelfmoordenaar*), een Heldendicht, *Amsterdam* en *Parijs*, 1765, in 8.vo — 4.º *La Bibliothèque etc.* (*De Bibliotheek van het Tooneel*), 1769, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 5.º *Le Basson etc.* (*De Basson, 4.º Gezang, bij de Dulciade gevoegd*), *Lyon*, 1771. — 6.º *Les Astuches etc.* (*De arglistigheden van Parijs, Parijsche anekdoten*), *Londen* en *Parijs*, 1776, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; herdrukt en onder verschillende titels vervolgd, en in het Hoogduitsch alsmede in het Engelsch vertaald. — 7.º *Eloge etc.* (*Lofrede op VOLTAIRE*), een dichtstuk, *Geneve* en *Parijs*, 1779, in 8.vo — 8.º *Hymnes etc.* (*Lofzangen voor al de nationale feesten enz.*), 1796, in 12.mo — 9.º *Anecdotes etc.* (*Bijzonderheden van Konstantinopel enz.*), 1799, 5 dl.ⁿ, in 12.mo; herdrukt, onder den titel van: *Schoonheden der geschiedenis van het dalende Romeinsche rijk*, 1811, 1814, in 12.mo; onder denzelfden titel van *Schoonhe-*

den, heeft de schrijver andere compilaties in het licht gegeven, welke, met die van DURDENT en van anderen de verzameling der *Schoonheden* volledig maken, welke door den boekhandelaar EYMERY, in het licht gegeven zijn.

NOULLEAU (JOANNES BAPTISTE), in 1694, te *Saint Brieuc*, uit eene in den tabbaard beroemde familie geboren, trad in de congregatie van het oratorium en werd in 1639, aartsdiaken van *Saint Brieuc*, en in 1640, leeraar in de godgeleerdheid. Hij predikte te *St. Malo*, te *Parijs* en in verscheiden andere plaatsen, en werd algemeen toegejuicht. Toen zijn ijver voor de partij der Jansenisten, hem in dwalingen gewikkeld had, verbood hem zijn bisschop LA BARDE, alle geestelijke bediening in zijne diocces. NOULLEAU bracht vele geschriften en daadzaken te zijner verdediging in het licht; maar daar het hem niet konde gelukken, om zich van het *interdict* te ontheffen, legde hij drie jaren lang dagelijks zeven mijlen af, om zich naar *St. Quel*, in het diocces van *Dol* te begeven, ten einde aldaar, ten spijt van zijnen bisschop, Mis te lezen. Hij overleed in 1672. Men heeft van hem: 1.° *Politique etc.*

(*Christelijke en geestelijke staatkunde, voor elk van de heeren der algemeene vergadering der geestelijkheid*), 1665 en 1666, in 12.mo; een vergeten hoek. — 2.° *L'Esprit etc.* (*De geest des Christendoms in de heilige Offerande der Mis*), in 12.mo — 3.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de afschaffing der pleitgedingen*), in 12.mo — 4.° *De l'usage etc.* (*Over het kanonieke gebruik der Kerk*), in 12.mo enz.

† NOURRIT (ADOLF), in 1800, te *Parijs* geboren, werd door zijnen vader, die mede in de dramatisch-muzikale kunst uitmuntte, aanvankelijk niet voor de toonkunst opgevoed, maar op een bankiers-kantoor geplaatst, omdat zijn zoon, zoo als hij zeide, niet aanleg en middelen genoeg bezat; een goed zanger te worden, en omdat het tooneel voor hem, die er zich aan toewijdt, niets dan bitterheid en verdriet oplevert, welke hoogte hij ook moge beklimmen. De eerste voorspelling is gelogenstraft, de tweede echter, helaas! maar al te zeer verwezenlijkt geworden. Toevallige omstandigheden, deden den lust tot het tooneel leven in onzen NOURRIT ontwakken, en bragten hem reeds in 1821 op de planken,

zonder dat hij eenen regelmatigigen cursus, in de toonen-zangkunst had doorloopen. Zijn eerste debut, in de rol van *PYLADES*, in de opera *Iphigénie en Tauride* van GLÜCK, had een allergunstigst gevolg; en na eenige jaren naast zijnen vader in de *Académie royale de musique* geschitterd te hebben, begon hij zijnen roem dagelijks te zien vergrooten, zijne pogingen en inspanningen al meer en meer toejuichen; naarmate nieuwe kunstwerken, die door ROSSINI, AUBERT, MEYERBEER en HALÉVY, voor hem gecomponeerd werden, hem de gelegenheid gaven, de kracht van zijn kunstvermogen van alle zijden te ontwikkelen, en aan den dag te leggen. NOURRIT muntte wel is waar, in niet eene enkele hoedanigheid bijzonder uit, zoo als men gewoonlijk bij andere groote zangers ontwaart; maar al zijne kunst-begaafdheden, vormden eene geschikte evenredigheid, en daardoor een volmaakt geheel. Hij was geen grondig geleerd toonkunstenaar, maat door en door vol muzikaal gevoel. Hij bezat geen uitstekend schoon stemgeluid, maar zijn orgaan leende zich tot alle mogelijke uitdrukkingen en schakeringen van den zang. Hoe diep

dramatisch, hoe geweldig de situatie ook was, waarin hij optrad, nooit schoten zijne krachten te kort. In hartstogtelijke, woelige tooneelen, verkreeg zijne stem eenen zoo buitengewonen graad van kracht en geweld, dat zij ook boven het sterkste koor en orkest, als verwinvende zich deed hooren. Daarbij was hij een acteur vol inzicht, waardigheid, vuur en kracht. Als concert-zanger, onderscheidde hij zich inzonderheid door de keurige voordragt van romancen en liederen. Ook als schrijver en dichter was NOURRIT, niet zonder verdiensten. Aldus geëerd, geacht en bemind, als kunstenaar, als burger, als mensch, en als vriend, leefde NOURRIT te *Parijs*, gelukkig en tevreden gedurende vijftien jaren. Geen tegenspoed, geen hinderpaal van gewigt, had hij op zijne glansrijke loopbaan ontmoet. Geen mededinger in zijn vak had hij te vreezen, te bestrijden gehad; de hooge rang, door hem zoo spoedig beklommen, was hem nimmer betwist geworden. Geen wonder, dat de roemzucht de ziel vervulde van eenen man, aan wien geheel *Parijs*, ja geheel *Frankrijk*, als eenig in het gebied der toonkunst,

de schitterendste hulde be-
wees! Geen wonder, dat zulk
een man, het tanen van zij-
nen roem niet konde over-
leven. Hij stond op eene stei-
le rots; de ladder, langs
welke hij opgeklommen was,
was weggenomen. Hij kon niet
terugkeeren. In de laatste
jaren begon NOURRIT te be-
merken, dat de Parijzenaars,
dat zelfs zijne warmste ver-
eërders en vrienden, koeler
en terughoudender in hunne
loftuitingen werden. Een
nieuwe fonkelende ster rees
aan den kunsthemel op, dit
was DUPREZ, met zijne wel-
luidende, magtige stem; NOUR-
RIT, alhoewel nog in den
bloei der mannelijke jaren,
maar toch reeds dalende,
zoowel in de krachten van
zijn kunstvermogen, als in
gunst van het wispelturig
publiek, dat eindelijk moe-
de werd, hem den eenigen
te hooren noemen, scheen
eenen langeren wedstrijd met
DUPREZ te vreezen. Hij liet
zich overhalen, met den di-
recteur der koninklijke ope-
ra te *Napels*, een engage-
ment voor drie jaren te slui-
ten en zijne vrienden, zijne
kunstbroeders en *Parijs*, de
schouwplaats zijner menig-
vuldige roemrijke zegepralen,
vaarwel te zeggen. Nauwe-
lijks had hij *Frankrijk* ver-
laten, of hij had reeds met

heid te worstelen. Veelvul-
dige kabalen en intrigues,
wachtten den hooggeprezen
vreemdeling te *Napels*, en
lang duurde het eer de zwa-
righeden uit den weg ge-
ruimd waren, die zijne eer-
ste optreding aldaar belette-
den. De buitensporige toe-
juichingen, die hem bij zijn
eerste debut in de opera *il*
Giuramento, van MERCADAN-
TE, te beurt vielen, schenen
hem eene nieuwe glansrijke
loopbaan te voorspellen; maar
de koortsachtige geestdrift
der Napolitanen verkoelde
maar al te spoedig, zoo zelfs,
dat men den hooggeroemden
zanger in de opera *Norma*,
(6 Maart 1839), met gefluit
begroette; en alhoewel een
daverend bravo weldra het
fluitje verdoofde, was toch
reeds het hart van NOUR-
RIT, doodelijk getroffen. Te
huis gekomen, schreef hij
nog eenige brieven, bragt
zijnzen laatsten wil op pa-
pier, en gaf zich des mor-
gens ten vier ure den dood,
door uit een' vensterraam zij-
ner woning te springen; eene
echtgenootte nalatende, die
van het zevende kind zwan-
ger was. — Welk eene ern-
stige vermaning voor den ster-
veling, om zich tegen den
verderfelijken invloed eener
overdreven roemzucht, met
de zachte middelen, welke
de Godsdienst te dien ein-

de aanbiedt, te wapenen!

NOUR-EDDYN. — Zie **NORADIN.**

NOURRY (dom **NICOLAAS LE**), in 1647 te *Dieppe* geboren, benedictijner van de congregatie van den heiligen **MAURUS** in 1665, legde zich met een goed gevolg op de studie der kerkelijke oudheid toe. Deze geleerde religieus, die zich door zijne zeden en zijne kunde even zeer aanbeval, overleed te *Parijs* in 1724 in den ouderdom van 77 jaren. Met de teedere godsvrucht, welke hem bezielde, paarde hij eene goede en dienstvaardige inborst. De uitgaven der werken van **CASSIODORUS** is de vrucht van zijnen arbeid en van dien van dom **GARET**, zijnen ordebroeder. Hij werkte met dom **JOANNES DU CHESNE** en dom **JULIANUS BELLAISE** aan de uitgave der werken van den heiligen **AMBROSIUS**, welke hij met dom **JACOBUS FRICHES** vervolgde. Men heeft van hem 2 deelen, onder den titel van *Apparatus ad Bibliothecam patrum*, *Parijs* in fol. 1703 en 1715. Het eerste deel is zeldzaam, en het tweede meer gemeen. Men voegt dezelve bij de *Bibliotheek der kerkvaders* van **PHILIPPUS DESPONTS**, *Lyon*

1677, 27 deelen in fol. en met het zaakregister van **SI-MEON DE SAINTE CROIX**, *Gemma* 1707 in fol. Het geheel bevat 30 deelen. Er zijn er die er de *Bibliotheca patrum primitivæ ecclesiæ*, *Lyon* 1680 in fol. bijvoegen. De verzameling van dom **LE NOURRY** bevat verhandelingen, welke vol zijn van belangrijke en geleerde nasporingen, over het leven, de geschriften en de gevoelens der kerkvaders, van welke hij een aantal moeilijke plaatsen verklaart. Men heeft ook van hem eene verklaring over de verhandeling *de Mortibus persecutorum*, *Parijs* 1710 in 8.vo Hij beweert ten onrechte dat deze verhandeling niet van **LACTANTIUS** is. (Zie dat artikel).

NOUSCHIRVAN, koning van *Perzië*, die, zoo als men zegt, in 579 overleed, is door zijne deugden en zijn wijs bestuur beroemd geweest. **SAADE** verhaalt vele bewonderenswaardige trekken, en vooral wijze onderrigtingen aan zijnen zoon van hem, welke de abt **FOURMONT** ons, uit een Turksch handschrift vertaald, heeft medegedeeld. Maar het is zeer waarschijnlijk dat zulks eene in werking gebragte zedekunde, en het afbeeldsel eens konings is,

zoo als men denzelven gaarne zou wenschen. » Toen hij eens op de jagt was, en grooten honger kreeg, liet hij eenen maaltijd gereed maken van het door hem gedoode wild, maar hij had geen zout. Hij zond naar het naburige dorp om zulks te halen, en verbood om hetzelfde aan te nemen zonder het te betalen. *Wat zou er in steken, zeide een zijner hovelingen, indien men een weinig zout niet betaalde? — Indien de vorst, antwoordde NOUSCHIRVAN, eenen appel in den tuin van zijnen onderdaan plukte, zouden de hovelingen den volgende dag, den geheelen boom van vruchten ontblooten.*»

NOVARINI (LODEWIJK), een Théatijner monnik van Verona, den 14 Januarij 1750 in den ouderdom van 56 jaren in zijne geboorteplaats overleden, bekleedde de eerste waardigheden zijner orde. Hij was bekwaam in het Hebreuwsch en in de andere Oostersche talen, en maakte zich bemind bij de vorsten en geleerden van zijnen tijd. Hij heeft een aantal werken zamengesteld; maar er heerscht noch keuze noch onderscheiding in. De voor naamste zijn. 1.° *Uitleggingen* van de vier Evangelien

en van de handelingen der apostelen, 14 deelen in fol. — 2.° *Electa sacra*, 6 deelen in fol. — 3.° *Adagia sanctorum patrum etc*, 2 deelen in fol. — 4.° *Calamita de cuorie*, Verona 1647, in 16.mo Onder dezen zonderlingen titel heeft hij het leven van J. C. in den schoot van de heilige maagd beschreven. — 5.° *Paradiso di Betleemme*, Verona 1646, in 16.mo Dit is het leven van J. C. in de krib. Deze beide laatsten worden om derzelver zonderlingheid gezocht.

NOVATIANUS, onwettige Paus in 251, was eerst een Heidensch wijsgeer. Toen hij eens gevaarlijk ziek was, begerde hij het doopsel en men diende hem hetzelfde op zijn bed toe. Nadat hij van zijne ziekte hersteld was, werd hij eenigen tijd daarna, tegen de kanonike regels en tegen den raad van zijnen bisschop tot priester gewijd. Zijne welsprekendheid verwierf hem eenen grooten naam. Deze heerschzuchtige liet zijne blikken op den zetel van Rome vallen, en werd zoo zeer verbitterd toen hij, na den dood van Paus FABIUS, aan CORNELIUS, boven hem, de voorkeur zag geven, dat hij gruwelijke lastertaal tegen den nieuw verkozen Paus

in het licht gaf. Toen hij zich met NOVATUS vereenigd had, lieten zij drie eenvoudige en onwetende bisschoppen komen, en na hen te hebben doen drinken, dwongen zij hen, om NOVATIANUS tot bisschop van Rome te zalven. Deze onwettige zalving bragt eene noodlottige scheuring te weeg, welke in ketterij ontaarde; want NOVATIANUS hield staande dat de Kerk de magt niet had om diegene, welke in afgoderij vervallen waren, tot de communie toe te laten, en scheidde zich van CORNELIUS af. Zijne eerste aanhangelingen strekten de gestrengheid hunner tucht niet verder uit. In het vervolg sloten de Novatianen diegene voor altijd buiten hunne gemeenschap, welke zonden bedreven hadden, voor welke men openlijke boete had moeten doen, zoo als overspel, onkuisheid enz.: later veroordeelden zij de tweede huwelijken of het hertrouwen. Ten tijde van den heiligen LEO waren er nog Novatianen in Afrika, en in het Westen tot in de 8.^e eeuw. De Novatianen, namen den naam van *Cathares*, dat is zuiveren aan, zij koesterde eene groote minachting voor de Catholijken, en als iemand derzelve hun gevoelen omhelsde, herdoop-

ten zij hem. NOVATIANUS hernieuwde slechts de dwaling der Montanisten. (Zie MONTANIS). Bij veel hoogmoed voegde hij eene ongevoelige en strenge inborst. Men schrijft hem de *Verhandeling der Drieëenheid*, het *Boek der Joodsche spijzen toe*, die tot de werken van TERTULIANUS behooren, en eenen *Brief*, welken men onder die van den heiligen CYPRIANUS vindt. Hij, en niet NOVATUS heeft zijnen naam aan de ketters gegeven, die Novatianen genoemd worden. JAKSON heeft in 1728, te Londen eene uitgave van alle werken van NOVATIANUS, in 4.to in het licht gegeven.

NOVATUS, een priester der kerk van *Karthago* in de derde eeuw, was een trouweloos, laatdunkend, door eene verregaande gierigheid geheel ontaard man, en die onbeschaamtelijk de goederen der kerk, der armen en der weezen roofde. Hij meende de straf van zijne misdaden te ontgaan, door zich van zijnen bisschop af te scheiden. Hij matigde zich het regt aan om FELICISSIMUS, eenen man van zijnen stempel, tot diaken te wijden, vereenigde zich met hem tegen den heiligen CYPRIANUS, en beweerde dat men de af-

valligen, zonder eenige boetvaardigheid, moest toelaten. Toen NOVATUS in 251 naar Rome was gegaan, vereenigde hij zich met NOVATIANUS en omhelsde de dwaling van denzelfden, welkelijnregt strijdig is met die, welke hij in Afrika verdedigd had; deze vereeniging bragt niet alleen de eerste scheuring te weeg, maar deed nog daarenboven eene ketterij ontstaan. Zie het voorgaande artikel.

NOVERRE (JOANNES GEORGIUS), een beroemde danser en dansteekenaar (*choregraphe*) werd in 1727 te Parijs geboren, en wordt als de grondlegger of ten minste als de verbeteraar zijner kunst beschouwd. Hij doorliep bijna alle tooneelen van Europa, alwaar zijne balletten den grootsten opgang maakten. Hij verdiende jaarwedden van FREDERIK II, koning van Pruisen, van MARIA THERESIA, van dom PEDRO, koning van Portugal; deze vorst overlaadde hem met weldaden en onderscheidingen, wat nog meer is, hij verleende hem het kruis van de CHRISTUS-orde. Men schat het getal balletten van dezen vruchtbaaren componist, die in Frankrijk en Italië veel kweekelingen heeft nagelaten, op meer dan honderd veertig. Een bekwaam staatsdienaar

en een groot veldoverste konden niet meer eer verlangen dan aan NOVERRE, aan vele hoven van Europa, ten deel viel. Hij is den 19 October 1810 in den ouderdom van 83 jaren te *St. Germain-en-Laye* overleden, en heeft nagelaten *Brieven over de nabootsende kunsten en over den dans in het bijzonder, Parijs, 1807, 2 deelen in 8. vo*, en vele bouwstoffen, die den heer DÉSPRÉAUX in zijne zamenstelling van zijn *dichtstuk over den dans* niet nutteloos zijn geweest.

NOVES en niet NOVES (LAURA DE), mevrouw en niet mejufvrouw, zoo als in navolging van pater NICERON, alle woordenboeken zulks vermelden, is meer bekend onder den naam van de *schoone LAURA*. Zij werd te Avignon of in een naburig dorp in 1307 of in 1308 geboren, was de dochter van AUDIBERT DE NOVES, en trad met HUGO DE SADE, heer van Saumane in den echt. Haar verstand, hare deugd, hare schoonheid en hare bevalligheden maakten haar alle harten onderdanig. De beroemde PETRARCHA, wiens familie, gedurende de burgeroorlogen, uit Toskanen verbannen was, had de wijk naar Avignon genomen, en vatte zulk eene vurige genegenheid

voor LAURA op, dat hij haar 20 jaren gedurende zijn leven beminde en zijne liefde tot 10 jaren na haren dood onderhield. Deze dichter wijdde haar zijn dichttalent toe, en vervaardigde 318 *klinkdichten* en 88 *liederen* tot haren lof, aan welke zij hare beroemdheid te danken heeft LAURA behoorde, zoo als men zegt, tot het getal der dames, die *het hof van AMOR* uitmaakten. Dit hof bestond uit eene vergadering der aanzienlijkste vrouwen, en die slechts over onderwerpen den minnenhandel betreffende, bijeenkomsten hielden en omtrent deze beuzelingen deftiglijk, doch altijd op eene betamelijke en eerbare wijze uitspraak deden. Zij overleed te *Avignon* in 1348 en werd in de Franciskaner-kerk begraven. Men heeft vele fabelen van deze beroemde vrouw verspreid. FLEURY verhaalt in zijne *Kerkelijke geschiedenis*, dat Paus BENEDICTUS XII PETRARCHA wilde bewegen, om met LAURA in den echt te treden, door hem eene dispensatie te beloven, om zijne beneficiën te behouden. Toen de dichter zulks geweigerd had, onder het ijdele voorwendsel, dat hij haar niet meer bezingen kon, trad LAURA met een anderen in den echt. VILLARET, de voortzetter der

Geschiedenis van Frankrijk, die dit sprookje overgenomen heeft, laat aan PETRARCHA zeggen, dat hij tot dit huwelijk niet kon besluiten, uithoofde dat HYMEN zijn dichtvuur mögt uitdooven. » Hecht geen geloof, zegt de *Fransche reiziger*, 30 deel, bladz. 370, aan hetgeen FLEURY en VILLARET, betrekkelijk deze twee personen verhalen. Het is eene uit onkundige of misschien kwalijk gezinde schrijvers geputte fabel. Vóór de zoogenaamde aanbieding van BENEDICTUS XII, was LAURA reeds met HUGO DE SADE heer van *Saumane* gehuwd, die verscheidene kinderen bij haar verwekte. "Deze beroemde dame was even zoo deugzaam als schoon. Eenige bevallige blikken en eenige welvoegelijke woorden waren de eenigste prikkels van welke zij zich bediende om het vuur des dichters op te wekken, zoodra zij bemerkte dat het verdoofde; en de liefde voor den dichter was veel eer een ridderwerk en eene geestverheffing dan hartstogt en begeerte. LAURA werd de moeder van elf kinderen, hetwelk haar zoo zeer afmatte, dat zij in haar 35 jaar geen spoor meer van hare schoonheid bezat. Toen FRANCISCUS I, door *Avignon* trok, beval hij het graf van LAURA

te herstellen; maar dit bevel werd niet ten uitvoer gebracht. Zie de *Gedenkschriften van PETRARCHA*, te *Avignon* in het licht gegeven, door den abt DE SADE, 3 deelen in 4.to, 1764, en volgende jaren [en verscheiden andere stukken. Men verhaalt, dat toen de hertog van *Luxemburg* (later keizer onder den naam van KAREL IV), LAURA, op eene der feesten, welke de stad *Avignon* te zijner eere gaf, onderscheiden had, hij haar op de oogen en op het voorhoofd kuste, eene eervolle onderscheiding van eerbied in eenen vorst, en toenmaals onder de ridderschap toegelaten.]

* NOVIKOF (NICOLAAS IVANOWITSCH), een geleerde Rus, in 1744, te *Tichwensk*, bij *Moskau* geboren, diende in den ouderdom van 18 jaren, als onder-officier bij de keizerlijke lijfwacht. Daar hij weldra eenen aanleg voor eene andere loopbaan gevoelde, dan die, welke hij was ingetreden, legde hij de wapens neder, om zich geheel en al aan de beoefening der letteren toe te wijden. In 1770, gaf NOVIKOF een dagblad in het licht, getiteld: *De Schilder*, dat eenen welverdienden opgang maakte, en later zag de aan zijne zor-

gen toevertrouwde *Moskousche Courant*, het getal harer geabonneerden van zes honderd tot vier duizend klimmen. In het begin der omwenteling, werd hij door de achterdochtige politie van PAUL I verontrust; maar de slechte behandelingen en vervolgingen, waaraan hij ter prooi was, hadden een einde, en hij kon zijne belangrijke werkzaamheden in rust voortzetten. Nadat hij de boekdrukkerij der universiteit van *Moskau* had gekocht, stelde hij al zijne zorgen in het werk, om de nuttige werken te vermenigvuldigen en derzelver prijs te verminderen; ten einde het onderwijs onder zijne landgenooten op eene gemakkelijke wijze te verspreiden. Behalve de *Letterkundige Dagbladen*, waarvan hij de voornaamste redacteur was, en de talrijke uitgaven, door hem in het licht gegeven, heeft men hem nog te danken: 1.º *Oude Bibliotheek van Rusland, St. Petersburg*, 10 dl.ⁿ, 1773 — 1775. Er is een *Vervolg* van in het licht verschenen, *ibid*, 1786 — 1793, 9 dl.ⁿ — 2.º *Proeve van een geschiedkundig Woordenboek der Russische schrijvers*, *ibid*, 1772. NOVIKOF is den 31 Julij 1818 overleden: hij is zonder tegenspraak een der

Russen, welke het meest hebben bijgedragen, om onder de verschillende klassen zijner medeburgers de beschaving te verspreiden.

NOVIOMAGUS (JOANNES), wiens familienaam BRONKHORST was, in 1494, te Nijmegen geboren, onderwees de wijsbegeerte te Keulen, werd tot rector aan de doorluchtige school te Deventer benoemd, alwaar hij neiging voor de nieuwe dwalingen aan den dag scheen te leggen en overleed te Keulen, in het jaar 1570. Men heeft van hem: 1.° *Sancti Dionysii Arcopagite martyrium Latine versum*. Dit is de vertaling van een apocrief stuk. — 2.° *BEDÆ Presbyteri opuscula, Keulen, 1537*, in fol. Dit is eene verzameling van alle werken van den eerwaardigen BEDA over de natuurkunde, den almanak en de tijdrekenkunde, voortgezet tot in het jaar 1531. Deze uitgave is volgens een oud handschrift ontworpen, de bijgevoegde aanmerkingen worden op prijs gesteld. — 3.° *De numeris libri duo, quorum prior logisticon et veterum numerandi consuetudinem, posterior theoremata numerorum complectitur, Parijs, 1539*. — 4.° Eene *Latijnsche Vertaling* van de

aardrijkskunde van PTOLEMEUS, *Keulen, 1540*.

NOYER (ANNA MARGARETHA PETIT, echtgenoot van den heer DU), werd in het jaar 1663, te Nismes geboren. Hare moeder behoorde tot de familie van pater COTTON, biechtvader van HENDRIK IV. Nadat zij het protestantismus, in hetwelk zij geboren was, afgezworen had, trad zij met den heer DU NOYER, een zeer verstandig edelman, uit eene aanzienlijke familie, in den echt. Daar zij vervolgens tot hare dwalingen terug keerde, vlugtte zij, om dezelve ongehinderd te belijden, met hare beide dochters naar *Holland*. Hare pen was haar in dit land van vrijheid, of liever van roekeloosheid een middel van bestaan. Zij schreef *Geschiedkundige brieven van eene dame van Parijs aan eene landelijke dame*, 5 dl.ⁿ in 12.mo De laatste uitgave is in 12 dl.ⁿ in 18.mo, wijl men er de *Gedenkschriften* van mevrouw DU NOYER en een vervolg op hare brieven bijgevoegd heeft. Zij verzamelde landelijke zotheden, en men nam dezelve in vreemde landen voor de bijzonderheden van het hof aan. Zij overleed in 1720, als eene eigenzinnige vrouw, weinig betreurd. Zij was aan het hof verschenen, alwaar zij

zich door hare trotschheid belagchelijk maakte, en had langen tijd in landsteden geleefd, alwaar zij door de nabootste hoofdsche manieren een groot gelach verwekte. Hare gedenkschriften, afzonderlijk in 1 deel in 12.mo gedrukt, geven geen groot denkbeeld van de vastheid van hare inborst, ofschoon zij dezelve gedeeltelijk geschreven heeft, om haar tot verdedigschrift te verstrekken. Men heeft een hekelschrift tegen haar vervaardigd, getiteld: *Het overijde huwelijk*, tooneelspel in drie bedrijven, in proza, *Utrecht*, 1713 in 12.mo

NOYERS (HUGO DE), bisschop van *Auxerre* in 1183, zag zich, na van eenige ongeregeldheden van PETRUS DE COURTENAI, graaf van *Auxerre*, onderrigt te zijn, genoodzaakt, hem in den kerkban te doen. Om zich hierover te wreken, verdreef de graaf alle geestelijken uit de hoofdkerk. De excommunicatie, die vrij lang duurde, werd eindelijk opgeheven, op voorwaarde, dat de graaf een kind zou opdelfen, hetwelk hij in eene zaal van het bisdom begraven had, en dat hij hetzelfde blootsvoets en in zijn hemd naar het kerkhof zou brengen, hetwelk ten aanzien van al het volk ten

uitvoer werd gebragt. Deze in de door ons *barbaarsch* genoemde tijden, heilige gebruiken, en die tegenwoordig zeer belagchelijk zouden schijnen, hadden het heerlijke uitwerksel, dat zij het geweld der goddelooze en vermogende mannen straffen en beteugelden. HUGO overleed in 1206.

NOYERS (MILES DE), een achter-kleinneef van den voorgaande, werd in 1302 door PHILIPPUS den *Schoone*, dien hij groote diensten had bewezen, tot maarschalk van *Frankrijk* verheven. Hij legde deze waardigheid neder, om *driflamme*- of standdaarddrager te worden, en als zoodanig bevond hij zich in 1328 bij den slag van *Cassel*. De raad, dien hij van pas, vóór het gevecht aan PHILLIPUS DE VALOIS gaf, die op het punt stond, om door de *Vlamingen* opgeligt te worden, was de oorzaak van het heil van dien vorst en van de overwinning. Hij streed ook in den slag van *Crécy* in 1336. Hij had den koning geraden, om het gevecht tot den volgende dag uit te stellen. Zijn raad werd goedgekeurd, maar niet opgevolgd, en de Engelschen werden overwinnaars. Hij werd tot uitvoerder van het testament van LEONWIK H-

TIN benoemd, en overleed in 1350.

† NUCK (ANTONIUS), een beroemd Nederlandsche ontleedkundige der 17.^e eeuw. Hij oefende in den beginne de geneeskunde te 's *Gravenhage* uit, begaf zich vervolgens naar *Leijden*, alwaar hij den leerstoel der ontleeden heekunde bekleedde, en werd eindelijk voorzitter van het collegie der heekundigen. Hij overleed in 1692, en liet de volgende werken na: 1.º *De vasis aquosis oculi*, *Leijden*, 1685, in 12.mo — 2.º *De ducti salivali novo*, *Leijden*, 1686, in 12.mo Deze beide werken zijn herdrukt, onder den titel van *Stalographia et ductuum aquosorum anatome nova*, *Leijden*, 1690, in 8.vo, *ibid* 1695, in 8.vo Deze beschrijving der speekselwerkhuizen van den mensch, is zeer uitgebreid en zeer nauwkeurig. NUCK, spreekt in dezelve over eene nieuwe klier, en over een nieuw uitdrijvend kanaal, hetwelk hij in verscheiden honden heeft gevonden. — 3.º *Defensio ductuum aquosorum, necnon fons salivalis novus hactenus non descriptus*, *Leijden*, 1695, in 8.vo — 4.º *Adenographia curiosa, et uteri fœminæ anatome nova*, *Leijden*, 1692, in 8.vo

— 5.º *Operationes et experimenta chirurgica*, *Leijden*, 1692, in 8.vo *Ibid*, 1696, in 8.vo, *Jena*, 1698, in 8.vo, *Leijden*, 1714, in 8.vo, *ibid*, 1733, in 8.vo In het Hoogduitsch vertaald, *Lubek*, 1709, in 8.vo Deze heekundige verhandeling bevat zeer goede zaken. Dezelve eindigt met eene verhandeling over de overstorting van bloed, en met vier platen, die werktuigen voorstellen, door hem uitgevonden.

NUENARIUS of A. NOVA AQUILA (HERMANUS), graaf van het heilige Romeinsche rijk, in 1491, in het hertogdom *Gulik* geboren, wordt als een verlicht beschermer der letteren geroemd. Hij was proost der hoofdkerk van *Keulen*, en van de stiftkerk van *Aken*, werd door KAREL I van *Oostenrijk*, koning van *Spanje*, afgezonden, om de keizerlijke kroon bij de Duitsche vorsten aan te vragen, waardoor die vorst den naam van KAREL V verkreeg, en overleed in 1530, in den ouderdom van 39 jaren, op den rijksdag te *Augsburg*, welke op bevel deszelfden keizers bijeengeropen was. Men heeft van hem. 1.º *De origine et sedibus priscorum Francorum*, *Bazel* 1532, in de

Sermones convivales, van PEUTINGER, de uitgave van Jena, en in *Diveus*, uitgave van Leuven 1757. — 2.º *De Gallia Belgica commentariolus*, Antwerpen 1584. Er zijn aanmerkingen in, welke eenige *critici* al te lichtzinnig behandeld hebben. — 3.º *Annotationes aliquot herbarum*, in het kruidboek van OTTO BRONSFELD, Bazel 1540. — 4.º *Vita CAROLI Magni per EGINHARDUM scripta*. Keulen 1521. Hij is de eerste uitgever van dit werk. — 5.º *Carmina aliquot, quibus historia mortis JESU in septem horas distributa est*, Leipzig 1592 met de *Hymnussen* van GEORGIUS FABRICIUS. Men heeft hem beschuldigd, dat hij de schrijver was van de *Litteræ obscurorum virorum*. (Zie GRATIUS, REUCHLIN en HUTTEN). Hij had er aanleiding toe gegeven: door de schijnheiligheid van LUTHER bedrogen, had hij zich tot zijnen vriend en beschermer verklaard; maar toen hij naderhand het bedrog van den aarts-ketter ontdekt had, werd hij een zijner ijverigste tegenkanters.

NUMA POMPILIUS, wetgever van Rome, te Cures, in het land der Sabijnen geboren, werd in het jaar 714 vóór J. C., door den Ro-

meinschen senaat tot opvolger van ROMULUS verkozen. Daar hij zich reeds sedert lang op het land afgezonderd had, hield hij zich aldaar slechts met de beoefening der wetten en der Godsdienst bezig. Het huwelijk, hetwelk hij met TATIA, de dochter van TATIUS, die het koningschap met ROMULUS deelde, had aangegaan, had hem niet kunnen bewegen, om zijn verblijf te verlaten om eerbewijzen te gaan inoogsten, welke hem te Rome wachtten. Om hem den scepter te doen aannemen, was het noodig, dat zijne bloedverwanten en zijne landgenooten hunne beden, bij die der Romeinsche afgezanten voegden. De Romeinen waren wild en onbuigzaam van aard; zij hadden eenen tussel noodig: NUMA gaf hun denzelfden door hun liefde voor de wetten en eerbied voor de goden in te boezemen. Overtuigd van de zoo gewigtige en, in gevolgen zoo vruchtbare waarheid, van welke een wijsgeer (PLUTARCHUS), later zijnen geliefkoosden grondregel heeft gemaakt: dat men eerder een huis in de lucht zou bouwen, dan eene republiek zonder Godsdienst te stichten; bepaalde hij al zijne gedachten op dit onderwerp: maar zelf in het dwaalspoor

zijnde, kon hij anderen ook slechts doen dwalen. Van de noodzakelijkheid der zaak overtuigd, kwam hij er niet toe, om er den aard behoorlijk van te onderscheiden, en om dezelve van alle dwaalingen te ontdoen, in welke de onwetendheid en bedorvenheid der menschen, dezelve gewikkeld hadden. [Hij schafte de *celerēs* of drie honderd lijfwachten af, waarmede ROMULUS zich omringd had, en hield zich bezig met de samenstelling eener priesterlijke krijgsmagt, zoo als de Saliërs, het collegie van opperpriesters, de vestaalsche maagden. Hij bevestigde de dienst van den god TERMINUS, stelde de saturnaliën in, en de slagtofers deed hij vervangen, door offeranden van vruchten en wijnplengingen. Hij rigtte een tempel op, aan de *goede trouw* toegewijd, en de eed aan deze nieuwe godheid gezworen, werd als de geheiligdste van alle beschouwd. NUMA stelde de *facialiën*, of bedienaars van de regten van den mensch in; vervaardigde nieuwe wetten op het huwelijk, en ter eere van JANUS, stelde hij het begin van het jaar met de maand Januarij: onder ROMULUS begon hetzelfde met de maand Maart, en het jaar

XVIII. DEEL.

had slechts tien maanden; NUMA, voegde er nog twee bij hetzelfde. Hij deed de stad Rome, door muren omringen en vergrootte derzelver omvang door er den Quirinaalschen berg in te trekken. Daar hij met een onkundig volk te doen had, en om zijne hervormingen des te meer ingang te doen vinden, nam hij zijne toevlugt tot wonderen, en gaf voor ingevingen te ontvangen van eene nimf, EGERIA genaamd.] Om de Romeinen al meer en meer aan den akkerbouw te verbinden, verdeelde hij dezelve volgens gehuchten, aan welke hij opzieners en geleiders gaf. Hij bezocht dikwijls zelf den veldarbeid, en verhief diegene, welke hij als arbeidzaam, vlijtig en ijverig leerde kennen tot bedieningen. Hij maakte zich bij zijne onderdanen bemind, door het uitvaardigen van een aantal wetten, die alle wijsheid ademden. Hij overleed in het jaar 672 vóór J. C., na eene regering van 42 jaren. Verscheiden schrijvers hebben gemeend, dat deze vorst tot de kennis van het bestaan van eenen eening waren God gekomen was; dat hij er in zijne boeken gewag van maakte; dat hij verbood, om de Godheid

G

onder eenige lichamelijke gedaante voor te stellen, en dat de Romeinen dien tengevolge, gedurende meer dan twee en een halve eeuw, geen beelden in hunne tempels hadden. Maar al wat wij van de Godsdienst van dit volk vernemen, strekt geenszins, om dit gevoelen te staven; en het denkbeeld dat de geschiedenis ons van NUMA POMPILIUS nagelaten heeft, spreekt hetzelfde openlijk tegen. Bijna al zijne instellingen dragen den stempel van de dwalingen des heidendoms; maar hoe gebrek- kig, hoe bijgeloovig zelfs zij ook zijn mogen, zoo zijn de- zelve echter oneindig boven het wethoek van de ongodsdienstige wijsbegeerte verhe- ven. » Zoodanig, zegt VOL- TAIRE, is de zwakheid van het menschelijke geslacht, en zoodanig is deszelfs bedor- venheid, dat het zonder twij- fel, voor hetzelfde beter is, om door alle mogelijke bijgeloovig- heden beteugeld te worden, mits dezelve niet moordda- dig zijn, dan zonder Godsdienst te leven. De mensch heeft altijd eenen teugel noodig gehad, en ofschoon het belagchelijk was, om aan de *Sylvanussen* en *Na- iaden* te offeren, was het echter veel nuttiger, deze ingebeeelde godheden te aanbidden, dan zich aan de godverzaking over te geven." [NUMA POMPILIUS

heeft aan FLORIAN het onder- werp tot een prozaisch dicht- stuk gegeven, door den dich- ter J. NOMSZ onder den titel van: *NUMA POMPILIUS, tweede koning van Rome. Amsterdam 1787, 2 dl.ⁿ in 4. to*, in Nederduitsche verzen overgebragt].

NUMENIUS, een Grieksch wijsgeer van de 2.de eeuw, geboortig van *Apamea*, eene stad in *Syrië*, volgde de gevoelens van PYTHAGORAS en van PLATO, die hij trachtte overeen te brengen. Hij be- weerde dat PLATO, hetgeen hij over God en de schepping der wereld zeide, uit MOZES geput had. *Wat is PLATO*, zeide hij, *anders dan Mo- zes Atheensch sprekende?* NUMENIUS kon de waarheid spreken; en men kan er niet aan twifelen als men eenige stukken van PLATO leest, of hij is met de gewijde boe- ken bekend geweest; maar niets belet te gelooven, dat de eerste overlevering, welke nog in eenige harer deelen bestaat, de wijsgeeren om- trent de schepping en omtrent God den schepper, heeft kun- nen onderrigten, gesteld dat de reden, aan zich zelve over- gelaten, niet tot deze ken- nis kon geraken. (Zie PLATO, LAFAUR, OPHIONEES enz). Er blijven ons slechts fragmen- ten van NUMENIUS over, welke

in ORIGENES, EUSEBIUS en anderen, gevonden worden. Deze filozof was een voorbeeld van wijsheid.

NUMERIANUS (MARCUS AURELIUS), Romeinsch keizer, zoon van CARUS, volgde zijnen vader in het Oosten, toen hij reeds Cæsar was, en volgde hem op met zijnen broeder CARINUS in de maand Januarij 284. Hij werd door de trouweloosheid van ARRIUS APER, zijnen schoonvader, in de maand September daaropvolgende gedood. Deze keizer bezat alle hoedanigheden des harten en des geestes. De staatszaken waren zijne eenige bezigheid, en de wetenschappen zijn eenige uitspanning (zie NEMESIANUS). Hij maakte zich bemind bij zijne onderdanen, en deed zich door de geleerden, die hem voor den bekwaamste van zijnen tijd hielden, bewonderen. APER doorstak NUMERIANUS in zijne draagbaar, welke hij daarna weder liet sluiten. Hij vergezeldde hem, even als of de vorst nog leefde, in de hoop van eene gunstige gelegenheid te vinden, om zich als keizer te doen uitroepen; maar de stank van het lijk verried zijne misdaad, en hij onderging op staande voet de straf voor dezelve. — Zie APER.

NUMERIUS, landvoogd van *Narbonneesch Gallië*. — Zie DELPHIDIUS.

NUMITOR, was de zoon van PROCAS, koning van *Alba*, en broeder van AMULIUS. Toen PROCAS in het jaar 795 vóór J. C. overleden was, liet hij hem met AMULIUS tot erfgenaam zijner kroon na, op voorwaarde, dat zij beurteelings van jaar tot jaar zouden regeren, maar AMULIUS maakte zich meester van den troon, en sloot NUMITOR, wiens zoon, LAUSUS, hij had doen sterven, buiten de regering. Vervolgens noodzaakte hij RHEASYLVA, de eenige dochter van NUMITOR om zich onder de Vestaalsche maagden te begeven. Toen deze prinses ondanks zijne voorzorgen bevrucht was geworden, strooide zij uit, dat zulks door den god MARS was geschied, en baarde REMUS en ROMULUS, die, na AMULIUS gedood te hebben, NUMITOR op den troon herstelden, in het jaar 754 vóór J. C. Deze beginselen van het Romeinsche rijk, zijn even als bijna alle geschiedenissen met duisterheden, verminkt voorgestelde en twijfelachtige daadzaken opgevuld.

NUNEZ of NONIUS (FERDINAND), een Spaansch criticus,

ook onder den naam van PINCIANUS bekend, wyl hij van *Pincia*, nabij *Valladolid* was, bragt het eerst de lust voor de beoefening der Grieksche taal in *Spanje*. Deze geleerde was bescheiden. Ofschoon hij uit het doorluchtige huis van GUZMAN was, meende hij zich geene oneer aan te doen door te *Alcala* en te *Salamanca* de fraaije letteren te onderwijzen. Hij overleed in 1552, in eenen zeer gevorderden ouderdom, en even zoo levendig als opregt betreurd. Men acht vooral zijne *Verklaringen over PLINIUS, POMPONIUS, MELA en SENECA*. Men heeft hem ook gedeeltelijk de Latijnsche vertaling der zeventigen te danken, gedrukt in den *Polyglot*-bijbel van XIMENES. Koning FERDINAND de *Catholijke* stelde hem aan het hoofd zijner geldmiddelen.

NUNEZ. — Zie NONNIUS.

† NUYEN (WIJNANDES JOSEPHUS JOANNES), den 3 Maart 1813 te 's *Gravenhage* geboren, legde, nog zeer jong zijnde, blijken van eenen bijzonderen aanleg voor de schilderkunst aan den dag, hetwelk zijne ouders deed besluiten, hem reeds in zijn dertiende jaar aan de zorg van den beroemden SCHELFHOUT toevertrouwen. De

vorderingen van den jongen WIJNAND waren daar al spoedig zoo aanmerkelijk, dat niet alleen al de eerpenningen, door de 's *Gravenhaagsche* teeken-akademie uitgereikt, zijn deel werden, maar dat ook al de kunstliefhebbers, elkander het voorregt betwistten, een der voortbrengselen te bezitten, uit het penseel des vijftienjarigen jongelings gevloeid. In zijn zestiende jaar werd hij te *Gend* met den prijs voor het landschap bekroond; naauwelijks zeventien jaren oud zijnde, behaalde hij de grooten gouden medaille der maatschappij *Felix Meritis*, te *Amsterdam*; ja, bij elken wedstrijd, waarin NUYEN als kampvechter voor de kunst optrad, was hem ook de kroon der overwinning weggelegd; getuigen hiervan, behalve de reeds genoemde steden, ook *Groningen, Rotterdam*, enz. — Spoedig volgde dus ook zijne benoeming tot lid van de *Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten*, te *Amsterdam*. Hij ondernam weldra belangrijke kunstreizen naar *Duitschland* en *Frankrijk*, en daar was het, dat zijn gevoel meer verfijnd en veredeld werd! Hij koos niet meer tot onderwerp zijner stukken, die ziellooze landschappen, waar het voortreffelijkste der schepping,

maar schaars op 'te vinden is; neen! hij klom op tot uitgebreider ordonnantien, en zijne havengezigten, met figuren als bezaaid, zijn door hem op eene meesterlijke wijze voorgesteld. Zijne schilderij, in het bezit van den heer SCHINKEL te 's *Gravenhage*, mag met recht als uitmuntend in die soort genoemd worden! In het kabinet van den kolonel DE CEVA, te 's *Hage*, van den heer TOELAAR te *Amsterdam*, en vooral in *België*, ja zelfs in *Duitschland*, bevinden zich juweelen zijner kunst; grootelijks is het dus te bejammeren, dat een mensch met zoo vele talenten begaafd, reeds in zijn zeven en twintigste jaar door den dood moest worden weggemaaid, na reeds zes maanden aan eene hevige tering geleden te hebben, overleed hij den 3 Junij 1839; zijne zucht voor de kunst ging zoo ver, dat hij, nog een half uur voor zijnen dood, bezig was met schilderen, en zijne vrienden getuigen eenparig, dat hij nooit zoo veel gewerkt heeft als in de laatste dagen zijns levens. NUYEN was voor hen, die gelegenheid hadden, vertrouwelijk met hem om te gaan, een trouwe vriend, die zich door hulpvaardigheid en nederigheid zeer bemind wist

te maken. Met zijne gade, mejufvrouw M. SCHELFHOOT (derde dochter van zijnen waardigen meester), was hij slechts tien maanden gehuwd, en verloor deze eenen goeden echtgenoot, verloren zijne ouders een bemind, eenig kind, de kunst verloor veel meer! Haar werd eene van die zonnen ontnomen, welke niet in hare volle pracht verzezen was; maar die eens beloofde te zullen schitteren naast die van zoo vele andere puik-schilders in *Nederland*. Den 7 Junij 1839, had de plegtige ter aardebestelling van het lijk des overledenen plaats; de kist was bedekt met het palet en de penseelen, waarvan NUYEN een zoo meesterlijk gebruik wist te maken, en met de gouden en zilveren medailles, hem door zijn vroeg ontwikkeld talent verworven; kunstschilders en zijne leerlingen droegen de slippen van het lijkkleed, terwijl de lijkkooets, door een aantal kunstenaars in alle vakken gevolgd werd. Op de begraafplaats van de Catholijken der residentie aangekomen, werden eerst de door de Kerk voorgeschrevene plegtigheden in de kapel en aan het graf verrigt, waarna eenige leden der maatschappij, tot bevordering der toonkunst een treurlied aanhie-

ven; waarvan de woorden door den heer CALISCH vervaardigd, met het volgende afscheid eindigde:

» Vaarwel, o jeugdig vriend!
rondom wiens graf we ons scharen,

De rouw in 't krimpens hart,
in 't oog de weemoedstraan;
Ja, gij hebt lang geleefd, in
weinig levensjaren;

't Genie, den dood, ten spijt,
kroonde u met lauwerblaân.
Rust, broeder! rust hier zacht!
..... Vaarwel, verheven
geest!

De kunst en Nêerland treurt;
..... Gods Engelen vieren
feest!"

Na verschillende redevoeringen door de heeren L. R. BEYNEN, DOBBELIN enz. bij het graf uitgesproken, ontboezemde de heer CALISCH, nog de volgende dichtregelen:

» Aan wapenveld noch kroon
ontleent dit graf zijn glans.
't Draagt edeler sieraad;...
der kunsten lauwerkrans!

De naam van NUYEN; is 't ar-
duin op zijn gebeente.

Die sterft als hij, behoeft geen
prachtig lijkgesteente.

De vriendschap, 't vaderland,
de kunst, de huw'lijkstrouw
Zij heiligen deez' plek door
een' verheven rouw.

Weent, mannen! broeders
weent! de traan voegt in on-
ze oogen.

Het is daar heen, 't genie,
dat ons hield opgetogen,

Hij is daar heen de vriend,
van wien de dood ons scheidt.

Aan ons zijn dierbaar stof, ...
aan hem de onsterfelijkheid!"

NUZIO. — Zie MUZIO.

Nuzzi. — Zie MARIO.

NYMANN of NYMANNUS (GREGORIUS), hoogleeraar in de ontleed- en kruidkunde te *Wittemberg*, zijne geboorteplaats, overleed den 8 October 1638, in den ouderdom van 44 jaren. Hij was den 14 Januarij 1594 geboren. Men heeft van hem: 1.º Eene *Verhandeling* in het Latijn *over de beroerte, Wittemberg*, 1629 en 1670, in 4.to, een geacht werk. — 2.º Eene gezochte en belangrijke *Verhandeling over het leven van de ongeboren vrucht, (factus)*, 1628, in 4.to *Leijden*, 1664, in 12.mo Deze arts bewijst in hetzelfde, dat een kind in den schoot zijner moeder door zijn eigen leven leeft; en dat men, als deszelfs moeder komt te sterven hetzelfde nog dikwijls levend, zonder het te kwetsen, uit den schoot derzelve kan nemen. Hetwelk de ondervinding niet tegenspreekt; uit welke is gebleken dat de *ongeboren vrucht*, in zekere gevallen, door eene soort van groeiing en dierlijke beweging door de moeder voortgebracht, toeneemt. — Zie *Catechisme philosophique*, n.º 167.

NYNAULE (JOANNES DE), een weinig bekende schrijver, van wien wij een belangrijk boek, vol zonderlinge zaken bezitten, hetwelk

tegenwoordig zeldzaam is geworden en wel onder dezen titel: *De la lycantropie etc. (Over de ijlkhoofdigheid, verandering en opgetogenheden der toovenaars)*; *Parijs*, 1615, in 8.vo

* NYON (JOANNES LUCAS) *de Oude*, een boekverkooper van *Parijs*, in 1730 geboren, heeft zich door zijne bibliographische kundigheden, beroemd gemaakt. Men heeft van hem verscheiden nuttige *catalogussen* of naamlijsten; zoo als die van de *Boekverzameling van COURTANEAUX*, 1782, in 8.vo; van de *Boekverzameling van LA VALLIÈRE*, 2.^e deel, 1788, 6 dl.ⁿ in 8.vo, aan welke echter eene tafel der schrijvers ontbreekt; van de *Boekverzameling van MALESHERBES*, 1796, in 8.vo NYON is in 1799, te *Parijs* overleden.

* NYSTEN (PETRUS HUBERTUS), een beroemde arts, te *Luik*, in 1771 uit eene handeldrijvende familie geboren, begon de beoefening der regtsgeleerdheid; de aanleg echter, dien hij voor de geneeskundige wetenschappen aan den dag legde, deed hem echter van bestemming veranderen. Zijn oom, kanonik van *Luik*, verschafte hem

de middelen, om zich naar *Parijs* te begeven, om de lessen der faculteit te volgen. De jonge NYSTEN kwam aldaar aan op den oogenblik (1794), waarop de gezondheidsscholen gereorganiseerd werden. Zijn vlijt tot de studie, deed hem door zijne meesters opmerken, en hij werd in weinige jaren kweekeling der eerste klasse in de *praktische school*. Bij een vergelijkend onderzoek in 1798, verkreeg hij den post van adjunct-anatomist, bij de *Geneeskundige faculteit*. VOLTA en GALVANI hadden omtrent dezen tijd het *Galvanismus* uitgevonden, hetwelk de aandacht van den jongen arts trok, en hij maakte eene reeks van Galvanische proefnemingen, om zich van de verschillende graden van *zamentrekbaarheid*, der spieren te overtuigen. In 1802 werd hij tot lid benoemd der commissie, door het gouvernement naar *Spanje* gezonden om er waarnemingen over de geele koorts te maken, en bij zijne terugkomst werd hij belast met het onderzoek der besmettelijke ziekten, die zich in *Frankrijk* openbaarden. In de zuidelijke departementen openbaarde zich in 1804 eene moorddadige ziekte onder de zijdedwormen, hetwelk een on-

berekenbaar nadeel voor den handel en de fabrieken dier gewesten ten gevolge had. Het bestuur gelastte andermaal NYSTEN, zich naar de plaatsen te begeven, en er de oorzaken dezer sterfte te beoefenen. Zijne opmerkingen werden gunstig onthaald; maar al deze werkzaamheden verbeterden zijne fortuin niet veel, waarom hij zich aan de zorg der zieken toewijdde. De bescherming van HALLÉ wiens kweekeling hij was, deed hem tot geneesheer van het vondelingshuis (*hospices des enfans trouvés*) benoemen; maar hij had niet lang

genot van dien post. Door eene beroerte getroffen, overleed NYSTEN den 3 Maart 1818. Deze geleerde arts heeft nagelaten: 1.º *Nouvelles etc.* (*Nieuwe proefnemingen op de spieren van den mensch en de dieren met rood bloed gedaan*), Parijs, 1803, in 8.vo — 2.º *Recherches etc.* (*Nasporingen over de ziekten der zijwormen*), Parijs, 1808, in 8.vo — 3.º *Nouveau etc.* (*Nieuw genees-, heel-, schei-, kruid-, en veeartsenijkundig woordenboek*) en verscheiden andere genees- en heilkundige werken.

O.

O (FRANCISCUS, markgraaf d'), heer van *Frénes*, in 1535, uit eene beroemde familie van *Normandijë* geboren, werd door HENDRIK III, tot opperbewindhebber der geldmiddelen benoemd. De neteligheid der tijden, maakte zijn beheer hatelijk, want er verscheen aanhoudend eenig nieuw geld-plakaat, en deze toestand der openbare zaak stak op eene aanstoetelijke wijze af, bij zijne pracht. Toen *Parijs* zijne poorten voor HENDRIK IV had geopend, gaf die vorst, bedrogen door de talrijke voorstanders van d' O, welke hij zich door zijne milde geschenken gemaakt had, hem het gouvernement dier stad. D' O overleed in 1594. SULLY spreekt op eene zeer ongunstige wijze over hem. [D' AUVIGNY heeft het leven van den markgraaf d' O geleverd; hetzelfde komt voor in het 2.^e deel der *beroemde mannen* van *Frankrijk*].

OATES (TITUS), een Engelschman, in 1619 geboren, was de zoon van eenen

wever, en had achtereenvolgend twee soorten van kerkambten of pastorijen, waarvan hij, wegens misdaad van valsche getuigenis, beroofd werd. Hij ontvlugtte *Engeland*, en terwijl hij den schijn aannam van Catholijk te zijn, werd hij te *Valladolid*, in het Engelsche seminarie opgenomen; doch weldra werd hij uit hetzelfde weggejaagd. Het zelfde lot wedervoer hem in het seminarie van *St. Omer*, alwaar hij acht maanden vertoefde. In *Engeland* teruggekeerd, vormde hij met twee booswichten TONG en DIGBEY genaamd, een afschuwelijk ontwerp. In 1678, beschuldigde hij de Catholijken geregtelijk, van, in verstandhoning met den Paus, de Jesuiten, de Franschen en de Spanjaards, eene zamenzwering te hebben gesmeed tegen het leven van koning KAREL II, en de Engelsche protestanten, ten einde door dien gruwelijken aanslag, de Catholieke Godsdienst enkel en alleen in *Engeland* te handhaven. Ondanks de ongerijmdheid der beschul-

diging, de overtuigende bewijzen des bedrogs, het elkander tegenspreken der getuigen, werden echter milord STAFFORD, andere personen van verdienste, en eenige Jesuiten ten dood gebragt, als overtuigd van misdaad van hoog-verraad, en aan den booswicht OATES viel eene jaarwedde ten deel. Een vonnis, hetwelk ons leert, wat men moet denken van verscheiden andere, in hetzelfde land, over geheel gelijkvormige zaken geveeld. Onder de regering van JACOBUS II, werd de gedachtenis der ten dood gebragten in eere hersteld, en OATES, als een meenedige, tot eene altijd-durende gevangenis, en tot de straf veroordeeld, om vier malen des jaars door beuls handen gegeeseld, en op die dagen aan den kaak ten toon gesteld te worden. Deze tuchtiging werd tot in 1689 ten uitvoer gebragt, als wanneer de prins van Oranje, na zich van den Engelschen troon te hebben meester gemaakt, hem uit zijne gevangenis ontsloeg, en zijne jaarwedde terug gaf. Deze elendeling overleed te Londen, den 23 Julij 1705. De geschriften, welke aan hem zijn toegekend, zijn van TONG en DIGBEY, zijne medepligtigen; want hij was volstrekt niet in staat, iets zamen te

stellen. Het was bij gelegenheid dier verschrikkelijke en belagchelijke beschuldiging, dat de predikant JURIEU zijn geschrift in het licht gaf over de *Staatkunde der Geestelijkheid*, waarop ARNAULD antwoordde door de *Verdediging der Catholijken*. Hij regtvaardigde in dezelve de Catholijken, en in het bijzonder den aartsbisschop van *Parijs*, pater LA CHAISE en de overige Jesuiten. Deze verdediging, kon volstrekt niet als verdacht beschouwd worden, daar dezelve strekte, ter ontheffing dergenen, welke ARNAULD als zijne grootste vijanden beschouwde.

OBED, zoon van Booz en RUTH, vader van ISAÏ en grootvader van DAVID, werd in het jaar 1275, vóór J. C. geboren.

OBEDEDOM, een door zijne deugden beroemde Hebreër, uit den stam van LEVI, omtrent het jaar 1045 vóór de Christelijke jaartelling. - Het was in zijn huis, dat DAVID de ark des verbonds deed rusten, toen hij dezelve naar *Jeruzalem* liet overbrengen. DAVID, door de straf van OZA, getroffen en verschrikt, achtte zich niet waardig, dezelve in zijn huis optenemen, en deed dezelve dus bij OBE-

DEDOM brengen, waar zij drie maanden rustte; maar DAVID bemoedigde zich weder, wakte zijn vertrouwen in den Heer weder op, en terwijl hij ontdekte dat de familie van OBEDEDOM, met zegeningen overladen werd, liet hij den gewijden schat naar *Jeruzalem* vervoeren. OBEDEDOM wordt in de H. Schrift Getheër genaamd, niet dat hij van *Gete* zoude zijn, dat eene stad der Filisteërs was, maar wyl hij er met DAVID gewoond had.

* OBERHAUSER (dom BENE-DICTUS), een Duitsche Benedictijner, den 25 Januarij 1719, te *Weissenkirchen*, in *Oostenrijk* geboren, volbragt zijne studien te *Salzburg* en te *Weenen*; en omhelsde in 1740, in de abdij van *Lambach*, den regel van den H. BENE-DICTUS: een goede godgeleerde en zeer ervaren in het kerkelijke regt zijnde, onderwees hij eerst de wijsbegeerte te *Salzburg*, en vervolgens de regtsgeleerdheid te *Gurk* en te *Fulda*. Nieuwe gevoelens begonnen toenmaals in de scholen van *Duitschland* de overhand te bekomen: HONTHEIM (zie dat artikel) had er in zijnen *Febronius* de leus toe gegeven; dezelve verspreidden zich door het gebied van het huis van *Oostenrijk*. Keizer JOZEF II

begunstigde dezelve; en gediensstige bisschoppen lieten zich ter bereiking zijner oogmerken gebruiken. OBERHAUSER had dezelve aangenomen. Hij verhief de voorregten en het gezag der wereldsche vorsten, ten nadeele van de regten en het gezag der Kerk, en hij onderwees deze leer in zijne lessen, ontwikkelde dezelve in zijne werken, en deed dezelve in openbare thesis verdedigen. Eenige zijner schriften, in *Rome* doorgedrongen zijnde, werden aldaar op den *index* geplaatst. CLEMENS XIII, van deze nieuwigheden onderrigt, zond eene breve aan den prins-bisschop van *Fulda*, bij welke Z. H. hem gelastte, OBERHAUSER van zijnen leerstoel te ontzetten. Deze prelaat noodigde den hoogleeraar uit, *Fulda* te verlaten; OBERHAUSER gehoorzaamde, en begaf zich naar *Lambach*, in zijn professie-huis. Van daar, schreef hij tegen pater PECK, een benedictijner van het klooster *Schwarzach* in *Frankenland*, die hem in den leerstoel van *Fulda* was opgevolgd, en die er eene met de zijne strijdige leer onderwees. De prins-bisschop van *Salzburg*, die de gevoelens van OBERHAUSER deelde, benoemde hem tot zijnen raadsheer. Hij overleed den 2 April 1786. Er bestaat van

hem: 1.º *Prælectiones catholicæ etc.* Hij randt in dezelve de onfeilbaarheid des Pausses, zijn' voorrang op de kerkvergaderingen, zijne zoenenaamde aanmatigen op het tijdelijke der vorsten, enz. aan. — 2.º *Apologia historico-critica divisarum potestatum*, Frankfort aan den Mein, 1771, in 8.vo — 3.º *Manuale selectorum conciliorum*, 1776, 1 Deel in 4.to — 4.º *Specimen cultioris jurisprudentiæ*, Leipzig, 1777. Dit werk werd door pater SCHMIDT, een Jesuit van Heidelberg, en door pater HOCHSTADT, een Menzer capucijn, aangerand. Pater OBERHAUSER beantwoordde hem door een stukje, getiteld: *Pagellæ volantes*. — 5.º *Eene beknopte uitgave van VAN ESPEN*, Salzburg, 1785, 5 dl.ⁿ in 8.vo — 6.º *De dignitate utriusque cleri*, Salzburg, in 8.vo Hiervan verscheen enkel het eerste deel in het licht, het tweede was tot den druk gereed, toen de schrijver kwam te overlijden. — 7. *Eene verkorte uitgave van THOMASSIN*, enz. Hij leert hierin, dat de vorsten alleen, uit zich zelve het regt hebben, om huwelijks-beletsen daar te stellen, en dat, indien de Kerk er mogt stellen, zulks op hunne vergunning geschiedt. Zijne schriften zijn geleerd, maar hij

twist met bitterheid en hardnekkigheid.

* OBERHAUSER (dom BERNARDUS), een benedictijner, in de staten van den prinsbisschop van Salzburg geboren, had zijne gelofte afgelegd in de abdij van Estal in Beieren. Hij onderwees de wijsbegeerte te Salzburg en te Freisingen. Toen de abdij van Estal kwam open te staan, werd hij tot abt derzelve verkoren. Men heeft van hem eene wijsgeerige verhandeling onder dezen titel: *Biennium philosophiæ thomisticæ*, 1725, 4 dl.ⁿ, in 8.vo In 1729, verscheen er een aanhangsel tot dezelve in 4.to in het licht.

* OBERKAMPF (CHRISTOPHORUS PHILIPPUS), een beroemde fabrijkant, den 11 Junij 1738, te Weissenbach, in het markgraafschap Ansbach geboren. Zijn vader, een bekwame katoendrukker, was, na vruchteloos zijne talenten in verscheiden plaatsen van Duitschland aangeboden te hebben, zich te Aarau in Zwitserland komen vestigen, alwaar de bloei der door hem tot stand gebrachte inrigting hem het burgerregt deed verkrijgen. Het was aldaar, dat de jonge OBERKAMPF, de verschillende vakken der kunst der gekleur-

de katoendrukkerij leerde beoefenen, welke toenmaals in *Europa* nog zoo nieuw was. Reeds in de vroegste tijden was die kunst in *Azië* bekend, en *PLINIUS* roemt den glans en de vastheid der kleuren, welke de Egyptenaren in de uitoefening dier kunst bezigden. Maar bij de Perzers en Indianen, welke ons tot voorbeelden hebben gediend, werden enkel de trekken gedrukt, terwijl de voorwerpen met het penseel gekleurd werden. Het is aan *OBERSKAMPF*, dat *Frankrijk* de weldaad der invoering dezer kunst te danken heeft, en het gelukte hem in dat rijk, eenen tak van nijverheid, dien men verwierp, als strijdig met de aankweeking van vlas, hennip en zijde te naturaliseren, en tot eenen onbekenden trap van volmaaktheid te brengen. Hetzelfde stelsel verbood de invoering, en de sluikerij alleen verschafte aan de verbruikers de voortbrengselen der fabrieken van *Zwitserland* en van *Venaissin*. *OBERSKAMPF* was reeds sedert twee jaren in *Parijs*, toen het edikt van 1759 het binnenlandsche fabrikaat wettigde. Onder de hinderpalen, die hem nog overbleven te overwinnen, was ontegensprekelijk diegene het grootste, welke uit zijne geringe

geldmiddelen bestond: hij bezat slechts eene som van omtrent 600 Franken, en het was met deze onbeduidende middelen, dat hij den grondslag legde, tot eene der schoonste fabrieken, welke in *Frankrijk* bestaan. Hij vestigde zich in eene hut van het dal van *Jouy*, en alleen belaste hij zich met de teekening, de gravure, den druk en het verwen van het doek. De grond, waarop hij zich had neergezet, was moerasig, hij ondernam denzelven gezond te maken, daar hij denzelven door bekwaam aangebrachte aftappingen en door het vernauwen der bedding van het riviertje de *Bièvre*, droog maakte. Het land was daarenboven bijna geheel woest, en enkel door het uitwerksel zijner nijverheid, lokte hij in korten tijd, eene bevolking van 1500 zielen derwaarts. De abt *MORELLET* schreef ten voordeele van het nieuwe gesticht, en een besluit van den raad, vrijdelde de kwaadwillige pogingen der najverige *industrien*. De fabriek van *Jouy* geraakte tot de grootste ontwikkeling, en later hebben zich meer dan 300 fabrieken, die 200,000 werklieden bezig houden, naar dit model gevormd, en verschaffen aan *Frankrijk*, een voordeel van arbeidsloon, dat men

op 240 millioenen heeft geschat. De roem van OBERKAMPF werd weldra Euro-pesch: hij verspreide zich zelfs tot onder de keerkringen, alwaar zijne agenten bij de Indianen het geheim hunner kleuren trachten te bespiëden. LODEWIJK XVI, de verlichte beschermer van nuttige uitvindingen, verleende aan OBERKAMPF, brieven van adeldom. De algemeene raad van zijn departement, had hem een standbeeld toegewezen, maar zijne zedigheid deed hem zulks van de hand wijzen. Gedurende de Fransche omwenteling, ontging hij niet dan met moeite het moordschavot. NAPOLEON verhief hem tot ridder van het legioen van eer, en raadpleegde hem dikwerf. Om zich geheel onafhankelijk van *Engeland* te maken, legde OBERKAMPF, ook nog groote katoenspinnerijen in *Essone* aan. Deze vernuftige fabrikant overleed den 4 October 1815, diep getroffen door de verwoestingen, welke de oorlog tot zelfs in het dal van *Jouy* verspreide.

* OBERLIN, (JEREMIAS JACOBUS), een geleerde oudheid- en letterkundige, den 7 Augustus 1735 te *Straatsburg* geboren, alwaar zijn vader hoogleeraar in het gymnasium was: na er zijne eerste

studien volbragt te hebben, werd hij naar *Montbeliard* gezonden, om er de Fransche taal te leeren, die toenmaals in den *Elzas* nog weinig verspreid was, en na verloop van eenige jaren naar *Straatsburg*. De jonge OBERLIN studeerde aan die universiteit de wijsbegeerte en godgeleerdheid, waarbij hij zich voornamelijk aan het letter- en oudheidkundige gedeelte hechtte; hij was diep ervaren in de oude en nieuwere talen, in de oudheden en de diplomatie. In den ouderdom van 22 jaren verdedigde hij openlijk eene thesis over het begraven der dooden, welke ten titel voerde: *Dissertatio philologica de veterum ritu condiendi mortuos, Argentorati, 1757*, en in het volgende jaar werd hij tot doctor bevorderd. Hij had naauwelijks den ouderdom van twintig jaren bereikt, toen hij beroepen werd, om zijnen vader te ondersteunen. Te gelijker tijd belastte hem SCHROEPFLIN, wiens roem jongelingen uit alle gewesten naar *Straatsburg* lokte, om aan dezelve de Latijnsche schrijvers te verklaren, en hun lessen te geven, in de takken van kundigheden, voor welke er geenen leerstoel aan de akademie bestond. In 1764 tot adjunct opziener van de bibliotheek

der universiteit benoemd, ontving hij in hetzelfde jaar de magtiging om eenen openbaren leer-cursus voor de Latijnsche taal te openen. In 1770, verkreeg hij den leerstoel bij het gymnasium, dien zijn vader bekleed had, en werd tot plaatsvervangend hoogleeraar in de Latijnsche welsprekendheid aan de universiteit benoemd. Zijne verskillende werkzaamheden beletten hem niet, om voorlezingen over de oudheidkunde, de oude aardrijksbeschrijving, de diplomatie, enz. te houden, en hij gaf *handleidingen* in het licht, die om derzelve nuttigheid, in verscheiden scholen van *Duitschland* zijn ingevoerd. Een gedeelte zijner vacantien bragt hij door met het doen van wetenschappelijke reizen en hij bezocht den *Palts*, *Brisgau*, *Lotharingen*, terwijl hij van elken zijner togten, eenige nieuwe en belangrijke aanmerkingen medebragt. In 1776 bezocht hij, ten koste van het plaatselijk bestuur van *Straatsburg*, de zuidelijke provincien van *Frankrijk*, om de gedenkteekenen derzelve te onderzoeken, en, bij zijne terugkomst hield hij zich eene maand te *Parijs* op. OBERLIN werd in 1778 benoemd tot buitengewoon hoogleeraar aan de universiteit van *Straatsburg*, in 1782 tot

hoogleeraar in welsprekendheid, en bovennatuurkunde, en in 1787 tot directeur van het gymnasium. De omwenteling vond hem belast met deze laatste posten: de achtig, met welke hij omringd was, bragt hem achtereenvolgend tot den post van beheerder van het distrikt *Straatsburg*, en tot dien van het dep.^t van den *Neder-Rijn*. In 1793 onderging hij echter onder het schrikbewind, te *Metz* eene gevangenschap van drie maanden, gedurende welke men hem me teene wreedheid behandelde, die omtrent dezen tijd al te algemeen was. Hij verkreeg echter de vergunning om in de stad eene kamer te mogen huren, en begon dadelijk omtrent de geschiedenis en de taal, van *Messin*, of het oude distrikt van *Metz*, nasporingen te maken, die in het *Magasin encyclopédique* (3.e jaargang 4.e dl. blz. 223) opgenomen werden. Na den 9 thermidor kon hij naar *Straatsburg* terug keeren, alwaar hij zijne lessen hervatte. Tijdens de regeling der centrale scholen, werd hij tot bibliothecaris van die van den *Neder-Rijn* benoemd, en hij haastte zich, om in eene der zalen van de bibliotheek, eene bibliographische cursus te openen. In 1800 deed hij andermaal eene reis naar *Parijs*, om diegene zijner vrien-

den weder te zien, welke den revolutionnairen storm hadden overleefd. OBERLIN overleed te Straatsburg den 10 October 1806, aan eenen aanval van beroerte. Door zijne talrijke werken had hij den titel verworven van corresponderend lid van het Instituut, en hij was lid van verscheiden Fransche en vreemde geleerde genootschappen. Nadat de geleerde KENNIOT in geheel Europa, de verschillende verklaringen van den Hebreuwschen tekst des bijbels had doen verzamelen, werd OBERLIN belast, met het nazien der vier handschriften, welke in de bibliotheek van Straatsburg bewaard worden. Hij gaf eenigen tijd daarna in zijne *Miscellanea argentoratensia* eene *Beschrijving* in het licht der proeven van verschillende tekstverklaringen, welke hem geleverd waren. De overige werken van OBERLIN zijn: 1.° *P. Ovidii Nasonis Tristium libri V; ex Ponto libri IV, et Ibis; lectionis varietatem eruditorum conjecturas, et clavem adjecit J. J. Oberlinus, Argentorati, 1776, 1778.* — 2.° *Vibius Sequester, de fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus, quorum apud poetas mentio fit*, met verschillende lessen en com-

mentarien, *Argentorati, 1778, in 8.º* — 3.° *Quinti Horatii Flacci carmina curavit J. J. Oberlinus.* — 4.° *C. Cornelii Taciti opera, ex recensione Jos. Aug. Ernesti, denuo curavit Oberlinus, Leipzig, 1801, 2 dl.º in 8.º, in 1824, door den heer DE CALONNE, in 5 dl.º in 12.º op nieuw uitgegeven.* — 5.° *Orbis antiquae monumentis, suis illustrati prodromus, Argentorati, 1772, in 4.º* — 6.° *Rituum romanorum tabulae, ibid, 1784, in 8.º* — 7.° *Artis diplomaticae primae lineae, ibid, 1788, in 8.º* — 8.° *Litterarum omnis aevi fata, tabulis synopticis exposita, ib. 1789, in 8.º* — 9.° *Verklaring eener ontdekking in het Forum van Rome, door den ridder FREDENHEIM gemaakt, 1789, in 8.º, met platen.* — 10.° *Proeve van Jaarboeken uit het leven van JOHANN GUTTENBERG, uitvinder der Boekdrukkunst, Straatsburg, 1801.* Hij heeft ook verscheiden werken in het licht gegeven, over de Hoogduitsche taal der middeleeuwen; een *Overzicht*, het eerste, dat in het licht is verschenen der staatshuishoudkunde van den voormaligen Elzas, door middel van den *Elzasser-almanak*, die hij van 1782 tot 1792 uitgaf.

Nog heeft men hem te danken: *Alsatia litterata*, waar van de beide eerste deelen, in 1782 ten 1786, in het licht werden gegeven.

OBERLIN (JOANNES FREDERIK), broeder van den voorgaande, te *Straatsburg*, in Junij 1740 geboren, en den 1. Junij 1826 overleden, predikant te *Waldbach*, wordt te recht in den rang van de weldoeners der menschheid geplaatst, daar hij zijn geheele leven toewijdde, om in de parochie, aan zijnen onvermoeiden ijver toevertrouwd, de weldaden eener beschaving te strooijen, die eer vóór hem nauwelijks bekend was. Van dat gedeelte der *Kosges* nog onlangs onbebouwd en wild, gelukte het hem een bloeiend, en met eene werkzame en verlichte bevolking bedekt gewest te maken. De houwkundige maatschappij van *Frankrijk*, beloonde zijne uitstekende diensten, door hem den 29. Maart 1818, eenen gouden eerpenning toe te kennen, en **LODEWIJK XVIII.** vereerde hem met het kruis der koninklijke orde van het legioen van eer.

OBITECZKY (JOANNES), een Jesuit, in 1618 te *Podiebrad*, in *Boheme* geboren, XVIII. DEEL.

en te *Giczin*, in 1679 overleden, heeft zich door zijnen ijver en zijne kundigheden onderscheiden. Hij heeft een werk nagelaten getiteld: *Annus dominicæ passionis, Praga*, 1670, in 12 mo. herdrukt.

OBIZZI (LUCRETIA degli OROLOGI, vrouw van **ÆNEAS**, markgravin van), in het *Paduansche*, heeft zich in de 17. eeuw, door hare kuischheid, even-zoo beroemd gemaakt, als de oude **LUCRETIA**; zij moet zelfs in vele opzichten boven dezelve verkozen worden, daar zij meer standvastigheid en deugd aan den dag legde, en het late nabesouw dier Romeinsche schoonheid verachtte. Toen in het jaar 1645, de markgraaf van **OBIZZI** afwezig was, had een edelman uit de stad *Padua*, die smoorlijk op de markgravin verliefd was, in hare kamer weten te dringen, waar zij met haar 5jarig zoontje **Ferdinand** nog te bed lag. De edelman nam de voorzorg, om het kind in eene andere kamer te brengen, en smeekte daarna de maeder, om aan zijne lusten voldoening te geven. Maar daar hij noch door liefkozingen, noch door bedreigingen, op haar niets kon verwinnen, doorstak hij haar

met eenen dolk. Men riam den moordenaar in hechtenis, die steeds zijne misdaad bleef ontkennen. Men stelde zich tevreden, met hem, gedurende vijftien jaren gevangen te houden, na verloop van welke hij ontslagen werd. Maar weinige maanden daarna, wreekte de jonge markgraaf van OBIZZI den dood zijner moeder, door haren moordenaar met een pistoelschot te doen vallen. Hij ging vervolgens over in dienst des keizers, die hem achtereenvolgend, tot markgraaf van het heilige rijk, bevelhebber van Weenen, staatsraad en generaal-veldmaatschalk bevorderde. Hij overleed in die stad in 1710, na eene 50jarige dienst.

OBRECHT (ULRICH), een bekwaam hoogleeraar in de regtsgeleerdheid, te Straatsburg, in 1646 geboren, was de klein-zoon van GEORGE OBRECHT, evenzeer hoogleeraar in de regtsgeleerdheid, en, na eenige werken in het licht te hebben gegeven, in 1612, in den ouderdom van 66 jaren overleden. Het Lutheranismus was de sekte hunner familie. ULRICH keerde te Parijs, in handen van BOSSUET, tot den schoot der Kerk terug, en na de inneming van Straatsburg door de Franschen, benoem-

de LODEWIJK XIV, hem in 1685, tot koninklijk landvoogd dier stad. De Grieksche, Latijnsche, Hebreeuwsche talen, de oudheden, de geschiedenis, de regtsgeleerdheid waren hem gemeenzaam. Hij sprak, zegt men, over al de personen der geschiedenis, alsof hij hun tijdgenoot ware geweest, over alle landen, alsof hij er in geleefd had, en over de verschillende wetten, alsof hij dezelve had ingevoerd. Nadat de grootte BOSSUET hem gehoord had, noemde hij hem eenen *beknopten inhoud aller wetenschappen*. *Epitome omnium scientiarum et homo omnium populorum*. Men heeft van hem: 1.° *Prodromus rerum alsaticarum*, in 4. to, 1681, een voor de geschiedenis van den Elzas en van Straatsburg belangrijk werk. — 2.° *Excerpta historica de natura successionis, in monarchia Hispaniae*, in drie deelen in 4. to. Hij bewijst daarin, dat de Spaansche kroon erfelijk is, en, hetgeen, wat veel minder zeker was, dat dezelve van regtswege aan PHILIPPUS V toebehoorde. — 3.° *Verhandeling*, betrekkelijk de openbare veiligheid des rijks. — 4.° *Eene uitgave van QUINTILIANUS*, met aanmerkingen, 2 dl. n in 4. to — 5.° *Vertaling van het Leven van*

PYTHAGORAS door **JAMBLICUS**. Deze geleerde overleed in 1701, uitgeput door eenen onafgebroken arbeid, die langzamerhand zijne krachten had ondermijnd.

OBREGON (BERNARDINUS), insteller der *Franciskaner-zieken-bnoedens*, die zich met de zorg belasten over de zieken, welke zich in Spanje in de ziekenhuizen bevinden, werd in 1540, te *Las-Huelgas* bij *Burgos*, uit eene van ouds bekende familie geboren. **BERNARDINUS** leefde in den beginne in de verstrooiing, welke het door hem omhelsde wapenberoepschijnt na zich te slepen; maar het voorbeeld van deugd, van eenen man uit de heffe des volks, die hem voor eend' klap bedankte, trof in 1568, zijn hart. Hij verzaakte de wereld en vormde zijne congregatie, die hij zoo wel door zijn voorbeeld als door zijne redevoeringen onderwees. Deze heilige man overleed in zijn algemeen ziekenhuis te *Madrid*, den 6 Augustus 1599. Door het volk werden de door dezen deugdzamen man ingestelde religieuzen *Obregonen* genaamd.

OBREYEN (THADEUS), een Ier en Catholijke priester in het graafschap *Corck* gebo-

ren, kwam na de capitulatie van *Limmerick* in *Frankrijk*, om er zijne studien te voltoojen. Toen dezelve ten einde waren gebragt, ontving hij de priesterwijding, en werd overste van het Iersche collegie te *Toulouse*. Naar zijn vaderland teruggekeerd, verkreeg hij aldaar de pastorie van *Castlelyons*. Hij was een ijverige en deugdzame geestelijke. Men heeft van hem eene goede *Wederlegging* van een werk van **DAVIS**, een protestantsch leeraar, tegen het Catholicismus, 1716. Hij hervatte hetzelfde onderwerp in 1720. Hij heeft ook over het *Jubilé* van 1725 geschreven, en overleed in 1747.

OBSEQUENS (JULIUS), een Latijnsche schrijver, welke men gist kort vóór de regering van **HONORIUS**, omtrent het jaar 395 na J. C. geleefd te hebben, schreef een werk *De prodigiis*, hetwelk slechts eene lijst van diegene is, welke **TITUS LIVIUS** in zijne geschiedenis heeft opgenomen. **OBSEQUENS** ontleent dikwerf de uitdrukkingen van dezen geschiedschrijver, zonder zijne dwalingen te verbeteren. Er blijft ons slechts een gedeelte van dat werk over, waarbij **KOENRAAD LYCOSTHENES** Bijvoegselen heeft ge-

voegd, om de gapingen van het oorspronkelijke aan te vullen. De beste uitgaven van JULIUS OBSEQUENS zijn die, waarin de Bijvoegselen van LYCOSTHENES van den tekst onderscheiden zijn. Het is op deze wijze dat SCHÆFFERUS de uitgave bezorgde, welke hij in 1679, te Amsterdam daarvan in het licht gaf. Dezelve is herdrukt te Leiden, in 1720, in 8.vo; en men heeft dezelve bij de schrijvers *cum notis Variorum* gevoegd.

OCCAM, OCHAM of OCKHAM (WILLIAM), een schoolsche godgeleerde, van de Franciskaner-orde; op het einde der 13.^e eeuw, in het dorp Occam, in het graafschap Surrey in Engeland geboren, was een leerling van SCOT; maar hij verhief zich in het vervolg tegen de gevoelens van zijnen meester, en werd het hoofd der *Nominalen* of scholastieke wijsgeeren. Men noemde aldus diegene, welke de zaken, voornamelijk door de eigenschap der benamingen verklaarden, en beweerden dat de woorden en niet de zaken het voorwerp der redeneerkunde waren. Hij verwierf zulk eenen grooten roem, dat men hem den bijnaam van *onoverwinnelijken Leeraar* gaf. Hij dacht nieuwe spitsvinnigheden uit, ten

einde nieuwe kampvechters der school in het strijdperk te brengen, en was een der ijverigste verdedigers van het algemeene *a parte rei*. Men moet echter bekennen, dat deze spitsvinnigheden kunnen bijgedragen hebben tot de verbetering der *logica*, en om naauwkeurigheid en juistheid aan de denkbeelden te geven (zie DUNS.) Het zekere hiervan is, dat men ongelijk heeft gehad, die oude geschillen in een belagchelijk licht te stellen, vermits onze beroemdste geleerden zich bezig houden met bespiegelingen van denzelfden aard, en die geen regtstreeks wezenlijker doel hebben. » Er is, zegt een nieuwer schrijver, onder de Newtonianen een berucht geschilpunt ontstaan: te weten, of de van het middelpunt afwijkende kracht, dezelve is, als de naar het middelpunt hellende, en de tangens *a parte rei*, en enkel onderscheiden *per conceptum præcisivum*; of dat dezelve werkelijk van de beide andere verschillend is. Door de verschillende rollen, welke men aan deze beide krachten heeft doen spelen, heeft men dit geschilpunt als onvermijdelijk gemaakt, en men heeft in zeker opzigt het Arabische vraagstuk zien vernieuwen: *Utrum relatio sit forma mo-*

dalis, realiter, modaliter distincta a fundamento, termino et ratione fundandi.

De Jesuit BOSCOWICH is voor de eenheid (*identiteit*) *a parte rei*, terwijl hij aan dezelve op zijn hoogst eene kleine onderscheiding *sub conceptu* toekent. De Newtonianen, naar den geest van SCOT, verdedigen de zuivere en eenvoudige onderscheiding *a parte rei*." Zie de *physica generalis* van LEOPOLD BIVALD, Grätz, 1767, blz. 82. Maar indien OCCAM niet berispelijk is van zich met deze schoolsche twisten te hebben bezig gehouden, is hij zulks bijzonder, door den geest van zijnen stand zoo ver te vergeten, dat hij met eene soort van woede de partij van LODEWIJK van *Beijeren* tegen den Paus opvatte. Hij schreef met de grootste dweepzucht tén voordeele van dien vorst en zijnen onwettigen PAUS PETRUS DE CORBARI, tegen JOANNES XII, die hem excomuniceerde. OCCAM had de onbeschaamdheid van aan LODEWIJK van *Beijeren* te zeggen: » Heer, leen mij te mijner verdediging uwen degen, en mijne pen zal, te uwer handhaving steeds bereid zijn." Het zou in de daad schoon zijn geweest, dat er een slag geleverd werd, om de denkbeelden der No-

minalen te doen aannemen. OCCAM werd beschuldigd van met CESENIUS te hebben geleerd, dat J. C. noch zijne Apostelen iets hadden bezeten, noch in het algemeen, noch in het bijzonder: eene klaarblijkelijk valsche grondstelling; want ofschoon zij niet rijk waren, en weinig bezaten, was het weinige dat zij hadden toch hun eigendom. Van daar bestond het beruchte geschilpunt, het *Brood der bedelmonniken* genaamd. Men wilde weten of de voorwerpen welke zij gebruikten, zoo als brood, wijn, enz. hun toebehoorde, of dat zij er het eenvoudige gebruik zonder eigendom van hadden, wijl hun regel hun niet toestond, niet in eigendom te bezitten. NICOLAAS III had besloten, dat zij slechts het vruchtgebruik der hun gegevene goederen zouden hebben, en dat het eigendom aan de Roomsche Kerk zou behooren. JOANNES XXII trok de bulle van NICOLAAS III in, wijl sommigen er misbruik van maakten om te beweren dat de Apostelen niets in eigendom hadden bezeten, en hij ging tegen de overtreders met meer gestrengheid te werk, dan de zaak scheen te vorderen. OCCAM overleed te *Munchen* den 7 April 1347, ontheyen naar men meent van de ker-

kelijke censuren. Hij liet *Commentarien* na op het *Boek der spreuken*, eene *Verhandeling over het Sacrament des Altaars*, en andere werken. *Parijs*, 1476, 2 dl.ⁿ, in fol. die eenen schranderen maar eigenzinnigen geest verraden.

OCCIALI. — Zie LOU-
CHALI.

OCELLUS, een oude Grieksche wijsgeer van de school van PYTHAGORAS, was geboortig uit *Lucanië*, hetwelk hem den bijnaam van LUCANUS heeft doen geven. Hij stamde af van eene oude familie van *Troje* in *Phrygië*, en leefde langen tijd vóór PLATO. Hij schreef eene *Verhandeling over de koningen en over het koninkrijk*, waarvan er ons slechts eenige fragmenten overblijven; maar het boek over het *Heelal*, of *Achilles*, dat men hem toeschrijft, is geheel tot ons gekomen, en er bestaan verscheiden uitgaven van hetzelfde in het Grieksch en Latijn. De beste zijn die, welke voorkomen in de *Opera mythologica*, *Cambridge*, 1670, in 8.vo, *Amsterdam*, 1688, in 8.vo, en afzonderlijk, *Amsterdam*, 1661, in 8.vo BOSCHIUS, heeft er eene Latijnsche vertaling van geleverd, *Leuven*,

1554. VALERIUS ANDREAS en FOPPENS hebben door eene vrij koddige dwaling deze vertaling als die van een werk van LUCIANUS beschouwd: *Ocellum Luciani*, de universi orbis natura; *latinum fecit*. Vruchteloos tracht hij in dit werk de eeuwigheid der wereld te bewijzen.

OCHINUS (BERNARDINUS), in het Italiaansch OCHINI genaamd, een heerschzuchtige en afvallige monnik, te *Siena* in 1487 geboren, begaf zich nog zeer jong zijnde, onder de religieuzen, volgens den regel van den heiligen FRANCISCUS; maar hij verliet dezelve weldra en legde zich op de beoefening der geneeskunde toe. Getroffen, ten minste in schijn, door een nieuw verlangen, om boetvaardigheid te doen, begaf hij zich weder in de door hem verlaten orde, en onderscheidde zich in dezelve door zijnen ijver, zijne godsvrucht en zijne begaafdheden. Nadat de hervorming der capucijnen goedgekeurd was (zie BASCHI); omhelsde hij dezelve in 1534, droeg veel bij tot den bloei dier opflukende orde, van welke hij overste werd. Zijn leven scheen geregeld en zijn gedrag stichtelijk. Zijne gestrengheden; zijn grof gewaad, zijn lange baard die tot beneden zijne borstafhing,

zijn bleek en mager gelaat, eene zekere met veel kunst nagebootste ziekelijkheid en zwakheid, en het denkbeeld dat iedereen van zijne heiligheid had, deden hem als een wonderdadig man beschouwen. Het was niet alleen het volk, dat dit oordeel over hem velde; de grootste heeren, ja zelfs régerende vorsten vereerden hem als eenen Heilige. Wanneer hij in hunne paleizen kwam, gingen zij hem te gemoet en bewezen hem groote eer, die zij met bijzondere bewijzen van toegenegenheid en vertrouwen deden gepaard gaan. Deze huichelaar nam zijne toevlugt tot allerlei listen, om het zoo voordeelige gevoelen, dat men van hem had opgevat te versterken. Hij ging op zijne reizen altijd te voet; en wanneer prinsep hem dwongen, bij hen zijnen intrek te nemen, scheen de luister der paleizen, de pracht der kleederen, en de geheele tobi der eeuw hem niets te doen verliezen van zijne zucht voor de armoede en versterving. In geheel *Italië* sprak men over niets anders dan over zijne deugd, en deze roem maakte den opgang der nieuwe orde gemakkelijk. Hij was geleerd ofschoon hij niet veel Latijn verstond, en wan-

neer hij zijne gewone taal sprak, drukte hij zich met zoo veel bevalligheid en ongedwongenheid uit, dat zijne redevoeringen zijne toehoorders in verrukking bragten. Wanneer hij op eenige plaats moest prediken, vergaderde er zich het volk in menigte: Steden liepen geheel uit, om hem te hooren. Men stond als verpletterd toen men eensklaps dezen zoo beroemden man, zijne waardigheid van overste der capucijnen zag nederleggen, om de ketterij van LUTHER te omhelzen, en te *Geneve* een meisje uit *Lucca* te gaan huwen, hetwelk hij op zijne doorreise in die stad verleid had. De trotschheid stortte hem in dien afgrond. Hij kon den spijt niet verkroppen; van niet eenen kardinaalshoed te hebben bekomen; die steeds het voorwerp zijner eerzucht was geweest, hij werd een afvallige en een woedende vijand van het Christendom. Hij was bij die beruchte vergadering van godisten of godloochenaars tegenwoordig, in 1546, te *Vicence* gehouden, waarin men overeenkwam, omtrent de middelen, om de Godsdienst van J. C. uitte-roeijen, door het vormen eener maatschappij, die door toene-mende vorderingen tegen het einde der 18.^e eeuw eene bij-

na algemeene afvalligheid te weeg bragt (zie de werken: *De opgeligte sluizer; Zamenzwering tegen de Catholijke Kerk*; en *Journ. hist. et litter.* 1.^e Junij 1792. blz. 171). Zoodra de republiek van *Venetië* van deze zamenzwering onderrigt was, liet zij *JULIUS TREVISAN* en *FRANCISCUS DE RUGO* gevangen nemen, die verstikt werden, *OCHINUS* redde zich met de overige. Dit aldus verspreide genootschap werd daardoor des te gevaarlijker, en het is datgene, hetwelk tegenwoordig onder den naam van *Iluminés* bekend is, zoo als de schrijver der door ons aangehaalde werken zulks bewijst. (Zie *MAYER-MICHAËL*.) *OCHINUS* was een dergenen, die zich in de uitvoering van het besloten ontwerp het meest onderscheidde. Hij goot stroomen gals over al degenen uit, die hem aanrandden, zoo als men hierover door een geschrift van *CATARIN* tegen hem, en door het antwoord kan oordeelen. Zie hier van beide de titels: *Remedio alla pestilente dottrina di BERN. OCHINO da AMBR. CATARINO, Rome, 1544, in 8.vo Riposta d' OCHINO alle bestemmie d' AMBR. CATARINO, 1546, in 8.vo* Deze verleider stak vervolgens naar *Engeland* over, alwaar hij aan de jonge lieden smaak

vóór de nieuwe dwalingen en verachting voor de oudste gebruiken der Kerk inboezemde. Daar de Catholijke Godsdienst in dat rijk met de koningin *MARIA* was teruggekomen, zag hij zich genoodzaakt om de wijk naar *Straatsburg*, en van daar in 1555 naar *Zurich* te nemen, alwaar hij predikant werd van de Italiaansche kerk. Zijne *Zamenspraken* ten voordeele van de veelwijverij deden hem zijnen post verliezen. Na van het eene land naar het andere te hebben gedooled, nam hij de wijk naar *Polen*, waaruit hij in 1564 verdreven werd. Hij zocht eene schuilplaats te *Slawkow* in *Moravië*, en vond er niets dan armoede en verachting. Hij overleed aldaar in hetzelfde jaar aan de pest, even zeer van de Protestanten als van de Catholijken gehaat. Een jaar voor zijnen dood had hij deeltig *Zamenspraken* in het licht gegeven, door *CASTALION* in het Latijn vertaald, *Bazel, 1563; 2 dl.ⁿ in 8.vo*, waarin hij sterk ten voordeele van de veelwijverij spreekt. Zulk een gevoelen door eenen meer dan zeventigjarigen grijsaard verdedigd, is vrij zonderling. Men heeft van hem een aantal werken, waarvan het niet zeer noodig is de catalogus te leveren. De voornaamste zijn:

1.º *Italiaansche Leerreden*, in 3 dl.ⁿ in 8.vo *Bazel*, 1562, zeer zeldzaam en duur. —
 2.º *Commentariën op de brieven van den H. PAULUS*. —
 3.º *Dialogo del purgatorio*, 1556, in 8.vo Dit werk is in het Fransch en in het Latijn vertaald, maar de Italiaansche uitgave wordt meer gezocht. — 4.º *Disputa in torno alla presenza del corpo di G. C. nel sacramento della cena*, *Bazel*, 1561, in 8.vo, hetzelfde in het Latijn met eene *Verhandeling over den vrijen wil*, in 8.vo —
 5.º *Sincerae et verae doctrinae de cena Domini defensio*, *Zurich*, 1556, in 8.vo — 6.º *Il Catechismo*, 1561, in 8.vo — 7.º *Liber adversus papam*, 1549, in 4.to — 8.º Andere bijtende *Hebelschriften* tegen het hof van *Rome* en de Catholijke leerstellingen. Al de werken van dezen afvallige zijn niet zeer algemeen. Men kan eene breedvoerige lijst derzelve vinden in de *Dictionnaire typographique*.

OCHOSIAS of ACHASIAS, zoon en opvolger van ACHAB, koning van *Israël*, was even zoo goddeloos als zijn vader. Hij begon te regeren in het jaar 898 vóór J. C. In het tweede jaar zijner regering viel hij uit een venster, en

kneusde zich het geheele lichaam. Hij zond om BEEZEBUTH, eene godheid der inwoners van *Accaron* te raadplegen, ten einde te vernemen of hij van dit ongemak zou herstellen. ELIAS ging op bevel des Heeren, zijne bedienden te gemoet, en belastte hen, van aan hunnen meester te zeggen, dat hij, wijl hij liever den god van *Accaron*, dan dien van *Israël* had willen raadplegen, hij niet van zijn bed opstaan, maar zeer zeker sterfen zoude. De bedienden van OCHOSIAS keerden oogenblikkelijk terug en verhaalden aan dezen vorst, wat hun was wedervaren. Daar de koning erkende, dat het ELIAS was, die met hen gesproken had, zoo zond hij eenen kapitein met vijftig manschappen om hem in hechtenis te nemen. Nadat deze officier, even zoo goddeloos als zijn meester, met den profet op eenen bedreigenden en bespottenden toon gesproken had, vraagde de heilige man, door eenen vurigen ijver voor de eer Gods ontstoken, die in zijnen persoon beleedigd werd, aan God om eene schitterende wraak over de onbeschaamdheid zijner vijanden te nemen, en hij werd oogenblikkelijk verhoord. Een van den hemel nederdalend

vuur verslond den officier en zijne bende. Hetzelfde wedervoer aan eenen tweede; die door het ongeluk des eersten niet wijzer was geworden. De derde, die gezond werd, wierp zich voor de voeten van ELIAS neder, en bad den profeet hem in het leven te willen sparen. De engel des Heeren zeide aan ELIAS, dat hij met dezen hoofdman kon gaan, zonder iets te vreezen. Hij begaf zich naar OCHOSIAS, aan wien hij tot straf van zijne goddeloosheid, zijn naderend einde aankondigde. Hij overleed in het jaar 896 vóór J. C. JORAM, zijn broeder volgde hem op.

OCHOSIAS of ACHASIAS, koning van *Juda*, laatste zoon van JORAM en van ATHALIA, was twee en twintig jaren oud, toen hij begon te regeren. Hij bewandelde de wegen van het huis van ACHAB, van wien hij door zijne moeder, de dochter van dien goddeloozen koning, afstamde. Hij begaf zich met JORAM, koning van *Israël*, naar *Ramoth de Galaüd*, ten einde HAZAËL, koning van *Syrië* te bevechten; en nadat JORAM in den strijd gewond was, keerde hij naar *Jezraël* terug, om zich te laten verbinden. Ook OCHOSIAS verliet het leger, om

hem te gaan bezoeken. Maar daar JEHU, veldheer der troepen van JORAM, tegen zijnen meester was opgestaan, zoo snelde hij naar *Jezraël*, om hem te overrompelen, zonder hem den tijd te laten van tot zich zelve te komen. JORAM en OCHOSIAS van zijn doel onbewust, gingen hem te ontmoet; nadat de eerste door een pijlschot gedood was, nam OCHOSIAS de vlugt. JEHU deed hem achtervolgen, en zijne krijgsknechten haalden hem in; bij den opgang van *Ganer*, in de nabijheid van *Jebblaan*, en kwetsten hem doodelijk. Hij had nog kracht genoeg om zich naar *Mageddo* te begeven, alwaar hij gevonden zijnde naar JEHU werd gebragt, die hem in het jaar 884 vóór J. C. liet ten dood brengen.

* OCHS (PETRUS), kanselier en groot tribuun van den staat van *Bazel*, directeur der Helvetische republiek, later staatsraad, werd te *Bazel* in 1749 geboren, en begon zijne loopbaan als doctor in de rechtsgeleerdheid. Hij zou welligt zonder den invloed, die de Fransche omwenteling op *Zwitserland* uitoefende niet anders bekend zijn dan als geschiedschrijver van zijn land. Hij was in de gelegenheid, om een der bemiddelaars der in 1795, ont-

worpene verzoening tusschen den koning van *Pruissen* en de Fransche republiek te worden. Men weet, dat de vrede, die er het gevolg van was, te *Bazel*, den 5 April van dat jaar geteekend werd. OCHS droeg ook bij om den 22 Julij het einde van den oorlog met *Spanje* te bevorderen, en om den 25 Augustus een verdrag met den keurvorst van *Hessen-Kassel* te doen sluiten. In Mei 1796 werd hij naar *Parÿs* gezonden, om de tusschen *Frankrijk* en *Zwitserland* ontstane verkoelingen uit den weg te ruimen, en om het directorium te verzekeren, dat de staat van *Bazel* in het bijzonder besloten was, om de goede verstandhouding met de Fransche republiek onschendbaar te onderhouden. Tegen het einde van 1797, werd hij andermaal met eene onderhandeling belast, bij gelegenheid der voorgestelde uitwisselingen tusschen de beide naburige staten; maar het schijnt dat deze zending slechts een voorwendsel was, en dat hij door de raddraaijers der Fransche republiek naar *Parÿs* werd beroepen, daar deze de oogen op hem hadden laten vallen, als zeer geschikt, om het door hen gevormde ontwerp, ter verandering der regeringsvorm van *Zwitserland*, ten uit-

voer te brengen. Ofschoon de zwager en vriend van den ongelukkigen DIETRICH (zie DIETRICH-PHILIPPUS FREDERIK, vrijheer VAN), maire van *Straatsburg*, die het slagtoffer der woedende partijen van het tijdvak werd, zond hij, na de geesten te hebben voorbereid van *Parÿs* naar *Bazel*, het ontwerp der nieuwe voor *Zwitserland* bestemde constitutie, welke door hem met het directorium beraamd en ontworpen was; en hetzij door zijne indringingen, hetzij door de bedreigingen van den afgevaardigde van *Frankrijk*, men hield zich bezig om een bestuur voor *Zwitserland* te organiseren, genoegzaam op de leest geschoeid van het directoriaal bestuur van *Frankrijk*. OCHS werd beroepen, om de vergadering voortezitten, die te *Bazel* gehouden werd, ter regeling van de bijzondere constitutie van dat land; intusschen verkoos de Helvetische senaat, te *Arau*, onder zijn voorzitterschap vergaderd, hem niet voor het directorium, zoo als *Frankrijk* zulks gewenscht had. Terwijl OCHS zich alstoen de tolk van het misnoegen dier mogendheid maakte, randde hij het Zwitsersch directorium, en de meerderheid van den grooten raad aan. RAPINAT, zwager van den directeur REW-

BELL, en commissaris der Fransche republiek, veroorloofde zich in Junij 1798, eenen *coup d'état* te wagen; door de beide directeurs PFEIFFER en BAY tot hun ontslag te dwingen, en OCHS en DOEDER tot leden van het Zwitsersch directorium te benoemen. Deze benoemingen bragten in het land onlusten te weeg; RAPINAT werd teruggeroepen; en ten gevolge daarvan zag OCHS zich genoodzaakt, zijn ontslag te vragen; maar de terugkomst van zijnen beschermer deed hem in het directorium terugroepen. Toen de dag van den 30 prairial, in *Frankrijk* den invloed van REWBELL en RAPINAT vernietigd had, zag OCHS zich in Junij 1799 op nieuw genoodzaakt om zijn ontslag te vragen. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, werd hij door zijne medeburgers slecht ontvangen, en in de maand Februarij 1800, begaf hij zich naar *Parijs*. In 1802 gelukte het hem echter andermaal om zich als lid, der te *Parijs* beroepen *consulta* te doen benoemen, en hij was een der ontwerpers van de nieuwe constitutie, welke strekte om *Zwitserland*, eene bondgenootschappelijke regering te doen aannemen. Onder het nieuwe bestuur kwam hij in den staatsraad, maar

hij hield zich meer bijzonder met letterkundige werkzaamheden bezig. Hij is te *Bazel* den 19 Junij 1821, overleden. MALLET-DUPAN, heeft hem in zijn *Essai etc.* (*Geschiedkundige proeve over de vernietiging van het Zwitsersche bondgenootschap en de Zwitsersche vrijheid*), als eenen rekberen man afgeschilderd, die den wijsgeer speelde, en even zoo geld- als heerschzuchtig was. Men heeft van hem 1.º *Lettre etc.* (*Brief van eenen burger van Bazel aan een' zijner vrienden te Neuchâtel*), 1781, in 8.vo — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de stad en het land van Bazel*), 1785 — 1821, 5 dl.ⁿ in 8.vo — Deze, volgens oorspronkelijke en geloofwaardige oorkonden, geschreven geschiedenis, wordt ofschoon eenigzins wijdloopig, op prijs gesteld, en MULLER haalt dezelve dikwerf met lof aan. Er behoorde nog een zesde deel bij. — 3.º *Ontwerp van Zwitsersche constitutie*, in het Hoogduitsch, Fransch en Italiaansch, *Parijs* 1797, in 8.vo, en *Bazel*, 1798, in 12.mo De directeur MERLIN heeft deel gehad aan de zamenstelling van dit stuk. — 4.º *De Incas van Otahis*, treurspel in vijf bedrijven en in Fransche verzen, *Bazel*,

1807, vol germanismen en oogdiening van BONAPARTE: — 5.º *PROMETHEÛS*, opera in drie bedrijven, en in vrije verzen, *Parijs*, 1808, enz.

OCHUS. — Zie DARIUS NOTHUS en ARTAXERXES.

OCKAM. — Zie OCCAM.

† OCKERSE (WILLEM ANTONIUS), te *Kianen*, in 1760 geboren. Na zijne lagere studien te hebben volbragt, begaf hij zich naar de hoogeschool van *Utrecht*, om zich voor het predikambt voortebereiden. In 1782, werd hij tot candidaat bevorderd, en kort daarna tot predikant beroepen in de gemeente *Baarn en Eembrugge*. In 1784, werd hij in dezelfde betrekking naar *Wijk bij Duurstede* beroepen. Het is in deze betrekking, dat OCKERSE zich in de letterkundige loopbaan begon te onderscheiden, door eenige losse stukjes in het licht te geven, vol van oordeelkundige aanmerkingen, en die door eenen sierlijken en beknopten stijl aller aandacht trokken. De eerste voortbrengselen zijner genie, komen voor in eene verzameling, ten titel voerende: *Proeven ter vorming van den geest, den smaak en het hart*, waaraan de be-

roemdste letterkundigen, zoo als BELLAMY, KLEYN enz. arbeidden. OCKERSE, door het welgelukken zijner eerste pogingen aangemoedigd, ontwierp van toen af het plan tot een diepzinniger werk, waarin hij de THEOPHRASTUSSEN en de LA BRUYÈRE'S dacht te hersmelten, door hunne aanmerkingen op den geest en den smaak zijner eeuw toetèpassen. In 1788 gaf hij het 1.e Deel zijner *Verhandeling over de algemeene kennis der karakters*. Intusschen kwam de omwenteling hem van zijne letterkundige en wijsgeerige studien aftrekken. Na in 1795 afstand van zijn predikambt te hebben gedaan, vestigde hij zich te *Amsterdam*, alwaar hij tot lid der constituerende vergadering en des wetgevenden ligchaams werd benoemd, en een der welsprekendste redenaars van de democratische partij werd. Hij nam ook een zeer werkdadig aandeel aan de gebeurtenissen van 22 Januarij 1798; intusschen was hij er van verwijderd, om al de hevige maatregelen goed te keuren, welke zijne ambtgenooten wilden nemen. Nadat de tegenomwenteling haar beslag had bekomen, deelde hij in hun lot, en werd naar het huis in *het Bosch* gezonden, om er als staatsgevangene te worden

opgesloten. Aan de vrijheid teruggegeven, keerde OCKERSE naar *Amsterdam* terug, alwaar hij eens proeve deed, om zich door den handel een bestaan te verschaffen. De letteren en de wijsbegeerte, welke beoefening, hem in al de oogenblikken zijns levens, tot opbeuring hadden verstrekt, kwamen hem andermaal eene vertroosting aanbieden in het verdriet dat hij ondervond, van in zijne handel-ondernemingen niet te slagen. In 1807, gaf hij het 3.^e Deel zijner *verhandeling over de karakters* in het licht. Door den nood gedrongen, besloot hij in 1810, om zijne oude betrekking van predikant weder op te vatten, welke hij te *Limmen*, in *Noord-Holland*, tot in 1818 waarnam, als wanneer de zwakke staat zijner gezondheid hem niet meer toestond, zijne ambtsbetrekkingen waartene men OCKERSE verkreeg alstoen zijn emeritaat; werd later tot tweeden secretaris der *maatschappij van weldadigheid* benoemd, omtrent dien tijd te *s. Gravenhage*, onder bescherming van prins FREDERIK der *Nederlanden*, opgerigt, welken post hij tot aan zijnen dood, den 19 Januarij 1826 voorgevallen, bekleed heeft. OCKERSE heeft verscheiden geachte werken in het licht gegeven; men heeft daaren-

boven van hem eene goede vertaling in het Nederdüitsch der *Brieven over den Caucasus en Georgië*, met het *Verhaal eener reis door Perzië*, in 1812 gedaan; eene vertaling der meeste familiegeschiedenissen van *Salzmann*. Hij werkte ook mede aan de redactie van verscheidene vaderlandsche tijdschriften.

OCKLEY (SIMON), een Engelsche geestelijk en orientalist; te *Exeter* in 1678 geboren, vicaris van *Swavesey*, in het graafschap *Cambridge*, den in 1711 hoogleeraar der Arabische taal te *Cambridge*, heeft in 1706 in het licht gegeven: 1.º *Introductio ad linguas orientales*. Verder heeft men van hem: 2.º *Geschiedenis der Sarracenen met een beknopt overzicht der Arabieren, van MAHOMED en zijne sekte*, 1718, in het Engelsch. — 3.º *Beschrijving van Barbarijë*, mede in het Engelsch; *Londen*, 1713, in 8. vo. — *Aanteekeningen* op verscheiden schrijvers en eenige vertalingen. Zijne talenten beletten hem niet arm, en om zijne schulden in eene gevangenis opgesloten te worden, waarin hij in 1720, waarschijnlijk overleed. [Men noemt nog van OCKLEY eene *Geschiedenis van den tegenwoordigen*

staat der over den aardbol verspreide Joden, naar het Italiaansch van MODENA, een Venetiaansch rabbijn.]

* O'CONNOR (TURLOGH), te Dublin in 1760 geboren, deelde in dezelfde gevoelens als NAPPER-TANDY en SAMUEL NELSON, zijne landgenooten, met oogmerk om zijn land tegen de Engelsche overheersching in opstand te brengen. Hij was een der aanvoeders van de *defenders*, die alom Ierland, in beweging bragten. O'CONNOR had geheime verstandhoudingen met de Fransche patriotten; door hen gewaarschuwd, dat de republikeinen eene landing op de kusten van Ierland wilden beproeven, wierf hij manschappen om dezelve te begunstigen; maar ontdekt zijnde, werd hij in hechtenis genomen, en den 31 Augustus 1795 ten dood veroordeeld. — Zie NAPPER-TANDY.

OCTAVIA, eene achter-nicht van JULIUS CÆSAR en zuster van AUGUSTUS, trad eerst in den echt met CLAUDIUS MARCELLUS, en later met MARCUS ANTONIUS. Dit huwelijk was de band van vrede tusschen dien drieman en AUGUSTUS. Zij was eene vrouw van eene zeldzame schoonheid en van eene nog

zeldzamere verdienste. Wel verre, dat MARCUS ANTONIUS er gevoelig voor zoude zijn, begaf hij zich naar Egypte tot CLEOPATRA, op welke hij smoorlijk verliefd was. OCTAVIA wilde haren echtgenoot aan dezen harsotgott ontrukken; dien ging hem te dien einde te Athene opzoeken; maar zij werd op de grófste wijze door hem bejegend, en ontving het bevel van naar Rome terug te keeren. AUGUSTUS, door dezen hoon gebedgd, besloot er zich over te wreken. De edelmoedige OCTAVIA, trachtte haren echtgenoot te verschoonen, in de hoop van daardoor eenige verzoening tusschen hem en haren echtgenoot te bewerken, maar al hare zorgen waren vruchteloos. Na de volkomen nederlaag van MARCUS ANTONIUS, leefde zij aan het hof van AUGUSTUS met al de eerbewijzen, die aan haren rang en aan hare verdiensten toekwamen. Haar zoon MARCELLUS, door haren eersten echtgenoot bij haar verwekt (een jongeling, die de beste hoop gaf, en die als de vermoedelijke erfgenaam des rijks werd beschouwd), trad in den echt met JULIA, de dochter van AUGUSTUS; maar hij stierf in den bloei zijner jaren. OCTAVIA, in eene diepe smart verzonken, bezweek

voor dezelve, elf jaren voor; J. C. Dit verlies had een algemeene rouw ten gevolge. AUGUSTUS sprak eene soort van lijkrede uit, die eene lofrede harer deugden was. De schoonzonen van OCTAVIA droegen zelve haar lijk; en het Romeinsche volk steeds overdreven in haat en in liefde, en onder alle hartstogten het bijgeloof mengende, zou, indien AUGUSTUS, in dit punt wijzer dan MARCUS AURELIUS, zulks had willen toestaan, goddelijke eer aan hare nagedachtenis bewezen hebben. MARCUS ANTONIUS had bij haar verwekt, ANTONIA de Oude, die met DOMITIUS AENOBARBUS in den echt trad; en ANTONIA de Jonge, vrouw van DRUSUS, broeder van TIBERIUS.

OCTAVIA, zuster van BRITANNICUS, dochter van keizer CLAUDIUS en van MESSALINA, werd ondertrouwd aan LUCIUS SILANUS, klein-zoon van AUGUSTUS; maar dit huwelijk werd verbroken door de kuiperijen van AGRIPPINA, die haar met den zestienjarigen NERO in den echt deed treden. Deze vorst liet zich kort daarna, onder voorwendsel van onvruchtbaarheid, van haar scheiden. POPPEA, die hij na haar nam, beschuldigde OCTAVIA, van eenen misdadigen minnen-

handel met een' haer sla-ven. Al de dienstmaagden dezer vorstin werden op de pijnbank gebragt. Eenige, die de hevige folteringen niet konden verduren, belastten haar met de misdaad, van welke zij valschelijk beschuldigd werd; maar de meeste der overige hadden moeds genoeg, om haar onschuldig te verklaren. OCTAVIA, werd desniettegenstaande naar *Campania* in ballingschap gezonden, maar het gemor des volks noodzaakte NERO, haar terug te doen komen. Het is onmogelijk, de vreugde te beschrijven, welke *Rome* over deze terugroeping aan den dag legde, noch de eerbewijzen, welke het volk aan deze vorstin gaf. Het rigtte hare standbeelden weder op, kroonde dezelve met bloemen, droeg haar beeld in zegepraal rond, terwijl de standbeelden van POPPEA verbrijzeld werden. Deze listige vrouw achtte zich voor verloren, indien OCTAVIA niet sneefde, zij wierp zich voor de voeten van NERO neder, en verkreeg eindelijk onder verscheiden voorwendsels, haren dood. OCTAVIA werd naar een eiland verbannen, alwaar men haar in den ouderdom van 20 jaren dwong, zich de aderen te doen openen; en men hieuw haar

het hoofd af; dat aan hare onwaardige mededingster werd gebragt. Hare ongelukken hebben het onderwerp, tot een der Latijnsche treurspelen geleverd, welke men onder den naam van *SENECA* heeft, en de beroemde *ALFIERI*, heeft dezelve op nieuw op het Italiaansche tooneel gevoerd.

OCTAVIANUS, onwettige Paus, uit de familie der graven van *Frascati*, liet zich in 1159, na den dood van *ADRIANUS IV*, door twee kardinalen verkiezen, en nam den naam aan van *VICTOR IV*. Hij werd ondersteund door keizer *FREDERIK I*. In 1160 beriep hij eene kerkvergadering te *Pavia*, in welke *ALEXANDER III*, de wettige opvolger van *ADRIANUS IV*, werd afgezet. Deze Paus; genoodzaakt, om de vlugt naar *Frankrijk* te nemen, liet de Pauselijke troon aan den overweldiger; die in 1164, te *Lucca*, algemeen gehaat en veracht, overleed.

OCTAVIANUS of **OCTAVIUS**.
— Zie **AUGUSTUS**.

ODAZZI (**JOANNES**), een schilder en graveur, te *Rome* in 1663 geboren, en in dezelve stad in 1721 overleden;

XVIII. DEEL.

hij leerde eerst de graveerkunst van **CORNELIS BLOEMAERT**, en ging van deze school over in die van **CITOFERRI** en **BACICI**. Zijne verdienste deed hem als lid der akademie van den heiligen **LUCAS** aannemen, en de Paus schonk hem de *CHRISTUS-orde*. Deze schilder was onvermoeid in den arbeid, en schilderde met eene bewonderenswaardige snelheid. Zijne teekening is naauwkeurig; zijne stukken op natte kalk worden vooral op prijs gesteld. De meeste zijner voortbrengselen vindt men te *Rome*; hij heeft voornamelijk voor de kerken gearbeid: het helmdak der domkerk van *Velletri*, door de hand van dezen meester beschilderd, is een stuk, dat hem in den rang der beroemdste kunstenaars plaatst.

ODDI (**JACOBUS DEGLI**), kardinaal, uit eene adellijke familie van *Perosa* gesproten, werd in die stad in 1690 geboren, en bekleedde verschillende belangrijke posten, waarin hij zijn beleid en zijne bekwaamheid in het behandelen van staatszaken deed bewonderen. In 1745 bij zijne terugkomst uit *Portugal*, werwaarts hij was gezonden, als nuntius bij dat hof, werd hij door

BENEDICTUS XIV tot de waar- digheid van kardinaal ver- heven. Hij werd vervolgens legaat te *Ravenna*, alwaar hij veel goeds stichtte, de letteren beschermde, en door zijne deugd, zijne mildda- digheid, en door de gereg- tighedsgeest, welken hij in de administratie bragt, de al- gemeene achting won. Tot bisschop van *Viterbo* be- noemd, toonde hij zich in deze nieuwe betrekking, een zoo ijverige als geleerde her- der: hij ondersteunde de ar- men, handhaafde de tucht onder zijne geestelijkheid, en verzuimde niets van hetgene, wat kon bijdragen tot de stich- ting en het voordeel zijner kudde. Deze deugdzame en achtenswaardige prelaat, o- verleed te *Viterbo*, in 1770, diep betreurd, door al de- gene, die hem gekend had- den. Hij heeft de volgende werken nagelaten: 1.º *Con- stitutiones editae in dioece- sana synodo habita in ca- thedrali ecclesia sancti- LAURENTII Viterbiensis, an- no 1662, Viterbo, 1763*, in 4.to — 2.º *Viterbiensis synodi vindicatio* ibid 1764, in 4.to

* **ODDI (NICOLAAS DEGLI)**, kardinaal en neef van den voorgaande, een man van vele verdiensten vol wijsheid en voorzigtigheid, werd na

den dood van keizer **FRAN- CISCUS I**, naar den rijksdag van *Frankfort* gezonden en gedroeg zich aldaar zooda- nig, dat hij er den groot- sten lof verdiende en ver- wierf. Hij overleed in 1767 te *Arezzo*, in het collegie der Jesuiten, in eenen tijd en in eenen ouderdom, waar- in hij nog groote diensten aan de Kerk kon bewijzen, die op hem eene billijke hoop gevestigd had.

ODED, een profeteet, die zich te *Samarïë* bevond, ten tijde dat **PHACÉE**, ko- ning van *Israël*, in die stad terug kwam met 200,000 krijgsgevangenen, welke de *Is- raëlieten* in het koninkrijk *Ju- da* hadden gemaakt; hij ging de zegevierenden te gemoet, verweet hun hunne onmen- schelijkheid en woede tegen hunne broeders, die God in hunne handen had gesteld. De soldaten lieten zich be- wegen door de woorden des profeteets. Het medelijden en de belangeloosheid, namen eensklaps in hun hart de plaats der wreedheid en gie- righeid in: zij gaven de vrij- heid aan de gevangenen we- der, en deden afstand van den door hen gemaakten rijken buit. II. *Paral.* **XXVIII.**

ODENATUS (SEPTIMIUS), een

Arabisch vorst, koning der Palmyreers, werd te *Palmyra* geboren. Hij was uit eene koninklijke familie gesproten, werd de echtgenoot van de beroemde *ZENOBIË*, en later keizer. *ODENATUS* had zich reeds in zijne jeugd geöfend, in het worstelen tegen leeuwen, luipaarden en beeren. Na dien beruchten slag, waarin keizer *VALENTIANUS*, door *SAPOR*, koning van *Perzië*, in 260 gevangen genomen, en met zoo vele verachting behandeld werd, wachte het verslagen Oosten dien vermetelen veroveraar te bewegen. *ODENATUS* zond hem afgevaardigden met geschenken beladen, en eenen brief, waarin hij hem betuigde van nooit de wapens tegen hem te hebben opgevat. *SAPOR* verontwaardigd, dat een zoo kleine vorst hem had durven schrijven, en niet zelf gekomen was, om hem te huldigen, verscheurde zijnen brief, liet zijne geschenken in de rivier werpen, en zwoer dat hij weldra zijn geheele land zou verwoesten, en hem en zijne geheele familie doen sneven indien hij zich, met de handen op den rug gebonden, niet voor zijne voeten kwam werpen. *ODENATUS*, op zijne beurt verontwaardigd, koos de partij der

Romeinen, en deed *SAPOR* den oorlog niet zulk een goed gevolg aan, dat hij hem zijne vrouw en zijne schatten ontnam. Hij verdelgde de partij van *QUIETUS*, zoon van *MARCIANUS*, en bleef den Romeinen getrouw. Keizer *GALIENUS* dacht zijne diensten niet beter te kunnen beloonen, dan door hem deel in het rijksbestuur te geven. In 264 gaf hij hem de titels van *caesar* en *keizer*, en dien van *Augusta* aan de koningin *ZENOBIË*, zijne vrouw en aan hunne kinderen. *ODENATUS* deed *BALISTUS* sterven, die aan het moiten was geslagen, naar de stad *Ctesiphon* in, en maakte zich gereed om tegen de *Gothen*, die *Azie* verwoestten, op te trekken, toen hij in het jaar 267, te *Heraclea* in *Pontus*, op een feestmaal, met *HERODIANUS* zijnen zoon, vermoord werd. *ZENOBIË* regeerde na hem, onder den titel van koning van het Oosten.

* *ODERICO* (*GASPARD* *LODEWIJK*), een beroemde oudheidkundige te *Genua*, in 1725 geboren. In den ouderdom van 18 jaren begaf hij zich onder de *Jesuiten*, en verkreeg eenen leerstoel der godgeleerdheid te *Rome*, alwaar hij zijnen

smaak voor de oudheden kon botvieren. Tijdens de vernietiging zijner orde, begaf hij zich naar *Genna*, zijne geboorteplaats, werd er tot bibliothekaris der universiteit benoemd, en overleed aldaar den 10 December 1803. Men heeft van hem: 1.º *Dissertazione sopra un' antica iscrizione novellamente scoperta*, Rome, 1756. Het opschrift, dat het onderwerp dezer verhandeling uitmaakt, is betrekkelijk KAMENIUS, zegevierend praetor ten tijde van KONSTANTIJN, en zevenman van het collegie der *Epulonen* (*). Deze KAMENIUS, was uit het geslacht van *Cesonia*. — 2.º *Dissertationes et adnotationes in aliquot ineditas veterum inscriptiones et numismata*, enz. Rome, 1765. Dit is eene verzameling van Latijnsche opschriften, welke aan het onderzoek van GRUTLER, REINESIUS, GUDI, FABRETTI, MURATORI, MAFFEI enz. ontsnapt waren.

ODESDUN DE LA MESCHINIÈRE (LODEWIJK), priester van *Chanon* in *Touraine*, verzamelde, na in dienst der geestelijkheid van *Frankrijk* te zijn geweest, de *Memoirèn* derzelve, waarvan hij

in 1646, 2 dl.ⁿ in fol. in het licht gaf; maar andere vollediger en beter geschreven verzamelingen hebben de zijnen doen vergeten. Hij deed ook in hetzelfde jaar eene verzameling der *kerkvergaderingen van Frankrijk*, sedert het concilie van *Trente* gehouden, in fol. in het licht verschijnen, welke tot vervolg dient op die van pater SIRMOND, 3 dl.ⁿ in fol., en waarbij men de *Aanhangselen* van LALANDE, 1666, in fol. voegt. De tijd van zijn dood is onbekend.

ODET DE COLIGNI. — Zie COLIGNI.

* ODIER (LODEWIJK), een geneesheer te *Geneve*, in 1748 geboren, overleed in 1817, ontving zijne doctorale graden aan de universiteit van *Edimburg*. Hij gaf de vertaling in het licht van het werk van JENNER, voorkomende in het negende deel der *Britsche Bibliotheek*, en hij schijnt de eerste te zijn, die in *Frankrijk*, de ontdekking der koe-pokinënting heeft bekend gemaakt. Hij was gedurende dertig jaren lid van het consistorie van *Geneve*, en gaf verscheiden werken betrek-

(*) Aangestelde priesters, om de feesten der goden te besturen.

kelijk zijn beroep in het licht, onder anderen eene *Handleiding voor de practische geneeskunde*, waarin nieuwe inzichten gevonden worden, en die de hoofdinhoud, der geneeskundige voorlezingen is, welke hij in 1799 hield. Hij is ook de schrijver geweest van de geneeskundige artikels, die in de *Britsche Bibliothek* voorkomen. Een beknopt verslag van zijn leven en zijne schriften, is in 1818, te Geneve, in het licht gegeven.

ODILON (*Heilige*), vijfde abt van *Cluny*, zoon van *BERAUD den Grooten*, heer van *Mercœur*, werd in *Auvergne* in 962 geboren. Reeds in zijne kindschheid maakte hij vorderingen in de letteren en in de deugd. Het verlangen om een volmaakter leven te leiden, boezemde hem het besluit in, om zich naar *Cluny* te begeven. De heilige *MAYEUL* liet de oogen op hem vallen, om hem op te volgen. *ODILON* was de eenigste, die deze keuze afkeurde. De roem zijner deugden drong tot den heiligen keizer *HENDRIK* door, die hem verzocht, hem te vergezellen, op de reis, welke hij naar *Rome* deed, om er zich te doen kroonen, en die sedert dien tijd dikwerf van zijn

godvruchtig onderhoud partij trok. Zijne ootmoedigheid was zoo groot, dat hij het aartsbisdom *Lyon*, en het *pallium*, hem door *JOANNES XIX* aangeboden, van de hand wees. Deze heilige abt overleed te *Souvigni* in 1049, na zijne orde in *Italië*, in *Spanje* en in *Engeland* verspreid te hebben. De heerschende trek zijner inborst, was eene buitengemeene goedheid, die hem den bijnaam van *Zachtmoedige (le Débonnaire)* deed geven. Zijn naam is onsterfelijk in de Kerk, door de instelling der *Gedachtenis aller geloovige zielen*. Dit gebruik ging van de kloosters van *Cluny* in andere kerken over, en werd eindelijk door de algemeene Kerk aangenomen. Men verhaalt op verschillende wijze de openbaring, welke men zegt, er aanleiding toe gegeven te hebben. In de twijfeling, is het voorzigtiger, deze instelling aan de godsvrucht van den beroemden abt van *Cluny*, dan aan onzekere verschijningen toe te schrijven. Men heeft van hem in de verzameling, getiteld: *Bibliotheca Cluniacensis*, 1614, in fol.: 1.° *Het leven van den heiligen MAYEUL*. — 2.° *Dat van de heilige ADELAIDE*, keizerin. — 3.° *Leerreden*, die

eene groote kennis der H. Schrift verraden. — 4.º *Brieven*. — 5.º *Gedichten*. Nog vindt men van hem eenige *Brieven*, in het *Spicilegium* van dom D'ACHERY. Even zoo zorgvuldig als de zegodvruchtige schrijver was, om zelf de goede studiën aan te kweeken, even zoo ijverig was hij, om dezelve te begunstigen, en in zijne orde de talenten op te wekken. PETRUS DAMIANUS heeft zijn *Leven* beschreven. — Men verwarre hem niet met ODILON, monnik van den H. MEDARDUS van Soissons; van wien er in de *Acta benedictinorum*, van MABILLON, eene *Verhandeling* voorkomt, over de vervoeringen van de overblijfselen der Heiligen. Deze leefde omtrent in denzelfden tijd als de eerste.

ODOACER, koning der Heruliërs, werd in Italië opgevoed. [Hij was de zoon van EDERON, staatsdienaar van ATTILA, en hoofd van den stam der Scyrres; die twaalf jaren na den dood van dien tiran, in 465, in eenen slag bijna geheel verdelgd werd. ODOACER verzamelde eenige wapenbroeders, met welke hij zich naar Italië begaf; en onder de keizerlijke lijfwacht kwam, bij welke hij snelle vorderingen maakte. Deze lijfwacht en

het geheele Romeinsche leger bestonden toenmaals enkel uit vreemdelingen]. Eene schoone gestalte, en veel beleid en moed, verwierven hem eenen naam. Het Romeinsche rijk helde naar deszelfs ondergang. De Heruliërs en andere barbaarsche volken, kozen hem tot henen aanvoerder; een gedeelte des Romeinschen legers, ontevreden over de dwingelandij van ORESTES en van zijn zoon AUGUSTULUS, eindigde ook met zich onder de bevelen van ODOACER te stellen. Bij dit bericht nam ORESTES de vlugt naar Pavia, eene sterke stad; maar ODOACER achtervolgde hem aldaar, veroverde de stad, plunderde dezelve, en liet zijnen vijand ter dood brengen. De overwinnaar begaf zich van daar naar Rome, alwaar hij zich tot koning van Italië deed uitroepen, en vervolgens naar Ravenna, alwaar hij AUGUSTULUS vond. Deze vorst werd, na van de teekenen der keizerlijke waardigheid beroofd te zijn, naar Campania verbannen. Deze verbazende omwenteling, die een einde maakte aan het Romeinsche rijk, viel voor in 476. De aarde veranderde alstoen van gedaante: Spanje werd door de Gothen bewoond; de Angel-Saksers staken naar Britannië over;

de Franken vestigden zich in *Gallië*, de Duitschers maakten zich meester van *Germanië*; de Heruliërs en Lombarden bleven meester van *Italië*. Het is op deze wijze dat barbaarsche maar matige en kuische natien, de magt der Romeinen, een verwijfd en lafhartig volk geworden, wier misdaden reeds sedert lang den ondergang voorbereiden, verwoestten. (Men kan over dit onderwerp de uitmuntende verhandeling van SALVIANUS raadplegen: *De Providentia*, L. 7. N.º 225). ODOACER, meester van *Italië* zijnde, had THEODORICH te bestrijden. Hij werd tot driemaal toe geslagen en te *Ravenna* in 490 belegerd. Hij verkreeg den vrede enkel op voorwaarde, dat hij het gezag met zijnen overwinnaar zou deelen. THEODORICH had hem onder eeden beloofd, van hem noch de kroon, noch het leven te benemen; maar toen hij hem weinig dagen daarna op een feestmaal genoodigd had, doodde hij hem eigenhandig, en deed in 493 al zijne officieren en bloedverwanten omkomen. ODOACER was een vorst, vol groot- en zachtmoedigheid. Ofschoon hij een Ariaan was, mishandelde hij de Catholijken niet. Hij wist zediglijk van zijne fortuin ge-

bruik te maken, en had niets barbaarsch, dan den naam. Indien hij verscheiden moeilijke belastingen invoerde, werd hij er door de noodzakelijkheid toe gedwongen, om diegene te beloonen, aan welke hij den scepter te danken had.

ODON (*Heilige*), in 879 geboren, werd kanonik van den H. MARTINUS van *Tours*, zijne geboorteplaats, in 899; monnik te *Baume*, in *Franche Comté* in 909, en tweede abt van *Cluny* in 927. Zijne heiligheid en zijne kunde verspreidden veel luister over deze orde. De heilige abt was de scheidsman, der wereldlijke en geestelijke vorsten. Zijn ijver voor de kloostertucht deed hem beroepen, naar de kloosters van *Aurillac* in *Auvergne*, van *Sarlat* in *Perrigord*, van *Tulles* in *Limousin*, van *St. Pierre le Vif* te *Sens* van *St. Julien* te *Tours* en naar verscheiden andere, welke hij aan eene naauwkeurige hervorming onderwierp. Vervolgens naar *Italië* beroepen, spreidde hij aldaar het tooneel zijner deugden ten toon, en vormde er verscheiden talrijke genootschappen. Deze heilige abt overleed in 942, bij het graf van den H. MARTINUS. Men heeft van hem: 1.º *Beknopte*

Zedelessen van den H. GREGORIUS op JOB. — 2.º *Lofzangen*, ter eere van den *H. MARTINUS.* — 3.º *Drieboeken over het Priesterschap.* — 4.º *Leven van den H. GERARDUS*, graaf van *Aurillac.* — 5.º *Verschillende Leerreden*, enz.

ODON (*Heilige*), in *Engeland* van *Heidensche* ouders geboren, was een *Deen* van oorsprong, en legde reeds in zijne kindschheid neiging voor het *Christendom* aan den dag, hetwelk hem vervolgingen berokkende van den kant dergenen, aan welke hij het leven te danken had. De hertog van *Aihelm*, een der voornaamste heeren van *Engeland*, verlichtte zijn lijden door allerlei weldaden. Hij werd gedoopt, ontving vervolgens de priesterwijding, en genoot het vertrouwen van verscheiden koningen. Eerst werd hij op den bisschoppelijken stoel van *Wilton*, en daarna in 942 op dien van *Kantelberg* of *Cantorbery* geplaatst; hij had vooraf het gewaad der orde van den heiligen *BENEDICTUS* aangenomen; want het was gebruikelijk, van aan het hoofd van dit groote diocees slechts mannen te plaatsen, die het kloosterleven omhelsd hadden (zie *NORBERTUS Heilige*). Hij had niet dan met tegenzin

in zijne eerste verheffing toegestemd en hij verzette zich langen tijd tegen de tweede. Hij overleed den 4 Julij 961. Men heeft van hem *Kerkelyke Constitutiën*, in de verzameling der kerkvergaderingen. Hij wordt beschouwd als een der voornaamste ontwerpers der wetten; door *EDMOND* en *EDGARD*, koningen van *Engeland*, uitgevaardigd.

ODON, zoon van *HERLUIN DE CONTEVILLE*, werd in 1049, door *WILLEM den Bastard*, hertog van *Normandijë*, die zijn halve broeder was, tot het bisdom van *Bayeux* benoemd. Hij was nog slechts 14 jaren oud; maar de goede hoedanigheden, welke men in hem zag ontluiken, en het gezag van den hertog, zijnen broeder, die hem benoemd had, deden de door de canons voorgeschreven regelen over het hoofd zien. Toen *WILLEM* in het jaar 1066 besloten had, om het koninkrijk *Engeland*, waarvan *HARALD* zich ten zijnen nadeele had meester gemaakt gewaapenderhand te veroveren, liet de bisschop van *Bayeux*, op zijne kosten 100 schepen uitrusten, en wilde hem bij deze gevaarlijke onderneming vergezellen. De veroveraar benoemde hem tot zijnen stadhouder, om dat rijk gedurende

zijne afwezigheid te besturen. Door den glans van dezen verheven post verblind, gaf ODON zich aan eene verregaande verkwisting, en ongehoorde uitgaven over, en om in de pracht zijner tafel en zijne *equipagiën* te voorzien, overlaadde hij het volk met overdreven belastingen, waardoor het aan het muiten sloeg. In plaats van de gramschap des konings te hunne gunste te verzachten, raadde hij hem aan, hen van hunne landerijen te berooven, die onder de Noormannen verdeeld werden, en hij verkreeg voor zijn aandeel alleen tot 254 leengoederen, in verschillende kantons, behalve het kasteel van *Doever* en het graafschap *Kent*, waarmede hij reeds begunstigd was geweest. Hij werd eindelijk op bevel des konings, die door zijne knevelarijen verontwaardigd was, in hechtenis genomen, en naar *Rouanen* gevoerd, alwaar hij tot aan den dood van dien vorst bleef opgesloten. Zoodra hij in vrijheid was gesteld, plaatste hij zich aan het hoofd eener groote partij, om den schepter aan *WILLEM den Rosse*, ten voordeele van zijnen broeder *ROBERT* te ontwealdigen, maar hij slaagde niet verder, dan dat hij al zijne goederen in *Engeland* verloor, en met

verachting naar *Normandijë* werd teruggezonden. Hertog *ROBERT*, voor wien hij alles had opgeofferd, benoemde hem tot zijnen voornaamsten minister. Hij kon geen slechter keuze doen. Deze heerschzuchtige prelaat, verspreidde door zijne kuiperijen, alom onlusten in den staat, en had denzelfen bijna omgekeerd; maar het is niet waar, zoo als eenige geschiedschrijvers zulks beweerd hebben, dat hij zich zoo verre vergeten hebbe, van de huwelijksinzegening te geven, aan *PHILIPPUS*, koning van *Frankrijk* en aan *BERTRADE*, door dien vorst van haren echtgenoot, *FOULQUES*, graaf van *Anjou*, geschaakt. Terwijl hij eindelijk door wroegingen verscheurd werd, en zijne misslagen door moedige en nuttige daden hoopte te herstellen, nam ODON deel aan den eersten kruistogt, en na in 1096, met hertog *ROBERT* naar het *Heilige Land* vertrokken te zijn, overleed hij in het volgende jaar onder weg, te *Palermo* in *Sicilië*.

ODON of ODARD, bisschop van *Kamerijk*, te *Orleans* geboren, overleed in 1113. Men heeft van hem eene *Explication etc.* (*Verklaring van den Canon der Mis*), *Parijs*, 1640, in 4.to, en

andere verhandelingen, in de *Bibliotheek der Kerkvaders* gedrukt. Zijn leven was eene afwisseling van arbeid en de uitoefening van goede werken.

† **ODULPHUS** (*Heilige*), Apostel van *Vriesland*, werd te *Oirschot* in *Noord-Brabant* geboren. Zijne ouders van edele geboorte, bewoonde eene hofstede, die later in eene kerk (thans de parochiekerk van *Best*) herbouwd is. **ODULPHUS** wijdde zich aan den priesterlijken staat toe, en werd pastoor te *Oirschot*. Door den zuiveren levenswandel van den **H. FREDERICUS**, bisschop van *Utrecht* opgewekt, begaf hij zich onder deszelfs leiding, en was een voorbeeld van godsvrucht en priesterlijke vroomheid. Toen de ketterij van **ARIUS** in *Vriesland* doordrong, zond de Utrechtsche kerkvoogd hem naar *Stavoren*, destijds de aanzienlijkste stad dier provincie. **ODULPHUS** roeide de dwalingen der Arianen uit, en werd het voorwerp van algemeene hoogachting en liefde der Vriezen, die aan zijne leering de ware Christen Godsdienst verschuldigd zijn, en hem hunnen Apostel noemen. De **H. ODULPHUS** keerde in ver gevorderden leeftijd naar *Utrecht* terug, waar hij omtrent het jaar 837 overleed, door ieder

bemind en betreurd, en om zijn heilig leven, zijne rechtschapenheid en braafheid als Heilige geëerd; zijn feest wordt den 12 Junij gevierd.

ORCOLAMPADIUS (**JOANNES**), in 1482 te *Weinsberg*, in *Zwaben* geboren. Zijn eigenlijke naam was **HAUSSCHEM**; volgens het gebruik der geleerden van dien tijd, veranderde hij denzelven in **ORCOLAMPADIUS**, hetwelk in het Grieksch dezelfde betekenis heeft, namelijk *Huislicht*. Hij leerde vrij wel het Grieksch en Hebreuwsch, en deed verscheiden kundigheden op. De zucht tot de afzondering en de studie, bewoog hem om Religieus van de **H. BRIGITTA**, in het klooster van den **H. LAURENTIUS**, bij *Augsburg* te worden, maar hij volhardde niet lang in zijne roeping. Hij verliet zijn klooster en begaf zich naar *Bazel*. De zoogenaamde hervorming begon zich te verspreiden; **ORCOLAMPADIUS** omhelsde de grondbeginselen derzelve, en verkoos het gevoelen van **ZWINGLIUS** boven dat van **LUTHER** ten opzichte van de *eucharistie*. Hij werd predikant van *Bazel*, en gaf eene verhandeling in het licht getiteld: *De vero Intellectu verborum Domini: HOC EST CORPUS MEUM*. Volgens hem hebben de woor-

den: *dit is mijn ligchaam*, geene andere beteekenis dan het *teeken*, het *afbeeldsel*, het *zinnebeeld des ligchaams*. De luterschen beantwoordden hem, door een werk getiteld: *Syngramma*, dat is *gewoon geschrift*, naar men meent zamengesteld door BRENTIUS. OECOLAMPADIUS gaf een tweede in het licht getiteld: *Anti-Syngramma*, hetwelk door verschillende verhandelingen tegen den *vrijen wil*, de *aanroeping der Heiligen* enz. gevolgd werd. Naar het voorbeeld van LUTHER, trad OECOLAMPADIUS, ofschoon een priester zijnde, met een jong meisje, welks schoonheid hem getroffen had, in den echt. ERASMUS boertte op de volgende wijze over dit huwelijk: » OECOLAMPADIUS (zeide hij) heeft een zeer schoon meisje gehuwd, waarschijnlijk wil hij op deze wijze zijn vleesch versterven. Men zegge vrij, dat het lutheranisme eene treurige zaak is, ik voor mij ben overtuigd, dat niets koddiger is; want de ontknooping van het stuk, is altijd eenig huwelijk, en alles eindigt, even als in de blijspelen met trouwen. » ERASMUS was met OECOLAMPADIUS, alvorens deze de hervorming omhelsd had, zeer bevriend geweest. Hij beklagde zich later, dat, sedert dat deze vriend, zich bij eene sekte had gevoegd, en dat

hij met de Kerk zijne teedere godsyrucht had vaarwel gezegd, om de wrange en dorre hervorming te omhelzen, hij hem niet meer herkende; en dat in plaats van de opregtheid, die hem eigen was, zoo lang als hij door zich zelve handelde, hij in hem niets meer dan geveinsdheid en list vond. OECOLAMPADIUS had grootelijks deel aan den ondergang der ware Godsdienst in verscheiden kantons van *Zwitserland*. Hij overleed te *Bazel* in 1531. Onder andere bijzonderheden leest men op zijn grafschrift in de oude hoofdkerk: *Auctor evangelicæ doctrinæ in hoc urbe primus, et templi hujus verus episcopus*. Uitdrukkingen, den trotschen hervormer wel waardig, maar die verre beneden de Evangelische eenvoudigheid zijn. Het woord *auctor* drukt daarenboven op eene bewonderenswaardige wijze de nieuweheid zijner leer uit. Men heeft van hem *Commentariën* op verscheiden boeken des bijbels in fol. en andere werken, vruchten van de dweezucht der sekte. Zijn *Leven*, in het Latijn door WOLFGANG CAPITON beschreven, komt voor in de *Vitæ virorum eruditorum*, van FICHARD, en in het *Athente Rauricæ*.

OECUMINIUS, een Grieksch

schrijver, volgens het algemeen gevoelen, der 10 eeuw. Men heeft van hem *Commentariën* op de handelingen der Apostelen, de brieven van den H. PAULUS, den brief van den H. JACOBUS enz., en andere werken, met die van ARETAS, door FREDERIK MOREL gezamenlijk in het licht gegeven, *Parijs*, 1631, 2 dl.ⁿ, in fol. Grieksch-Latijn. Hij heeft bijna niets anders gedaan, dan den H. CHRYSOSTOMUS te verkorten, en doet zulks met weinig keuze.

* OEDER (GEORGE LODEWIJK), een kruidkundige arts, te *Anspach* in 1728 geboren, volbragt zijne studiën te *Göttingen*, onder den beroemden HALLER, die, na zijne verdiensten te hebben onderscheiden, hem in 1752, te *Kopenhagen* eenen leerstoel voor de kruidkunde deed bekomen. Hij reisde bij herhaling door *Denemarken* en *Noorwegen*, om de planten dier gewesten te leeren kennen, liet vervolgens de kruidkunde yaren, om zich op de geldmiddelen en de wetgeving toe te leggen, en overleed den 28 October 1791. Hij had het algemeen kadaster van het hertogdom *Oldenburg* ondernomen; maar kon het einde van hetzelfde niet zien. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Flora Danica*, *Koppenha-*

gen, 1762 — 1814, 9 dl.ⁿ in fol. 1720, met platen versierd, welke met vele nauwkeurigheid en sierlijkheid geteekend zijn. — 2.° *Elementa botanica*, *Kopenhagen*, 1762, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, een uitmuntend werk, waarin men de algemeene grondbeginselen der kruidkunde met vele duidelijkheid vindt verklaard. — 3.° *Nomenclator botanicus*, 1769, in 8.vo — 4.° *Enumeratio plantarum floræ Danicæ*, 1770, in 8.vo

OELHAF (NICOLAAS HIRONYMUS), een godgeleerde te *Neurenberg*, in het begin der zeventiende eeuw geboren, studeerde aan verscheiden universiteiten van *Duitschland*, te *Straatsburg* en te *Utrecht*. In zijn 38.^e jaar werd hij predikant te *Lauffen*, alwaar hij in 1675, overleed. Hij heeft geschreven over het *naturrecht* en over de *voorbeschikking*. Ook heeft hij eene *Wederlegging* geleverd van de *Verhandeling van den staat der zielen na den dood*, enz. Zijne werken zijn in zijn land gebleven.

OELHAF (TOBIAS), een regtsgeleerde, te *Neurenberg* geboren, werd onder-kanselier der akademie van *Altorf*, alwaar hij in 1666, in den ouderdom van 65 jaren over-

leed. Men heeft van hem geschriften over de *munten*, over de *vormen en soorten van gemeenebesten*, over de *begiftigingen*, de *overheden*, de *grondbeginselen des regts* enz., waarin hij vele geleerde aanmerkingen heeft uitgestrooid.

OELHAF (NICOLAAS), een geneesheer, heeft in het Latijn geschreven over de *Planten* uit den omtrek van *Dantzic*, 1643 — 1656., in 4.to Er hebben nog andere geleerden van denzelfden naam bestaan.

* OELSNER (N...), legatie-raad van den koning van *Pruissen*, te *Parijs*, in *Silezië*, in 1764. geboren, kwam in het begin der omwenteling in *Frankrijk*, uitgelokt door de denkbeelden van vrijheid, welke de *anarchisten* predikten. Onder het directorium hield hij zijn verblijf te *Parijs*, als zaakgelastigde der stad *Frankfort*; omtrent dezen tijd, werd hij, doch slechts kortstondiglijk, met dezelfde betrekkingen door de *Hanzé*-steden bekleed. In *Frankrijk* teruggehouden, door zijn smaak, zijne letterkundige betrekkingen, en door een huwelijk, hetwelk hij aldaar aanging, liet OELSNER *Duitschland* en de fortuin,

die hij in dat land kon bejagen, geheel en al varen. De koning van *Pruissen*, benoemde hem in 1814, tot zijnen legatie-raad te *Parijs*, en belastte hem bijzonder met zijne letterkundige briefwisseling. Hij bekleedde dezen post nog, op het tijdstip van zijnen dood, in 1828 voorgevallen. Men noemt van hem: 1.º Eene *Verhandeling over de Godsdienst van MAHOMED*, in 1809, door het instituut bekroond. — 2.º Eene *Geschiedenis van het Islamismus*, nog in handschrift. — 3.º Eene *Geschiedenis van den oorlog der Hussiten* enz.

OENOMAUS, een Grieksch wijsgeer en schrijver van de 2.º eeuw. Gebelgd van verscheiden malen, door het orakel van *Delphos* bedrogen te zijn, vervaardigde hij eene *Verzameling van Logens* van die beruchte godspraak. EUSEBIUS heeft ons in zijne *Evangelische Voorbereiding* een aanmerkelijk gedeelte dezer *Verhandeling* medege-deeld, waarin men ziet, dat indien de duivel er zich mede bemoeid heeft, om orakels voorttebrengen, zoo als men er niet aan kan twijfelen, (zie *BALTUS*), hij aan zijne gissingen en waarzeggerijen de duidelijkheid, juistheid, en vooral de zekerheid niet

kan geven, die de profetische godspraken onderscheiden.

OERTEL. — Zie ORTELIUS.

OFFA, koning der Mer-ciërs in *Engeland*, tijdens de Saksische zevenhoofdige regering, volgde zijnen oom ETHELBALDUS, in het jaar 757 na J. C. op. [*Mercië* was het aanzienlijkste der koninkrijken, die de Engelsche *heptarchie* uitmaakten. OFFA, voerde eenen hardnekkigen oorlog tegen de zes andere koningen, ten einde hen te noodzaken zijn oppergezag te erkennen. Hij randde de Galliërs aan, die middelerwijl in *Mercië* waren gevallen; en dreef hen tot achter de *Saverne* terug.] Hij vermoordde lafhartiglijk ETHELBERT, koning der Oost-Engelschen, dien hij tot zich gelokt had, onder het voorwendsel van hem met zijne dochter in den echt te laten treden. Vervolgens kwam hij in geschil met KARREL den Grooten; maar ALCUINUS, een geleerde monnik en wijze staatkundige, verzoende hen weder; OFFA liet eene breede gracht graven, ter verdediging van een gedeelte zijner staten, en na verschillende veroveringen, keerde hij door eene opregte boetvaardigheid tot God terug. Eindelijk stond hij den

troon aan zijnen zoon EFRIDUS af. Hij overleed kort daarna, in het jaar 796. Deze vorst vermeerderde in eene reis, welke hij naar *Rome* deed, de schatting, welke door INA, ter onderhouding van het Engelsche collegie vastgesteld was, maar dezelve werd later door HENDRIK VIII afgeschast, toen hij zich van de gemeenschap van *Rome* afscheidde. [Hij had al de wetten doen verzamelen, volgens welke zijne staten bestuurd werden, en welke men grootendeels aantreft, in den *Anglo-Saksischen codex*, later door ALFRED den Grooten in het licht gegeven.]

* O'FARRIE (don GONZALO), luitenant generaal in dienst van *Spanje*, in 1753, te *Havana*, uit eene aanzienlijke, oorspronkelijk Iersche familie geboren, ontving zijne eerste opvoeding, in het beberoemde collegie van *Sorèze*. Nog zeer jong zijnde, trad hij de militaire loopbaan in en nam deel aan al de oorlogen, welke *Spanje* sedert dat tijdstip gevoerd heeft. Hij onderscheidde zich bij het beleg van *Melilla* en *Oran*, op de kust van *Afrika*, te *Mahon*, en voor *Gibraltar*. In 1780 nam hij dienst als vrijwilliger; maar daar de oorlog, die men als onver-

mijdelijk beschouwde, niet tot uitbarsting kwam, begaf zich O'FARRIL naar *Frankrijk*, alwaar hij tot in de kleinste bijzonderheden, de artillerie en genie scholen onderzocht. Het Spaansch bestuur zond hem vervolgens naar *Pruissen*, om er de nieuwe organisatie des legers, en de door FREDERIK II in het Pruisische leger ingevoerde taktiek te beoefenen. In *Spanje* teruggekeerd, werd O'FARRIL benoemd tot directeur der legerkundige school te *Porto St. MARIA*, bij *Cadix*. Nadat de oorlog, in 1793, tuschen *Spanje* en *Frankrijk* was losgebarsten, nam hij een werkdadig deel aan denzelfden, werd in verschillende gevechten gekwetst, en ging, in 1795, in hoedanigheid van algemeen kwartiermeester tot het leger van *Katalonië* over. Hij onderscheidde zich in de gevechten van *Banalos* en *Col d'Orriol*, behaalde eenige voordeelen op de Fransche troepen, en drong aan het hoofd eener afdeeling van het Spaansche leger, tot in het gezigt van *Perpignan* door. Nadat de Franschen weder de overhand bekomen en het Spaansche bestuur genoodzaakt hadden om den vrede te teekenen, werd O'FARRIL met de afbaking der grenzen

van *Spanje*, overeenkomstig de bepalingen van het gesloten verdrag, belast. In 1798 tot algemeen inspecteur der Spaansche infanterie benoemd, ontving hij in het volgende jaar het bevel over eene afdeeling troepen, welke naar *Rochefort* werd gezonden, om er aan eene onderneming mede te werken, welke het Fransche bestuur beraamde. Hij nam nog eene zending naar *Pruissen* waar, en reisde vervolgens door *Zwitserland*, *Italië*, *Duitschland*, *Holland* en *Engeland*, nu als partikulier, dan als diplomatisch agent van het Spaansche hof. Tijdens den gedwongen afstand van den troon van KARREL IV, in 1808 werd O'FARRIL, die sedert lang tot de tegenpartij van EMMA NUEL GODOÏ behoorde, door FERDINAND, tot kolonel-generaal directeur der artillerie en minister van oorlog benoemd, en door dien vorst, in al de onderhandelingen gebruikt, welke vóór zijne reis naar *Bayonne* met de Fransche veldheeren plaats hadden. Hij was niet vreemd, aan het besluit, door FERDINAND genomen, om aan de arglistige uitnoodiging van BONAPARTE te voldoen. Maar wij vermeenen, dat men in deze omstandigheid, den krijgsmann, wiens regtscha-

penheid erkend was, enkel van onbedachtzaamheid en slechte staatkunde kan beschuldigen. Toen FERDINAND, den 10 April 1808 *Madrid* verliet, benoemde hij hem tot lid der junta, die, onder voorzitting van den infant *don ANTONIO*, gedurende de afwezigheid des vorsten den staat moest besturen. Toen MURAT eenige dagen daarna, aan het Spaansche ministerie, het ontwerp van proclamatie had medegedeeld, waardoor hij in den naam van den keizer der Franschen wilde verklaren, dat FERDINAND niet anders dan als den overweldiger van den troon zijns vaders kon beschouwd worden (zie FERDINAND VII), verzette zich O'FARRIL uit al zijn vermogen daartegen, door te verklaren dat noch de autoriteiten noch het volk zich hieraan zouden onderwerpen. Daar MURAT echter volhield en twee Spaansche commissarissen vraagde, om over dit onderwerp te onderhandelen, zoo werd AZANZA, minister van financiën (zie AZANZA), en O'FARRIL tot dat einde gekozen. Ondanks de voorzichtigheid, welke deze in die netelige omstandigheid aan den dag legden, werden de voorzeggingen van den minister van oorlog weldra bewaarheid. Het bloe-

dige gevecht van den 2 Mei 1808, had NAPOLEON behoo- ren te overtuigen, dat hij zich bedrogen had, in de keuze van gedragslijn door hem ten opzichte van het Spaansche volk gevolgd. De wijsheid en de moed van O'FARRIL droegen bij, om het bloedstorten te beteugelen. Daar de junta zich, door het onverwacht vertrek van *don ANTONIO*, zonder hoofd bevond, vorderde MURAT, in zeker opzigt, dat men hem in die vergadering opnam, ten einde te *Madrid* geheel en al te kunnen heerschen. O'FARRIL verzette zich vruchteloos daartegen, en verzocht om zijn ontslag, na aan den secretaris des bestuurs een nadrukkelijk protest tegen de aanmatigingen van MURAT te hebben ingediend; desniettegenstaande zag men hem later onder koning JOZEF eenen post aannemen. Toen die vorst van den troon was gestooten, zond O'FARRIL aan koning FERDINAND eenen brief van onderwerping, de verklaring der beweegredenen bevattende, die zijn gedrag gedurende de omwenteling hadden bestuurd. Maar als verrader tot de doodstraf veroordeeld, en van zijne titels, waardigheden en eigendommen beroofd, vlugtte hij naar *Frankrijk*, alwaar hij onbekend leefde. Hij gaf ge-

zamenlijk met AZANZA, memoriën in het licht, die door ALEX. FOU DRAS van Lyon, onder dezen titel in het Fransch, vertaald zijn: *Mémoire etc. (Memorie van don MIGUEL AZANZA en don GONZALO O'FARRIL, en verklaring der daadzaken, die hun staatkundig gedrag van Maart 1808, tot April 1814 regtvaardigen)*. Na, tijdens de omwenteling van 1820, eene reis door Spanje te hebben gedaan, kwam O'FARRIL te Parijs terug, alwaar hij den 19 Julij 1831 is overleden; den roem nalatende van eender vermaardste veldheeren van Europa te zijn geweest.

Og was koning van Bazan of van dat gedeelte van het *Beloofde Land*, hetwelk aan gene zijde der *Jordaan*, tusschen die rivier en het gebergte van *Galaäd* gelegen was. Toen de Israëlieten het *Beloofde Land* wilden binnen trekken, kwam Og, om er zich tegen te verzetten, hen met al zijne onderdanen tot *Edrai* te ontmoet. MOZES overwon en doodde hem, liet al zijne kinderen en al zijn volk over den kling springen, zoodat er geen enkele overbleef, overeenkomstig de bevelen Gods, die deze verfoeijelijke volken, wier misdaden zelfs,

volgens de natuurlijke kennis, de straf billijken, wilde verdelgen. (Zie JOZUË en eene aanhaling van GROTIUS, in het artikel van MONTEZUMA). De Israëlieten namen zijn land in bezit, verdelgden zestig steden, en roeiden derzelve inwoners uit. Og was alleen uit het geslacht van RAPHAÏM overgebleven. Men kan over de gestalte van dezen reus oordeelen, door de grootheid van deszelfs bed, hetwelk men langen tijd in de stad *Rabbath*, de hoofdstad der Ammoniten, bewaard heeft. Hetzelve was 9 elleboogslengte lang en vier breed; dat is Fransche maat 15 voeten 4 en eene halve duim lang en 5 voeten 10 duimen breed. Maar daar deze reusachtige koning zonder twijfel op zijn gemak uitrustte, en de oude krijgslieden hunne lengte gaarne door die hunner bedden vergrootten. (Zie QUINTUS CURTIUS, 9.^e boek 3.^e hoofdd.), zoo mag men gelooven dat Og, niet grooter was dan GOLIATH, die omstreeks 9 voeten lang was. — Zie GORUPIUS, SLOANE.

* OGE, een mulat van *St. Domingo*, bevond zich, tijdens de Fransche omwenteling te *Parijs*, en nam deel

aan de volksvergadering, welke onder den naam *van de Vrienden der Negers* bekend is, welke hem, zoo als men zegt, belastte, om eene omwenteling onder de kleurlingen van *St. Domingo* te bewerken. Men voorzag hem van geheime onderrigtingen en van eene aanzienlijke som gelds. OGE had verstand en moed; en, toen hij in het begin van den herfst van 1790, op zijne bestemming aangekomen was, gaf hij eene aankondiging in het licht, welke van te voren te *Parijs* gereed gemaakt was, in welke hij de Negers uitnoodigde, om oproerig te worden: Zij, die er maar al te zeer toe genegen waren, begaven zich in menigte naar OGE, die zich aan hun hoofd stelde; vele etablissementen verwoestte, en in den beginne in zijn doel wel slaagde; maar toen de landvoogd *BLANCHELANDE* troepen tegen hem gezonden had, verliet zijn volk hem, en verborg zich in de bosschen. OGE vlugtte op het Spaansche grondgebied, maar op verzoek van den Franschen landvoogd, werd hij met verscheiden zijner makers uitgeleverd. Allen werden met den dood gestraft. OGE verloor zijne tegenwoordigheid van geest niet, toen hij zijn doodvonnis gehoord

had, nam hij een weinig zwarte zaadkorrels, welke hij in de holte zijner hand legde; en dezelve met witte bedekte. Nadat hij dezelve allen geschud had, en de zwarte korrels weder boven gekomen waren, toonde hij dezelve aan zijne regters, en zeide hun grimlaggende: » Wáár zijn toch de witte? » Door deze laconisch Spartaansche trek, wilde OGE den staat bekend maken, in welchen hij wist, dat de opstand der Negers verkeerde, welke kort daarna algemeen werd, en welke, ten gevolge eener, ten minste overrijde menschenliefde, zoo veel bloeds, benevens het verlies eener rijke bezitting in *Amerika* kostte.

OGERUS, de *Deen*, ook OTHERUS en AUTCARIUS genoemd, bewees groote diensten aan *KAREL den Grooten*, en werd ook door dezen vorst en deszelfs hof bemind en geacht. Toen de hemel hem de oogen voor het bedrog der wereld geopend had, werd hij religieus in de abdij van den heiligen *FARON* van *Meaux*, tot welke hij tevens een' zijner vrienden, *BERNDICTUS* genaamd lokte. Zij overleden beide in de 9.^e eeuw, met groote godvruchtige gevoelens.

OGIER (KAREL), een letterkundige en Latijnsche dichter, in 1595 te *Parijs* geboren, was de zoon van eenen procureur des parlements. Daar hij geenen lust vond in het beroep van advocaat, hetwelk hij aanvaard had, volgde hij den graaf van AVAUX, gezant in *Zweden*, *Denemarken* en *Polen*. In *Frankrijk* terug gekomen, legde hij zich op verschillende vakken toe, en overleed te *Parijs* in 1654. Men heeft van hem een verhaal zijner reizen onder dezen titel: *Ephemerides sive iter Danicum, Suecicum, Polonicum, Parisijs*, 1656, in 8. vo; dezelve levert vele belangrijke stukken over de landen, welke hij doorkruist had, over derzelder gebruiken, zeden en de beroemde mannen, die hij bezocht had.

OGIER (FRANCISCUS), broeder van den voorgaande, omhelsde den geestelijken staat, en volgde den graaf van AVAUX, toen deze in 1648 den vrede te *Munster* ging onderteekenen. De abt OGIER had uitgemunt in den twist tusschen BALZAC en pater GOULU, in welken hij de partij van den eersten verkoos, en later geraakte hij met zijnen beschermeling in verdeeldheid. Het geschil

voeren moede, hield hij zich met prediken bezig; maar verwierf daarin slechts eenen kortstondigen roem. Deze schrijver overleed te *Parijs* in 1670. Men heeft van hem: 1.º *Jugement etc.* (*Beoordeeling en censuur der zondelinge leer van den Jesuït FRANCISCUS GARASSE*), 1623, in 8. vo; 2.º *Acti- ons etc.* (*Openbare voordragten*), 2 dl. m, in 4. to; dit zijn slechte preken, welke in den tijd toegejuicht werden. — 3.º *Poësies* (*Dichtstukken*), in verschillende verzamelingen verspreid.

OGIER (JOANNES). — Zie GOMBAUD.

OGILBY (JOANNES), uit eene Schotsche adellijke familie gesproten, trad in 1597 in den ouderdom van 17 jaren in de Jesuiten-orde. Hij onderscheidde zich in zijn vaderland door zijnen ijver voor de Godsdienst zijner vaderen, en werd in 1615 te *Glasgow* ten dood gebracht, omdat hij dezelve tegen de scheuring en de ketterij verdedigd had. De antwoorden, welke hij zijnen regters deed, zijn vol van dien nadruk en die Christelijke waardigheid, welke de eerste martelaars onderscheidden. Pater MATTHIAS TANNER verhaalt, in zijne *Societas Je-*

su usque ad sanguinem militans, de omstandigheden van den dood van dezen waarlijk Apostolischen man, op eene wijze vol sierlijkheid, belangstelling en nadruk. Men kan ook raadplegen *Relatio incarcerationis et martyrii JOANNES OHILBEI*, te Douay en later te Ingolstadt, 1616, in 16.mo

OGILBY, OGILVY of OGLEBY (JOANNES), in het Latijn OGILVIUS, in 1600 in den omtrek van Edimburg geboren, legde zich op de aardrijkskunde en op de gewijde en ongewijde letteren toe. [Hij was eerst dansmeester geweest. WENTWORTH, graaf van Stafford, plaatste hem in zijn huis, en droeg bij tot zijne fortuin. Hij werd vervolgens dichter, en toen hij zich te Dublin bevond, rigtte hij er een tooneel op, dat zeer goeden opgang maakte. De opstand, die in 1641 losbarstte, hielp hem te gronde; na zich te Londen te hebben gevestigd, gaf hij er onderscheiden werken in het licht, die hem eene nieuwe fortuin verschaften. Hij rigtte er eene drukkerij op, en werd tot aardrijks- en wereldbeschrijver des konings benoemd]. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Biblia regia anglica*, Cambridge, 1660, groot in fol. Deze

heerlijke uitgave is met zeer schoone in koper gebragte platen versierd, en bevat tevens het Engelsehe gebeden- en getijdenboek. De liefhebbers sporen dezelve veel op, wegens derzelve schoonheid en zeldzaamheid. — 2.º Eene *Uitgave* van VIRGILIUS met aanmerkingen en fraaie platen, die dezelve kostbaar maken, Londen, 1663, in fol. — 3.º Een *Atlas*, welke hem den titel van wereldbeschrijver des konings van Engeland verdiende. — 4.º Verscheidene *Vertalingen* in het Engelsch van oude schrijvers. — 5.º Twee dichtstukken, de *Vrouw van EFEZE* en de *Romeinsche slaavin*. Hij overleed te Londen den 4 September 1676.

OGLETHORPE (JACOBUS EDUARD), een Engelsch veldheer, werd in 1688, te Londen geboren. Hij trad in den ouderdom van 14 jaren in dienst, voerde in 1710 met roem den oorlog mede, als eenvoudig vandeldrager onder prins EUGENIUS en MARLBOROUGH, en werd secretaris van prins EUGENIUS. In 1724 tot lid van het parlement benoemd zijnde, stelde hij er vele wijze reglementen voor, hetzij ter aanmoediging des koophandels, hetzij ter verbetering der gevangnissen. In 1732

werd hij naar *Amerika* gezonden, om de zaken van de Engelsche volkplantingen van *Nieuw-Georgië*; op welke hij de stad *Savannach* deed bouwen, te regelen. Hij begaf zich ten tweedenmale naar dit land, en beproefde om zich van de sterkte *St. Augustinus* meester te maken; ten einde tot in *Florida* door te dringen; hetwelk aan de Spanjaards toebehoorde; maar hij werd op eene dappere wijze teruggedreven. In 1745 tot den rang van majoor-generaal verheven, trok hij, bij de eerste bewegingen van *Noord-Amerika*; tegen de muitelingen op; en hij overleed eenige maanden daarna, in 1775, in den ouderdom van 87 jaren. [POPE en THOMSON; hebben in hunne gedichten, de verhevene hoedanigheden van OGLETHORPE gevierd, en SAMUËL JOHNSON bood hem aan, zijn leven te beschrijven, zoo rijk was hetzelfde in belangwekkende voorvallen.]

OGNA SANCHA, gravin van *Kastilië*, leefde in het jaar 990. Toen zij weduwe geworden was, werd zij smoorlijk verliefd in eenen moorschen vorst. Om met hem in den echt te treden, besloot zij, haren zoon SANCHO

GARCIAS, graaf van *Kastilië*, die zich tegen dit huwelijk kon verzetten te vergeven. [GARCIAS werd er van onderrigt]. Hij was aan tafel, toen men hem, op bevel der vorstin, vergiftigden wijn aandroef. Hij ontveinsde hetgeen hij wist, en uit beleefdheid verzocht hij haar, het eerst te drinken. Toen OGNA zag, dat haar misdadig voornemen bekend was, en zij geene vergeving van dezelve meende te kunnen verkrijgen, dronk zij van hetgene er in den beker was, en overleed kort daarna. Men zegt dat van daar de Kastiliaansche gewoonte is ontstaan, om de vrouwen het eerst te laten drinken: hetwelk tegenwoordig nog in verscheiden plaatsen van *Spanje* plaats heeft.

* OHNMAGT (LANDOLIN), een beroemde beeldhouwer, in November 1760, te *Rotweil*, een *Wurtembergsch* stadje, geboren. Zijne ouders die eenvoudige landlieden waren, vertrouwden hem in zijne kindschheid het opzigt over hunne kudde toe. Maar even gelijk DUVAL, die in de *Lotharingsche* wouden de sterrekunde beoefende, beproefde de jonge OHNMAGT, om beelden van klei, of, door een eenvoudigmis, van hout voorttebrengen. Zijne ouders

wachtten zich wel, hem van die spelen aftrekken, welke zijne toekomstige bestemming openbaarden: de pastoor en de burgemeester der plaats moedigden zijne eerste pogingen aan. OHNMACHT werd bij eenen meester gezonden, die zich enkel bezig hield met het vervaardigen van *Madonna's* of kruisbeelden, op eene grove wijze in het hout bewerkt, bij wien OHNMACHT echter vier jaren doorbragt. Maar de Voorzienigheid, die ware talenten met eenen werkzaam geest gepaard, nooit verlaat, voerde hem naar *Franckenthal* (*Rijnsch-Beieren*) in de werkplaaats van MELCHIOR, een' beroemd beeldhouwer, die reeds eenige werken over de theorie zijner kunst had in het licht gegeven. Deze meester was getroffen door den aanleg van den jongen OHNMACHT, en hield hem gedurende twee jaren kosteloos bij zich, ten einde zijne vorderingen te verzekeren en zijnen aanleg te ontwikkelen. Bij het verlaten van zijnen weldoener en meester, begaf OHNMACHT zich in 1788 naar *Italië*, alwaar hij twee jaren doorbragt, welke hij later de schoonste zijns levens noemde. De Fransche school nam hem met geestdrift op; de beoefening van de gedenkstukken der oudheid en der nieu-

were meesterstukken voltooidde zijne inwijding in de geheimen zijner kunst. In deze dubbele school onderwezen, leerde OHNMACHT te gelijker tijd de bevallige beelden der Grieksche en Romeinsche godenleer natevolgen, en zich te bezielen met al het deftige en verhevene, wat de Christelijke overleveringen bevatten. Nadat zijne opvoeding als kunstenaar was afgelopen, kwam OHNMACHT in *Duitschland* terug. Het eerste belangrijke werk, dat uit zijne handen kwam, was het albaaten borstbeeld van ERTNALD, laatsten hertog van *Mentz*. Hij bezocht achtereenvolgend de museums van *Weenen*, *Munchen* en *Dresden*, en vertoefde eenen geruimen tijd te *Hamburg*. Het is in deze stad, dat hij de vriend van KLOPSTOK, den schrijver der *Messiede*, werd, van wien hij verscheiden borstbeelden heeft vervaardigd. In 1796 versierde hij de hoofdkerk van *Lubeck*, met een gedenkteeken, ter eere van den burgemeester RHODÉ opgericht. OHNMACHT ontving van eenen afgezant den last, om het borstbeeld van BONAPARTE te vervaardigen; maar daar hij te laat op het congres van *Rastadt* was aangekomen, waarbij de overwinnaar van *Marengo* was tegenwoordig geweest,

kon hij aan dit verlangen niet voldoen. Zijn groote roem maakte hem in *Frankrijk* bekend; hij werd door het leger van den *Rijn* belast, om ter eere van *DESAIX* een gedenkteeken opterigten, dat de bewondering der kenners wegdraagt. Het was omtrent dezen tijd (1801), dat hij zich te *Straatsburg* vestigde, welke stad zijn aangenomen vaderland werd, en alwaar zijne werkzaamheden en zijne neigingen hem tot zijnen dood geboeid hielden. Weldra vermeniguldigten zijne werken in de hoofdstad van den *Elzas*. De openbare pleinen en kerken van *Straatsburg*, zijn nog tegenwoordig met de voortbrengselen van zijnen beitel versierd. Onder de belangrijkste willen wij enkel vermelden de zes muzen des voorgevels van den schouwburg, en de gedenkteeken ter eere van *OVERLIN*, *KOCH*, *EMMERICH* in de kerk van den *H. THOMAS*. *OHNMACHT* voerde voor de tuinen des konings van *Beijeren* te *Nymphenburg*, het *Oordeel van PARIS* uit, en voor de hoofdkerk van *Spiers*, het praalgraf van keizer *ADOLF*, een werk, even zoo bewonderenswaardig in ontwerp als in uitvoering. Nog heeft men hem eene marmeren *Flora* te

danken, bij *Reims* ter eere van *CASTEL* opgerigt. Met een aantal beroemde mannen in *Frankrijk*, *Duitschland* en *Zwitserland* verbonden, vond hij er behagen in, hune borstbeelden te beeldhouwen. Hij vervaardigde onder anderen dat van den beroemden *LAVATER*, die hem een zijner handschriften opdroeg. Al deze portretten onderscheiden zich door een denkbeeldig karakter, met eene treffende gelijkenis gepaard. De familie van *OHNMACHT* bezit nog eenige werken zijner hand, die de geheele aandacht der kenners verdienen. Wij willen de beide *HÉBÉ's* aanvoeren, die welligt zijne bevalligste voortbrengselen zijn; drie *ANTI-NÖUSSEN*, eene *VENUS*, uit het bad komende, en in het godsdienstige, eene *Madona* met *CHRISTUS*, die te gelijktijd aan *RAPHAËL* en aan *ALBRECHT DURER* herinnert. *OHNMACHT* onderscheidde zich door de gelukkige openhartigheid zijner inborst. Zijne opregtheid, zijne zedigheid en zijne eenvoudigheid evenaarden de verhevenheid zijner genie. Ongaarne hekelde hij, maar hij was steeds bereid, om goede raadgevingen medetedeelen. Hij is den 31 Maart 1834, te midden van getrouwe vrienden, en van

bloedverwanten, wier zorgen; de zwakheden zijns ouderdoms verzachtten, overleden.

OIHENHART (ARNOLDUS), een regtsgeleerde bij het parlement van *Navarre* in de 17.^e eeuw, was te *Mauleon* geboren. Men heeft van hem: *Notitia utriusque Vasconiae, Parijs* 1638 of 1656, in 4.to; beide is dezelfde uitgave van dit zeer geleerde boek, hetwelk niet zoo veel opgang maakte als het verdiende.

OISEAU. — Zie **LOYSEAU**.

OISEL (JACOBUS), in 1631 te *Dantzic* uit eene oorspronkelijk Fransche familie geboren, werd hoogleeraar in het openbare en volksregt aan de hoogeschool van *Groningen*. Hij knoopte eene nauwe vriendschap aan, met **PUFENDORF**, bragt eene schoone boekverzameling bijeen, en onderhield eenen letterkundigen en vriendschappelijken omgang met verscheiden geleerden. Men heeft van hem eenige werken, welke vele geleerdheid verraden: 1.º *Verbeteringen en aanmerkingen* over verscheiden schrijvers. — 2.º Eene verhandeling getiteld: *Thesaurus selectorum numismatum antiquorum, aere expressorum, Amster-*

dam 1677, in 4.to, een belangrijk; leerzaam en weinig bekend boek. — 3.º Eene *catalogus* van zijne *boekverzameling*, in 1686, het jaar zijns doods, gedrukt.

OISEL (ANTONIUS L'). — Zie **LOISEL**.

OKAM. — Zie **OCCAM**.

OKIN. — Zie **OCHIN**.

OKOLSKI (SIMON), een Poolsch dominikaner van de 17.^e eeuw, is de schrijver eener geschiedenis van zijne natie, onder dezen titel: *Orbis polonus, Krakau* 1641, 3 deelen in fol. Dit tegenwoordig zeldzame boek, is vol van geleerde nasporingen over den oorsprong der Sarmaten, en over die der oudste Poolsche familiën, welke bijna de geheele uitgave aankochten. **OKOLSKI** werd in het jaar 1649 provinciaal van zijne orde in *Polen*. Hij overleed in het jaar 1651.

OKSKI (STANISLAUS), **ORICHOVIUS**, een Poolsch edelman, in het diocces van *Premislaw* geboren, studeerde te *Wittemberg*, onder **LUTHER** en **MELANCHTHON**, daarna te *Venetië* onder **IGNATIUS**. Toen hij in zijn vaderland teruggekeerd was, omhelsde hij den priesterlijken staat en

werd kanonik van *Premislaw*. Door zijne welsprekendheid verwierf hij den bijnaam van *Poolschen DEMOSTHENES*. Maar zijne gehechtheid aan de dwalingen van LUTHER, bragt voor de geestelijkheid groote onheilen te weeg. Hij werd door zijnen bisschop geexcommuniceerd, hetwelk zijne woede nog vermeerderde. Eindelijk keerde hij tot de Catholijke Kerk terug in de kerkvergadering in 1561 te *Warschau* gehouden; en liet zijne geloofsbelijdenis drukken. Sedert dien tijd verzette hij zich ijverig tegen de Protestanten, en gaf een aantal geloofsgeschil boeken in het licht. Men heeft zijne *losse stukken* in 1563 in 8.vo gedrukt; ook heeft men hem de *Jaarboeken der regering van keizer SIGISMUNDUS* te danken. Zijn ware naam was ORZECHOWSKI, maar men weet dat er in de Poolsche taal, en over het algemeen in de Slavonische, welke de moeder van zoo vele andere is, vele letters in de uitspraak schijnen te verdwijnen, ofschoon de inwoners beweren dat zij dezelve laten hooren.

OLAF of OLAUS, OLAVUS, een koning van *Noorwegen*, eerst bijgenaamd *de dikke* daarna *de Heilige* in het jaar

992 geboren, ondersteunde den ijver van LEIF, den zoon ERICH *den Rooden*, ter bekeering der Groenlanders en zond priesters in dat land, die aldaar eene bloeiende Christenheid vormden. [Hij overleed in het jaar 1033. Een jaar na zijnen dood, werd zijn ligchaam op eene plegtige wijze opgedolven, om ter openlijke vereering uitgesteld te worden, en onder de volgende regeringen werden zijne reliquiën in eene kerk geplaatst, die daarna de hoofdkerk van *Drontheim* werd. EYNAR SKULDESEN, een *scalde* of dichter van de 12.^e eeuw, heeft een *Dichtstuk over den heiligen OLAUS* vervaardigd, hetwelk in de uitgave van SNORZO STURLESON, te *Kopenhagen* in het licht gegeven, is opgenomen.]

* OLAFSEN (EGGERT), een natuurkundige en reiziger, in 1721 in *IJsland* geboren, volbragt zijne studien in *Denemarken*, en werd door de akademie van wetenschappen van *Kopenhagen*, belast, om met zijnen landgenoot PAULSEN, eene wetenschappelijke reis in zijn geboorteland te doen. In *Kopenhagen* teruggekeerd, hield OLAFSEN zich bezig, met het in orde brengen zij-

ner waarnemingen, stak daarop andermaal naar *IJsland* over, alwaar hij in de zui-der- en wester-kwartieren, den post van onder-landvoogd waarnam. Hij verdrong den 30 Mei 1758. Zijn voornaamste werk is zijne *Reis door IJsland* in het Deensch, bevattende waarnemingen over de zeden en gebruiken der inwoners, de beschrijving der bosschen enz., *Sorøe*, 1772, 2 dl.ⁿ in 4.to, met kaarten en platen. Dezelve is in het Hoogduitsch vertaald, *Kopenhagen*, 1774, of *Dresden*, 1787, 2 dl.ⁿ in 4.to; en in het Fransch door GAUTHIER DE LA PEYRONNIE, *Parijs*, 1802, 5 dl.ⁿ in 8.vo, en atlas in 4.to Wij willen nog van OLAFSEN aanhalen: 1.º *Enarrationes historiae de Islandiæ natura et constitutione*, *Kopenhagen*, 1749, in 8.vo — 2.º *Disputationes duæ de Ortu et progressu superstitionis circa ignem Islandiæ subterraneum*, *Kopenhagen*, 1751, in 4.to — 3.º *Lachanologia Islandica*, of Verhandeling over de moes-groenten in *IJsland*, *Kopenhagen*, 1774, in 8.vo BJOERN HALDORFEN en MAGNUS OLAFSEN gaven dit werk in het licht, waarvan het bestuur gratis in *IJsland* een aantal exemplaren liet verspreiden.

OLAHUS (NICOLAAS), in 1493, te *Hermanstadt*, uit eene van de vorsten van *Moldavië* afstammende familie geboren, legde zich, bijna zonder behulp van onderwijzers op de studie der fraaie letteren toe en maakte in dezelve groote vorderingen. Hij werd achtereenvolgend bekleed met de canonicaten in de kerk van *Pecs* of *Fünfkirchen* en in die van *Strigonia*: wegens zijne deugden en zijne voorzigtigheid in het behandelen van zaken, werd hij in den raad van LODEWIJK II, koning van *Hongarië* geplaatst. Na den veldslag van *Mohatz*, in welchen dezen vorst het leven verloor, werd hij tot landvoogd van *Alba Regalis* benoemd. Toen KAREL V MARRIA, koningin-weduwe van LODEWIJK van *Hongarië*, tot landvoogdesse der *Nederlanden* benoemd had, koos dezen vorst OLAHUS tot haren staatsdienaar. Nadat hij als zoodanig acht jaren te *Brussel* gewoond had, werd hij door FERDINAND, broeder van KAREL V, en koning van *Hongarië*, tot bisschop van *Zagrab* en kanselier van het koninkrijk *Hongarië* benoemd, en eindelijk in 1548 op den zetel van *Agria* geplaatst. Hij stelde aldaar al zijnen ijver in het werk om de onheilen, welke de ket-

terij in dit uitgestrekte diocees veroorzaakt had, te herstellen en had den troost om zijne pogingen door eenen gelukkigen uitslag bekroond te zien. Gedurende de beruchte belegering van deze stad in 1552, spoorde hij de veldoversten en de soldaten aan om dezelve moediglijk tegen de vijanden van den Christelijken naam te verdedigen, en men kan zeggen dat zijne milddadigheid en zijne redevoeringen niet weinig toebrachten, om het beleg dier stad te doen opbreken. FERDINAND benoemde hem vervolgens in 1553, tot het aartsbisdom *Strigonia*; hij bekleedde dezen stoel gedurende vijftien jaren, en beijverde zich onophoudelijk, om de Godsdienst met alle deugden, welke zij voortbrengt, in zijn diocees te doen bloeijen. Hij hield tot dat einde, twee nationale kerkvergaderingen te *Tyrnau*, van welke de akten te *Weenen*, in 1560, in 4.to gedrukt zijn. Door zijne milddadigheid en die des keizers, werd het collegie der Jesuiten te *Tyrnau* gevestigd, zijnde het eerste, dat in *Hongarijè*, toenmaals ter prooi aan de nieuwe ketterijen en allerlei verleidingen, tot stand kwam; hij stichtte daarenboven in dezelfde stad, een seminarie voor jonge geestelijken. In

1562, werd hij tot palatijn van het koninkrijk verheven. Nadat hij MAXIMILIAAN, tot koning van *Hongarijè* gekroond had, overleed hij te *Tyrnau*, in 1568. Men heeft van dezen geleerden en vromen prelaat: 1.º Eene *Kronijk van zijnen tijd*. — 2.º Eene *Geschiedenis van ATILA, Presburg, 1538*. — 3.º Eene *Beschrijving van Hongarijè, Presburg, 1735*. Men vindt zijne *Levensbeschrijving* zeer uitgebreid in de *Geschiedenis der palatijnen van Hongarijè*, door pater MUSZKA een' Jesuit, *Tyrnau, 1752*, in fol.

OLAUS MAGNUS. — Zie MAGNUS.

OLAUS RUDBECK. — Zie RUDBECK.

* OLAVIDES (don PAULUS ANTONIUS JOZEF), een letterkundige en staatsman, ook onder den naam van *Graaf van Pilos* bekend, werd in 1725 te *Lima*, de hoofdstad van *Peru*, geboren, kwam in zijne jeugd in *Spanje*, en volbragt zijne studien te *Alcala de Henarez* en te *Madrid*. Hij bekleedde vervolgens vele gewigtige posten, volgde den graaf van ARANDA, in deszelfs gezantschap naar *Frankrijk*, als secretaris, en bij zijne terugkomst in *Spanje*.

je, beval ARANDA, hem aan KAREL III aan, die OLAVIDES, tot graaf verhief en hem het bestuur over *Sevilla*, toevertrouwde. Er zijn weinig menschen, die zoo rijk in ontwerpen waren als OLAVIDES. In 1778, was hij er op bedacht om de tooneelvoordragt in *Spanje* te hervormen, en om reglementen voor de schrijvers en tooneelspelers vast te stellen. Hij was met deze hervorming zelf begonnen; maar daar hij geene aanmoediging ontving, liet hij zijn ontwerp varen. In zijne betrekking als bewindhebber van *Sevilla*, stelde hij een ander ontwerp voor, hetwelk aangenomen werd; namelijk dat, om het woeste gebergte *Sierra Morena*, aan de grenzen van *Kastilië*, van *Estramadura* en *Andalusië* gelegen; en dat bijna dertig voeten lang en vijf à zes voeten breed is, vruchtbaar te maken. OLAVIDES, riep daartoe kolonisten van allerlei natiën op, en vooral Franschen en Duitschers. De rotsen, die er de toenadering van beletten; de moerassen, die de dalen bedekten verdwenen alle door de onvermoeide zorgen van den bewindhebber. Wegen, herbergen, gehuchten, steden zelfs, werden er in een land opgerigt, in hetwelk kort te

voren; alles onbebouwd en bijna onbewoonbaar was. Het land begon te bloeijen, en de naburige provincien gevoelden deze weldaden reeds, toen kwaadwilligen en afgunstigen den koning verontrustten wegens de groote uitgaven, welke deze kolonisatie na zich sleepte, zonder echter de nuttigheid te doen opmerken, welke er uit voortvloeide. Toen deze indringers den bloei der volkplanting niet konden beletten, zochten zij dezelve in den val van haren grondlegger mede te slepen; hetwelk hun niet moeilijk viel. OLAVIDES, die de godsdienstige denkbeelden en gebruiken niet genoeg eerbiedigde, gaf door zijn gedrag, aanleiding tot aanklagten. De inquisitie had hem te dien opzichte reeds dikwerf vermaand, maar, dewijl hij op de ondersteuning van het hof staat maakte, had hij dezelve in den wind geslagen. Zijne vijanden vernieuwden deze beschuldigingen; dezelve kwamen ter ooren des konings die zeer vroom was; toen werd de inquisitie zijn aanklager en OLAVIDES werd gevangen genomen, en in de kerkers van dit gerechtshof opgesloten. Hij werd veroordeeld, om op twintig mijlen afstands van het hof en van alle groote steden te leven,

na vooraf acht jaren in een klooster te hebben doorgebracht, om er boete te doen. Men sprak daarenboven zijne eeuwigdurende uitsluiting van alle bedieningen uit, en gelastte hem tevens van nimmer anders dan te voet, en in het nederigste gewaad gekleed te gaan. Zijne gevangenschap duurde slechts drie jaren: de herinnering zijner diensten was vermogend genoeg, om hem de middelen gemakkelijk te maken, van er zich aan te kunnen onttrekken. Hij begaf zich naar *Venetië*, alwaar hij zijn werk vervaardigde: *Evangelio en triumfo enz.* (*Zegepraal des Evangelies of gedenkschriften van eenen bekeerden wijsgeer*). Binnen de twee jaren bestonden er acht uitgaven van dit werk, en hetzelfde werd in het Italiaansch vertaald, en in het Fransch door den heer BUYNAND-DES-ÉCHELLES, *Lyon*, 1805, 4 dl.ⁿ in 8.vo Dit met kracht geschrevene boek, is vol van Christelijke gevoelens en bevat schitterende schoonheden. Intusschen heeft hetzelfde het groote gebrek, hetwelk men aan andere in onze dagen in het licht verschenen beroemde werken over godsdienstige onderwerpen, zou kunnen wijten; het koloriet is in hetzelfde zeer verscheiden, de afbeeldingen treffend, de

denkbeelden verheven, maar dat alles is in eenen dichtertlijken en dikwijls zelfs romantischen stijl voorgedragen. Dergelijke ernstige onderwerpen behoorden enkel met die edele eenvoudigheid, die wel sprekendheid, welke uit de zaak voortvloeit, geschreven te worden, en niet met de al te schitterende verbeeldingskracht des schrijvers. Al wat verblindt, treft niet, en te midden van eene menigte verschillende tafereelen, van verbloemde en figuurlijke uitdrukkingen, vindt men zelden die overtuigende zedekunde en de wezenlijke zalving. Wat er ook van zij, de zegepraal des Evangelies verschaft aan OLAVIDES de vergunning om naar *Spanje* terug te keeren. Hij leefde aldaar vergeten, in eene kleine stad van *Andalusië*; zijn gedrag werd voorbeeldig, en hij overleed in 1803. Hij had aan KAREL III, en aan deszelfs opvolger verscheiden *Memoriën* ingediend, ten einde zijne colonisatie van *Sierra Morena* niet geheel te doen vergeten. Deze vorsten hebben gedeeltelijk op zijn verzoek acht geslagen. In 1808 waren er nog verscheiden werklieden, en de reiziger vindt aldaar verblijfplaatsen en wegen, welke behalve die, welke naar *Madrid* geleiden, de bruikbaar-

ste van geheel *Spanje* zijn.

OLBERT of ALBERT, te *Lerne*, nabij *Thuin*, in de Belgische provincie *Henegouwen*, op het einde van de 10.e eeuw geboren, omhelsde het kloosterleven te *Lobbes*, werd naar het klooster van ST. GERMAIN-DES-PRÉS te *Parijs*, daarna naar *Troyes*, en eindelijk naar *Chartres* gezonden, alwaar hij zich onder FULBERT, bisschop dier stad, volkomen in de goddelijke wetenschappen bekwaam maakte. OLBERT werd vervolgens tot abt van *Gémbours* verheven, en eindelijk benoemd tot eersten abt van het klooster van den heiligen JACOBUS, hetwelk men te *Luik* had opgericht, en in hetwelk hij in het jaar 1048 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Recueil etc.* (*Verzameling van canons*), welke hij met BURCHARD, bisschop van *Worms*, vervaardigde. — 2.º *Vie etc.* (*Levensbeschrijving van den heiligen VERON*), door GEORGIUS GALOPIN in het licht gegeven. Hij is ook de schrijver van verscheiden andere werken, welke niet in het licht gegeven zijn.

OLDECORN (EDUARD), in *Engeland*, meer bekend onder den naam van HALL, in 1561, in de provincie *Yorck*

geboren, studeerde te *Reims* en te *Rome*, alwaar hij de priesterwijding ontving. Volgens in de maatschappij van JESUS opgenomen, en in 1588 als zending naar *Engeland* gezonden, nam hij de werkzaamheden, aan die betrekking verbonden, 17 jaren lang, in de provincie *Worcester* ijverig en met een goed gevolg waar. De zamenzwering van het buskruid, gaf aanleiding, dat hij in hechténis werd genomen. Men ondervraagde hem vijf malen; maar men kon noch door zijbekentenis, noch door eenig ander, voldoende getuigen vernemen, dat hij kennis van de zamenzwering gedragen had. Hij betuigde altijd dat hij deze zamenspanning niet gekend had, vóór dat dezelfde openbaar werd, dat hij de schuldigen nooit tegeengewerkt of verdedigd had; maar dit belette niet, dat hij den 7 April 1606, te *Worcester*, tot de straf van verraders veroordeeld werd. Hij had den troost, om een der misdadigers, die met hem den dood onderging, en die in de grootste gevoelens van geloof en boetvaardigheid stierf, weder met de Kerk te verzoenen. Een zekere LITTLETON vraagde God en pater OLDECORN openlijk om vergiffenis, van hem onregtvaardiglijk van de zamenzwe-

ring beschuldigd te hebben. Wij hebben deze bijzonderheden ontleend uit de *GEDENKBOEKEN* van den heer CHALLONER, apostolisch vicaris te *Londen*, in 1741 gedrukt. — Zie JACOBUS VI, koning van *Schotland*, en GARNET.

OLDENBARNEVELD (JOAN VAN), in 1547, te *Amersfoort* uit eén adellijk geslacht geboren, werd in 1570, advocaat voor den hove van *Holland*, verwierf in zijne onderhandelingen en gezantschappen de achting van de vreemde mogendheden. Men kan hem onder de grondleggers der republiek rekenen. HENDRIK IV en koningin ELIZABETH, stelden dezen bekwaamen onderhandelaar grootelijks op prijs. Daar OLDENBARNEVELD, de magt van MAURITS van *Oranje* wilde beperken, zoo stelde hij de Arminianen tegen over de Gomaristen, de aanhangers van dien prins. Om zich te wreken, deed MAURITS in 1618 en 1619, eene synode te *Dordrecht* vergaderen welke zamengesteld was, uit afgevaardigden van alle Calvinisten kerken van *Europa*, met uitzondering van die van *Frankrijk*. Deze vergadering veroordeelde de Arminianen met zoo veel gestrengheid, alsof zij niet tot dezelfde ge-

meenschap behoord hadden, en alsof de hervormden der kerk het regt niet ontnomen hadden, om in geloofsgeschillen uitspraak te doen. OLDENBARNEVELD, door zesen-twintig commissarissen veroordeeld, werd den 13 Mei 1619 onthoofd; onder voorwendsel van zijn vaderland aan de Spaansche heerschappij te hebben willen overgeven, hij die zoo ijverig gewerkt had, om dit land aan die mogendheid te onttrekken. Men beweert dat hij 12,000 kroonen had ontvangen, om den 12jarigen stilstand van wapens te sluiten; maar deze wapenschorsching was even zoo voordeelig voor *Holland* als voor *Spanje*, en het is nooit bewezen, dat OLDENBARNEVELD dat geld ontvangen had. Men zond hem den Middelburgschen predikant WALÆUS, om hem tot den dood voor te bereiden. OLDENBARNEVELD onderhield zich met hem over eenige onderwerpen der Godsdienst, en hield niet op, zijne onschuld te betuigen. Hij hernieuwde zijne betuiging op het schavot, door te zeggen: *Mannen gelooft niet, dat ik een landverrader ben. Ik heb opregt en vroom gehandeld, als een goed patriot, en die zal ik sterven. Frankrijk had vruchteloos eerst op zijne vrijheid en daarna op*

het behoud van zijn leven aangedrongen. — Zijne beide zonen, REINIER en WILLEM, die het plan gevormd hadden, om den dood hunsvaders te wreken, traden in eene zamenspanning, welke ontdekt werd. WILLEM nam de vlugt; REINIER werd gevangen genomen en ten dood veroordeeld. Zijne doorluchtige moeder vraagde voor hem om genade bij prins MAURITS, die haar antwoordde: *Het schijnt mij vreemd, dat gij datgene voor uwen zoon doet, wat gij geweigerd hebt voor uwen man te doen!* De waardige echtgenoot en goede moeder, antwoordde hem met verontwaardiging: *Ik heb geen genade voor mijnen man gevraagd, omdat hij onschuldig was; maar ik vraag dezelve voor mijnen zoon, omdat hij schuldig is.*

OLDENBURG (HENDRIK), een bekwaam Duitsche natuurkundige en edelman, uit het hertogdom Bremen geboren, was consul te Londen voor de stad Bremen, ten tijde van het lange parlement van CROMWELL. Hij studeerde in 1656, aan de hoogeschool van Oxford, en werd daarna onderwijzer van lord WILLEM CAVENDISH. Tijdens de oprigting van de koninklijke maatschappij te Londen, werd

hij secretaris en medelid derzelve. Zijn smaak voor de hoogere wetenschappen vereenigde hem in eene naauwe vriendschap met ROBERT BOYLE, van wien hij vele werken in het Latijn vertaalde, en deze vriendschap was bestendig. Eindelijk overleed hij te Carlton, in de provincie Kent, in 1678. Hij heeft de *Wysgeerige overeenkomsten*, van de vier eerste jaren in 4 dl.ⁿ, in het licht gegeven: te weten, van n.º 1, 1664 tot n.º 136, 1667.

OLDENBURGER (PHILIPPUS ANDREAS), een Duitsche publicist, in het hertogdom Brunswijk, in de eerste jaren der 17.^e eeuw geboren, onderwees met roem de regten en de geschiedenis, te Geneve. Men heeft van hem een aantal werken, onder verschillende benamingen in het licht gegeven, onder anderen: 1.º *Thesaurus rerum publicarum totius orbis*, 4 dl.ⁿ, in 8.vo; dit werk, hoewel onvolledig, is nuttig en belangrijk, tot de kennis der republieken en derzelve belangen. — 2.º *Limnæus enucleatus*, in fol.; een geacht werk, hetwelk tot de studie van het algemeene regt des rijks, noodzakelijk is. — 3.º *Notitia Imperti, sive Discursus ad*

instrumenta pacis Osnabrugensis, in 4.to, onder den naam van PHILIPPUS ANDREAS BURGOLDENSIS, in 4.to — Eene verhandeling over de middelen, om aan de republieken eenen gerusten staat te verschaffen, onder dezen titel: *Tractatus de rebus publicis turbidis in tranquillum statum reducendis*. Al deze werken, vonden bij diegenen een gunstig onthaal, welke op geleerdheid en op staatkundige studie zijn gesteld. De schrijver overleed te *Geneve* in 1678.

OLDENDORP (JOANNES), te *Hamburg* geboren, onderwees de regten te *Keulen*, en later te *Marpurg*, alwaar hij den 3 Junij 1561 overleed. Hij was een neef van den beroemden ALBERTUS KRANTS; maar niet, even als deze aan de Catholijke Kerk verkleefd, welke hij verliet om de nieuwe dwalingen te omhelzen. Men heeft van hem verscheiden schriften over de rechtsgeleerdheid, die weinig bekend zijn.

OLDHAM (JOANNES), een Engelschman, in 1653 te *Shipston*, in het graafschap *Glocester* geboren, was de zoon van eenen, niet tot de heerschende kerk behooren-

den predikant, onderscheidde zich door eenige *Vertalingen*, *Hekelschriften* tegen de Jesuiten, en andere dichtstukken, en overleed in 1683, in den ouderdom van 30 jaren, aan de kinder-ziekte. DRYDEN zijn vriend, vervaardigde te zijner eer een lijkzang.

OLEARIUS of liever OELSCHLÆGER (ADAM), in 1603 te *Aschersleben*, eene kleine stad in het vorstendom *Anhalt*, geboren; was de zoon van eenen kleermaker, onderwees eenigen tijd met veel roem te *Leipzig*. Hij verliet dezen post, om zich naar *Holstein* te begeven, alwaar vorst FREDERIK, hem tot secretaris benoemde bij het gezantschap; hetwelk hij naar den czar en naar den koning van *Perzië* zond. Deze reis duurde bijna zes jaren, van 1633 tot 1639. OLEARIUS, in *Gottorp* teruggekeerd zijnde, werd in 1650 tot bibliothekaris, oudheidkundige en wiskundige van den hertog benoemd. Hij nam dezen post met roem waar, tot aan zijnen dood, in 1671 voorgevallen. Deze geleerde voegde bij de kennis der wiskunde, die der Oostersche talen en vooral van de Perzische. Gelijkelĳk voor de nuttige en aangena-

me kunsten geschikt, was hij in de toonkunst ervaren en speelde met smaak, op onderscheiden instrumenten. Men heeft hem te danken: 1.° Een *Verhaal van zijne reis naar Moskovië, Tartarijë en Perzië*, in het Hoogduitsch, *Sleeswijk*, 1663, in fol. even naauwkeurig, als wel ontwikkeld. Er bestaat eene vertaling van in het Fransch door WIQUEFORT, van welke de beste uitgave is die van 1727, 2 dl. n in fol.; eene vertaling in het Engelsch door JOANNES DAVIES, *Londen*, 1666, in fol.; en eene verkorte in het Italiaansch, *Viterbo*, 1658, in 4. to — 2.° Eene beknopte *Kronijk van Holstein*, in 4. to — 3.° *Het dal der Perzische rozen*. Dit is eene verzameling van aangename geschiedenissen, kwinkslagen en grondregels, uit Perzische boeken getrokken. — 4.° *Pinacotheca rerum naturalium, Gottorpiensis, Sleeswijk*, in fol.

OLEARIUS (GODEFRIDUS), doctor in de godgeleerdheid, en opperbewind-hebber te *Halle*, in 1787, in den ouderdom van 81 jaren overleden, is de schrijver eener *Godgeleerdheid*, ten gebruikte der Lutherschen. — JOANNES OLEARIUS zijn zoon, hoogleeraar in de redekunde

en daarna in de godgeleerdheid te *Leipzig*, was een van de eerste schrijvers der dagbladen dier stad, onder den titel van *Acta eruditiorum*. Hij was in 1639, te *Halle* in *Saksen* geboren, en hij overleed in 1713 te *Leipzig*, in den ouderdom van 74 jaren, na de aanzienlijkste posten aan de hoo-geschool bekleed te hebben. Men heeft van hem: 1.° Eene *Inleiding tot de Godgeleerdheid*. — 2.° Eene *bepaalde polemische; verklarende en zedekundige Godgeleerdheid, enz. enz.*; alle, met de nieuwe dwalingen besmette werken. — GODEFRIDUS OLEARIUS, de zoon van JOANNES, werd in 1672, te *Leipzig* geboren, was eerst hoogleeraar in de Grieksche en Latijnsche taal, daarna in de godgeleerdheid te *Leipzig*, verkreeg een kanonikaat, had het opzigt over de studenten en den post van bijzitter, in de keurvorstelijke en hertoglijke consistorie. Hij overleed aan de longtering in 1715, in den ouderdom van 43 jaren. Men heeft van hem: 1.° *Dissertatio de adoratione Patris per JESUM CHRISTUM*, in 4. to, 1709. Hij wederlegt in hetzelfde, eene der voornaamste dwalingen van de Socinianen, die aan J. C. den titel en het ambt van Middelaar tus-

schen God en de menschen weigeren: — 2.º Eene goede *Uitgave* van PHILOSTRATUS, in het Grieksch en in het Latijn, in fol. *Leipzig*, 1709. — 3.º De *Vertaling* in het Latijn van de geschiedenis der wijsbegeerte van THOMAS STANLEY, in 4.to *Leipzig*, 1721. — 4.º *Romeinsche Geschiedenis en die van Duitschland*, *Leipzig* 1699, in 8.vo Dit is slechts een zaak-register.

* O'LEARY (ARTHUR), eén Iersche kapucijner - monnik, te *Corck* in 1729 geboren, volbragt zijne studie in het collegie van *St. Malo* in *Bretagne*, omhelsde de orde van den heiligen FRANCISCUS, volgens den regel der kapucijnen en, na zijne gelofte afgelegd en de priesterwijding ontvāngen te hebben, begaf hij zich in hoedanigheid van aalmoezenier, in een Iersch regiment in dienst van *Frankrijk*. Deze betrekking moede geworden zijnde, keerde hij naar *Ierland* terug, en opende te *Corck*, zijne geboorteplaats, eene door hem bediende kapel. Toen het Iersche parlement de strafwetten tegen de Catholijken verzachtte, gaf hij een geschrift in het licht, getiteld: *De beproefde regtschapenheid en de verboden eed*. Het

uitwensel van dit geschrift was om de gewetens weder in rust te brengen van de lieden, welke niet wisten of zij den eed zouden afleggen, en om hen te doen besluiten, denzelfden af te leggen. Hij gedroeg zich op gelijke wijze gedurende den Amerikaanse oorlog toen de Fransche vloeten *Ierland* bedreigden. Hij herinnerde alstoen in een adres aan zijne Catholijke landgenooten, dat zij onderdanen des konings van *Engeland* waren, en dat hun niets ontsloeg om getrouw aan de regering te blijven. In 1784 volgde hij weder dezelfde gedragslijn toen er oheenigheden en plunderingen in het graafschap *Corck* plaats hadden. Deze wijze van handelen van pater O'LEARY werd hoogelijk op prijs gesteld. Dezelve verwierf hem de achting der regtschappen lieden, zelfs onder de protestanten en het parlement. Hij kwam zich te *Londen* neerzetten alwaar hij (*Sutton-street, soho-square*) eene Catholijke kapel, aan den H. PATRICIUS toegewijd, oprigtte, in welke hij in 1800 de *lijkreide* van Pius VI ten aanhoore van eén aantal *Catholijken en Protestanten* voordroeg. Hij overleed te *Londen* den 8 Januarij 1802. Men heeft van

hem: 1.º *Verdediging van de Godheid van JESUS CHRISTUS en van de onsterfelijkheid der ziel*; Corck 1776, ter beantwoording op een werk van een' Schotschen geneesheer, getiteld: *Gedachten over de natuur en de Godsdienst*, in welke alle godsdiensten aangerand worden. — 2.º *Verdediging van zijn gedrag* (van OLEARY) en van zijne geschriften, tegen WOODWARD Anglikaansch bisschop van Cloyne 1728. — 3.º Aanmerkingen over de verdediging van het protestantsche genootschap van *Wesley*. — 4.º *Verdediging van zijn gedrag in den opstand van Munster* in 1787. — 5.º *Onderzoek van het geschil tusschen doctor CAROLL en de heeren WARTHON en HAWKINS*. — 6.º *Leerreden en Mengelingen*.

OLEASTER of OLEASTRO (HIERONYMUS), een bekwaam Portugeesch dominikaner, in het vlek *Azambuja*, hetwelk *Olijfboom* beteekent, geboren, was als godgeleerde van JOANNES III, koning van *Portugal*, bij de kerkvergadering van *Trente* tegenwoordig. Bij zijne terugkomst weigerde hij een bisdom, werd geloofsonderzoeker, en bekleedde de voornaamste bedieningen van zijne orde in

zijne provincie. Men heeft van hem: *Verklaringen over de boeken van MOZES*. De goede uitgave van dit geleerde werk, van 1556 — 1558 te *Lissabon*, 5 stukken in een deel in fol gedrukt, wordt gezocht. Men ziet al de deelen zelden naauwkeurig ve-eend, wijl dezelve in verschillende jaren uitgegeven zijn. Men heeft ook van OLEASTER, *Verklaringen van ISAIAS, Parijs*, 1622, in fol. OLEASTER was de Latijnsche, Grieksche en Hebreewsche talen even zoo magtig als zijne eigene. Hij overleed in 1563 in den geur van heiligheid.

OLEN, een Grieksch dichter, die, naar men zegt, ouder is dan ORPHEUS, was van *Xante*, eene stad in *Lycië* geboren. Hij vervaardigde verscheiden *Hymnussen*, welke men op het eiland *Delos* op plegtige dagen zong. Men zegt dat OLEN een der oprigters van de god-spraak van *Delphos* was, dat hij aldaar het eerst de bediening van priester van APOLLO bekleedde, en dat hij godspraken in dichtmaat gaf, maar al deze bijzonderheden zijn zeer twijfelachtig.

* OLENSCHLAGER (JOHANN DANIËL VON), een geleerde Duitsche publicist, werd in 1711 te *Frankfort aan den*

Mein geboren. Hij studeerde te *Leipzig* en te *Straatsburg* met zeer veel roem, en bezocht vervolgens de voornaamste staten van *Europa*, om zich met derzelve regeringsvormen bekend te maken. Bij zijne terugkomst in zijne geboortestad, werd hij benoemd tot lid van den raad, en later tot burgemeester, eenen post, welken hij op eene uitstekende wijze bekleedde. Hij overleed te *Frankfort*, den 27 Februarij 1778. OLENSCHLAGER was zeer bedreven in het algemeene regt en in de geschiedenis van *Duitschland*, welke hij opgehelderd heeft door een aantal geschriften, aan den linker Rijnsoever weinig bekend, maar die door zijne landgenooten zeer op prijs worden gesteld; de voornaamste zijn: 1.º *Geschiedenis van de tusschen-regering, welke op den dood van keizer KAREL VI volgde, Frankfort, 1746, 4 dl.ⁿ in 4.to* — 2.º *Inleiding tot de kennis van de geschiedenis, en van de voorregten van verschillende staten van Duitschland en Italië; ibid, 1748, in 8.vo* — 3.º *Geschiedenis van het Romeinsche rijk, gedurende de eerste helft van de veertiende eeuw, ibid, 1755, in 4.to* — 4.º *Nieuwe uitlegging*

van de gouden bulle van keizer KAREL IV, met 116 handvesten, ibid, 1766, in 4.to Al deze werken zijn in het Hoogduitsch. Zie het *Nieuwe geleerde Europa*; (in het Hoogduitsch) IX, 187.

OLESNIKI (SBIGNEUS), een der grootste mannen, die *Polen* voortgebracht heeft, in 1389 uit eene adellijke en oude familie gesproten, was secretaris van LADISLAUS JAGELLON. Als zoodanig volgde hij dezen vorst op zijne krijgstogten. Hij was gelukkig genoeg, om hem het leven te redden, door eenen ridder, die regt op dezen vorst aankwam met het stomp van eene lans, omver te werpen. Hij omhelsde vervolgens den geestelijken staat, en verkreeg het bisdom *Krakau* en de kardinaals waardigheid. LADISLAUS gebruikte hem in gezantschappen, en in de gewigtigste aangelegenheden. Deze vorst liet hem toen hij stierf, tot een bewijs zijner welwillendheid, den ring na, dien hij eertijds van de koningin HEDWIGES, zijne eerste gemalin, als het dierbaarste en kostbaarste bewijs harer vriendschap ontvangen had. OLESNIKI leide weldra zijne erkentelijkheid aan den dag; zoodra hij overleden was liet hij in 1434 den jongen LADIS-

LAUS, deszelfs oudsten zoon, te *Posen* verkiezen, die daarna koning van *Hongarije* werd, en die ongelukkiglijk in den veldslag van *Varna* in 1444 sneuvelde. De kardinaal bisschop van *Krakau*, deed vervolgens CASIMIR, den broeder van den jongen LADISLAUS, verheffen, en verklaarde de handelingen nietig, in welke eenige Polen, BOLESLAUS, hertog van *Moscovië*, verkozen hadden. Deze doorluchtige prelaat eindigde zijne dagen gerust te *Sandomir* den 1 April 1455, in den ouderdom van 66 jaren. Eene voorbeeldige regelmatigheid, en eene onwrikbare standvastigheid, welke slechts de belangen en den roem der Godsdienst, des konings en zijns vaderlands ten doel had, vormden zijne inborst. Hij liet toen hij stierf al zijne goederen aan de armen na, wier vader hij gedurende zijn leven geweest was.

OLGIATI. — Zie LAMPUGNANI in het bijvoegsel.

OLIER (JOANNES JACOBUS) insteller, stichter en eerste overste van de vereeniging der priesters en van het seminarie van den heiligen SULFICIUS te *Parijs*, was de tweede zoon van JACOBUS OLIER rekwest-meester. Hij werd in 1608 te *Parijs* ge-

boren. Nadat hij zijne studien in de *Sorbonne* volbragt had, reisde hij naar O. L. V. van *Lorette*. Te *Parijs* teruggekomen zijnde, trad hij in nauwe verbindtenis met VINCENTIUS DE PAULA onderwijzer der Lazaristen. Zijne vereeniging met dezen heilige bragt hem op het denkbeeld, om zendingen naar *Auvergne*, alwaar zijne abdij van *Pébrac* gelegen was, te zenden. Zijn ijver bragt hierin vele vruchten voort. Eenigen tijd daarna bood hem de kardinaal DE RICHELIEU het bisdom van *Chalons-sur-Marne* aan, hetwelk hij van de hand wees. Hij was voornemens een seminarie oprigten, om de jonge lieden, die den geestelijken staat omhelsden, tot de priesterlijke bedieningen voor te bereiden, toen men hem de pastorij van *St. Sulpice* voorstog. Toen hij zich van zijn abdijschap ontdaan had, nam hij deze pastorij aan, als een geschikt middel, om zijn voornemen ten uitvoer te brengen en stelde zich in 1642 in het bezit derzelve. De parochie van *St. Sulpice* diende toenmaals tot schuilplaats aan al degenen, die in ongeregeldheid leefden. Gezamenlijk met de geestelijken, die hij mede uit *Vaugirard* gebragt had, alwaar zij eenigen tijd in gemeenschap ge-

leefd hadden, werkte hij met even zoo veel ijver als goed gevolg aan de hervorming der zeden. Zijne parochie werd de geregeldste van *Parijs*. Men weet hoe algemeen toenmaals de tweegechten waren: het gelukte hem, om er de woede van te beteugelen. Hij spoorde op eenen Pinksterdag in zijne kerk verscheiden heeren aan, om openlijk eene verklaring af te leggen, welken zij onderteekenden, van noch uitdaging te doen noch aan te nemen; hetwelk zij getrouw ten uitvoer bragten. Dit voorbeeld werd door vele andere heeren gevolgd, zelfs vóór dat het gezag des konings den loop dezer wanorde had beteugeld. Te midden van zoo vele werkzaamheden liet hij het voor-nemen, om eene seminarie te stichten, niet varen. Daar het getal der priesters van zijne gemeente zeer vermenigvuldigd waren, meende hij eene gunstige gelegenheid te vinden en begon hen te verdeelen. Hij bestemde een gedeelte derzelve tot het bestuur van het seminarie, tot welks stichting hij in 1645 volmagts- brieven verkreeg. Ofschoon deze geestelijken tot twee verschillende einden verdeeld waren, hebben zij altijd slechts één ligchaam uitgemaakt. Het op-

merkenswaardige in dit werk is, dat men sedert deszelfs stichting nooit gebrek aan voorwerpen heeft gehad, ondanks het groots getal; hetwelk er gevorderd wordt, voor de uitgestrektheid der parochie, voor het seminarie, en voor die der andere steden, en ofschoon zij er door geenerlei eigenbelang naar toe gelokt, noch door eenige verbindtenis teruggehouden worden. In 1646 begon hij de bouwning der kerk van *St. Sulpice*; maar daar de inwendige ruimte voor het aantal der parochianenen niet groot genoeg was, liet hij in 1656, gezamenlijk met zijnen opvolger, nieuwe grondslagen leggen voor de kerk, welke men er tegenwoordig ziet. Nadat deze vrome ordestichter in 1652 van zijne pastorij afstand had gedaan, nam hij zijnen intrek in zijn seminarie, en hield zich bezig om dergelijke gestichten in eenige diocesen te maken, en om het geloof te *Mont-Réal* in *Amerika* door zendelingen te planten, die hij derwaarts zond. Na zich door deze verschillende gestichten onderscheiden te hebben, overleed hij heiliglijk in 1657 in den ouderdom van 49 jaren. OLIER bezat eene vurige liefdadigheid en eene teedere godsvrucht. Hij genoot ee-

nen grooten roem van wetenschap en deugd; BOSSUET noemt hem: *virum praesantissimum ac sanctitatis odore florentem*. Men heeft van hem eenige werken, die eene geestelijke strekking hebben, onder anderen *Brieven* in 1674 te *Parÿs*, in 12.mo in het licht gegeven, vol zalving, maar in welke men somwijlen eene mindere beuzelachtige en meer verlichte godsvrucht zou verlangen. Eene *Verhandeling over de heilige orden*, 1676, in 1817 herdrukt; eene *Christelijke catechismus voor het inwendige leven*; een *Christelijk dagwerk*, enz. enz. Pater GYRI heeft eene beknopte schets van zijn leven, een klein deel in 12.mo, in het licht gegeven, en wel volgens aantekeningen, hem door LESCHASSIER, een' der opvolgers van OLIER, als overste van het seminarie, medegedeeld. Eene nieuwe levensbeschrijving van den heer OLIER is in 1818 in het licht gegeven: deze is van den heer NAGOT van *St. Sulpice*, op eenige veranderingen na, welke men aan den beroemden schrijver van het leven van BOSSUET te danken heeft.

* OLIER DE NOINTEL (KAROL FRANCISCUS) afgezant van *Frankrijk* te *Konstantino-*

pel, in 1630 geboren, [was de zoon van EDUARD OLIER, markgraaf van *Nointel*, raadsheer bij het parlement van *Parÿs*. Hij volgde in den beginne dezelfde loopbaan zijns vaders, en werd in 1661 raadsheer. Eenige jaren later werd hij staatsraad en gezant te *Konstantinopel* van 1670 tot 1678. Hij overleed te *Parÿs* in 1685]. Toen hij eene reis naar den *Archipel* ondernomen had, bragt hij van dezelve vele steenen mede met opschriften. Na zijnen dood, kwamen deze voor de geschiedenis kostbare gedenkstukken in bezit van THEVENOT opziener van de boekverzameling des konings, die dezelve naar zijn buitenverblijf in het dorp *Issy* vervoerde. Zijne erfgenamen verkochten dezelve aan BAUDELLOT DE DAIRVAL, lid van de akademie der opschriften en der fraaije letteren, die dezelve in de twee huizen plaatste, in welke hij achtereenlopend woonde, gelegen in de voorsteden van *St. Marceau* en van *St. Germain*. Hij liet dezelve in 1722 bij testament na, aan de akademie van welke hij lid was, en men zag dezelve in het depôt der straat *des petits Augustins*.

OLIMPO (BALTHASAR), een Italiaansch dichter uit de 16.^e

eeuw, van wien men heeft: 1.º *Pegasea in stanze amoroſe*, Venetië, 1525, in 8.vo — 2.º *La gloria d'Amore*, 1530, in 8.vo De verzameling zijner *Werken*, met de twee voorgaande stukken bestaan in 2 dl.ⁿ, in 8.vo Het geheel levert weinig belangrijks op.

OLIVA. — Zie GABRIËLLI.

OLIVA (ALEXANDER), overſte der orde van den heiligen AUGUSTINUS en beroemde kardinaal, te *Sassoferato*, van behoeflige ouders geboren, predikte met roem in de voornaamſte ſteden van Italië. Zijne kunde, zijne deugd en vooral zijne buitengemeene zedigheid te midden van toejuichingen, verwierven hem de vriendschap en de achting van PIUS II, die hem met purper ver-eerde, en hem tot het bisdom van *Camerino* benoemde. Deze Opperpriester maakte in verſcheiden gewigtige onderhandelingen, gebruik van zijne dienst, en hij kon zich evenzeer op zijne vlugheid, als op zijne voorzigtigheid beroemen. Deze deugdzame kardinaal, overleed in 1463 te *Tivoli*, in den ouderdom van 55 jaren. Men heeft van hem: 1.º *De Christi ortu. Sermones centum.* —

2.º *De cena cum Apostolis facta.* — 3.º *De peccato in Spiritum Sanctum.* Deze werken, zijn gedenkstukken van zijne geleerdheid en van zijne godsvrucht. Zijne inborst was zeer zachtvaardig en het was even aangenaam met hem te leven, als het genoegelijk was, zijne werken te lezen.

OLIVA (Pater FERDINAND PEREZ), een Spaansch ſchrijver werd in 1497, te *Cordova* geboren, omhelsde den geestelijken ſtaat, was aan de Paussen LEO X en ADRIANUS VI verbonden, werd rector aan de hoogeschool van *Salamanca* en daarna onderwijzer van PHILIPPUS II. Hij muntte uit, door zijne ervarenheid in de doode talen, vertolkte verſcheiden treurdichten uit het Grieksch, onder welke men onderscheidt: *De wraak van AGAMEMNON* en *de verdrukte HECUBEA*; men vindt dezelve in den *Spaanschen Parnassus*. Hij heeft ook twee *Treurdichten* zamengesteld, die tot de eerste behooren, welke in *Spanje* in het licht verſchenen zijn; benevens drie andere werken in den vorm van zamenſpraken, te weten: *Over de waardigheid van den Mensch*, *over het gebruik der Rijkdommen*

en over de *Zuiverheid*. Hij is in 1533 overleden. [AMBROSIUS MORALÈS, zijn neef, heeft in 1588, de verzameling der werken van pater OLIVA, in het licht gegeven, Cordova, in 4.to Onder dezelve is de *Zamenspraak over de waardigheid van den Mensch* de belangrijkste, en het eerste voorbeeld, hetwelk de Spaansche letterkunde, van eene zuivere en rondborstige wederlegging, in eene naauwkeurige, edele en sierlijke taal, heeft opgeleverd.]

OLIVA (JOANNES PAULUS), een Jesuit, in 1600 te *Genua*, uit eene beroemde familie, welke aan die republiek twee doges geschonken heeft, geboren; predikte met zeer goed gevolg en met roem, in de voornaamste steden van *Italië*, en voor de Pausen INNOCENTIUS X, ALEXANDER VII, CLEMENS IX en CLEMENS X. Hij werd in 1664, tot generaal van zijne orde verkoren, en overleed in 1681, te *Rome*. Men heeft van hem: 1.º Eene verzameling van geachte *Brieven*. — 2.º *Leerreden*, welke een gedenkstuk van zijne welsprekendheid zijn. — 3.º *Uitleggingen* over verscheiden boeken der Schriftuur. Zijne verklaring van het 7.^e hoofd, van het 1.^e boek van

ESDRAS, toont aan, hoe ver men den eerbied en de onderwerping jegens diegenen moet uitstrekken, welke God ons tot meesters heeft gegeven, wie zij ook mogen zijn.

OLIVA (JOANNES), in 1689, te *Rovigo*, in de Venetiïsche staten, geboren, omhelsde den geestelijken staat en werd in 1711, tot het priesterschap verheven. Zijn voor de letterkunde bepaalde lust, en zijne begaafdheid voor dezelve, deden hem tot den post van hoogleeraar in de *humaniora* te *Azolo* benoemen, welken hij gedurende 8 jaren bekleedde. Hij begaf zich in 1715 naar *Rome*, alwaar hij door CLEMENS XI zeer wel onthaald werd; na den dood van dezen Paus, verkreeg hij den post van secretaris van het conclave, een' post, waar door hij met den kardinaal DE ROHAN in kennis geraakte, die hem aan zich verbond, en hem in 1722 tot hoogstideszelfs bibliothecaris benoemde. De kardinaal kon over deze keuze niet dan te vreden zijn. Zijne boekverzameling werd het middelpunt der geleerdheid en het toevlugtsoord der vreemde geleerden. Zes en dertig jaren van aanhoudende nasporingen verrijkten de aan den onvermoeiden abt OLIVA toe-

vertrouwde verzameling op eene verbazende wijze. Hij bleef in deze betrekking tot aan zijnen dood, welke den 19 Maart 1757 te *Parÿs* voorviel. Men heeft aan zijne werkzame en geleerde pen te danken; Eene Latijnsche *Redevoering*, welke hij in het collegie van *Azolo* voordroeg, *over de noodzakelykheid om de studie der oude gedenkenningen bij die der gebeurtenissen te voegen.* — 2.º Eene *Verhandeling* over de wijze, op welke de studien bij de Romeinen ingevoerd werden, en over de oorzaken door welke letteren onder hen in verval geraakten. — 3.º Eene andere *Verhandeling* over een gedenkstuk van de godin Isis. Deze drie werken zijn in 1758, te *Parÿs*, in 8.vo in het licht gegeven, bij *MARTIN* onder den titel van *verschillende werken van den abt OLIVA.* — 4.º Eene uitgave van een handschrift van *SILVESTRIS*, volgens een oud gedenkstuk van *CASTOR* en *POLLUX*, met de levensbeschrijving des schrijvers, in 8.º — 5.º Eene uitgave in 4.to, van verscheiden brieven van *POGÉE*, welke nog niet in het licht verschenen waren. — Eene *Catalogus* in handschrift van de boekverzameling van den kardinaal *DE ROHAN*, 25 dl.ⁿ in fol. — 7.º Eene *Verta-*

ling in het Latijn, van de *verhandeling over de keuze en de wijze van studie*, door den abt *FLEURY.*

OLIVAREZ (*GASPARD DE GUZMAN*, hertog van), te *Rome*, uit een doorluchtig Spaansch huis geboren, geraakte zeer in gunst bij *PHILIPPUS IV*, en nadat hij 's vorsten gunsteling was geweest, werd hij zijn eerste staatsdienaar, in plaats van den hertog van *UZEDA*, en genoot 22 jaren lang een bijna onafhankelijk gezag. Zijn ministerie was niet gelukkig. Daar *Spanje*, door de oorlogen, welke hetzelfde tegen de magtige naburen onderhield, afgemat was, maakten de door Fransche bespieders aangehitste Kataloniërs, van deze omstandigheid gebruik, om aan het muiten te slaan. De Portugezen handelden insgelijks; maar met een duurzamere geluk, en herkenden in het jaar 1640 den hertog van *Braganza* voor hunnen koning. De te land door de Franschen en ter zee door de Hollanders verslagen Spanjaards, die overal slechts ongelukken ondervonden, stelden zulks, op rekening van de nalatigheid des ministers. Hunne klagten drongen door tot aan den troon. Men was genoodzaakt den minister in het jaar 1643 zijn ontslag te

geven, op den oogenblik, op welken hij, van zijnen geduchtsten mededinger (den kardinaal DE RICHELIEU) ont-heven, de zaken des bestuurs zou kunnen hersteld hebben. OLIVAREZ zou terug geroepen zijn geworden, indien hij zijne hoop niet overijld had, zegt HENAULT. » Want terwijl hij zich regtvaardigen wilde door een geschrift, hetwelk hij in het licht gaf, beleedigde hij vele vermogende lieden, wier wraakzucht zoo bitter was, dat de koning het van pas oordeelde, om hem nog meer te verwijderen, door hem naar *Toro* te verbannen, alwaar hij weldra van verdriet overleed." [Het was de graaf D'OLIVAREZ, die PHILIPPUS IV, nog jong zijnde, aanspoorde, om zich den bijnaam van *Groote* te geven, dien de nakomelingschap gewraakt heeft. OLIVAREZ wilde door dezen titel, de veel omvattende ontwerpen aanduiden, welke hij in de behandeling des gezags bragt: het is tot zijn beheer, dat men het tijdvak des vervals van *Spanje* doet opklimmen. Hij wilde gelijktijdig drie noodlottige oorlogen voeren, in *Italië*, in de *Nederlanden* en in *Duitschland*. De Spanjaards hadden eenigen voorspoed tegen de Duitschers: de voordeelen, welke de be-

roemde SPINOSA in de *Nederlanden* behaalde, werden vruchteloos gemaakt door de verovering van *Brasilië* door de *Hollanders*, en het was te vergeefs, dat hij *Portugal* trachtte te heroveren. Bij het verlaten van het ministerie had hij D. LODEWIJK DE HARO, zijn neef, tot opvolger. Hij overleed in 1643].

OLIVE (PETRUS JOANNES), een minderbroeder van *Serrignam*, in het diocees van *Béziërs*, was een ijverig voorstander van de armoede en van den afstand der goederen. De religieuzen van zijne orde, dié het juk haatten, dat hij hun wilde opleggen, zochten dwalingen in zijne *Verhandeling over de armoede* en in zijne *Verklaring* van het boek der *Openbaring van JOANNES*. Zij meenden er verscheiden in gevonden te hebben, welke op hunne aanklagten veroordeeld werden. OLIVE verklaarde zijne leer in het algemeene kapittel in 1292 te *Parijs* gehouden, en zijne beschuldigers werden tot zwijgen gebragt. Hij overleed te *Narbonne* in het jaar 1297, in den geur van heiligheid.

OLIVET (JOSEPHUS THOU-LIER D'), in 1682, te *Salins* geboren, werd door zijnen vader, later raadshcer

bij het parlement van *Besançon*, opgevoed. Hij begaf zich vroegtijdig onder de Jesuiten, onder welke hij eenen door deszelfs kunde beroemden oom had. Nadat hij zijne begaafdheden in verscheiden vakken, als in de dichtkunde, het preektalent enz. beproefd had, verliet hij deze beroemde maatschappij in den ouderdom van 33 jaren. Eenigen tijd vóór zijn vertrek van de Jesuiten, wilde men hem de opvoeding van eenen prins van *Asturië* toevertrouwen; hij kwam liever naar *Parijs*, in den schoot der letteren leven. Hij werd in weinige jaren zoo zeer beroemd, dat de Fransche akademie hem, toen hij bezig was om, de laatste zorgen aan zijnen stervenden vader te bewijzen, door de enkele overtuiging zijner verdiensten, in 1723, ofschoon afwezig, tot haar medelid verkoos. De beoefening der Fransche taal, werd toen zijn geliefkoosd werk, maar hij vergat de doode talen niet. Hij verbond zich vooral aan *CIGERO*, voor wien hij met eene bewondering bezielid werd, welke naar geestverrukking geleek. Het hof van *Engeland* sloeg hem voor, om eene prachtige uitgave der werken van dezen redenaar te bezorgen. Nadat hij de brieven, die men hem

over dit onderwerp schreef, aan den kardinaal *DE FLEURY* getoond had, en daarbij de rijke beloften van den vreemdeling vergat, wijdde hij den arbeid, dien hij den hertog van *Cumberland* aangeboden had aan de opvoeding van den dauphin toe. Dit uitgebreid en moeilijk werk verscheen te *Parijs* 1740 in 9 deelen in 4.to met uitgezochte *Verklaringen*, zuiver geschreven en vol geleerde aanmerkingen in het licht. De abt *D'OLIVET* had van zijne jeugd af in de uitgebreidste en beroemdste letterkundige betrekkingen gestaan. Hij rekende tot het getal zijner vrienden, den bisschop van *Soissons*, en het geheele huis van *SILLERY*, den kundigen *HUET*, pater *HARDOUIN*, pater *TOURNEMINE*, *DESPREAU*, *ROUSSEAU* enz. den voorzitter *BOUHIER*, enz. *NEWTON* en *POPE* behandelden hem te *Londen*, even als *CLEMENS XI* hem te *Rome* had behandeld, namelijk met eene onderscheiding, die eene hooge achting vooronderstelt. Hij had den gemeenzaamsten toegang tot den kardinaal *DE FLEURY*; de bisschop van *Mirepoi* hoorde hem met vertrouwen. Hij overleed den 6 October 1768. De abt *D'OLIVET* was een voortreffelijke criticus, een ervaren taalkundige. Geleerd

zonder verwaandheid en zonder trotschheid, hij bezat niet minder smaak dan kunde. Zijne werken zijn: 1.º *Entretiens etc.* (*Zamenspraken van CICERO over de natuur der goden*); De voorzitter BOUHIER had deel aan deze vertaling, waarvan de aanmerkingen geleerd zijn. — 2.º De sierlijke en getrouwe *Vertaling* in het Fransch der redevoeringen van DEMOSTHENES tegen PHILIPPUS en van CICERO tegen CATILINA, met den voorzitter BOUHIER gezamenlijk vertaald; 1765 in 12.mo — 3.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de Fransche akademie*) om tot vervolg van die van PELISSON te dienen, in 12.mo, een om deszelfs nasporingen gezocht werk. De stijl van hetzelfde is eenvoudige, en men bemerkt, dat de schrijver meer bedacht is om te onderrigten dan om uit te munten. Daar hij een mensch, van eene zeer gestrengte inborst en een' verrijnden smaak, en een ijverig voorstander der ouden was, is hij met sieraden niet verkwistender geweest, dan PELISSON. Beide hebben gemeend dat eene edele eenvoudigheid het toosel was, hetwelk met dergelyk werk het best overeenstemde. » Toen was, zegt een oordeelkundige criticus, de deftige senaat van de Fransche letterkunde

nog niet in een tooneel veranderd, de akademische vergaderingen waren nog geene schouwspelen geworden, in welke men toejuicht, in welke men fluit, in welke de vrouwen den toon aangeven, en men zag de veertig onsterfelijken nog niet genoodzaakt om de toejuichingen af te bedelen, van eene troep lediggangers, die wil, dat men hen op hunne wijze vermaakt: zij hadden niet te vreezen, om, indien zij over regt en reden spraken, van als geringe kluchtspelers, door de uitjouwingen van een gehoor, dat slechts aardigheden wil, gestoord te worden. — 4.º *Tusculanes* van CICERO, van welke er drie door den abt D'OLIVET en de andere twee door den voorzitter BOUHIER vertaald zijn. — 5.º *Remarques etc.* (*Aanmerkingen op RACINE*). in 12.mo (Zie het artikel van dien dichter en dat van den abt DES FONTAINES): — 6.º *Penseés etc.* (*Gedachten tot CICERO om tot de opvoeding der jeugd te dienen*) in 12.mo Al de vertalingen van den abt D'OLIVET genieten eene algemeene achting. — 7.º *Prosoodie etc.* (*Fransche prosodie*) van een groot nut voor vreemdelingen en inboorlingen. [Ofschoon D'OLIVET in zeer naauwe vriendschapsbetrekkingen met den kardinaal

DE FLEURY, en den bisschop van *Mirepoix* uitdeeler der gunstbewijzen, stond, vragde hij echter nooit iet, en bezat in zijne provincie slechts een klein beneficie. Men zie zijne *Elogé* (Lofrede) in de *Histoire etc.* (*Geschiedenis der leden van de Fransche akademie*) door D'ALEMBERT, 6.e dl.]

OLIVETAN (PETRUS ROBERTUS), bloedverwant van den beruchten CALVINUS, liet te *Neufchâtel*; [werwaarts hij, na zijne eerste prediking, genoodzaakt was geweest de vlugt te nemen] in 1535, in fol. eene *Vertaling* in het Fransch van den bijbel drukken, de eerste, welke naar het Hebreeuwsch en het Grieksch vervaardigd is. Dezelve is in eenen harden en onbeschaafden stijl geschreven, en niet getrouw. De drukletter is Gottisch en de voordragt is zulks niet minder. De zeldzaamheid dier uitgave, is hare eenigste verdienste. Men is van gevoelen, dat CALVINUS het grootste deel aan deze vertaling gehad heeft. OLIVETAN overleefde derzelve in het lichtverschijning niet lang, en overleed in het volgende jaar 1536, te *Ferrara*. Eenige dweepers van zijne partij strooiden uit, dat hij te *Rome* vergeven was; maar dit is

een van allen grond ontbloomt sprookje. Men herdrukte den *Bijbel* van OLIVETAN, te *Geneve* 1540, in 4.to, herzien door JOANNES CALVINUS en N. MALINGRE. Deze uitgave is nog zeldzamer dan de eerste. Men noemt dezelve *Degen Bijbel*, wijl dit het uithangbord des drukkers was.

OLIVIER VAN MALMESBURY, een kundige Engelsche benedictijner van de 11.^e eeuw, na zich op de werktuigkunde te hebben toegelegd, wilde hij DEDALUS navolgen; en in de lucht reizen, hij liet zich boven van een toren neder; maar daar hem de vleugels, welke hij aan zijne armen en beenen had gehecht, slechts op 120 schreden afstands van dezen toren konden voeren, brak hij al vallende de beenen en overleed te *Malmesbury*, in het jaar 1060. Deze afschoon mislukte proefneming, bewijst, dat het den mensch niet onmogelijk is, om zich eenigen tijd in de lucht op te houden. Men weet, dat de pogingen van den beroemden DANTE, van BACVILLE, van PAULUS GUIDOTTI, van een' Jesuit te *Padua*, van een' theatijner-monnik te *Parijs* enz. ook wel gelukten; in 1782, gelukte het den werktuigkundige BLANCHARD, om zich tot eene zekere

hoogte te verheffen. Men moet echter daaruit niet afleiden, dat wij even als de arenden der *Alpen* eens in de lucht zullen zweven; bijna al de vliegende menschen van welke wij gesproken hebben, werden in hunnen val verbrijzeld, en de ontdekking heeft geenerlei gelukkige uitkomst opgeleverd. De heer MONGEZ, regulier kanonik van de congregatie van *Frankrijk*, heeft in eene *Verhandeling over de navolging van de vlugt der vogelen*, in 1778 in de akademie van *Lyön* voorgelezen, zeer bondig aangetoond, dat de pogingen des menschen nimmer tot deze gevaarlijke navolging zouden geraken, welke de vernielendste verwarringen, in alle zaken van dit benedenrond zou brengen. De heer de LA LANDE heeft in eene in 1782 aan de schrijvers van het dagblad der geleerden gerigten brief dezelfde zaak bewezen: *Pennis non homini datis*. Hor. — Zie DANTE-JOANNES BAPTISTA.

OLIVIER (FRANCISCUS), voorzitter met de fluweelen muts, bij het parlement van *Parijs*, in die stad in 1497 geboren, werd in 1542 en 1544, als afgezant naar de rijksdagen van *Spier*s gezonden. FRANCISCUS I, gaf hem

in 1545 den post van kanselier van *Frankrijk*; maar de hertogin van *Valentinois*, deed hem onder HENDRIK II, de zegels ontnemen. Aan het hof van FRANCISCUS II, in 1559 teruggeroepen, bevond hij zich aan hetzelfde toen keizer FERDINAND I, den bisschop van *Trente*, naar *Frankrijk* zond, om aldaar de teruggave van *Metz*, *Toul* en *Verdun*, aan te vragen. De vordering was regtvaardig, en de afgezant van FERDINAND, had er de meeste leden van den raad in doen toestemmen; maar de kanselier, die voorzat verijdelde zijne maatregelen, door voor te slaan om diegenen te onthoofden, die voor de teruggavestemmen zoude. Deze overheidspersoon overleed te *Amboise* in 1560.

OLIVIER (JOANNES), oom van den kanselier van *Frankrijk*, in het voorgaande artikel omschreven, was bisschop van *Angers* in 1532. Toen hij van eenvoudig religieus groot aalmoezenier in het klooster van den heiligen DIONYSIUS, en later abt van den heiligen CREPINUS en den heiligen MEDARDUS van *Soissons* geworden was, verwisseldè hij deze abt dij voor het bisdom *Angers*, in hetwelk hij zijnen tijd,

tusschen de herderlijke bedieningen en de letteren verdeelde. Men heeft van hem een dichtstuk, in het Latijn getiteld: *JANI OLIVARII Pandora, Parijs, 1542*, in 12.mo, en *Reims, 1618*, in 8.vo Deze prelaat bestuurde zijn diocces, met even zoo veel ijver als beleid, en deed het goede zonder pracht en zonder hoovaardigheid; hij overleed den 12 April 1540. — Men moet hem niet verwarren met eenen anderen JOANNES OLIVIER, of OLIVARIUS van *Gend*, hoogleeraar in de welsprekendheid en de Grieksche taal te *Douay*, in het jaar 1624, te *Kamerijk* overleden, die ons verscheiden geachte *Dichtstukken* en eene goede *Uitgave* van den heiligen PROSPERUS heeft nagelaten, verrijkt met verschillende verklaringen, die uitgebreider en naauwkeuriger zijn, dan die, welke tot nog toe in het licht verschenen waren, *Douay, 1577* en later verscheiden malen herdrukt.

OLIVIER (SERAPHINUS), kardinaal, geboortig van *Ly-on*, beoefende te *Bologna*, het burger- en kerkelijke regt. Naar *Rome* gegaan zijnde, werd hij aldaar bekend, bij Prus IV, die hem tot bijzitter der *rota* verhief, wel-

ken post hij gedurende veertig jaren bediende; GREGORIUS XIII en SIXTUS V, maakten van zijne dienst gebruik in verscheiden gezantschappen of nuntiaturen, CLEMENS VIII, verhief hem in 1604, op aanbeveling van koning HENDRIK IV, tot kardinaal. Na den dood van den kardinaal D'OSSAT, werd hij bisschop van *Rennes*. Men heeft van hem: *Deciones Rotæ Romanæ, 2 dl.ⁿ*, in fol. *Rome 1614, Frankfort*, met vermeerderingen en aantekeningen, 1615. OLIVIER overleed in 1609, in den ouderdom van 71 jaren.

OLIVIER (CLAUDIUS MATTHEUS), advokaat bij het parlement van *Aix*, in 1701 te *Marseille* geboren, bragt veel toe tot de oprigting van de akademie van *Marseille*, van welke hij een der eerste leden was. Onstandvastig en buitensporig in alles, bragt hij, nadat hij zich veertien dagen had bezig gehouden, met de beoefening der oude en nieuwe wetten, of om zich met de schoonheden der oude en nieuwe redenaars bekend te maken, veertien andere dagen, dikwijls eene geheele maand door met een werkeloos en beuzelachtig leven. Hij overleed in 1736, na in het licht gegeven te

hebben: 1.° *Histoire etc. (Geschiedenis van PHILIPPUS, koning van Macedonië en vader van ALEXANDER den Grooten)*, 2 dl.ⁿ, in 12.mo De stijl is geenszins geschiedkundig. Dezelve is over het algemeen droog, zonder samenhang en in eenen verhandelenden toon. Men treft in dezelve dikwijls stukken, vol vuur en oorspronkelijke wendingen aan. — 2.° *Mémoires etc. (Verhandelingen over de hulp, gedurende den tweeden Punischen oorlog, door de Marsillianen aan de Romeinen verleend)*. — 3.° *Mémoires etc. (Verhandelingen over de hulp, gedurende den oorlog tegen de Gallen, door de Marsillianen aan de Romeinen verleend)*.

* OLIVIER (WILLEM-ANTONIUS), reiziger en insektenbeschrijver, lid van het instituut en van het landbouwkundig genootschap van Parijs, werd den 19 Januarij 1756, te Arcs, een vlek, bij Frejus geboren. Toen hij zijne eerste studiën volbragt had, begaf hij zich naar Montpellier, alwaar hij den rang van doctor in de geneeskunde verkreeg. Door de lessen van den kundigen GOUAN en door de vriendschap van zijnen medeleerling BROUSSANET, ondersteund, werd hij

zeer voor de natuurlijke historie ingenomen, en legde hij zich ijverig op de beoefening der planten en insekten toe. Hij kwam in den ouderdom van drie en twintig jaren te Parijs, doorwandelde de omstreken van de hoofdstad om derzelve voortbrengsels te kennen en te beschrijven, en stelde den heer BERTHIER VAN SAUVIGNY, intendant van Parijs, die hem tot dat einde had laten komen, verhandelingen over de aardrijksbeschrijving, de delfstofkunde, de kruidkunde enz. ter hand. GIGOT D'ORCY, algemeen ontvanger der geldmiddelen, had eene gedeelte van zijne fortuin opgeofferd, om een kabinet te verzamelen over de natuurlijke historie, van welke de insekten het voornaamste deel uitmaakten. Aangemoedigd door een eerste werk over de vlin- ders van Europa, door pater ENGRAMELLE op zijnen kosten in het licht gegeven (zie GIGOT D'ORCY en ENGRAMELLE in het Aanhangsel) wilde hij eene algemeene geschiedenis der schildvleugelige dieren in het licht geven, en hiertoe mede belastte hij OLIVIER. Niet alleen stelde hij zijn kabinet en de noodige boeken ter beschikking van den insektenbeschrijver; maar hij liet hem naar Engeland en naar Holland reizen, om aldaar de insekten, die men te Parijs

niet had, te beschrijven en te doen afschilderen. OLIVIER belastte zich bijna te gelijker tijd met het gedeelte der *Encyclopédie méthodique*, betrekkelijk de natuurlijke historie der insekten, welke reeds begonnen was door MAUDUYT, die, eigenlijk, slechts eenige algemeenheden en eene soort van vlugtig overzicht had geleverd van de werken, welke tot dusverre over de insektenbeschrijving in het licht waren verschenen. De omwenteling beroofde OLIVIER van den post, welchen hij bij het bestuur van *Parijs* bekleedde, en noodzaakte hem om de twee groote werken, die hij ondernomen had, te staken. De minister ROLAND, die tusschen *Perzië* en *Frankrijk* betrekkingen wilde aanknoopen, welke voor den Franschen handel voordeelig waren, koos, ter uitvoering van zijn ontwerp, OLIVIER en BRUGUIÈRES, die in hun gezantschap nauwkeurige bijzonderheden over *Perzië* en *Turkije* moesten verzamelen. Daar de minister, weldra een slagtoffer der revolutionnaire regeringloosheid was geworden, waren onze beide geleerden genoodzaakt om te reizen, ontbloot van de bescherming van het gouvernement, hetwelk hen gezonden had, en zonder de hun beloofde noodige hulp-

middelen. Zij begaven zich naar *Konstantinopel*, doorkruisten den *Archipel*; en nadat zij den 8 October 1794 te *Alexandrië* geland waren, bezochten zij de eilanden *Candia* en *Santorin*. Zij doorreisden *Syrië*, een gedeelte van *Arabië* en van *Mesopotamië*, en landden eindelijk te *Téhéran* aan, alwaar zij met lof aan hunne zending beantwoordden. Nadat zij verscheiden landstreken van *Perzië* bezocht hadden, kwamen zij zich te *Latakieh* (het oude *Laodicea*) inschepen, van waar zij ten tweede male naar *Konstantinopel* stevenden. Zij doorkruisten vervolgens *Griekenland*, en landden den 24 September 1798 te *Ancona* aan, alwaar de ongelukkige BRUGUIÈRES onder de vermoeyenissen van dien langen togt bezweek (Zie BRUGUIÈRES-JOANNES WILLEM). OLIVIER kwam in de maand December 1798 te *Parijs* aan, voorzien van talrijke verzamelingen over alle deelen van de natuurlijke historie. Hij begaf zich den 26 Januarij 1800, in het instituut en schreef het verhaal van zijne reis, hetwelk veel bijval vond, en in verscheiden talen vertolkt werd. Hij brágt ook spoedig zijne geschiedenis over de schildvleugelige dieren ten einde, en had zich nu

slechts bezig te houden met het vervolg van het *Woordenboek der insekten* voor de *Encyclopédie*, toen hij benoemd werd tot hoogleeraar in de natuurlijke historie in de veeartsenij-school te Alfort. Na het verlies zijner eerste vrouw, had hij troost gevonden in eene nieuwe vereeniging, welke gelukkig was, en zijne fortuin, ofschoon middelmatig, verzekerde hem eene eervolle onafhankelijkheid, toen hij eensklaps door eene kwijnende ziekte aangetast werd. Hij maakte echter nog verscheiden verslagen en ontwierp verhandelingen voor het instituut en voor het Landbouwkundig genootschap. OLIVIER ondernam daarenboven een vervolg op de waarnemingen over de insecten, welke schadelijk zijn aan graangewassen, door nieuwe bewijzen te voegen bij de verhandeling welke hij in het licht had gegeven over de nuttigheid van de beoefening der insecten kennis, voor den akkerbouw en de kunsten. Zijne kwaal nam toe, en hij ging de geboorte lucht inademen, door welke hij weinig verligt werd. Toen hij zich bij zijnen terugkomst te Lyon opgehouden had, vond men hem den 1 October 1814 dood in zijn bed, aan de gevolgen van een aanmerkelijk gezwel van eenen

grooten slagader, welke zelfs de ervaring der geneesheeren niet had kunnen vermoeden, Men heeft van hem: 1.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over de Insektenbeschrijving, den akkerbouw en de kruidkunde*) verspreid in die van het instituut, van het akkerbouwkundig genootschap, en in verschillende dagbladen; — 2.º *Histoire etc.* (*Natuurkundige geschiedenis der schildvleugelige diertjes*), 1789 — 1808, 6 deelen in 4.to, vergezeld van 363 platen; — 3.º *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek van de natuurlijke historie der insecten*) voor de *Encyclopédie méthodique* 1789 — 1819, de acht eerste deelen in 4.to, het eerste deel is van MAUDUYT, een gedeelte van de tweede helft van het achtste deel is van LATREILLE, die met GODARD het werk vervolgd heeft; — 4.º *Voyage etc.* (*Reis door het Ottomanische rijk, Egypte en Perzië*) 1802 — 1807, 3 deelen in 4.to, of 6 deelen in 8.vo, met eenen atlas; — 5.º Vele artikels over insecten in het *Nouveau etc.* (*Nieuw woordenboek over de natuurlijke historie op de kunsten toegepast*) van DETERVILLE, voornamelijk die van de klasse der schildvleugelige diertjes. De *Verhandelingen* in handschrift, wel-

ke OLIVIER aan BERTHIER en SAUVIGNY had ter hand gesteld voor de statistiek van het gebied der stad *Parijs*, welke deze bewindhebber had ontworpen, zijn in de plundering van het huis van dien overheidspersoon verloren geraakt, zoo dat men er niets van in het licht heeft kunnen laten verschijnen.

* OLIVIER (de Vrijheer), een Fransch veldheer, in 1740 geboren. Hij trad als soldaat in het regiment van *Aquitanië*, omhelsde de partij der omwenteling, diende met roem in de eerste oorlogen van de republiek, en in 1793, was hij brigade-generaal. Als zoodanig maakte hij den winter-veldtocht in den *Palts* mede. Gedurende zijn verblijf te *Tweebruggen*, werd hij van knevelarij beschuldigd, gevangen genomen en naar *Metz* gevoerd. Na eene gevangenis van verscheiden maanden, gelukte het hem zich te regtvaardigen en men plaatste hem bij het *Moëzel*-leger, en later bij dat van de *Sambre en Maas*, alwaar hij zich in verscheiden gewigtige gevechten, deed opmerken. Hij verdedigde het hoofd van de brug van *Neuwied*, bragt het zijne toe, tot de inneming der verschansingen, en van het dorp van *Ben-*

dorff, en den 21 April 1797 bemagtigde hij *Wetzlar*. In het volgende jaar verkreeg hij den rang van divisie-generaal, en werd naar het leger van *Napels* tegen de opstandelingen van *Calabrië* gezonden. Bij den slag van *Trebbia* ondersteunde zijne afdeeling den linkervleugel der slag-linie en legde aldaar wonderen van dapperheid aan den dag. Toen hij aan het hoofd van zijne afdeeling, den vijand verdreven had, trof hem op den oogenblik der overwinning een kogel, die hem het been deed verliezen. Men voerde hem naar *Piacenza*; hij werd aldaar door de Oostenrijkers gevangen genomen, die hem op zijn woord van eer de vrijheid terug gaven. In 1800, werd hij benoemd tot inspecteur-generaal bij de monsteringen tot groot officier van het legioen van eer. BONAPARTE benoemde hem vervolgens tot ridder van de *ijzernen Kroon* en gaf hem het bevel over de zestiende afdeeling te *Rijssel*. Nadat hij in 1809 veel had bijgedragen, tot regeling der burgerwachten van die stad, verdedigde hij met dezelve de beroemde scheepstimmerwerf van *Antwerpen* en de kusten van *België*. Hij overleed den 24 September 1813,

betreurd door de soldaten, die hij beminde, en door de inwoners, omtrent welke hij zich bescheiden gedragen had.

* OLIVIER (GABRIËL RAYMOND JOANNES VAN GOD FRANCISCUS D'), den 10 Februarij 1753, te *Carpentras* (fr. dep.^t *Vaucluse*), geboren, zoon van AUGUSTUS RAYMOND D'OLIVIER, kanselier van het hooge gerechtshof, was lid van de vertegenwoordigende vergadering van dat gewest, en als zoodanig werd hij met de heeren BOISSIÈRE en DUCROS naar de constituerende vergadering afgevaardigd, om dezelve geluk te wenschen met hare werkzaamheden, en om tevens voor de belangen des lands te waken. Tijdens hunne zending, droegen valsche afgevaardigden van *Avignon*, een van het *Venaisinsche* onderscheiden staat, de wenzelijke of gewaande wensch van *Avignon*, om met *Frankrijk* hereenigd te zijn, aan de nationale vergadering voor. De afgevaardigden van het *comtat*, die geen afgevaardigden van *Avignon* waren, zwegen. Maar nadat deze den wensch van de vereeniging van het *Venaisinsche* met *Frankrijk* ook geuit hadden, en nadat BOUCHE den uitdrukkelijken voorslag had gedaan, om deze vereeniging te bevelen, verzet-

ten zich D'OLIVIER en zijne ambtgenooten met nadruk daartegen; zij betuigden in den naam hunner lastgevers hunne getrouwheid aan den Paus, hunnen wettigen vorst, en zij bepaalden zich, om slechts te verzoeken, dat *Frankrijk* geene hinderpalen zou stellen tegen de maatregelen, welke de inwoners van het *comtat*, onder het gezag van hunnen vorst, zouden nemen, om hun land in rust te houden. Het gelukte hun, om de voorgestelde vereeniging te beletten; maar de leden der vergadering kwamen kort daarna op hunnen last terug, en de vereeniging werd bij een besluit van den 14 September 1791 vastgesteld. D'OLIVIER ontsnapte door de vlugt aan de vervolgingen en de aanslagen der revolutionairen. Kort voor den val van ROBESPIERRE meende hij zich, voor de veiligheid der lieden, welke hem eene schuilplaats hadden verleend, gevangen te moeten geven; en weldra zou hij voor de revolutionaire regtbank van *Oranje* betrokken zijn geweest, indien het bloed- en schrikbewind, hetwelk op *Frankrijk* drukte, op het gedenkwaardig tijdstip van den 9 Thermidor niet opgehouden had. Hij nam in het jaar 8 (1800) eenen post aan van regter bij

het hof van *appel* van *Ni-mes*, en werd achtereenvolgend raadsheer bij het keizerlijke hof en bij het koninklijke hof, waarvan hij deken was. Bij de reorganisatie van 1818 ontving hij, met den titel van honorair raadsheer, zijn ontslag. Hij overleed den 30 November 1823 in groote gevoelens van godsvrucht te *Malemort* (*Vaucluse*). Hij was lid der arkadische akademie van *Rome* en van verscheiden letterkundige akademieën en genootschappen. Hij is de schrijver van een aantal werken over de rechtsgeleerdheid en over andere onderwerpen, de voornaamste zijn: 1.º *Principes etc. (Grondregels over het Romeinsche burgerregt)*, *Parijs*, 1776, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º *Civilis doctrinae analysis philosophica*, *Rome*, 1777, in 4.to — 3.º *Essai etc. (Proeve over de deugd)*, *Avignon*, 1783, in 12.mo — 4.º *De la réforme etc. (Over de hervorming der burgerwetten)*, 1786, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 5.º *Essai etc. (Proeve over de overeenbrenging der Fransche plaatselijke regten)*, 1787, 1 dl. in 8.vo — 6.º *De la rédaction etc. (Over de redactie der wetten in de monarchale staten)*, 1789, 1 dl. in 8.vo, nieuwe uitga-

ve in 1815. — 7.º *Nouveau etc. (Nieuw burgerlijk wetboek, voorgesteld aan de Fransche natie en onderworpen aan de nationale vergadering)*, 1789, 1 dl. in 8.vo — 8.º *Essai etc. (Proeve over de kunst der wetgeving)*, 1800 in 1815, in 8.vo herdrukt, met waarnemingen, betrekkelijk het voordeel van de vereeniging van alle godsdienstige gezindheden in eene eenige. — 9.º *l'Esprit etc. (De geest van ORPHEUS of de wederkerige invloed van de toonkunst, de zedekunde en de wetgeving)*. Onder de werken, welke hij in handschrift heeft nagelaten, bevindt zich eene vrije vertaling van het Italiaansche werk van EXIMENO, ten titel voerende: *Dell'origine e delle regole della musica, colla storia del suo progresso, decadenza e rinuovazione*.

OLLENIX. — Zie MONTREUX.

OLYBRIUS (ANICIUS), keizer uit de oude en doorluchtige familie der Aniciussen, trad in den echt met PLACIDIA, de zuster van keizer VALENTIANUS III, die hem in het jaar 464 tot consul benoemde, en aan het hoofd van een leger naar *Italië* zond. De veldheer RICIMER

was aldaar tegen keizer ANTHEMIUS opgestaan. De muiteling liet, nadat hij ANTHEMIUS onttroond had, OLYBRIUS, in plaats van hem te bevechten, in het begin 472 tot keizer uitroepen. OLYBRIUS bleef vreedzaam bezitter van het keizerrijk van het *Oosten*; maar hij had den tijd niet, om iets belangrijks uitterigten. Hij overleed den 23 October, na eene zeer korte regering. Deze vorst maakte zich bemind door zijnen moed, zijne godsvrucht en zijne vaderlandsliefde. Hij liet eene dochter na, JULIANA genaamd, die met den patriëciër ARIOBINDES in den echt trad; deze wees het keizerrijk van het *Oosten* van de hand, dat het door het gedrag van keizer ANASTASIUS misnoegd volk van *Konstantinopel*, hem wilde doen aannemen.

OLYMPIAS, dochter van den Epirischen vorst NEOPTOLEMUS, zuster van ALEXANDER, mede koning van *Epirus*, gemalin van PHILIPPUS, koning van *Macedonië*, en moeder van ALEXANDER den *Groote*, is evenzeer door haar verstand, als door hare heerschzucht bekend. Nadat haar gemaal haar van ontrouw verdacht hield, verstiet hij haar, om met CLEOPATRA, de nicht van ATTALUS, in den echt te treden. OLYMPIAS was des

te gevoeliger voor haren val, daar de huwelijksplegtigheden harer mededingster prachtig waren. ATTALUS was onvoorzigtig genoeg, om te midden van eenen, gedurende den loop dezer schitterende feesten gegeven maaltijd te zeggen: » Dat hij den goden nu om niets meer te smeeken had, dan om aan koning PHILIPPUS, eenen wettigen opvolger te schenken." ALEXANDER, de zoon van PHILIPPUS, over dezen dubbelen hoon zijner moeder en hem aangedaan, verontwaardigd, zeide hem: *Ellendige, ziet gij mij dan voor eene bastard aan?* En wierp hem te gelijkertijd zijnen beker naar het hoofd. Na den dood van PHILIPPUS, aan welken men OLYMPIAS verdacht hield van deel genomen te hebben, snelde zij uit *Epirië* toe, werwaarts zij bij den koning haren broeder, de wijk had genomen, en kwam *Macedonië* in opstand brengen. Toen zij zich met verontwaardiging den hoon herinnerde, dien men haar had aangedaan, vergaderde zij al de verspreide leden van PAUSANIAS, een der lijfwachten en moordenaar van haren gemaal, zette hem eene gouden kroon op het hoofd, en nadat zij hem de laatste eer bewezen had, plaatste zij de urne, in welke zijn over-

blijfsel was, naast die des konings van *Macedonië*. Al hare zorgen bepaalden zich alstoen, om haren zoon te leiden, die ongaarne geleid werd. Zij bespotten hem somtijds over zijne ijdelheid. Toen ALEXANDER in eenen brief, dien hij haar schreef, den titel van *Zoon van JUPITER* had aangenomen, antwoordde zij hem: » Wat heb ik gedaan, om mij met JUNO in oneenigheid te willen brengen? » Toen de held van *Macedonië* overleden was, stelde zijne moeder pogingen in het werk, om een gedeelte van zijn rijk te behouden. PHILIPPUS ARIDEUS en deszelfs gemalin EURIDICE, verwekten onlusten in *Macedonië*. OLYMPIAS deed hen beide, op eene wreede wijze sterven. Zij beval daarenboven nog de lijfstraf van NICANOR, broeder van CASSANDER en van honderd der voornaamste Macedoniërs, die aan zijne partij gehecht waren. CASSANDER, over zoo vele wreedheden verbitterd, kwam te *Pydna*, werwaarts deze vorstin gevlugt was, belegeren. De stad gaf zich over, en OLYMPIAS werd in het jaar 316 vóór J. C. ter dood veroordeeld. De bloedverwanten dergenen, welke zij had laten ombrengen, waren hare scherpregters.

OLYMPIODORUS, een Grieksche monnik, die volgens het meest algemeene gevoelen, omtrent het jaar 990 bloeide. Men heeft van hem eene *Verklaring* van den *Ecclesiasticus*, door pater FRONTON-DU-DUC, in het Grieksch en in het Latijn in het licht gegeven, in het aanhangel tot de bibliotheek der kerkvaders, 1624. Deze verklaring is kort, maar geleerd en wel geschreven. Men schrijft hem ten onrechte eene volledige verklaring van het boek JOB toe; dezelve is van NICETAS SERRON. Velen zijn van gevoelen, dat OLYMPIODORUS, diaken was van de kerk van *Alexandrië* of van *Konstantinopel*, en dat hij de schrijver is van de *Verklaringen* van het boek *Over de luchtverschijnselen* van ARISTOTELES, 1551, in fol., en van de boeken, *Georgias Alcibiades* en *Phædon* van PLATO en van eene *Levensbeschrijving* van dezen wijsgeer, in welke vele zaken voorkomen, die slechts in DIOGENES LAERTIUS gevonden worden. JACOBUS WINDET heeft deze levensbeschrijving in het Latijn vertaald en met geleerde aantekeningen vermeerderd. — Men moet hem niet verwarren met OLYMPIODORUS van *Thebe* in *Egypte*, een Heiden, die

eene *Geschiedenis* van 407 tot 425 heeft geschreven, opgedragen aan THEODOSIUS *den Jonge*, over wien PHOTIUS in zijne *Bibliotheek* spreekt.

OLYMPO. — Zie OLIMPO.

OMAR I (ABOU-HAFSA-IBN-AL-KHATTAB), tweede kalief der muzelmannen na MAHOMED zijnen schoonzoon, versloeg ALI, dien MAHOMED tot zijnen opvolger benoemd had en volgde ABUBEKR in het jaar 634 na J. C. op. [Hij was in den beginne een der vurigste vervolgers van MAHOMED geweest; eens doorstak hij bijna zijne zuster, wyl hij haar lezende vond in den Koran. Na zelfs dat boek doorloopen te hebben, werd hij er geheel mede ingenomen, ging den profeet bezoeken, en legde zijne Muzelmansche geloofsbelijdenis af. Zijne dochter werd eene der vrouwen van MAHOMED. Bij den dood des profets, was OMAR de eerste, die zijn ligchaam als onbederfelijk verklaarde.] Deze vorst was een der snelste veroveraars, die de aarde verwoest hebben. Hij wendde zijne wapens in 635 tegen de Christenen, maakte zich meester van *Damascus*, de hoofdstad van *Syrië*, bragt vervolgens *Phe-nicië* onder het juk, alwaar

zijne troepen de ongehoordste geweldenarijen bedreven om het Mahometismus in te voeren, want slechts door dergelijke prediking heeft deze secte toegenomen. In denzelfden tijd trokken zijne luitenants in *Perzië*, en versloegen koning ISDEGERDUS in eenen geregelden veldslag. Deze overwinning werd gevolgd door de inneming van *Madain*, de hoofdstad van het Perzische rijk. AMROU, een zijner luitenants, versloeg de troepen van keizer HERACLIUS; *Memphis* en *Alexandrie* gaven zich over, geheel *Egypte* en een gedeelte van *Lybië* werden veroverd. In dezen oorlog werd de vermaarde boekverzameling van *Alexandrie*, gedenkteeken van het vernuft en de dwalingen der menschen, hetwelk door PROLEMUS PHILADELPHUS begonnen en door zoo vele koningen vermeerderd is. De barbaarsche en onwetende veroveraars wilden van geene andere wetenschap weten dan van die des *Alkorans*. OMAR wendde zich vervolgens naar *Jeruzalem*; trok aldaar in 638 na eene belegering van twee jaren zegevierend binnen. De onderneming, om het oude door de koningen gegraven en daarna door TRAJANUS herstelde kanaal te vernieuwen, en zoo doende den *Nijl* met de *Rode-zee* te

vereenigen, werd door een' landvoogd van *Egypte* onder het kalifaat van OMAR beproefd, maar had geen goeden uitslag. Niets wederstond aan de wapens der Muzelmannen: zij drongen hunne overwinningen tot in *Afrika*, en volgens sommigen zelfs tot in *Indië* door. Het was een overstromende waternoed, die alles verwoestte, eene plaag des hemels, even als de benden van ATILA, gezonden om de Christenen te tuchtigen. OMAR bepaalde zich in zijne tafel en in zijne kleeding alleen tot datgene wat noodzakelijk was, daar hij zich met niets anders voedde, dan met gerstenbrood, en niets dronk dan water, en al de gestrengheden uitoefende, die in den *Alkoran* voorgeschreven worden. Hij werd te *Jeruzalem* in het jaar 644 door een' Perzischen slaaf vermoord. Hij heeft groot *Cairo* gebouwd. Bij de Perzers is zijne herinnering in afgrijzen, wijl hij het kalifaat op ALI overweldigd heeft.

OMAR II, 13.^e kalief van den stam der Ommiaden (zie OMMIAH) volgde zijnen neef SOLIMAN in het jaar 717 na J. C. op. Hij viel *Konstantinopel* met alle bedenkelijke werktuigen en krijgslisten aan; maar hij werd genood-

zaakt om er het beleg van op te breken, en daar zijne vloot door eenen verschrikkelijken orkaan vernield was, zoo wreekte hij zich hierover op eene wreede wijze op de Christenen van zijn rijk. Zijne dweezucht voor den *Koran* was bloeddorstig en wreed. Daar hij den schijn had als of hij voor de afstammelingen van ALI den weg tot den troon op nieuw had willen openen, werd hij in het jaar 720 na J. C., na eene regering van twee jaren en vijf maanden, door zijne familie nabij *Emisa*, eene stad in *Syrië*, vergeven.

OMEIS (MAGNUS DANIEL), in 1646 te *Neurenberg* geboren, verkreeg door zijne kunde den post van hoogleeraar in de welsprekendheid, in de zedekunde en in de dichtkunde te *Altorf*, alwaar hij in 1708 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Ethica pythagorica*. — 2.º *Ethica platonica cui accessit speculum virtutum quotidie consulendum*; — 3.º *Theatrum virtutum et vitiorum ab Aristotele omissorum*; — 4.º *Juveni Historia evangelica cum notis*.

OMER (*Heilige*), AUDOMARUS, in het dal van *Gol-denthal*, nabij *Constans* aan den boven *Rijn*, uit eene

adellijke en rijke familie geboren, begaf zich van zijne jeugd af in het klooster van *Luxeuil*, en werd in 636, op verzoek van koning **DAGOBERT** tot bisschop van *Terouane* verkozen. Hij werkte ijverig om de Godsdienst in zijn diocees te doen bloeijen, en stichtte het klooster van *Sithiu*, aan hetwelk de heilige **BERTINUS**, die er de tweede abt van was, zijnen naam gaf. Zijn dood was heilig even als zijn leven; dezelve viel voor op den 9 September 670, omtrent welk tijdstip men echter niet oyer-eenstemt.

† **OMMEGANCK** (**BALTHASAR-PAULUS**) een beroemde landschapschilder, werd den 26 December 1755 te *Antwerpen* geboren, en legde van zijne kindschheid af eenen groote aanleg voor de teekenkunde aan den dag. Hij begon zich op het schilderen toe te leggen onder opzigt van **HENDRIK ANTONISSEN**, landschap- en dieren-schilder. Weldra maakte de jeugdige **OMMEGANCK** snelle vorderingen in die wetenschap, en verwierf de eervolste aanmoedigende getuigenissen van de beroemdste kunstenaars. Hij had nauwelijks den ouderdom van 25 jaren bereikt, toen hem de roem te beurt viel van aan de genie der Vlaamsche school

eene nieuwe wending te geven: hij boezemde den jongen Belgischen schilders den lust in voor de landschappen, welke in dit land zoo verwaarloosd was, en in welken de oude Hollandsche meesters zich zoo beroemd hadden gemaakt. **OMMEGANCK** was ook een der opzigtters van de akademie der kunsten van *Antwerpen*, van welke de eerste grondslagen in 1788 gelegd werden. In 1805 werd er, ten tijde van de tentoonstelling van kunstvoorwerpen te *Parijs*, een der voortbrengselen des penseels van den heer **OMMEGANCK**, als een der schoonste schilderijen der zaal, bekroond. Het Fransche bestuur kocht hetzelve aan. Kort daarna benoemde het Fransche instituut, de beroemde verdiensten van den kunstenaar huldigende, hem tot een van deszelfs corresponderende leden. Bij de herstelling der *Bourbons* in *Frankrijk*, werd de heer **OMMEGANCK** door den koning der *Nederlanden* verkozen om bij het Fransche bestuur de teruggave der meesterstukken van de Vlaamsche school te bevorderen, een last, welken hij op de loffelijkste wijze ten uitvoer bragt. In zijn vaderland teruggesleerd, benoemde hem de koning, ten bewijze zijner tevredenheid, tot ridder van de orde van den *Nederland-*

schen leeuw. » De heer **OMMEGANCK**, zegt **SNYERS**, was een van die bevoorregte wezens, wier hand in alles de getrouwe en gelukkige tolk der verbeelding is. Welke bekoorlijkheden welke vlugheid vindt men niet in zijne landschappen, hetzij dat hij de bergachtige velden van de provincie *Luik* voorstelt, welke hij dikwerf doorwandelde, en van welke hij in zijne schilderstukken geene enkele bekoorlijke ligging vergeten heeft, hetzij dat hij aan ons gezigt een lagchend veld aanbiedt, hetwelk door eene vreedzame hut en de bezigheden des landbouwers verlevendigd wordt! Welke waarheid in zijne samenstellingen, vooral wanneer hij die menigte van versierselen, welke dezelve dikwijls kenmerkt, heeft weten te matigen! Welke bevalligheden, welk leven in die kudden, met welke hij zijne landschappen versiert heeft! Hoe levendig zijn deze geiten en deze schapen! Men ziet de zelve huppelen, kluchtspongen maken, het malsche gras gretig herkaauwen!" De heer **OMMEGANCK**, heeft zich als een onvermoeid kunstenaar met ijver aan zijne neiging voor de wetenschappen overgegeven, tot aan de laatste oogenblikken zijns levens toe, hetwelk den 18 Januarij 1826 eindigde. Hij heeft teekeningen nagela-

ten, welke de eigenschap en de verdiensten van schilderijen hebben. De heer **BURTIN**, heeft aan zijne talenten het verschuldigde regt doen wervaren in zijnen *Verhandeling over de noodige kundigheden*.

† **OMMEREN** (**RICHARDUS VAN**) rector der latijnsche school van *Amsterdam*, werd in 1758 geboren. Met veel smaak en eené diepe kennis der oude classieke schrijvers begaafd, bewees hij der letterkunde uitstekende diensten, van af 1785, het tijdstip, op hetwelk hij tot de zoo even genoemde posten beroepen werd, tot aan zijnen dood, voorgevallen den 6 Januarij 1796. **VAN OMMEREN** bezat in eenen zeldzamen graad de begaafdheid, om zijnen leerlingen liefde voor de letteren en vooral voor de dichtkunde in te boezemen; ook zijn er uit zijne school vele leerlingen gekomen, die zeer loffelijk hetzij in deze loopbaan of wel in de staatkunde, uitgemunt hebben. Wij zullen ons bepalen met slechts de namen van de heeren **FALCK**, **SIEGENBEEK**, **VAN LENNEP** en **TEN BRINK** te noemen. **VAN OMMEREN**, heeft bewijzen van zijnen smaak en van zijne geleerdheid geleverd, in eene uitmuntende verhandeling over **HORATIUS**, in 1789, in

8.vo te *Amsterdam*, in het licht gegeven. Niet tevreden met zijnen leerlingen, zucht voor de dichtkunst in te beo-zemen, was VAN OMMEREN, zelf een zeer goed Latijnsch dichter. Men heeft van hem in die taal *Sylvia*, 1778, in 8.vo *Elogium Eyberti de Vry Temminck, Amsterdammensium consulis*, *Amsterdam*, 1785, in 4.to, en dichtstukken in de *Kunsten Letterbode*, van 26 Mei 1797. Nog heeft men van hem eene verzameling van uitgezochte stukken, uit verschillende Latijnsche dichters ontleend, te danken: (*Anthologia poetica*); met eene zeer welgeschreven voorrede. *Amsterdam*, 1793, in 12.mo; behalve eene zeer sierlijke redevoering vol vuur en vaderlandsliefde, voorge-dragen den 3 April 1795, bij gelegenheid van eene prijs-uitdeeling zijner leerlingen, *Amsterdam*, 1795, in 8.vo

OMMIAH, OMMIACH of lie-
ver OMAH, een Arabisch
vorst, de stamvader van het
geslacht der Ommiaden, dat
langen tijd over de Turken
geregeerd heeft. Men komt
niet eenparig overeen om-
trent het getal der sultans,
welke hetzelfde opgeleverd
heeft, noch omtrent het juiste
tijdstip, op hetwelk hetzelfde
is te niet gegaan: maar des-

zelfs langste duur kan niet
dan van 652 tot 749 uitge-
strekt worden. [De kaliefs
der Ommiaden hebben twee
takken gevormd: de eene in
Syrië door MOAWYAH; en
de andere in *Spanje*, in 756
door ABDEL RAHMAN].

* O-MORAN (JOZEF), een
republikeinsch veldheer, in
1750 te *Delphin*, in *Ierland*,
uit eene aanzienlijke familie
geboren. Hij kwam jong in
Frankrijk, en trad in dienst
bij het Iersche regiment van
DILLON. Na de revolutionnaire
grondbeginselen omhelsd te
hebben, werd hij kolonel en
later onder DUMOURIEZ tot
veldmaarschalk benoemd. Hij
onderscheidde zich in den Bel-
gischen oorlog, en in 1792
werd hij tot den rang van di-
visie-generaal benoemd. Hij
voerde het bevel te *Conde* en
te *Doornik* en werd door de
conventie met lof overlan-
den; maar hij stiet het hoofd
voor *Cassel*, en deze zelfde
conventie beschuldigde hem
van ongeschiktheid, dat is,
volgens den grondregel der
dwingelanden van *Frankrijk*,
van niet geslaagd te hebben,
hetwelk toenmaals eene mis-
daad van *gekwetstenatie* was.
Den 16 Augustus 1793 in
hechtenis genomen, en ge-
boeid naar *Parijs* gezonden,
werd hij den 6 Maart 1794
door de revolutionnaire regt-

bank ten dood veroordeeld.

OMPHALIUS (JACOBUS), geboortig van *Andernach*, in het keurvorstendom *Keulen*, was een bekwaam regtsgeleerde, raadsheer van den hertog van *Kleef*, en onderwees de regten te *Keulen*. Hij overleed in 1570. Men heeft van hem verscheiden werken in het latijn, die eene bondige letterkunde aan den dag leggen onder anderen: 1.° *De officio et potestate principis, Bazel, 1550*; — 2.° *De elocutionis imitatione et apparatu liber, Parijs, 1562*; — 3.° *De usurpatione legum*; — 4.° *De civili politica*.

ONAN, zoon van **JUDA**, en kleinzoon van **JACOB**. Toen **JUDA THAMAR** tot vrouw aan zynen oudsten zoon **HER** gegeven had, overleed deze zonder kinderen na te laten. Toen deed **JUDA THAMAR** met **ONAN** zynen tweeden zoon in den echt treden, opdat hij den naam zyns broeders zou zien herleven. Maar **ONAN** bellette door een verfoeijelijk bedrijf dat **THAMAR** moeder werd, en de Heer trof hem met den dood. Van daar komt de aan de zelfbevelekking gegeven naam van *onanismus*. De heer **Tissot** heeft in eene voortreffelijke verhandeling over het *onanismus*

mede in het Nederduitsche vertaald, onder den titel van *Onanismus of verhandeling over de ziekten oorspronkelijk uit de zelfbesmetting, Utrecht 1792*, in 8.° 3.° uitg. de natuurkundige kwalen doen opmerken, welke deze ondeugd voortgebragt heeft. Vóór hem had een Engelsch geleerde hetzelfde aangetoond in een werk, waaruit de Zwitsersche geneesheer veel partij heeft getrokken.

ONESIMUS, een Phrygiër, slaaf van **PHILEMON**, vriend van den heiligen **PAULUS**, bestal zynen meester aanmerkelijk, redde zich door de vlugt en ontmoette den heiligen **PAULUS** te *Rome*. Deze apostel bekeerde hem, en gaf hem eenen brief voor **PHILEMON** mede. Niets is treffender en beter gezegd dan die brief, die in den canon der gewijde boeken geplaatst is; **ERASMUS** beschouwde denzelfden als een meesterstuk in den briefstijl. **PHILEMON** verrukt van zynen slaaf **Christen** te zien, overlaadde hem met weldaden door hem in vrijheid te stellen, en zond hem terug naar den heiligen **PAULUS** te *Rome*, aan wien hij zeer gehecht werd. De apostel maakte hem nog met den heiligen **TYCHICUS** overbrenger van den brief, dien hij

aan de Colossensers zond, in welken hij hem zijn geliefden en getrouwen broeder noemt (*cum ONESIMO charissimo et fideli fratre*): zij gebruikte hem verder, in de bediening des evangelies en benoemde hem volgens den heiligen HIERONYMUS (Ep. 62 c. 2) tot bisschop van Berea in Macedonië, alwaar hij zijn leven met den marteldood bekroonde. — Het schijnt, dat men hem niet moet verwarren met den heiligen ONESIMUS, derden bisschop van Efese, wiens lofrede men vindt in den brief, dien de heilige aan de inwoners van Efese schreef. Indien men echter onderstelt dat ONESIMUS den heiligen PAULUS veertig jaren overleefd heeft, betel niets, wat de tijdrekening betreft, om dit gevoelen van BARONIUS en van andere geleerden aan te nemen. Het is waar dat de Grieken zijnen marteldood onder DOMITIANUS in het jaar 95 stellen; maar niets schijnt de naauwkeurigheid dezer tijdrekening voldoende te staven.

ONESIPHORUS, een leerling van den heiligen PAULUS, onderging den marteldood met den heiligen PORPHYRUS, en werd aan den staart eens paards gesleept. Dit ten minste vinden wij in de Grieksche levensbeschrijvers der heiligen,

volgens oude vertalingen. Het is zekerder, dat hij aan den heiligen PAULUS dierbaar was, en dat hij hem in zijne geheele familie groote diensten bewees, zoo als men ziet in den tweeden brief aan TIMOTHEUS *Det Misericordiam Dominus Onesiphori domui qui me refrigeravit, et catenam meam non erubuit; sed cum Romam venisset, sollicitè me quæsivit et invenit.*

ONGOSCHIO. — Zie FIDELI.

ONIAS I, de opvolger van JEDDOA of JOADDUS, werd in het jaar 324 vóór J. C. opperpriester. Gedurende zijn bestuur, nam PTOLEMEUS, bijgenaamd Soter, de zoon van LAGUS, Jeruzalem door verraad in, op eenen sabbathdag toen hem de Joden, als vriend in de stad ontvingen hadden. Hij overleed in het jaar 300.

ONIAS II, hooge priester in het jaar 242 vóór J. C., was een man, die weinig verstand bezat en zeer gierig was. Hij weigerde om den cijns van twintig talenten zilver te betalen, welke zijne voorgangers altijd aan de koningen van Egypte, als eene hulde, aan die kroon bewezen, voldaan hadden. De toenmalige vorst PTOLEMEUS EVERGETES, zond een

zijner hovelingen naar *Jeruzalem*, om de achterstallige schulden, die zeer aanmerkelijk waren, in te vorderen: terwijl hij die stad bedreigde, om, indien dezelfde zulks van de hand wees, *Judea* aan de plunderzucht zijner soldaten ter prooi te laten, en er in plaats van de Joden, andere inwoners heen te zenden. Deze bedreigingen bragten algemeene onsteltens in *Jeruzalem* te weeg; ONIAS was de eenigste, die er niet over verschrikt werd; en de Joden zouden de uiterste rampen ondergaan hebben, indien JOZER, de neef van den hoogepriester, den storm door zijne voorzigtigheid niet afgewend had. Hij liet zich als afgevaardigde, naar het hof van *Egypte* zenden: hij wist den geest des konings en der koningin, zoo wel te winnen, dat hem de ontvangst der belastingen des konings, in de provincien van *Cæles-Syrië* en van *Palestina*, werd opgedragen. Deze post stelde hem in staat, om de door zijnen oom verschuldigde sommen te voldoen, en was het behoud zijner natie. ONIAS overleed in het jaar 229 vóór J. C. en had zijnen oom SIMON II, tot opvolger.

ONIAS III, zoon van SIMON, van wien men in het 50 Hoofd. van het boek *Ecclesiasticus* de schoonste lofspraak vindt; en kleinzoon van ONIAS II werd in het jaar 200 vóór J. C., na den dood zijns vaders, tot hoogepriester verheven. Hij was een regtvaardig man. Zijne godsvrucht en zijne standvastigheid deden in *Jeruzalem* de wetten Gods eerbiedigen en in acht nemen, en boezemde zelf aan de afgodische koningen en vorsten eenen grooten eerbied voor den tempel des Heeren in. Onder hem viel de geschiedenis van HELIODORUS voor. Een Jood, SIMON genaamd, gebelgd over den tegenstand, met welken ONIAS zijne onregtvaardige ondernemingen te keer ging, liet aan SELEUCUS, koning van *Syrië*, zeggen, dat er in de schatkamers des tempels aanzienlijke sommen waren, die hij gemakkelijk in de zijnen kon doen overstorten. De koning zond op dien raad HELIODORUS (zie dat artikel) naar *Jeruzalem*. De trouwelooze steeds tegen ONIAS meer en meer ingenomen SIMON, hield niet op, om hem voor den oorsprong van alle oneenigheden, die hij zelf verwekte, te doen doorgaan. ONIAS, die voor de gevolgen van die beschuldigingen be-

ducht was, besloot om naar *Antiochië* te gaan, ten einde zich bij den koning SELEUCUS te regtvaardigen: middeleerwijl overleed die vorst. Nadat ANTIOCHUS EPIPHANES hem opgevolgd was, kocht JASON, de broeder van ONIAS die vurig verlangde, om tot het opperpriesterschap verheven te worden, hetzelfde voor geld van den koning, en verstiet zijnen broeder uit hetzelfde, die zich naar de schuilplaats van het bosch van *Daphné* begaf. Die heilige man was aldaar niet veilig; want MENELAUS, die het opperpriesterschap aan JASON ontweldigd, en de gouden vaten des tempels geplunderd had, de verwijtingen, die ONIAS hem over dezelve deed, moede, liet hem door den landvoogd ANDRONICUS vermoorden. Deze moord mishaagde aan iedereen. Zelfs de koning, over den dood van zulk een groot man gevoelig, kon zijne tranen niet wederhouden, en wreekte denzelfden op den moordenaar, dien hij op dezelfde plaats deed dooden, op welke hij die goddeloosheid bedreven had (163 vóór J. C.) ONIAS liet eenen zoon na, die, daar hij zich van de waardigheid zijns vaders, door de heerschzucht van JASON en MENELAUS, zijne oomen, en door de onregtvaardigheid der koningen

van *Syrië* uitgesloten zag, naar *Egypte*, tot den koning PTOLEMEUS PHILOMETOR vlugtte. Die vorst verleende hem het verlot om in het landschap *Heliopolis*, den waren God eenen tempel te laten bouwen. Hij noemde dien tempel *Onion*, en nam in de bouworde dien van *Jeruzalem*, tot voorbeeld. Hij stelde aldaar priesters en levieten aan, die dezelfde dienst verrigttten en dezelfde plegtigheden ten uitvoer bragten, als in den waren tempel. De koning legde hem groote landgoederen en aanzienlijke inkomsten toe, tot onderhoud der priesters en voor de behoeften des tempels. Na de verwoesting van *Jeruzalem*, liet VESPASIANUS, die vreesde, dat de Joden zich naar *Egypte* zouden begeven, en aldaar hunne Godsdienst oefeningen in den tempel van *Heliopolis* voortzetten, denzelfden van alle sieraden berooven en de deuren derzelve sluiten.

ONIAS, een zeer deugdzaame Jood, verwierf in het jaar 70 vóór J. C., door zijne gebeden bij God het einde van eenen wreeden hongersnood, welke zijne landgenooten kwelde; maar hij werd enkel met ondank beloond. Toen hij den oorlog over het opperpriesterschap

tusschen HYRCANUS en ARISTOBULUS ontstoken zag, begaf hij zich in eene spelonk, om geen deel aan die gruwelen te nemen, dewijl beide partijen uit Joden zamengesteld waren. Hij werd echter beschuldigd van tot die van HYRCANUS te behooren. Daar men hem wilde noodzaken om ARISTOBULUS en de aan den tempel verbodene offeraars te vervloeken, deed de heilige man dit gebed: » Groote God, dewijl deze uw volk, en gene uwe offeraars zijn, zoo smeek ik U om noch de eene noch de anderen te verhooren! » Het woedende volk overlaadde hem weldra met steenen; en deze misdaad werd kort daarna door dezelfde ramp gestraft, van welke God hen, op zijne voorbede bevrijd had. (FLAVIUS JOSEPHUS *Joodsche Geschiedenis* 14.^e boek, 3.^e hoofddeel.)

ONKELOS, bijgenaamd de *Bekeerde*, een beruchte rabbijn der 1.^e eeuw, is de schrijver van de eerste *Chaldeeuwse verklaring*, over de vijf boeken MOZES, door hem *Targum* genaamd. Men leest, in den *Talmud* dat hij de lijkstaatsie bestuurde van GAMALIËL, den meester van den heiligen PAULUS, en dat hij, om dezelve luis-

terrijker te maken, bij dezelve meubels verbrandde, ter waarde van 10,000 gulden. Het was de gewoonte der Hebreërs, om het bed en de overige meubels der koningen na hunnen dood te verbranden. Men nam dezelfde plegtigheden in acht bij de lijkstaatsien der voorzitter van de synagogen, zoo als GAMALIËL was.

ONOMACRITUS, een Grieksch dichter, dien men voor de schrijver van een dichtstuk der Argonauten, aan ORPHEUS toegeschreven, houdt, leefde in het jaar 516 vóór J. C. Hij werd door HIPARCHES, een der zonen van PISTRATES, uit *Athene* verdreven.

ONOSANDER, een Platonisch wijsgeer, van wien er eene verhandeling bestaat, *Over den pligt en de hoedanigheden van een legerhoofd*, door RIGAUT in 1599, in 4. to in het licht gegeven, met eene goede vertaling in het Latijn. Er bestaat eene Grieksche en Fransche uitgave van dezelve te *Neurenburg*, 1762, in fol., welke zeer op prijs wordt gesteld.

ONSENBRAY. — Zie PAJOT.

* OOST (JACOBUS VAN), bij-

genaamd *de Oude*, historien- en portretschilder, te *Brugge*, in 1600 geboren, in welke stad hij in 1671 overleed. Hij volgde met den besten uitslag de wijze van **HANNIBAL CARRACCIO** na. Zijne voornaamste werken zijn: eene *afneming van het kruis*; de *Doop van JESUS CHRISTUS*; de *Aanbidding der Herders*; eene *Nederdaling van den H. Geest*, welke als zijn meesterstuk beschouwd wordt; eenen *H. CAROLUS BORROMEUS*, te *Milane* aan de *pestzieken*, de *H. Communie uitdeelende*. Deze laatste schilderij bevindt zich in het museum van het *Louvre* te *Parijs*. — Zijn zoon **JOHANNES JACOBUS VAN OOST**, bijgenaamd *de Jonge*, te *Brugge*, in 1637 geboren, vestigde zich te *Rijssel*, en versierde de kerken dier stad met zijne schilderijen, onder welke men vooral onderscheidt: *het kind JESUS, aan hetwelk men de werktuigen van zijn lijden aanbiedt*; de *Opwekking van LAZARUS*, en den *marteldood van de H. BARBARA*. Zijne behandelingswijze komt veel met die van zijnen vader overeen, maar zijn koloriet is lijviger en zijne penseelstreken ongedwongener. Met eene zeldzame begaafdheid vervaardigde hij portretten. In zijne laatste jaren

begaf hij zich naar *Brugge*, alwaar hij, den 29 December 1713 overleed.

† **OOSTERWIJK (MARIA VAN)**, den 20 Augustus 1630, te *Nooddorp* bij *Delft*, geboren, muntte vooral uit in het schilderen van bloemen. Haar vader, protestantsch predikant aldaar, schepte er behagen in, om den aanleg, dien zij voor de schilderkunst aan den dag legde, aan te kweeken, en plaatste haar bij **JOHAN DE HEEM**, eenen beroemden bloemschilder te *Utrecht*. Hare vorderingen waren zoo snel, dat hare eerste proefstukken bijna onmiddellijk door hare meesterstukken opgevolgd werden. Hare schilderstukken geraakten weldra buiten 's lands verspreid, alwaar dezelve algemeenen bijval vonden, en zelfs met die van haren meester gelijk werden gesteld. **LODEWIJK XIV**, beijverde zich een' harer kunststukken in zijn kabinet te plaatsen. Keizer **LEOPOLD**, **WILLIAM III**, koning van *Engeland*, de koning van *Polen*, beijverden zich niet minder, om hunne kabinetten met hare voortbrengselen te verrijken. Hare wijze van schilderen was uitvoerig en krachtig, zacht en snel, naarmate de voorwerpen waren, welke zij behandelde; voornamelijk

muntte zij uit, in de voorstelling der doorschijnbaaren helderheid der bloemen, bij welke zij de natuur in haren geheelen tooi betooverend nabootste. Zij overleed te *Eutdam* in *Waterland*, den 12 November 1693.

OPHNI en PHINEES, kinderen van den hoogepriester HELI, waren even zoo goddeloos en ondeugend, als hun vader wijs en deugdzaam was geweest. Zij verkrachtten de vrouwen en jonge dochters, die in den tempel kwamen, maakten zich meester van de offers, en vorderden schattingen, om regt of liever om onregt te doen. De H. Schrift noemt hen *zonen van BELIAL*. Maar God betengelde en wréeke at deze misdaden, door de wapens der Philistheërs, in den bloedigen slag van *Aphec*, waarin OPHNI en PHINEES, ofschoon zij de ark medegevoerd hadden, wjl zij hoopten door de tegenwoordigheid derzelve, de zegepraal aan de Joden te verzekeren, terwijl zij ter verdediging der ark zelve streden, die in de magt hunner vijanden viel, gedood werden.

OPILIUS (AURELIUS), een bekwame taalkundige, de schrijver van een werk, getit-

teld: *Libri-Musarum*, bloeide in het jaar 94 vóór J. C. Deze verzameling is niet tot ons gekomen.

OPITIUS, in het Hoogduitsch OPITZ (MARTINUS), te *Bunzlau*, in *Silezië* geboren, heeft eenen beroemden naam verworven door zijne Latijnsche en nog meer door zijne Hoogduitsche dichtstukken. Men heeft van hem in het Latijn: *Mengeldichten*, *Puntgedichten*, een *Dichtstuk over den Vesuvius*, de *Koppeldichten van CATO*; enz. Zijne Hoogduitsche gedichten zijn even zoo ongedwongen als schitterend. Zij zijn in 1698, te *Amsterdam*, gezamenlijk uitgegeven. Met de Latijnsche had zulks in 1640 en in 1681, in 8.º reeds plaats gehad. De schrijver overleed aan de pest te *Dantzic*, den 13 Augustus 1639, beschouwd, als de *MALHERBE* der Duitschers. [Met roem gewaagt men nog van het volgende werk, van dezen letterkundige: *Aristarchus, sive de contemptu linguæ Teutonicæ*, in 4.º]

OPITIUS, of OPITZ (HENDRIK), een Luthersche godgeleerde, in het jaar 1642, te *Altenburg*, in *Meisnië* geboren, was hoogleeraar in de Oostersche talen en in

de godgeleerdheid te *Kiel*, alwaar hij in 1712 overleed. Men heeft van hem een aantal werken, over de Hebreuwsche oudheden; hij bezwalkte zijnen roem door dat hij de overeenkomst der Grieksche taal met de Oostersche wilde bepalen, volgens de wijze, welke *WASMUTH* had gevolgd, om het verband aan te toonen, dat al de Oostersche tongvallen, onderling hebben. Deze zonderlinge zucht, om de Grieksche taal aan dezelfde regels van het Hebreuwsch te willen onderwerpen, bewoog hem; om eenige belagchelijke geschriften in het licht te geven. Thans wordt nog enkel zijne *Biblia Hebraica*, *Kiel*, 1719, 2 dl.ⁿ, in 4.to gezocht.

† *OPMEER* (*PETRUS*), den 13 September 1526 te *Amsterdam* geboren, onderscheidde zich door zijne geschiedkundige geleerdheid en door zijnen ijver ter verdediging van de Catholijke godsdienst. Hij sproot uit eene oude en aanzienlijke familie van *Noord-Holland*, welke *JACOBA VAN BEIJEREN* had veradeld, tot belooning der diensten, welke die familie in de woedende verdeeldheden, tusschen twee partijen, welke men met de naam van *Hoekschen* en *Kabeljaaschen* bestempelde, bewezen

had. De vader van *PETRUS OPMEER* voerde denzelfden naam als zijn zoon, en zijne moeder, *MARIA VAN AKERSLOOT* genaamd, was mede uit eene aanzienlijke familie gesproten. Hij had het ongeluk van zijnen vader te verliezen, toen hij nog zeer jong was; maar zijne moeder was zeer bezorgd voor zijne opvoeding; hij volbragt zijne eerste studiën in zijne geboorteplaats, onder twee godgeleerden, de eerste werd *ALARDUS* genaamd en de andere *NICOLAAS CANNIUS*, die bij *ERASMUS* geweest was. De jonge *OPMEER* legde zeer vroeg zulk eenen gelukkigen aanleg en eenen levendigen en doordringenden geest, een buitengewoon verlangen om kundigheden te verzamelen en zulk een gelukkig geheugen aan den dag, dat hij, toen hij zeventig jaren oud was, zich nog in staat bevond, om de blijspelen van *TERENTIUS* en de lierzangen van *HORATIUS*, welke *CANNIUS* hem in zijne jeugd had laten leeren, van buiten op te zeggen. Nadat hij zijne humaniora te *Amsterdam* volbragt had, begaf hij zich naar *Lewen*, alwaar hij een jaar onder *PETRUS NANNIUS* of *NANNING* van *Alkmaar* studeerde; van *Lewen* begaf hij zich naar *Doornik*, alwaar hij zich onder *CLAUDIUS WARIN* in de

Fransche taal en de wiskunde oefende. Toen hij nog voornemens was om verder te studeren, noodzaakte hem zijne moeder, aan wie de afwezigheid haars eenigen zoons begon te vervelen, om bij haar terug te komen; en kort daarna liet zij hem in den ouderdom van een en twintig jaren in den echt treden: hij huwde met SARA SARBOLDUS, uit eene aanzienlijke familie van *Delft* gesproten. Hij hield niet op, zijne neiging voor de wetenschappen op te volgen, en wijdde bijna al zijnen tijd aan de studie toe; hij droeg zelfs een potlood bij zich om al datgene, wat hij merkwaardigs vond, op te teekenen. Hij had reeds eenen rijpen ouderdom bereikt toen hij de Grieksche taal begon te beoefenen; maar ALBERTUS LE MIRE heeft zich vergist met te zeggen, dat hij geenen meester had. PETERUS RESENIUS, rector aan de scholen van *Delft*, onderwees hem die taal; hij verklaarde EUCLIDES aan OPMEER, en door hem de Grieksche taal te onderwijzen, leerde hij zelf de wiskunde zoo grondig, dat de prins van *Oranje* hem tot zijnen wiskunstenaar verhief. Onze geleerde stelde zich nog niet tevreden, hij beoefende de

geneeskunde en de rechtsgeleerdheid, en hij was voornemens om zich te *Leuven* tot doctor in de regten te doen bevorderen, toen de hervorming, die groote vorderingen begon te maken, den ijver, van den zeer aan de Catholijke Kerk gehechten OPMEER opwekte: hij legde zich dus op de studie der godgeleerdheid toe, en hield zich enkel met de lezing der kerkvaders bezig. Toen de onlusten toenamen, begaf hij zich naar *Leijden* tot FRANCISCUS VALDES, kolonel van het regiment van *Lombardijë*, die hem tot zijn *auditeur-militair* aanstelde, en met wien hij zich vervolgens naar *Henegouwen* begaf. PETERUS LE LONG, drost van *Amsterdam* riep hem in die stad terug, om aldaar de verdiger van de Catholijke Godsdienst te worden, en daartoe gebruikte hij allen mogelijken ijver; maar toen hij genoodzaakt werd om *Amsterdam* te verlaten, ging hij te *Delft* wonen, alwaar hij het overige zijns levens doorbragt, hij overleed aldaar den 9 November 1595, en werd in de kerk van den heiligen HIPPOLYTUS begraven. OPMEER was groot van gestalte, welgemaakt en sterk, hij had een breed voorhoofd, eene bloozende kleur, en

iets deftigs in zijn gelaat. Hij was spraakzaam en beleeft, vlug en bevallig aan tafel, edelmoedig en mild vooral ten opzichte van de arme studenten. Hij telde alle aanzienlijken van zijnen tijd onder zijne vrienden, zoo als de kardinaal STANISLAUS HO-SIUS, ARIAS MONTANUS, MI-CHAËL BAIUS, CORNELIUS MU-SIUS, PETRUS NANNIUS, PON-TIUS HEUTERUS en andere geleerden; hij was niet minder in naauwe verbindtenis met de voornaamste schilders en beeldhouwers, die toenmaals in *Holland* bloeiden. Hij liet onder andere kinderen twee zonen na: de oudste PETRUS OPMEER genaamd, te *Delft* geboren, is de uitgever van de kronijk zijns vaders, en de tweede LUCAS genaamd, ook te *Delft* geboren, doctor in de rechten en raadsheer van de admiraalschap van *Antwerpen* voor den koning van *Spanje*. Onze OPMEER heeft eenige werken in het licht gegeven: 1.º *Assertio Historica de Officio Missæ*, in welke hij tracht te bewijzen, dat de Mis ten tijde van de vier eerste algemeene kerkvergaderingen in gebruik was. — 2.º *Responsio ad VIII. Articulos a LEONE EMPACIO contra assertionem suam propositos*. Plantijnsche druk 1570 in 8.vo EMPACIUS was

een priester uit *Vlaanderen*, die de hervorming omhelsd had. — 3.º *Opus chronographicum ab orbe condito ad annum 1583*. PETRUS OPMEER, de zoon des schrijvers gaf dit werk na zijnen dood in het licht; men vindt zijne *Levensbeschrijving* aan het hoofd van hetzelfde: dit werk werd te *Antwerpen* in 1611 in fol. en te *Keulen* in 8.vo gedrukt; men heeft bij deze laatste uitgave gevoegd: *Historia martyrum Gorcomensium Hollandicæque*. Eindelijk heeft men van hem een werk getiteld: *Het schip des gedulds en der boetvaardigheid*.

OPORIN (JOANNES), een drukker te *Bazel*, in 1507 geboren, verrijkte het gebied der letteren met verscheiden werken, welke met eene zeer groote nauwkeurigheid gedrukt en met zeer uitgebreide registers, versierd zijn. Hij overleed in 1568. Men heeft van hem: 1.º Geleerde *Verklaringen*, over verschillende werken van CICERO. — 2.º Zeer geleerde *Aanmerkingen*, over eenige plaatsen van DEMOSTHENES. — 3.º De uitgave van acht-en-dertig *Dichters van Herderszangen*.

OPPÈDE (JOANNES MEYNIER Vrijheer d'), eerste voorzitter bij het parlement van

Aix, alwaar hij in 1495 geboren werd, is in de geschiedenis beroemd door zijnen hevigen ijver tegen de sectarissen. Het parlement van *Provence*, beval in 1540, bij een plegtig besluit, dat al de huizen van *Merindol*, die door de ketters, Waldensers genaamd, bezet waren, geheel afgebroken zouden worden, alsmede de kasteelen en de sterkten, die hun toebehoorden. Negentien der voornaamste inwoners van dit vlek, werden tot den brandstapel veroordeeld. De verschrikte Waldensers, zonden een gezantschap tot den kardinaal *SADOLET*, bisschop van *Carpentras*, een even zoo geleerd als deugdzaam prelaat, die hen met goedheid ontving en voor hen sprak. *FRANCISCUS I*, door hunne vertoogen getroffen, vergaf hun, op voorwaarde, dat zij hunne dwalingen zouden afzweren; maar daaraan wilden zij zich niet onderwerpen. Integendeel, door de uitstelling van dit vonnis aangemoedigd, doorkruisten zij gewapend het land, terwijl zij de kerken ontheiligden, de beelden verbrandden en de altaren vernielden. *D'OPPÈDE*, gaf daarvan kennis aan het hof, en verzekerde dat deze muitelingen, die ten getale van

zestien duizend vergaderd waren, voornemens waren, om *Marseille* te overrompelen; dientengevolge verzocht hij de uitvoering van het vonnis toe te staan. De koning stond niet lang in twijfel, stelde legerbenden ter beschikking van den voorzitter en beval aan dezelfde, hem in alles te gehoorzamen. *D'OPPÈDE*, de vrijheer *DE LA GARDE* en de algemeene advokaat *GUERIN*, vielen met geweld op *Cabrières* en *Merindol* aan, doodden alles, wat hen ontmoette, en verbrandden overeenkomstig het door het parlement gegeven vonnis; al hetgeen dezen sectarissen tot verblijfplaats verstrekke; de weinigen, die ontsnapten, reddden zich in *Piémont*. De koning keurde door opene brieven van de maand Augustus 1545, al datgene goed wat er gedaan was; maar men beweert dat deze vorst later berouw over zijne toegewendheid had, en dat hij al stervende aan zijnen zoon beval, om dezelfde zaak in een ernstig onderzoek te nemen. Het is zeker dat koning *HENDRIK II*, in 1551, het parlement van *Parijs* belastte, om er over te oordeelen. Nooit werd er eene zaak plegtiger bepleit; dezelfde hield vijftig achtereen-

volgende zittingen bezig. De voorzitter D'OPPÈDE sprak met zoo veel kracht, dat hij vrijgesproken werd. Hij trof vooral op eene bijzondere wijze door zijne pleitrede, welke met deze woorden begon: *Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta.* Hij trachtte bewijzen, dat hij slechts de bevelen van FRANCISCUS I, tegen de sectarissen had ten uitvoer gebragt; en dat de koning bevolen had, dat men hen, indien zij weigerden, om de ketterij aftezweren, moest uitroeijen, even als God aan SAUL bevolen had, om de Amaleciten uit te roeijen; hij beriep zich op de onheilen, welke de ketterij aan den staat veroorzaakte; te gelijkertijd dat dezelve de Godsdienst ondermijnde, en schilderde die der Waldensers, met de levendigste en krachtigste kleuren af, als eene der hatefulijkste, welke ooit op de wereld verschenen waren. Hij was een man die eene onomkoopbare regtschapenheid en opregtheid bezat; hij bekleedde zijnen post met zeer veel eer tot aan zijnen dood, in 1558 gevallen. De protestantsche schrijvers, en na hen de voorzitter DU THOU en DUPLEIX zeggen, dat de goddelijke regtvaardigheid hem over zijne

wreedheid strafte, door hem in verschrikkelijke smarten te laten sterven. MAIMBOURG zegt, » dat de ware oorsprong zijner smarten bestond in de trouweloosheid van eenen protestantschen heelmee-ster, die hem met een vergiftigd wondijzer peilde, om zijne secte te wreken." Men heeft van hem eene *Vertaling* in het Fransch van VI zezezangen van PETRARCHA.

OPPENORD (GILLES MARIA), een bouwkundige, in 1672, te Parijs geboren, en aldaar in 1742 overleden, wordt door deskundigen als eene genie van de eerste orde in zijn vak beschouwd. De hertog van Orleans, regent van het koninkrijk, gaf hem den post van algemeen opzigtigter over zijne gebouwen en tuinen. OPPENORD heeft teekeningen nagelaten, naar welke de heer HUQUIER, een kunstkenner, met veel juistheid en keuze, eene aanmerkelijke reeks gegraveerd heeft

OPPINUS; een Grieksch dichter, te Anazarbië, eene stad in Cilicië, geboren, bloeide in de 2.^e eeuw onder de regering van keizer CARACALLA. Deze dichter heeft verscheiden stukken vervaardigd, in welke men vele geleerdheid opmerkt, welke door de bevalligheden

en de kieschheid zijner verhalen verfraaid wordt. Er bestaan van hem vijf boeken *Over de vischvangst* en vier *Over de jagt*. CARACALLA liet hem eene gouden kroon geven voor elken dichtregel van het *Cynégéticon* of de *Verhandeling over de jagt*. Vandaar komt het, zoo als men zegt, dat de dichtstukken van OPPINUS *gulden verzen* genaamd werden. Deze dichter werd in het begin van de 3.e eeuw, in den ouderdom van 30 jaren in zijne geboorteplaats door de pest weggemaaid. De beste uitgave van zijne dichtstukken, reeds in 1478 in 4.to gedrukt, is die van *Leijden*, 1597, in 8.vo, in het Grieksch en in het Latijn, met aanmerkingen van RITTERSHUYS, welke zeer geleerd zijn.

OPPIUS (CAJUS), is, volgens sommigen, de schrijver van de *Aanteekeningen* over de oorlogen van *Alexandrië*, van *Afrika* en van *Spanje*, welke aan HIRTIUS worden toegeschreven: intusschen voeren bijna al de exemplaren den naam van HIRTIUS, en; hetgene zeker eene dwaling is, van HIRTIUS PANSA; en het werk wordt altijd onder dien naam aangehaald. Zie HIRTIUS.

OPPORTUNA (*Heilige*), abdis van *Montreuil*; in het diocces van *Seez*, en zuster van GODEGRAND, bisschop van dien stoel. Zij overleed den 22 April 770, na haar leven in de beoefeningen der boetvaardigheid te hebben doorgebracht, en werd bij haren broeder begraven. Haar *Leven*, door ADELMIUS beschreven, wordt gevonden in de *Acta Sanct.* April 3.^e deel.

OPSOPOEUS (VINCENTIUS), een geleerd letterkundige, in *Frankenland*, op het einde van de 15.^e eeuw geboren, en in 1540 overleden, heeft nagelaten: 1.º *Castigationes ac diversæ Lectiones in DEMOSTENIS orationes*, *Neurenberg*, 1534, in 4.to — 2.º *De arte bibendi*, *libri tres*, *ibid*, 1536, in 4.to, een klein dichtstuk, in het volgende jaar in het Hoogduitsch vertaald; eene *Verhandeling over de redekunde*, in het Latijn, welke verscheiden uitgaven gehad heeft; verscheiden vertalingen van het Grieksch in het Hoogduitsch; eene vertaling in het Latijn van verschillende *Brieven* (*Farrago*) van LUTHER, *Haguenau*, 1525, in 8.vo en *Annotationes in quatuor lib. græc epigramma*, *Bazel*, 1540, in 8.vo

OPSOPOEUS (JOANNES), in 1556, te *Bretten*, in den *Palts* geboren, was corrector van de drukkerij van *WECHEL*, dien hij naar *Parijs* volgde, en die hij door zijne kundigheden zeer nuttig was. Zijne gehechtheid aan de nieuwe ketterijen deed hem tweemaal in de gevangenis zetten. Hij legde zich op de geneeskunde toe en maakte daarin zulke groote vorderingen, dat men hem, toen hij in *Duitschland* teruggekomen was, den professoralen leerstoel in die wetenschap te *Heidelberg*, gaf. Hij overleed aldaar in 1596. Men heeft van hem verscheiden verhandelingen van *HIPPOCRATES*, met vertalingen in het Latijn, verbeteringen en aanmerkingen uit verschillende handschriften ontleend, *Frankfort*, 1587. Men heeft aan hem ook de verzameling te danken over de *Godspraken der Sybillen*, *Parijs*, 1607, in 8.vo — Zijn broeder *JOANNES OPSOPOEUS*, in 1576 geboren en in 1619 overleden, verbond zich aan de ontleed- en heelkunde en verwierf in dezelve; door eene met beleid behartigde en gelukkige praktijk, eenen grooten roem.

OPSTRAET (JOANNES), in 1651, te *Beringhen*, in het Belgisch gedeelte der pro-

vincie *Limburg* geboren, onderwees eerst de godgeleerdheid in het kollegie van *ADRIANUS VI*, te *Leuven*, daarna in het seminarie te *Mechelen*. *HUMBERTUS DE PRECIPIANO* aartsbisschop dier stad, van zijne gehechtheid aan *JANSENIUS* en *QUESNEL* onderrigt, gaf hem als een gevaarlijk man, in 1690 zijn ontslag. Te *Leuven* teruggekomen, wikkelde hij zich in de door de nieuwe dwalingen ontstane twisten, en werd in 1704, op bevel des konings, uit alle staten van *PHILIPPUS V* verbannen. Twee jaren later te *Leuven* teruggekomen zijnde, toen die stad tot het gebied des keizers was overgegaan, werd hij tot principaal van het kollegie de *Valk* bevorderd. Hij overleed in die betrekking in 1720, nadat hij, ten gevolge eener verklaring van onderwerping aan de kerk, de Sacramenten ontvangen had; desniettegenstaande weigerden verscheiden kollegien en leden van de hoogeschool, om bij zijne begraving tegenwoordig te zijn. Deze geleerde bezat een doordringend verstand, belezenheid en schreef vrij wel in het Latijn, als hij het wilde, zelfs in dichtmaat, zoo als men zulks in eenige hekelschriften tegen de Jesuiten ziet; maar dik-

werf bediende hij zich voorbedachtelijk van eenen schoolschen, meer nauwkeurigen doch minder zuiveren stijl. Zijne kundigheden hadden hem tot de godspraak der Jansenisten van *Holland* gemaakt. Men heeft van hem een aantal werken in het Latijn en Fransch, welke door de aanhangers van QUESNEL, met gretigheid gezocht worden. De voornaamste zijn: 1.º *Theses Theologicae*, 1706, in welke men die eenen LUTHER waardigspotrede vindt: *Missæ non refrigerant animas in purgatorio, sed in refectorio.* — 2.º *Godgeleerde verhandeling over de wijze, om het Sacrament der boetvaardigheid toe te dienen*; tegen STEYART, in 12.mo. — 3.º *Godgeleerde Onderrichtingen*, voor jeugdige godgeleerden. — 4.º *De goede Herder, waarin men over de pligten des herders handelt.* In 1764, liet de bisschop van *Passau*, er eene andere uitgave voor zijne geestelijken van vervaardigen, maar met veranderingen, verbeteringen en vermeerderingen: deze uitgave werd te *Bamberg*, *Wurzburg* en *Vicence*; herdrukt. — 5.º *De Christelijke Godgeleerde onderrichtingen over de menschelijke handelingen, (de actibus humanis)*, 3 dl.ⁿ,

in 12.mo — 7.º *Leerstellinge, zedekundige, beoefenende en schoolsche Godgeleerdheid*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo — 8.º *Verhandeling over de Godgeleerde gronden*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo Dit is een der meest gezochte werken. — 9.º *Godgeleerde verhandeling over de bekeering des Zondaars.*

OPTATUS (*Heilige*), bisschop van *Mileve*, eene stad van *Numidië* in *Afrika*, onder de regering van VALENTINIANUS en van VALENS, heeft eenen beroemden naam in de Kerk, ofschoon hij weinig anders dan door zijne werken bekend is. Hij overleed in 384. De heilige AUGUSTINUS, de heilige HIERONYMUS, de heilige FULGENTIUS, spreken dikwerf met lof van hem. » OPTATUS, (zegt de eerste) zou een bewijs van waarheid voor de Catholijke Kerk kunnen zijn, indien dezelve op de deugd harer dienaars steunde." Wij hebben van OPTATUS, slechts zeven *Boeken over de scheuring der Donatisten*, tegen een werk van PARMENIANUS, Donatist bisschop van *Carthago*. Het werk van den heiligen OPTATUS, is een bewijs van zijne geleerdheid en van zijnen schranderen geest. Zijn stijl is edel, krachtig en beknopt. De beste uitga-

ve van dit boek, is die van doctor DU PIN, *Parijs*, 1700, in fol. *Antwerpen*, 1702. De uitgever heeft hetzelfde verrijkt met korte aanmerkingen aan den voet der bladzijden, met eene verzameling van alle besluiten der kerkvergaderingen, met brieven van de bisschoppen, met de plakaten van de keizers en met handelingen van de martelaren, die betrekking op de geschiedenis der Donatisten hebben, door eene tijdrekenkundige orde, tot op den tijd van GREGORIUS den Groote verdeeld. Men vindt aan het hoofd eene geleerde en wel geschrevene voorrede, over het leven, de werken en de verschillende uitgaven van OPTATES. Voor die van DU PIN, stelde men de uitgave, welke GABRIËL AUBESPINE van dezelve met aanmerkingen te *Parijs* in 1631 geleverd had en die van LE PRIEUR, 1679, zeer op prijs.

ORANG-ZEB. — Zie AURENG-ZEB.

ORANJE (PHILIBERTUS VAN CHÂLONS prins van), in 1502 op het kasteel van Nozeroy in *Franche-comté* geboren, verliet de dienst van FRANCISCUS I in 1520, gebelgd naar men zegt, dat de hofmeester hem, op bevel des

konings, te *Fontainebleau* had doen optrekken om voor een afgezant van *Polen* plaats te maken. [Bij deze beweegreden tot ontevredenheid voegde zich nog eene andere die van meer gewigt was. FRANCISCUS I maakte aanspraak op het regt der opperleenheerschappij in het prinsdom van *Oranje*, en PHILIBERTUS had zich vruchteloos tegen dit regt verzet.] Hij begaf zich in dienst van keizer KAREL V. Door deze verandering verloor hij zijn prinsdom van *Oranje*, dat de koning even gelijk het landvoogdijnschap van *Bretagne*, hetwelk hij van zijne geboorte af gehad had, in bezit nam. De keizer stelde er hem schadeloos voor door hem het prinsdom *Melphes*, het hertogdom *Gravina*, verscheiden landgoederen in *Italië* en in *Vlaanderen*, en de Orde van het gulden vlies te geven. Hij maakte zijne eerste wapenfeiten bij de heroovering van *Doornik* op de Franschen in 1521, en voerde het bevel over het Spaansche voetvolk bij de belegering van *Fontarabie* in 1522. In het volgende jaar scheepte hij zich in, om naar *Italië* over te steken, door eene misrekening van den kapitein, kwam zijn schip, midden in de vloot van DORIA om. Naar den toren van *Bourges* ge-

zonden, bleef hij aldaar tot aan het verdrag van *Madrid*, na den slag van *Pavia*, een verdrag, door hetwelk de keizer hem zijn prinsdom deed terug geven. Hij werd generaal van het keizerlijke leger in 1527, na den dood van den Connestabel DE BOURBON, en sneuvelde den 3 Augustus 1530 in een gevecht in *Toskane*, nabij *Pistoja*, alwaar hij het bevel voerde over de troepen des keizers tegen de Florentijnen, die toenmaals met den Paus in oorlog waren. Hij had den ouderdom van 28 jaren nog niet bereikt, en liet slechts ééne dochter na, die zijne titels en zijne goederen in het huis van *Nassau* overbragt.

ORANJE. — Zie FREDERIK HENDRIK, MAURITS en WILLEM.

ORANTES (FRANCISCUS), een Spaansch minderbroeder, in 1584 overleden, was als godgeleerde bij de kerkvergadering van *Trente* tegenwoordig, alwaar hij in 1562 eene geleerde redevoering voordroeg. Hij werd vervolgens biechtvader van don JUAN van *Oostenryk*, daarna bisschop van *Oviedo* in 1581. Men heeft van hem, in het Latijn een *Boek tegen de instellingen van*

CALVINUS.

ORBELLIS (NICOLAAS D'), een minderbroeder, te *Angers* geboren en in 1545 overleden liet na een *Abrégé etc.* (*Beknopte godgeleerdheid volgens de leer van Scot*), in 8.vo

ORGHAN. — Zie ORKHAN.

ORCY. — Zie GIGOT D'ORCY.

ORDERIK, ORDRIC of OLDERIC (VITALUS), van *Orleans* oorspronkelijk, in 1075 in *Engeland* geboren, werd in den ouderdom van 10 jaren naar *Normandije* gevoerd en in de abdij van *Ouche* (*Saint-Evrout*) opgevoed, nadat zijn vader, die priester en weduwnaar was, het kloosterleven omhelsd had. Hij werd in den ouderdom van 11 jaren zelf monnik van dezelve, en ofschoon hij het sub-diaconaat in den ouderdom van 16 jaren ontvangen had, werd hij eerst in zijn 33.^e jaar priester gewijd. Hij bragt zijn geheele leven in den staat van eenvoudigen religieus door en hield zich enkel met zijne pligten en met de studien bezig. Hij overleed in 1143. Wij hebben hem eene *Kerkelyke geschiedenis* in 13 boeken te danken, welke DUGHES-

NE heeft laten drukken in de *Historiae Normannorum scriptores*, Parijs, 1619 in fol. Dit werk bevat, onder eenige in de eeuw van ORDERIC aangenomen verdicht-selen, vele zeer belangrijke gebeurtenissen, die men nergens anders vindt, zoo wel met betrekking tot *Normandië* en *Engeland* als met betrekking tot *Frankrijk*.

* ORDINAIRE (CLAUDIUS NICOLAAS), een natuurkundige, in 1736, te *Salins* geboren, uit eene familie, die met eereposten in het be-heer en in de geregtshoven dier stad bekleedde, trad vroegtijdig in de congrega-tie van het oratorium, en onderwees in hetzelfde gedurende eenige jaren de humaniora, in verschillende kollegien. Toen de zwakheid van zijne gezondheid hem noodzaakte, om het onder-wijs te laten varen, verkreeg hij een kanonikaat, van het kapittel van *Riom* in *Auvergne*, en legde zich in dat land op de studie der natuurlijke historie toe, waarin hij zoo wel slaagde, dat hij beroepen werd, om de grond-beginselen derzelve te onderwijzen, aan MESDAMES van *Frankrijk*, dochters van LODEWIJK XV. Toen hij den eed, die door de geestelij-ken gevorderd werd, gewei-

gerd had, werd hij in 1793 verbannen, en, na *Zwitserland* en *Duitschland*, doorkruist te hebben, begaf hij zich naar *Engeland*; hij verbleef aldaar tot in 1802, in welk jaar hij in *Frankrijk* terugkwam. ORDINAIRE werd tot bibliothekaris van *Clermont* benoemd, en overleed in die stad den 15 Augustus 1809. Men heeft hem te danken: *Histoire etc. (Natuurlijke historie der vuurspuwende bergen, bevattende de vulkanen onder zee, die van slijk en eenige andere dergelijke verschijnselen)*, Parijs, 1802, in 8.vo Dit werk als elementair in dat gedeelte beschouwd, is met eene vulkanische kaart versierd. Eerst in het Engelsch, (in 1801) in het licht gegeven, was het door den schrijver aan sir WILLIAM HAMILTON (zie dat artikel) opgedragen; die vóór het in het licht verschijnen der Fransche uitgave overleed, in welke niet te min de opdragt aan dien bevorderaar der wetenschappen behouden bleef. Men vindt in dat boek aanmerkingen over de bekendste vuurspuwende bergen, welke uit reizigers en natuurkundigen getrokken zijn, die dezelve op verschillende tijden bezocht hebben. ORDINAIRE heeft verscheiden werken in

handschrift nagelaten, onder anderen, eene *statistiek van Auvergne*.

OREGIUS of OREGIO (AUGUSTINUS, de kardinaal), een wijsgeer en godgeleerde, te *St. Sophia*, een vlek in *Toscane*, in 1577, uit behoeftige ouders geboren, begaf zich naar *Rome* om aldaar zijne studien te volbrengen. Men plaatste hem in eene kleine burger kostschool, alwaar hij dezelfde verzoeking had, als de aartsvader JOZEF, en niet minder getrouw aan zinnen pligt bleef. Hij vlugte uit het huis van zijne meesters, en had moeds genoeg om eenen winternacht zonder kleederen op straat door te brengen. De kardinaal BELLARMINUS, van zijne deugd onderrigt, liet hem in eene der aanzienlijkste kostscholen van *Rome* opvoeden. OREGIUS werd door den kardinaal BARBERINI belast om te onderzoeken, welk het gevoelen van ARISTOTELES over de onsterfelijkheid der ziel was; en te dien einde gaf hij in 1631 zijn werk in het licht getiteld: *ARISTOTELIS vera de rationalis animæ immortalitate sententia*, in 4.to in hetwelk hij tracht te bewijzen dat die wijsgeer deze gewigtige waarheid, welke zoo wel op de bondigste re-

denen, als op de troostrijkste beweeggronden steunt, heeft aangenomen. Men moet echter bekennen, dat de wankelbare bovennatuurkunde van dien Grieksch wijsgeer ons over dat punt niets zeer inlichtends nog zelfs iets, hetwelk zijn eigen gevoelen behoorlijk kan staven, heeft nagelaten. Toen de kardinaal BARBERINI, onder den naam van URBANUS VIII, Paus geworden was, vereerde hij OREGIUS, in 1634, met de kardinaals-waardigheid, en gaf hem het aartsbisdom van *Benevento*, alwaar hij in 1635 overleed. Men heeft van zijne pen de verhandelingen. *De Deo, de Trinitate, de Incarnatione, de Angelis, de Opere sex dierum*, en andere werken, welke in 1637 en in 1642 in fol. door de zorgen van NICOLAAS OREGIUS, zijnen neef, te *Rome* gedrukt zijn. De kardinaal BELLARMINUS noemde hem zijnen godgeleerde, en Paus URBANUS VIII benoemde hem tot zijnen doctor.

* OREILLY (de graaf ALEXANDER), in 1735, in *Ierland*, uit Catholijke ouders geboren, trad, toen hij nog zeer jong was, in dienst van het Spaansch bestuur, en werd tweede luitenant bij het regiment *Hibernia*.

Hij werd in *Italië*, gedurende den Oostenrijkschen successie-oorlog gewond, en bleef ten gevolge daarvan gedurende zijne overige levensdagen een weinig kreupel. Toen hij in 1757 in dienst van deze laatste moegendheid getreden was, maakte hij, onder de bevelen van LASCY, zijnen landgenoot, twee veldtogten tegen de Pruiszen mede, en ging in 1759 tot het Fransche leger over, alwaar zijn edel gedrag hem door den maarschalk DE BROGLIE deed opmerken, die hem, toen OREILLY naar *Spanje* terug keerde, aan den koning aanbeval. Deze aanbeveling verwierf hem den rang van luitenant-kolonel; hij vond nieuwe gelegenheden om uit te munten in den oorlog tegen *Portugal*, hetwelk door de Engelschen verdedigd werd, en werd tot bevelhebber bij de legers des konings benoemd. De post van adjudant-majoor bij de exercitie werd voor hem opgerigt, en als zoodanig vormde hij het Spaansche voetvolk naar de wapenoefeningen der Duitsche troepen. Nadat hij tot veldmaarschalk bevorderd, en als onderbevelhebber naar *Havana*, dat het verdrag van *Fontainebleau* aan *Spanje* terug gegeven had, gezonden was, herstelde OREILLY de vesting-

werken van die volkplanting, en vervolgens werd hij benoemd tot inspecteur-generaal van het voetvolk. De gestrengste middelen, welke hij bezigde, om de inwoners van *Nieuw-Orleans*, werwaarts hij gezonden was, aan het Spaansche juk te onderwerpen, verwekte hem vele vijanden. Hij keerde weldra naar *Spanje* terug, alwaar hij bestendig de gunst van KAREL III genoot, die zich herinnerde, dat deze officier hem het leven gered had, in eenen opstand, welke in 1765 in zijne hoofdstad losbarstte. In 1774 werd OREILLY aan het hoofd eener onderneming tegen *Algiers* geplaatst. Hij vertrok met een smaldeel van veertig linie-, en drie honderd vijftig transportschepen, bemand met een leger van dertig duizend man. Daar dit groote konvooi niet gelijktijdig op deszelfs bestemming had kunnen aankomen, en dewijl de platte schepen, tot eene gelijktijdige landing ingerigt, niet aangekomen waren, zoo zag zich OREILLY, na veertien dagen wachters, en om zijne vloot niet te doen stranden, genoodzaakt om voorloopig een corps van tien duizend man, door den markgraaf LA ROMANA aangevoerd, te ontschepen. Dit corps liet zich, ondanks het be-

vel aan hetzelfde gegeven van aan strand te blijven, om de landing te beschermen, door deszelfs drift mede slepen, en trok den vijand te ontmoet, die zeer talrijk was, en die zich achter hagen van vijgeboomen en nopalten verscholen had. Deze overijling had een gevecht ten gevolge, in hetwelk de Spanjaards vier duizend man verloren; benevens kunnen aanvoerder die gedood werd. Het overige des legers landde middeleerwijk, maar deze eerste nederlaag maakte de uitvoering van de onderneming als nu onmogelijk, en men moest zich weder aan boord begeven. De generaal en chef, die de grootste dapperheid had aan den dag gelegd, en wiens paard door twee schoten getroffen was, keerde met zijne troepen naar Spanje terug, die den 24 Augustus van hetzelfde jaar *Barcelona* weder binnen liepen. De slechte uitslag der onderneming verminderde geenszins de achting, welke de koning voor hem had opgevat. Deze vorst stelde hem aan het hoofd van eene militaire school, welke te *Avila* en later te *Porto St.ª Maria* opgericht werd. Nadat OREILLY tot algemeen bevelhebber van *Andalusië* en tot stadhouder van *Cadix* benoemd

was, spreidde hij in deze zijne betrekkingen al de bequaafheden van een' bekwaaam' beheerder ten toon. Maar bij den dood van KAREN III (December 1788), viel hij in eene volkomene ongenade, en sedert leefde hij in afzondering in *Katalonië*. Daar men niemand kende dan hem, die beter geschikt was om den oorlog tegen *Frankrijk* te voeren, zoo werd hem na den dood van den generaal RICARDOS, in 1794, het bevel over het leger der *Oostelijke Pyreneeën* opgedragen, en hij had zich reeds op weg begeven, om naar zijne bestemming te gaan, toen hij bijna plotselijk in den ouderdom van omtrent 60 jaren overleed. De graaf DE LA UNION verving hem, en de ongelukken, door dien officier ondergaan, waren weinig geschikt om het leed gevoel, welk het verlies van OREILLY verwekte, te verzachten. Deze zou echter zelf welligt nog minder geluiskansen gehad hebben, daar hij, in weerwil van zijne zachtvaardige en innemende inborst, een aantal vijanden en benijders onder de Spanjaards telde, voor welke zijne hoedanigheid van vreemdeling op verre na geen aanbevelingstitel was.

ORELLANA (FRANCISIO), in het begin der 16.^e eeuw, te *Truxillo*, in *Arragon*, geboren, is, zoo als men algemeen geloofst, de eerste Europeaan, die de *Amazonen*-rivier nagespoord heeft. Hij ging scheep in 1539 in de nabijheid van *Quito*, aan de rivier de *Coca*, die later den naam van *Napo* aanneemt. Van deze geráakte hij in eene grootere, en daar hij zich zonder eenigen anderen wegwijzer dan de stroom liet henen varen, landde hij, na lang gevaren te hebben, aan de *Noord-Kaap*, aan de kunst van *Guiana* aan. ORELLANA verging 18 jaren later, met drie schepen, welke hem in *Spanje* waren toevertrouwd, zonder dat hij den mond van zijne rivier had kunnen wedervinden. De ontmoeting van eenige gewapende vrouwen, welke hij bij de afvaart derzelve zag, en welke hem een Mexicaansch landsvorst gezegd had te moeten mistrouwen, deed hem deze rivier, die der *Amazonen* noemen.

ORESME (NICOLAAS), [bischop van *Lisieux*, een der eerste schrijvers van de 14.^e eeuw, werd te *Caen* geboren]. Hij werd doctor der *Sorbonne*, en grootmeester van het collegie van *Navarre*, van af 1356 tot 1361,

deken van de kerk van *Rouanen*, schatmeester van de kapel des konings; hij was daarenboven onderwijzer van KAREL V, die hem in 1377 het bisdom *Lisieux* gaf. Men had hem in 1363 naar *Avignon* tot Paus URBANUS V afgevaardigd, dien hij bewoog, om niet naar *Rome* terug te keeren. ORESME overleed te *Lisieux* in 1382. Zijne meest bekende werken zijn: 1.º Eene *Redevoering* tegen de buitensporigheden van het hof van *Rome*, welke hij in 1363, in tegenwoordigheid van URBANUS V, voordroeg. FRANOWITZ heeft zorg gedragen, om er zijne *Catalogus van de getuigen der waarheid*, eene schandelijke verzameling van al datgene wat hij hoonends voor den heiligen Stoel had kunnen opsporen, mede te verrijken. — 2.º Eene schoone verhandeling, *De communicatione idiomatum*. — 3.º Eene *Redevoering* tegen de verandering van de munt, voorkomende in de *Bibliotheek der Kerkvaders*. — 4.º Eene *Verhandeling, De Antichristo*, in het 9.^e deel van de *Amplissima collectio*, van pater MARTENNE gedrukt: dezelve is vol van oordeelkundige overwegingen. — 5.º Zijne *Vertaling in het Fransch van de Zeden- en Staatkunde van ARISTOTE*.

LES, welke hij even als de volgende verklaring op bevel van KAREL V ondernam. — 6.º Die van de Verhandeling van PÉTRARCHA, over de *Hulpmiddelen der beide fortuinen*. Men houdt hem voor den schrijver van eene Bijbel-vertaling, welke anderen met meer waarschijnlijkheid aan DES MOULINS GUYARD, toeschrijven. Zie dat artikel.

ORESTES, landvoogd van *Alexandrië*. — Zie HYPATIA.

ORESTES, Romeinsch veldheer. — Zie NEPOS en GLYCERIUS.

ORESTES, tiran van *Rome*. — Zie AUGUSTULES en ODOACER.

ORFANEL (HYACINTHUS), een Spaansch dominikaner in 1578 te *Valencia* geboren, werd in 1622 als missionaris in *Japan* levend verbrand. Hij is de schrijver van eene *Geschiedenis van de prediking des Evangelies in Japan*, van 1602, tot 1621, *Madrid*, 1633, in 4.º

ORGAGNA (ANDRÉAS DE CICCIONNE), een schilder, beeldhouwer en bouwkundige, te *Florence* in 1329 geboren, en overleden in 1389. Voor-

al als schilder heeft hij zich beroemd gemaakt: hij bezat eene vlugge genie, en zijne begaafdheden zouden schitterender hebben kunnen zijn, indien deze meester schooner werken, dan die, welke in zijnen tijd bestonden, onder de oogen had gehad. Te *Pisa* heeft hij het meest gewerkt: hij heeft aldaar een *algemeen Oordeel* geschilderd, in welk stuk hij zijne vrienden in de glorie van het paradijs en zijne vijanden in de helsche vlammen voorstelde.

ORGEVILLE. — Zie MORAIN-VILLIERS.

OIRA. (D') — Zie DORIA.

* ORIANI (de abt BARNABAS), een beroemd sterrekundige van *Milane*, ridder van het legioen van eer en van de ijzeren kroon, lid van het instituut van het *Lombardisch-Venetiaansch* koninkrijk, werd den 15 April 1753, te *Garignano*, bij *Milane* geboren. In zijne kindschheid beoefende hij de wiskundige wetenschappen met zoo veel ijvers, dat hij in 1777, onder de sterrekundigen van *Milane* werd opgenomen. Hij werd naar *Engeland* gezonden om onderscheiden werktuigen te

doen vervaardigen, welke het bestuur ten gebruike van het Observatorium bestemde. Van dat tijdstip af (1786) dagteekent zijne vertrouwelijheid met **HERSCHEL**, met wien hij later altijd in briefwisseling is geweest. Te *Milane*, teruggekeerd, bepaalde **ORIANI** het eerst, de loopbaan van de planeet *Uranus*, en de afwijkingen van de nieuwe planeten. Hij nam deel aan de werkzaamheden, welke plaats hadden voor de meting van eenen boog van den meridiaan in *Italië*, en bestuurde met **REGGIO** en **CESARIS** de trigonometrische bewerkingen, door welker middel men eene nieuwe driehoeksmeting voor de kaart van *Lombardijë* wilde maken. De theorie van de sterrekundige straalbuigingen heeft hem eenen gewichtigen stap te danken, welke den weg heeft geopend voor degenen, die dit onderwerp na hem behandeld hebben. Hij werd door **BONAPARTE** tot graaf en senator van het koninkrijk *Italië* benoemd; bij de restauratie verloor hij zijne titels. **ORIANI** is den 12 November 1832 overleden; hij werd door zijne vrienden en door de bewonderaars van zijne genie zeer betreurd. De schitterende hoedanigheden van zijn uitmuntend hart zijn door al degenen, die hem van nabij

gekend hebben, naar waarde geschat: dezelve regtvaardigen den grooten invloed en het groote aanzien, die hij in zijn vaderland genoot. Als verlichte beschermer der jonge lieden, die in hem eenen steun zochten, wist hij hen zijne geheele meerderheid te vergeten, en zich als een vriend aan te stellen, die hen met ijver wilde dienen. Altijd eenvoudig en waarheidsminnend in zijne redevoeringen boezemde hij hun eene zachte erkentelijheid en eene zoo bestendige als eerbiedwaardige verkleefdheid in. De laatste dagen zijns levens hebben te midden van zijn lijden het tafereel opgeleverd van eene gerustheid van ziel, eenen Christelijken wijsgeer waardig. **ORIANI** was een vriend der algemeene voortplanting van kundigheden, welke hij als een wezenlijk middel beschouwde om het mensche lijke geslacht te verbeteren; hij beschouwde het aanleeren der grondbeginselen van de wiskundige wetenschappen als de eenige onverdelgbare studie te midden van de veranderingen en van de dwalingen van den menschelijken geest. Alle vrienden der wetenschappen zullen de gedachtenis van dien even zeer door zijne buitengewone begaafdheden als door de zuiverheid zijner inborst onder-

scheiden man vereeren. Onder zijn opzigt heeft CARLINI de *Sterrekundige tafelen van Milane*, welke jaarlijks in het licht verschenen, uitgegeven. De werken van ORIANI zijn; 1.º *Tafels van de uurbeweging der maan*, Milane, 1779. — 2.º *Over de sterren-verduisteringen*, *ibid*, 1782. — 3.º *Over de achterwaartsche beweging der nachteveningspunten*, *ibid*, 1783. — 4.º *Tafels van URANUS*, 1783. — 5.º *Over de Acromatische verrekijkers* (gedenkschriften van het Italiaansche genootschap), Verona, 1786. — 6.º *Theoria planetæ URANI*, Milane, 1789, in 4.to — 7.º *Over de afwijkingen van MERCURIUS door den invloed van VENUS*, (sterrekundige tafelen), Milane, 1796. — 8.º *Verbeteringen van de tafels van MERCURIUS*, *ibid* 1797. — 9.º *Over de wijze, om de tafels door de waarnemingen te verbeteren*, *ibid* 1797. — 10.º *Theoria planetæ MERCURII*, Milane, 1798, in 8.vo — 11.º *Sterrekundige werkjes*, Milane, 1806, in 8.vo — 12.º *Twee Verhandelingen over de schuivte van den zonnweg; door deswege gedane waarnemingen bewezen*, Milane, 1820, in 4.to — 13.º *Verhande-*

ling over de sterrekunde en de sphaer, *ibid* 1824, in 8.vo — 14.º *Handboek over de sterrekunde*, *ibid* 1826, in 12.mo en verscheiden andere meet- en sterrekundige schriften.

ORIBASIIUS DE PERGAMUS, te Pergamus geboren, leerling van ZENO van Cyprus, en geneesheer van JULIANUS den *Afvallige*, die hem tot questor te Konstantinopel, verhief. Hij werd onder de volgende keizers verbannen, en later teruggeroepen. Hij overleed in het begin van de 5.^e eeuw. Men heeft van hem een aantal werken, gedrukt te Bazel, in 1557, 3 dl.ⁿ in fol. en in de *Artis Medicæ Principes*, van ETIENNE. Het meest geachte is zijn werk over de *Verzamelingen*, op verzoek van JULIANUS ondernomen. De schrijver had ter vervaardiging van hetzelfde, uit GALENUS en andere geneesheeren geput. Hetzelve bestond uit 72 boeken, van welke er ons slechts 17 overblijven. Zijne *Ontleedkunde*, verscheen te Leyden in het licht, 1738, in 4.to

ORICELLARIUS. — Zie RUCCELLAI.

ORICHOVIUS of ORECHOVIUS.

— Zie OKSKI.

ORIENTIUS, een kerkelijk schrijver, welke men dikwijls met eenen bisschop van *Elvire*, in *Spanje* verwart, leefde in de 5.^e eeuw. Hij was bisschop van *Auch* en overleed in het jaar 450. Hij beoefende de zede- en dichtkunde. In de *Bibliotheek der Kerkvaders*, en in de *Schatkamer van pater MARTENNE*, vindt men van hem: *Waarschuwingen aan de geloovigen (commonitorium)*, in verzen; van welke de zwakke dichtmaat vergoed wordt door de uitmuntendheid der voorschriften, welke hij in dezelve geeft.

ORIGENES, een kerkleeraar, werd in het jaar 185, na J. C. te *Alexandrië* geboren, en ter oorzaak van zijnen onvermoeiden ijver bij den arbeid *Adamantius* bijgenaamd. LEONIDAS, voedde hem zorgvuldig in de Christelijke Godsdienst en in de wetenschappen op, en onderwees hem vroegtijdig de H. Schrift. ORIGENES gaf reeds in zijne teederste jeugd, bewijzen van de grootheid zijns verstands. CLEMENS van *Alexandrië*, was zijn meester. Nadat zijn vader als Christen was aangeklaagd en gevangen gehouden werd, vermaande hij hem, om liever den marteldood te on-

dergaan dan het Christendom te verzaken. Toen hij 18 jaren oud was, vond hij zich met de zorg belast om de geloovigen van *Alexandrië* te onderwijzen. Mannen en vrouwen snelden in menigte naar zijne school. De laster randde hem aan: hij meende denzelven den mond te stoppen door zich te doen ontmannen, terwijl hij zich verbeeldde tot deze wreedheid gemagtigd te zijn, door eenen tekst van het Evangelie volgens den letter opgenomen, die doodt, zoo als de heilige PAULUS zich uitdrukt, in plaats van denzelven op te vatten volgens den geest, die levend maakt. Na den dood van SEPTIMUS SEVERUS, een der wreedste vervolgers van het Christendom, in 211 voorgevallen, begaf ORIGENES zich naar *Rome*, en verwekte aldaar bewonderaars en vrienden. Te *Alexandrië* teruggekomen, hervatte hij aldaar op verzoek van DEMETRIUS, bisschop dier stad, zijne lessen. Een opstand, welke in die stad plaats had, deed hem heimelijk naar *Palestina* vertrekken. Deze vlugt stelde hem aan het misnoegen zijns bisschops bloot. De naburige prelaten bewogen hem door aanhoudende aanzoecken, om de gewijde Schriften in het openbaar te verklaren. DEMETRIUS vond het

zoo ongepast, dat deze gewigtige bediening aan eenen man werd toevertrouwd, die geen priester was, dat hij zich niet onthouden kon, om daarover aan de bisschoppen van *Palestina* te schrijven, als over eene ongehoorde nieuwigheid. ALEXANDER, bisschop van *Jeruzalem* en THEOCTISTUS, van *Cesarea*, verdedigden openlijk hun gedrag. Zij bewezen dat het een oud en algemeen gebruik was, dat bisschoppen zich onverschilliglijk van diegenen bedienden, die met talenten begaafd en godsdienstig waren, en dat het eene soort van onregt zou zijn, om zulke lieden den mond te stoppen, aan welke God de kunst van wel te spreken gegeven had. DEMETRIUS, voor hunne redeneringen ongevoelig, riep ORIGENES terug, die voortging om de geloovigen door zijne kundigheden, zijne deugden, zijn nachtwaken, zijn vasten en zijnen ijver te verbazen en te stichten. Toen er in *Achaaije* verschillende ketterijen ontstaan waren, werd hij kort daarna derwaarts geroepen, en begaf er zich heen met aanbevelingsbrieven van zijnen bisschop. Toen hij door *Cesarea* trok, werd hij door THEOCTISTUS, bisschop dier stad, met goedkeuring van den hei-

ligen ALEXANDER van *Jeruzalem* en verscheiden andere prelaten uit de omstreken, tot priester gewijd. Deze wijding bragt groote onlusten te weeg. DEMETRIUS zette ORIGENES, in twee kerkvergaderingen af en deed hem in den Kerkban. Hij wendde tot reden voor: 1.º dat ORIGENES zich had laten ontmannen; 2.º dat hij zonder toestemming van zijn' eigen bisschop gewijd was; 3.º dat hij vele dwalingen had onderwezen, onder andere: dat de duivel eindelijk zou verlost en van de straffen der hel bevrijd worden, enz. ORIGENES beklagde zich aan zijne vrienden over de beschuldigingen, welke men tegen hem inbragt, ontkende de dwalingen, welke men hem te last legde, en begaf zich in 231, naar *Cesarea* in *Palestina*. THEOCTISTUS ontving hem aldaar als zijnen meester en vertrouwde hem de zorg toe, om de Schriftuur uit te leggen. Nadat DEMETRIUS, in 231 overleden was, genoot ORIGENES rust. GREGORIUS THAUMATURGIS en ATHENODORUS, zijn broeder, begaven zich tot hem, en leerden van hem de menschelijke wetenschappen en de gewijde waarheden. Eene bloedige vervolging was onder MAXIMINUS, tegen de Christenen

en voornamelijk tegen de prelaten en kerkleeraars begonnen, ORIGENES bleef twee jaren lang verborgen. De vrede werd in het jaar 237, door GORDIANUS aan de Kerk teruggeven; ORIGENES maakte daarvan gebruik om eene reis naar *Griekenland* te doen. Hij verbleef eenigen tijd te *Athene*, en nadat hij te *Cesarea* teruggekeerd was, begaf hij zich naar *Arabië*, en wel op verzoek der bisschoppen van dat gewest. Hunne beweegreden was, om den bisschop van *Bostra*, BERYLLUS genaamd, van de dwaling terug te brengen, daar hij beweerde: dat » J. C. vóór de menschwording geenlei bestaan had gehad, en wilde dat Hij, toen Hij uit de maagd geboren werd, ook eerst God geworden was." ORIGENES sprak zoo welsprekend, tot BERYLLUS, dat hij zijne dwaling herriep en daarna ORIGENES bedankte. De bisschoppen van *Arabië* riepen hem tot eene kerkvergadering, welke zij tegen eenige kettters hielden, die verzekerden, » dat de ziel zoowel als het ligchaam aan den dood onderworpen was." ORIGENES was bij dezelve tegenwoordig, en behandelde het geschil met zoo veel nadruk, dat hij diegenen, welke van den weg der waarheid afgeweken waren, we-

der op denzelfden terug bragt. Deze achting der bisschoppen voor ORIGENES in een punt, hetwelk men voor het voornaamste zijner dwalingen houdt, schijnt hem volkomen te regtvaardigen. DECIUS, die in het jaar 249, keizer PHILIPPUS opgevolgd was, hernieuwde de vervolging. ORIGENES werd in hechtenis genomen. Men klomk hem in kluisters; men bond hem eenen ijzeren beugel aan den hals en boeijen aan de voeten; men bedreigde hem dikwerf met de vuurstraf; maar men liet hem niet sterven, in de hoop van velen in zijnen val mede te slepen en eindelijk werd hij op vrije voeten gesteld. Hij overleed kort daarna, in het jaar 254, te *Tyrus*. Weinig schrijvers hebben zoo veel gewerkt als hij, weinig menschen zijn zoo zeer bewonderd en zoo algemeen geacht geworden als hij het langen tijd was. Niemand is zoo hevig aangevallen en met zoo veel drift vervolgd, als hij zulks gedurende zijn leven en na zijnen dood is geweest. Men heeft zich niet tevreden gesteld zijne leer aan te randen, men heeft ook zijn gedrag gelasterd. Men heeft uitgestrooid dat hij, om uit de gevangenis te komen, zich hield alsof hij den afgod SERAPIS te *Alexandrië* wierook offerde; maar men kan ge-

looven, dat dit een, door zijne vijanden verzonnen en door den heiligen EPIPHANIUS; al te gedienschtig herhaalde laster is. Zijne werken zijn: 1.º Eene *Aanmaning tot den Marteldood*, welke hij vervaardigde om diegenen, die met hem in de kluis- ters waren, moed in te boezemen. — 2.º *Verklaringen* van de H. Schrift. Hij is misschien de eerste, die dezelve geheel verklaard heeft. Het is echter twijfelachtig, of de *Verklaring van den Brief aan de Romeinen* van hem is, wijl dezelve van eenen Latijnschen schrijver schijnt te zijn, zoo als men in dezen tekst ziet: *Scien- dum primo est, ubi NOS HABEMUS omnibus qui sunt inter vos, in GRÆCO HABETUR omni qui est inter vos.* De uitleggingen waren drie- derlei: beknopte *Aanmerkin- gen*, op de moeilijke plaat- sen, uitgebreide *Verklarin- gen*, in welke hij zijner ge- nie den vrijen teugel liet, en *Homiliën* tot het volk, in welke hij zich tot de zede- kundige uitleggingen bepaalt, om zich naar de vatbaarheid zijner toehoorders te schik- ken. Er blijven ons een groot gedeelte commentariën van ORIGENES over; maar de mees- te zijn slechts zeer vrije ver- talingen. Men ontwaart in dezelve alom, veel geleerd-

heid en godsvrucht. Hij werk- te aan eene uitlegging der H. Schrift in zes kolommen, en gaf aan dezelve den titel van *Hexaples*. De eerste be- vatte den Hebreuwschen tekst in Hebreuwsche letters; de tweede denzelfden tekst in Grieksche letters tot gemak van diegenen, welke het He- breuwsch verstonden, zon- der het te kunnen lezen, de derde bevatte de vertaling van *AQUILA*; de vierde kol- lom, die van *SYMMACHUS*; de vijfde die der *Zeventigen* en de zesde die van *THEO- DOSIO*. Hij beschouwde de vertaling der *Zeventigen*, als de meest geloofwaardige, en als diegene volgens welke de andere behoorden verbeterd te worden. De *Octaples*, bevatten daarenboven twee Grieksche vertalingen, wel- ke kort te voren gevonden waren, zonder derzelver schrij- vers te kennen. ORIGENES, hield zich bezig om de ver- taling der *Zeventigen* toe- reikende te maken voor de- genen die niet in staat wa- ren, om zich de uitgave met verscheiden kolommen aan te schaffen. — 3.º Men had van hem meer dan duizend *Leer- reden* verzameld, van welke er ons een groot gedeelte overblijven. Dit zijn gemeen- zame redevoeringen, welke hij voor de vuist voordroeg, en notarissen schreven dezel-

ve op, gedurende de voordragt, door middel van teekenen, die verloren zijn geraakt. Hij had gewoonlijk zeven secretarissen, die alleen bezig waren, om datgene op te schrijven, wat hij hun voordroeg. — 4.° Zijn boek over de *Grondregels*. Hij gaf hetzelfde dezen titel, omdat hij er grondregels in wilde vaststellen, aan welke men zich met betrekking tot de godsdienstige onderwerpen moet houden, en die tot inleiding van de godgeleerdheid moeten dienen. Wij bezitten dezelve enkel volgens de vertaling van RUFINUS, die zelf verklaart, er datgene bijgevoegd te hebben wat hem beviel, en er datgene afgelaten te hebben, wat hem als tegenstrijdig met de leer der Kerk, voornamelijk betrekkelijk de Drieëenheid toescheen. Men vindt in dezelve, desniettegenstaande nog gevaarlijke grondregels. Men meent in dezelve een stelsel te ontdekken, hetwelk geheel gegrond is op de wijsbegeerte van PLATO, dat *alle kwalen en rampen tot het gebied der geneeskunde behooren*. Men beschuldigt hem, God stofelijk te hebben gemaakt: maar hij wederlegt deze dwaling zoo wel, dat het redelijk is, om aan eenige minnaauwkeurige uitdrukkingen

eenige regtzinnige verklaring te geven. » Hij zegt dat God noch een ligchaam, noch in een ligchaam is, dat Hij eene eenvoudige, verstandige van alle samenstelling bevrijde zelfstandigheid is, die, hoedanig men zich dezelve ook voorstelle, slechts eene ziel en de oorsprong van alle vernuft is. Indien God, zeide hij een ligchaam was, zoo zouden men, daar elk ligchaam uit stof is zamengesteld, ook moeten zeggen, dat God stofelijk is; en daar de stof van natuur bederfelijk is, zoo zouden men ook moeten zeggen dat God aan de vergankelijkheid is onderworpen." — 5.° De *Verhandeling* tegen CELSUS. Deze vijand van de Christelijke Godsdienst had tegen dezelve zijne *Waarheidsredevoering* in het licht gegeven, welke vol van hoonende uitdrukkingen en lasteringen was. ORIGENES heeft in geen zijner geschriften zoo veel Christelijke en ongewijde geleerdheid aan den dag gelegd als in het onderhavige, noch zoo vele sterke en bondige bewijzen aangevoerd. Men beschouwt dezelve als de volledigste en best geschrevene verdedigingsrede van het Christendom, welke de oudheid voor ons bewaard heeft. De stijl derzelve is schoon, levendig en overtuigend, de redeneringen zeer wel samen-

hangend en overredend; en indien hij in dezelve dikwerf hetzelfde herhaalt, is zulks omdat de tegenwerkingen van CELSUS hem daartoe noodzaakten, van welke hij er geene wilde overlaten, zonder dezelve volkomen wederlegt te hebben. Het is aanmerkelijk dat deze tegenwerkingen bijna dezelfde zijn, welke de zoogenaamde wijsgeeren van deze eeuw weder te voorschijn gebragt hebben: armzalige afschrijvers, die zelfs de noodlottige verdienste niet hebben om dwalingen en lasteringen uit te denken, en die, terwijl zij zich met dien treurigen roem versieren, genoodzaakt zijn, om hunne toevlugt tot de oude drogredenaars, die sedert vijftien eeuwen vergeten zijn, te nemen. Naauwelijks was ORIGENES overleden of de oneenigheden betrekkelijk zijne regtzinnigheid schenen versterkt te worden. In de 4.^e eeuw bedienden zich de Arianen van zijn gezag om hunne dwalingen te staven. De heilige ATHANASIUS, de heilige BASILIUS en de heilige GREGORIUS van *Naxianze* verdedigden hem, als op eene regtzinnige wijze over de Godheid des Zoons gesproken hebbende. De heilige HILARIUS, TITUS VAN BOSTRES, DIDYMUS, de heilige AMBROSIUS, EUSEBIUS VAN VERCEIL

en de heilige GREGORIUS VAN NYSSA, hebben zijne werken met lof aangehaald: maar THEODORUS MOPSUESTUS, APOLLINARIUS en CÆSARIUS waren hem niet gunstig; en de heilige BASILIUS zegt uitdrukkelijk (*de Spiritu sancto* 20.^e hoofddeel), » dat hij over de Godheid des heiligen Geestes niet regtzinnig gedacht heeft. » Hij werd in de vijfde algemeene kerkvergadering veroordeeld. Paus VIGILIUS veroordeelde hem op nieuw. De heilige EPIPHANIUS, ANASTASIUS *de Sinaïter*; de heilige JOANNES CLIMACHUS, LEONTIUS VAN BYSANTIUM, SOPHRONIUS patriarch van *Jeruzalem*, ANTIPATER, bisschop van *Bostres* stonden met nadruk tegen zijne leer op; Paus PELAGIUS II zegt, dat de kettlers niets gevaarlijkers dan ORIGENES onderwezen hebben. Men vindt in de akten van het zesde concilie een edikt van KONSTANTIJN POGONATUS, en eenen brief van Paus LEO II, in welken hij met DIDYMUS en EVAGRIUS onder de *thëomaken* of vijanden van God gerekend wordt. Paus MARTINUS I deed hem in het eerste concilie van *Latranen* in 649 in den kerkelijken ban. De heilige AUGUSTINUS, de heilige JOHANNES VAN DAMASKUS en de heilige HIERONYMUS hebben tegen de Origenisten geschre-

ven. In dezelfde eeuw, in welke het geschil over de regtzinnigheid der leer van ORIGENES ontsond, stonden JOANNES van *Jeruzalem* en RUFFINUS, als zijne verdedigers op en de heilige CHRYSOSTOMUS, vobegde zich aan hunne zijde. De heilige PAMPHILIUS, nam ook zijne verdediging op zich. THEOTIMUS van *Tomi*, weigerde dezelve te veroordeelen en DIDYMUUS, trachtte eenen Catholijken zin aan zijne uitdrukkingen over de *Drieëenheid* te geven: anderen beweren, terwijl zij de dwalingen in zijne boeken vervat veroordeelen, dat dezelve er door de ketters bijgevoegd zijn. THEOPHILUS van *Alexandrië* beschuldigde de monniken van *Nitrië* van Origenismus, en veroordeelde hen in een concilie van *Alexandrië*: zijn vonnis werd door Paus ANASTASIUS goedgekeurd. In de 4.^e eeuw verklaarde keizer JUSTINIANUS, zich als vijand zijner gedachtenis, schreef eenen brief aan MENNAS tegen zijne leer, vaardigde in het jaar 640, een edikt tegen hem uit, deed hem veroordeelen in een concilie, hetwelk in hetzelfde jaar te *Konstantinopel*, gehouden werd, van welke de akten met die van het vijfde algemeene concilie verzameld zijn. Men kan over dit onderwerp

raadplegen: *La vie etc. (Het leven van TERTULLIANUS en van ORIGENES)*, door den heer DE LA MOTHE, (dat is, door THOMAS heer van *Fossé*); in 1675, te *Parijs* gedrukt. *Mémoires etc. (Gedenkschriften om tot de kerkelijke Geschiedenis te dienen)*, door TILLEMONT, derde deel, in hetwelk hij ORIGENES, zoo veel hij kan regtvaardigt: hij zegt dat hij nooit in zijne gevoelens verhard is geweest, ontkent dat hij den afgoden wierook opgedragen heeft, verwerpt het verhaal van den heiligen EPHIPHANIUS, zoowel als BARONUS; maar pater PARI, PETAU en HUET, hebben geheel verschillend gedacht. Een ascetische godgeleerde, is van gevoelen geweest: » Dat de vroegrijpe kundigheden en dengden van ORIGENES, welke al te zeer bewonderd en verheven werden, de onbedachtzame handelwijze zijns vaders, die met eerbied de borst zijns kinds kuste, het gerucht, dat zijne daden en zijne werken in de wereld maakten, de hoogachting welke hem de bisschoppen bewezen enz., hem den geest opgeblazen en eenen val voorbereid hadden, tegen welke slechts de nederigheid en de vreeze des Heeren, de door de gaven der natuur en der genade

beroemde mannen, kunnen waarborgen." Du PIN, in zijne *Bibliothèque etc.* (*Bibliotheek der kerkelijke schrijvers*). CEILLIER, *Histoire etc.* (*Geschiedenis der gewijde en kerkelijke schrijvers*), tweeds en derde deel, artikel PAMPHILUS. DOUCIN, Jesuit, *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het Origenismus*). Het *Origenis defensus* van pater HALLOIX. De *Origiana* van den beroemden HUET, die het overige van de titleggingen van ORIGENES, over het Nieuwe Testament in het Grieksch en in het Latijn, 2 deelen, in fol. in het licht heeft gegeven, met de *Levensbeschrijving van ORIGENES*, en zeer geachte aantmerkingen. Dit werk werd in 1668, te Rouanen gedrukt. Men heeft er te Parijs in 1679, eene nieuwe uitgave van geleverd, en in 1685, eene derde in *Duitschland*. Dom DE MONTFAUCON, heeft de *Hexaples* in 1713, 2 dl.ⁿ in fol. in het licht gegeven. Men heeft thans eene volledige uitgave van de werken van ORIGENES, 4 dl.ⁿ, in fol. Deze uitgave is begonnen door pater KAREL DE LA RUE, een benedictijner, in 1739 overleden, en door dom KAREL VINCENTIUS DELA RUE, zijnen neef, vervolgd, die het vierde en laatste deel

in 1759 te Parijs, in het licht heeft gegeven, met aantmerkingen over verscheiden plaatsen der *Origiana* van HUET. [Men vindt ook de *Werken van ORIGENES*, in de *Bibliothèque des saints peres*, te Parijs, 1826 — 1827, in het licht gegeven.]

ORIGENES, bijgenaamd *de Ontuchtige*, was een Egyptenaar. Hij leerde in het jaar 290, dat het *huwelijk eene uitvinding des duivels was*; dat het geoorloofd was om al datgene op te volgen wat de drift het vuilste en eerlooste kon geven, ten einde de voortteling door zoodanige middelen als men zou kunnen uitdenken, zelfs door de verfoeijlijkste handelingen, te beletten. De ontuchtige had aanhangers, die door alle kerken met afschuw verworpen werden. Zij bleven echter tot in de vijfde eeuw stand houden.

ORIGENES, een platonisch wijsgeer, leerling en vriend van PORPHYRUS, beoefende de wijsbegeerte onder AMMONIUS. Hij had eene *lofred* op keizer GALLIENUS vervaardigd, welke wij niet meer bezitten, maar dezelve dient niet te min om te bewijzen, dat de wijsgeerige lachhartigheid altijd bereid is om de dwingelanden te bewieroken.

ORIGNY (PETRUS ADAM D') een geschiedschrijver, in 1697 geboren, en den 9 September 1774 te Reims, zijne geboorteplaats, overleden, trad vroegtijdig in dienst. Eene wond, welke hij ontving bij den aanval der verschan- schingen van Weissemburg in Duitschland, noodzaakte hem dezelve te verlaten, na eene jaarwedde en het kruis van den heiligen LODEWIJK bekomen te hebben. Hij legde zich op de beoefening der geschiedenis toe en gaf in het licht *Oud-Egypte* en de *Tijdrekenkunde der Egyptenaren*, de eene in 1762 en de andere in 1765, elk 2 dl.ⁿ, in 12.mo Men vindt in dezelve werkzame nasporingen; maar daar hij tracht om een bijzonder stelsel te doen gelden, waagt hij vele valsche gissingen en onverdedigbare denkbeelden. De heer PAW heeft hetzelfde somtijds wederlegd in zijne *Nasporingen over de Egyptenaren*, die zelve meer dan een onderwerp van wederlegging aanbieden. De abt GUÉRIN DU ROCHER heeft sedert veel licht verspreid over deze tijdrekenkunde in zijne *Waarachtige geschiedenis der fabelachtige tijden*. D'ORIGNY overleed alvorens zijne werken over *Egypte* voleindigd te hebben.

* ORIGNY (ANTONIUS-JOANNES-BAPTISTA-ABRAHAM), raadshcer aan het hof der munten te Reims, in 1734 geboren en in October 1798 overleden, heeft nagelaten: 1.º *Dictionnaire etc.* (*Woor- denboek der oorspronkelijk- heden, of Tijdstippen der nuttige uitvindingen, der gewigtige ontdekkingen enz.*), Parijs, 1776 — 78, 6 dl.ⁿ, in 8.vo De abt SABATIER heeft er eene verkorte uitga- ve van in het licht gegeven, 3 dl.ⁿ, in 8.vo, welke al het nuttige van dat werk be- vat. — 2.º *Annales etc.* (*Jaarboek van het Italiaan- sche tooneel*), 1788, 3 dl.ⁿ, in 8.vo — 3.º Het 4.de deel van de *Abrégé etc.* (*Verkor- te geschiedenis van het Fran- sche tooneel*) van MOUHY.

ORIOI (PETRUS), te Ver- berie-sur-Oise in Picardijë geboren, regulier-kanonik van Val-des-Ecoliers te Royal- lieu, in het bosch van Cuyse, drie mijlen afstands van Com- piègne, prioor zijner orde te Troyes, onderwees de god- geleerdheid te Parijs met zoo veel roem, dat hij de Wel- sprekende Leeraar bijge- naamd werd. Men heeft van hem zeer scherpzinnige Uit- leggingen over het *Boek der Spreuken*, Rome, 1595 en 1605, 2 dl.ⁿ, in fol. en eenen verkorten Bijbel, geti-

teld *Breviarium Bibliorum*, Parijs, 1508 en 1685 in 8.º Zij, die hem voor een' minderbroeder, aartsbisschop van Aix en kardinaal honden, vergissen zich. Het jaar van zijn overlijden is onbekend: in 1345 leefde hij nog.

ORKHAN, zoon van OTTOMAN, keizer der Turken, maakte zich in 1326, na zich van zijne oudere broeders ontdaan te hebben, meester van den troon. Hij breidde de grenzen van het magtige rijk, door zijnen vader gesticht, aanmerkelijk uit. Hij opende *Europa* voor zijne opvolgers, door de verovering van *Gallipoli* en van verscheidene steden op de Grieken, en door het verbond, hetwelk hij met keizer JOANNES CANTACUGENUS maakte, die hem zijne dochter THEODORA ten huwelijk gaf. Deze onvoorzigtige stap van JOANNES diende ORKHAN tot voorwendsel, om zich meester te maken van alles wat de Grieken nog in *Azië* bezaten, en zelfs van eenige plaatsen van *Europa*, hetwelk tevens als eene straf des hemels werd beschouwd, die beleedigd was door eene tegen de wetten en den geest van het Christendom strijdige vereeniging. De regering van ORKHAN was lang en

wreed. Dezelve begon met eenen broedermoord, vestigde zich op den ondergang van den vorst van *Caramanië*, met wiens dochter hij in den echt trad, en op den dood van zijnen schoonbroeder, eenigen zoon van dien vorst, dien hij eigenhandig doodde; en eindigde gewelddadiglijk in eenen slag tegen de Tartaren, of, volgens sommigen, door het verdriet, dat hem in 1360 de dood van zijnen oudsten zoon SOLIMAN veroorzaakte. Hij had tot opvolger AMURAD, zijnen tweeden zoon.

ORLAND - LASSUS. — Zie LASSUS.

ORLANDINI (NICOLAAS) een Jesuit, in 1554 te *Florence* geboren, was rector aan het collegie van *Nole*, en overleed te *Rome* den 27 Mei 1606. Hij heeft de *Geschiedenis van de societeit van Jesus* in het Latijn zamengesteld, in 1615 te *Keulen* en in 1620 te *Rome* gedrukt, 2 dl.º in fol. Om dit werk volledig te maken, moet men er bijvoegen, de vier deelen van pater SACCHINI, het deel van pater JOUVENCI, 1710 in fol. en het deel van pater CORDARA, 1750 in fol. Het Latijn van ORLANDINI is zuiver en zeer sierlijk, zijn stijl

vloeiend en rijk, vol deftigheid en eene bevallige wel-luidendheid. Daar de schrijver een eerlijk man en met een regtgeaard verstand begaafd was, heeft hij enkel gewerkt volgens handschriften, welke door lieden en gewoonlijk door ooggetuigen verschaft zijn. Zijn verhaal kon niet verdacht zijn.

ORLEANS (de Maagd van).
— Zie JOANNA D'ARC.

ORLEANS [eene familienaam, welke afstamd van de koningen van het derde geslacht, en die in de Geschiedenis van *Frankrijk* eene groote rol heeft gespeeld, en van welken er velen den troon hebben bestegen.] Zie hier de vorsten, welke dien naam hebben gedragen. — PHILIPPUS II, zoon van PHILIPPUS VI, bijgenaamd van *Valois* in 1383 kinderloos overleden; LODEWIJK, zoon van KAREL V, in 1407 vermoord, voerde mede dezen titel. Zie LODEWIJK van *Frankrijk*, hertog van *Orleans*. Hij had eenen zoon KAREL genaamd (zie het volgende artikel). De titel van *Hertog van Orleans* ging achtereenvolgend op twee zonen van FRANCISCUS I over, van welke de tweede HENDRIK II was, op GASTON, derden zoon van HENDRIK IV, zie GASTON van

Frankrijk; en eindelijk op een' der zonen van LODEWIJK XIII, PHILIPPUS genaamd (zie de beide PHILIPPUSSEN van *Orleans*); de laatste was de vader van LODEWIJK. Zie LODEWIJK van *Orleans*, grootvader van LODEWIJK PHILIPPUS, een der grootste beweeg-raderen van de Fransche omwenteling, en die den naam van ORLEANS, in dien van *Gelijkheid* (*Egalité*) veranderde.

ORLEANS (KAREL hertog van), zoon van LODEWIJK van *Frankrijk*, hertog van *Orleans*, en van VALENTINE van *Milane*, voerde den titel van hertog van *Angoulême* gedurende het leven zijns vaders, die als een slag-offer van het verraad van den hertog van *Bourgondië* omkwam. KAREL bevond zich in 1415, in den ongelukkingen veldslag van *Azincourt*, in welken hij krijgsgevangen werd gemaakt. Na eene vijf-entwintigjarige gevangenschap, uit *Engeland* in *Frankrijk* teruggekeerd zijnde, ondernam hij de verovering van het hertogdom *Milane*, hetwelk hij meende dat hem toebehoorde van den kant zijner moeder; maar hij kon zich slechts van het graafschap *Ast*, meester maken. — Zie SFORCE (FRANCISCUS). Deze vorst beminde de letteren, en beoefende dezelve

met vrucht. Men heeft van hem eene verzameling van *Dichtstukken*, in handschrift, in de bibliotheek des konings, in welke het ware dichttalént doorstraalt. Hij overleed te *Amboise*, in 1465. Bij *MARIA van Kleef*, zijne derde vrouw, had hij, onder anderen kinderen, verwekt *LODEWIJK*, die koning *LODEWIJK XII* werd.

ORLEANS (LODEWIJK VAN), hertog van *Orleans*, eerste prins van den bloede, in 1703, te *Versailles* geboren, was de zoon van *PHILIPPUS*, later regent des koninkrijks, ontving van de natuur eenen doordringenden tot alles geschikten geest, en veel ijver voor de studie. Zijne jeugd was zeer verstrooid; maar na den dood zijns vaders en dien zijner echtgenoot, verliet hij de wereld, om zich geheel aan de oefeningen der boetvaardigheid, aan de werken van liefdadigheid en aan de beoefening der Godsdienst en der wetenschappen toe te wijden. In 1730 betrok hij een vertrek in de abdij van van de heilige *GENOVEVA* en in 1742 vestigde hij zich geheel en al in dezelve. Hij verliet dit zijn verblijf niet dan om zich naar zijnen raad in het *Palais-Royal* te begeven,

of om ziekenhuizen en kerken te bezoeken. Jonge dochters uit te huwen, religieuzen te begiftigen, kinderen op te voeden, handwerken te laten leeren, collegien te stichten, zijne weldaden over de missien en nieuwe gestichten te verspreiden: ziedaar de werken, met welke deze prins zich bezig hield tot aan zijnen dood, voorgevallen den 4 Februarij 1752, en hetwelk eene doórluchtige en vrome vorstin deed zeggen: *Dat hij een gelukzaligē was, die vele ongelukkigen zōu nalaten.* De hertog van *ORLEANS*, beoefende alle wetenschappen; hij verstond de Hebreuwsche en Grieksche taal, de gewijde geschiedenis, de schriften der kerkvaders, de aardrijkskunde, de natuurkunde en de schilderkunst. Men heeft van hem een aantal werken in handschrift. De voornaamste zijn volgens den abt *LADVOCAT*, van wien wij deze bijzonderheden ontleenen, de volgende: 1.º *Traductions etc.* (*Letterlijke vertalingen van de omschrijvingen en verklaringen van een gedeelte van het Oude Testament*). — 2.º *Traduction etc.* (*Letterlijke vertaling der Psalmen*). volgens het Hebreuwsch, met eene omschrijving en aanmerkingen. Dit werk is een der

volledigste van dien vromen en geleerden prins: Hij werkte aan hetzelfde nog gedurende de ziekte, welke hem in het graf sleepte, en hij voleindigde hetzelfde kort voor zijnen dood. Men vindt in hetzelfde geleerde en oordeelkundige verklaringen, benevens eene gezonde en nauwkeurige critiek. Hetzelve is vergezeld van een aantal zeer belangrijke verhandelingen, welke vol van geleerdheid zijn, in eene van welke hij duidelijk bewijst, » dat de Grieksche aanmerkingen, op de psalmen, welke in de reeks van pater CORDIER gevonden worden, en die den naam van THEODORUS VAN HERACLEA voeren, van THEODORUS VAN MOPSUESTIA zijn, » eene ontdekking, welke deze prins het eerst gemaakt heeft. — 3.º Verscheiden *Verhandelingen* tegen de Joden, om te dienen ter wederlegging van het beruchte boek, in het Hebreeuwsch getiteld: *Het schild des geloofs*. De hertog van Orleans, die met de wederlegging van dit geschrift door GOUSSET niet tevreden was, ondernam zelf om hetzelfde te wederleggen; maar hij heeft den tijd niet gehad om zulks ten einde te brengen. — 4.º *Traduction etc.* (*Letterlijke vertaling*) van de brieven van den heiligen PAULUS volgens het

Grieksch; met eene omschrijving, letterlijke aanteekeningen en godvruchtige overwegingen. — 5.º Eene *Traité etc.* (*Verhandeling tegen de schouwburgen*), — 6.º Eene bondige *Wederlegging* van het groote Fransche werk, getiteld: *Les Hexaples*. Het is in dit werk, dat deze prins zeer stellige bewijzen van zijne gehechtheid aan de Kerk en van zijnen afkeer van eene partij geeft, die derzelve uitspraken bestreed. Zij die zekere zonderlingheden en een welligt al te duidelijk uitgedrukt hervormingsplan ten kwade hadden kunnen verklaren, werden beter onderdicht, en oordeelden, dat indien deze prins niet genoeg vermeden heeft om zich te doen opmerken in eenen tijd waarin eene arglistige sekte van den toestel der deugd misbruik maakte, om hare overwinning uittebreiden, zulks was omdat hij niet gemeend heeft dat dezelve zich eenen oogenblik kon beroemen, hem onder hare bekeerlingen gewonnen te hebben. — 7.º Verscheiden andere belangrijke *Verhandelingen* en *Redeneringen* over verschillende onderwerpen. Hij wilde nooit een enkel zijner geschriften laten drukken.

ORLEANS (PHILIPPUS van Frankrijk). — Zie PHILIP-

us van *Frankrijk*.

ORLEANS (PHILIPPUS hertog van), regent. — Zie PHILIPPUS VAN *Frankrijk*, regent.

* ORLEANS (LODEWIJK PHILIPPUS hertog van), klein-zoon van den regent, den 12 Mei 1725, te *Parijs* geboren, voerde den naam van hertog van *Chartres*, tot op den dood zijns vaders. In 1737, tot kolonel van een regiment voetvolk van zijnen naam benoemd, maakte hij in 1742, zijnen eersten veldtocht in *Vlaanderen*, voerde in het volgende jaar het bevel over de ruitery aan de oevers van den *Rijn*, en legde bij den slag van *Déttingen*, eene groote dapperheid aan den dag. Hij werd daarvoor beïoond met den rang van veldmaarschalk en verkreeg in 1744, dien van luitenant-generaal. Na bij de belegeringen van *Meenen*, *Iperen*, *Veurne*, *Freiburg* en bij de veldslagen van *Fontenoy*, *Raucoux* en *Lafeld* tegenwoordig te zijn geweest, verkreeg hij het algemeen bestuur van *Dauphiné*, in opvolging van zijnen vader en voerde aldaar de koopkinënting algemeen in, door de gelukkige proefnemingen, die hij daarvan in 1756 door TRONCHIN, aan zij-

nen eenigen zoon en aan zijne dochter, later hertogin van *Bourbon*, liet maken. In 1759 weduwnaar geworden zijnde van LOUISE HENRIETTE DE BOURBON-CONTI, begaf hij zich naar zijn bekoorlijk landgoed *Bagnolet*, en bragt aldaar een tooneel tot stand, op hetwelk hij zelf de rollen van rentmeester en landbouwer zeer natuurlijk naar waarheid uitvoerde. Hij deed zich door verscheiden geletterde lieden omringen en, te midden zijner vermaken, vergat hij de ongelukkigen niet: men vernam na zijnen dood, dat hij jaarlijks 240 duizend franken aan de armen uitdeelde, zonder de talrijke jaarwedden en gratificatien te rekenen, welke hij in zijnen naam of in dien zijner voorouders uitdeelde. Tijdens de worsteling der parlementen tegen het hof, weigerde hij om zich aan het hoofd van de partij der misnoegden te plaatsen, die hem tot hunnen aanvoerder verlangden. In 1773 verbond hij zich door een geheim huwelijk met mevrouw DE MONTESSON (zie MONTES-SON). Drie *Lijkreden* werden in de kerken van *Parijs* aan zijne gedachtenis toegewijd, de eene door den abt MAURY, de andere door den abt BOURLET DE VAUXELLES, de derde door den abt FAUCHET.

Eene vierde werd den 10 Maart 1786 te *Orleans* uitgesproken door den abt ROZIER, kanonik van de hoofdkerk.

ORLEANS (LODEWIJK PHILIPPUS JOZEF hertog van), zoon van den voorgaande en van LOUISE HENRIETTE DE BOURBON CONTI, eerste prins van den bloede, den 13 April 1747 te *St. Cloud* geboren, voerde eerst den naam van hertog van *Montpensier*, daarna dien van hertog van *Chartres*. Hij had tot onderwijzer den graaf van PONT-SAINT-AURICE, die alles in het werk stelde, om zijnen geest en zijn hart te vormen. Hij scheen in den beginne daaryan voordeel te trekken en toonde zich gevoelig en weldadig. Ofschoon hij de wetenschappen weinig beoefend had, bezat hij natuurlijk verstand, en legde in alle lichaams oefeningen vele behendigheden aan den dag; maar hij was weldra de wijze lessen zijns onderwijzers vergeten, en de buitensporige en losbandige jonge heeren, met welke hij omging, bedierven zijne inborst geheel en al. Twee zaken, de eene nog berispelijker dan de andere, kenmerkten de eerste jeugd van dien vorst: eene trotsche verachting voor alle maatregelen, die in zijn land genomen werden, en eene

overdrevene neiging tot hevermaak en de verkwisting. Hij trad in 1769 in den echt met LOUISE MARIA ADELAIDE DE BOURBON, eenige dochter van den deugdzaamen hertog van *Penthievre*, wier zachte zeden en kiesche gevoslens eene met de ondeugden van haren gemaal treffend contrast uitmaakten. Niet tevreden, zich zelven aan de buitensporigheden over te geven, sleepte hij zijnen schoonbroeder, den prins van LAMBALLE, in dezelve mede, die, daar hij eene zwakke gezondheid had, weldra, aan de gevolgen zijner buitensporigheden, bezweek. De Engelsch gezindheid, de praal-zucht en de vermaken, wikkelden den hertog van *Chartres* in vernielende verkwistingen; de losbandigheid veranderde zijne hoedanigheden, deed hem een bijna lomp gelaat aannemen en bedekte zijn aangezicht met roode en kwaadaardige puisten. Vroegijdig beproefde hij eene staatkundige rol te spelen. In 1771 was hij een van degenen, die zich tegen de ontbinding der parlementen aankanten, en die van het hof verbannen werden, omdat zij geweigerd hadden, in het parlement MAUPEOU, in hoedanigheid van pair (titel dien hij voerde als prins van den bloede) plaats te nemen. In-

tusschen geraakte hij weder in gunst, en verscheen op nieuw aan het hof. Daar hij in den post van groot-admiraal, welken zijn schoonvader bezat, moest opvolgen, wilde hij om denzelven beter te verdienen, eenige zeetogten mede maken. Hij werd in 1777 tot luitenant-generaal van de legers des konings benoemd. De Franschen waren toenmaals met de Engelschen in oorlog over de onafhankelijkheid van *Noord-Amerika*. Hij scheepte zich in op de *Saint-Esprit*, een schip van 84 stukken, en voerde het bevel over het blaauwe smaddeel, hetwelk in 1778, in den slag van *Ouessant* de achterhoede uitmaakte. Eene snelle krijgsweging plaatste deze afdeling voor het front van den vijand. De graaf d'ORVILLERS, admiraal, gaf het teeken om den wind in acht te nemen; ten einde den Engelschen het voorbij zeilen te beletten. Hetzij, dat het sein kwalijk begrepen werd, hetzij dat de bevelhebbers, terwijl zij den graaf van ORVILLERS wilde doen vallen, zich hielden, alsof zij hetzelfde niet hoorden, de Engelsche achterhoede redde zich op den oogenblik, dat zij in de magt der Franschen moest vallen. Men verspreide

het gerucht, dat de hertog van *Chartres*, zich van het begin van het gevecht af, in het ruim had verborgen; anderen logenstraffen dit verhaal, daar het schip, op hetwelk zich de hertog bevond, nooit in eenig gevaar verkeerd, noch zelfs in het bereik van een kanonschot geweest was: desniettegenstaande had het eerste gevoelen bij het hof de overhand. Toen de hertog van *Chartres* aan hetzelfde verscheen, overlaadde men hem met puntdichten, en, tot overmaat van vernedering, verkreeg hij, in plaats van den post van groot-admiraal, dien van kolonel der hussaren. Welke verontwaardiging een vroom en wijs vorst, zoo als LODEWIJK XVI, wegens het ongeregelde gedrag van eenen prins uit zijn bloed, had kunnen opvatten, was hij echter al te regtvaardig, om hem eenen onverdienden hoon toe te voegen. Men moet vooronderstellen, of dat de koning zich al te gemakkelijk door de vijanden van den hertog liet overhalen, of dat deze waarlijk aan lafhartigheid schuldig was. Wat er ook van zij, zijn haat tegen LODEWIJK XVI dagteekent van dit tijdstip. De afkeer des hertogs van *Chartres* voor de koningin is van eenen

verschillenden oorsprong. Hij had zich, zoo als men zegt, bijna genoodzaakt gezien, om *St. Cloud* aan die vorstin afestaan. Bij het hof weinig geacht, zocht hij alle gelegenheden, om zich bij het volk bemind te maken. Bij den dood zijns vaders nam hij den titel van hertog van *Orleans* aan. Toen zag men hem in eenen luchtbol opstijgen en zich aan het gemeen ten schouwspel stellen. Misschien wilde hij door dezen vermetelen trek van moed bewijzen, dat hij den naam van lafhartig, dien men hem gegeven had, niet verdiende. Eenige jaren te voren was hij in de mijnen gedaald. Men beweerde, dat hij in beide gelegenheden wezenlijk vrees had getoond en dat hij, al wat hem omringde tot getuigen zijner lafhartigheid had gemaakt. Intusschen wachtte de hertog van *Orleans* slechts eenen gunstigen oogenblik af, om zijne wraak tegen het hof bot te vieren, en het duurde niet lang of deze gelegenheid deed zich op. Ten einde eenen grooten aanhang te verkrijgen, had de hertog zich na den dood van den hertog van *Clermont* tot groot-mees-ter van de vrijmetselarij laten benoemen: hij verspreidde het goud met volle handen onder het volk; en van het begin der oneenigheden af,

was zijn paleis de vergaderplaats der zamenspanningen en clubsen geworden. In 1787 en op het tijdstip zelfs der verdeeldheden van de parlementen met het hof, noodzaakten jongelingen van *la Basoche*, die onder het volk vermengd en op de *Pont-neuf* geplaatst waren, elken voorbijganger, hetzij te voet of in rijtuig, om voor het ridderbeeld van *HENDRIK IV* te knielen. Men bemerkte den hertog van *Orleans* zeer duidelijk, alleen in zijn met twee paarden bespannen rijtuig, tien tot twaalf malen over diezelfde brug rijden, zonder dat men hem ooit deed uitstappen. Middelerwijl en als hij regt tegenover het hek was, stak hij zijn hoofd buiten het portier en zong telkens het zoo bekende liedje van *Vive HENRI IV* etc. (*Leve HENDRIK IV, Leve die dappere Vorst!*) hetwelk de menigte hem niet liet uitzingen, door bij herhaling te roepen: *Leve de Hertog van Orleans! Leve de opvolger van HENDRIK IV!* Het bestuur dacht er zelfs niet eens aan, om de aanheffers dier oproerkreten te straffen. Eene ligte verlegenheid in de geldmiddelen had den tegenstand van het parlement van *Parijs* tegen de geldplakkaten uitgelokt. Om denzelven te overwinnen,

ging **LODEWIJK XVI** (den 24 November 1787) een koninklijke vergadering op het paleis van justitie houden, bij welke de prinsen van den bloede en de pairs van het koninkrijk met beraadslagende stem zitting hadden. Toen de pairs zich vereenigd hadden met de minderheid van het parlement, welke de registratie wilde, beval de koning de volvoering derzelve. De hertog van *Orleans* protesteerde op eene, niets minder dan eerbiedige wijze, en werd op 15 mijlen afstands van *Parijs*, naar zijn kasteel van *Villers-Coterets* verbannen. Deze straf diende slechts om hem bij het volk meer ingang te doen vinden, en om hem aanhangelingen onder de jonge parlamentsgezinden te verschaffen: hij haalde gelijktijd de dagbladschrijvers in zijn belang over en men beschuldigt hem, van het noodlottige ontwerp te hebben uitgedacht, om eenen gedwongen hongersnood te weeg te brengen, door al het graan op te koopen. Het gebrek aan levensmiddelen had plaats; maar steeds er op uit om zich bij het volk bemind te maken, deed hij aan hetzelfde aanzienlijke sommen uitdeelen. Gedurende den strengen winter van 1788 en 1789, liet hij voor de armen van

de hoofdstad vuren ontsteken en tafels aanrigten. Een gedeelte van het publiek wilde in deze werken van milddadigheid geene liefdadige bedoelingen erkennen. [De hertog van *Orleans* was, een jaar na het bevel, dat hem verbande, in *Parijs* teruggekomen: hij had eerst verscheiden weken daarna het verlof bekomen, om zich aan het hof te vertoonen. Bij de tweede vergadering der aanzienlijken, presideerde hij het derde bureau.] Men zeide toen, dat hij op het punt stond van zijne ontwerpen te laten varen, in de hoop van zijne dochter aan den hertog van *Angoulême*, en zijnen zoon aan eene dochter des konings van *Napels* uit te huwen; maar zijn haat en zijne heerschzucht behielden de overhand. Terwijl geheime agenten het gemeen van *Parijs* in beweging hielden, bezigden anderen allerlei kunstgrepen, onder dat der provincien. Het is aldus dat hij op de verkiezingen tot de algemeene staten, welke den 29 Mei 1789 zouden geopend worden, invloed uitoefende. Hij liet zich tot dezelve benoemen door den adel van het baljuwschap *Crespy* in *Valois*, van *Parijs* en van *Villers Coterets*: hij koos

Crespy. Van de eerste zittingen af, verklaarde hij zich tegen de uitspraken der kamer, vereenigde zich met die van den burgerstand, terwijl hij vele adellijken won, die besloten om zijne geluksster te volgen. Gedurende eene redevoering, welke hij beproefd had, om den 17 Junij voor te dragen, ten einde den adel te bewegen om zich met den burgerstand te vereenigen, was hem de hitte zoo hinderlijk dat hij in onmagt viel. Toen was het dat men, terwijl men hem ontblootte om hem lucht te doen scheppen, een borstharnas ontdekte, waarmede hij bedekt was, uit vrees van vermoord te worden. Deze voorzorg kon hem wel niet nutteloos zijn, dewijl hij zich bijna altijd te midden van opstandelingen bevond. Men hield hem voor den bewerker der volksbeweging in de voorstad *St. Antoine*, den 27 en 28 April. Tijdens den brand der fabriek van behangsel-papieren van *REVEILLON*, in welk zes- en dertig personen omkwamen erkende de politie onder de met het volk vermengde duistere gezigten verscheiden boeren van *Villers-Coterets*, alwaar de hertog van *Orleans*, een rijk landgoed had. Hierbij dient nog opgemerkt te worden, dat de familie

van den hertog gedurende den opstand voorbijging; en in plaats van aan dezelve eenige beleediging toe te voegen, men dezelve toejuichte, en men het rijtuig deed stilstaan, in hetwelk zich de hertogin bevond (die niet met de ontwerpen van haren echtgenoot bekend was) ten einde haar te groeten, en te harer eer vreugdekreten aan te heffen. De hertog van *Orleans*, scheen werkelijk zijn doel te naderen. In de eerste dagen van Junij, weergalmdde de omtrek van zijn paleis en van zijnen tuin van zijnen naam. Het is in dat paleis, dat hij zijne oproerige bijeenkomsten hield; hij bragt dezelve vervolgens naar *Passy* over. Bij de opening der zittingen van de nationale Vergaderingen, had men hem den voorzittersstoel aangeboden; hij wees denzelfden van de hand; maar hij was bij de vergaderingen zeer arbeidzaam. Het ontslag van *NECKER* had alle hoofden opgewonden. (Zie *NECKER*). Den 12 Julij riepen de in het *Palais-Royal* vergaderde muitelingen met groot getier den hertog van *Orleans*, deze begaf zich onder de menigte, en na gezegd te hebben: » Wel nu! mijne vrienden, er is slechts een eenig middel overig, en dat is de wapens op te vat-

ten," keerde hij dadelijk naar zijne appartementen terug. Intusschen droeg men denzelfden dag door de straten van *Parijs* zijn borstbeeld met dat van *NECKER*, heide met eenen zwarten sluijer bedekt, rond, welke optogt gevolgd werd door eene menigte volks, hetwelk riep: *Leve, Monseigneur de hertog van Orleans!* Daags daarna liet men nieuwe spotschriften tegen de koningin verspreiden, dit was een wapen van hetwelk de hertog van *Orleans* zich gedurende verscheiden maanden bediende, om deze vorstin hatelijk te maken. Het was ook van het *Palais-Royal*, dat op den 14 Julij de kreet uitging van het *Bastille* te gaan aanvalen. Men heeft den hertog van *Orleans* beschuldigd van de verschrikkelijke worstelingen van den 5 en 6 October uitgelokt te hebben. *MALOUET* verzekerde voor de tribunes er hem zelven bij gezien te hebben. Het is zeker, dat men in dezelve vele zijner agenten en voornamelijk zijnen secretaris opmerkte, die geenszins de minst werkzame der mitelingen was. Bij deze beschuldiging, welke men voor het gerechtshof bragt, werd diegene gevoegd, dat hij den koning van zijne hooge waardigheid had willen laten afzetten en de ko-

ningin in regten betrekken. Het gerechtshof *le Chatelét* veroordeelde hem; maar de nationale Vergadering haastte zich hem vrij te spreken. *LAFAYETTE* maakte hem het bevel des konings bekend, van zich naar *Engeland* te begeven. *MIRABEAU* bezigde te vergeefs beden, beloften en zelfs bedreigingen, om hem te bewegen van te blijven. Hij vertrok naar *Londen*, en na eene afwezigheid van 8 maanden durfde hij te *Parijs* terug te komen. Hij werd door de Jacobijnen met vervoeringen van vreugde ontvangen. Hij begaf zich naar de vergadering, en legde den eed van getrouwheid aan de natie, aan de wet, en aan den koning af. Hij gaf eenigen tijd daarna een *Exposé etc.* (*Verlag van zijn gedrag gedurende de omwenteling*) in het licht. Hij had reeds een ander *geschrift* in het licht gegeven, ter verdediging van de echtscheiding, hetwelk door de nieuwgezinden buitengemeen werd toegejuicht. Door eene dier ongerijmdheden, welke zijn wezenlijk karakter afschilderen, schreef hij, na de ontvlugting des konings, den 20 Junij 1791, eenen brief aan de vergadering, in welke hij het regentschap van de hand wees, in geval men hem hetzelfde zou willen opdragen.

Die aanhoudende besluiteloosheid op den oogenblik van zijne misdaad te voltrekken, en die wezenlijk een uitwerksel van zijne bevreesdheid of van wroegingen scheen te zijn, verwijderde van hem al zijne aanhangers, voornamelijk BARNAVE, die verschillende leden der linkerzijde van de partij van *Orleans* deed afvallen. In de maand Augustus 1791 vraagde hij dat de prinsen van de koninklijke familie niet van de burgerregten beroofd mogten worden; terwijl hij verklaarde, dat hij liever zijne regten als prins van den bloede dan die van Fransch burger zou afstaan. De tribunen antwoordden hierop door toejuichingen. Kort na de instelling van de nieuwe wetgeving, waaraan hij geen deel had, zond hij PETION en VOIDEL naar *Londen*, ten einde nieuwe opkoopingen van granen te doen: maar daar deze winstberekening niet naar wensch uitviel, maakte hij eene andere op de suikers, welke weder aanleiding tot verschillende volksbewegingen gaf. Omtrent dezen zelfden tijd benoemde de heer THEVENARD, minister van marine, die den hertog van *Orleans* met LODEWIJK XVI wilde verzoenen, den eersten tot groot-admiraal. Hij ging zijne erkentelijkheid daarvoor aan den

heer DE MOLLEVILLE, opvolger van den heer THEVENARD uitdrukken, aan wien hij tevens zijne onschuld met betrekking tot de gruwelen, die men in zijnen naam gepleegd had, betuigde. De heer DE MOLLEVILLE geloofde hem, en bevorderde voor hem een gehoor bij den koning. Hetzelve was lang en scheen tot tevredenheid der beide partijen geleid te hebben. LODEWIJK XVI, zeide zelfs, dat hij meende dat de prins bereid was om zijn onregt en het kwaad, dat hij gedaan had, te herstellen, *waaraan het zelfs mogelijk was*, voegde Z. M. er bij, *dat hij niet zoo veel deel heeft gehad, als wij gemeend hebben*. Misschien was deze verzoening van den kant des hertogs van *Orleans* opregt, op den oogenblik, op welken hij eenen post verkreeg, waarvan de weigering de voornaamste oorzaak van zijne vijandschap tegen LODEWIJK XVI was. Wat er ook van zij, de hovelingen meenden beregtigd te zijn, om de gelukkige gevolgen van deze verzoening te keer te gaan. Welligt waren zij met dezelve onbekend; maar zeker was het te hunner kennis gekomen, dat de hertog tot groot-admiraal benoemd was, hetwelk toch een bewijs van

verzoening was van wege den koning met zijnen neef. De ze vertoonde zich kort daarna (op eenen zondag in de maand Januarij 1792) bij het *lever* des vorsten. De hovelingen, die in die dagen zeer talrijk aan het paleis waren, » deden hem, zegt zeker schrijver, de vernederendste beleedigingen aan.... hij werd gedrukt, met de ellebogen gestooten; men trapte hem op de voeten, men drong hem naar de deur. In het appartement der koningin gekomen, alwaar de tafel reeds gedekt was, riep men, toen men hem zag: *Mijne heeren, past op de schotels!* even alsof hij dezelve had willen vergiftigen; toen hij eindelijk de trappen weder afgang, bespuwde men hem op het hoofd en op de kleederen....” Hij verliet schuimbekkende van woede het paleis; in plaats van zich aan den koning en de koningin te beklagen, meende hij dat dezelve medepligtig waren aan den hem aangedanen hoon. Zijn haat tegen hen werd hoe langer zoo heviger, en eindelijk onverzoenlijk; van toen af, hechte hij zich sterker aan de revolutionnaire partij. Om de toegenegenheid der troepen te winnen, vraagde hij om in het leger van LUCNER te dienen. Hij begaf

zich met zijne drie zonen, de hertogen van *Chartres* en van *Montpensier* en de graaf van *Beaujolais*, naar het leger van het Noorden; maar weldra genoodzaakt om naar *Parijs* terug te keeren, beklagde hij zich daarover bij de vergadering en zijne aanhangers handelden te zijnen gunste. Zij deden nog meer op de gruweldagen van den 20 Junij en 10 Augustus 1792; maar hij durfde zijne misdaad niet voltrekken. DANTON en MANUEL, spoorden hem aan om zijnen naam te veranderen in dien van LOUIS-PHILIPPE-JOSEPH-ÉGALITÉ, welke naam, in de gemeente van welke MANUEL prokureur was, ingeschreven werd. De Jacobijnen benoemden hem in September tot afgevaardigde bij de nationale conventie, met MARAT, DANTON, de beide ROBESPIERRES, COLLOT D'HERBOIS, CAMILLE DESMOLINS, MANUEL, FRERON enz. en hij werd even als zij, het voorwerp van de aanklagten der *Girondijnen*, die meenden of liever schenen te meenen, dat de afgevaardigden en het stedelijk bestuur van *Parijs*, den hertog van *Orleans* op den troon wilden plaatsen; ook stelden zij, tegen het verzoek dat de partij van *la Montagne* deed, om LODÉWIJK XVI in staat

van beschuldiging te stellen, dat van de verdrijving van **LODEWIJK PHILIPPUS** en van al de **BOURBONS**. In dezelfde maand September hadden de moordtooneelen plaats in welke de prinses van **LAMBALLE** omkwam; de hertog van *Orleans* werd weder verdacht gehouden, van deel aan dien moord gehad te hebben, welke hem van den jaarlijkschen last van 600,000 francs bevrijdde, welke door het huis **PENTHIÈVRE**, van hetwelk hij de erfgenaam moest zijn, aan de prinses betaald werd. Door de *Gironde*-partij vervolgd, nam hij raad met **DANTON**, **FABRE D'ÉGLANTINE** en met andere Jacobijnen, over het gedrag, hetwelk hij in het proces van **LODEWIJK XVI** te houden had; allen waren van gevoelen dat hij voor den dood moest stemmen, hetwelk hij met eene zwakke en wankelbare houding volbragt. Weinige dagen te voren had hij de *Maratisten* en verscheiden afgevaardigden, die men voor wankelmoedigen hield, op een groot gastmaal genoodigd. Toen zijn schoonvader den 4 Maart overleden was, begaf hij zich naar *Vernon*, om alles wat hij kon van zijne rijke nalatenschap in te zamelen, van welke hem **CAMILLE DESMOULINS**, **DANTON**, **MERLIN DE THIONVILLE** en an-

dere Jacobijnen gedeeltelijk berboefden. Zij wendden bij hem voor, dat zij eene volksbeweging te zijne gunste wilden bewerken, welke echter niet plaats had, en zij strooiden uit, dat hij op den beslissenden oogenblik niet op het stadhuis had durven verschijnen. Nadat de Jacobijnen zijne schatkamers uitgeput, hem in hunne misdaden gewikkeld en met schande en oneer overladen hadden, verlieten zij hem; zij verweten hem, voor den dood van **LODEWIJK XVI** gestemd te hebben, nadat zij zelve er hem den raad toe hadden gegeven. Te vergeefs beproefde hij, om zijne oude aanhangers te herwinnen, en zwoer hij den 4 April voor de conventie dat »indien zijn zoon, die met **DUMOURIEZ** gevlugt was, schuldig was, het beeld van **BRUTUS**, hetwelk hij voor zijne oogen had, hem zinnen pligt zou te binnen brengen.» In dezelfde maand liet **ROBESPIERRE** hem van de lijst der Jacobijnen schrappen, en hij bevond zich alstoen aan de geheele woede zijner vijanden of liever zijner medeplichtigen blootgesteld. Alle partijen beschuldigden elkan- der onderling van met **PHILIPPUS ÉGALITÉ** in betrekkingen gestaan te hebben; wan allen hadden zijne heersch- zucht gestreeld en in zijn

rijkdommen gedeeld. De aanklagten tegen hem werden vermenigvuldigd; eindelijk werd het besluit om hem in hechtenis te nemen, den 4 April 1793 uitgesproken. Hij werd denzelfden dag gearresteerd, en in de abdij gevangen gezet. Te vergeefs schreef hij aan de conventionele vergadering, om aan dezelve de diensten, welke hij aan de omwenteling bewezen had, te herinneren; hij werd met zijne geheele familie en den prins van *Conti*, naar de gevangenis van *Marseille* overgebracht: het gerechtshof dier stad sprak hem vrij; maar de commissie van algemeen welzijn verbood om hem in vrijheid te stellen. Gedurende zijne gevangenschap gaf hij zich zoo zeer aan buitensporigheden over, dat de prins van *Conti* eenen brief aan de conventie schreef ten einde van hem gescheiden te worden. » Ik verkies den dood, schreef die prins, boven de straf, om met dusdanig man te verblijven." Voor de revolutionaire regtbank van *Parijs* gebragt, antwoordde hij met koelbloedigheid, en hoorde zijn doodvonnis met eene gelatenheid aan, waarvoor men hem niet in staat meende te zijn, en die hem tot aan het schavot verzegelde. Toen hij het volk hoorde, hetwelk hem be-

spotte en vervloekte, trok hij de schouders op en zeide: *Zij hebben mij toegejuicht, maar!* Alvorens het schavot te beklimmen, onderhield hij zich langen tijd met zijnen biechtvader. Het strafgerecht werd den 6 November 1793 aan hem voltrokken. Zoodanig was het uiteinde van eenen prins voor wien de vleijerijen en de ondeugden den weg der misdaden openden. Ofschoon men hem niet als de voornaamste oorzaak van de omwenteling kan beschouwen, is het echter onbetwistbaar, dat hij in dezelve door zijnen haat tegen *LODEWIJK XVI*, door zijne lasterschriften tegen de koningin, door zijne geschenken, welke het volk tot opstand aanspoorden eene der eerste rollen speelde. Van het begin der onlusten af, had hij zich als de beschermer van alle nieuwigheden, als de steun en de toevlugt van alle muitelingen getoond. Om de zaak van getrouwe geschiedschrijvers te vervullen, zullen wij, volgens hetgeen de heer *MONTJOIE* over hem heeft geschreven, er bij voegen, dat hij minzaam en goed voor zijne bedienden was; hij wierp zich in het water om een derzelve, die bijna omgekomen was, te redden. Hij had bij zijne echtgenoot drie zonen

verwekt, den hertog van *Chartres*, thans **LODEWIJK-PHILIPPUS**, den tegenwoordigen koning der Franschen, den hertog van *Montpensier* en den graaf van *Beaujolais*, die gedurende de omwenteling overleden zijn, en de prinses **ADELAIDE**. Onder de werken, welke men over het leven van dien prins kan raadplegen, zullen wij aanhalen *l'Histoire etc. (Geschiedenis van de hertogen van ORLEANS)* door den heer **LAURENTIE** 1832, 4 deelen in 8.º. **MONTJOIE** heeft in het licht gegeven de *Histoire etc. (Geschiedenis van de zamenzwering van ORLEANS)* 3 deelen in 8.º dikwerf herdrukt. Men heeft in het licht gegeven de *Correspondence etc. (Briefwisseling van L. P. J. D'ORLEANS)* *Parijs* 1800, in 8.º

* **ORLEANS (LOUISE-MARIE ADELAIDE DE BOURBON PENTHIÈVRE** hertogin van), vrouw van den voorgaande, werd den 13 Maart 1753 geboren, en was de dochter van den hertog van **BOURBON PENTHIÈVRE**, (zie zijn artikel bij het artikel **PENTHIÈVRE**) en van **MARIA THERESIA FÉLICITÉ D'ESTE**, dochter van **FRANCISCUS-MARIA D'ESTE**, hertog van *Modena*. De prinses **LOUISA MARIA**, werd in het benedictijner-klooster, in

de straat *Montmartre*, opgevoed, en verliet hetzelfde niet dan om den 5 April 1763, in den ouderdom van 16 jaren uitgehuwd te worden, aan **LODEWIJK PHILIPPUS VAN ORLEANS**, toenmaals hertog van *Chartres* en vader van **LODEWIJK PHILIPPUS**, die de Fransche omwenteling van 1830^e op den Franschen troon heeft geplaatst. Nooit had men eene vereeniging gezien van welke de echtgenooten meer tegenovergesteld van inborst en gevoelens waren. Daar echter de jonge prinses even zoo zachtvaardig, bevalig als deugdzaam was, stelde zij al hare pogingen in het werk om zich aangenaam bij haren man te maken, en stemde, om hem te behagen, zelfs toe, den 18 Februarij 1776 als *vrijmetselaar*, in de loge *Folie-Titon* opgenomen te worden. Maar zij bezocht weinig de bijeenkomsten dier zoogenaamde *Orde* van welke de hertog van *Orleans* groot-meester was. De hertogin van *Orleans* verscheen met onderscheiding aan het hof, en telkens als zij er kwam, bewees **LODEWIJK XVI** haar veel vriendschap. Zij vergezelde haren gemaal op verschillende reizen naar *Holland*, naar het Zuiden van *Frankrijk*, naar *Napels* en naar verscheiden andere hoofdsteden van *Ita-*

lië. Onder hare hofdames had zij de beroemde mevrouw DE GENLIS, die in hare *Geschiedkundige gedenkschriften*, eenige bijzonderheden over deze reizen heeft medegedeeld. Kort na hare terugkomst te *Parijs*, maakte haar de dood van haren broeder, den prins van LAMBALLE, erfgename van eene aanzienlijke fortuin, welke in het huis van *Orleans* overging. Tot dusverre had zij veel te lijden gehad van de wispelturigheid van haren gemaal, wiens verkwistende levenswijze haar veel verdriet veroorzaakte; maar in Christelijke grondgebeginselen opgevoed en de deugden haars vaders tot voorbeeld hebbende, leed zij alles met gelatenheid: Zij bevond zich zelfs in den schoot van haar geboorteland in de treurigste eenzaamheid. Verwijderd van het hof, met hetwelk haar echtgenoot in tweedragt was, door dien echtgenoot zelven verlaten, had zij, toen de omwenteling losbarstte, bijna alle hoop van geluk op aarde verloren. Toen de volksmenners van den dag den hertog van *Orleans*, in mislagen hadden medegesleept, welke hij naderhand op eene zeer noodlottige wijze boette, had de prinses eenen grooten moed noodig, welken

zij uit de Godsdienst putte. Te midden van de moeilijkste omstandigheden, wist mevrouw de hertogin van *Orleans*, zich zoo wijs en zoo voorzigtig te gedragen, dat de laster haar niet durfde naderen; en ofschoon het genoeg bekend was, dat zij niet in de gevoelens van haren echtgenoot deelde, eerbiedigden de revolutionairen in de rampspoedigste tijden toch de goederen harer familie, haren persoon en hare kinderen. Daar haar huis de vergaderplaats van de hoofden der opstandelingen was geworden, begaf zij zich den 10 Februarij 1791 naar het kasteel van *Eu*, tot haren vader, alwaar zij met hem, tijdens de reis van *LODEWIJK XVI* naar *Varennes*, in hechtenis genomen werd. Toen zij veertien dagen daarna de vrijheid terug bekomen hadden, gingen de hertog van *PENTHIÈVRE* en mevrouw de hertogin van *ORLEANS*, *Radepont*, daarna *Anet* bewonen, en eindelijk begaven zij zich in de maand Junij 1792, naar hun kasteel van *Bizzy* bij *Vernon*. Niets kon beter den lof des vaders en der dochter uitmaken, dan de onafgebroke achting en toegenegenheid, welke hun de inwoners van *Vernon*, vooral tij-

dens het schrikbewind bewezen. Zij plantten den schoonsten boom van het bosch, voor de deur van het kasteel, en plaatsten op denzelfen vele zinnebeelden der vrijheid met dit opschrift: *Hulde aan de deugd* (zie PENTHIÈVRE). De treurige dood van LODEWIJK XVI, den 21 Januarij 1793 voorgevallen, had den hertog van PENTHIÈVRE zoo smartelijk getroffen, dat hij zijnen ongelukkigen bloedverwant slechts twee en veertig dagen overleefde, en den 4 Maart van datzelfde jaar overleed. De bloeddorstige ROBESPIERRE, oefende zijne dwingelandij over geheel *Frankrijk* uit, en toen de nationale conventie, den 6 October, de uitroeijing van alle leden van de familie der BOURBONS, die nog niet gevonnisd waren, besloten had, zond de vergadering der zoogenaamde *algemeene veiligheid* gendarmes om mevrouw de hertogin van *Orleans*, die nog het kasteel van *Bizzy* bewoonde, in hechtenis te nemen. Alle inwoners van *Vernon*, vereenigden zich vrijwilliglijk voor de deur van het kasteel, bereid om de prinses te verdedigen, terwijl zij verklaarden, dat, indien de *burgeres EGALITÉ* verdacht was, zij haar wel zouden bewaren, maar

dat zij niet zouden dulden, dat zij ergens anders dan in haar huis gevangen werd gehouden. De gendarmes trokken af, maar kwamen weldra talrijker terug, en dewijl de hertogin niet had willen toestaan, dat men den minsten tegenstand bood, werd zij met eene eenige kamelier, naar *Parijs* gevoerd en in (1794), in de gevangenis van het *Luxembourg* opgesloten. De maarschalk DE MOUCHY en zijne gemalin zaten ook in dezelfde gevangenis en het was hun geoorloofd, om de prinses gezelschap te houden. Zij genoten dezen troost in hare gevangenschap echter niet lang, want zij onderging de smart van hen naar het schavot te zien sleuren. Mevrouw de hertogin van *Orleans*, bleef alleen in afwachting van hetzelfde lot; zij werd van de dwingelanden vergeten, en bleef dus tot den 9 Thermidor, den dag van den val van ROBESPIERRE. Middelerwijl maakte de prinses kennis met den heer ROUZET, afgevaardigde bij de conventie. Hij was in de gevangenis van het *Luxembourg* geworpen, als onderteekenaar van het *protest* tegen de gebeurtenissen van den 31 Mei, welken dag de afgevaardigden van de *Gironde*-partij, door die van *la Montagne*,

verbannen werden. De hertog van *Nivernais*, had haar dezen ROUZET tot raadsheer toegevoegd, die in het vervolg zeer nuttig voor de prinses werd. Deze afgevaardigde werd in December 1794, (17 Frimaire, jaar 3) bij de conventie teruggeroepen. De gezondheid van de hertogin was zeer gekrenkt; zij leed aan eene ernstige ziekte, welke haar de kracht benam, om te gaan en zij was genoodzaakt om altijd op eenen langen stoel te blijven liggen, terwijl het haar dikwijls aan de meest noodige hulp ontbrak. VOULLAND, lid van de commissie van algemeene veiligheid kwam, om naar den staat der prinses te onderzoeken en de cipers waren zoo wreed, dat zij haar noodzaakten, om tot voor de traliendeur te komen, ten einde aldaar voor dezen conventioneel te verschijnen; hetwelk zij deed, geholpen van vier gevangenen, die haar ondersteunden. Kort daarna verkreeg zij door den invloed van de heeren ROUZET DE FOLMOND en MARET, de vergunning, om naar het ziekenhuis *Bel-Homme* genaamd, overgebracht te worden, en zij bleef in hetzelfde drie jaren van den 14 September 1794, tot den 12 van dezelfde maand 1797. In de

maand September 1795, tijdstip op hetwelk de afgevaardigden MARET en ROUZET, het ontslag dezer prinses van de commissie van algemeen welzijn bekomen hadden, begaf zij zich naar de baden van *Charonne*, om aldaar hare steeds wankelende gezondheid te herstellen. In dezen tusschentijd werkte de heer ROUZET, ijverig ten voordeele der prinses, en een besluit van het wetgevend ligchaam, door de beide raden met algemeene stemmen aangenomen, beval de opheffing van de inbeslageming harer goederen, welke zij den 24 Junij 1797, terug bekwam. Maar eene maand daarna, toer de dag van den 18 Fructidor, (zie AUGEREAU) aanleiding had gegeven tot verscheiden verbanningen en tot andere geweldadige maatregelen, besloot het directorium de verdrijving van de familie der BOURBONS uit *Frankrijk* en mevrouw de hertogin van *Bourbon*, monseigneur de prins van *Conti* en mevrouw de hertogin van *Orleans*, zagen zich genoodzaakt hun vaderland te verlaten. Het directorium stond echter aan deze laatste eene jaarwedde van 100,000 Francs toe als schadeloosstelling voor hare op nieuw verbeurd verklaarde

goederen. De heer ROUZET, (zie dat artikel) ofschoon lid van de nationale conventie, had niet voor den dood van **LODEWIJK XVI** gestemd, dien hij zelf had zoeken te redderen; ook verleende hem mevrouw de hertogin van *Orleans*, aan wie deze afgevaardigde buitendien groote diensten had bewezen, haar geheele vertrouwen, en stelde hem later aan het hoofd harer zaken. Hij vergezelde de prinses naar *Barcelona*; zij nam haar verblijf in het bevallige dorp *Sacra*, op een half uur afstands van de stad gelegen, hetwelk bestaat in een aantal luthuizen. Maar daar deze plaats in den zomer zeer bezocht wordt, verkoos de hertogin een ander dorp tot hare woonplaats, *Jesus* genaamd, hetwelk eenzaam was en alwaar zij den prins **DE CONTI**, tot haren buurman had. In 1801, verliet zij de omstreken van *Barcelona*, en begaf zich naar *Figuières*, alwaar mademoiselle van *Orleans*, hare dochter in het volgende jaar bij haar kwam. De koningin van *Hetrurië*, van haren troon verjaagd, en in 1807 in *Spanje* terugkomende, om eene schuilplaats aan het hof van haren vader te zoeken; werd door mevrouw de hertogin van *Orleans* te *Figuières*,

ontvangen. Nadat de inwoners dier stad, den 12 Junij 1808, zich tegen de Franschen, die het schier-eiland overweldigd, en zich van al de sterke plaatsen meester gemaakt hadden, hadden verzet, wierpen deze laatste bommen op de stad, en het huis van de hertogin van *Orleans*, werd juist het eerst door dezelve getroffen. Nadat zij twee dagen in dezen verschrikkelijken toestand doorgebracht hadden, gelukte het der vorstin en mevrouw van *Orleans*, om *Figuières* gedurende den nacht te verlaten; zij dwaalden eenigen tijd over de *Pyreëen* rond, tot dat de heer ROUZET, die haar vergezelde, in deze steile plaatsen een minder aan het gezicht blootgesteld huis had gevonden. De hertog van *Orleans*, die den neteligen toestand had vernomen, in welken zijne moeder en zijne zuster verkeerden, zond haar een man van vertrouwen, om haar *Spanje* te doen verlaten, alwaar een bloedige oorlog tusschen de inwoners en de Franschen uitbarstte. Mademoiselle van *Orleans*, begaf zich naar haren broeder; maar mevrouw de hertogin verkoos om zich naar *Mahon*, op het eiland *Minorca*, te begeven. Zij landde aldaar den 1 Januarij 1809

aan, en bleef aldaar tot in de maand October, het tijdstip op hetwelk de hertog van Orleans haar kwam afhalen om haar naar Palermo te vergezellen, alwaar zij bij het huwelijk van dien prins met de prinses AMELIA, dochter van FERDINAND IV, koning der Beide-Siciliën, tegenwoordig was. Mevrouw de hertogin verbleef eenige maanden te Palermo, en keerde den 21 Januarij 1811 naar Mahon terug. In 1814, tijdens de restauratie, verliet zij die stad, om naar Frankrijk terug te keeren, landde den 2 Julij te Marseille, en vervolgde haren weg naar Parijs. Daar zij het ongeluk had gehad van een been te breken, zag de prinses zich aan het bed gekluisterd. Zij kwam weder in het bezit harer nog niet verkochte goederen, welke zeer aanzienlijk waren, en LODEWIJK XVIII gaf haar zilverwerk en meubels van de kroon tot de dienst van haar huis. Bij de terugkomst van BONAPARTE van het eiland Elba, bevond zij zich nog ziek en buiten staat om Parijs te verlaten. BONAPARTE gaf haar eene jaarwedde van 300,000 francs, liet haar de meubels van de kroon behouden, maar vorderde het zilverwerk terug, hetwelk men genoodzaakt was

hem over te geven. Na de tweede restauratie, bragt mevrouw van Orleans een gedeelte van het jaar door, op haar schoon landgoed van Ivry-sur-Seine, en verdeelde haren tijd tusschen de oefeningen van godsvrucht en de werken van barmhartigheid. De prinses had bij toeval een stoot op de borst gekregen; deze stoot bragt bij haar eene zware ziekte te weeg, welke op den 23 Junij 1821 een einde aan haar leven maakte. Weenige in hoogen rang geboren personen hebben zoo vele eerbewijzingen ontvangen als deze prinses; want men eerbiedigde en beminde in haar niet alleen eene dochter der Fransche koningen, maar de goedheid, de liefdadigheid, met één woord al de te zamen vereenigde deugden. Toen de armen haar verloren, hebben zij haar betreurd als de beste weldoenster, welke de dood hun ontroofde. Haar lichaam is, na gebalsemd te zijn, naar Dreux vervoerd, en in het graf gelegd, hetwelk de prinses voor den hertog van PENTHIÈVRE, en zijne familie had laten vervaardigen. De heer DE LA FARE, aartsbisschop van Sens, heeft drie redevoeringen over mevrouw de hertogin van Orleans voorgedragen, welke te

Dreux bij GUILLOT gedrukt zijn. Hare *Lijkrede* is den 7 Augustus 1821 in de hoofdkerk van *Parijs* uitgesproken, door den abt FEUTRIER, vicaris-generaal van het groote aalmoezenierschap, later bisschop van *Beauvais*, en staatsdienaar, en te *Parijs* gedrukt, LECLERC, 1821, 2.^e uitgave in 4.to en in 8.vo, 3 bladen. MEROU heeft het portret van de prinses gegraveerd, volgens eene schilderij door den heer DUMERAI geschilderd. Deze gravure is gelithographieerd. Men heeft daarenboven in het licht gegeven een *Journal etc.* (*Dagverhaal van het leven van H. D. H. mevrouw de hertogin douarière van Orleans, door E. DELILLE, haren geheim-secretaris*) versierd met een portret van H. H. en met het *fac-simile* van haar handschrift, *Parijs*, J. J. BLAISE, 1822, in 8.vo, 288 bladzijden groot. Men vindt in hetzelfde al de bijzonderheden van het leven dezer prinses, en uittreksels uit haar testament, onder welke men eene jaarwedde van 1000 francs opmerkt, voor haren kamerdienaar, die de onschuldige oorzaak was van het toeval, hetwelk de prinses in het graf sleepte. » Men zou misschien eens te weten kunnen komen, zeide zij, dat N * * * de oorzaak van mijn

ongeval was, en hoewel onschuldig, zou hij misschien ongelukkig kunnen worden; ik wil dat hij ten minste iets hebbe, om voor de armoede beveiligd te zijn." Het portret, bij het genoemde werk gevoegd, is door den heer DIEN geteekend en gegraveerd; men bemerkt in hetzelfde, even als in de andere portretten van de prinses, eene treffende overeenkomst met het gelaat van LODEWIJK XIV, haren overgrootvader; hetwelk geenszins zal verwonderen, indien men overweegt, dat er slechts twee geslachten tusschen mevrouw de hertogin van *Orleans* en LODEWIJK XIV bestaan hebben, namelijk de graaf van *Toulouse*, gewettigden zoon van dien vorst, en de hertog van PENTHIEVRE, zoon van den graaf van *Toulouse*. Mevrouw de hertogin bragt uit haar huwelijk met LODEWIJK-PHILIPPUS van *Orleans*, den hertog van MONT-PENSIER, den graaf van BEAUJOLAIS, die niet meer bestaan; den hertog van *Orleans*, thans LODEWIJK-PHILIPPUS, tweeling-zusters, mevrouw de *Chartres* overleden, en LOUISA-MARIA-ADELAÏDE-EUGENIA, tegenwoordig mevrouw van *Orleans* ter wereld.

ORLEANS (PETAUS JOZEF D') een jesuit, in 1641 te *Bourges* geboren. Na de fraaije

letteren onderwezen te hebben, werd hij door zijne oversten tot den predikstoel bestemd. Toen hij zich later aan de geschiedenis had toegewijd, werkte hij aan dezelve tot aan zijnen dood, den 31 Maart 1698 te *Parijs* voorgevallen. Zijne voorname werken zijn: 1.º *Histoire etc. (Geschiedenis der omwentelingen in Engeland)*, waarvan de beste uitgave, die van *Parijs* is, 1693, 3 dl.ⁿ, in 4.to, en 4 dl.ⁿ, in 12.mo Pater D'ORLEANS bezat eene levendige, edele en verhevene verbeeldingskracht; dezelve straalt in dit werk door, hetwelk evenzeer om de naauwkeurigheid als om de schrijfwijze geacht wordt. Zij, die hem verweten hebben, van de bloedige tooneelen, die op de scheuring van HENDRIK VIII gevolgd zijn, en de menigvuldige vervolgingen, aan welke de Catholijken sedert dien tijd waren blootgesteld, niet te hebben weggelaten of verbloed, hebben zonder twijfel het ontwerp gevormd om de geschiedenis aan de dweepzucht der filozofie op te offeren. — 2.º *Histoire etc. (Geschiedenis der omwentelingen in Spanje)*, *Parijs*, 1734, 3 dl.ⁿ in 4.to, en 5 dl.ⁿ in 12.mo, met het vervolg door de paters

ROUILLE en BRUMOI. Deze geschiedenis is der voorgaande waardig. De stijl van dezelve is zuiver en vloeiend; de beelden schitterend en naauwkeurig; de overwegingen juist en schrander; de bijzonderheden wel gekozen. Weinig geschiedschrijvers hebben gelijk deze Jesuit het meest treffende en belangrijke van elk onderwerp op den voorgrond gesteld. — 3.º Eene belangrijke *Histoire etc. (Geschiedenis der beide Tartarsohe overwinnaars CHUNCHI en CAMHI)*, die Sina onder het juk gebragt hebben, in 8.vo — 4.º *Vie etc. (Levensbeschrijving van pater COTTON)*, een' Jesuit, in 4.to — 5.º *Vies etc. (Levensbeschrijvingen van den gelukzaligen ALOYSIUS VAN GONZAGA en STANISLAUS KOSTA)*, in 12.mo — 6.º *Vie etc. (Levensbeschrijving van CONSTANTIUS)*, eersten staatsdienaar des konings van Siam, in 12.mo, dezelve is oneindig verkieslijk boven die van DESLANDES, in 1755, in het licht gegeven. (Zie CONSTANTIUS FOULCON). — 7.º *Leerreden* in twee deelen, in 12.mo, welke, ofschoon niet van de uitstekendste verdiensten, eenige welsprekende trekken aanbieden. — 8.º eene uitmuntende kleine wederleggende *Verhandeling*.

getiteld: *Méthode etc.* (*Beknopte en gemakkelijke wijze om de ware Christelijke Godsdienst van de valsche te onderscheiden*). De orde, de duidelijkheid, de eenvoudigheid en de bondigheid der aanmerkingen, slepen mede en overtuigen elken niet door het vooroordeel verblinden lezer. Wij hebben in dezen smaak, wat de beknoptheid en bondigheid van het werk betreft, niets beters, dan welligt de kleine verhandeling van LESSIUS *De Capesenda vera Religione*.

ORLEANS (LODEWIJK D') of liever DORLEANS, advocaat bij het parlement van *Parijs*, alwaar hij in 1542 geboren werd, onderscheidde zich door zijnen ijver voor het Catholijke bondgenootschap (*ligue*) tegen het Protestantsche, en tegen de Catholijken, die zich bij het laatste gevoegd hadden. Hij werd tot advocaat van het eerste verkozen, hetwelk hem tot de staten afvaardigde, bij welke hij zeer hevig sprak. Hij schreef vervolgens tegen HENDRIK IV, verwijderde zich van zijn vaderland, en kwam in hetzelfde eerst na verloop van negen jaren terug; hij werd gevangen gezet; maar HENDRIK IV, die hem een paspoort had gegeven, ontsloeg hem uit dezelve. D'OR-

LEANS liet in 1604 een *Dankadres aan den koning* drukken, in welke hij hem als een getrouw en erkentelijk onderdaan aansprak. Hij overleed te *Parijs* in 1629. PROSPER MARCHAND schrijft hem toe: *Reponse etc.* (*Antwoord der ware Fransche Catholijken, ter waarschuwing der Engelsche Catholijken, van LODEWIJK D'ORLEANS, over de uitsluiting van den koning van Navarre van de Fransche kroon*), 1588, in 8.vo, een werk hetwelk hij vooronderstelt uit het Latijn vertaald te hebben. De schrijver voert onder anderen eene buitengewone bijzonderheid aan, tegen LODEWIJK VAN BOURBON, prins van *Condé*, hoofd der Calvinisten in *Frankrijk*, daar hij hem beschuldigt van op zijnen stempel eene munt te hebben laten slaan, op welke hij den naam van LODEWIJK XIII, *koning van Frankrijk*, aannam. Maar deze gedenkpenning moet zeer weinig verspreid of zorgvuldig verborgen zijn, want dezelve wordt niet in de kabinetten gevonden: de zaak was voor het overige overeenkomstig den geest, en de ondernemingen der Hugenooten van dien tijd. Men heeft nog van hem: 1.º *Défense etc.* (*Verdediging der vereenigde Catholijken tegen de*

Hervormden toegedane Catholijken), 1586, in 8.vo — 2.º *Premiere etc. (Eerste en tweede waarschuwing der Engelsche Catholijken)*, 1590, in 8.vo — 3.º *Banquet etc. (Gastmaal van den graaf van ARETA)*, 1794, in 8.vo, een hekelschrift tegen HENDRIK IV. — 4.º *Discours etc. (Verhandeling over de openingen van het parlement)* ten getale van 29. — 5.º *Verklaringen van TACITUS en SENECA.*

ORLEANS DE LA MOTTE (LODEWIJK FRANCISCUS GABRIEL D') een der deugdzaamste bisschoppen van de 18 eeuw, werd in het jaar 1683 te *Carpentras* uit eene adellijke familie geboren. Achtereenvolgend theologiaal kanonik van de kerk dier stad, grootvicaris van *Arles*, administrateur van het diocees van *Senes*, werd hij in het jaar 1733 tot bisschop van *Amiens* benoemd. Hij had deze hoedanigheid enkel aan zijne persoonlijke hoedanigheden te danken; hij was werkelijk nooit aan het hof verschenen, en de hoofdstad had hem (eene zaak welligt eenig in die eeuw) geene enkele maal gezien. Zijne deugden schitterden na zijne bevordering met nieuwen luister. De voornaamste was zijne nederigheid. » De men-

schen prijzen ons (zeide hij) voor de helft van onzen pligt welken wij betrachten, en wij moeten beven voor de andere helft, welke wij niet betrachten." Hij leefde zonder pracht en als een eenvoudig priester, had hij nauwelijks de voor zijne behoeften noodige meubelen. Hij was slechts de beheerder zijner inkomsten, wáárvan de armen voor het grootste gedeelte de gebruikers waren. In de strenge jaargetijden wilde hij van geenerlei verzachting gebruik maken. » De ruwheid der jaargetijden, is (volgens hem) eene soort van openlijke boetvaardigheid, welke God den menschen oplegt; slechts eene anti-Christelijke gesteldheid, kan derzelve gestrengheden zoeken te vermijden." Zijne herderlijke bezoeken ten platten lande, waren voor hem eene gedurige zending. Hij scheppte vermaak om zich met het arbeidzame volk, hetwelk volgens eenen nieuwen schrijver, de misdaden der grooten boet, te onderhouden. Tijdens de geschillen omtrent de Jesuiten onderscheidde hij zich zeer ten gunste dezer religieusen. Deze waardige bisschop onder den last der jaren en ongemakken gebukt, overleed den 10 Julij 1774. Als een tweede FRANCISCUS van *Sales*,

vereenigde hij met de innemendheid van karakter, de beminlijkste levendigheid van geest: zijne weldadigheid en Christelijke liefde, ging zoo ver dat het vermaak om ongelukkigen te ondersteunen eene behoefte voor zijn hart was; eindelijk als mensch zonder vooroordeelen, als een prelaat zonder heerschzucht, was de heer ORLEANS DE LA MOTTE, tevens het voorbeeld der herders en der geestelijkheid, de apostel van zijn diocees en de wellust der braven. De herderlijke destigheid en de Christelijke gestrengheid hadden in hem geenszins de geoorloofde en zelfs geestige scherts in hem uitgedoofd, welke de gelegenheid als eene voorbijgaande flikkering op zijnen openhartigen mond, deed schitteren. Onder andere geestige kwinkslagen, welke men hem toeschrijft, zullen wij deze aanhalen. Liederen, die dikwijls bij hem kwamen, hadden de gewoonte aangenomen om achterwaarts naar den haard te gaan staan, na de panden hunner kleederen te hebben opgebeurd, ten einde zich des te gemakkelijker te kunnen warmen. Deze gewoonte zoo zeer door onze windbuilen aangenomen, scheen den prelaat onwelvoegelijk. » Ik wist wel, (zeide hij hun met zijn

schertsend gelaat) dat de Picardiënen een warm hoofd hadden, maar ik wist niet, dat hun achterste koud was." De kardinaal DE FLEURY, dien de heer DE LA MOTTE, terwijl hij door *Versailles* trok, een bezoek gaf, vraagde hem of hij zeer ver kwam. » Zonder eenen grooten weg af te leggen (antwoordde hij), heb ik in twee dagen de beiden uitersten der wereld gezien, *la Trappe* en het hof." Toen GRESSET hem eens vraagde, waaraan men den ongodsdienstigen geest der schrijvers dezer eeuw moest toeschrijven, zeide hij: *Het hart veroorzaakt hun hoofdpijn.* De heilige bisschop had in zijnen ouderdom een zeer kaal hoofd. Toen hij eens bij eenen maarschalk van *Frankrijk* aan tafel zat, raadde hem die heer, terwijl hij op eenen vriendschappelijken toon met hem hoerpte, om zich van eene pruik te bedienen. » Ik wenschte vooraf wel te weten (antwoordde de heer DE LA MOTTE) wat er mevrouw van dunkt." De vrouw des maarschalks antwoordde dat de fraaiste pruik hem, naar haar inzien, minder goed zou staan, dan zijn weinig haar. » Indien er over eenige militaire aangelegenheden gesproken werd (hernam toen de prelaat), wilde ik slechts

met mijn heer den maarschalk raad nemen; maar in het stuk van opschik, zal men mij toestemmen, dat ik mij aan den raad der dames kan houden." Eene dame stelde hem hare bekwemingen voor, welke veroorzaakt waren door de verschillende uitspraken der casuïsten; welke zij over het gebruik van het blanketsel geraadpleegd had. » Ik versta u, antwoordde haar de heilige bisschop. Sommigen verbieden het u geheel en al; en zij schijnen u zeer streng toe, ik geloof het; anderen staan het u zonder bezwaar toe en gij vindt hen zeer verslapt, dat is recht: ik voor mij, die gaarne in alles den middelweg kies, sta u toe, er op eene wang gebruik van te maken." — *Zijne Geestige of zinrijke Brieven*, zijn in 1777, te *Parijs* gedrukt, in een deel. in 12.mo Dezelve bevatten het dubbele voordeel van leerzaamheid en bevalligheid. Alles ademt in dezelve de ongeveinsdheid, de opregtheid, de zucht naar het goede en vooral die edele eenvoudigheid, welke dezen beroemden bisschop kenschetsde. Degenen, die meer bijzonderheden betrekkelijk het leven van dien eerbiedwaardigen prelaat wenschen bekend te zijn, kunnen de *Lof-*

rede lezen, welke **LODEWIJK KAREL DE MACHAULT**, zijn opvolger in het bisdom van *Amiens*, over hem heeft uitgesproken, *Bergen*, 1774, in 4.to, alsmede de *Gedenkschriften om tot zijne levensbeschrijving te dienen*, *Parijs*, 1785, 2 dl.ⁿ in 12.mo, en zijne *Levensbeschrijving* door den abt **PROYARD**, *Parijs*, 1788, een deel in 12.mo

ORLEANS (pater d'). — Zie **CHERUBIN**.

* **ORLOFF (GREGORIUS)**, gunsteling van **CATHARINA II**, in 1730 geboren, was de kleinzoon van een dier **STREITZEN**, die te *Moskau* oproerig waren geworden, en die **PETER I** eigenhandig met den dood strafte; op den oogeblik dat de oude **ORLOFF** den doodslag zoude ontvangen, legde hij zulk eene buitengewone koelbloedigheid aan den dag, dat de hierover verwonderde czar hem genade schonk. Deze **STRELITZ** had vijf zonen; van welke wij achtereenvolgend zullen spreken. **GREGORIUS**, die de derde van dezelve was begaf zich als eenvoudig soldaat in dienst bij de artillerie. Zijne destige gestalte, zijne schoone gelaats trekken en zijn krijgshaftig voorkomen bevielen den prins

SCHOUWALOFF, grootmeester der artillerie, die hem tot zijnen adjudant benoemde. Hij had weldra reden om over deze keus berouw te hebben; want toen de prinses VAN KOURAKIN, zijne minnares, de gelegenheid had gehad om ORLOFF te zien, gaf zij aan denzelfden de voorkeur. De graaf jaagde zijnen mededinger weg, ontzette hem van zijnen rang en wilde hem zelfs naar *Siberië* verbannen, toen CATHARINA, van dit voorval onderrigt, den in ongenade vervallen adjudant wilde zien, ORLOFF zag zich door eene onzichtbare hand redden, en eene onbekende persoon geleidde hem tot de vorstin, aan welke hij eenen vurigen hartstogt inboezemde. ORLOFF had bijna geene opvoeding genoten; maar hij bezat een doordringend verstand, en vooral vele onverschrokkenheid en eerezucht. CATHARINA zag dus in hem den man, die zij noodig had tot het ontwerp, hetwelk zij sedert lang beraamde, om haren gemaal, die sedert den dood van ELIZABETH, onder den naam van PETER III (zie dat artikel) regeerde, van den troon te stooten. ORLOFF raadpleegde zijne vier broeders, die dezelfde hoop en dezelfde inborst als hij hadden, en zij bewerkten gezamenlijk onder de aanvoe-

ring van GREGORIUS, de be-
ruchte omwenteling van 1762 (Zie CATHARINA II) ten gevolge van welke PETER III van zijnen troon verjaagd, en vervolgd, in eene gevangenis opgesloten werd, in welke hij door ALEXIS ORLOFF (Zie het volgende artikel) geworgd werd, terwijl CATHARINA alleen de teugels van het bewind in handen nam. Al de ORLOFFS werden daarop, door de weldaden, met welke de nieuwe keizerin hen overlaadde van geringe en arme soldaten, zoo als zij waren, rijke en vermogende heeren. Toen CATHARINA de opperste magt in handen had, gaf zij zich zelfs de moeite niet om hare misdadige betrekkingen met GREGORIUS ORLOFF te verbergen. Zij benoemde hem onverwijld tot grootmeester van de artillerie, liet voor hem een marmeren paleis bouwen, en op den voorgevel dit opschrift plaatsen, *door de erkentelijke vriendschap*. De heerschzucht van ORLOFF was daarmede echter nog niet voldaan. Hij wilde den troon met CATHARINA deelen; maar deze, najverig op hare magt, wilde niemand tot deelgenoot derzelve maken, uit vrees van zich eenen heerschzuchtigen meester te verschaffen. Alvorens ORLOFF te kennen, had CATHARINA in betrekkin-

gen gestaan met STANISLAUS PONIATOWSKI (Zie dat artikel); en, toen zij op den troon was, hield zij de aan hem gedane beloften, van hem de kroon van *Polen* te geven. Deze omstandigheid wekte den naijver van ORLOFF op: hij beklagde zich grootelijks over het gedrag der keizerin, liet zich zelfs onbescheidene uitdrukkingen ontvallen, welke de eigenliefde van de czarin, die hij nooit dan uit heerschzucht bemind had, kwetsten. Het voorbeeld van STANISLAUS, die koning was geworden, bragt hem het hoofd op den hol. Genoodzaakt om van den troon van *Rusland* af te zien, liet hij zijne blikken op het koninkrijk *Astracan*, daarna op het gebied van het oude *Griekenland* vallen, en het was op zijne raadgevingen dat alle pogingen van de Russische staatskunde naar dat punt gerigt werden. (Zie het volgende artikel). Middelerwijl rigtte de pest en de opstand te gelijk hunne verwoestingen in *Moskau* aan. De keizerin zond ORLOFF in 1771 derwaarts, en zijne zending werd door eenen volkomen goeden uitslag bekroond. Bij zijne terugkomst te *Petersburg*, werd hij met nieuwe eerbewijzingen overladen. De keizerin liet hem eenen eereboog

oprigten met dit opschrift: *Moskau, door ORLOFF van de besmetting bevrijd*; liet eenen gedenkpenning te zijner eere slaan, en gaf hem haar portret in miniatuur, met de schoonste diamanten omzet. De gunsteling droeg hetzelfde steeds om zijnen hals en het werd, op bevel van CATHARINA, erfelijk in de familie der ORLOFF's. Zij beminde hem nog altijd met dezelfde drift; maar daar zij geen meester wilde ontvangen, sloeg zij hem een geheim huwelijk voor. De trotsche gunsteling had de onvoorzigtigheid hetzelfde af te slaan. CATHARINA was er zeer over gebelgd, en de invloed van ORLOFF begon te verminderen; het werd hem echter vergund, om met de Turken over den vrede te gaan handelen; maar zijne afwezigheid gaf zijnen vijanden den tijd, om hem bij CATHARINA in een hatelijk licht te stellen, die eenen anderen gunsteling verkoos, WASILTSCHIKOFF genaamd. Deze tijding kwam ORLOFF te *Fokzani* ter oore, op den oogenblik, dat hij zijne zending volbragt had. Hij begaf zich aanstonds naar *Petersburg*, in de overtuiging, dat zijne tegenwoordigheid alleen zijnen mededinger zou doen verwijderen en zijne vijanden tot zwijgen brengen. Hij werd

in zijne verwachting bedrogen. Aan de poorten der stad aangekomen, werd hij aangehouden en naar zijn buitengoed gebragt. Den volgenden dag liet de keizerin hem den afstand van al zijne posten vragen: hij weigerde, zulks hardnekkiglijk. CATHARINA die geen geweld wilde gebruiken, ten opzichte van eenen man, dien zij bemind had, trad in onderhandeling met hem, en stond hem 100,000 Roebels, het brevet eener jaarwedde van 150,000, eenen heerlijken inboedel, een landgoed met zes duizend boeren en den titel van prins des rijks toe, op voorwaarde; dat hij zoude reizen. Zijne vijanden verheugden zich over zijne afwezigheid. Vijf maanden daarna verscheen hij weder aan het hof; maar hij kon de keizerin niet genaken, die hem het bevel deed geworden van zich naar *Reval* te begeven; om deze ballingschap te verzachten, zond zij hem rijke geschenken en overlaadde de broeders en de vrienden van ORLOFF met nieuwe weldaden, minder uit welwillendheid, dan wel uit vrees voor nieuwe zamenzweringen. Dewijl hij van het hof en van dien troon, naar welken hij zoo zeer haakte, niet verwijderd konde leven, kwam hij te *Pe-*

tersburg terug, en ditmaal werd hij tot de tegenwoordigheid der keizerin toegelaten, die hem zeer vriendelijk ontving, en hem al zijne titels terug gaf. Dit hof, hetwelk voor hem een uit gewoonte ontstane behoefte was, en hem zoo vele herinneringen en ijdele verwachtingen te binnen bragt, werd alstoen zijne foltering. Daar hij niet kon verduren van zich bij CATHARINA, door zoo vele mededingers te zien opgevolgd, die beurtelings dat groote aanzien genoten, omtrent hetwelk hij zoo nijdverig was, en hetwelk eertijds zijn uitsluitend deel was, trad hij met zijne nicht me-jufvrouw ZINOWIEFF in den echt, en ondernam nieuwe reizen. Hij doorreisde *Duitschland*, *Frankrijk*, *Italië*, *Zwitserland* en legde overal eene pracht en eene grootheid aan den dag, welke een vorst alleen zou kunnen evenaren. Hij verloor te *Lausanne* zijne echtgenoot, die hij teederlijk beminde. De smart welke hij over dit verlies gevoelde; werd nog vermeerderd, toen hij, te *Petersburg* teruggekomen, den prins en generaal POTEMKIN, de nieuwe gunsteling van CATHARINA, ten toppunt van eer zag gestegen; hij trok zich zulks zoo zeer aan, dat hij krankzinnig werd. Ge-

dwongen om zich naar *Moskau* te begeven, overleed hij aldaar kort daarna in 1783. Zoodanig was het uiteinde van dien trotschen gelukszoeker, aan wien de ondeugd en de moord van zijnen wettigen vorst, den weg tot de grootheden baande, en die in de kwellingen eener nimmer verzadigde heerschzucht, de straf zijner dwaalingen en zijner misdaad vond. Men zeide in dien tijd, dat **POTEMKIN** hem had laten vergeven; maar het is niet te gelooven, dat hij zich met eene dusdanige nuttelooze euveldaad had willen bezoedelen: **ORLOFF**, was voor hem geen te vreezen medeminnaar. De eenige zoon (**BOBRINSKI**) dien hij heeft nagelaten, had hij bij **CATHARINA** verwekt, die hem eene opvoeding deed geven, welke hij zich weinig waardigtoonde.

* **ORLOFF (ALEXIS)**, admiraal, broeder van den voorgaande, bijgenaamd *de Geschramde*, uit hoofde van eene wonde in het aangezicht, welke hij in eenen twist met andere soldaten ontvangen had, werd in 1734 geboren, en was in den beginne eenvoudig soldaat bij de Russische gardes, in het regiment van **PREOBAZINSKI**. Even als zijn broeder ondernemend en stoutmoedig, had

hij daarenboven eene reusachtige gestalte, en bezat hij eene ongeloofelijke spierkracht. Hij bragt zeer veel toe tot de omwenteling van 1762, welke **PETER III** van den troon stiet en **CATHARINA** op denzelfden plaatste. Met eene militaire welsprekendheid begaafd, gelukte het hem beter dan al zijnen overige broeders om de soldaten tot opstand aan te zetten en om hen deel te doen nemen aan dat voorval, hetwelk in *Petersburg*, door een' ieder, behalve door den ongelukkigen **PETER** voorzien werd. Hij vernam hetzelfde eerst, toen men hem, terwijl hij zich naar zijn leger van *Pommeren* begaf, kwam zeggen, dat zijne eigene echtgenootte aan het hoofd van 20,000 man tegen hem optrok. In hare magt gevallen, wordt hij naar zijn paleis van *Petersburg* vervoerd; men rukt hem zijne orde teekens af, men ontbloot hem van zijne kleederen, men laat hem bijna naakt, en noodzaakt hem om zijnen afstand te onderteekenen. **ALEXIS ORLOFF** en twee zijner broeders, bestuurden deze schanddaad. De keizer werd vervolgens naar eene gevangenis gesleurd. Het volk en de soldaten waren echter ongerust, en een gedeelte scheen het lot des keizers

te beklagen. Daar CATHARINA eene tegenomwenteling vreesde, welke haar van den door haar overweldigden troon kon verdrijven, zoo bood zich ALEXIS ORLOFF aan, om den ongelukkigen vorst te wurgen. Zijn voorstel werd aangenomen; maar hij veranderde met betrekking tot het middel der uitvoering een oogenblik daarna van gevoelen. Met twee zijner broeders en vijf andere zaamgezworenen in de gevangenis gekomen zijnde, bood hij den keizer eenen vergiftigen drank aan. PETER dronk denzelfden zonder wantrouwen; maar zijn aangezicht scheen geene verandering te ondergaan, men bood hem eenen tweeden drank aan, welchen hij weigerde. Toen bedacht zich ALEXIS niet langer, hij wierp zich op zijn slagtoffer, en wurgde hem eigenhandig. Dit ging echter met vele moeite gepaard, want de keizer, die, even als zijn moordenaar, veel lichaamskracht bezat, worstelde langen tijd tegen hem: toen echter de overige zaamgezworenen ALEXIS ORLOFF bijsprongen, bezweek PETER onder hunne vereenigde pogingen. De keizerin vernam dezen moord dadelijk nadat dezelve gepleegd was; en, den volgenden dag liet zij officieel bekend maken, dat de keizer aan eene

uit *aanbeijen ontstane kolijk* overleden was. Zijn ligchaam werd naar *Petersburg* vervoerd, en men haastte zich om hetzelfde te begraven. ALEXIS verkreeg eene heerlijke belooning van CATHARINA, die hem, even als drie zijner broeders, tot luitenant-kolonel bij de lijfwacht benoemde. Hij ging voort met de keizerin ijverig te dienen; maar daar hij niet minder heerschzucht dan zijn broeder GREGORIUS bezat, die grootmeester van de artillerie was geworden, verzocht en verkreeg hij den titel van admiraal, zonder ooit onder de zee troepen gediend en zonder in staat te zijn eene sloep te besturen. Tijdens den oorlog tuschen de Russen en de Turken, verkreeg hij het bevel over een naar de *Middellandsche zee* gezonden smaldeel. Terwijl zijn jongere broeder FEODOR met roem den Peloponnesischen krijgsgtogt bestuurde, rigtte ALEXIS zich op raad van den Engelschman ELPHINSTON, met zijn smaldeel en zijne broeders naar de kleine baai van *Tschesme*, alwaar zich tien Turksche linieschepen bevonden, en het gelukte hem dezelve te verbranden. Deze overwinning, welke hij aan de ondervinding van ELPHINSTON te danken had, verwierf hem van CATHARINA rijke ge-

schenken, en den naam van TSCHEMSKI. Zij ontving hem bij zijne terugkomst op de innemendste wijze, en versierde hem met het groote kruis der orde van den heiligen MICHAËL. Trotsch op deze onderscheidingen, vroegde hij om, en verkreeg hij het bevel over een nieuw smaldeel, waarmede hij zich beroemde de *Dardanellen* te willen oversteken, en schrik en vernieling in den schoot zelfs van het Turksche rijk te verspreiden. Middelerwijl werd hij belast met eene andere zending, den moordenaar van PETER III waardig. Er bestond nog eene prinses uit den bloede der Czars, die der nieuwe SEMIRAMIS van het Noorden achterdocht verwekte: deze was de prinses TARAKANOFF, dochter van de keizerin ELIZABETH, die de prins RADZIVILL na haar van de vervolgingen harer vijanden bevrijd te hebben, naar *Italië* had doen begeleiden. ALEXIS ORLOFF deed deze reis te land, en het gelukte hem, de prinses, die te *Rome* woonde, te ontdekken. Hij liet zich bij haar aandienen, veinsde in haar lot deel te nemen, boezemde haar liefde in, en sloeg haar voor om met haar in den echt te treden, terwijl hij haar deed hopen, dat hij

XVIII. DEEL.

haar op den troon zou plaatsen. Jong, zonder onderzanding, zonder vrienden, zonder beschermers en bijna tot armoede vervallen, viel de prinses in den strik, welken haar een trouwelooze verleider spande, en vereenigde zich met hem door een geheim huwelijk. Naar *Livorno* gevoerd, alwaar een Russisch schip de bevelen van ALEXIS ORLOFF wachtte, bragt deze zijn onschuldig slagtoffer aan boord van hetzelfde, onder voorwendsel van haar aan zijn scheepsvolk voor te stellen, dat haar, zoo als hij zeide, de aan haren rang verschuldigde eer zou bewijzen. Aan boord gekomen zijnde, zag zij de geheele verschrikkelijkheid van haren toestand in. De prinses werd op hetzelfde gevangen gehouden, en naar *Rusland* vervoerd, alwaar zij, in den bloei harer jaren, in eene gevangenis den kwijndood stierf. Tot deze heldendaad bepaalde zich de tweede veldtocht van ALEXIS ORLOFF! In weerwil der ongenade van zijnen broeder GREGORIUS, genoot hij bestendig de grootste gunst bij de Czarin. Nadat GREGORIUS overleden was, wilde zij dat ALEXIS haar portret aan zijn knoopgat zoude dragen, zoo als haar oude gunsteling zulks gedaan had. Toen de keizerin (in

R

1796) hare loopbaan, na eene 34 jarige regering, volbragt had, verviel ALEXIS in eene volslagene ongenade. PAUL I, zoon en opvolger van CATHARINA, liet de overblijfselen van PETER III, zijnen vader, opdelen, ten einde aan dezelve de eer te bewijzen, van welke eene hatelijke staatkunde dezelve had verstoken gehouden; hij vorderde dat zijne moordenaars, van welke er nog twee in leven waren, namelijk BARATINSKI en ALEXIS ORLOFF, het doodkleed zouden vasthouden. De plegtigheid duurde drie uren, en, gedurende dien tijd, waren alle blikken der aanschouwers, wier getal zeer groot was, op de beide moordenaars gevestigd, even als om hun de misdaad, welke zij eertijds gepleegd hadden te herinneren. Ziedaar de wraak welke PAUL I op de moordenaars van zijnen vader uitoefende, die gedurende 35 jaren, te midden der eerbewijzingen, eene ergerlijke strafeloosheid hadden genoten. De nieuwe czar wilde zich na die straf verder niet op BARATINSKI en ALEXIS wreken, dan dat hij hen uit zijne staten verbande. Men verhaalt, dat alvorens de laatste *Rusland* verliet, de keizer hem in zijne tegenwoordigheid liet komen, en hem zeide: » Gedurende de pleg-

tigheid moet gij groote wroegingen hebben ondervonden? — Sire, antwoordde ORLOFF, indien ik niet gehandeld had, zoo als ik gedaan heb, zoudt gij thans niet als vorst tot mij spreken, dewijl gij niet kunt vergeten, dat PETER III eene ukase had uitgevaardigd, bij welke hij verklaarde, dat gij zijn zoon niet waart." Den volgenden dag, vertrok ALEXIS naar *Duitschland*, en nam zijn verblijf te *Leipzig*. Na den treurigen dood van PAUL I, in 1801, werd het hem toegestaan te *Moskau* te wonen, alwaar hij in Januarij 1808 overleden is. — FEODOR, de jongste der ORLOFFS, beter onderwezen en opgevoed dan zijne broeders, werd aanvoerder van den veldtog tegen de Turken in den *Peloponesus*, op den oogenblik, dat zijn broeder GREGORIUS, koning van *Griekenland* wilde worden. Door ijdele en luidruchtige beloften tot den opstand angehitst, werden de ongelukkige Grieken weldra verlaten, en aan het zwaard der ongelooovigen, hunne wreede onderdrukkers, overgegeven. — IWAN de oudste van allen, bijgenaamd de *Wijsgaer*, bezat eenen beschaafden geest, en was minder ondernemend en minder heerschzuchtig dan de anderen. Hij werd, na

den dood van PETER III, tot senator benoemd. — WOLODIMIR werd kolonel der lijfwacht. Zijne eenige dochter is met den zoon van den generaal PANIN in den echt getreden.

ORLOFF (GREGORIUS WLADIMIR) bloedverwant van de voorgaanden, graaf, senator, raads- en kamerheer van ALEXANDER, keizer van Rusland, in 1777 te Petersburg geboren, bekleedde in zijne jeugd verscheiden gewichtige posten, en werd in 1812 tot den rang van senator verheven. Daar hem de slechte staat zijner gezondheid noodzaakt om te reizen, bezocht hij Italië en Frankrijk en sloot zich bij de meest invloed hebbende leden der liberale partij te Parijs aan. Hij mishaagde alzoo aan keizer ALEXANDER, die hem bij zijne terugkomst het regt ontzeide om bij den senaat tegenwoordig te zijn; maar de toegang tot die vergadering werd hem later weder vergund. Hij overleed aan eene beroerte te midden van den senaat den 4 Julij 1826. ORLOFF beoefende de letteren met roem en schreef even zoo gemakkelijk als zuiver in het Fransch. Hij heeft in die taal in het licht gegeven: 1.° *Mémoires etc.* (*Geschied-staat-*

en letterkundige gedenkschriften van het koningrijk Napels, met aanmerkingen en bijvoegselen) door AMAURY DUVAL, *Parijs, 1819* — 1821, 5 dl.ⁿ in 8.vo 2de uitgave 1825. Dit belangrijke werk is in het Engelsch vertaald. — 2.° *Essai etc.* (*Proeve over de geschiedenis van de toonkunst in Italië, van de oudste tijden tot op onze dagen*), *Parijs, 1822*, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.° *Essai etc.* (*Proeve over de geschiedenis van de schilderkunst in Italië, van de oudste tijden af tot op onze dagen*), *Parijs, 1823*, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 4.° *Voyage etc.* (*Reize door een gedeelte van Frankrijk of beschrijvende en geschiedkundige brieven aan mevrouw de gravin SOPHIA VAN STROGONOFF gerigt*), *Parijs, 1824*, 3 dl.ⁿ in 8.vo — 5.° *Fables etc.* (*Russische verdichtselen, getrokken uit de verzameling van den heer KRILOFF, en in Fransche en Italiaansche verzen door verschillende schrijvers nagevolgd, voorafgegaan door eene Fransche inleiding van den heer LEMONTEY*), en van eene Italiaansche voorrede van den heer SALFI, door den graaf ORLOFF in het licht gegeven, *Parijs, 1825*, in 8.vo

Toen hem de dood overviel was hij bezig met eene *Abrégé etc. (Beknopte geschiedenis van Rusland)*, in het Fransch.

* **ORME (ROBERT)** een Engelsch geschiedschrijver den 25 December 1728 [te *Andjinga* in *Indostan* geboren, alwaar zijne vader chef van het Engelsche kantoor was, werd pas twee jaren oud zijnde naar *Engeland* gezonden, om aldaar opgevoed te worden;] hij begaf zich vervolgens als secretaris van die maatschappij naar *Indië*. Tot kapitein benoemd zijnde, verbond hij zich aan lord **CLIVE**, met wien hij naar dat land terugkeerde, waar hij zich verscheiden jaren ophield. Hij begaf zich in 1754 naar *Madras*, alwaar hij tot vierde lid van den raad en tot commissaris-generaal benoemd werd. [De diensten, welke hij aan de maatschappij bewees, deden hem tot eventueel gouverneur dier stad benoemen; maar de slechte staat zijner gezondheid veroorloofde hem niet, om van dit bewijs van verworven achting gebruik te maken; hij was genoodzaakt om naar *Europa* terug te keeren]. Hij kwam dus weder in *Engeland* aan, en gaf zijne *Krijgskundige geschiedenis der overeenkomsten*, door *Groot-Brittanje in Indië* gesloten in het licht,

van welke het eerste deel in 1763, het tweede in 1769, en het derde, dat het werk volledig maakt, in 1776 in licht verscheen. Het collegie van bewindhebbers benoemde hem tot geschiedschrijver van de maatschappij. Men heeft nog van dien schrijver *Geschiedkundige fragmenten over het rijk van den Mogol onder de regering van AURENG-ZEIB*, Londen 1782, in 8. vo; *ibid* 1805, in 4. to met een *Leven* des schrijvers en kaarten. **ROBERT ORME** overleed den 13 Januarij 1781 te *Great-Ealing* in *Middlesex*.

ORME. — Zie **LORME**.

* **ORMESSON (OLIVIER LE-FÈVRE D')** werd in 1525 geboren, en sproot uit eene oude, vóór de regering van **FRANCISCUS I**, bekende familie, welke daarna onafgebroken tot zelfs in onze dagen beroemde overheidspersonen opleverde heeft. Toen de kanselier **L'HÔPITAL** hem tot lid van den raad van **KAREL IX** had laten benoemen, vergezeldde hij dien vorst bij het bezoeken van hoogst deszelfs gewesten, hetwelk hij door zijn hof vergezeld deed. Volgens de eenvoudigheid dier tijden volgde **D'ORMESSON** den vorst te paard, terwijl hij zijne vrouw achter op had zitten.

KAREL IX koesterde zulk een groot denkbeeld van de bekwaamheid en regtschapenheid van zijnen raadsheer, dat hij hem het beheer over zijne geldmiddelen wilde toevertrouwen, maar dewijl toenmaals de omstandigheden zeer netelig waren, bedankte **D'ORMESSON** voor dien post; hetwelk den koning deed zeggen: » Ik heb een slecht denkbeeld van mijne zaken, wijl eerlijke lieden er zich niet mede willen bemoeijen... » Eenige jaren daarna op nieuw door den koning aangezocht zijnde, nam hij eindelijk het beheer en het algemeen tegenboek der geldmiddelen aan, van welke hij in 1557, na den dood van den grootzegelbewaarder, weder afstand deed. Onder **HENDRIK III** tot voorzitter der rekenkamer benoemd, verklaarde hij bij den dood van die vorst, voor al zijne vereenigde ambtgenooten, dat hij **HENDRIK VAN BOURBON** voor den eenigen wettigen erfgenaam van de kroon erkende: hij deed te gelijker tijd de gelofte, dat hij het Catholijke geloof zoude omhelzen. Toen **HENDRIK IV** den troon bestegen had, bewees hij aan **D'ORMESSON** vele toegenegenheid en achting. Deze overheids persoon was in den echt getreden met **ANNA D'ALESSO**, nicht van **JOAN-**

NES VAN MORVILLIERS, zegelbewaarder en achter-nicht van den heiligen **FRANCISCUS DE PAULA**, die de orde der minderbroeders stichtte, van welke **DE ORMESSON's** de beschermers werden. Op het einde zijner loopbaan leefde hij in afzondering tot aan zijnen dood, in 1600 overgefallen.

* **ORMESSON (ANDREAS LEFÈVRE D')**, tweede zoon van den voorgaande, werd in 1576 geboren. Hij was raadsheer bij het parlement van *Parijs*, daarna staatsraad en maakte zich evenzeer door zijne regtschapenheid als door zijne kunde bemind. Hij werd deken van zijn genootschap en overleed den 2 Maart 1665. **NANTEUIL** heeft zijn portret in folio gegraveerd.

* **ORMESSON (OLIVIER LEFÈVRE D')**, zoon van **ANDREAS D'ORMESSON**, werd in 1600 te *Parijs* geboren, volgde het voetspoor zijns vaders en grootvaders en na verscheiden overheidsposten bekleed te hebben, werd hij tot staatsraad benoemd. Verkozen tot rapporteur in het pleitgeding van **FOUQUET**, bood hij, ondanks de belofte, welke men hem had gedaan van eenen even zoo aanzienlijken als voordeeligen

post, aan COLBERT en zijne agenten, die den dood van den opperbewindhebber wilden, eenen onverschrokken tegenstand. Deze edele moed haalde hem geweldige vervolgingen op den hals, welke eindelijk ter oorzake van de bijzondere achting, welke LODEWIJK XIV hem toedroeg, ophielden. De *Bevelschriften* van dien vorst, welke tegenwoordig nog de voornaamste grondslagen van het Fransche regt uitmaken, waren gedeeltelijk door D'ORMESSON vervaardigd (1666). Hij was in den echt getreden met MARIA DE FOURCY, die tot eene in de oude magistratuur zeer geëerde familie behoorde, en die in algemeen aanzien stond. Ten bewijze van het aangevoerde diene het navolgende. Toen de kleinzoon van OLIVIER LEFÈVRE, op liet punt stond om bij het parlement toegelaten te worden, werd hij als naar gewoonte aan LODEWIJK XIV voorgesteld, deze vorst zeide hem bij deze gelegenheid: » Gij kunt niet beter doen, dan den rapporteur DE FOUQUET, tot voorbeeld te nemen." Hij overleed den 4 November 1686.

* ORMESSON (ANDREAS LEFÈVRE D'), zoon van den voorgaande, werd in 1644 geboren, en openbaarde de-

zelfde bekwaamheid en rechtshapenheid welke in zijne familie als erfelijk waren. Hij had den kundigen abt FLEURY tot onderwijzer gehad, die voor zijne opvoeding zeer bezorgd was, en voor hem veel zijner werken vervaardigde, zoo als de *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het Fransche regt enz.*) ANDREAS D'ORMESSON, bekleedde verscheiden gewigtige posten en onder anderen, dien van intendant van *Lyon*, alwaar hij in 1684 overleed.

* ORMESSON (HENDRIK FRANCISCUS VAN PAULA LEFÈVRE D'), zoon van den voorgaande en van ELEONORA LEMAITRE, werd in 1681 geboren, en was de eerste der ORMESSON'S, die bij zijnen naam dien van PAULA voegde, naar de verbintenis zijner familie met die van den heiligen FRANCISCUS DE PAULA, (zie OLIVIER LEFÈVRE D'ORMESSON). De hertog van *Orleans* regent van het koninkrijk, gedurende de minderjarigheid van LODEWIJK XV, beriep hem in zijnen raad en vertrouwde hem vele zendingen toe. Hij was met de zuster van den beroemden kanselier D'AGUESSEAU in den echt getreden, en toen deze door den regent, omdat hij aan zijnen wil had durven wederstaan, verbannen was,

hield d'ORMESSON niet op, van met zijnen schoonbroeder in briefwisseling te blijven: hij verborg dit zelfs voor den regent niet; en toen deze in tegenwoordigheid van zijn hof, op den oogenblik dat er over eene vrij netelige zaak gehandeld werd, gezegd had: » Het zou mij aangenaam zijn het gevoelen van den heer d'AGUESSEAU te weten, antwoordde d'ORMESSON, — Welnu, monseigneur; ik zal mij belasten, hetzelfde aan den kanselier te vragen, wjl ik, zoodra als ik den raad zal verlaten hebben, naar *Fresnes* moet vertrekken." Hij verklaarde dus, dat hij geene verbindtissen had afgebroken met een in ongenade vervallen man, wiens moedig gedrag, hij door deze handelwijze schein goed te keuren. Deze openhartigheid van den kant van d'ORMESSON in plaats van aan den regent te mishagen, bragt te weeg, dat hij hem daarom nog meer beminde. LEFÈVRE d'ORMESSON, werd tot beheerder der geldmiddelen benoemd en overleed den 20 Maart 1756.

* ORMESSON (LODEWIJK FRANCISCUS DE PAULA LEFÈVRE d'), behoort mede tot de doorluchtige familie der overheids-personen, welke

zich aan den heiligen FRANCISCUS DE PAULA verbonden heeft, door het huwelijk van OLIVIER LEFÈVRE met ANNA d'ALESSO, achternicht van dien heilige, in 1579 overleden, (zie boven het art. ORMESSON OLIVIER). Om deze reden heeft deze familie bruine kleederen tot live-rei aangenomen, als zijnde de kleur welke de heilige FRANCISCUS DE PAULA, aan de minderbroeders wier stichter hij was, gaf. LODEWIJK FRANCISCUS d'ORMESSON, werd den 7 Mei 1718, te *Parijs* geboren: de kanselier d'AGUESSEAU, zijn oom, bestuurde zijne studiën; hij volbragt dezelve met roem, werd in 1739 advocaat-generaal bij het *Chatelet*, in 1741 advocaat-generaal van den grooten raad, en voor het einde van hetzelfde jaar 1741, tot advocaat-generaal bij het parlement benoemd. [In 1753, ondervraagde hij als zoodanig den abt DE PRADES, en gaf verscheiden malen aanleiding, om zijne begaafdheid en zijne billijkheid te bewonderen.] Den 19 Mei 1755, tot president met de fluweelen muts, en in 1780, tot deken der présidenten verkoren, werd hij eindelijk den 12 November 1788, eerste president. Evèn zoo verlicht als hij regtvaardig

en verzoenend was, diende hij dikwerf tot middelaar tusschen het hof en de parlementen. De vorst droeg hem zulk eene achting toe, dat hij hem op zekeren tijd schreef, om hem de zaak van een' heer van zijn hof aan te bevelen, die niet-tegenstaande deze vermogende aanbeveling zijn regtsgeeding verloor. Toen de koning eens gelegenheid had gehad om D'ORMESSON te zien, zeide hij hem: »Mijn heer gij hebt mijnen beschermeling toch zijn regtsgeeding doen verliezen? — Sire het was in alle opzigten onwinbaar. — Daaraan heb ik wel getwijfeld voegde de vorst er bij; men zou mij niet zoo zeer gedrongen hebben, indien de zaak regtvaardig ware geweest: gij hebt niet aan mijn verzoek maar wel aan mijne verwachting beantwoord; en daardoor bij mij veel in achting gewonnen.» Bij de verbanning der parlementen verwachtte hij zeer ver verbannen te worden: Men hield er zelfs bij den koning op aan, die zeide. Ik wil niet, dat mijn buurman verre van mij gezonden worde.» De heer D'ORMESSON bleef te *Orly*, bij *Choisi le Roi*. Hij overleed den 26 Januarij 1799. Deze wijze overheids-persoon vervulde alle pligten van zoon, echt-

genoot en vader; zijne zeden waren zuiver en hij toonde steeds een liefdadig en goed hart te bezitten. [D'ORMESSON was honorair lid van de akademie der opschriften en fraaije letteren. Zijne *Lofrede* werd in de maand November 1789 door den heer DACIER in dat genootschap voorgelezen. Eene andere *lijkrede* van dezen overheids-persoon werd door den abt CHARBONNET in naam van de hogeschool in het Latijn voorgedragen, en eene derde, door GAUBERT vervaardigd; is in 1789 gedrukt.]

ORMESSON DE NOYSEAU (ANNA LODEWIJK FRANCISCUS DE PAULA LEFÈVRE D'), zoon van den voorgaande, den 27 Februarij 1753 geboren, werd in 1770 tot raadsheer bij het parlement van *Parijs* benoemd. Toen zijn vader toetersten president verkozen werd, verving hij hem in den post van president met de fluweelen muts, in weerwil van de wet, welke niet gedoogde dat vader en zoon beide te gelijk president waren; [maar de verdiensten dezer beide mannen deden in dit geval van die verordening afwijken. De jonge D'ORMESSON was zeer geleerd, en had vooral de Grieksche taal met vrucht beoefend.] De koning benoemde hem tot zijnen bibliothecaris. In

zijne familie was de rechtshapenheid erfelijk. Men verhaalt dat toen een zeer verre bloedverwant (de graaf ROSMADEC, een edelman uit *Bretagne*) hem even als zijn neef D'ORMESSON D'AMBOILE, ten nadeele der natuurlijke erfgenamen, zeer aanzienlijk fortuin had gelegateerd, D'ORMESSON en zijn neef zich niet bedachten om hun eene fortuin terug te geven op welke zij hadden kunnen rekenen; toen men zich eens in tegenwoordigheid van den eersten president D'ORMESSON over deze belangelooze daad verwonderde, antwoordde deze dadelijk, dat hij er slechts eene rechtvaardige daad in zag. In 1789 door den adel van *Parys* tot afgevaardigde bij de algemeene staten benoemd, gedroeg D'ORMESSON zich met gematigdheid. Hij was steeds in de weer tegen de invoering van gevaarlijke nieuwigheden, zat aan de regter zijde, kante zich tegen de willekeurige maatregelen aan, en onderteevende de verzoogen van 12 en 15 September, tegen de staatkundige en godsdienstige rigting welke de vergadering aannam. Na de zitting trad hij weder in zijne bedieningen van bibliothecaris des konings; maar zijne grondregels hadden den jacobijnen mishagd, die hem van zijne

vreedzame bezigheden afrukten; en hij kon de vervolgingen niet ontsnappen, welke den val des troons en den dood des konings volgden. In 1793 in hechtenis genomen, werd hij eenige maanden gevangen gehouden, vervolgens voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, welke hem met zijnen eerwaardigen chef, den heer BOCHART DE SARON en andere leden des parlaments ten dood veroordeelde (Zie BOCHART DE SARON). Hij werd den 20 April 1794 met hen ten dood gebracht.

* ORMESSON D'AMBOILE (HENDRIK FRANCISCUS DE PAULA LEFÈVRE D') neef van den voorgaande, werd den 8 Mei 1751 geboren. Hij werd achtereenvolgend in 1774 raadsheer bij het parlement, rekenwest-meester, intendant der geldmiddelen, gewoon raadsheer en in 1778 staatsraad. Hij volgde zijnen vader op in het beheer van het gesticht van *St. Cyr*, eenen post, welke hem in staat stelde, om registreeks met LODEWIJK XVI te arbeiden, wiens achting en toegenegenheid hij won. Toen de heer JOLY DE FLEURY, in 1783, zijn ontslag van den post van algemeen tegenboekhouder verkreeg, sloeg de heer DE VERGENNES den koning vele

personen voor, om hem te vervangen, maar LODEWIJK XVI verkoos D'ORMESSON terwijl hij zeide: » Nu toch zal men niet zeggen, dat deze door kuiperijen verkozen is.» Daar D'ORMESSON een vermogen van honderd duizend livres jaarlijksche renten bezat, wilde hij voor de inkomsten, aan zijnen post verbonden, bedanken; maar nadat zijne vrienden hem hadden doen opmerken, dat deze belangeloosheid den schijn kon hebben van hoogmoed te zijn, stemde hij toe, dezelve aan te nemen. In eenen oogenblik, waarop alles voor hem moeilijk werd, nam D'ORMESSON nit de disconto-kas, welke de dienst van de tegenwoordige bank van *Frankrijk* verrigte, zes millioenen, welke hij in de koninklijke schatkist overstortte. Te gelijker tijd verbrak hij, zonder eenig aannemelijk voorwendsel, den pachtbrief der algemeene pachters en bragt dezelve onder een algemeen beheer. VERGENNES bewerkte daarop zijn ontslag, en schepte er vermaak in, zelf hem zijne ongenade bekend te maken. D'ORMESSON gaf zijne jaarwedde ten bedrage van vijftien duizend livres aan het gesticht van *St. Cyr*, en bepaalde zich tot de vervulling zijner pligten als staatsraad. In het begin der om-

wemteling werd hij benoemd tot lid van den raad der geldmiddelen; daarna tot hoofd-officier bij de nationale garde van *Parijs*, en eindelijk tot bestuurder van dat departement. In November 1792 werd hij tot maire verkozen; maar hij wees dien gevaarlijken post van de hand, en het gelukte hem om aan de revolutionnaire vervolgingen te ontsnappen. Hij bekleedde eenige burgerlijke ambten onder het directorium en onder het consulaat, en overleed te *Parijs*, in 1807. Zijn zoon was in 1816 rekwestmeester, in buitengewone dienst te *Lyon*.

ORNANO (ALPHONSE D'), maarschalk van *Frankrijk*, en kolonel-generaal der Korsikanen, die in Franschen dienst waren, was zelf een Korsikaan. Hij was de zoon van den beruchten SANPIETRO BASTELICA, (zie dat art.) en was als eere-kind aan het hof van HENDRIK II opgevoed. Ondanks den roem, dien zijn vader door zijne krijgsbedrijven verworven had, werd de naam van BASTELICA, na den dood zijner vrouw, zoo hatelijk, dat ALFONSUS zijn zoon, genoodzaakt was, om denzelven door dien van D'ORNANO, den familienaam zijner moeder, te doen vervangen. [Hij onderhield eeni-

gen tijd de worsteling, welke zijn vader tegen de Geneezen begonnen had, maar later het najagen van twijfelachtige zaken moede, leende hij het oor aan een verdrag. Toen er in 1568 eene amnestie aan de Korsikanen was verleend, kwam D'ORNANO, met 800 strijdmakers, die zich aan zijne fortuin verbonden, in *Frankrijk*. KAREL IX, schonk hem een goed onthaal, en gebruikte hem in zijne legers. D'ORNANO verbond zich vervolgens aan HENDRIK III, dien hij gedurende de onlusten der ligue diende. Hij werd na den moord van den hertog van GUISE, naar *Lyon* gezonden, om zich van den hertog van *Mayenne* meester te maken; een last, welken een kiescher man, niet aangenomen zou hebben. Zijn aanslag mislukte; op den oogenblik dat hij de eene deur inging, vlugtte de hertog door de andere. In 1594, noodzaakte hij *Grenoble*, *Valence* en de overige steden van *Dauphiné*, om de ligue te verlaten, welke hij met LESDIGUIÈRES den oorlog had aangedaan. Er ontstonden later zulke hevige geschillen, tusschen deze beide krijgslieden, dat HENDRIK IV genoodzaakt was, hen te scheiden. D'ORNANO bleef luitenant des konings

in *Dauphiné*, LESDIGUIÈRES was zulks in *Provence*, na in 1595, den veldmaarschalkstaf van *Frankrijk* ontvangen te hebben. ALPHONSE D'ORNANO, overleed den 21 Januarij 1610, in den ouderdom van 62 jaren. — Zijn zoon JOANNES BAPTISTA D'ORNANO, gouverneur van GASTON, eenigen broeder van LODEWIJK XIII, werd op verzoek van zijnen kweekeling, tot maarschalk van *Frankrijk* verheven, maakte zich gevaarlijk door kuiperijen en heimelijke listen, en overleed den 2 September 1626 in de gevangenis te *Vincennes*, in den tijd, dat men aan zijne regterlijke vervolging werkte. Hij was in 1581 te *Sisteron* geboren.

ORNANO (VANINA D'). — Zie SANPIETRO.

OROBIO (IZAAK DE CASTRO), een' beruchte Spaansche Jood, in het begin van de 17.^e eeuw geboren, werd door zijnen vader en zijne moeder in de Joodsche Godsdienst opgevoed, ofschoon zij uitwendig de Catholijke Godsdienst beleden. Hij beoefende de schoolsche wijsbegeerte, en maakte in dezelve zulke groote vorderingen, dat hij tot lector in de wiskunde, aan de hoogeschool van *Salamanka*, bevorderd werd.

OROBIO, legde zich op de geneeskunde toe en beoefende dezelve met roem; maar van Joodsche gevoelens beschuldigd zijnde, werd hij in de gevangenis der inquisitie opgesloten, in welke hij drie jaren lang bleef, zonder iets te bekennen. Nadat hem zijne vrijheid teruggegeven was, begaf hij zich naar *Frankrijk*, en verbleef eenigen tijd te *Toulouse*, alwaar hij de geneeskunde uitoefende en uiterlijk de Catholijke Godsdienst beëeide. Het dragen van het masker moede, begaf OROBIO zich naar *Amsterdam*, veranderde zijnen naam van dom BALTHASAD, dien hij tot dusverre gevoerd had, in dien van IZAAK, ontving de beënjdenis en overleed in 1687, als een' onverschillige omtrent alle godsdiensten. De drie kleine geschriften, welke hij in het Latijn vervaardigde, ter gelegenheid van de beruchte zamenspraak, welke hij met PHILIPPUS VAN LIMBORCH, over de Christelijke Godsdienst had gehouden, zijn gedrukt in het werk van dezen laatste, getiteld: *De veritate Religionis christianae amica collatio cum erudito Judæo*, Gouda, 1687, in 4.to *Basel*, 1740, in 8.vo (zie LIMBORCH). Men heeft van OROBIO: *Certamen philosophi-*

cum adversus Spinosam, *Amsterdam*, 1681, 1684, 1703 en 1730, in 12.mo; *Previsiones divinas contra la vana idolatria de las gentes* (tegen het stelsel van SPINOSA), en andere werken in handschrift.

ORODES of YRODES, koning der Parthers, volgde zijnen broeder MITHRIDATES III op, dien hij van den troon en van het leven beroofde. Nadat de Romeinen hem den oorlog verklaard hadden, overwon hij CRASSUS, in het jaar 53 vóór J. C. veroverde de Romeinsche vaandels en maakte een zeer groot getal krijgsgevangen. Men voegt er bij, dat hij in den mond van dien Romeinschen veldheer gesmolten goud deed gieten, om hem daardoor zijne onverzadelijke hebzucht te verwijten, welke hem zoo vele onregtvaardigheden en zoo vele heiligschendingen had doen bedrijven. De Romeinen wreekten de nederlaag van CRASSUS op PACORES, zoon van ORODES, die daarover krankzinnig werd. Daar de Spartaansche vorst toenmaals oud en waterzuchtig was, verzochten hem dertig kinderen, die hij bij verschillende vrouwen verwekt had, om de erfopvolging. PHRATES, de oudste van alle verkreeg dezelve. Deze was een gedrogt.

Hij had naauwelijks den troon bestegen, of hij wilde den genen, die hem denzelven gegeven had, vergeven; maar het vergift, werverre van hem doodelijk te zijn, deed, zoo als men zegt, zijne waterzucht verdwijnen. Toen wurgde de onwaardige PHRAATES hem eigenhandig in het jaar 37 vóór J. C. Aldus overleed ORODES na eene 50 jarige regering: indien hij zijnen roem niet door zijne heerschzucht en zijne wreedheid bezoedeld had, zou hij een door zijnen moed beroemde vorst zijn geweest.

OROSIUS (PAULUS) een geschiedschrijver, priester van Tarragona in Katalonië werd in het jaar 414 door twee Spaansche bisschoppen naar den H. AUGUSTINUS gezonden. Hij verbleef een jaar bij dien heiligen kerkleeraar en maakte bij hem groote vorderingen in de wetenschap der heilige Schriften. Hij begaf zich van zijnen wege in 415 naar Jeruzalem om den H. HIERONYMUS over den oorsprong der ziel te raadplegen. Bij zijne terugkomst vervaardigde hij, op raad van den beroemden bisschop van Hippon, zijne geschiedenis in zeven boeken, *Historiarum adversus paganos libri VII*, van het begin der wereld tot het jaar 316 na J. C. Derzelve

stijl is duidelijk en vloeiend. Hij tracht in dezelve vooral om tegen de Heidenen te bewijzen, dat de rampen, welke de wereld treffen niet daaruit ontstonden, dat men de oude bijgeloovigheden der afgodendienst verachtte. De schrijver neemt zich niet in acht tegen de volksverdictselen en geruchten. De eerste uitgave is van 1471, *Augsburg* in fol. De beste zijn die van 1615, in 12.mo, *Mentz*; door pater ANDREAS SCHOTT, met aantekeningen van LAURENTIUS LAUTIUS en FRANCISCUS FABRICIUS (Zie dat laatste artikel) van 1738, te *Leyden* door HAVERKAMP in het licht gegeven, en van 1767 in 4.to De geschiedenis van OROSIUS is in bijna alle Europeesche talen vertolkt. Men heeft nog van PAULUS OROSIUS, 1.º Een *verdedigingschrift van den vrijen wil tegen PELLAGIUS*. — 2.º Een *brief aan den H. AUGUSTINUS* over de dwalingen der priscillianisten en der origenisten.

* OROSIO, opperhoofd van eenen Indiaanschen stam, *Pennobscot* genoemd, naar den naam van de rivier, bij welke dezen stam zijne woningen heeft neergeslagen. Sedert vele jaren heeft dezelve de Catholijke Godsdienst aangenomen en bezit eene kerk tot de uitoefening van de-

zelve **OROSIO** bestuurde zijn volk langen tijd met eene wijsheid en eene gematigdheid den lof der meest beschaafde volken waardig. Gedurende den onafhankelijksoorlog in 1776, ging hij met het Amerikaansche bestuur een verdrag aan, hetwelk hij stiptelijk nakwam. Hij is te *Oldtown*, een eiland in de rivier *Penobscot*, in 1802, den hoogen ouderdom van 131 jaren overleden, na in drie eeuwen geleefd te hebben. Tot op den laatsten oogenblik zijns levens toe behield hij zijne verstandelijke vermogens, en nam hij zijne gewone bezigheden steeds waar. Zijne vrouw is in 1809, in den ouderdom van 115 jaren overleden.

ORPHANEL. — Zie **ORFANEL.**

ORPHIREUS. — Zie 's **GRAVENSANDE.**

ORRERY. — Zie **BOYLE (RUTGER.)**

ORSATO (de graaf **SERTO-RIO URSATUS**), letter- en oudheidkundige, in 1617, te *Padua*, uit eene der aanzienlijkste familien dier stad geboren, liet vroegtijdig eenen gelukkigen aanleg voor de letteren en de wetenschappen blijken. De dichtkunst

was voor hem eene uitspanning, en de nasporing der oudheden en der oude opschriften, eene ernstige bezigheid: dit is het dat hem verscheiden reizen, in verschillende landstreken van *Italië*, deed ondernemen. Op het einde zijner dagen, werd hij belast, om de natuurkunde aan de hoogeschool van *Padua* te onderwijzen, en hij kweet zich van die taak, op eene roemrijke wijze. De doge en de raad van *Venetië* wilden de opdracht zijner *Geschiedenis van Padua* wel aannemen. Toen hij hun dit werk aanbood, droeg hij hun eene lange redevoering voor, gedurende welke hem eene natuurlijke behoefte overviel, die hij bedwong, en welke hem eene belemmering in de waterloozing veroorzaakte, waaraan hij in 1678 overleed. Men heeft van hem een aantal geachte werken, eenige in het Latijn, andere in het Italiaansch. De voornaamste van die, welke hij in het Latijn geschreven heeft, zijn: 1.° *Sertum philosophicum, ex variis scientiæ naturalis floribus consortum*, 1635, in 4.to — 2.° *Monumenta patavina*, 1652, in fol. — 3.° *Commentarius de notis Romanorum*, een nuttig en, alvorens men het in 1723, te *Parijs*, in 12.mo herdrukt

had, zeer zeldzaam werk. Men vindt hetzelfde ook in het tweede deel van GRÆVIUS. — 4.º *Prænomina, cognomina et agnomina antiquorum Romanorum.* — 5.º *Deorum de arumque nomina et attributa.* — 6.º *Lucubrationes in quatuor libros meteororum ARISTOTELIS.* — 7.º *Orationes et carmina.* De voornaamste van die, welke hij in het Italiaansch geschreven heeft, zijn: 1.º *Geschiedenis van Padua*, 2 dl.ⁿ, 1678, in fol. — 2.º *Marmi eruditi, Padua*, 1662 en 1719, in 4.to, een belangrijk werk, mede in 2 dl.ⁿ. — 3.º *Lierdichten*, 1637, in 12.mo — 4.º *Blijspelen* en andere dichtstukken, enz. — 5.º *Cronologia de gli reggimenti di Padova*, met aantekeningen, 1666, in 4.to

ORSATO (JOANNES BAPTISTA), een ervaren geneesheer en oudheidkundige, in 1673, te Padua geboren, en in 1720 overleden, beoefende de fraaije letteren en de geneeskunde met eenen gelijken roem. Men heeft van hem: 1.º *Dissertatio epistolaris de lucernis antiquis.* — 2.º Eene kleine verhandeling, *De strenis veterum.* — 3.º *Dissertatio de pateris antiquorum.* Er straalt in deze werken eene diepe ge-

leerdheid door.

ORSI (JOANNES JOZEF), een wijsgeer en dichter, in 1652, te Bologna geboren, was de zoon van MARIO ORSI, een aanzienlijke dier stad, studeerde naarstiglijk de fraaije letteren, de wijsbegeerte, de regten en de wiskunde, en legde zich ook op de dichtkunde toe. Hij had bovenal smaak voor de zedekunde. Zijn huis was eene soort van akademie, in welke verscheiden geleterde mannen, zich op eene geregelde wijze verzamelden. In 1712, ging hij zijn verblijf te Modena nemen, en vervolgde aldaar zijne akademische oefeningen. Hij muntte vooral uit in de Italiaansche klinkdichten. De zuiverheid, de vlugheid, de wending en het verband der volzinnen, maakte het kenmerk der zijnen uit. Hij overleed in 1733. Hij had godsdienstige gevoelens, die zijne van natuur oplopende en driftige geaardheid gematigd hadden. Men heeft van hem: 1.º *Geestige Klinkdichten, Herderszangen* en verscheiden andere dichtstukken. — 2.º *Considerazioni sopra la maniera di ben pensare del P. BOUHOURS, Modena*, 1735, 2 dl.ⁿ in 4.to — 3.º *Brieven.* — 4.º *De Vertaling* in het Italiaansch der

Levensbeschrijving van graaf **LODEWIJK DE SALES**, door pater **BUFFIER**, in het Fransch geschreven.

ORSI (JOZEF AUGUSTINUS), kardinaal, den 9 Mei 1692, te *Florence* geboren, trad in de orde van den **H. DOMINICUS**, en maakte zich de lessen der vrome en geleerde mannen derzelve te nutte. Nadat hij de godgeleerdheid onderwezen en den post van meester aan het heilige paleis vervuld had, werd hij in 1759 door **CLEMENS XIII**, met het Roomsche purper vereerd. Zijne verheffing veranderde niets aan de hoedanigheid zijner eenvoudige en bescheidene ziel, noch aan zijnen geest, die alleen met de studie en met de roem der Kerk bezig was. Hij is voornamelijk bekend, door eene *Kerkelijke Geschiedenis*, in 20 deelen in 4.to en in 8.vo, eenigzins wijdlooppig, doch wel geschreven, in het Italiaansch. Het 20.^e deel van dat geleerde werk, is in 1761, het jaar des doods van dien beroemden kardinaal, in het licht gegeven. Hetzelve bevat het einde van de 6.^e eeuw, van het jaar 587 tot het jaar 600. Men kan uit hetzelve zien, hoe uitgebreid dit werk zou zijn geworden, indien de schrijver het tot op onze dagen

had voortgezet. Deze geschiedenis is door pater **PHILIPUS ANGELO BECCHETTI**, van dezelfde orde, voortgezet. Het 21.^e deel van dit vervolg is in 1779, te *Rome* in 4.to, in het licht verschenen en bevat de geschiedenis der Kerk tot het jaar 1179. Men heeft daarenboven nog van hem: *Infallibilitas Romani Pontificis*, 1741, 3 dl.ⁿ in 4.to Ook heeft hij verscheiden geleerde *Verhandelingen*, over godsdienstige onderwerpen en geschilpunten in het licht gegeven.

ORSINI. — Zie **FULVIUS UR-SINUS**.

* **ORTEGA** (don **CASIMIR GÓMEZ D'**), een beroemde Spaansche kruidkundige, in 1730, te *Madrid* geboren, studeerde aan het collegie zijner natie, door kardinaal **ALBORNOS**, te *Bologna* in *Italië* gesticht, en had tot meesters de geleerden **MONTI**, **BENASI**, **ALDOBRANDI**, **LAGHI**, **BASSI** enz. Te *Madrid* teruggekeerd, stelde hem zijn oom **JOZEF D'ORTEGA**, aan **KAREL III** voor, dié hem tot opziener en bestuurder van den plantentuin van *Buen-Retiro* benoemde. De geschied- en geneeskundige genootschappen van *Madrid*, namen hem in hun midden op en hij was ook lid van

de akademie van wetenschappen van *Parijs*, van die van *Londen*, van *Berlijn* enz. Hij overleed te *Madrid*, in November 1810. Men heeft van hem: 1.º *Treurzang in het Grieksch en in het Latijn, ter gelegenheid van den dood van FERDINAND VI, koning van Spanje, Bologna, 1758.* — 2.º *Tentamen poeticum, seu de laudibus CAROLI III, Hispaniæ regis carmen, Bologna, 1759, in 4.to* — 3.º *Commentarius de cicuta, Madrid, 1761, hetwelk VINGENTI, eersten geneesheer van den koning van Napels, veel van dienst was, zoo als hij zulks zelf in het werk door hem over dit onderwerp in het licht gegeven, bekend.* — 4.º *De nova quadam stirpe, seu cotyle donis, etc., descriptio cum earum iconibus, Madrid. 1773, in 4.to* — 5.º *Tabulæ botanicæ, in usum prælectionum botanicorum, ibid 1773, in 4.to* — 6.º *Gemakkelijke wijze, om de uitheemsche planten met weinig kosten, aan het voor dezelve vreemde luchtgestel te gewennen, op last van den koning in het licht gegeven, ibid 1779.* — 7.º *Historia natural de la malagueta, etc. ibid 1780, in 4.to* — 8.º *Kruidkundige tafels, met de verklaring der planten*

XVIII. DEEL.

van welke *TOURNEFORT* in zijne onderrigtingen melding maakt, *Madrid, 1783, in 8.vo* *Eerste beginselen van de theoretische en praktische kruidkunde, ten gebruike van den koninklyken kruidkundigen tuin, vervaardigd door CASIMIRO ORIEGA, ANTONIUS PALAU en VERDERA, en op last des konings in het licht gegeven, ibid 1785, 2 dl.ⁿ in 8.vo* Dit werk maakte eenen grooten opgang in *Spanje*, alwaar er over dit onderwerp, nog zeer weinig in het licht verschenen was. Onder zijne vertalingen in het Spaansch, onderscheidt men: — 9.º *Reize van den commodore BYRON rondom de wereld, verrijkt met aanmerkingen en met eene nieuwe kaart van de straat van Magellaan, vertaald uit het engelsch Madrid, 1769, in 4.to* de vertaling is in 1770 herdrukt; — 10.º *Werken van DÜHAMEL, DU MONCEAU, verrijkt met aanmerkingen, ibid 1772 — 1773 — 1774;* 11.º *Beginselen der natuurlijke historie en der scheikunde, toegepast op de landbouwkunde van ADOLF DE GYLLENBORG en van deszelfs meester J. GOTSCHALT VALERIO, uit het Engelsch vertaald, ibid 1775 in 8.vo;*

S

— 12.º *Waarnemingen over het vlugtige alcali zout, in de genezing van den plotse-lijken stilstand van den pols* door SAGE, *Madrid*, 1776, in 8.vo; — 13.º *Vertaling van de werken van den heer JANIN, heer van Comble-Blanche*, *ibid* 1782 etc.

ORTELIUS, ORTEL of OERTEL (ABRAHAM), een beroemd aardrijksbeschrijver, in 1527 te *Antwerpen* geboren, maakte zich ervaren in de talen en in de wiskunde en vooral in de aardrijkskunde. Hij werd de PTOLEMEUS van *zijn* tijd bijgenaamd. [Een atlas, welken hij in het licht gaf, verwierf hem de eer om tot aardrijksbeschrijver van PHILIPPUS II, koning van *Spanje* benoemd te worden. ORTELIUS, die geene eerezucht had, nam tot zinnebeeld eene aardglobe met deze woorden: *contemno et orno mente, manu*]. JUSTIUS LIPSIUS en de meeste groote mannen van de 16.^e eeuw hadden letterkundige en vriendschappelijke betrekkingen met dien geleerde. Hij overleed den 28 Junij 1598 te *Antwerpen*, zonder gehuwd te zijn geweest. Men heeft van hem voortreffelijke werken over de aardrijkskunde. 1.º *Theatrum orbis terrarum*, *Antwerpen*, 1570, in fol., dikwerf herdrukt en vermeer-

derd door JOANNES BAPTISTA VRIENTIUS, die hetzelfde in het Latijn, in het Spaansch en in het Italiaansch in het licht heeft gegeven. MICHAËL COIGNET heeft er eene verkorte uitgave van bezorgd. Dit werk is de grondslag geweest van alle later in het licht gegeven aardrijkskundige werken; — 2.º *Synonymia geographica*, *Antwerpen*, 1578, in 4.to; dit werk is met vermeerderingen in het licht gegeven, onder den titel van *Thesaurus geographicus*, 1578 en 1596 in fol. een woordenboek, hetwelk tegenwoordig nog met vrucht wordt geraadpleegd; — 3.º *Aurei saeculi imago*, 1598 in 4.to; dit is eene beschrijving der zeden en der Godsdienst van de Germanen, met platen; — 4.º *Itinerarium per nonnullas Galliae Belgicae partes*, door ORTELIUS en JOANNES VIVIANE, 1588, in 8.vo, *Jena* 1684, met de losse stukken van KOENRAAD PEUTINGER; — 5.º *Syntagma herbarum encomiasticum*, *Antwerpen*, 1614, in 4.to JUSTUS LIPSIUS heeft voor ORTELIUS dit geschrift vervaardigd, hetwelk een zeer gunstig denkbeeld van dien geleerde geest:

Brevis terra eum capit,
Qui ipse orbem terrarum cepit,
Stilo et tabulis illustravit,
Sed mente contempsit
Qua caelum et alta suspexit;

Constans adversum spes aut
metus:
Amicitia cultor, candore, fide
officiis;
Quietus cultor, sine lite, uxore,
prole;
Vitam habuit quale alius votum:
Ut nunc quodque aeterna ei quies
sit,
Votis save lector.

ORTIZ (ALFONSUS) kano-
nik in het midden der 15.^e
eeuw te Toledo geboren en
in 1530 overleden, legde
zich op de beoefening der
kerkelijke wetenschappen toe.
Zijne kunde en zijne ver-
diensten verschaften hem een
kanonikaat in de hoofdkerk
zijner geboorteplaats. De kar-
dinaal XIMENES vereerde hem
met zijn vertrouwen, en be-
lastte hem met de zamenstel-
ling der *mozarabische offi-
ciën*: ORTIZ kweet zich met
roem van die taak; de Go-
then namen in plaats van de
Roomsche liturgie, diegene
aan, welke ULPHILAS, volgens
de Oostersche kerkgebruiken,
had vervaardigd. De H. LEAN-
DER vervaardigde volgens deze
twee eersten en volgens die
der Galliërs eene nieuwe;
dezelve werd door den heiligen
ISIDORUS, zijnen broeder,
verbeterd. Nadat Spanje ver-
volgens onder de heerschappij
der Sarracenen of Ara-
bieren was gekomen, gaf men
aan deze lithurgie den naam
van *Mozarabische*: dezelve
maakte in de 11.^e en 13.^e

eeuw plaats voor die van Ro-
me. Daar de kardinaal XI-
MENES het aandenken wilde
vereeuwigden aan dit bijzon-
der kerkgebruik, hetwelk
bijna in de vergetelheid was
vervallen, en hetwelk, even
als alle oude kerkgebruiken,
een ontegensprekelijk bewijs
is van het geloof en de kerk-
gebruiken dier aloude tijden,
zoo liet hij te Toledo in 1500
het *Mozarabische Missaal*
en in 1502 de *Brevier* druk-
ken; dit zijn twee kleine
boekdeelen in fol., zeer zeld-
zaam. ORTIZ bestuurde er
de uitgave van, en versierde
elk dezer werken met eene
even zoo geleerde als belang-
rijke voorrede. Tot de vol-
ledige kennis dezer liturgie
heeft men verder noodig: 1.º
*De geschiedenis van het Mo-
zarabische officie*, in het
Spaansch onder den titel van
*Breve summa y relacion de
l'officio gotico mozarabe*,
Toledo, 1603, in 4.to Het-
zelve is zeer zeldzaam; —
2.º JOANNES PINII *lithur-
gia Mozarabica*, Rome,
1746, 2 deelen in fol. —
Pater LESLEY, een Schotsch
Jesuit, had er eene uitgave van
geleverd te Rome 1740 in fol.

ORTIZ (BLASIUS) bloedver-
want en tijdgenoot van den
voorgaande, even als hij ka-
nonik van Toledo, werd in

het dorp *Villa Robledo* geboren, heeft zich beroemd gemaakt door een zeer belangrijk en weinig algemeen werk, waarvan de titel is: *Descriptio geographica summi templi Toletani, Toledo, 1549*, in 8.vo Men vindt in deze beschrijving een belangrijk verslag van alles wat de pracht, de sieraden, de plegtigheden en de gebruiken van die vermaarde kerk betreft. Het werk is uitlokkend, vooral in dat gedeelte, in hetwelk de schrijver de kapel beschrijft, welke de kardinaal XIMENES digt bij dezelve deed bouwen, en in welke hij kanoniken en geestelijken plaatste om dagelijks de kerkdienst volgens de mozarabische liturgie te verrigten.

* ORTON (JOB) een nonconformist Engelsch godgeleerde, werd in 1717 te *Schrewsbury* geboren. Hij omhelsde eerst den priesterlijken staat, en oefende gedurende eenige jaren in twee congregatiën de herderlijke bedieningen uit; later deed hij afstand van zijne waardigheid. Hij is de schrijver van verscheiden werken, van welke de voornaamste zijn: 1.º *Levensbeschrijving van den leeraar DODDRIDGE*; — 2.º *Leerreden voor de grijsaards*, in 12.mo; — 3.º *Verhandeling over de pligten des Chris-*

tens, in 12.mo; — 4.º *Verhandeling over verschillende praktische onderwerpen*, in 8.vo; — 5.º *Overwegingen over de Sacramenten*, in 12.mo; — 6.º *Praktische uitlegging van het oude Testament*, 6 dl.ⁿ in 8.vo Dit werk werd eerst na den dood van deszelfs schrijver in het licht gegeven. — 7.º *Brieven tot stichting der geloovigen*. ORTON overleed in 1783.

ORVAL (GILLES D'), te *Luik* geboren, werd aldus bijgenaamd, omdat hij religieus werd te *Orval*, een beroemd klooster van de hervormde Cistercienser-orde, in het hertogdom *Luxemburg*. Hij bloeide in de 13.^e eeuw. Wij hebben van hem eene *Geschiedenis* der bisschoppen van *Tongeren* en *Luik*, van af den H. MATERNUS tot het jaar 1246. Dezelve maakt een gedeelte uit van de verzameling der geschiedschrijvers van *Luik*, welke CHAPEAUVILLE in 1622, in het licht heeft gegeven.

ORVILLE (JACOBUS PHILIPPUS D'), een geleerd letteren oudheidkundige, den 28 Julij 1696 te *Amsterdam*, uit eene oorspronkelijk Fransche familie geboren. Zijn smaak voor de fraaije letteren werd al meer en meer gevormd op verschillende reizen

en door de kennis, welke hij in *Engeland*; in *Italië*, in *Duitschland* en in *Frankrijk* met de geleerden maakte. In zijn vaderland teruggekeerd, verkreeg hij in 1730 den leerstoel der geschiedenis, der welsprekendheid en der Grieksche taal te *Amsterdam*. Hij deed afstand van denzelven in 1742, om onafgebroken aan de verschillende door hem begonnen werken te kunnen arbeiden. Hij overleed in 1751, nalatende: *Observationes miscellaneæ novæ*. Deze waarnemingen waren door Engelsen begonnen, en werden door BURMAN en D'ORVILLE voortgezet. Deze laatste gaf tien deelen van dezelve met zijnen ambtgenoot in het licht, en vier nadat de dood hem denzelven ontnomen had. Men vindt in deze verzameling eenige werken, die niet van hem zijn, onder dezelve onderscheidt men: 1.º Zijne *Verhandeling over de oudheid van het eiland Delos*, en zijne *Aanmerkingen op den Griekschen Roman van CHARITON VAN APHRODISIUM*. — 2.º *Critica vanus in inanes JOANNIS CORNELII PAVONIS paleas etc.* Dit is een even zoo geleerd als critisch werk tegen den heer PAW, een letterkundige te *Utrecht*, D'ORVILLE nam

deel aan de uitgaven van verscheiden Grieksche en Latijnsche klassieke schrijvers, welke hij met *Aanmerkingen en verschillende Tekstverklaringen* verrijkte. — Zijn broeder PETRUS D'ORVILLE, in 1739 overleden, had zich door eenige *Dichtstukken* bekend gemaakt.

OSBORN (FRANCISCUS), een Engelsch schrijver, in 1589 geboren en in 1659 overleden, koos de partij van het parlement, gedurende de burgeroorlogen, en bekleedde verscheiden posten onder CROMWELL. Men heeft van hem *Raadgevingen aan zijnen Zoon* en andere werken in het Engelsch.

OSEAS of OZEAS, zoon van BERI, een der twaalf of kleine profeten, en de oudste dergenen, die onder JEROBOAM II, koning van *Israël*, en onder OZEAS, JOATHAN, ACHAZ en EZECHIAS, koningen van *Juda*, in het jaar 800 vóór J. C. voorzeggingen deden. Hij werd door God verkozen om deszelfs oordeelen aan de tien stammen van *Israël* bekend te maken, en hij volbragt zulks door voorzeggende woorden en daden. Toen de Heer OSEAS begon aan te spreken, beval Hij hem, om eene openbare hoer tot vrouw

te nemen. Dit was om het ontrouwe huis van *Israël* af te beelden, hetwelk den waren God verlaten had om zich aan de afgodendienst over te geven. De zinnebeeldige taal was toenmaals bij de Joden en bij andere volken in gebruik, en maakte eenen veel grooteren indruk dan eenvoudige woorden (zie **EZECHIËL**). **OSEAS** trad dan met **GOMER**, dochter van **DEBELAÏM** in den echt, bij wie hij drie kinderen verwekte, aan welke hij namen gaf, die datgene beteekenden, wat aan het koningrijk *Israël* moest overkomen. Het aan **OSEAS** gedane bevel heeft aan vele schriftverklaarders zoo buitengewoon toegeschenen, dat zij gemeend hebben, dat het slechts eene gelijkenis was, en dat dit bevel als in eene verschijning gegeven was. **De H. AUGUSTINUS** echter verklaart het als een wenzelijk huwelijk met eene vrouw aangegaan, die vroeger in ongeregelde had geleefd; maar die vervolgens alle zondige handelingen had vermeden. **De Profetie** van **OSEAS** is in veertien hoofddeelen verdeeld. Hij voorzegt in dezelve den val van *Israël* en de roeping der Heidenen; hij verheft zich hevigh tegen de ongeregelheden, welke toenmaals in het koningrijk der tien

stammen heerschten. Ook vaart hij uit tegen de ongeregelheden van *Juda*, en kondigt de komst van **SENACHERIB** en de gevangenschap des volks aan. Hij eindigt met op eene bewonderenswaardige wijze de hoedanigheid der valsche en ware bekeering te schetsen. De stijl van dezen profet is zielroerend en vol korte en treffende zinspreuken, zeer sierlijk en op eenige plaatsen dikwerf duister door de onkunde, in welke wij omtrent de geschiedenis van zijnen tijd verkeerden. **OSEAS** overleed in het jaar 784 vóór J. C. in den ouderdom van meer dan tachtig jaren.

OSEAS, Zoon van **ELA**, doodde, na tegen **PHACEA**, koning van *Israël*, zamengespannen te hebben, dien vorst, en maakte zich meester van zijn rijk; maar had slechts 9 jaren een ongestoord genot van hetzelfde. Toen **SALMANASSER**, koning van *Assyrië*, aan wien **OSEAS** schatplichtig was, vernomen had, dat hij voornemens was, eenen opstand te verwekken, en dat hij, om zich van die schatting te ontslaan, een verbond met **SUA**, koning van *Egypte*, had gesloten, kwam hij op *Israël* aanvallen. Hij verwoestte het geheele land, terwijl hij alom verschrikkingen en

moordtooneelen aanrigtte. OSEAS sloot zich in *Samarië* op; maar hij werd aldaar weldra door den Assyrischen vorst belegerd, die na eene driejarige belegering, in welke zich de hongersnood en de sterfte op eene wreede wijze deden gevoelen, de stad innam, de inwoners vermoordde, en de stad in eenen puin hoop veranderde. OSEAS werd gevangen genomen, met ketens beladen en naar de gevangenis gezonden. De Israëlitcn werden naar *Assyrië* vervoerd, naar *Hala* en *Habor*, Medische steden, nabij de rivier *Gozan*, alwaar zij onder onbeschaafde volken, die de afgoden dienden, zonder hoop van hereeniging, verspreid werden. Aldus eindigde het rijk van *Israël*, in het jaar 721 vóór J. C. 250 jaren na deszelfs scheiding van dat van *Juda*.

OSIANDER (ANDREAS), in het jaar 1498 in *Beijeren* of in *Frankenland* geboren, leerde de talen en de godgeleerdheid te *Wittenberg* en te *Neurenberg*, en was een der eerste volgelingen van LUTHER. Hij werd later hoogleeraar en predikant aan de hoogeschool van *Koningsbergen*. Hij onderscheidde zich onder de Lutheranen door een nieuw gevoelen over de *Regt-*

vaardigmaking, en wilde niet, even als de andere protestanten, dat dezelve door de toerekening van regtvaardigheid van J. C. verkregen werd, maar door de naauwe vereeniging van de zelfstandige regtvaardigheid Gods met onze zielen. Hij beriep zich op deze bij ISAIAS en JEREMIAS dikwerf herhaalde woorden: *De Heer is uwe regtigheid*. Want zoodanig is het natuurlijk gevolg der willekeurige uitleggingen der H. Schrift, en van den privaate geest, die dezelve als ingeeft, dat men in dezelve alles ziet, wat men zich verbeeldt. Volgens OSIANDER zijn wij, even als wij door het zelfstandige leven van God leven, en wij beminnen door de wezenlijke liefde, welke Hij voor zich zelve heeft, regtvaardig door de wezenlijke regtvaardigheid, die ons door de zelfstandigheid van het mensch geworden Woord, hetwelk door het geloof, door de schrift en door de Sacramenten in ons is, wordt medegedeeld. Tijdens de samenstelling der Augsburgsche geloofsbelijdenis had hij de uiterste pogingen in het werk gesteld, om deze leer door de geheele partij te doen omhelzen, en hij verdedigde dezelve in tegenwoordigheid van LUTHER, in de bijeen-

komst te *Schmalkalden*. Men was over zijne stoutmoedigheid verwonderd (even alsof de aanhanger van eenige secte niet het volle regt had, om zijne gevoelens tegenover die van eenen anderen sectaris te stellen); maar daar men vreesde van nieuwe verdeelhelden in eene partij te doen uitbarsten, in welke hij door zijne kunde eenen aanzienlijken rang bekleedde, duldde men hem. Hij bezat eene bijzondere begaafdheid, om LUTHER te vermaken. Hij speelde den snaak aan tafel, en kraamde aan dezelve soms zeer onbescheidene en zelfs goddelooze kwinkslagen uit. CALVINUS zegt, dat hij, telkens als hij den wijn goed vond, er den lof over uitsprak, door er dit woord op toe te passen, hetwelk God van zich zelve zeide: *Ik ben, die ik ben, EGO SUM QUI SUM*, of deze andere woorden: *Zie hier den Zoon van den levenden God*. Hij was nauwelijks in *Pruissen*, of hij bragt de geheele hogeschool van *Koningsbergen* door zijne nieuwe leer over de regtvaardigmaking in rep en roer. Deze onrustige man, dien CALVINUS als een' godloochenaar voorstelt, overleed den 17 October 1552. Zijne oploopende inborst, geleek naar die van LUTHER, aan wien hij zeer behaagde.

Hij bestempelde alle godgeleerden, die niet van zijn gevoelen waren, met den naam van *ezels*, en zeide trotschelijk dat zij niet waardig waren zijne schoenen te dragen. Ziedaar de stichter van het nieuwe evangelie! Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Harmonia evangelica*, in fol. — 2.º *Epistola ad ZWINGLIUM de Eucharistia*. — 3.º *Dissertationes duæ, de Lege et Evangelio et Justificatione*. — 4.º *Liber de imagine Dei, quid sit*. Het is nutteloos een denkbeeld dezer werken te geven na hetzelfde van den schrijver gegeven te hebben.

OSIANDER (LUCAS), zoon van den voorgaande, in 1524 geboren, was, even als hij, Luthersche predikant en de erfgenaam zijner geleerd- en trotschheid. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Verklaringen* over den bijbel, in het Latijn. — 2.º *Instellingen van de Christelijke Godsdienst*. — 3.º Eene *Beknopte* uitgave in het Latijn van de schrijvers der *Centuriën* van *Maagdeburg*, 1592 en 1602, in 4.to (Zie *JUDEX*). — 4.º *Enchiridia controversiarum religionis cum pontificiis calvinianis et anabaptistis*, *Tubingen*, 1605, in 8.vo Hij overleed

in 1604. — Men moet hem onderscheiden van LUCAS O-SIANDER, kanselier aan de hoogeschool van *Tubingen*, in 1638, in den ouderdom van 68 jaren overleden. Deze is de schrijver van een aantal werken, onder anderen: 1.° *Justa defensio de quatuor questionibus quoad omnipræsentiam humanæ CHRISTI naturæ*, eene verdediging van het *ubiquismus*, een der uitsporigste dwalingen der Lutheranen. — 2.° *Disputatio de omnipræsentia CHRISTI hominis*, een werk, hetwelk dezelfde strekking heeft. — 3.° *Lijkreden* in het Latijn. — 4.° *De baptismo*. — 5.° *De regimine ecclesiastico*. — 6.° *De viribus liberi arbitrii etc.*

OSIANDER (ANDREAS), kleinzoon van den kweekeling van LUTHER, was predikant en hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Wittenberg*. Men heeft van hem: 1.° Eene *Uitgave* van den Bijbel met aanmerkingen, waarin de geest zijner secte doorstraalt. 2.° *Assertiones de conciliis*. — 3.° *Disputat. in lib. concordie*. — 4.° *Papa non papa, seu papæ et papicolarum lutherana confessio*, *Tubingen*, 1599, in 8.° — 5.° *Responsa ad Analysin GREGORII DE VALENTIA,*

de Ecclesia etc. Droevige vruchten der dweepzucht, welke toenmaals in *Duitschland* de hoofden ophol bragt. Hij overleed in 1617 in den ouderdom van 54 jaren.

OSIANDER (JOANNES ADAM), een godgeleerde van *Tubingen*, alwaar hij den 3 December 1622 geboren werd, overleed den 26 October 1697, was onvermoëid in het voeren der pen. Men heeft van hem: 1.° Latijnsche *Aanmerkingen* op het werk van GROTIUS, *De jure belli et pacis*. — 2.° *Commentaria in Pentateuchum*; *JOSUE*, *Judices*, *RUTH*, *et duos libros SAMUELIS*, 3 dl.ⁿ in fol. — 3.° *De jubileo Hebræorum, gentilium et christianorum*, in het 6.° deel van de schatkamer van GRONOVIVS. — 4.° *Specimen Jansenismi*. — 5.° *Theologia casualis, de magia*, *Tubingen*, 1687, in 4.° enz.

OSIAS. — Zie AZARIAS.

OSIMANDYAS. — Zie OSYMANDYAS.

OSIO. — Zie OSIUS FELIX.

OSIUS, bisschop van *Cordova* in 295, was in het jaar 256 in *Spanje* geboren.

Hij had den roem van J. C. gedurende de vervolging van keizer MAXIMIANUS HERCULES, die hem onwankelbaar vond, te belijden. Door de zuiverheid zijner zeden en zijns geloofs, won hij de achting en het vertrouwen van den grooten KONSTANTIÏN, die hem in alle kerkelijke aangelegenheden raadpleegde. Osius maakte gebruik van zijnen invloed bij dien vorst, om hem te bewegen tot het bijeenroepen der kerkvergadering van Nicea (in het jaar 325), in welke hij voorzot, en van welke hij de *Geloofsbelijdenis* zamenstelde. Keizer KONSTANS koesterde niet minder dan zijn vader den grootsten eerbied voor dezen belijder: het was op zijn verzoek, dat hij in 347 de kerkvergadering van Sardika zamen riep. Maar toen deze prins zich door de Arianen en Donatisten had laten verschalken, werd hij de gezworen vijand van dengenen wiens bewonderaar hij tot dusverre was geweest. Hij liet hem naar Milane komen, alwaar hij zijn verblijf hield, om hem te bewegen het Arianismus te begunstigen. Osius verweet den keizer nadrukkelijk zijne overhelling tot die sekte en verkreeg het verlot, om naar zijne kerk terug te keeren. De Arianen deden daarover

hun beklag aan KONSTANS, die dezen eerwaardigen prelaat dreigende brieven schreef, om hem tot de veroordeeling van den H. ATHANASIUS over te halen. OSIUS antwoordde hem door eenen brief, welke een meesterstuk van bisschoppelijke grootmoedigheid is: » Ik heb J. C. beleden, zeide hij, in de vervolging, welke MAXIMIANUS, uw grootvader tegen de Kerk aanrigtte; indien gij dezelve wilt vernieuwen, zult gij mij bereid vinden, om alles te lijden, veeleer dan dat ik de waarheid zou verraden, en in de veroordeeling van eenen onschuldige zou toestemmen. Noch uwe brieven, noch uwe bedreigingen zullen mij aan het wankelen brengen. . . . Bemoei u niet, voegde hij er bij, met de kerkelijke zaken, oefen over dezelve geen gezag uit; maar leer veeleer van ons wat gij moet weten. God heeft u het rijk toevertrouwd, en aan ons datgene, wat de Kerk betreft. Even gelijk degene, die op uw rijksbestuur indruk maakt, de goddelijke wet schendt, zoo moet gij op uwe beurt ook vreezen, dat gij u, door u gezag in kerkelijke zaken aan te matigen, aan eene groote misdaad schuldig maakt. Er staat geschreven: *Geef aan den keizer, wat den keizer*

toekomst, en aan God wat God toekomst. Het is ons niet geoorloofd het tijdelijke bestuur te overweldigen, noch aan u o vorst, van u eenig regt in gewijde zaken aan te matigen." De keizer, door die taal geenszins bewogen, liet hem nu te *Sirmich* komen, alwaar hij hem een jaar in ballingschap hield, zonder ontzag voor zijne hooge jaren, die reeds tót 100 klommen. Daar de beden bij hem niets hielpen, nam men toevlugt tot bedreigingen en van bedreigingen ging men tot slagen over. De beroemde grijsaard, onder den last der foltering en jaren gebukt ondertekende de Ari-aansche geloofsbelijdenis, door POTAMIUS, URSACES en VALENS, in de tweede kerkvergadering van *Sirmich*, in het jaar 357 ontworpen. Een nog minder verwonderingbaarend dan schrikverwekkend voorbeeld der menschelijke zwakheid, tegen welke onafgebrokene zegepraalen ons niet kunnen waarborgen. Zoodra hij datgene ingewilligd had, hetwelk men begeerde, verkreeg hij de vrijheid om naar *Spanje* terug te keeren, alwaar hij kort daarna overleed, maar als een boetvaardige en in de gemeenschap der Kerk, zoo als de H. ATHANASIUS en de H. AUGUSTINUS ons melden.

In zijne laatste oogenblikken protesteerde hij openlijk, en bij wijze van testament tegen het geweld, hetwelk hem had doen vallen, sprak met luider stem den vloek tegen het Arianismus uit en vermaande iedereen, om er even afkeerig van te zijn. Men heeft van hem gezegd en tot op den oogenblik van zijnen val, is niets meer naar waarheid geweest.

Religionis Atlas, vox et manus altera PAULI.

Pater MICHAËL MACEDO, een Jesuit, heeft getracht OSIUS te regtvaardigen, en de valsheid te bewijzen van de zwakheid, welke men hem toeschrijft, in eene verhandeling getiteld: *OSIUS vere innocens et sanctus, Bologna*, 1790, in 4.to Deze verhandeling is wel geschreven en vol van geleerde nasporingen; maar men begrijpt, dat het moeilijk is, om eene zoo algemeen bekende daadzaak te bestrijden, zonder dat er twijfelingen overblijven, in den geest zelfs der gedweeste lezers. Men beschuldigt OSIUS, van de veroordeeling van den H. ATHANASIUS ondertekend te hebben, maar deze laatste regtvaardigt hem hieromtrent, ofschoon de H. HILARIUS, van een tegenovergesteld gevoelen is; intusschen moet

de verwijdering in welke de H. HILARIUS zich bevond, ons bewegen om het gevoelen van den H. ATHANASIUS, als ooggetuige en in dezelve zaak betrokken, aan te nemen. De roem der deugd en kunde van OSIUS was zoo groot, dat men hem *OSIUS, de vader der bisschoppen, de voorzitter der kerkvergaderingen* noemde.

OSIUS of OSIO (FELIX), in 1587, te *Milane* geboren, een in de talen en fraaije letteren ervaren man, onderscheidde zich door zijne welsprekendheid. Hij was langen tijd hoogleeraar in de redekunde te *Padua*, alwaar hij in 1631 overleed. Men heeft van hem verscheiden werken, in proza en in dichtmaat. De voornaamste zijn: 1.º *Romano Græcia; Tractatus de sepulchris et epitaphis ethnicorum et Christianorum.* — 2.º *Elogia Scriptorum illustrium.* — 3.º *Orationes.* — 4.º *Epistolarum libri duo.* — 5.º *Aanmerkingen* op de geschiedenis van keizer HENDRIK VII, door MUSSATO. — 6.º *Eene Verzameling der schrijvers van de geschiedenis van Padua.* — 7.º *Aanmerkingen* op de geschiedenis der eeuw van FREDERIK BARBEROSSA, in het 3.^e deel der *Oudheden van*

Italië, door BURMAN. — THEODATUS OSIUS, zijn broeder, heeft ook verschillende *Verhandelingen* geschreven. Hunne familie heeft vele andere beroemde mannen voortgebracht. Dezelve beweerde reeds van den tijd van den H. AMBROSIUS, in aanzien te hebben gestaan. Het was uit dien tak, dat, volgens hen, de kardinaal STANISLAUS OSIUS, of liever HOSIUS was gesproten. — Zie HOSIUS (STANISLAUS).

OSMA. — Zie PETRUS D' OSMA.

OSMAN I., of liever OTHMAN, bijgenaamd *el Ghazy*, (de *Overwinnaar*), keizer der Turken, zoon van AHMED I, volgde zijnen oom MUSTAPHA, die afgezet was, in den ouderdom van twaalf jaren, op. [OSMAN zond een gezantschap naar LODEWIJK XIII, om de onder MUSTAPHA I, aan den vrijheer DE SANGY, gezant van *Frankrijk*, aangedane belediging te herstellen. Hij deed legerbenden tegen *Perzië* optrekken, deed den tegen FERDINAND I opgestanen Hongaren hulp toekomen, zond vloten uit, om de roofnesten der Kozakken, van welke de Polen zich de beschermers verklaarden, te vernielen]. Hij trok in 1621 met een

aanzienlijk leger tegen de Polen op; maar na in verschillende gevechten meer dan 90,000 man en 100,000 paarden verloren te hebben, was hij genoodzaakt, om op nadeelige voorwaarden vrede te sluiten. Hij schreef dezen slechten uitslag aan de Janitsaren toe, en besloot dezelve afteschaffen, en door een krijgsheer, uit Arabieren bestaande, te doen vervangen. Zoodra het berigt van dezen maatregel verspreid werd, begaven zij zich ten getale van 30,000 naar het *Kenperk*, en stieten OSMAN in 1622 van den troon. Men herstelde MUSTAPHA, die den jongen keizer den volgenden dag liet verworgen. Er zijn maar al te veel voorbeelden van eene dusdanige wandaad onder de Turken. Het lot hunner vorsten is gewoonlijk van den troon naar het schavot of naar de gevangenis te worden gevoerd. » Terwijl de Mahomedaansche vorsten, zegt MONTESQUIEU, onophoudelijk ter dood brengen of gebragt worden, maakt de Godsdienst bij de Christenen de vorsten minder schroomvallig, en bijgevolg minder wreed. De vorst rekent op zijne onderdanen, en de onderdanen vertrouwen in hunnen vorst. »

OSMAN II, keizer de Turken, beklom den troon na

den dood zijns broeders, MAHOMED V, in 1754, in den ouderdom van 56 jaren. Zijne regering niet zeer vruchtbaar in gebeurtenissen, eindigde met zijnen dood, voorgevallen den 29 November 1757. Hij vernieuwde op zware straffen het verbod aan zijne onderdanen van wijn te drinken.

OSMAN, langen tijd onder den naam van *pater OTTOMAN* bekend, was de oudste zoon van IBRAHIM, keizer der Turken, en van ZAFIRA, eene der vrouwen van zijn serail. Toen zijn vader zich door zijn slecht bestuur den haat van RIOSEM, zijne moeder, en van den mufti op den hals had gehaald, spanden zij tegen hem zamen, namen tot voorwendsel de gelofte te baat, welke hij had gedaan om het eerste kind, dat hem zou geboren worden, aan MAHOMED toe te wijden, en hetzelfde naar *Mekka* te zenden om het te doen besnijden, ten einde OSMAN aan zijne wreedheid te ontweldigen. Nadat het gelukt was, om tot dat einde de *grootte sultane* van 120 stukken, en door negen oorlogsschepen begeleid te doen uitrusten begaven zich OSMAN en ZAFIRA aan boord van dit vaartuig en landden omtrent half September 1644 gelukkiglijk te *Rho-*

des. Maar na weder in zee gestoken te zijn, ontmoetten zij zeven schepen van *Malta*, door den ridder van BOIS-BOUDRAN aangevoerd, die zich, na een gevecht van vijf uren, van de Turksche vloot en van al het scheepsvolk meester maakte. De eerbied, welken de Turken voor ZAFIRA en OSMAN aan den dag legden, de rijkdommen, die zij bij zich hadden, en het aantal slaven, hetwelk hen vergezelde, lieten geen twijfel omtrent de verhevene hoedanigheid hunner gevangenen over, en weldra voltooide de bekentenis van eenige onbescheiden officieren het bewijs van den waren stand van OSMAN en van zijne moeder. Toen de laatste den 6 Januarij 1646 overleden was, werd IBRAHIM woedend, en verklaarde den oorlog aan de Malthesers; *Canea* werd op de Venetianen veroverd, onder voorwendsel, dat men aldaar na de gevangenneming van OSMAN, eene schuilplaats aan de Malthesers had gegeven; maar kort daarna werd IBRAHIM door de zaamgezworenen gevangen genomen en ter dood gebracht. OSMAN, door de paters dominicanen in de grondregels van het Christendom opgevoed, werd den 23 October 1656 gedoopt, ontving in 1658 het sacrament des

vormsels, omhelsde in hetzelfde jaar den orderegel dier religieuzen, en nam den naam van DOMINICUS van den H. THOMAS aan. Na verscheiden reizen in *Frankrijk* en in *Italië*, alwaar hij met al de aan den zoon eens Turkschen keizers verschuldigde eer ontvangen werd, en na groote ontwerpen, die geen gevolgen hadden, tegen de ongeloofigen te gunste der Christen vorsten beraamd te hebben, overleed hij den 25 October 1675 te *Malta*, als algemeen-vicaris over al de kloosters zijner orde, welke op dat eiland zijn. Pater DOMINICUS was een ijverig Catholijke, een goed religieus, voorbeeldige priester. Pater OCTAVIANUS BULGARINUS heeft zijne levensbeschrijving in het licht gegeven, onder den titel van *Vita del P. M. T. Domenico di S. Thomaso*. Eenige schrijvers trekken zekere bijzonderheden van zijn leven in twijfel; maar wij gelooven niet, dat men datgene, wat wij er van gezegd hebben, kan wederleggen.

OSMAN. — Zie OTHMAN.

OSMOND (*heilige*) in *Normandijë* uit eene adellijke familie geboren, paarde met eene groote kennis der letteren vele voorzigtigheid en

krijgskundige bekwaamheden. Na den dood zijns vaders, die graaf van *Seéz* was, deelde hij het grootste deel zijner inkomsten aan de kerken en aan de armen uit, en volgde in het jaar 1066 **WILLEM den Veroveraar** naar *Engeland*. Deze vorst beloofde **OSMOND** door hem tot graaf van *Dorset*, daarna tot zijnen kanselier en eindelijk tot bisschop van *Salisbury* te bevorderen. **OSMOND** had de zwakheid van de partij dergenen te omhelzen, die zich, ten gevalle des konings, tegen den **H. ANSELMUS** hadden verklaard; maar kort daarna opende hij de oogen: en doordrongen van een oprecht berouw, wilde hij de absolutie van den **H. ANSELMUS** zelve ontvangen. Hij verbeterde de liturgie van zijn diocees, zuiverde dezelve van verscheiden onbeschaafde en lompe uitdrukkingen, regelde de kerkelijke plegtigheden, die willekeurig waren, vulde er datgene in aan, wat er aan ontbrak, en bragt alles in eene geregelde orde. Deze aldus verbeterde liturgie, werd in het vervolg die, van bijna het geheele Engelsche rijk. De heilige **OSMOND**, even zeer om zijne kunde als om zijnen ijver betreurd, overleed in December 1099 en werd 350 jaren later door Paus **CALIXTUS III** heilig ver-

klaard.

OSORIO (HIERONYMUS), een geleerde Portugees, in 1506 te *Lissabon* geboren. Hij leerde de talen en de wetenschappen te *Parijs*, te *Salamanca* en te *Bologna*, en werd aartsdiaken van *Evora*, vervolgens bisschop van *Silves* en van *Algarvië*. De infant don **LODEWIJK**, die hem de opvoeding van zijnen zoon had toevertrouwd, beloofde hem voor zijne zorgen, door hem deze waardigheden te verschaffen. Deze geleerde drukte zich met zoo vele vloeibaarheid en welsprekendheid uit, dat men hem den bijnaam gaf van *den CICEERO van Portugal*. Hij overleed den 20 Augustus 1580, te *Tavira* in zijn diocees, terwijl hij bezig was om eene oproerige beweging, die aldaar ontstaan was, tot bedaren te brengen. Zijne zeden en zijne geleerdheid, regtvaardigden de achting, waarmede de koningen van *Portugal* hem vereerden. Hij voedde in zijn paleis verscheiden geleerde en deugdzame mannen, en liet zich altijd aan tafel het voorlezen, en na den maaltijd, won hij de gevoelens zijner gasten, over het gelezene in. Men heeft van hem: 1.º *Omschrijvingen* en *Verklaringen* van verscheiden boeken der hei-

lige Schrift. — 2.º *De Nobilitate civili.* — 3.º *De Nobilitate Christiana.* — 4.º *De gloria libri V.* D'ALEMBERT heeft beweerd, dat zulks eene letterdieverij was, aan CICERO gepleegd, en dat de Verhandeling *De Gloria* van dien redenaar, welke niet meer bestaat, diegene was, welke OSORIO in het licht heeft gegeven; hij voegt er bij, dat *verscheiden* stukken van die verhandeling *boven den gewonen stijl van dien bisschop schijnen te zijn*; maar dit bewijst juist, hoe weinig D'ALEMBERT met den stijl bekend was, en hoe ligtzinniglijk hij de beroemde mannen lasterde, die zeer ver verwijderd waren, van de slinksche middelen, welke de schranderdheid van dezen academicus uitmaakten. — 5.º *De regis institutione.* — 6.º *De rebus Emmanuelis, Lusitanicae regis, virtute et auspicio, gestis, libri XII,* 1571, in fol. *Lissabon.* — 7.º *De justitia caelesti.* — 8.º *De sapientia, enz.* Al deze werken, welke men met vrucht kan lezen, zijn te Rome gezamenlijk uitgegeven in 1592, 4 deelen in fol. deze uitgave is zeer zeldzaam. HIERONYMUS OSORIO, zijn neef en kanonik van *Evora*, heeft zijn *Leven* beschreven.

... OSSAT (ARNOLD D'), kardi-

naal in 1536 te *Laroque en Magnoac*, een klein dorp bij *Auch*, in het Fransch dept. *Gers*, uit behoefte ouders geboren, bevond zich in den ouderdom van negen jaren zonder vader, zonder moeder en zonder goederen. Hij had zijne verheffing alleen aan zich zelve te danken. In de dienst geplaatst van eenen jongen heer van zijn gewest, CASTELNAU DE MAGNOAC genaamd, uit het huis van *Marca*, die ook een wees was, studeerde hij met hem; maar hij overtrof hem weldra en werd zijn onderwijzer. Men zond hen gezamenlijk met twee andere kinderen, volle neven van dien jongen heer, in 1559 naar *Parijs*, d'OSSAT bestuurde zorgvuldig hunne opvoeding tot in de maand Mei 1562, en toen dezelve was afgelopen, zond hij hen naar *Gascogne* terug. Hij ging voort, zich verder in de fraaije letteren te oefenen, leerde de wiskunde, en volbragt te *Bourges*, onder CUGAS, eene regtsgeleerde cursus. Te *Parijs* teruggekomen, trad hij in de pleitzaal op, en deed zich aldaar door eene krachtvolle welsprekendheid bewonderen. Zijne begaafdheden verschafften hem beschermers, onder anderen PAULUS DE FOIX, toenmaals raadsheer, aan het parlement van

Parijs. Hij verkreeg door hunnen invloed, eenen post van raadsheer bij het landsgerecht van *Melun*. Het was alstoen, dat hij de grondslagen van zijne fortuin begon te leggen. Toen PAULUS DE FOIX aartsbisschop van *Toulouse* geworden, en door HENDRIK III tot gezant te *Rome* benoemd was, nam hij D' OSSAT als gezantschapssecretaris mede. Na den dood van dien prelaat, in 1584 voorgevallen, belastte hem VILLEROI, secretaris van staat, die van zijne verdiensten en zijne regtschapenheid onderdicht was, met de aangelegenheden van het hof van *Frankrijk*. Kardinaal D' ESTE, de beschermer van het Fransche volk, werd zulks ook van D' OSSAT. De koning deed hem eenen post van secretaris van staat aanbieden, welken hij met even zoo veel bescheidenheid als opregtheid van de hand wees. HENDRIK IV had aan zijne zorg deszelfs verzoening met den heiligen Stoel en deszelfs ontbinding, welke hij van Paus CLEMENS VIII verkreeg, te danken. Zijne diensten werden in 1598 beloond met het bisdom *Rennes* en met den kardinaals-hoed, en eindelijk in 1601 met het bisdom *Bayeux*. Na zijn vaderland als een ijverig onderdaan en als een edel

burger gediend te hebben, overleed hij in 1604 te *Rome*. Kardinaal D' OSSAT bezat een bewonderenswaardige scherpzinnigheid. Hij wist in eenen hoogen graad, de staatkunde met de regtschapenheid, den verheven rang met de bescheidenheid, de waardigheden met de belangeloosheid te vereenigen. Wij hebben van hem een aantal *Brieven*, welke met regt voor een meesterstuk van staatkunde gehouden worden. Men ziet in dezelve eenen wijzen, diepzinnigen, voorzigtigen, in zijne grondregels en in zijne taal ervaren man. De beste uitgave is die van AMELOT DE LA HOUSSAYE, *Parijs* 1698, in 4. to, 2 deelen en in 12. mo 5 dl. n De kardinaal D' OSSAT, leerling van RAMUS, vervaardigde in zijne jeugd een werk, ter verdediging zijns meesters, onder dezen titel *Expositio ARNOLDI OSSATI in disputationem JACOBI CARPENTARII de methodo*, 1564; in 8. vo Tijdens de vervaardiging van dit geschrift, kende D' OSSAT de geheele boosaardigheid van RAMUS nog niet, die eerst drie jaren daarna de wapens des opstands opnam. Hetzelve bevatte daarenboven slechts taalkundige geschillen. Mevrouw D' ARCONVILLE heeft eene *Levensbeschrijving van den kar-*

dinaal D'OSSAT in het licht gegeven, *Parijs* 1771, 2 deelen in 8. v^o. Zij heeft bij dezelve de vertaling gevoegd van een belangrijk *Gedenkschrift* over de uitwerkselen der *ligue*, door dien kardinaal in het Italiaansch geschreven.

* OSSELIN (KAROL-NICOLAAS), een regtsgeleerde, en afgevaardigde bij de nationale conventie, werd in 1753 te *Parijs* geboren. Hij was in zijne jeugd zeer ligtzinnig en eenige al te vrije geschriften, welke hij in het licht gaf, beletten hem om in het collegie der notarissen van *Parijs* opgenomen te worden. Hij pleitte tegen hen, maar hij verloor zijn proces. Hij volgde de revolutionaire grondbeginselen en bevond zich dikwerf met zich zelve in tegenspraak. In 1789 werd hij lid van het gemeentebestuur, een post, welken hij den 10 Augustus 1792 nog bekleedde, terwijl hij zich onder de bewerkers van den opstand van dien dag bevond. In de maand Julij, had hij de verdediging van MANUEL en van PETION, die men na elkander gededuceerd had, op zich genomen. Later was hij lid van de crimineele regtbank, belast om de slagtoffers van den 10 Augustus, die men beschuldigde van de

bewerkers der moordtooneelen te zijn geweest, te onnissen. Hij toonde zich een der gematigste regters dier regtbank; toen hij echter tot de conventie benoemd was, vereenigde hij zich met de vijanden van LODERWIJK XVI, en stemde voor den dood van dien vorst. OSSELIN verklaarde zich tegen de *Girondijnen*; hij klaagde den 24 Mei 1793 de commissie der twaalfen, welke de ontwerpen der Jacobijnen dwarsboomde, bij de commissie van algemeene veiligheid aan, bij welke hij op zijne beurt werd aangeklaagd, als zich al te gunstig te hebben getoond, omtrent eenige van zamenzwering verdachte lieden, zoo als BONNE-CARRIÈRE en anderen. Hij liet vervolgens het besluit uitvaardigen, dat de gezworenen van de revolutionaire regtbank, de debatten konden bekorten, door zich genoegzaam onderrigt te verklaren, en werd de ontwerper van de meeste wetten tegen de uitgewekenen. Hij redde echter eene uitgewekene vrouw, mevrouw DE CHARRY, welke hij uit de gevangenis verlost, en bij zijnen broeder, den pastoor van *Versailles*, verborg. Over deze daad aangeklaagd en in de gevangenis geworpen werd hij door de revolutionaire regtbank veroor-

deeld, om verbannen te worden. Zijn broeder werd te gelijktijd tot de galeijen veroordeeld. OSSELIN, in afwachting van zijn vertrek, in de gevangenis *Bicêtre* opgesloten, werd beschuldigd van medepligtigheid aan de zamenspanning der gevangeniszen. Toen hij het bericht hiervan vernomen had, rukte hij eenen spijker uit eenen muur zijner gevangenis, en stak denzelfven in zijne zijde, maar daar hij aan deze wonde overleefde, werd hij op eene draagbaar en half stervend voor de regtbank gebracht, alwaar hij zijn doodvonnis hoorde. Hij werd in de maand Junij 1794 onthoofd. In 1792 had hij één stukje in het licht doen verschijnen onder den titel van *Almanak voor den gezwoorene*, in 18.mo

OSSIAN, een Schotsche bard of druide van de 3.e eeuw, onderscheidde zich eerst in de loopbaan der wapenen. Na zijnen vader FINGAL op zijne togten, voornamelijk in *Ierland*, gevolgd te zijn, volgde hij hem op in het bevel. Zwak en blind geworden zijnde, verliet hij de krijgsmijndienst, en om zijne verving te verdrijven bezong hij [den dood zijns vaders FINGAL, van welk gezang de geleerde BILDERDYK ons eene uitmuntende

vertaling in het Nederduitsch heeft geleverd, verder] de heldendaden der overige krijgslieden en voornamelijk die van zijnen zoon OSCAR, die door verraad gedood was. MALVINA, de weduwe van dien zoon, die bij haren schoonvader gebleven was, leerde zijne verzen van buiten en bragt dezelve aan anderen over. Deze *dichtstukken*, en die van andere barden zijn op deze wijze 1400 jaren bewaard gebleven, die heer MACPHERSON verzamelde dezelve op eene reis, welke hij naar het noorden van *Schotland* en naar de naburige eilanden deed, en liet dezelve met de Engelsche vertaling in 1765 te *Londen* in 2 deelen in fol. drukken. De abt MELCHIOR CESAROTTI heeft er eene vertaling in het Italiaansch van in het licht gegeven, *Padua* 1772, 4 deelen in 8.vo, met aanmerkingen, welke, even als de vertaling zeer gunstig door het publiek onthaald werden. [Men heeft later die van veertien andere dichtstukken gedrukt, door den heer J. SMITH, een achtenswaardig geestelijke, in het licht gegeven, 1794, 3 deelen in 18.mo om tot vervolg van de vertaling van LE TOURNEUR te dienen. De boekhandelaar DENTU heeft deze ver-

schillende vertalingen vereenigd, welke hij heeft doen voorafgaan van eene *Aanmerking over den tegenwoordigen staat betrekkelijk het geschil over de echtheid der gedichten van OSSIAN*, door GINGUENÉ 1810, 2 deelen in 8, vo]. De Franschen hebben aan den heer BAOUR-LORMIAN wel uitgevallene navolgingen van OSSIAN te danken. Indien de dichtstukken der troubadours, den abt MILLOT waardig hebben toegeschenen, om in het licht te verschijnen, in eene eeuw in welke men zoo veel over smaak en critiek spreekt, kan men met grond beweren, dat men die der barden onregt zou hebben aangedaan, indien men deze denzelfden roem wilde weigeren. De Troubadours, ligtzinnige en verachtelijke dichters, bezongen slechts romaneske minnarijen, en wijdten de voortbrengselen eener barbaarsche dichtkunde gewoonlijk aan de ondeugd toe: de barden daarentegen handelden wijzer en edeler, daar zij in hunne gezangen enkel de heldendaden hunner krijgslieden vierden. (Zie MACPHERSON).

OSSONE. — Zie GIRON.

OSSUN. — Zie AUSSUN.

† OSTADE (ADRIANUS VAN),

een beroemd Nederlandsch schilder en graveerder, in 1610 te *Lubek* geboren. De voorwerpen, waaraan hij zijne kunst beproefde, waren het binnenste van boerenwoningen, herbergen, stallen en bierkroegen, waarin hij grootendeels sterke boeren, beschonken tabaksrookers of boerinnen, die met haar landwerk bezig waren, plaatste, en waarvan hij de hartstogten en hunne bedrijven verwonderlijk schoon wist te treffen. Wanneer men hem met TENIERS vergelijkt, bevindt men, dat de laatste de natuur, welke hij tot voorbeeld nam, somtijds verfraaide, terwijl OSTADE haar altijd zoo vertoonde, zoo als hij haar zag, ja somtijds dezelve nog ongunstiger afbeelde. Hij wist echter, even als TENIERS, aan zijne kleine beelden veel geest en waarheid bij te zetten. Zijn penseel is teeder, zijn koloriet warm en levendig, en zijne teekening komt met de manier, waarmede hij gearbeid heeft, volkomen overeen. Ofschoon OSTADE in *Duitschland* geboren werd, behoort hij nogtans tot de Nederlandsche school, vermits hij zijn talent in *Vlaanderen* vormde. Hij had FRANS HALS tot leermeester, en ontving eenig onderwijs van REMBRANDT. Bij den eersten werd

hij bekend met den niet min beroemden **BROUWER**, wiens vriend hij werd. **OSTADE** sloeg het eerst zijne werkplaats in *Haarlem* op, en bleef hier tot dat de legerbenden van **LODEWIJK XIV.** de *Nederlander* bedreigden, wanneer hij, om de ijsselijkheden van den oorlog te ontwijken, naar *Lubek* wilde terugkeeren, toen hij bij zijne komst te *Amsterdam*, een rijk en aanzienlijk burger ontmoette, aan wien het gelukte, om hem in die stad te houden. Hij zette zich derhalve hier met zijn huisgezin neder, verwierf nieuwen roem, bragt door zijne aanhoudende vlijt een aanzienlijk vermogen bijeen, en stierf in het jaar 1685. Hij was met eene vrouw gehuwd, die hem een talrijk kroost naliet, en hem in zijnen huisselijken kring ongemeen veel genoegen verschafte. In het museum te *Parijs* vindt men van hem een uitmuntend schilderstuk, waarin hij zich zelve, benevens zijne vrouw, die hij bij de hand houdt, omringd van 8 kinderen, heeft afgebeeld. De weltevredenheid, welke zijn gelaat teekent; is een bewijs, dat hij voor dit stil huisselijk geluk gestemd was.

OSTERWALD (**JOANNES FRE-**

DERIK), in 1663 te *Neufchatel*, uit eene oude familie geboren; werd in 1699 in zijne geboorteplaats tot predikant bevorderd. Hij knoopte toen eene naauwe vriendschap aan met **JOANNES ALFONSUS TURRETIN** van *Geneve*, en twee jaren later, met **SAMUEL WERREFFELS** van *Bazel*, en de vereeniging dezer drie godgeleerden, welke men het *driemanschap der godgeleerden van Zwitserland* noemde, werd slechts door den dood verbroken. **OSTERWALD** was niet de minste van de drie. Zijne begaafdheden, zijne deugden, en zijn ijver, om leerlingen te vormen en om de kerkelijke tucht te herstellen, zoo veel dezelve met de secte van **CALVINUS** bestaanbaar was, maakten hem tot voorbeeld der Calviniste predikanten. Hij overleed in 1747 en zijn dood werd door alle goede burgers betreurd. Men heeft van hem een aantal werken, de voornaamste zijn: 1.º *Verhandeling over de bronnen des zedebederfs*, in 12.mo dit geschrift is eene goede zedekundige verhandeling. — 2.º *Catechismus of Onderrigt in de Christelyke geloofsleer*, in 8.vo Deze catechismus, indien men er de onderwerpen betrekkelijk de dwalingen des schrijvers

van uitzondert, in zijne soort zeer wel zamengesteld, is in het Hoog- en Nederduitsch en in het Engelsch vertaald. Men heeft dezelve dikwijls aan TURRETIN toegeschreven, en onder deszelfs naam aangehaald. Het schijnt inderdaad, dat hij er deel aan gehad heeft. De *Beknopte gewijde Geschiedenis*, welke zich aan het hoofd bevindt, werd in het Arabisch vertaald en gedrukt. — 3.º *Verhandeling over de onzuiverheid*, met veel wijsheid geschreven, en in welke verhandeling hij de ondeugd niet leert, door dezelve te willen verbeteren, zoo als onbescheiden zedenmeesters dikwijls doen. — 4.º Eene *Uitgave* van den Franschen bijbel van *Geneve*, met *Bewijsreden* en *Overwegingen*, in folio. — 5.º Eene *Verzameling van Leerreden*, in 8.vo — JOHANNES RUDOLPHUS OSTERWALD, zijn oudste broeder, predikant van de Fransche kerk te *Bazel*, heeft eene verhandeling in het licht gegeven, getiteld: *De pligten der Avondmaalgangers*, in 12.mo, zeer geacht bij de protestanten.

OSTIENSIS. — Zie HENDRIK VAN SUZA.

OSTMAN. — OTTOMAN.

OSWALD (*Heilige*), koning van *Northumberland* in *Engeland*, was na den dood van ETHELFRID, zijnen vader, genoodzaakt om de vlugt te nemen naar de Picters, en van daar naar *Ierland*, wyl EDWIN, zijn oom, zich van zijn rijk had meester gemaakt. Hij werd in zijne afzondering Christen, kwam vervolgens in zijn land terug, versloeg in eenen grooten veldslag CADA WELLO, koning der oude Britten, die in denzelven het leven verloor. Vóór den veldslag had OSWALD, een groot houten kruis laten vervaardigen, hetwelk hij eigenhandig plantte; vervolgens riep hij zijne soldaten toe, om voor dit kruis te knielen en den God der heerscharen om de overwinning te smeeken. De plaats, alwaar men dat kruis had opgerigt, werd *Hevenfelth* of *Veld des Hemels* genaamd, en dit was het eerste in deze gewesten ter eere van het Christelijke geloof opgerigte zegeteeken. Dit kruis werd naderhand volgens het verhaal van BEDA en ALCUIN, zeer beroemd. Gedurende verscheiden eeuwen, stelde het zegel der abdij van *Durham*, dit kruis op de eene, en het hoofd van den H. OSWALD, aan de andere zijde voor. De heilige koning, overwinnaar zijner vijanden,

dankte God, beijverde zich om in zijne staten de goede orde te herstellen, om de Godsdienst van J. C. te doen bloeijen; en gaf het voorbeeld van alle deugden eens Christelijken vorsten. Toen PANDA, koning van *Mercië*, hem den oorlog verklaard had, vatte OSWALD de wapens op om hem terug te drijven; maar hij sneuvelde in 642, in den slag van *Marsefelth*.

OSWALD (ERASMUS), hoogleeraar in de Hebreuwsche taal en in de wiskunde, te *Tubingen* en te *Freiburg*, overleed in 1579, in den ouderdom van 68 jaren, na eene *Vertaling* van het nieuwe Testament, in het Hebreuwsch in het licht te hebben gegeven.

OSYMANDYAS, beroemde koning van *Egypte*, was, volgens eenige schrijvers, de eerste vorst, die een aantal werken verzamelde, om er eene bibliotheek van te vormen, welke, indien men deze bijzonderheid als waarheid kan aannemen, de oudste boekverzameling der wereld zou zijn geweest. Hij gaf aan deze nieuwe boekery den titel van *Apotheek der Ziel*. Men beweert dat van alle gedenkstukken der koningen van *Theben*, dat

van OSYMANDYAS, een der prachtigste was. Het was zamengesteld uit de genoemde bibliotheek, uit zuilengangen, tempels, uitgestrekte pleinen, het graf des konings en uit andere gebouwen. Men kan niet zonder verwondering datgene lezen, wat DIODORUS van de pracht van dat gedenkstuk, en van de onnoemelijke sommen, welke hetzelfde gekost heeft, verhaalt; maar men kan aannemen, dat er in zijn verhaal, even gelijk in de beschrijving van alle oude wonderen, veel in overdreven wordt. Men kan er over oordeelen, door de sprookjes, welke men van die stad *Thebe* verhaald heeft, op welke men op eene belagchelijke wijze, een gedeelte van de geschiedenis der ark van Noë heeft toegepast. Men weet zelfs niet, wanneer die OSYMANDYAS geleefd heeft. Al wat DIODORUS er van zegt, is dat hij een der vorsten was, die tusschen MENES en MYRIS regeerden: maar het schijnt zeker, dat MENES dezelfde is als Noë. — Zie MENES.

OTACILIA (MARCIA-OTACILIA-SEVERA), vrouw van keizer PHILIPPUS, in het jaar 237, was eene Christin, en zij bragt haren gemaal in

eene gunstige stemming ten opzichte van de Christenen. Hare gelaatstreken waren regelmatig, haar voorkomen bescheiden, en hare zeden waren zeer geregeld, daar zij eene Godsdienst omhelsd had, die alle deugden inboezemt. Het Christendom kon haar echter niet van de heerschzucht bevrijden: zij had de inzigten van PHILIPPUS bevorderd, die door den moord van GORDIANUS op den troon kwam. Deze weg om tot de opperste magt te geraken, was bij de Romeinen zoo algemeen geworden, dat dezelve den afschrik scheen verloren te hebben, welke hij aan de onbeschaafde menschen moest inboezemen. Na den moord aan haren echtgenoot gepleegd, meende zij haren zoon in de legerplaats der lijfwacht in veiligheid te stellen, die echter DECIVS, reeds uitgeroepen had; maar zij moest de smart ondergaan in hare armen te zien doorsteken. Zij bragt hare dagen in de eenzaamheid ten einde. Deze vorstin was eene tijdgenoot van ORIGENES en van den H. HIPPOLYTUS; zij ontving van elk hunner eenen brief.

OTFRIED. — Zie OTTFRIDUS.

OTHELIO (MARCUS ANTONIUS), OTHELIUS, geboortig

van *Udino*, onderwees me vrucht de regten te *Padua*, tot in den ouderdom van 80 jaren. Zijne scholieren gaven hem gewoonlijk den naam van *Vader*, welken hij door zijne bijzondere zachtmoedigheid verdiende. Hij overleed in 1628. Er bestaat van hem: 1.º *Consilia*. — 2.º *De jure dotium*. — 3.º *De pacis*. — 4.º *Verklaringen over het burger- en kerkelijke regt*.

OTHMAN of OSMAN, derde kalief der Muzelmannen na MAHOMED, besteeg den troon na OMAR, in het jaar 644 na J. C. in zijn 70.^e jaar. Hij maakte groote veroveringen, door MOAWIAH (zie dat art.) den veldheer zijner legerbenden, en werd in het jaar 656, in eenen opstand gedood. Daar hij in het behoud van het Muzelmansche geloof belang stelde, vernietigde hij verscheiden gebrekige afschriften van den *Alcoran* en liet dat boek in het licht geven volgens het oorspronkelijke, hetwelk ABUBEKER bij AYSHA, eene weduwe van den profeet, in bewaring had gesteld. ALI, aanvoerder der muitelingen volgde hem op.

OTHMAN I. — Zie OTTOMAN.

OTHO (MARCUS-SALVIUS),

Romeinsche keizer, werd in het jaar 32 na J. C. te Rome uit eene familie geboren, welke van de oude koningen van *Toskane* afstamde. NERO, wiens gunsteling en deelgenoot in de buitensporigheden hij was geweest, verhief hem tot de voornaamste waardigheden van het rijk. Na den dood van NERO in het jaar 68 na J. C. verbond hij zich aan GALBA, bij wien hij als een laaghartige hoveling kroop. OTHO bragt zich in den waan, dat die keizer hem als zoon zou aannemen; maar toen PISO de voorkeur boven hem verkregen had, besloot hij om de kroon door geweld te erlangen. Zijn haat tegen GALBA en zijn naijver tegen PISO waren de eenigste beweegreden niet van zijn ontwerp. Hij was met schulden overladen, in welke hij zich door zijne buitensporigheden gewikkeld had; en hij beschouwde het bezit van het rijk als het eenigste middel om dezelve te vereffenen. Hij zeide zelfs openlijk, dat » hij, indien hij niet ten spoedigste keizer werd, zonder herstel verloren was; en dat het hem, na alles overwogen te hebben, onverschillig was, of door de hand van eenen vijand, in eenen veldslag, of door die zijner schuldeischers, die gereed waren om hem geregteijk te vervolgen,

om te komen." Hij zocht dus de krijgslieden op zijne zijde te krijgen, liet GALBA en PISO vermoorden, en werd in het jaar 69, in hunne plaats, op den troon geplaatst. De senaat erkende hem, en de landvoogden van bijna al de gewesten legden voor hem hunnen eed van getrouwheid af. Gedurende de te Rome voorgevallen veranderingen hadden de legioenen van *Neder-Germanië* den keizerlijken scepter aan VITELLIUS toegekend. OTHO bood hem te vergeefs aanmerkelijke sommen aan, om hem te bewegen van het rijksbestuur afstand te doen. Dan toen OTHO zijnen mededinger onverzettelijk vond, trok hij tegen hem op, en overwon hem in drie verschillende gevechten; maar toen zijn leger in eenen algemeenen veldslag, tusschen *Cremona* en *Mantua* geleverd, volkomen verslagen werd, bragt hij zich in het jaar 69 na J. C. in den ouderdom van 37 jaren om het leven. Daar hij zeer naauw aan NERO verbonden was geweest, had hij zoowel deel aan zijne misdaden als aan zijne vermakten gehad. Zijne inschikkelijkheden voor dat gedrogt van wreedheid, en de gruwelijke wegen, langs welke hij tot het rijksbestuur geraakte, hebben vele geschiedschrijvers doen

vermoeden, dat hij veel eer een dwingeland dan een goed keizer zou zijn geweest.

OTHONIEL, zoon van CENEZ en bloedverwant van CALEB, trad toen hij *Dabir* of *Carith-Sepher* ingenomen had, in den echt, met AXA, dochter van CALEB, die de laatste ten huwelijk had beloofd, aan dengenen, die deze stad op de Kanaäniten zou innemen. Nadat de Israëlitén gedurende acht jaren aan CHUSAM RASATHAIM, koning van *Mesopotamië*, onderworpen waren geweest, overwon OTHONIEL, door God verwekt, dezen vorst, en na de Israëlitén van de dienstbaarheid bevrijd te hebben, werd hij de regter derzelve, en bestuurde hen gedurende veertig jaren in vrede. Zijn dood, in 1344 vóór J. C. voorgevallen, deed den Israëlitén tranen storten.

OTRANTE (JOZEF-FOUCHÉ hertog van). — Zie FOUCHÉ.

OTROKTSIFORIS (FRANCIS-
cus), een Hongaar, studeerde te *Utrecht* en werd predikant in zijn vaderland. Na verscheiden wederwaardigheden, door zijne gehechtheid aan de dwaling veroorzaakt, omhelsde hij de Catholijke Godsdienst, onderwees de regten te *Tyrnau*, bragt de handvesten der Kerk van *Strigonia* in orde, en

overleed in het jaar 1718 te *Tyrnau*. Men heeft van hem: 1.º Verscheiden geschiltschriften, in *Holland* gedrukt, over welke hij zich later schaamde, en welke hij zelf wederlegde. — 2.º *Origines hungaricæ, Francker*, 1693, 2 dl.ⁿ in 8.vo, een werk vol nasporingen. Men moet er bijvoegen: *Antiqua religio Hungarorum, vere Christiana et Catholica*, *Tyrnau* 1706 in 8.vo, welke dezelfde schrijver vervaardigde, toen hij van zijne vooroordeelen was teruggekomen. — 3.º *Examen reformationis LUTHERI*, 1669. — 4.º *Romæ Civitas Deis sancta*. — 5.º *Theologia prophetica, seu Clavis prophetiarum*, *Tyrnau*, 1705, in 4.to

OTT (JOANNES HENDRIK), OTTIUS, in 1617, te *Zurich*, uit éene aanzienlijke familie geboren, was hoogleeraar in de welsprekendheid, in het Hebreuwsch en in de kerkelijke geschiedenis te *Zurich*, alwaar hij in 1682 overleed. Men heeft van hem vele godgeleerde en letterkundige werken. — Zijn zoon JOANNES BAPTISTA OTT, in 1661 geboren maakte zich bekwaam in de Oostersche talen en de oudheden, en onderwees het Hebreuwsch te *Zurich*. Men heeft van hem ook verscheiden weinig bekende werken.

OTTER (JOANNES), in 1707, te *Christiaanstadt*, eene stad in *Zweden*, uit eene handeldrijvende in de dwalingen van het Lutheranismus gewikkelde familie geboren, maakte vroegtijdig zijne voornaamste studie van de talen. Hij leerde eerst die van het Noorden, bij welker kennis hij de beoefening der *humaniora* voegde. Toen de vrede van *Neustad* in 1724 de rust aan *Zweden* had terug gegeven, ging hij aan de hoogeschool van *Lund* in *Schonen* studeren; alwaar hij zich twee jaren op de natuurkunde en de godgeleerdheid toelegde. Het was alstoen dat hij de godsdienst, welke hij beleed, in twijfel begon te trekken; hij begaf zich naar *Frankrijk*, alwaar hij de ketterij afzwoer. De kardinaal DE FLEURY ontving hem met onderscheiding, gaf hem eene bediening bij de posterijen, en zond hem in 1734 naar den levant, van waar hij eerst na verloop van 10 jaren terug kwam. De vrucht, welke hij van zijne reizen geplukt had, was eene grondige kennis van de Turksche, Arabische en Perzische talen, van de aardrijkskunde, de geschiedenis en staatkunde der door hem bezochte landen. Hij had ook ijverig gewerkt, om een ander doel zijner zending te bereiken,

hetwelk bestond, om den handel van *Frankrijk* in *Perzië* te herstellen. Het hof van *Frankrijk* bleef niet ten achtere, om zijnen ijver en zijne werkzaamheden te beloonen. Behalve eene jaarwedde, welke hem dadelijk werd toegestaan, verbond men hem aan de koninklijke bibliotheek, in hoedanigheid van tolk voor de Oostersche talen. Men benoemde hem in de maand Januarij 1746 tot koninklijk hoogleeraar in de Arabische taal, en in 1748 werd hij lid der akademie van opschriften en fraaije letteren. Door zijne reizen en onafgebrokene werkzaamheden uitgeput, overleed hij in hetzelfde jaar. Hij had juist zijne *Reis door Turkijë en Perzië*, met een *Verhaal van de togten van THOMAS KOULIKAN*, in het licht gegeven, 2 dl. in 12. mo, verrijkt met een aantal belangrijke aanmerkingen, maar in eenen droogen toon geschreven. Hij had in de akademie van fraaije letteren eene eerste *Verhandeling over de verovering van Afrika door de Arabieren* voorgelezen, en de tweede heeft hij zeer ver gevorderd nagelaten. De *Lofrede* van OTTER door BOUGAINVILLE is opgenomen in de *Verzameling* der akademie van opschriften, 23^e deel, blad. 297 — 308.

OTTRIDUS of OTFRIED, een Duitsche monnik in het midden van de 9.^e eeuw, bragt het grootste gedeelte zijns levens in het klooster van *Weissemburg* in den *Neder-Elzas* door; en maakte groote vorderingen in de gewijde en ongewijde letterkunde. Hij zilverde de Hoogduitsche taal, welke men toenmaals de Theutonische noemde. Hij vervaardigde met dat oogmerk eene spraakkunst of liever hij verbeterde en voltooidde die, welke *KAREL de Groote* begonnen had. Om de ongewijde liederen te doen vervallen, bragt hij de schoonste plaatsen van het evangelie in Theutonische verzen. Daar deze verzen gezongen konden worden, werden zij veel verspreid, en bragten het uitwerksel te weeg, hetwelk hij er van verwachtte: dezelve zijn in 1571 te *Bazel* door *FRANCOWITZ*, in het licht gegeven. Men bewaart in de keizerlijke bibliotheek te *Weenen* vele Duitsche werken van OTTRIDUS, in handschrift; eene *Omschrijving* in proza van de psalmen; de *lofzangen van de goddelijke dienst*; en eenige *Homiliën over de Evangelien*. Hij was de leerling van *RABAN MAUR*. Zie de *Theutonische Oudheden* van *J. SCHILTER*.

* OTTIERI (FRANCISCUS MARIA graaf en later markgraaf)

werd in 1665 te *Florence* geboren; was edeljonker aan het hof van *Cosmus III*, en lid van de beroemde akademie *la Crusca*. Hij doorreisde geheel *Europa*, en toen hij in *Italië* teruggekomen was, gaf hij zijne *Geschiedenis over de oorlogen, die in Europa en voornamelijk in Italië, over de opvolging in de Spaansche monarchie van het jaar 1696 tot 1725, hebben plaats gehad*, in het licht, *Rome*, 1762, 9 dln in 4.to Het eerste deel werd op den index geplaatst; maar het schijnt, dat de schrijver er verscheiden weinig betamelijke uitdrukkingen betrekkelijk het hof van *Rome* in gewijzigd heeft, daar hij voortging aldaar zijne geschiedenis in het licht te geven, en men er den herdruk van toegestaan heeft. Hij overleed in 1742.

OTTO I, keizer van *Duitschland*, bijgenaamd *de Groote*, oudste zoon van *HENDRIK den Vogelaar*, werd in 912 geboren, en in 936 te *Aken* gekroond. De nieuwe keizer was niet gerust op den troon dan na tegenkantingen van wege zijne moeder *MECHTILDIS* ondervonden te hebben. Deze vorstin beijverde zich om haren jongsten zoon *HENDRIK* op denzelfden te plaatsen, onder voorwendsel dat *HENDRIK de Vogelaar* ten

tijde van de geboorte van OTTO nog slechts hertog van *Saksen* was geweest; in plaats dat de jonge HENDRIK, de zoon van HENDRIK den *Vogelaar*, koning van *Duitschland* was. Nadat OTTO den troon bestegen had, noodzaakte hij haar zich naar *Westfalen* te begeven; hij liet haar vervolgens aan het hof terug komen, vereerde haar als zijne moeder, en maakte een nuttig gebruik van hare raadgevingen. De kroon, welke, om zoo te spreken, voor de hertogen van *Saksen* erfelijk geworden was, maakte dat volk zeer trotsch. EBERHARD, hertog van *Frankenland*, beproefde om hen door geweld van wapens te vernederen; maar OTTO vernederde hem zelve. Hij werd tot eene boete van honderd talenten, en zijne medehandelaars tot de straf van het *harnescaer* veroordeeld. Zij, die tot den hoogen adel behoorden, werden tot die straf veroordeeld, en waren genoodzaakt eenen hond op hunne schouders te nemen en denzelven dikwijls tot op twee mijlen afstands te dragen. Degenen, die tot den geringen adel behoorden, droegen een zadel, de geestelijken een groot missaal, en de burgers eenen ploeg. OTTO wist zich niet alleen buiten 'slands te doen eerbiedigen, maar hij

herstelde binnen 'slands ook een gedeelte van het rijk van KAREL den *Groote*, hij breidde, naar zijn voorbeeld, de Christelijke godsdienst in *Germanië* door overwinningen uit. De eenmaal onderworpen *Barbaren*, werden in het geloof onderwezen, en ontvingen met erkentelijkheid eene godsdienst, welke hun geluk uitmaakte. De *Deenen*, een onbeteugelbaar volk, die *Frankrijk* en *Duitschland* verwoest hadden, ontvingen zijne wetten. Na eenen hardnekkigen oorlog onderwierp hij in 950 *Boheme* en sedert dien tijd werd dat koninkrijk als een wingewest van het rijk beschouwd. OTTO, die zich aldus tot den magtigsten vorst van het *Westen* verheven had, werd de scheidsman der vorsten. LODEWIJK de *Overzeesche*, koning van *Frankrijk*, riep zijne hulp in tegen eenige Fransche heeren, die zich als onafhankelijken en kleine dwingelanden deden gelden. *Italië* door BERENGARIUS II, overweldiger van den keizerlijken titel, onderdrukt, roept OTTO, tegen dien dwingeland te hulp. OTTO verschijnt en BERENGARIUS neemt de vlugt; maar de keizer maakt van die gelegenheid gebruik, om zijne magt in *Italië* te vestigen. Hij trekt op *Rome* aan; men opent hem de poorten, en

JOANNES XII kroont hem in 962, tot keizer. OTTO nam den naam van CÆSAR en AUGUSTUS aan, en noodzaakte den Paus om hem den eed van getrouwheid af te leggen. OTTO bevestigde te gelijker tijd de erfgaven van PIPYN, van KAREL den Grooten, en van LODEWIJK den Goeden; hetgeen eenigzins tegenstrijdig was, wijl deze erfgaven den Paus tot tijdelijk en onafhankelijk vorst verhieven: maar zulks kan als een bewijs van trouw in bondgenootschap en toegenegenheid beschouwd worden. JOANNES XII bevond zich in het geval van deze voorzorg te moeten doen nemen. Hij verbond zich tegen den keizer met BERENGARIUS zelve, die de wijk tot de Mahomedanen had genomen, welke zich op de kusten van Provence verschanst hadden. Hij liet ADELBERTUS, den zoon van voornoemden BERENGARIUS te Rome komen, terwijl OTTO te Pavia was. Dit alles maakte JOANNES XII zeer gehaat. OTTO begaf zich naar Rome, liet in 963 den Opperpriester afzetten en LEO VIII, in zijne plaats verheffen. De godsdienstigheid en opregte godsvrucht van OTTO in aanmerking nemende, moet men vooronderstellen, dat hij bij de beschouwing der ondeugden van JOANNES en der deug-

den van LEO, (zie die beide artikels) deze afzetting voor geoorloofd en wettig hield. De nieuwe Paus, de senaat, de voornaamsten van het volk, de geestelijkheid van Rome, plegtiglijk in de kerk van den H. JOANNES van Lateranen vergaderd, waren genoodzaakt om aan OTTO en al zijne opvolgers het recht toe te kennen, om tot den H. Stoel, alsmede tot al de aartsbisdommen en bisdommen zijner koninkrijken te benoemen. Er werd te gelijker tijd een besluit uitgevaardigd, hetwelk inhield, » dat de keizers het recht zouden hebben, om zoodanige opvolgers te benoemen, als zij van pas zouden oordeelen." Hetwelk in dit conflict van regtsmagt schijnt te bewijzen, dat de keizers zich als afhankelijk van Rome beschouwden, terwijl zij er de meesters van wilden zijn. Naauwelijks was OTTO naar Duitschland teruggekeerd, of de Romeinen zetten LEO gevangen, en vatten de wapens tegen den keizer op. De stadhouder van Rome, de krijgsoversten, de senaat, wilden de oude wetten doen herleven; maar hetgeen in den eenen tijd een onderwerp van roem is, wordt in andere eene bron van ongelukken. OTTO snelt weder naar Italië, neemt Rome

in 964 in, laat een gedeelte van den senaat ophangen; de stadhouder van Rome, wordt in de kruisstraten gegeeseld, naakt op eenen ezel gezeten, rondgeleid en in een gevangenhok geworpen, in hetwelk hij van honger stierf; en BENEDICTUS V, de opvolger van JOANNES XII, gevankelijk naar *Duitschland* gevoerd. De laatste jaren van OTTO, werden verontrust, door eenen oorlog tegen de keizers van het Oosten. Hij had afgezanten gezonden, om de dochter van den keizer van *Griekenland*, aan zijnen zoon OTTO verloofd, naar *Duitschland* te begeleiden; maar de verrader NICEPHORUS II, liet de afgezanten ombrengen, en maakte zich meester van de geschenken, van welke zij de overbrengrers waren. OTTO viel aan het hoofd van een leger in *Apuglia* en *Calabrië*, welke nog aan de Grieken toebehoorde. Het leger van NICEPHORUS werd verslagen en de krijgsgevangenen met afgehouden neuzen naar *Konstantinopel*, teruggezonden. JOANNES ZIMISCES, de opvolger van NICEPHORUS, maakte vrede met OTTO, en deed zijne nicht THEOPHANIA, met den jeugdigen OTTO II, in den echt treden. De keizer van *Duitschland*, overleed kort daarna, in 973, den

roem nalatende van het rijk van KAREL den Grooten, in *Italië* hersteld te hebben; maar KAREL was de wreker van Rome, daar integendeel OTTO, er de veroveraar en verdrukker van was, en zijn rijk had zulke yaste grondslagen niet als dat van KAREL den Grooten. OTTO bezat echter verhevene hoedanigheden, veel moed, eene opregte godsvrucht, eene onwrikbare rechtschapenheid en eene vurige liefde voor de regtvaardigheid: zijne oploopenheid en zijne heerschzucht, bezwalkten soms die hoedanigheden; maar zoodra zijne ziel hare natuurlijke gesteldheid weder had aangenomen, keerden hij tot dezelve terug. Aan hem voornamelijk heeft de geestelijkheid in *Duitschland*, hare rijkdommen en hare magt te danken. Hij beschonk dezelve met geheele hertogdommen en graafschappen, met hetzelfde gezag, hetwelk de wereldlijke vorsten er in uitoefenden. De abt SCHMIDT, heeft in eene *Geschiedenis der Duitschers*, een werk vol onnauwkeurigheden, vooroordeelen, vooringenomenheid en haat, het zich ten taak gesteld, om dezen vorst in datgene wat hij kwaads gedaan heeft, te verheffen, en om hem datgene wat hij goeds gedaan heeft, bijna tot

eene misdaad aan te rekenen, om zijne daden en zijne bedoelingen te verdraaijen, en om het denkbeeld te verdringen, hetwelk óns de schrijvers van dien tijd, en inzonderheid WITTIKIND, een monnik van *Corbië* in *Saksen*, een regtschapen, onpartijdige met de daden, die hij verhaalt, volkomen bekend schrijver, de tijd- en landgenoot van OTTO, van hem gegeven hebben. Wie moet men gelooven? De schrijvers van de 18.^e eeuw, die de *geschiedenis beredeneren* om dezelve naar hunne oogmerken te doen dienen, of mannen zonder aanmatiging, die de daden, van welke zij getuigen zijn geweest of welke zij volgens de openlijke, algemeene, onbetwiste kennis, die men er in hunnen tijd van had, geheel eenvoudig beschreven hebben? (Zie de *Geschiedenis der Duitschers onder Otto den Grooten*, door T. G. VOIGTEL, *Halle*, 1802, in 8.vo, in het Hoogduitsch; en de *Geschiedenis der Italiaansche republieken*, door SISMONDI, 1.^e deel).

OTTO II, bijgenaamd *de Bloeddorstige*, volgde OTTO I, zijnen vader, in 973 in den ouderdom van 18 jaren op. Zijne moeder ADELHEID maakte gebruik van zijne

jeugd, om zich van de teugels van den staat meester te maken; maar OTTO, de afhankelijkheid moede, in welke zij hem hield, noodzaakte haar, om het hof te verlaten. Naauwelijks is zij verdwenen, of de burgeroorlog brandt los. De partij van ADELHEID doet den jongen HENDRIK, hertog van *Bejeren*, tot keizer kroonen. HAROLD, koning van *Denemarken*, en BOLESLAUS, hertog van *Boheme*, maken van deze onlusten gebruik. OTTO alleen tegen allen, beteugelt zijne verschillende vijanden en straft de muitelingen. De grenzen van *Duitschland* en *Frankrijk* waren toenmaals zeer onbepaald. LOTHARIUS, koning van *Frankrijk*, vermeende aanspraak te hebben op *Lotharingen* en deed dezelve gelden. OTTO verzamelde bij de 60,000 man, verwoestte geheel *Champagne* en drong door tot *Parijs*. Men wist toenmaals noch de grenzen te versterken, noch den oorlog in het open veld te voeren. De militaire krijgstogten waren slechts verwoestingen. OTTO werd op zijnen terugtogt, bij het overtrekken der rivier *de Aisne* geslagen. GEORFROI, graaf van *Anjou* vervolgde hem onophoudelijk in het *Ardenner-Woud*, en sloeg hem, volgens de regels

van de ridderschap, voor, om den strijd door een tweegevecht te eindigen. OTTO wees de uitdaging van de hand, dewijl hij het beneden zijne waardigheid achtte, om met GEOFFROI in een gevecht te treden. Eindelijk kwam de vrede tusschen den keizer en den koning van *Frankrijk* in 980 tot stand; en door dezen vrede verkreeg KAREL, de broeder van LOTHARIUS, *Neder-* met een gedeelte van *Oppper-Lotharingen*. Terwijl OTTO zich in *Duitschland* bevestigde, verwoestten de met de Sarracenen verbondene Grieken *Italië* en verontrustten den Paus. BENEDICTUS VII nam zijne toevlugt tot OTTO, die andermaal over de *Alpen* toog, en in den beginne alles voor zich deed bukken; maar, na eenige gelukkige gevechten, werd hij door het verraad der Italianen, die in zijn leger dienden, in 982 geslagen, krijgsgevangen gemaakt, door eenen slavenhandelaar gekocht, en door de keizerin THEOPHANIA, zijne vrouw, alvorens erkend te zijn geweest, vrijgekocht. Men stond toenmaals op het punt eener groote omwenteling; maar daar er tusschen de Grieken en Arabieren verdeeldheid was ontstaan, had OTTO den tijd om de over-

XVIII DEEL.

blijfsels van zijn leger weder te verzamelen, en om zijnen zoon OTTO, die nog geen drie jaren oud was, te *Verona* tot keizer te doen uitroepen. Hij keerde naar *Rome* terug, en overleed aldaar in 983, volgens sommigen aan de verwonding met eenen vergiftigen pijl; volgens anderen van verdriet, volgens nog anderen aan een vergift hetwelk zijne vrouw hem had doen innemen. Deze vorst, die slechts tien jaren geregeerd heeft, evenaarde zijnen vader in geen deele; hij had minder verhevene hoedanigheden, en de weinige, die hij nog bezat werden door zijne wreede en trouwelooze inborst bezoeeld. Men beweert dat hij, toen hij te *Rome* aankwam, eenige senatoren aanhangers van CRESCENTIUS (zie dat artikel) ten maaltijd noodigde, en hen te midden van denzelfen allen deed ombrengen. Men moet bekennen, dat indien deze trek wezenlijk waar is, dezelve door het steeds vernieuwde verraad en de gedurige wreedheden van die partij in eenig opzigt noodzakelijk kon zijn gemaakt.

OTTO III, eenige zoon van den voorgaande, bijgenaamd *de Rosse* in 980 geboren had nauwelijks den ouder-

U

dom van drie jaren bereikt toen zijn vader overleed. De staten van *Duitschland*, die de onlusten voorzagen, welke eenigen tijd daarna plaats hadden, haastten zich om hem in 983 te *Aken* te doen zalven. HENDRIK, hertog van *Beijeren*, die reeds onder OTTO II de oproer van had opgestoken, deed zulks niet minder onder OTTO III. Hij maakte zich meester van den persoon des jongen keizers, overweldigde het regentschap gedurende zijne minderjarigheid; maar de staten ontnamen hem hetzelfde en gaven het aan de moeder van dien vorst. *Italië* werd onder dit bestuur andermaal door verdeeldheden verscheurd. CRESCENTIUS bragt geheel *Rome* in onrust en wanorde. OTTO, door JOANNES XV naar *Italië* geroepen, verdreef de muitelingen en werd door GREGORIUS V, den opvolger van JOANNES XV, die juist overleden was, gezalvd. Naauwelijks was hij in *Duitschland* teruggekeerd, of CRESCENTIUS verdreef Paus GREGORIUS V uit *Rome*, en stelde den onwettigen Paus JOANNES XVI in zijne plaats. Deze beraamde in overeenstemming met de muitelingen om de Grieksche keizers in *Italië* te herstellen. OTTO genoodzaakt, om op nieuw de *Alpen* over te trekken, be-

legert *Rome*, neemt hetzelfde in, zet den onwettigen Paus af en liet hem vreeslijk verminken. CRESCENTIUS, uit het kasteel ST. ANGELO gelokt, in de hoop van tot eene schikking te geraken, werd in 998 met twaalf zijner aanhangers onthoofd. GREGORIUS V, dien de keizer hersteld had, overleed in 999. OTTO III liet in zijne plaats GERBERT, zijnen leermeester, aartsbisschop van *Ravenna*, verkiezen, die den naam van SILVESTER II. aannam. Het was op verzoek van dezen Paus dat de keizer de stad *Vercell* met derzelver geheele regtsgebied aan de kerk van *Vercell* afstond. OTTO, in *Duitschland* teruggekeerd, begaf zich naar *Polen*, alwaar hij aan den hertog BOLOS LAUS den titel van koning schonk. Daarop trok hij andermaal naar *Italië*. Toen hij in 1001 te *Rome* eene bende muitelingen uit elkander wilde drijven, was hij bijna een slagtoffer zijner vermetelheid geworden. Hij zag zich genoodzaakt de vlugt te nemen en kwam met troepen terug om den hem aangedanen hoon te wreken. Hij overleed in 1002 op het kasteel *Paterno*, in *Campanie*, op den terugtocht naar *Duitschland*, na eene regering van 19 jaren. Hij was gehuwd geweest met MARIA VAN ARAGON. — Zie dat artikel.

OTTO IV, bijgenaamd de *Trotsche*, zoon van HENDRIK den leeuw, hertog van *Beijeren*, en van MECHTILDIS, zuster van RICHARD LEEUWENHART, koning van *Engeland*, werd aan het hof van zijnen oom opgevoed, die hem vele domeinen toekende, in ruiling van welke hij het graafschap *Poitiers* en *Aquitanië* verkreeg. OTTO had vele aanhangers in *Duitschland*, en na den dood van HENDRIK IV, riep hem een gedeelte der keurvorsten tot keizer uit, terwijl eene andere partij PHILIPPUS, hertog van *Zwaben*, door PHILIPPUS AUGUSTUS ondersteund, verkoos. RICHARD ondersteunde de regten van zijnen neef: *Italië* en *Duitschland* verdeelden zich tusschen de beide pretendentes; en de burgeroorlog verwoestte deze beide landen. Nadat PHILIPPUS door den hertog van *Beijeren* was omgebracht, trad OTTO met BEATRIX, de dochter van den overleden keizer, in den echt, en deed door dien weg alle verdeeldheden ophouden. In 1197 alzo tot keizer verkozen, werd hij in 1208 door geheel *Duitschland* erkend. Om zich op den troon te bevestigen ging hij de keizerlijke kroon in *Italië* ontvangen. Paus INNOCENTIUS III gaf hem dezelve, na hem

te hebben laten zweren, dat hij hem datgene, wat de gravin MECHTILDIS aan den heiligen Stoel had geschonken, en voornamelijk de mark *Ancono* en het hertogdom *Spoleto* zou overlaten. Niettegenstaande dezen eed, verenigde OTTO de landen van MECHTILDIS met zijn gebied. De Paus bedreigde hem met den kerkban; de keizer maakte zich, aan het hoofd van een leger, meester van *Apuglia*. INNOCENTIUS doet hem in den ban. De aartsbisschop van *Mentz*, aan wien hij deze excommunicatie rigtte, deed dezelve in *Duitschland* afkondigen, en noodigde de vorsten uit, om tot eene nieuwe verkiezing, ten gunste van FREDERIK, koning van *Sicilië*, zoon van HENDRIK VI, over te gaan. OTTO snelt naar *Duitschland* om de onlusten te bevredigen, belegt den rijksdag van *Neurenberg*; en, na heviglijk tegen den heiligen Stoel uitgevaren te hebben; onderwerpt hij zich aan het oordeel der vorsten en laat hun het rijk over. FREDERIK, door INNOCENTIUS III en door den koning van *Frankrijk* PHILIPPUS AUGUSTUS ondersteund, liet zich te *Mentz* kroonen, en geheel *Duitschland* voegde zich aan zijne zijde. OTTO IV, die ofschoon,

door *Engeland* ondersteund, al te zwak was, om hem weerstand te bieden, begaf zich naar zijne landgoederen, van *Brunswijk*. De hoop, om den voornaamsten steun van *FREDERIK II*, te doen vallen, deed hem deel nemen aan het bondgenootschap van den graaf van *Vlaanderen*, tegen den koning van *Frankrijk*; maar zijn leger werd in 1214, in den slag van *Bouvines*, geheel verslagen. Dit verlies benam hem alle verdere hoop en vooruitzichten op het rijksbestuur. Hij sloot zich in het kasteel van *Harzburg* op, alwaar hij tot aan zijnen dood in 1218 voorgevallen, een afgezonderd leven leide. Hij was in de eenzaamheid gelukkiger dan op den troon, op welken hij noch behoorlijken moed, noch voorzigtigheid genoeg had aan den dag gelegd.

OTTO of *HATTO*, aartsbisshop van *Mentz*, is bekend door eene geschiedenis, welke men in bijna alle Duitsehe kronijkschrijvers vindt. Men geeft voor dat hij in eenen hongersnood vele armen, die door den honger gedrongen waren, hem om eene aalmoes te vragen liet opsluiten en levend verbranden, terwijl hij hen *zijne muizen en ratten* noemde.

God strafte hem over zijne wreedheid; want de ratten en muizen kwelden hem zoodanig, dat hij genoodzaakt werd in eenen toren te vlugten, welke hij in het midden van den *Rijn* deed bouwen en welke men thans nog *Mausthurm* (muizen-toren) noemt. Deze voorzorg was nutteloos; de muizen vervolgden hem in denzelfden. Pater *SERARIUS*, heeft in zijn werk *de Rebus Moguntinus* getracht, de valscheit dezer geschiedenis te bewijzen; maar hij werd in eene geleerde verhandeling, in het *Journal de Verdun* opgenomen, hevig aangerand. *LENGLET DU FRESNOI*, heeft dezelfde geschiedenis in zijne *Tydrekenkundige Tafels*, (*Tablettes Chronologiques*), geplaatst; de beruchte *Misson*, die zekerlijk niet al te ligt aan wonderen geloofde, verzekert, dat men dezelve niet door bondige redenen kan bestrijden. (*Reis door Italië* 1.^e dl. blz. 58). Om het bewijs hetwelk uit de onwaarschijnlijkheid ontleend is, krachteloos te maken, haalt hij het voorbeeld aan van *POPIEL II*, koning van *Polen* en verscheiden anderen door *PLINIUS* en *VARRO*, medegedeelde geschiedissen. Indien God echter het paleis van eenen trotschen en hardnekkigen koning met

kikvorschen gevuld heeft, (*Editit terra illorum ranas in penetrabilibus regum ipsorum* Ps. 104); is het niet belagchelijk te gelooven dat hij eenen wreeden en gierigen vorst door muizen gestraft heeft. De stad *Cosa*, niet verre van *Montalta* in *Italië* verwijderd, werd zoodanig door de muizen verwoest, dat de inwoners genoodzaakt waren dezelve te verlaten, zoo als *RUTILIUS NOMATIUS GALLUS* verhaalt.

Dicuntur cives quondam migrare coacti,
Muribus in festas deseruisse domos.

De *Bermudische eilanden* zijn evenzeer door ratten geplaaagd, die verschenen en verdwenen zonder dat men wist, van waar zij gekomen doch wat er van dezelve geworden was. Zie *Bermudes* in het aardrijkskundig woordenboek [des schrijvers.]

OTTO (*Heilige*), bisschop van *Bamberg* en apostel van *Pommeren*, 1069, in *Zwaben* geboren, werd kapellaan en kanselier van keizer **HENDRIK IV**, en in 1102, bisschop van *Bamberg*. Hij bekeerde **WRADISLAW**, hertog van *Pommeren*, met een groot gedeelte zijner onderdanen, en overleed den 30

Junij 1139, te *Bamberg*. Zijne deugden, zijn ijver, zijne kundigheden werden door geheel *Duitschland* bewonderd. Men heeft van hem eenen *Brief* aan **PASCHALIS II**. Zie zijne *Levensbeschrijving* door d.^r **ANSELMUS MEILLER**, abt van *Ensdorf*, in den *Opper-Palts* geschreven, onder dezen titel: *Mundi miraculum S. OTHO etc. Amberg*, 1739, in 4.to Men viert zijn feest den 2 Julij.

OTTO VAN FREISINGEN, aldus genaamd, wjl hij in de twaalfde eeuw bisschop der stad was, was de zoon van den **H. LEOPOLD**, markgraaf van *Oostenrijk* en van **AGNES**, dochter van keizer **HENDRIK VI**. Hij was eerst proost van *Neuburg* in *Oostenrijk*; hij ging vervolgens naar *Frankrijk*, aan de hoogeschool van *Parijs* studeren, en munte op derzelve uit. De liefde voor de eenzaamheid deed hem in het klooster van *Morimond* gaan, van hetwelk hij abt werd. Toen hij in 1138, tot bisschop van *Freisingen* benoemd was, vergezelde hij keizer **KOENRAAD** naar het *Heilige Land*, zonder het klooster-gewaad af te leggen. Kort na zijne terugkomst, legde hij in 1156, de bisschoppelijke waardigheid ne-

der, en keerde tot zijne oude eenzaamheid, te *Morimond* in *Bourgondië*, terug, alwaar hij den 21 September 1158 overleed. Men heeft van hem eene *Kronijk*, in zeven boeken van het begin der wereld tot in 1146. Dit werk, hetwelk, ondanks de fabels, met welke het opgevuld is, misschien van eenig nut kan zijn, is door OTTO VAN DEN H. BLASIUS, tot in 1210, voortgezet. Men vindt hetzelfde in de verzameling van PISTORIUS en MURATORI, even gelijk twee andere voortbrengsels van den Duitschen prelaat: het eerste is eene *Verhandeling over het einde der wereld, en over den Antichrist*, en het tweede eene *Levensbeschrijving van keizer FREDERIK BARBAROSSA* in 2 boeken. Deze werken van OTTO zijn te *Frankfort* door de zorgen van CHRISTIAAN URSTIUS in 1585, in fol. in het licht gegeven.

OTTO VAN GUERICKE. — Zie GUERICKE.

OTTOBONI (PETRUS). — Zie ALEXANDER VIII.

OTTOCARIUS II, bijgenaamd de *Overwinnaar*, koning van *Boheme*, verkreeg *Oostenrijk* en *Stiermark*, door zijn huwelijk met MARGARETHA van *Oostenrijk*, met uitsluiting

van FREDERIK van *Baden*, zoon van de oudste zuster van MARGARETHA, terwijl hem *Karnten*, *Krain* en *Istrië* in 1262, door aankoop ten deel viel. [Hij legde zijne dapperheid aan den dag in de oorlogen, welke zijn vader tegen FREDERIK van *Oostenrijk* te voeren had]. Trotsch op zijne rijkdommen en op zijne magt, voerde hij den oorlog in *Pruissen* [en noodzaakte de Pruisen, om het Christendom te omhelzen; hij legde de grondslagen der stad *Koningsbergen*], vervolgens viel hij in *Hongarië*, en behaalde vele voordeelen op zijne vijanden. Nadat RUDOLF, graaf van *Habsburg*, in 1273 tot keizer was verkozen, riep deze hem op, om hem te huldigen voor de leengoederen, die van hem afhingen. Op zijne weigering dagvaarde hem deze vorst op de rijksvergadering, om reden te geven van zijne onregtvaardige aanwinsten in gebied; maar hij verscheen noch in persoon noch liet zich door eenen afgezant vertegenwoordigen. Deze verachting verbitterde de rijksvorsten zoodanig, dat men besloot hem den oorlog te verklaren. De keizer trok derhalve naar *Oostenrijk* op; OTTOCARIUS, die niet op de overwinning van den veldslag rekende, en de gangen van FREDERIK van *Baden*

den vreesde, vraagde den vrede, bewilligde in den afstand van *Oostenryk*, en bewees geknield hulde voor *Boheme* en voor de andere door hem bezeten gewesten (zie *RUDOLF I*). Maar nadat de koningin, zijne gemalin en eenige wargeesten, hem zulk eenen lagen stap verweten hadden, verbrak hij den vrede, en maakte zich met een sterk leger meester van *Oostenryk*. De keizer trok te veld, om hem met al zijne Duitsche en Hongaarsche troepen te bevechten. De slag werd in het jaar 1278, te *Marchfeldt*, nabij *Weenen* geleverd, en *OTTOCARIUS* verloor denzelven met het leven, na eene 25jarige regering. [Hij had tot opvolger op den troon van *Boheme*, zijnen zoon *WENCESLAUS*, die aan *JUDITH*, de dochter van keizer *RUDOLF*, verloofd was].

OTTOMAIO (*JOANNES BAPTISTA DELL'*), een Italiaansch dichter, in het jaar 1527 overleden, is de schrijver van 51 *Canzoni*, welke, buiten zijn weten, opgenomen werden in de uitgave, welke *GRAZZINI* in 1555 te *Florence* gaf van het 2.^e boek van *BERNI*, getiteld: *Di tutti i trionfi, carri, mascarate*, enz. — *PAULUS DELL' OTTOMAIO*, broeder van *JOANNES*

BAPTISTA, beklaagde er zich openlijk over, en verwierf bij het hooger gezag, dat de 100 bladzijden, welke de *Canzoni* bevatten, uit alle exemplaren zouden genomen worden; hetwelk gedeeltelijk ten uitvoer werd gebragt. Hij leverde er eene andere uitgave van te *Florence*, 1560, in 8.vo, vermeerderd met vier nieuwe liederen. Ondanks dit bijvoegsel, verkiest men echter de uitgave van de verzameling van *GRAZZINI*, uit hoofde van de veranderingen welke *OTTOMAIO*, in de zijne maakte om dezelve van de eerste te onderscheiden: de liefhebbers verzamelen dezelve beide.

OTTOMAN, *OSTMAN* of *OTHMAN*, eerste keizer der Turken, was een der émirs of veldheeren van *ALAËDIN*, laatsten sultan van *Iconium*. Toen deze vorst kinderloos overleden was, verdeelde *OTTOMAN* zijne staten, met de overige veldheeren, even als weleer de legerhoofden van *ALEXANDER den Grooten*. Een gedeelte van *Bithynië* en *Capadocië*, viel hem ten deel. Hij wist zijne bezittingen door nieuwe overwinningen, welke hij op de Grieken, aan den kant van *Lycië* en *Carrië*, behaalde, te handhaven en nam in 1299 of in 1300

de hoedanigheid van sultan aan. Hij verhef de stad *Pru-sia*, tot hoofdstad van zijn ontluikend rijk, en overleed in 1326. De goedheid van dien sultan blonk zeer uit onder eene lange reeks van gewelddadige en bloeddorstige dwingelanden; zij wordt bij overlevering door de Turken, als een wonder beschouwd. Als hunne keizers te midden van toejuichingen den troon beklimmen, wenscht men hun altijd, onder de eenen vorst waardige deugden, de goedheid van OTTOMAN toe.

OTTOMAN (Pater). — Zie OSMAN, zoon van IBRAHIM.

OTWAY (THOMAS), een be-roemde Engelsche dichter, in 1651 te *Trotin*, in het graafschap *Sussex* geboren, werd te *Winchester*, te *Oxford*, later te *Londen* opgevoed, alwaar hij zich geheel en al aan het tooneel toewijdde. Hij was te gelijkertijd tooneelschrijver en speler. Zijne treurspelen worden meer op prijs gesteld, dan zijne andere stukken; maar de onderwerpen zijn slecht gekozen en komen geenszins met de geschiedenis overeen: dezelve zijn daarenboven misvormd door onregelmatigheden en lompe kluchten. Zijn stijl is al te verbloemd en vol van de

Aziatische hoogdravenheid. Deze dichter overleed in 1685. Men heeft zijne *Werken*, (*Blij- en Treurspelen*) te *Londen* gezamenlijk uitgegeven, 1736, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; 1768, 3 dl.ⁿ in 12.mo De treurspelen van OTWAY, zijn ALCIBIADES, DON CARLOS; een onderwerp, op nieuw door SCHILLER bewerkt; *Berenice*, naar RACINE gevolgd; CAIUS MARIUS; de *Wees* en *Venetie gered*, zijn meesterstuk en dat aan LA FOSSE, het onderwerp tot *Marius* geleverd heeft.

OUBOUCHA, of, volgens de Sinesche schrijvers, OUBACHE, chan der Turgarische Tartaren, door hunne uitwijking uit het Russische rijk berucht geworden. OUBACHE voerde het bevel over de zes honderd duizend Tartaren, de vreedzaamste en herhergzaamste onder die volken, welke de door de *Wolga*, besproeide vlakten tusschen *Astracan* en *Casan*, bewoonden. Hij was reeds zeer in jaren gevorderd, toen eene aan den persoon van dien grijsaard aangedane beleediging *Rusland*, van meer dan een half millioen zoo in oorlog als in vrede nuttige mannen beroofde. Een Russische luitenant KISCHENSKOI genaamd, die gekomen was, om schatting in te verde-

ren, welke de Turgauten aan *Rusland* betaalden, was niet tevreden met dezelve te ontvangen, maar maakte zich van verscheiden kudden meester, welke hij tot zijn voordeel verkocht. OUBACHE deed hem daarover zijn beklag, en terwijl KISCHENSKOI, hem met smaadwoorden overlaadde, durfde hij hem zelfs eenen slag geven. Hij zou op staanden voet vermoord zijn geworden; maar het gelukte den voorzigtigen OUBACHE, om de billijke verontwaardiging van zijn volk tot bedaren te brengen, en hij bepaalde zich om aan CATHARINA II, regt te vragen. Zijne afgevaardigden werden kwalijk ontvangen en men verwaardigde zich nauwelijks hen aan te hooren. Dewijl OUBACHE, deze onregtvaardigheid niet kon verduren, nam hij met de ouden van de horde, na eenen raad te hebben belegd; het besluit om zich naar den voet van den berg *Thibet*, nabij de grenzen van *Sina* te begeven, van waar de Turgauten, volgens eene oude overlevering, meenden oorspronkelijk te zijn. Volgens het verhaal van den geschiedschrijver CASTERA, verlieten zij de oevers van de *Wolga*, den 10 December 1770 en kwamen aan die van de

Ili, den 9 Augustus 1771 aan. CATHARINA liet den keizer van *Sina*, de Turgauten terug vragen; maar die vorst antwoordde haar: » Ik ben niet onregtvaardig genoeg, om mijne eigene onderdanen aan eene vreemde mogendheid over te geven, nog wreed genoeg om kinderen te verjagen, die in den schoot hunner familie terugkeeren. Ik ben van het voornemen der Turgauten eerst bij hunne aankomst onderrigt, en ik heb mij beijverd hun het land hunner voorouders terug te geven. De keizerin kan zich slechts beklagen over dengene, die zijne hand tot het aangezicht van eenen chan, zoo eerwaardig als OUBACHE, heeft durven uitstrekken." Deze laatste overleed kort na zijne uitwijking in het jaar 1775. Men vindt bijzonderheden over deze uitwijking der Turgauten, in het tweede deel der *Gedenkschriften*, betrekkelijk de Sinezen.

* OUDEGHERST (PETRUS D'), een regsgeleerde, te *Rijssel* geboren, verwierf in de 16.^e eeuw eenen grooten roem, door zijne bekwaamheid in de geschiedenis, in de regsgeleerdheid en in de behandeling van zaken. In 1571 gaf hij zijn werk over de *Kronijken en jaarboeken van*

Vlaanderen, van het jaar 620 tot het jaar 1477, in het licht, *Antwerpen*, Plan-
tijnsche druk, een deel, in 4.to, hetwelk uit 199 hoofd-
deelen zamengesteld is. Dit
werk, aan keizer MAXIMILI-
AAN II, bij wien de schrij-
ver zich eenigen tijd ophield
opgedragen, is met orde ge-
schreven, en men vindt in
hetzelve belangrijke bijzon-
derheden, welke men elders
dikwerf vruchteloos zou zoe-
ken. Daar de tijd, of liever
de burgeroorlogen, de kost-
bare *gedenkstukken*, welke
hij heeft kunnen raadplegen,
vernietigd heeft, zoo wordt
het werk van OUDEGHERST
vooral dengenen noodzakelijk,
die de omwentelingen willen
kennen, welke in *Vlaan-
deren* hebben plaats gehad,
en het deel, dat hetzelve
gehad heeft aan diegene,
welke de naburige staten
van het begin van dit graaf-
schap, tot aan den dood van
KAREL den *Stoute*, den laat-
ste der hertogen van *Bour-
gondië*, die over dit gewest
geregeerd heeft, verontrust
hebben. OUDEGHERST, over-
leed in 1591 te *Madrid*,
werwaarts hem don LODE-
WIJK VALLE DE LA CERDA,
raadsheer van Z. Cath. Ma-
jesteit had beroepen, om ge-
zamenlijk met hem aan de
daarstelling van openbare
schatkisten en banken van

leeningen in dat koninkrijk
te arbeiden. Er is eene nieu-
we uitgave van de jaarboe-
ken in het licht verschenen,
1789, *Gend*, 2 dl.ⁿ in 8.vo,
verrijkt met *Aanmerkingen*,
en verscheiden *Handvesten*
en *Magtbrieven*, die nooit
gedrukt zijn. Deze uitgave
is bezorgd door den heer
LESBROUSSART, hoogleeraar
in de dichtkunde, aan het
kollegie van *Brussel* en cor-
respondent van het museum
van *Bordeaux*. OUDEGHERST
wilde nog het vervolg van
zijn werk, van de komst van
het huis van *Oostenrijk* aan
het bestuur van *Vlaande-
ren*, tot op den tijd, in
welken hij schreef, in het
licht geven. Het is te be-
tretten, dat dit vervolg niet
in het licht verschenen is.

OUDEHOVEN (JACOBUS), een
protestantsche predikant, te
's *Hertogenbosch* geboren, en
in 1683 overleden, maakte zij-
ne voornaamste studie van de
geschiedenis van zijn vader-
land, zoo als blijkt uit de wer-
ken, die hij ons heeft nage-
laten, zoo als: 1.º *Beschrij-
ving van de stad en mejery*
van 's. Hertogenbosch, 1670
in 4.to Hij spreekt in hetzelve
over de Catholijken met alle
partijdigheid, die men van
eenen *Dominé* moet verwach-
ten. — 2.º *Beschrijving van*
de stad Heusden, Amster-

dam 1743 in 4.to — 3.º...
Van Dordrecht, Haarlem,
 1670, in 8.vo — 4.º *Oorsprong en oudheid van de stad Haarlem,* 1671 in 12.mo
 — 5.º *Kimbrische oudheden, Haarlem,* 1682; men vindt in hetzelfde belangrijke stukken, betrekkelijk de verschillende overstromingen in *Holland.* — 6.º *Beschrijving van oud Holland of Zuid-Holland,* 1654 in 4.to

* OUDET (dom JOANNES), een benedictijner van de congregatie van den H. VANNES, een kundig godgeleerde en zeer ervaren bovennatuurkundige, te *Yvoi-Carignan*, in het oude hertogdom *Luxemburg*, geboren. Hij omhelsde den kloosterstaat, en legde zijne geloften af, naar den regel van den H. BENEDICTUS in de abdij van den H. VANNES, te *Verdun*. Hij onderwees langen tijd de godgeleerdheid, en werd voor eenen der bekwaamste hoogleeraren van de congregatie gehouden. OUDET muntte vooral in de bovennatuurkunde uit. Toen pater MALEBRANCHE zijn stelsel had in het licht gegeven las dom OUDET hetzelfde gretiglijk en vertrok aanstonds naar *Parijs*, met oogmerk, om dien kundigen oratorist te gaan bezoeken, en met hem over verschillende punten van zijn nieuw werk breedvoerig te

spreken. Men twistte heviglijk, en men scheidde als goede vrienden, na het onderzoek uitgeput te hebben, zonder dat met van beide zijden van gevoelen veranderd was. OUDET schreef verschillende werken van welke het echter schijnt dat er geene in het licht zijn gegeven. Men las in den godgeleerden cursus van de congregatie eene door hem vervaardigde *Verhandeling, de Jure et justitia*, voor, welke men verzekert uitmuntend te zijn; en de schrijver van de *Algemeene bibliotheek der oude schrijvers der orde van den H. BENEDICTUS*, spreekt van eene *Verhandeling over de genade*, door dom OUDET, in welke hij, zoo als hij zegt, »zonder op eenige klip te stooten, niets te wenschen overlaat.” Hij overleed te *Novi-les-Moines*, een gesticht der congregatie, nabij *Rethel-Mazarin*, den 18 December 1736.

oudin (CÆSAR), zoon van NICOLAAS OUDIN, groot provoost van *Bassigny*, werd aan het hof van den koning van *Navarre*, later HENDRIK IV, opgevoed. Deze vorst gebruikte hem in verschillende gewichtige onderhandelingen, en gaf hem in 1597 den post van secretaris en tolk der vreemde talen. Hij overleed in 1625, den roem van een' ijverig bur-

ger en van een schrander man nalatende. Men heeft van hem voor de Italiaansche en Spaansche talen *Spraakkunsten* en *Woordenboeken*, van welke men zich niet meer bedient.

LOUDIN (ANTONIUS), oudste zoon van den voorgaande, volgde zijnen vader in den post van tolk der vreemde talen op. LODEWIJK XIII zond hem naar Italië; Paus URBANUS VIII schiepte er vermaak in zich met hem te onderhouden. In Frankrijk teruggekeerd, werd hij verkozen om LODEWIJK XIV de Italiaansche taal te onderwijzen. Er bestaan van hem eenige werken 1.° *Curiosités etc.* (Fransche zeldzaamheden om tot bijvoegsel op de woordenboeken te dienen), in 8.° Dit is eene verzameling van Fransche spreekwoorden. — 2.° *Grammaire etc.* (Fransche spraak-kunst, naar de spraak van dien tijd ingerigt), in 12.° Deze heeft thans geenerlei nut meer. — 3.° *Recherches etc.* (Italiaansche en Fransche nasporingen), 2 dl.ⁿ in 4.° — 4.° *Le Trésor etc.* (Deschat der twee talen de Spaansche en Fransche), in 4.° — Hij overleed in 1653.

LOUDIN (CASIMIR), in 1638, te Mezières aan de Maas geboren, werd in 1656 Augustijner monnik, en legde

zich voornamelijk op de beoefening der kerkelijke geschiedenis toe. Toen LODEWIJK XIV de abdij van Bucilli in Champagne bezocht, behaagde OUDIN, die belast was om hem te complimenteren, aan dien vorst, maar daar hij in het vervolg van het gesprek, het denkbeeld, dat zijn compliment van hem had doen opvatten, niet staande hield, zoo had dit gelukkig begin geen gevolg. Zijn generaal belastte hem om alle abdijen van zijne orde te gaan bezoeken, ten einde uit handvesten datgene te putten, wat tot zijne geschiedenis kon dienen. Hij kweet zich met roem van die taak, en kwam in 1683 te Parijs, alwaar hij zich met verscheiden geleerden verbond. Toen OUDIN door zijne ijdelheid en zijne verkwisting den geest van zijnen staat en zelfs van zijne Godsdienst verloren had, begaf hij zich in 1690 naar Leijden, omhelsde de zoogenaamde hervorming, en werd aldaar onder-bibliothecaris van de hoogeschool. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Commentarius de scriptoribus Ecclesiarum antiquis illorumque scriptis etc.* Leipzig 1722, 3 dl.ⁿ in fol: eene met fouten en onnaauwkeurigheden opgevulde compilatie, welke gedeeltelijk uit zijne gebrekkige kennis van het

Grieksch en Latijn ontstaan. Als een onbeschaamde afvallige, heeft hij niet vergeten in dezelve smaadwoorden op een te stapelen tegen de Kerk en tegen de geestelijke orde, welke hij verlaten had. — 2.º *Veterum aliquot Galliae Belgii scriptorum opuscula sacra nunquam edita*, 1692, in 8.vo — 3.º *Een Bijvoegsel op de kerkelijke schrijvers, vergeten door BELLARMINUS* in 8.vo, 1688, in het Latijn; — 4.º *De afvallige monnik* enz. Hij eindigde zijne loopbaan in 1717 te *Leijden*. Hij was vurig van geest, onrustig en boosaardig van inborst.

ODIN (FRANCISCUS), in 1673 te *Vignory* in *Champagne* geboren, studeerde te *Langres*, en trad in 1691 in de orde der Jesuiten. Na de *Humaniora* en de godgeleerdheid met roem onderwezen te hebben nam hij zijn verblijf te *Dijon* en bragt aldaar het overige zijner dagen door, met de studie en den omgang met letterkundigen. Hij overleed den 28 April 1752 in die stad. Pater ODIN was diep ervaren in de kennis der heilige Schrift; der kerkvergaderingen en kerkvaders, hij was vooral zeer gemeenzaam bekend met de werken van den heiligen CHRYSOSTOMUS, den heiligen

AUGUSTINUS en den heiligen THOMAS, voor welke hij eene bijzondere genegenheid koesterde. De deugden van den religieus deden bij hem niet onder voor de kundigheden van den geleerde. Hij was zoo vol ijver voor de opvoeding zijner scholieren, dat hij dikwijls een gedeelte van zijne jaarwedde tot ondersteuning dergenen, die hulpbehoevend waren, offerde. Hij besteedde het overige om allerlei letterkundige boeken aan te koopen. De Latijnsche, Grieksche, Spaansche, Portugeesche, Italiaansche en Engelsche talen waren hem gemeenzaam. Hij was grondig ervaren in de kennis der gewijde en ongewijde oudheden en der gedenkenningen. Hij voegde bij eene uitgebreide geleerdheid de bevalligheden der fraaije letterkunde, veeljuistheid van geest, eenen onvermoeiden ijver voor den arbeid, en eene bewonderenswaardige gemakkelijheid in het vervaardigen van Latijnsche verzen. Zijne voornaamste werken in dat vak zijn: een stuk getiteld *Somnia*, in 8.vo en in 12.mo gedrukt, vol sierlijkheid en waarin de regels eener goede dichtkunde zeer naauwkeurig zijn in acht genomen; dit stuk vervaardigde hij in den ouderdom van 22 jaren; een ander over *het vuur, lierzangen, tooneelstukken, treurzangen*,

van welke de meeste gedrukt zijn in de verzameling getiteld *Poemata didascalica*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo, terwijl de overige dezelfde eer waardig zijn. Zijne werken in proza zijn talrijker. De meest bekende zijn: 1.º *Bibliotheca scriptorum societatis JESU*. Hij had er de vier eerste letters van ten einde gebracht toen de dood hem overviel; meer dan 700 artikels zijn door hem voor het vervolg des werks nagelaten. Dit wel uitgevoerd werk, wordt door alle minnaars der letterkundige geschiedenis zeer verlangd. Deze *Bibliothek* was door pater RIBADENEIRA begonnen en tot in 1618 voortgezet. Dezelve werd door pater PHILIPPUS ALEGAMBE tot in 1643 en door SOTWEL tot 1673 voorgezet. De paters BONANNI, DE TOURNEMINE en KERVILLARS werden achtereenvolgend belast om er het vervolg van te verwaardigen; maar daar zij niets in het licht hadden gegeven, en slechts eenige onvolledige gedenkstukken hadden verzameld, zoo meende men dat pater OUDIN er zich beter van kwijten zou, en men bedroog zich geenszins. Na den dood van pater OUDIN werd aan pater JOANNES LODEWIJK COURTOIS, van *Charleville*, den last opgedragen om het werk van zijnen orde-broeder te herzien en ten einde te brengen; maar

de vernietiging van de societeit heeft de uitvoering van deze door den Paus te Rome bekrachtigde onderneming tegen gehouden; — 2.º Eene *Commentarium* in het Latijn, van den brief van den H. PAULUS aan de Romeinen in 12.mo, in welke hij voornamelijk de verklaringen van den H. CHRYSOSTOMUS gevolgd heeft; — 3.º *Keltische woordgrondingen*, — 4.º Eene goede *Lofrede op den voorzitter BOUHIER*, in het Latijn. — 5.º *Verklaringen* van de psalmen van den H. MATTHEUS en van al de brieven van den H. PAULUS, die in handschrift zijn gebleven; — 6.º *Historia dogmatica conciliorum*, in 12.mo; — 7.º Levensbeschrijvingen van ANTONIUS VIEYRA, van MELCHIOR INCHOFER, van DIONYSIUS PETAU, van FRONTON DU DUC, van JULIUS CLEMENS SCOTTI, van JACOBUS BILLY en van JOANNES GARNIER. Deze zeven levensbeschrijvingen zijn in de *Memoriën* van pater NICERON opgenomen. — 8.º Een klein *Officie van den H. FRANCISCUS XAVERIUS*, zeer wel zamengesteld, waarvan de lofzangen tot den verhevenen lierzang behooren, vol van uitgebreide en verhevene denkbeelden met al het edele en de kracht der ode voor gedragen. De omgang met den schrijver van zoo vele geleerde werken kon niet an-

ders dan leerzaam en onderhoudend zijn. Zijn geheugen bragt hem eene menigte daadzaken te binnen, zijn geest verschaft hem uitgezochte en scherppzinnige denkbeelden. Hij sprak gaarne over de geleerden en over de werken, hij haalde vooral met eene bewonderenswaardige juistheid de schoonste plaatsen der oude dichters aan, die hem bijzonder getroffen hadden. Hij zeide soms, dat » de fraaije letteren, voor hem in zijne jeugd onuitsprekelijke bekoorlijkheden hadden gehad, en dat zij in zijnen ouderdom nog de zwakheden en ongemakken, aan dien leeftijd verbonden, verzachtten." CICERO had gezegd: *Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant.* De heer MICHAULT, een beroemde letterkundige van Dijon, de vriend van pater OUDIN, heeft een gedeelte van het 2.^e deel zijner *Geschiedkundige en wijsgeerige Mengelingen, Parijs, 1754*, 2 deelen in 12. mo. aan de herinnering van dien kundigen Jesuit toegewijd. Pater OUDIN schreef tot vermaak zijner kweekelingen verscheiden *Treurspelen*, uit gewijde onderwerpen ontleend, en een blijspel, de *speler*, dat veel bijval vond.

OUDINET (MARCUS ANTONI-

us), in 1643 te *Reims* geboren, werd hoogleeraar in de regten aan de hoogeschool van *Reims*, en vervulde dien post met eer, toen RAINSSANT, zijn bloedverwant, bewaarder der gedenkpenningen van het kabinet des konings, hem overhaalde om deze zorg met hem te komen deelen. OUDINET begaf zich op zijne uitnoodigingen derwaarts, en verkreeg zijnen post eenige jaren daarna. Hij bragt vele orde en eene geregeld rangschikking in die kostbare verzameling. De koning verleende hem tot belooning eene jaarwedde van 500 kroonen. Hij verkreeg in 1701 het lidmaatschap der akademie van opschriften en fraaije letteren en overleed te *Parijs* den 22 Januarij 1712; door den arbeid uitgeput. Eene zachte en beminnelijke bescheidenheid, zette zijner kunde luister bij. Hij bezat vele godsdienstigheid, en deze deugd bepaalde zich niet tot zijnen geest, dezelve blonk ook in zijn gedrag uit. Men heeft van hem in de akademische verzameling drie geachte *Verhandelingen*: de eene *over den oorsprong van den naam medaille*; de andere *over de gedenkpenningen van Athene en Lacedemonië*; en de 3.^e *over twee agaatsteenen van het kabinet des konings*. Hij had

een zeer sterk geheugen: men zegt, dat hij, toen hij nog scholier was, de twaalf boeken van de *ÆNEIS* in eene week van buiten leerde: hetwelk ofschoon moeilijk en zeldzaam, echter zeer geloofelijk is. Wij hebben eenen jongeling gekend, die een boek derzelve in eenen namiddag leerde.

LOUDRI (JOANNES BAPTISTA), een schilder in 1686 te *Parijs* geboren, en den 30 April 1755 in diezelfde plaats overleden. Hij leerde de grondregels van zijne kunst onder den vermaarden **LARGILLIERE**, en ontleende van dezen meester voor het koloriet zekere grondregels, welke hij in eene vergadering der akademie van schilderkunst, van welke hij lid was, medegedeeld heeft. Men kent de bijzondere begaafdheid van **LOUDRI** om dieren te schilderen; zijne voortbrengselen in dat vak onderscheiden zich door de grootste naauwkeurigheid en dezelve zijn op eene bewonderenswaardige wijze behandeld. Men heeft de *fabelen* van **LA FONTAINE**, in 4 deelen in fol. volgens zijne ontworpen schetsen gegraveerd; maar zij, die dezelve uitgevoerd hebben, bezaten zijne begaafdheid niet. Hij heeft jagtteekeningen vervaardigd, welke het sieraad van verscheiden kasteelen van

den koning der Franschen onder anderen van **LA MUETTE** uitmaken.

OUEN (heilige) AUDOENUS, in 639 tot aartsbisschop van *Rouanen* verkozen, verwierf door zijne kunde en deugden een groot aanzien. Hij gebruikte de magt, welke hem zijn karakter en zijne kundigheden verwierven om den vrede tusschen de Fransche vorsten te handhaven. Het was bij de terugkomst van eene dezer onderhandelingen, dat hij den 24 Augustus 683 te *Clichy*, bij *Parijs* overleed. In het 4.^e jaar van zijne bisschoppelijke waardigheid was hij bij de kerkvergadering van *Chalons* tegenwoordig. Hij is de schrijver van het *Leven van den H. ELIGIUS*.

OUGHTRED (WILLEM), den 5 Maart 1574 te *Eaton* geboren, werd opgevoed aan het koninklijk collegie van *Cambridge*, van hetwelk hij, gedurende omtrent twaalf jaren, lid was. Hij werd vervolgens rector van *Adelbury*, alwaar men zegt, dat hij den 30 Junij 1660, van vreugde stierf, bij het vernemen van het bericht der herstelling van **KAREL II**. Men heeft van hem een aantal werken over de wiskunde, aan welke **WALIS** eenen grooten lof toezwaait. Zijne *Arithmetica*

verscheen, 1648, te *Londen* in 8.vo in het licht.

* OUGROUMOFF (G.) een Russisch schilder in 1764 geboren, werd in 1770 onder de kweekelingen van de *akademie der kunsten* opgenomen, en in 1785 door datzelfde genootschap bekroond, van welke hij in 1797 lid, en in 1820 rector werd. Hij heeft verscheiden geachte voortbrengselen nagelaten, onder welke men zijne schilderijen de *Overwinning van Casan* en de *Komst tot den troon van MICHAEL ROMANOF* voorstellende, gunstig onderscheidt. Hij heeft gezamenlijk met LOSSENKO, SOKOLOF en AKIMOF, veel bijgedragen om de wijze en den stijl, welke tegenwoordig de Russische school onderscheiden in te voeren. OUGROUMOFF is den 19 Maart 1823 te *St. Petersburg* overleden. De heer GRIGOREWITSCH, heeft in het 1.^e nummer van zijn *dagblad der schoone kunsten*, in 1823 tot stand gebracht, eene zeer uitgebreide *Levenschets* aan dien vermaarden schilder gewijd, welke de minnaars der schilderkunst met vrucht kunnen raadplegen.

* OUHAB (ABDEL-EL-WAHAB), een nieuwe Arabische

profeet, stichter van de secte der *Wahabis*, in 1760 in de woestijn geboren, muntte in den beginne door verscheiden ruchtbare daden uit, hetzij tegen andere Arabische stammen, het zij in het aaranden van karavanen zoo dat hij voor den onverschrokkensten krijgsman en zelfs voor den grootsten roover der woestijn gehouden werd. Toen hij aldus de bewondering der menigte tot zich getrokken had, begon hij eene nieuwe leer te prediken, van welke de grondregels waren » dat er slechts een enig God bestond, van wien hij alleen de ware profeet was; dat alle ongelijkheid van rijkdommen, uitzonderingen of regten, met uitzondering alleen van het tiende, met de wet van dien God streed.” Hij verbood tegelijkertijd den wijn en de buitensporigheden van allerlei aard. Hij verkoos een zeker aantal onverschrokken mannen onder zijne bekeerlingen, en zond hen af, om zijne leer in *Syrië, Perzië, Egypte* en *Turkië* te prediken. Toen hij door dezelve den eerbied van vele volken verworven had, verscheen hij eensklaps met een talrijk leger in *Gelukkig Arabië*, en in 1802 maakte hij zich meester van *Mekka* en *Medina*, en plunderde aldaar de schatten welke

de muzelmansche godsyrucht er bij een gebragt had. Hij wendde zich vervolgens naar *Tais* en *Dgedda*; maar daar deze beide steden hem eenen dapperen tegenstand boden, zoo nam hij dezelve stormderhand in, en liet alle inwoners over den kling springen. De groote heer, over zijne snelle vorderingen ontsteld, beval zijnen pacha's om tegen de muitelingen op te trekken; men leverde vele gevechten, in welke de overwinning zich bijna altijd voor ABDEL verklaarde, die met grootteschreden naar de hoofdstad van het Turksche rijk trok. Een muzelman van de secte van ALI, HALGI OSMAN genaamd, verontwaardigd over de ontheiligingen, welke ABDEL had bedreven, besloot dezelve te wreken. Hij vertrekt, komt in de legerplaats van ABDEL, het gelukt hem de waakzaamheid zijner wachten te verschalken, hij dringt in zijne tent door op den oogeblik, dat hij zijn gebed verrigtte, en stak hem met zijn *canjar* in het hart. ABDEL viel, terwijl hij eenen hevigten gil gaf; zijn broeder snelt toe, en ondergaat hetzelfde lot; de wacht komt eindelijk, en HALGI, door duizenden steken doorboord; valt stervende op de lijken zijner slagtoffers. ABDEL werd in 1803 vermoord; zijn dood

redde welligt het Ottomansche rijk van deszelfs ondergang. De *Wahabis*, van hunnen aanvoerder beroofd, dwaalden eenigen tijd in de woestijn rond; maar, door eenen neef [van ABDEL hereneenigd, sloegen zij de Turken op nieuw, maakten zich nogmaals van *Mekka* en *Medina* meester, en verwoestten het graf van MAHOMED in 1805. Maar nadat zij eindelijk op hunne beurt geslagen waren, en de neef van ABDEL gesneuveld was, keerden zij naar hunne woestijnen terug. Hunne secte had in 1814 nog talrijke aanhangelingen. Men kan raadplegen het *Verslag over de Wahabis*, in den *Moniteur* van den 31 October 1804 opgenomen. Dit verslag is andermaal uitgebreider in het licht gegeven, onder dezen titel: *Histoire etc. (Geschiedenis der Wahabis, van hunnen oorsprong tot op het einde van 1809)* door L. A*** (de heer CORANCEZ, consul te *Bagdad*) *Parijs* 1810, in 8vo. Een ander geschiedkundig verslag over de *Wahabis* werd gedrukt achter de *Beschrijving van het Pachtalik van Bagdad*, door M*** (ROUSSEAU consul van *Aleppo*) *Parijs* 1809, in 8vo; deze laatste heeft hetzelfde tot in 1813 vervolgd, en onder

dezen nieuwen titel in het licht gegeven: *Memoires etc. (Verhandelingen over de drie beruchte secten van het Mahometismus, de Wahabis enz.)*, Parijs en Marseille 1818 in 8.vo

* OULLENBOURG (de Generaal vrijheer D'), in 1767 geboren, begaf zich in den ouderdom van dertien jaren, als kadet in dienst, onder het 3.^e hussaren-regiment, en werd den 18 Julij 1789, als tweeden luitenant bij *Nassau-Saarbruk* benoemd. Hij doorliep achtereenvolgend alle rangen, tot dien van brigade-generaal, waartoe hij den 4 April 1807 bevorderd werd, en in 1827, werd hij tot luitenant-generaal honoraire benoemd. Hij maakte de veldtogten van 1790 — 1798 (jaar 2 — 9 der republiek) mede, en wel bij de legers van het *Centrum*, van *Sambre en Maas*, van *Helvetië* en van den *Rijn*, in het jaar 12 aan de kusten des *Oceans*, in 1806 en 1807, bij het groote leger, in 1808 en 1809 in *Spanje*, in 1812 en 1813, bij het groote leger, en eindelijk in 1815 bij het leger der *Alpen*. Hij had zich bijzonder onderscheiden in 1792, bij de voorposten, waarover hij, bij het beleg

van *Maubeuge*, het bevel voerde; in hetzelfde jaar, bij den slag van *Jemmapes*, waarin hij gekwetst werd; bij de schermutseling van den 1 Maart 1793, in de vlakten van *Altenhofen*, bij de inneming van *Luik*, welke stad hij den 31 Julij 1794, het eerste binnentrok, enz. Zijn gedrag was niet minder roemrijk in den slag van *Hohenlinden*, alwaar hij met twee eskadrons, van een regiment jagers te paard, onverschrokken op vijf vuurmonden, door twee Beijersche bataillons gedekt, aanviel; zoowel als in dien van *Jena*, waarin hij met den rang van kolonel van het 1.^e dragonder-regiment streed. Het officieele bulletin van het groote leger, bragt hem in het naamregister der hoofd-officieren, welke in dien strijd eenen roemrijken dood gestorven waren. Bij een keizerlijk dekreet, beval NAPOLEON, dat eene der straten van *Parijs*, den naam van den kolonel D'OULLENBOURG zoude voeren; eindelijk droeg hij, bij de *Berezina*, aan het hoofd eener brigade kurassiers, op eene krachtdadige wijze bij, om den overtocht des legers, over die rivier te bevorderen. De generaal D'OULLENBOURG werd in 1815 gepensionneerd, en

is te *Nancy*, den 27 Mei 1833 overleden.

OULTREMAN (HENDRIK D'), heer van *Rombise*, in 1546, te *Valenciennes* geboren, legde zich met veel vrucht op de fraaije letteren, de rechtsgeleerdheid en de geschiedenis van zijn vaderland toe, was hoofd van het burgerlijk bestuur te *Valenciennes* en overleed in 1605. Men heeft van hem: 1.º *Gewijde dichtstukken*, in het Latijn en eenige in het Fransch. — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de stad en het graafschap Valenciennes*), door zijnen zoon PÉTRUS D'OULTREMAN, in het licht gegeven.

OULTREMAN (PHILIPPUS D'), zoon van den voorgaande, werd in 1607 Jesuit, predikte 26 jaren lang met roem en overleed den 16 Mei 1652. Men heeft van hem: 1.º *Le vrai etc.* (*De ware Catholijke Christen*), *St. Omer*, 1622, in het Engelsch vertaald, 1623. — 2. *Pedagogie etc.* (*Christelijke pedagogie*), *Bergen*, 1645 — 1650, 2 dl.ⁿ in 4.to Dit is eene volledige verhandeling van de Christelijke zedekunde, ontleend uit de heilige Schrift en uit de kerkvaders. JACOBUS BROQUARD, een Jesuit, gaf dezel-

ve te *Luxemburg* in het Latijn in het licht, en pater BRIGNON, bragt dezelve in nieuwer Fransch over, *Rouanen*, 1704, in 4.to Men heeft van dit werk eene beknopte uitgave geleverd.

OULTREMAN (PÉTRUS D'), een Jesuit, broeder van den voorgaande, den 23 April 1656, te *Valenciennes*, zijne geboorteplaats, in den ouderdom van 65 jaren overleden, heeft vele werken in het licht gegeven, onder anderen: 1.º *Vie etc.* (*Levensbeschrijving van PÉTRUS den kluisenaar en van verscheiden kruisvaarders*), *Valenciennes*, 1632, in 8.vo — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de stad en het graafschap Valenciennes*), *Douai*, 1639, in fol. Hij is slechts de uitgever van dat werk, hetwelk hij verbeterd en vermeerderd heeft, (zie D'OULTREMAN — HENDRIK. —) — 3.º *La Constantinople etc.* (*Het Belgische Konstantinopel*), *Doornik*, 1643, in 4.to Dit is de geschiedenis van BOUDEWIJN en van HENDRIK, keizers van *Konstantinopel*. — 4.º *L'Amour etc.* (*De ongeschapene liefde over de schepselen verspreid*), *Rijsel*, 1652, in fol.

OUSEL, OISEL of LOISEL

(PHILIPPUS), in 1671 te *Dantzic*, uit eene oorspronkelijk Fransche familie geboren, werd predikant van de Hoogduitsche kerk te *Leyden*, daarna, in 1717, hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Frankfort aan de Oder*. Hij bekleedde dezen leerstoel met roem tot aan zijnen dood in 1724 voorgevallen. Toen zijn ambtsbroeder hem gedurende zijne laatste ziekte Schriftuurplaatsen in het Latijn of in het Hoogduitsch tot zijne vertroosting te binnen bragt, verbeterde hij de vertaling volgens het Hebreuwsch of het Grieksch, met zoo vele nauwkeurigheid als of zijn bed een leerstoel voor de godgeleerdheid ware geweest: eene bezigheid, die in deze omstandigheid even zoo nutteloos als ongepast schijnt. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Introductio in accentuationem Hebræorum metricam*, in 4.to Hij beweert in de voorrede van dit werk, dat de Hebreuwsche punten en toontekens even zoo oud als de boeken van de H. Schrift zijn. Deze bijzonderheid wikkeld hem in eenige letterkundige geschillen, in welke hij weinig voordeel behaalde (zie **CAPÉL — LODEWIJK.** —) — 2.º *De accentuatione Hebræorum prosaïca*, in 8.vo; *de Lepra*, in 4.to, 1709. — V

Een andere OUSEL (JACOBUS) bloedverwant van den voorgaande, heeft geachte aanmerkingen over den *Octavius* van MUNITIUS FELIX nagelaten. Dezelve zijn geheel met die van MEURSIUS in de uitgave *Variorum* van 1672, in 8.vo opgenomen.

OUSTRILLE (*heilige*). — Zie AUSTREGESILUS.

OUTRAM (WILLEM), een Engelsche godgeleerde van de 17.º eeuw, van wien er eene geachte verhandeling bestaat onder dezen titel: *De sacrificiis Judæorum, libri duo*, *Londen*, 1677, in 4.to De schrijver handelt in dezelve over de offeranden der onde wet, en over die der Heidenen, en eindigt met die van het kruis. De vooroordeelen zijner secte hebben hem bewogen, om die der Mis te verwerpen.

OUTREIN (JOANNES D') protestantsch predikant, in 1662 te *Middelburg* geboren, was hoogleeraar in de wijsbegeerte, en in de gewijde oudheidkunde, aan de *doorluchtige school* van *Dordrecht*, en overleed, den 24 Februarij 1722, als predikant te *Amsterdam*. Men heeft van dien predikant een aantal ascetische en letterkundige werken: 1.º

Kort begrip van de goddelijke waarheden, Amsterdam, 1736, in 12.mo, hetwelk de protestanten in verschillende talen hebben vertolkt; — 2.º Proeve van gewijde gelijkenissen, 1700, 2 deelen in 4.to; — 3.º Verscheiden verhandelingen over verschillende teksten der H. Schrift.

* **OUTREMONT (ANSELMUS D')** in 1746 te *Parijs* geboren, was de zoon van eenen beroemden advocaat, en betrad in den beginne dezelfde loopbaan. In 1766 werd hij lid van het parlement, en tijdens de vernietiging van dat collegie, in 1771, werd hij naar *Crevant* verbannen, alwaar hij zich gedurende een vierjarig verblijf, op de beoefening der crimineele wetten en letteren toeleede. Toen het parlement in 1774 hersteld was, werd d'OUTREMONT belast met de opstelling van verscheiden vertoogen, voornamelijk met die, welke tegen de edicten van **TURGOT** ingebracht werden. Hij was het ook, die toen er klagten inkwamen tegen de in het regterlijk beheer geslovene misbruiken, de afschaffing der *geregtskosten* voorstelde, en andere hervormingen te dien opzichte vragde. In 1785 tot de groote kamer bevorderd, stelde hij

al zijne pogingen in het werk om de zamenroeping der algemeene staten te beletten, en eindigde zijne werkzame parlementaire loopbaan door deze laatste vacantie kamer, welke alleen van af de maand **September 1789** tot in **October 1790**, het tijdstip van de geheele vernietiging, den last van het uitgestrekt regtsgebied van het parlement van *Parijs* droeg. In het volgende jaar week hij naar *België*, vervolgens ging hij naar *Holland*, in 1793 werd hij naar *Hamm* geroepen, alwaar zich toenmaals **MONSIEUR (LODEWIJK XVIII)** bevond, die den titel van regent aannam, en dié hem tot regentschapsraad benoemde. Toen de gebeurtenissen van het einde van dat zelfde jaar de hoop der koningsgezinden had vernietigd, stak hij naar *Engeland* over, en verbleef te *Londen* tot in 1814, zonder daarom, gedurende zijne langdurige uitwijking, op te houden de raadsman en de steun van de deelgenooten zijner ballingschap te zijn. De koning benoemde hem in 1814 tot staatsraad. Bij de terugkomst van **BONAPARTE** stak hij op nieuw naar *Engeland* over, en kwam in de maand **April 1816** eerst in *Frankrijk* terug. d'OUTREMONT is in de maand **September 1822** te

Parijs overleden. Men heeft van hem: 1.º *Le nouveau etc.* (*De nieuwe eeuw of Frankrijk nog eene monarchie*), Londen, 1796, 2 deelen in fol. — 2.º *Examen etc.* (*Oordeelkundig onderzoek van de Fransche omwenteling, beschouwd als een staatkundig stelsel*), Londen, 1805, in 8.vo Hij had tooneelstukken vervaardigd, onder anderen *MARGARETHA van Anjou* en *de dood van KAREL I.*, welke noch ten tooneele gevoerd, noch gedrukt zijn.

OUVILLE (ANTONIUS LE METEL heer d') broeder van den abt DE BOIS-ROBERT, en zoon van eenen prokureur van het hof der onderstandsgelden van *Rouanen*, was te *Caen* geboren en werd geographisch ingenieur. Hij beoefende de wiskunde minder dan de dichtkunde. Men heeft van hem *tooneelstukken* van 1638 tot 1650 gedrukt: dezelve zijn beneden het middelmatige. Hij is veel meer bekend door eene verzameling van *Verhalen*, verre beneden die van LA FONTAINE, en welke aan dezelve slechts gelijken door de onbetamelijkheid en wulpschheid. Hij heeft uit het Spaansch vertaald *verliefde en treurige verhalen* van dona MARIA DE ZAYAS, 1656, in 8.vo

OUVARD (RENATUS) kanonik van *Tours*, ervaren in de fraaije letteren, de wijsbegeerte, de wiskunde, godgeleerdheid en toonkunst, werd in 1620 te *Chinon* geboren en overleed in 1694, bemind om zijne inborst, en geacht om zijn gedrag. Zijne werken zijn: 1.º *Secret etc.* (*Geheim om, door middel eener nieuwe kunst in de muziek te componeren*); — 2.º *Biblia sacra, 529 carminibus mnemonicis comprehensa*; hetzelfde werk in het Fransch; — 3.º *Motifs etc.* (*Beweeggronden van hereeniging met de Catholijke Kerk enz.*) — 4.º *Calendarium novum perpetuum et irrevocabile*. Indien men den loop van den sterrenhemel in aanmerking neemt, is het twijfelachtig dat er een dusdanige almanak kan bestaan. Men ziet thans nog op het graf van OUVARD de beide volgende door hem vervaardigde dichtregelen:

Dum vixi, divina mihi laus unica cura!
Post obitum sit laus divina mihi unica merces.

OVERALL (JOANNES), eerst hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Cambridge*, daarna deken van den H. PAULUS te *Londen*, werd in 1614 bisschop van *Coventry* en *Licht-*

field en vier jaren later bisschop van *Norwich*. Hij trachtte in eene briefwisseling de geschilpunten der Hollandsche Protestanten over de voorbeschikking en den vrijen wil overeen te brengen. Men vindt eenige dezer brieven in de verzameling, getiteld: *Epistolæ præstantium virorum, Amsterdam, 1704*, in fol. Hij overleed in 1619.

OVERBEEK (BONAVENTURA VAN) een Hollandsch schilder en oudheidkundige, in 1660 te *Amsterdam* geboren. Hij bezat zulk eene overhellende zucht voor de oudheden, dat hij drie malen naar *Rome* reisde, alwaar hij teekeningen vervaardigde van de kostbare overblijfsels der oude pracht dier stad. Hij teekende eerst de gedenkstukken, welke in hun geheel nog bestaan; vervolgens die, welke beschadigd zijn, zonder er iets bij te voegen, en hij nam al de evenredigheden met de grootste nauwkeurigheid in acht. In zijn vaderland teruggekeerd, graveerde hij zelf zijne teekeningen, verzamelde de beschrijvingen, welke men van dezelve in de beste oudheidkundigen vindt, om er dezelve naast te plaatsen, en voegde bij dezelve de namen en gedenkpenningen der Paussen bij, die eenige dezer gedenk-

stukken hersteld hebben, zonder de oude en nieuwe beschrijvingen, welke op dezelve betrekking hebben te vergeten. Hij overleed in het jaar 1706 in zijne geboorteplaats. Deze verzameling welke oorspronkelijk in het Nederduitsch onder den titel van *Overblijfsel van oud Rome* in het licht verscheen, is in het Latijn en in het Fransch vertaald. Men heeft hetzelfde in het Latijn in het licht gegeven onder dezen titel: *Reliquiæ antiquæ urbis Romana etc. Amsterdam 3 deelen* in fol. Elk deel bestaat uit vijftig platen en even zoo vele beschrijvingen. Dit werk is mede te *Amsterdam* in het Fransch gedrukt in 1709 en in 1763, 3 deelen in fol.

† OVERBERG (BERNARD); in 1745, te *Vörlage*, onder *Osnabrugge*, geboren, ontving zijne wetenschappelijke vorming, eerst aan het gymnasium te *Rheine*, en daarna aan de hoogeschool te *Munster*. Met uitstekende kundigheden verrijkt, werd OVERBERG, na de H. priesterwijding ontvangen te hebben, in 1780, kapellaan te *Everswinkel*, in het toenmalige *Munstersche* amt *Wollbeck*. Gedurende zijn verblijf aldaar, wijdde hij zich voornamelijk toe aan de beoefening der *pedagogie*,

(kunst van opvoeding en onderwijs), en werd door den Munsterschen minister von FURSTENBERG in 1783, naar *Munster* beroepen, ten einde een algemeen onderzoek der landsscholen te bewerkstelligen. Dit verschafte hem de overtuiging, dat een doelmatig onderwijs der jonge lieden, welke zich aan den schoolonderwijzersstand toewijdden, in het algemeen de eerste onvermijdelijke schrede, ter verbetering van het schoolwezen moest uitmaken. Op zijne voordragt, werd er dus te *Munster*, eene normaalschool opgericht, van welke OVERBERG zelf de onderwijzer werd. Hier was hij geheel op zijne plaats, in eene betrekking, in welke hij zoo oneindig veel goeds stichtte. Zijn uitwendig voorkomen was indrukwekkend; eene verhevene eerbiedwaardige gestalte, een vriendelijk gelaat, eene hartelijke en indringende taal, eene populaire voordragt, vol zalving, de uitstorting van een goedaardig en zachtmoedig, godsdienstig en liefderijk hart, onderscheidden hem, en trokken de zijner leiding toevertrouwde jeugd, onwederstaanbaar tot hem, even gelijk dezelve voor zijn onderwijs eenen blijvenden indruk verwierven. In 1793, ver-

scheen in het licht, zijne 1.º *Anweisung u. s. w.* (*Handleiding tot een doelmatig schoolonderwijs, voor de scholen in het bisdom Munster*), in het Nederduitsch vertaald, en door de maatschappij tot nut van 't algemeen in het licht gegeven; in 1795, zijn *Catechismus*, van welker Nederduitsche vertaling reeds de vijfde druk bestaat; in 1799 de *Geschichte u. s. w.* (*Geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament*), waarvan de geschiedenis van het Oude Testament in 1838, in het Nederduitsch vertaald in het licht is gegeven, en de vertaling van die van het Nieuwe Testament ter perse is (1839), in 1804. Zijn *Christ. Kathol. Religions-Handbuch.* (*Handboek van de Christelijke Cath. Godsdienst enz.*), van welks Nederduitsche vertaling door den waardigen B. DOORENWEERD, de tweede uitgave in twee zware deelen in gr. 8.vo bestaat. Alle werken met de grootste vlijt, en vele omzigtigheid bearbeid, die talrijke uitgaven beleefden, en, behalve in het Nederduitsch, ook in andere vreemde talen vertolkt, den zegenrijksten invloed, heinde en verre verspreidden. Het bestek van dit Woordenboek

gedoogt niet, om breedvoerig, over de verdiensten van dezen voortreffelijken man, met betrekking tot het schoolwezen te spreken. Nadat **OVERBERG** reeds eenigen tijd, den post van *Examinator Synodalis* bekleed had, werd hij in 1809 deken aan de O. L. V. kerk in *Ueberwasser*, en regent van het bisschoppelijk seminarie. Heilrijk werkte hij in deze betrekking gedurende zeventien jaren door woord en verheven voorbeeld, op de jeugdige kweekelingen voor het heiligdom; en als zielzorger beurde hij vele troostbehoefigen, door woord en daad weder op, toonde hij aan menigen dwalende het pad des heils. In 1816, benoemde hem de koning van *Pruissen*, tot consistoriaalraad, te *Munster*; versierde twee jaren later zijne borst met het orde-teeken des rooden adelaars van de derde klasse, en verleende hem den titel van *opper-consistoriaal-raad*. Deze onderscheiding, zoo min als de algemeene hem zoo vrijwillig aangeboden hulde, had intusschen op zijn eenvoudig en openhartig gemoed, op zijne Christelijk-vrome ootmoedigheid, op zijne medeelzame onbaatzuchtigheid, den minsten invloed. Zoo wees hij bijvoorb. de hem

in 1823 aangeboden tweede prebende, aan het *Munstersche dom-kapittel*, met een inkomen van 1200 *Pruisische Thaler*, van de hand, en liet zich, enkel op herhaald aanzoek, bewegen, de prove van honorair lid aan te nemen. Met die rusteloze werkzaamheid, welke een hoofdtrek van zijn karakter was, had **OVERBERG**, in weerwil van zijnen hoogen ouderdom, de aan zijne verschillende bedieningen verbondenne moeilijke werkzaamheden, nog steeds met ijver waargenomen. Maar omtrent een jaar voor zijn overlijden, leed hij aan eene borstkwaal, die eindelijk zijnen dood ten gevolge had, welke op den 9 November 1826, te *Munster* voorviel. Even gelijk zijn geheele levensloop voorbeeldig was geweest, zoo waren het ook zijne, laatste oogenblikken. » Heer! uw wil geschiede! ik ben bereid!» zeide hij, terwijl hij met eenen opgeruimden blik, zijne ontbinding te gemoet zag. Zijn aardsche hulsel werd, onder algemeene deelneming, voornamelijk der armen, die in hem eenen vader verloren, op de plegtigste wijze ter aarde besteld. Een schoon gedenkteeken verheft zich boven zijne grafplaats; een veel schooner echter heeft hij zich in de harten zijner dankbare

medeburgers opgerigt, voor welke zijne gedachtenis onvergetelijk zal blijven.

OVERKAMPF (GEORGIUS WILHELMUS), in het midden van de 17.^e eeuw, in *Westfalen* geboren, is de schrijver van verscheiden werken, in welke meer geleerdheid dan oordeel en meer hartstogt dan gezonde critiek doorstralen. Zijne werken werden in 1703 te *Rinteln* gedrukt. Men vindt onder dezelve eene zonderlinge verhandeling onder dezen titel: *Commentatio theologica de ratione statûs curiæ Romanæ circa usum Latinæ linguæ, sacroque dominationis arcano*. Hij beweert dat het hof van *Rome* de Latijnsche taal enkel gebruikt om deszelfs heerschappij uit te breiden. Zonder over de ongerijmdheid van eene dusdanige bewering te spreken, kan men over den smaak eens mans oordeelen, die in de taal van VIRGILIUS en van CICERO, geene andere reden van voorliefde vindt dan eene ingebeelde heerschzucht. De waarheid is, dat de moeder van alle kerken, het Christelijke *Jeruzalem*, die alle volken der aarde in haren schoot vereenigt, eene gelijkvormige, algemeene bij allen bekende taal moet hebben. Reeds voor den oorsprong van het Christendom

genoot de Latijnsche taal, volgens PLINIUS, dat voorregt. *Quæ sparsa congregaret imperia ritusque molliret, et tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret*. Waarop INCHOFER, in zijne geleerde geschiedenis *de sacra Latinitate*, aanmerkt, dat het Christelijke *Rome*, zonder eenen onvergeeflijken misslag, geene taal kon verwaarloozen, welke onder het Heidensche *Rome* die der geheele wereld was. *Nec decet gentili adhuc Roma domito orbi Latinitatem fuisse imperatam; eadem vero Christiana negligere ejus linguæ culturam, quæ in unum religionis regnum distractos ubique populos congregavit*. Een protestant, veel oordeelkundiger dan OVERKAMPF, zucht over het verval van de Latijnsche taal, en beschouwt hetzelfde als zeer noodlottig voor de godgeleerdheid en het behoud van het regtzinnig geloof; namelijk JOANNES ADAM FLESSA in zijne *Dissertatio de cadente Latinitate orthodoxiæ noxia, Rinteln, 1727*. Deze verhandeling is zeer wel geschreven. De schrijver betoogt, dat de zuiverheid des geloofs veel gemakkelijker behouden wordt in eene doode, en daardoor onveranderlijke taal, in eene algemeene taal, en vooral in eene taal, wel-

ke gediend heeft om aan bijna alle volken der wereld Christelijke waarheden te leeren. Zie DESBILLONS.

OVIDIUS (PUBLIUS OVIDIUS NASO) Romeinsch ridder, den 20 Maart van het jaar 43 vóór J. C., te *Salmona*, eene stad van *Abruzzo* geboren, werd vroegtijdig naar *Rome* gezonden. Zijne talenten waren reeds ontwikkeld; het verblijf in die stad, het vaderland des smaaks en der kunsten, verfijnde dezelve. In den ouderdom van zestien jaren naar *Athene* gezonden, beoefende hij de fijnheden van de Grieksche taal- en letterkunst. De dichtkunst bezat voor hem zeer vele aanlokkelikheden. Zijn vader, die vreesde, dat de hartstogtelijke zucht voor dezelve hem van de fortuin, welke zijne be-gaafdheden hem beloofden, zou berooven, trachtte dus te vergeefs hem te bewegen, dat hij zich op de welsprekendheid zou toelleggen. **OVIDIUS** was als dichter geboren, en hij was zulks ondanks zijnen vader, ten koste zijner eigene belangen. **AUGUSTUS**, de vriend der talenten, ontving hem aan zijn hof, beloonde zijnen geest, en prees zijne werken. **OVIDIUS** door den boozen geest der dichtkunst en door dien der liefde gekweld, ondervond weldra

de ongelukken, welke deze beide hartstogten gewoonlijk te weeg brengen. Niet te vrede met het voorwerp zijner liefdevlam te bezingen, wilde hij de *kunst om te beminnen* stelselmatig maken. Hij gaf een dichtstuk onder dezen titel in het licht. **AUGUSTUS**, buitendien op den schrijver verstoord, nam dit werk tot voorwendsel om hem, in den ouderdom van 50 jaren, naar *Tomes* (thans *Tomis* of *Thomiswar*), aan de *Zwarte zee*, te verbannen. De plaats zijner ballingschap was zeer aangenaam: een ware wijsgeer zou aldaar een gerust en gelukkig leven hebben kunnen vinden; maar **OVIDIUS** haakte niet naar die hoedanigheid, hij hield zijn geheele leven de lafhartigheit van een wulpsch hoveling en dichter. Men is met de wezenlijke misdaad van **OVIDIUS** onbekend. Het was naar allen schijn, van iets schandelijks in het huis van **AUGUSTUS** gezien te hebben. Hoe zou deze keizer **OVIDIUS**, om zijn dichtstuk de *kunst om te beminnen*, hebben kunnen verbannen, hij die **HORATIUS**, wiens gedichten met al de bewoordingen der schandelijkste ontucht bezoedeld zijn, beminde en roemde? Het is waarschijnlijk dat **AUGUSTUS** eene ingebeelde reden voorwendde, terwijl hij van

de ware niet durfde spreken. Een bewijs dat het om eenige bloedschande, eenig geheim voorval in de keizerlijke familie te doen was, is dat **TIBERIUS**, dat gedrogt van ontucht en geveinsdheid, **OVIDIUS** niet terug riep. Hij vraagde te vergeefs genade aan den bewerker der verbanningen en aan den vergiftiger van **GERMANICUS**, hij bleef aan de oevers van den *Donau*, en haakte zonder ophouden naar de vermaken van *Rome*. Hij overleed in dien toestand in het jaar 17 na J. C. na 7 jaren in zijne ballingschap te hebben doorgebracht. De heer **POINSINET DE SIVRY** heeft in de *Mercurie de France*, April 1773, eerste deel, bladz. 181 en volgende, eenen brief geplaatst, in welken hij schijnt aan te nemen, dat de oorzaak van de verbanning van **OVIDIUS** op eene geheel andere beweegreden gegrond is, dan die welke men gewoonlijk aanvoert (de bloedschandige omgang van **AUGUSTUS** met zijne dochter **JULIA**). Hij meent dat deze keizer **OVIDIUS** enkel gestraft heeft, omdat hij toen hij tienman was, den jongen **AGRIPPA**, kleinzoon van dien keizer, en door denzelfden tot opvolger benoemd, in regten vervolgd en eenige gruwelen van dien woesten en ondeugenden vorst

ruchtbaar gemaakt had. Zijne gissingen zijn aannemelijk; maar het zijn slechts gissingen: » Men kan, zegt een oordeelkundig man, **OVIDIUS** een verwijt doen, hetwelk bijna zoo groot is, als dat, hetwelk men aan **AUGUSTUS** en **TIBERIUS** doet: namenlijk van hen geprezen te hebben. De lofspraken, welke hij hun toezwaait, zijn zoo overdreven, dat dezelve thans nog de verontwaardiging zouden verwekken, indien hij dezelve aan wettige vorsten; zijne weldoeners, had toegevoegd; maar hij verkwistte dezelve aan dwingelanden." Welk eene zonderlinge zaak zijn toch de lofspraken, en vooral die der dichters! Het is zeer duidelijk, dat **OVIDIUS** met geheel zijn hart verlangde, dat eenige **BRUTUS Rome** van deszelfs **AUGUSTUS** bevrijdde, en in dichtregelen wenscht hij hem de onsterfelijkheid toe. Toen hij zijnen dood vernam, dreef hij de dwaasheid en de laagheid zoo ver, dat hij hem eene soort van tempel toewijdde, in welken hij hem elken morgen wierook, offerde. Men zou hem welligt deze lachhartigheid vergeven, indien dezelve uit erkentelijkheid voortkwam, maar het is klaarblijkelijk, dat slechts eerloosheid en gebrek aan moed zijne drijfvederen waren. **OVIDIUS** maak-

te eenen god van AUGUSTUS omdat hij TIBERIUS meende te bewegen, en van dien vorst een mensch te maken. Eenige schrijvers, die zonder twijfel *Tomis* of *Tomiswar* in *Bulgarijè* met *Tomiswar* verwarren, hebben gemeend, dat OVIDIUS in *Hongarijè* verbannen is geweest; maar dit denkbeeld behoeft geene wederlegging: bijna alle verzen van den dichter, gedurende zijne ballingschap gemaakt, getuigen tegen hetzelfde. Men toont echter zijn graf te *Szombathely* (*Sabaria*); hetwelk zou doen vooronderstellen, dat hij in *Hongarijè*, op eene reis, welke hij door dat land deed, overleden is, of dat zijne gebenten, door een' zijner vrienden derwaarts vervoerd zijn. De werken, welke ons van dien dichter overblijven

zijn: 1.° *De Herscheppingen*. Dit is, zoo als men zegt, zijn meesterstuk; maar welken naam kan men aan hetzelfde geven? Het is geen heldendicht; dergelijke gedichten hebben regelen: en OVIDIUS kent er geene in zijne werken, minder nog een leerdicht; want het bevat de regels van geenerlei wetenschap. Het is ook geen historisch dichtstuk, het is veel-er eene geschiedkundige fabelachtige compilatie, uit oude dichters en uit de gewijde boeken ontleend. Het begin, in hetwelk hij over God, over den mensch, over de vorming der aarde over den zondvloed enz. handelt, biedt schoone en groote denkbeelden aan, maar die door de droomen der fabelkundigen verminkt zijn; het is de vermomde *Genesis* (*). Het

(*) Zou dit slechts het eenigste bewijs zijn van de kennis, welke de Heidenen van de gewijde boeken gehad hebben, het zou onvoorzigtig zijn om eene door een gevoelig en bestaand bewijs gestaafde daadzaak te ontkennen, en het is niet de slotsom, welke Ovidius er persoonlijk uit zou kunnen geput hebben, het is een getrouw verslag, hetwelk hij geeft van de Heidensche godgeleerdheid over de vorming der wereld. Onafhankelijk van de gewijde boeken, welke de Heidenen zonder moeite konden bezitten, vooral na de vertaling der zeventigen, en eene andere veel oudere, waarover EUSEBIUS spreekt, konden de voor meer dan 600 jaren vóór J. C. door de Tyrriërs en Sidoniërs aan de Grieken verkochte Joden, aan de meesters, die hen kochten, al datgene leeren, wat hunne geschiedenis en hunne Godsdiens betref. De Lacedemoniërs, die zich beroemden, van ABRAHAM af te stammen (I MACHAB. XII, 21) konden er ook kennis van dragen. Eene zeer bepaalde tekst van den profet Joël, zegt ons dat de Joden aan de Grieken verkocht zijn: *Quid mihi et vobis, TYRUS et SIDON? Argentum enim meum et aurum vestra: et desiderabilia mea, et pulcherrima intulistis in delubrum, et filios Juda, et filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum, ut longe faceretur eis de finibus suis.* (Joël III, 4—6). Maar wat is er tusschen u en mij, gij TYRUS en SIDON? — Gij hebt

overige bevat andere trekken van de gewijde geschiedenis evenzeer misvormd en verminkt, en alle buitensporigheden der fabel. Het zijn onbedekte schilderstukken van de minnarijen der goden en menschen; tafereelen des te geschikter om het hart te bederven, daar OVIDIUS dezelve op eene teedere en zachte wijze voorstelt. Tegelijkertijd vindt men in hetzelfde ware grondstellingen en wijze opmerkingen. Men heeft deze dichtregelen, welke uit eenige verhandeling over de erfzonde schijnen ontleend te zijn, dikwerf aangehaald:

Excute virgineo conceptas pectore flammæ,
Si potes, infelix. Si possem, sanior essem.
Sed rapit invitam nova vis: aliudque cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora, proboque;
Deteriora sequor. . . .

2.º De *Jaarboeken (Fasti)* in 6 boeken, in welke men, onder eenige slordig behandelde stukken en eenige onregtmatigheden, eene schoo-

ne, edele en bevallige verbeeldingskracht ontdekt; — 3.º De *Klaagliederen of Treurzangen (Tristia)*; dezelve zijn vol treffende bevaligheden. De schrijver doet de kleinste bijzonderheden uitschitteren; maar het ontbreekt hem dikwijls aan nauwkeurigheid en verhevenheid, en, door de sieraden des geestes na te jagen, verliest hij de taal der natuur; — 4.º De *Heldendichten (Heroïden)* vol geest, maar nog voller van wulpschheid; — 5.º De drie boeken der *Minnarijen*, welke men bij zijne drie gezangen over de *Kunst om te beminnen* kan voegen; — 6.º De *remedio amoris*, minder in kunstwaarde dan zijne overige werken, en hetwelk men als een tegengift zijner *Minnarijen* kan beschouwen. Terwijl beide werken den geest behagen, zijn zij zeer geschikt om het hart te bederven. Het vergift is in dezelve met alle mogelijke kunst toebereid. — 7.º *Ibis*, een hekeldicht

mijn zilver en goud weggenomen, en het kostbaarste en schoonste, wat ik bezat, in uwe afgodstempelen gedragen, en de kinderen van Juda en Jeruzalem hebt gij aan de kinderen der Grieken verkocht, om dezelve verre van hun land te vervoeren. — » Het is natuurlijk, zegt een criticus, eenen vreemdeling over zijn land, zijne Godsdienst, zijne gebruiken, en zijnen ouden staat te doen spreken, de Grieken konden derhalve van hunne slaven vele zaken vernemen, welke de Joodsche Godsdienst betroffen, daarenboven konden deze van Jeruzalem en Juda vervoerde slaven, van hunne meesters, zelfs de vrijheid erlangen om hunne Godsdienst uit te oefenen, en ik weet niet of hunne vergaderingen geene aanleiding gaven tot de verborgenheden of Mysterien, welke in *Griekenland* ontstonden." Zie OPHIONÆUS.

zonder geestigheid, in hetwelke het zout al te veel verdund is; — 8.º *Fragmenten* van eenige andere werken. De natuur was ten opzichte van OVIDIUS geenszins karig geweest; zijn geest was levendig en vruchtbaar, zijne verbeelding schoon en rijk; de uitdrukking scheen zijne gedachte te ontmoet te gaan. Met deze groote hoedanigheden, bedierf hij den smaak der Romeinen; hij was verkwistend in verbloemde uitdrukkingen, geestige invallen en scherpzinnigheden (*). Dit gebrek behaagde aan zijne eeuw; hij gaf aan dezelve den toon. De schoone natuur werd verwaarloosd; men jaagde den valschen schijn na. Datgene, wat aan de oogen behaagde, was niet genoeg, men zocht datgene wat dezelve verblindde. Een ander gebrek van OVIDIUS is, dezelfde gedachte onder verschillende vormen voor te stellen, hetwelk hij somtijds tot in de lastigste verveling doet. MARTIGNAC heeft alle werken van OVIDIUS in het Fransch vertaald, 9 dl.ⁿ in 12.mo met het Latijn. Gedurende zijne ballingschap vervaardigde OVIDIUS een dichtstuk *over de jagt en*

over de visschen, Halieuticon genaamd, aan hetwelk PLINIUS, (*lib. XXXII. cap. 2*) lof toezwaait, en van welke er slechts 132 dichtregels overblijven, door N. HEINSIUS, in het licht gegeven; dezelve zijn daarenboven door afschrijvers misvormd. Men kent hem ook een geschrift toe, tegen de slechte dichters, door QUINTILIANUS (*L. VI.*) aangehaald; eene vertaling der *Verschijnselen* van ARATUS, over welke LACTANTIUS spreekt in zijn tweede boek der goddelijke instellingen; n.º 5 en hij haalt er de drie laatste verzen van aan. — 9.º Een aantal *Puntdichten*. Er bestaan in onderscheidene talen *Levensbeschrijvingen* van OVIDIUS.

OVIEDO, Y VALDEZ (JOANNES GONSALVO FERDINAND D'), in het jaar 1478, te Madrid geboren, werd onder de edeljonkers van FERDINAND, koning van Arragon en van ISABELLA, koningin van Castilië opgevoed. Hij bevond zich in 1493 te Barcelona, toen CHRISTOPHORUS COLUMBUS, van zijne eerste reis naar het eiland *Haiti*, hetwelk hij *Hispaniola* noem-

(*) Men vindt eene juiste waardering der schoonheden en gebreken van Ovidius in de voorrede van de berijmde vertaling in het Fransch der *heldendichten*, toegeschreven aan den heer DE BOISGELIN, welke te Philadelphia gedrukt is, *Parÿs* 1786 in 8.vo

de (thans *St. Domingo*), terugkwam. Hij ging eene nauwe vriendschapsverbindtenis met hem en zijne togtgenooten aan, en zocht eene nauwkeurige kennis te erlangen van al datgene, wat de nieuwe ontdekkingen betrof. Hij be- wees aan *Spanje*, gedurende den oorlog met *Napels*, groote diensten; daarom besloot FERDINAND, hem als bewindhebber en algemeen inspecteur der Nieuwe We- reld, naar het eiland *Haiti* te zenden. De verwoestingen, welke de venus-ziekte gedurende den oorlog met *Napels* hadden aangerigt, bewogen hem om zich bezig te houden, met het opsporen der krachtadigste geneesmiddelen tegen deze ziekte, welke men meende uit *West-Indië*, gekomen te zijn. Hij strekte zijne nasporingen uit tot al datgene, wat de natuurlijke historie dier gewesten betreft; en bij zijne terugkomst in *Spanje*, gaf hij in het licht: *Sum- mario de la historia general y natural de las Indias Occidentales*, welke hij aan KAREL V opdroeg. Hij ver- meerderde dit werk later, en gaf het in het licht onder den titel van: *La Historia general y natural de las Indias Occidentales*, *Salamanca*, 1535, in fol.

Hetzelve is in het Italiaansch vertaald, en later in het Fransch, *Parijs*, 1556, in fol. In dit werk zegt OVIEDO, dat de venus-ziekte eene land- ziekte van het eiland *Haiti* is, en dat dezelve van daar naar *Europa* is overgesla- gen; waarin hij zich groote- lijks schijnt te vergissen (zie ASTRUC en PACIFICUS MAXI- MUS). Hij roemt in hetzelve zeer het Pok-hout ter gene- zing dier ziekte; maar het zij dat de kwaal thans be- zwaarlijker te genezen is, het zij dat het geneesmiddel nooit die kracht heeft gehad, wel- ke men aan hetzelve toekent; de ontdekking van OVIEDO heeft veel van deszelfs aan- zien verloren, ofschoon de gelegenheid om dezelve te beproeven, dank zij onze ze- den, minder ontbreekt dan ooit. De woordenboek-schrij- vers hebben dit artikel zeer misvormd, en hetzelve met volstrekt onwaarschijnlijke ge- beurtenissen doormengd; ee- nige hebben twee OVIEDO's van eenen enkelen gemaakt; en hebben het overige naar evenredigheid verward.

OWEN (JOANNES) AUDOE- NUS, te *Armon*, in het graaf- schap *Caërnarvon* in *Engel- land* geboren, maakte zich bekwaam in de fraaije lette- ren, en was genoodzaakt

school te houden, ten einde daarin een bestaan te vinden. Hij muntte voornamelijk in de dichtkunde uit; en overleed te *Londen* in 1622. Zijne landgenooten lieten hem zijn leven in armoede doorbrengen, en na zijnen dood hebben zij hem in de Paulus-kerk eene graftombe opgerigt. Men heeft van hem een aantal *Puntdichten* in het Latijn, *ELZEVIR* 1628 en 1647, in 12.mo, en *Parijs*, *Didot* 1794, 2 deelen in 18.mo, welke op prijs worden gesteld, maar zulks allen niet waardig zijn. Aldus dacht de schrijver er ook over, en hij gaf zulks door deze beide dichtregelen te kennen:

Qui legis ista, tuam reprehendo,
si mea laudas
Omnia, stultitiam; si nihil,
invidiam.

Men prijst de eenvoudigheid en de zuiverheid des stijls. Zijne geestige invallen zijn, op eenige na, vrij natuurlijk, men kan zelfs zeggen, dat dezelve al te natuurlijk zijn, want het ontbreekt de meesten aan die levendige en geestige steekscheuten, welke het puntdicht uitmaken. *LE BRUN* heeft eene keuze van de beste gedaan, en dezelve in Fransche dichtmaat in het licht gegeven, 1709, in 12.mo Hij heeft met regt diegene

weggelaten, in welke de schrijver uitvaart tegen de religieuzen, de geestelijken en den heiligen Stoel. De oom van den dichter was zoodanig verontwaardigd over zijne ongepaste kwinkslagen tegen de Roomsche Kerk, dat hij hem van een zeer aanzienlijk vermogen ontferde. Hij wendt echter zijne geestige invallen somwijlen tegen de ongeloofigen en de valsche wijsgeeren; dit getuige het volgende puntdicht tegen de atheïsten:

Nulla domus domino caruit.
Vos hancine tantam
Nullius domini creditis esse do-
mum?

De zedemeesters kunnen van hem ook het volgende puntdicht aanhalen, hetwelk de valsche genietingen eener verbodene liefde en de walging, welke dezelve volgt, zeer wel nitdrukt:

Principium dulce est, sed finis
amoris amarus;
Læta venire Venus, tristis a-
bire solet.
Flumina quæsitum sic in mare
dulcia currunt;
Postquam gustarunt æquor,
amara fluunt.

Eene vertaling van de nitgezochte puntdichten van *O W E.* in Fransche verzen door *KERIVALANT*, is door den heer *AUG. LABOUISSÉ*, in het licht gegeven, *Lyon*, 1819, in 18.mo

OWEN (JOANNES), te *Oxford* opgevoed, werd Anglikaansch predikant; maar ten tijde van de magt des parlements, predikte hij met de woede van eenen geestdrijver tegen de bisschoppen, de plegtigheden enz. Hij was predikant van de partij der nonconformisten. OWEN werd op het einde van 1649, de lofredenaar der moordenaars van KAREL I, en predikte tegen KAREL II, en tegen al de koningsgezinden. Hij werd vervolgens deken van de *Christus-Kerk* te *Oxford*, en vice-kanselier dier stad. Men zette hem na eenige jaren van deze beide posten af. Hij overleed in 1683 te *Eling* bij *Acton*, in den ouderdom van 67 jaren. Men heeft van hem een aantal wederleggende werken, vol van woedende uitvaringen en onwaardig om door verstandige lieden gelezen te worden.

* OWEN (HENDRIK) een kundig Anglikaansche godgeleerde, in 1719 in het graafschap *Merioneth* geboren, begon aldaar zijne studiën, en volbragt dezelve te *Oxford*, in het *JESUS-collegie*, alwaar hij zijne graden in de faculteit der geneeskunde verkreeg. Kort daarna omhelsde hij den geestelijken staat, en werd benoemd tot de pasto-

rij van *Edmonton*, in het graafschap *Middlesex*, en vervolgens tot die van *St. Olavis, Hartstreet*, te *Londen*. Hij had bij de studie der godgeleerdheid, die der wis-kunde, voor welken hij eenen natuurlijken aanleg had, gevoegd. Hij was geleerd en een goede criticus. Men heeft van hem: 1.° *Eene Verhandeling over de driehoeksmeting*; — 2.° *Aanmerkingen over de wonderen der Schriftuur*; — 3.° *Aanmerkingen op de vier Evangelien*; — 4.° *Nasporingen over den tegenwoordigen staat van de vertaling der zeventigen*; — 5.° *De wijzen van aanhaling der Evangelisten verklaard en verdedigd*; — 6.° *Raadgeving aan de studenten in de godgeleerdheid*; — 7.° *Inleiding tot de gewijde critiek*; — 8.° *Leerreden in het gesticht van BOYLE voorgedragen, onder den titel van Doel en nut der wonderen van de Schriftuur* 1774; — 9.° andere *Leerreden*, welke na zijnen dood gedrukt zijn. Hij was in 1778 de uitgever van het *Contonische handschrift van het boek Genesis, met het afschrift van het Vaticaan*, eene verzameling van JOANNES ERNEST GRABE, welke onuitgegeven was gebleven. OWEN overleed in 1795

* OWEN (JOHN), secretaris van het Britsche en vreemde bijbelgenootschap, in 1765 te Londen geboren, werd in den beginne aan het collegie van den heiligen PAULUS te Londen geplaatst, van waar hij naar de hoogeschool van Cambridge vertrok, om aldaar zijne godgeleerde studie te voltrekken. Na dezelve met roem volbragt te hebben, werd hij benoemd tot lid van het collegie *Corpus Christi*, van die vermaarde hoogeschool. Vervolgens doorreisde hij met eenen aan zijne zorgen toevertrouwd jongeling, verscheiden gedeelten van Europa, voornamelijk Frankrijk, Zwitserland en Italië. In 1793 in Engeland teruggekomen, werd hij godsdienstleeraar in de Anglikaansche kerk, en wijdde zich met roem aan den predikstoel toe. Doctor PORTENS, toenmaals bisschop van Londen, vertrouwde hem het bestuur der pastorij van Fulham toe, welke niet ver van de hoofdkerk verwijderd was, en die hij gedurende vijftien jaren, tot aan den dood van zijnen eerwaardigen patroon, in 1808 voorgevallen, bediende. Daarna heeft OWEN, in zoo verre als de staat zijner gezondheid hem toeliet, de predikdienst in de kapel van Chelsea waargenomen. Hij

is den 26 September 1822, te Ramsgate, alwaar hij eenigen tijd was komen doorbrengen, ten einde de zeelucht in te ademen, overleden. Men heeft in het licht gegeven: *Memoirs of the life of J. OWEN*; bij W. ONNE, Londen, Hamilton, 1820, in 8.vo OWEN heeft nagelaten: 1.º *Retrospective reflections, etc. (Overwegingen over den staat der Godsdienst en der staatkundige aangelegenheden in Frankrijk en in Groot-Brittannië)*, 1794, in 8.vo — 2.º *Travels into different parts of Europe. (Reize door verschillende deelen van Europa, in de jaren 1791 en 1792, met aanmerkingen over de menschen en de zeden)*, 1796, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *The Christian monitor, etc. (De Christelijke vermaner voor de laatste levensdagen)*, 1799, in 8.vo — 4.º *The fashionable world displayed. (De sierlijke wereld ontmaskerd)*, 1804, in 12.mo — 5.º *An address to the chairman of the east India company etc. (Adres aan den president van de Oost-Indische compagnie, ter gelegenheid van den brief van den heer TRIVINING, over het gevaar van op de godsdienstige gevoelens der inboorlingen van Indië, invloed uit te oef-*

fenen), 1807, in 8.vo — 6.º *Vindication of the Bible society (Regtvaardiging van het Bijbelgenootschap, in antwoord aan eenen dorpsgeestelijke: een aan lord TEIGNMOUTH, gerigte brief)*, 1809, in 8.vo — 7.º *History of the British and foreign Bible society. (Geschiedenis van den oorsprong en van de tien eerste jaren van het Britsche en vreemde Bijbelgenootschap)*, 1816 — 1820, 3 dl.ⁿ in 4.to — 8.º Men heeft van hem daarenboven een aantal *Leerreden*.

OXENSTIERN (AXEL, graaf van), in 1583, in de provincie *Upland* geboren, werd groot-kanselier van *Zweden* en eerste staatsdienaar van GUSTAAF ADOLF, hij verdiende het vertrouwen van dien vorst, door zijne genie en regtschapenheid. [OXENSTIERN, werd aanvankelijk door KAREL IX, koning van *Zweden*, in gewichtige onderhandelingen gebruikt; en deszelfs opvolger GUSTAAF ADOLF, benoemde hem (in 1611) tot kanselier van het koninkrijk. Hij eindigde den oorlog met *Denemarken*; volgde in 1614 den koning naar *Lijfland* en sloot in 1617, den voordeelingen vrede van *Stolbova*, met de Russen. Na de verovering van *Pruissen*, door GUSTAAF,

werd hij tot algemeen landvoogd van hetzelfde benoemd. Toen *Oostenrijk*, de kusten van de *Oostzee* bedreigde, bevoog hij den hertog van *Pommern*, eene Zweedsche krijgsbezetting in de sterke stad *Straalsund* op te nemen]. Na den dood van GUSTAAF, die in 1632, in den slag van *Lutzen* sneuvelde, verkreeg hij het bestuur over de aangelegenheden der *Zweden* en hunne bondgenooten in *Duitschland*, in hoedanigheid van algemeen bewindhebber. Hij zette den oorlog met roem voort; maar het verlies van den slag van *Nortlingen*, noodzaakte hem om over *Frankrijk*, naar *Zweden* terug te keeren, alwaar hij een der vijf voogden van de koningin CHRISTINA, gedurende hare minderjarigheid werd. [Deze koningin, wier afstand van de kroon hij later hoogelijks afkeurde, en haar opvolger KAREL GUSTAAF, bewezen hem die achting, welke zijne verdiensten en zijne begaafdheden verdienden.] Alle aangelegenheden van dat koninkrijk werden tot aan zijnen dood, voornamelijk volgens zijnen raad behandeld. De kanselier was ervaren in de staatkunde en in de fraaije letteren. Men schrijft hem toe het 2.^e deel van de *Historia belli*

Sueco-Germanici, waarvan het eerste is van PHIL. CHEMNITZ, (zie CHEMNITZ BOG. PHIL.) — Zijn zoon JOANNES OXENSTIERN, gezant en gevolmagtigd minister bij den vrede van *Munster*, in 1648 handhaafde op eene waardige wijze den roem zijns vaders. — GARRIËL OXENSTIERN, groot-maarschalk van *Zweden*, BENEDICTUS OXENSTIERN, groot-kanselier van *Zweden* en eerste staatsminister van dat koninkrijk, beide uit dezelfde familie als den voorgaande, hebben door hunne verdiensten eenen naam verworven.

OXENSTIERN (N. graaf van), achter-neef van AXEL OXENSTIERN, overleed in 1707, in eenen gevorderden leeftijd, in zijn gouvernement van het hertogdom *Twee-Bruggen*. Hij maakte zich bekend door zijne reizen door bijna alle landen van *Europa*. Hij omhelsde de Catholijke Godsdienst in *Italië*. Zijn geest was van natuur zeer vrolijk; maar een ongelukkig huwelijk, de smarten der jicht, het verlies zijner goederen, welke hij in de weelde der hoven doorgebracht had, vervulden zijnen ouderdom met bitterheid. Hij vond troost in eene door de Godsdienst bekrachtigde wijsbegeerte; de ge-

beurtenissen zijns levens werden voor hem stof tot overweging en nuttige lessen. Toen schreef hij zijne *Gedachten over verschillende onderwerpen met zedekundige overwegingen*, te 's *Gravenhage*, bij VAN DURËN gedrukt, 1754, 2 dl.n in 12.mo BRUZEN DE LA MARTINIÈRE, die deze uitgave bezorgde, verbeterde den stijl derzelve, welke die eens vreemdelings was, hij heeft er eenige platte uitdrukkingen in gelaten, voor welke de lezer door bondige denkbeelden en bevallige trekken wordt schadeloos gesteld. » Men wordt aangenaam verrast, zegt de uitgever, een' beschaafd man met een bevallig voorkomen begaafd, en die al datgene, wat de wereldsche genietingen verleidelijks kunnen hebben, gesmaakt had, eene ernstige bezigheid te zien maken, om diegenen te waarschuwen, die in dezelve een geluk zoeken, hetwelk zij wezenlijk niet geven. Men is voornamelijk gesticht door den diepen eerbied, welken hij voor de Godsdienst aan den dag legt. Men ontdekt eenen wijsgeer, die in den menschelijken geest alle hulpmiddelen zoekt, waarvoor dezelve vatbaar is, maar die, dewijl hij het ontoereikende dier middelen gevoelt, om wezenlijk deugd-

zaam te zijn, niet weifelt om tot bovennatuurlijke hulpmiddelen zijne toevlugt te nemen, en zich niet schaamt om over God, het paradijs, de hel enz. te spreken, even gelijk een zendeling zou doen."

OXFORD (de graaf van). — WALPOLE.

OYSEL. — Zie LOISEL en OUSEL.

OZANAM (JACOBUS), een beroemde wiskundige, in het jaar 1640, te *Bouligneux*, in het vorstendom *Dombes* uit eene oorspronkelijk Joodsche familie geboren, werd door zijnen vader tot den geestelijken staat bestemd. Hij ondernam zijne godgeleerde studie uit gehoorzaamheid; maar, na den dood zijns vaders liet hij dezelve varen uit zucht voor de wiskunde. Deze wetenschap had voor hem altijd veel aantrekkelijks gehad, en reeds in den ouderdom van 15 jaren vervaardigde hij een werk over dat onderwerp, hetwelk in handschrift bleef, maar in hetwelk hij later stukken vond, waardig om in zijne gedrukte werken eene plaats in te nemen. Hij vestigde zich als onderwijzer te *Lyon*, en vormde aldaar eenige goede wiskunstenars. Toen de vader van den kanselier D'A-

GUESSEAU hem naar de hoofdstad beroepen had, werd zijn naam weldra bekend. Hij trad met eene vrouw in den echt, die bijna zonder vermogen was, die hem door haar bescheiden en zachtaardig gelaat getroffen had. Ditschoone uiterlijke bedroeg hem niet; zijne studiën beletten hem niet om met zijne vrouw en kinderen de zuivere en eenvoudige vermaken te smaken, welke aan de namen van man en vader verbonden zijn, vermaken, welke bijna uitsluitend voor burgerlijke familiën be waard zijn. Hij had twaalf kinderen, van welke de meeste stierven, en hij betreurde dezelve als of hij rijk geweest ware. In den ouderdom van 61 jaren, dat is in 1701, verloor hij zijne vrouw, en de oorlog, welke over de Spaansche troonopvolging losbarstte, ontnam hem bijna al zijne kweekelingen. Toen werd hij lid van de academie van wetenschappen, in welke hij de hoedanigheid van *kweekeling* wilde aannemen, welke men, zonder twijfel voornemens was door eenen man van dien ouderdom en van die verdiensten luister bij te zetten. Zijn toestand deed hem zijne natuurlijke opgeruimdheid, noch eene soort van boertèrij niet verliezen, welke hem, daar dezelve in geen deel

gezocht was, buitengemeen verkwikte. Hij overleed in 1717 aan eene beroerte. Een van natuur regtgeaard en eenvoudig hart was bij hem de grondslag tot de godsvrucht geweest. De zijne was niet alleen opregt, dezelve was teeder, en verachtte die kleine oefening niet, welke de Godsdienst veredelt, en die, door eene soort van terugwerking, er het gevoel en den geest mede voeden. Hij wilde in het stuk van Godsdienst nooit meer weten dan het volk. » Het komt, zeide hij dikwijls, den leeraars der *Sorbonne* toe om te redetwisten, den Paus om uitspraak te doen, en den wiskunstenaars om in eene regtstandige lijn naar den Hemel te gaan." Ofschoon zijne studiën over afgetrokkene onderwerpen liepen, schreef hij op eene zeer vloeiende wijze. Zijne werken zijn: 1.° *Dictionnaire etc.* (Een zeer uitgebreid *Woordenboek der wiskunde*), herdrukt in 1691 in 4. to; — 2.° *Cours etc.* (*Handleiding voor de wiskunde*), 5 dl. n in 8. vo, in 1693 in het licht gegeven; — 3.° *Récréations etc.* (*Wis- en natuurkundige uitspanningen*), 1694, 2 dl. n in 8. vo, één belangrijk werk, bij herhaling in 4 dl. n in 4. to herdrukt. De uitgave, in 1778 of in 1790 te *Parijs* in 4 dl. n in 8. vo, in het licht gegeven, is geheel

door MONTUCLA omgewerkt, — 4.° *Méthode etc.* (*Gemakkelijke wijze om land te meten*), ibid 1699 in 12. mo; — 5.° *l'Usage etc.* (*Het gebruik van het kompas van proportie*), in 12. mo; — 6.° *Nouveau etc.* (*Nieuwe beginselen der algebra*), *Amsterdam*, 1702, in 8. vo LEIBNITZ oordeelde dit werk boven de meeste algebraïsche verhandelingen verheven. — 7.° *Geometrie etc.* (*Praktische meetkunde*), in 12. mo De nieuwe meetkunde, dat is, die van het oneindige, van welke men later zulk een uitgebreid gebruik heeft gemaakt, komt in dezelve niet voor, men vindt in dezelve slechts de oude, maar met vele inspanning grondig onderzocht. — 8.° *La perspective etc.* (*De theoretische en praktische vergezigtkunde*), *Amsterdam*, 1711, in 8. vo en 1720 mede in 8. vo; — 9.° *La géographie etc.* (*De aardrijkskunde en de wereldbeschrijving handelende over de sphaer enz.*) *Amsterdam*, 1711 in 8. vo; — 10.° *Nouvelle etc.* (*Nieuwe Driehoeksmeting*), 1699 in 12. mo, nieuwe uitgave, *Parijs*, 1781, in 12. mo, door AUDIERNE, die van het boek van OZANAM een geheel nieuw werk gemaakt heeft, in het licht gegeven enz. Zie de *Memoriën* van NICERON en het woordenboek van CHAUFFEPIÉ. Men

kan ook zijne *Lofrede* door FONTENELLE raadplegen.

* OZANNE (PETRUS), een beroemd scheepsbouwkundige ingenieur, werd den 3 Decem-ber 1737 te *Brest* geboren, en overleed den 10 Februarij 1813 in diezelfde stad. Zijne *Verzameling van sieraden voor de voor- en achtersteven der schepen* is zeer geacht. Hij heeft met zijnen broeder NICOLAAS MARIA, den 12 Januarij 1728, te *Brest* geboren, en den 3 Januarij 1811 te *Parijs* overleden, nieuwe *Gezigten, vergezigten van de voornaamste havens en reeden van het koninkrijk Frankrijk en van deszelfs volkplantingen* in het licht gegeven. men heeft van dezen laatste eene *Verhandeling over de militaire zeemagt*, opgedragen aan den heer DE CHOISEUL, welke 50 platen bevat, de oorlogsschepen en de krijgsverrigtingen, die tot de gevechten en tot den aanval en de verdediging der havens betrekking hebben, voorstel- lende — Men kent van JOANNA FRANCISCA, oudste zuster der beide broeders: 1.º *Une Vue etc.* (*Een gezig van Dieppe*); — 2.º *Une Vue etc.* (*Een gezig van St. Valeri*); — 3.º Een tweede *Vue etc.* (*Gezig van de haven van Livorno*), volgens VERNET; —

4.º *Verscheiden Vues etc.* (*Gezigten op de Fransche volkplantingen*). — Men heeft van hare zuster MARIA JOANNA: 1.º Een eerste *Vue etc.* (*Gezig op de haven van Livorno*), mede volgens VERNET; — 2.º *Le temps etc.* (*Het heldere weder*) volgens denzelfden; — 3.º *Les Relais etc.* (*De Vlaamsche uitspanning en de Vlaamsche pacht-hoeve*) volgens WOUWERMANS. Deze laatste kunstenaar is den 16 Februarij 1786 te *Parijs* overleden. Zie de *Levensbeschrijving* van deze familie aan het hoofd van de *Catalogue d'objets d'arts des cabinets OZANNE et COINX* 1811, in 8.º.

* OZAROWSKI (PETRUS D' ALCANTARA) groot veldheer der Poolsche kroon, werd in 1750 te *Warschuu* geboren. Door *Rusland* omgekocht, toonde hij zich gunstig voor de ontwerpen van dat hof ten opzigten van *Polen*, hij maakte den inval in hetzelfde gemakkelijk, en had veel deel aan het bondgenootschap van *Targowitz* en aan de staats-regeling van 1792. De *Polen*, die in April 1794 opgestaan waren, dreven hunne vijanden terug en plunderden het huis van OZAROWSKI. Hij bewoonde toenmaals het koninklijk kasteel, alwaar eene ern-

stige ziekte hem aan het bed kluisterde. Het koninklijk slot werd aangevallen, OZAROWSKI gevangen genomen en opgesloten, terwijl het volk, uit eigene beweging zijne galg plantte. Men vond onder de papieren van den afgezant ISELSTROM zijne briefwisseling met het Russische kabinet, welke voor de provisioneele regtbank voorgelezen werd, die hem veroordeelde om met verscheiden zijner medeplichtigen opgehangen te worden.

OZEAS. — Zie OSEAS.

* OZERETSKOUSKI (N.), in het jaar 1751 geboren, en den 28 Februarij 1827 overleden, was een van de eerste leden der akademie van wetenschappen van Petersburg, toen dezelve in 1783 werd opgericht. Men heeft van hem: 1.° Eene *Verzameling van Uittreksels*, uit de Russische almanakken van 1775 tot 1793, in 10 deelen. — 2.° *Periodieke verhandelingen over de vorderingen der wetenschappen in Rusland*, van 1804 tot 1810. — 3.° *Beginselen der natuurlijke historie, St. Petersburg*, 1791, 7 deelen. — 4.° *Reis naar de meeren Ladoga en Onega*, ibid. 1792. — 5.° *Beschrijving van de plaatsen tusschen Petersburg en*

Staroï-Rouss gelegen, ibid. 1808. — 6.° *Reis naar het meer Seliguer*, ibid. 1817. — 7.° De *Vertaling* in het Russisch van den raad aan het volk over deszelfs gezondheid, door TISSOT. — 8.° Eene *Vertaling* van SALUSTIUS. — 9.° De *Vertaling* van de algemeene geschiedenis der jagt en der vischvangst, door NOËL. OZERETSKOUSKI, heeft daarenboven medegewerkt aan de *Vertaling* van de natuurlijke historie van BUFFON, *St. Petersburg*, 1801 — 1807, en heeft tot het *Woordenboek van de Russische akademie*, het geheele gedeelte geleverd, hetwelk tot de geneeskunde betrekking heeft.

* OZEROFF (WLADISLAUS ALEXANDROWITSCH), een beroemde Russische treurspeldichter, ridder, lid van verscheiden letterkundige genootschappen, den 29 September 1760, bij Tver geboren, begaf zich onder het corps der adellijke landkadetten, waarbij hij zich door zijne studiën zeer voordeelig onderscheidde. Hij verliet dit gesticht in 1788, en ging met den rang van luitenant naar het leger over, Zijns voorbeeldig gedrag verschaftte hem de eerste gouden medaille. Hij maakte snelle vorderingen, waarna hij met den rang

van generaal-majoor zijn ont-
slag verzocht, en verkreeg
om in burgerlijke betrekkin-
gen te treden, in welke hij
niet minder gelukkig was dan
bij de wapens. Nadat hij in
1808, van alle posten ont-
slagen was, bragt hij zijn le-
ven vreedzaam door in de
beoefening der letteren, tot
dat hij door eene ziekte aan-
getast werd, welke zijne ver-
standelijke vermogens onge-
voelig verzwakte, en aan wel-
ke hij in de maand Novem-
ber 1816 bezweek. Men kan
OZEROFF als de wezenlijke
schepper van het Russische
treurspel beschouwen: of-
schoon de stukken van KHIA-
JENINE en van SOUMOROKOF,
de beste, welke het Russi-
sche tooneel toenmaals bezat,
niet van schoonheden ontbloot
waren, en zich soms zelfs
door verhevene dichtregelen
onderscheidten, waren zij
echter verre af van dien za-
menhang, die eenheid van
handelingen en belang te
hebben, welke de regels van
de dramatische letterkunde
vorderen. OZEROFF, verre van
zich aan de slaafsche navol-

ging te houden, tot welke
zijne voorgangers zich ver-
oordeeld hadden, rigtte een
wezenlijk nationaal tooneel op.
Zijne voornaamste stukken
zijn: 1.º *De dood van OLEG*,
in 5 bedrijven, voor de eer-
ste maal in 1791, te *St. Pe-
tersburg* voorgesteld; — 2.º
OEDIPUS te Athene, in 5
bedrijven, den 23 November
1804, ten tooneele gevoerd;
— 3.º *Fingal*, in 3 bedrij-
ven, den 8 December 1805,
uitgevoerd. — 4.º *Dmitri
Donskoï*, in 5 bedrijven,
den 14 Mei 1809 gespeeld.
OZEROFF, heeft ook eenige
Lierdichten vervaardigd en
een gedeelte van de *Brieven
van COLARDEAU*, vertaald.
De volledige werken van de-
zen dichter, voorafgegaan van
eene *Beschrijving van zijn
leven en zijne werken*, is
door den prins VIASEMSKII,
in het licht gegeven, *St.
Petersburg*, 1818.

OZIAS. — Zie AZARIAS.

OZUN-ASEMBEC. — Zie U-
SUN CASSAN.

P.

PAAITS (ADRIAAN), PAETIUS of PATIUS, raad en vroedschap der stad *Rotterdam*, bezat begaafdheden voor de onderhandelingen, waarvan hij bewijzen gaf in *Spanje*, werwaarts hij in 1673, door de Algemeene Staten gezonden werd. BAYLE, zwaait hem eenen grooten lof toe; hij noemt hem een' grooten wijsgeer, een' grooten godgeleerde, grooten regtsgeleerde, enz. Degene, die de voortbrengsels van PAATS gelezen hebben, zijn geenszins gezind om BAYLE, op zijn woord te gelooven; zij zijn over deze lofspraken niet verwonderd als zij weten, dat PAATS de doorluchtige school van BAYLE en JURIEU gesticht had, en dat deze zelfde PAATS, even als BAYLE, een' ijverige voorstander van de zoogenaamde verdraagzaamheid was. Hij overleed in 1685, in den ouderdom van 85 jaren. Men heeft van hem eenen *Brief*, die in 1685, in het licht verscheen, *over de laatste onlusten in Engeland, in welken over de verdraagzaamheid*

gesproken wordt van hen, die de heerschende Godsdienst niet zijn toegedaan. Er is noch juistheid, noch bondigheid in de redevoeringen van PAATS, en de ontleding welke BAYLE, aan dezelfde gegeven heeft, (in de *Nouv. de la Rep. des Lett.* 1685, blz. 1082) is voldoende, om er de zwakheid van aan te toonen. Men vindt ook verscheiden zijner *Brieven*, in de verzameling, getiteld: *Præstantium ac eruditorum epistolæ. Amsterdam, 1704, in fol.*

PAAUW of PAUW (PETRUS), in 1564, te *Amsterdam* geboren, oefende met vrucht de geneeskunde uit. Zijn roem deed hem in 1589, tot eenen leerstoel in de geneeskunde te *Leijden* benoemen, en na zich in de praktijk van zijne kunst onderscheiden te hebben, overleed hij in 1617. Zijne werken handelen over de ontleed- en kruidkunde. De verhandelingen, welke hij in het licht gegeven heeft, naauwkeuriger dan die, welke tot dus verre verschenen waren, zijn

door die, welke later in het licht gekomen zijn, overtroffen. Men stelt dezelve echter nog op prijs. De voornaamste zijn: 1.º Een *Commentarium* op VESALUS, in het Latijn, *Leijden*, 1616, in 4.to — 2.º Eene *Verhandeling over de Pest*, in het Latijn, *Leijden*, 1636, in 12.mo — 3.º *Hortus Lugduno-Batavus*, 1629, in 8.vo — 4.º *Anatomicæ observationes*, *Koppenhagen*, 1657, in 8.vo

PAC. (GABRIËL DU) — Zie BELLEGARDE.

PACÆUS. — Zie PACZ en PAS.

* PACARAU (PETRUS), constitutionneel bisschop der *Gironde*, in 1716, te *Bordeaux* geboren, volbragt zijne studiën met roem, en maakte zich niet alleen met het Latijn en Grieksch, maar ook met het Hebreeuwsch, Syrisch, Engelsch, Italiaansch en Spaansch gemeenzaam bekend. Hij omhelsde den geestelijken staat, wijdde zich aan de predikdienst toe, en de roem, welchen hij verwierf, verschafte hem een kanonikaat, in de hoofdkerk zijner geboorteplaats. Toen de omwenteling uitbarstte, juichte PACARAU de veranderingen toe, welke dezelve

moest te weeg brengen, en legde den eed af op de burgerlijke constitutie der geestelijkheid. De 14 Maart 1791, tot constitutionneel bisschop van *Bordeaux* benoemd, heeft hij dien stoel bekleed tot aan zijnen dood, den 5 September 1797 voorgevallen. Men heeft van hem: 1.º Verscheiden *Verhandelingen* ter verdediging van zijn kapittel. — 2.º *Overwegingen over den van de Geestelijkheid gevorderden eed en Aanmerkingen op den woeker*. Hij heeft ook *Kerstedieren* vervaardigd, welchen men alle jaren in de *St. Andreas-kerk* van *Bordeaux*, onder de middernachts-Mis., zong.

PACATIANUS (TITUS CLAUDIUS MARCIUS), stond op het einde der regering van keizer PHILIPPUS, in het zuiden van *Gallië* op; maar hij werd in het jaar 249, door de troepen, welke DECICIUS tot het rijksgebied hadden verheven, verslagen en ten dood gebragt. Deze overweldiger is enkel bekend, door de Latijnsche gedenkenpenningen, welke men van hem vindt. Pater CHAMILLART, bragt den eersten van dien prins bekenden gedenkenpenning van eene reis mede.

PACATUS. — Zie LATINUS.

PACAUD (PETRUS), priester van het oratorium, in *Bretagne* geboren, in 1760 overleden, verwierf eenen grooten roem, door zijne kanselwelsprekendheid. Men heeft van hem *Leerreden over godsdienstige onderwerpen*, 3 deelen, in 12. mo 1745: dezelve werden aanvankelijk goedgekeurd, maar later meende men in dezelve Janseniste stellingen te ontdekken, en de regering stond er de verspreiding niet van toe, dan na er vijf en dertig verbeter-blaadjes in te hebben doen plaats. Deze zaak wordt in hare bijzonderheden in de *Nouvelles Ecclésiastiques*, van den 26 Junij 1745, ontwikkeld.

* PACCA (BARTHOLOMEËS), bisschop van *Frascati*, kardinaal-kamerling en secretaaris van staat, den 16 December 1756, te *Benevento* geboren, werd eerst voor de pleitzaal bestemd. Maar na zeer goede studiën in zijne geboorteplaats volbragt te hebben, omhelsde hij den geestelijken staat en werd, nog jong zijnde, tot de voornaamste waardigheden der Kerk verheven. In 1801, door PIUS VII, met het Romeinsche purper versierd, werd hij kort daarna tot pro-secretaaris van staat beneemd. In de geschillen

van den H. Stoel met BONAPARTE, legde hij eene groote standvastigheid aan den dag en gaf bewijzen van eene onbegrensde trouw, voor den persoon des Opperpriesters. Den 6 September 1808, werd de kardinaal PACCA in hechtenis genomen, onder voorwendsel, dat hij eenen opstand tegen de Franschen had trachten te verwekken. De generaal MIOLLIS, had dadelijk bevel gegeven, hem naar *Benevento* te geleiden; maar de Paus verwierf, om hem als gevangene bij zich te houden. Hij bleef in dezen toestand tot den 6 Julij 1809, het tijdstip, op hetwelk hij PIUS VII, vrijwillig naar *Frankrijk* volgde; maar te *Grenoble* aangekomen zijnde, werd hij van den Opperpriester gescheiden, en in eene vesting opgesloten, waarin hij twee en een half jaar gevangen gehouden werd. PACCA, werd nog aan allerlei beproevingen blootgesteld, tot op den oogenblik, op welken *Europa*, zich van het juk van NAPOLEON bevrijd zag. In 1814, in zijne waardigheden hersteld, had hij de teugels des beheers weder in handen genomen, toen hem, gedurende de honderd dagen, de aannadering der troepen van MURAT, ten tweedenmale noodzaakte, *Rome* te verlaten. Alvorens zich van het-

zelve te verwijderen, stelde hij eenen raad aan, welke met het beheer der regerings-aangelegenheden, gedurende de afwezigheid van den Opperpriester belast bleef. De kardinaal hield een kort verblijf te *Genua*, van waar hij in *Rome* terugkwam, en voortging met de Pausselijke Staten te beheeren. In 1816, werd hij benoemd tot lid van de congregatie, ingesteld om betrekkingen met *Sina* te onderhouden, en op het einde van Maart van dat zelfde jaar, zond hem de Paus in eene buitengewone zending naar *Weenen*. Te gelijkertijd nam *PACCA*, een werkelijk deel aan de werken van de congregatie, belast, om een nieuw plan van studiën voor de hoogeschoolen voortstellen, en om de steden aan te wijzen waar de opvoedingshuizen zouden opgericht worden. In 1817, werd hij gouverneur van *Rome*, en in 1819, lid van de commissie, belast om den staat der geldmiddelen van den *Kerkelijken staat* te onderzoeken. In 1821, tot het vereenigd bisdom van *Porto* en *Rufica* benoemd, leefde hij sedert dien tijd van de zaken verwijderd. Hij is in de maand April 1832, te *Rome* overleden. Men heeft in het begin van 1833, *Gedenkschriften* van den kar-

dinaal *PACCA* in het licht gegeven, welke verdienen beoefend te worden; zij zijn door den abt *JAMET* uit het Italiaansch in het Fransch vertaald, 2 deelen in 8.ºº. [Ook bezitten wij eene Nederduitsche vertaling van dat belangrijk werk door *H. HOLTERTMAN*, *Utrecht*, 1837, 2 deelen in 8.ºº].

PACCORI (*AMBROSIUS*), uit onbekende ouders te *Céaucé*, in het Fransche *Orne*-departement, geboren, werd principaal van het collegie dier stad. Zijne hardvochtige en gestrengte inborst haalde hem onaangenaamheden op den hals, welke hem noodzaakten om zich naar *Anjou* te begeven. Kort daarna belastte hem de kardinaal *DE COISLIN*, bisschop van *Orleans*, met zijn klein seminarie van *Meung*. Na den dood van den prelaat, zag hij zich genoodzaakt, ter oorzake van zijne tegenkanting tegen de besluiten der Kerk, dat diocees te verlaten, eene tegenkanting welke de regtzinnigheid van den prelaat, die hem had aangesteld, eenigzins in verdenking bragt; maar men beweert dat *PACCORI*, hem zijne gevoelens had weten te verbergen. Hij kwam daarop te *Parijs*, alwaar hij in 1730, in den ouderdom van omtrent 81 jaren overleed. Volgens

een zeer algemeen gebruik onder de aanhangelingen van den bisschop van *Iperen*, wilde hij, ofschoon hij tot het diaconaat verheven was, de priesterwijding niet ontvangen. Men heeft van hem een aantal stichtelijke werken. De voornaamste zijn: 1.° *Avis etc. (Heilsame raadgevingen aan de ouders om hunne kinderen wel op te voeden)*; — 2.° *Entretiens etc. (Zamenspraken over het vieren der Zon- en Feestdagen)*; — 3.° *Règles etc. (Christelijke regels om al zijne daden heiliglijk te verrigten)*; — 4.° *Journée Chrétiennne (Christelijk dagwerk)* hetwelk men niet moet verwarren met het *Journée du Chrétien (Dagwerk des Christens)*, een uitmuntend gebedenboek; — 5.° *Regrets de l'abus du pater (Leed-gevoel over het misbruik van het gebed des Heeren)*; — 6.° *Pensées etc. (Christelijke gedachten)*; — 7.° Eene vermeederde uitgave van de *uitgezochte geschiedenissen*, en eene nieuwe uitgave van de *Epistels en Evangelien* 4 deelen enz. Deze werken maakten veel opgang onder de aanhangers dier partij, ofschoon dezelve in eenen lastigen en langwijligen stijl geschreven zijn.

* PACHE (JOANNES - NICO-

LAAS), minister van oorlog, en burgemeester van *Parijs*, onder de republiek, was van Zwitserschen oorsprong en de zoon van eenen portier van den maarschalk DE CASTRIES. Hij ontving eene vrij beschaafde opvoeding, en toen hij zijne studiën volbragt had, werd hij onderwijzer van de kinderen des maarschalks in wiens dienst zijn vader stond. Door de bescherming van den hertog DE CASTRIES, verkreeg hij vervolgens den post van algemeen sècretaris bij het ministerie van marine. Hij werd vervolgens intendant der koninklijke marine te *Toulon*, algemeen bezorger van de levensmiddelen ter zee, en eindelijk tegenboekhouder van het huis des konings, en van verschillende uitgaven onder NECKER. Maar daar PACHE weldra aan zijne zucht voor de onafhankelijkheid het oor leende, stond hij den koning de gunstbrieven zijner jaarwedde ten bedrage van elf duizend franken af, en begaf zich naar *Zwitserland*. Hij was gehuwd en had zich in dat gewest gevestigd, toen de omwenteling hem naar *Parijs* terug riep. Hij deed zich opmerken door de overdrevenheid zijner democratische grondbeginselen en door eene soort van zelfverloochening, welke alle denkbeeld

van heerschezucht scheen uit te sluiten, en hij verwierf alzoo eenen grooten invloed bij de gemeenebestgezinde partij. Hij verbond zich met BRISSOT en met ROLAND, toenmaals minister van binnenlandsche zaken, die hem, wjl hij, onder het gewigt en de menigvuldigheid der werkzaamheden gebukt ging, op zijne bureaux gebruikte; maar PACHE wilde, om zijne onafhankelijkheid te bewaren, geenerlei titels of bezoldigingen ontvangen. Hij ging vervolgens, met toestemming van ROLAND, in de bureaux van SERVAN, minister van oorlog, die aan zijnen ambtgenoot om hem verzocht had, over. Toen SERVAN in 1792 afgetreden was, werd PACHE benoemd, om hem op te volgen, en wel op de aanbeveling, welke ROLAND van hem gegeven had, die in zijnen beschermeling eenen steun meende te vinden. Zijn beheer, op hetwelk VINCENT, RONSIN, MEUSNIER en eenige andere Jacobijnen, allen verstoorders der bestaande orde, eenen even zoo geweldigen als ongeregelden invloed uitoefenden, was, volgens MERCIER, voor *Frankrijk* noodlottiger dan een vijandelijk leger. Ofschoon hij met een hervormings-liefde bezielde scheen,

verweet men hem eene menigte knevelarijen en de verkwistingen, welke in zijne bureaux plaats hadden. Door de Girondijnen aangeklaagd, werd hij door MARAT verdedigd; maar op het verslag van BARRERE (2 Februarij 1793), werd hij vervangen. Den 15 Februarij daaropvolgende, werd PACHE in de *primaire* vergaderingen tot maire van *Parijs* benoemd, en den 28 Maart kwam hij de aandacht der vergadering vestigen op de heerschezucht en het gebrek aan burgerliefde van eenige veldheeren. Den 15 April kwam hij andermaal aan het hoofd eener bezending vragen dat BRISSOT, zijn eerste beschermer, ende andere aanvoorders van zijne partij, uit de vergadering gebannen werden; eindelijk wordt hij als een der voornaamste bewerkers van de omwenteling van den 31 Mei beschouwd, ofschoon hij in al zijne verslagen niet opgehouden heeft der vergadering te betuigen, dat dezelve geenen opstand te duchten had: dit is zeker, dat hij geenerlei maatregelen nam, om de leden van de nationale vertegenwoordiging te beschermen; en tijdens het proces voor de revolutionaire regtbank der verbannen afgevaardigden kwam hij tegen hen getuigen en beschuldigde

hen van de republiek te hebben willen federaliseren. In het begin van Junij, werd hij door de vergadering van het algemeen welzijn belast, om den jongen **LODEWIJK XVII** van de koningin, zijne moeder te scheiden, en **ARTHUR DILLON** en anderen zamenzweersders in hechtenis te doen nemen. Op dit tijdstip waren de Jacobijnen, die den 31 Mei de overwinning hadden behaald, in verschillende partijen verdeeld: **PACHE** hoorde tot die der *Cordeliers*. Bij de zamenspanning van **HEBERT**, welke den val dier partij na zich sleepte, werd hij echter niet begrepen in den *coup d'état*, die de gemeente trof; **ROBESPIERRE**, die op hem niet konde rekenen, liet hem vervangen, en beval vervolgens, hem in hechtenis te nemen. Deze eerste vervolgingen bleven zonder uitwerkselen, hij verkreeg zijne vrijheid weder na den 9 Thermidor. Hij werd ook beschuldigd, van deel genomen te hebben aan de bewegingen, welke in April en Mei 1795 plaats hadden; maar hij werd door de regtbank van het *Fr. Eure-dep.*, voor welke hij betrokken was, vrijgesproken. Onder het directorium, beschuldigde hem het *Journal officiel* weder bij gelegenheid van de zamenzweering van **BABEUF**, van

heimelijk den opstand aan te stoken; hij regtvaardigde zich door drie verdedigende *Memoriën*, en daarna begaf hij zich naar een landgoed, hetwelk hij te *Thym-le-Moutiers*, in het *Fr. dep.* der *Ardennes*, bezat, alwaar hij onbekend leefde, en zijne onrustige loopbaan, op het einde van 1823, vreedzaam ten einde bragt. Hij had eenige jaren te voren een groot gedeelte zijne verstandelijke vermogens verloren. **Mevrouw ROLAND**, die hem wel gekend heeft, en die veel tot zijne verheffing had bijgedragen, schildert hem in hare *Gedenkschriften* als eenen huichelaar af, en haalt verscheiden trekken van on dankbaarheid van hem aan. Zij voegt er bij, dat hij geen stijl had, en dat, indien men hem eenen brief teschrijven gaf, men zeker was, denzelven dor en plat te bekomen. **PACHE** had zich verscheiden jaren met een groot werk over de bovennatuurkunde bezig gehouden, hetwelk onvolledig is gebleven, en in hetwelk men verzekert, dat hij openlijk de godverzaking predikt. Dit werk is in handschrift gebleven, in de handen van zijnen zoon, hoofd-officier der artillerie.

PACHECO (**JOANNES DE**), markgraaf van *Villena*, groot-

meester der St. JAKOBS-orde, was minister van koning HENDRIK IV, van *Kastilië*, en had deel aan de omwentelingen, welke onder de regering van dien zwakken en goddeloozen vorst plaats hadden (zie zijn artikel). Hij overleed den 11 October 1474.

* PACHO (JOANNES-RAYMUNDUS), werd den 3 Januarij 1794, te *Nice*, in het oude departement der *Zee-Alpen* geboren. In zijne prilste jeugd reeds ouderloos, werd hij door zijnen voogd in het collegie van *Tournon* geplaatst, alwaar hij gedurende zeven jaren studeerde. Uit smaak legde hij zich op de teeken- en kruidkunde toe. In 1814, verliet hij het collegie, en begaf zich naar *Nice*, om zich aldaar in het bezit van zijn vaderlijk erfdeel te stellen; hij bezocht *Italië*, verbleef eenigen tijd te *Turin*, en kwam in 1816, te *Parijs*. Terwijl hij zijne studien voortzette, legde hij zich bij voorkeur op de teekenkunde toe, zonder daarom de kruidkunde te veronachtzamen, tot welke eene soort van voorliefde hem medesleepte. De wijze van ISABEY behaagde hem, en hij trachtte dien meester na te volgen. Hij verliet *Parijs* eerst in 1818, om zich naar *Alexandrië* in

Egypte te begeven, alwaar zijn oudste broeder zich gevestigd had. Hij hoopte aldaar de toepassing zijner kundigheden te maken, en den noodigen steun te vinden, om in dat gewest nasporingen te doen; maar toen hij na verloop van een jaar, alle hoop verloren had om te slagen, kwam hij te *Parijs* terug, en hield zich aldaar tot op het einde van 1820 bezig, om nu eens portretten te schilderen, dan weder verschillende artikels voor letterkundige tijdschriften te vervaardigen. Toen stelde hij eene tweede poging in het werk om naar *Egypte* terug te keeren, en in het binnenland van dat werelddeel te reizen. Na een jaar in werkeloosheid te hebben doorgebracht, verkreeg hij eindelijk van den heer JUMEL, opziener van eene aan den onderkoning behorende fabriek, de noodige hulpmiddelen om *Beneden-Egypte*, te bezoeken. Hij doorkruiste hetzelfde gedurende bijna een jaar, terwijl hij schetsen van de gedenkteekenen vervaardigde en planten verzamelde, die van eenig belang waren. Een onverwacht voorval verijdelde andermaal de hoop en de ontwerpen van PACHO. In 1823 overleed de heer JUMEL, en PACHO zag

zich genoodzaakt, om zijne wetenschappelijke reistogten geheel en al te staken. Aan de ledigheid ter prooi, van alle geregelde bezigheid verstoken, door de behoefte om werkzaam te zijn verslonden, gevoelde hij zich gedrukt door de kwellung der verving. Hij werd er door den heer CELESTIN GUYFFUENET, een Zwitser, bestuurder van eene aan den onder-koning behoorende fabriek, aan onttrokken, daar deze hem het middel verschafte, om eene reis in de *Oasen* te ondernemen, en die door *Neder-Egypte*, ten einde te brengen. Na gedurende een jaar onafgebroken gereisd te hebben, kwam PACHO, in *Cairo* terug, met verlangen om in *Cyrenaïca*, nasporingen te maken. De inwoners der *Oasis* van *Syonah*, hadden verzekerd van in *Cyrenaïca* en *Marmarica*, verscheiden fraaije gedenkstukken te hebben gezien; het besluit van PACHO werd beslist, door de aankomst van het programma van het aardrijkskundig genootschap. De heer HENDRIK SALT, algemeen consul van *Engeland*, had hetzelfde van den voorzitter der centrale commissie ontvangen; hij gaf het aan den jeugdigen reiziger, die, ondanks al de gevaren, welke men hem deed opmerken,

onverzettelijk bij zijn besluit bleef. Hij vertrok in November 1824, met den heer MULDER, eenen jongen kenner der Oostersche talen van *Alexandrië*, en kwam in de maand Julij daaropvolgende, in *Cairo* terug, na in zijne onderneming gelukkiglijk en volkomen geslaagd te zijn. Hij begaf zich onverwijld naar *Parijs*, ten einde den uitslag zijner reis bekend te maken: het aardrijkskundig genootschap liet zijne bouwstoffen onderzoeken, het instituut nam kennis van dezelve, en hem viel de kroon ten deel, welke hij door zijnen moed en door zijne volharding zoo zeer verdiend had. Het verslag van den heer MALTEBRUN ontwikkelt de verdiensten zijner waarnemingen, de bekwaamheid en scherpzinnigheid, welke hij aan den dag heeft gelegd, even gelijk de uitgave van het, thans geheel volledige werk, zijne begaafdheid in de kunst om te schrijven bewijst. PACHO voedde zich gaarne met groote voorbeelden; zijne levendige en opgewondene verbeeldingskracht, veroorloofde hem niet, om de tooneelen der voorvallen, aan welke hij deel genomen had, op eene koude wijze te boekstaven; alles ontvlamde zich onder zijne pen, en, behoudens eenige afwijkingen, kan

men niet ontkennen, dat hij aan zijnen stijl, volgens den aard des onderwerps leven, sierlijkheid en zelfs aan de eenvoudige lotgevallen van het gewone leven, belangstelling wist bij te zetten; zijne schilderingen der zeden zijn geestig en bevallig; men heeft echter gevonden, dat het gevoel soms door eene zekere gedwongenheid verdoofd wordt. PACHO, is in Februarij 1829 overleden. Hij heeft nagelaten: *Rélation etc.* (*Verhaal van eene reis in Marmarica, Cyrenaïca en de Oasis van Audjelak en de Maradeh*), Parijs, DIDOT, 1827 — 29, groot in 4.to en atlas in fol., bevattende 100 platen en aardrijkskundige kaarten. Het laatste werk, aan hetwelk hij de hand heeft gelegd, is een *Tafereel der oude en nieuwe nomadenstammen*. De fragmenten, welke hij in het licht heeft gegeven, stellen in staat, om over het belang van een dussdanig werk te oordeelen. Het onderwerp is veel omvattend, maar zeer wel gekozen. Dit werk heeft nog niet het licht gezien.

PACHOMUS. — Zie PACOMUS.

PACHORUS. — Zie PACORUS.

PACHYMERUS (GEORGIUS), een beroemd geschiedschrijver en een der eersten, die zich met de *Bizantijsche Geschiedenis* hebben bezig gehouden, werd in 1242, te Nicea geboren, en onderscheidde zich vroegtijdig door zijne bekwaamheden. MICHAËL PALEOLOGUS, nam hem mede naar *Konstantinopel*, toen hij die stad op de Franschen heroverde. Hij geraakte tot de eerste waardigheden van Kerk en staat, en overleed in het jaar 1310. Er bestaat van hem eene *Geschiedenis van het Oosten*, welke met het jaar 1258 begint en met 1308 eindigt. Dit werk wordt gezocht. De schrijver is niet alleen getuige geweest van de zaken, over welke hij spreekt; maar hij heeft in dezelve ook grootelijks deel gehad. Zijn stijl, is wel is waar, duister, onbeschaafd en vol uitweidingen; maar hij is opregter dan de overige Grieksche geschiedschrijvers. Zijn werk is een vervolg van de geschiedenis van het *Oosten*, door ACROPOLITUS. Pater POUSSINES, een Jesuit, gaf hetzelfde in 1666 en in 1669, in 2 dl.ⁿ in fol. te Rome, in het licht, met eene vertaling in het Latijn en geleerde aanmerkingen. De voorzitter COUSIN, heeft het

zelve ook in het Fransch vertaald. Eenigen houden hem voor den schrijver van eene *Omschrijving* der werken, ten onregte aan den H. DIONYSIUS *den Areopagiter*, toegeschreven. Pater CORDIER, heeft hetzelfde met de ophelderende *Aanmerkingen van den H. MAXIMUS* opgenomen; in de uitgave, welke hij van den H. DIONYSIUS, gegeven heeft. Men vindt in de verzameling van ALLATIUS, *Rome*, 1651 en 1659, een deel in 4.to, eene *Verhandeling over den uitgang van den H. Geest, uit den Vader en den Zoon*, door PACHYMERE, die, ofschoon een scheurmaker, zegt, dat de H. Geest, van den Vader en den Zoon voortkomt. PACHYMERUS, vormde vele kweekelingen onder welke men MANUËL PHILE noemt.

PACIANUS (*Heilige*), bisschop van *Barcelona*, bloeide onder de regering van keizer VALENS. Hij overleed in het jaar 390, onder die van THEODOSIUS, na zijne kudde heiliglijk bestuurd en zich door zijne deugden, kunde en welsprekendheid, onderscheiden te hebben. Hij heeft nagelaten: 1.º Drie *Brieven*, aan den Donatist SYMPHRONIANUS, in de eerste van welke men deze zoo bekende woorden vindt:

CHRISTEN is mijn naam, en CATHOLIK mijn toenaam. — 2.º Eene *Vermaning tot de boetvaardigheid.* — 3.º Eene *Verhandeling over het Doopsel.* Zijn Latijn is zuiver en sierlijk, zijne redeneringen juist, zijne gedachten edel. De schrijver weet te gelijktijd de deugd in te boezemen, en van de ondeugd af te schrikken. Zijne werken zijn door JOANNES DU TILLET, te *Parijs*, in 1538, in 4.to in het licht gegeven. Men vindt dezelve ook in de *Bibliotheek der Kerkvaders*, en in het tweede dl. der *Kerkvergaderingen van Spanje*, door den kardinaal D'AGUIRE, *Rome*, 1694. De H. PACIANUS was, alvorens zich aan de kerkdienst te verbinden, gehuwd geweest, en had eenen zoon verwekt, DEXTER genaamd, (zie dat art.)

* PACIAUDI (PAULUS-MARIA), een werkzaam onheidskundige, lid van de meeste letterkundige genootschappen van *Italië*, *Frankrijk* en *Duitschland*, werd in 1710, te *Turin* geboren. Hij omhelsde den Religieuzen stand, en begaf zich in 1730 in de Theatijner orde. Hoogleeraar in de wijsbegeerte te *Genua* geworden zijnde, was hij een der eersten, die het stelsel van NEWTON in *Italië* verklaarden. Tot andere be-

trekkingen geroepen, nam hij gedurende tien jaren in de *Venetiaansche Staten* en in *Lombardijë*, met roem de bediening des kansels waar, werd tot de voornaamste waardigheden zijner orde bevorderd en eindelijk in 1761, tot bibliothekaris van don PHILIPPUS, hertog van *Parma*, benoemd. Verscheiden geleerde genootschappen, namen hem in hun midden op, ook was hij correspondent van die der opschriften en fraaije letteren van *Parijs*. Pater PACIAUDI, wiens gezondheid door zijne onafgebrokene werkzaamheden verzwakt was, overleed den 2 Februarij 1785, aan eenen aanval van beroerte. De heer DACIER, blijvend secretaris der akademie van opschriften en fraaije letteren, droeg zijne *Lofrede* voor in de vergadering van den 25 April 1785. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *De Sacris Christianorum balnearis, Rome*, 2.° uitg. 1758, in 4.to — 2.° *De athletarum cubistesi in palæstra Græcorum commentarius, Rome*, 1756. — 3.° *Monumenta Peloponesiaca*, ibid 1761, 2 dl.ⁿ in 4.to, met pl. — 4.° *Memorie de gran maëstri dell' ordine gerosolimitano, Parma*, 1780, 3 dl.ⁿ in 4.to, met platen. Deze drie deelen bevatten de

levenschrijvingen der stichters en der tien eerste grootmeesters van de orde van *Malta*, van welke pater PACIAUDI geschiedschrijver was. — 5.° *De libris eroticis antiquorum*. Deze geleerde verhandeling, eerst in de uitgave van LONGUS DE BODONI opgenomen, is in 1803, in 8.vo te *Leipzig*, in het licht verschenen, met platen. — 6.° *Brieven aan den graaf DE CAYLUS, Parijs*, 1802, in 8.vo, met eene *Levensbeschrijving* van pater PACIAUDI, door SERIEYS. Dezelve bevatten letterkundige bijzonderheden, breedvoerige beschrijvingen van verschillende gedenkstukken der oudheid en eenige pntdichten tegen de Jesuiten, welke de theatijner niet beminde. Men heeft nog andere geschriften van pater PACIAUDI, van welke men de lijst vindt, in de *Letterkundige geschiedenis der theatijnen*, door pater VEZZOSI.

PACIFICUS-MAXIMUS, in het het jaar 1400, te *Ascoli*, uit eene adellijke familie geboren, leefde eene eeuw. Zijne Latijnsche dichtstukken, zijn gedrukt onder den titel van: *Hecatelegium, sive Elegiæ nonnullæ jocosæ et festivæ, laudes summorum virorum, urbium et locorum*;

*invective in quosdam; laudes patricæ Esculanæ et alia quædam jucunda et docta, Florence, 1489, in 4to, eene zeer zeldzame uitgave, in 1523, in 8.vo te Bologna, herdrukt; en met zijne overige werken, Parma, 1691, in 4.to Men heeft uit deze laatste uitgave, de onzedelijke gedichten weggelaten. De schandelijke ziekte wordt in zijne dichtstukken zoo nadrukkelijk beschreven, dat men er niet aan kan twijfelen, dat dit vergif, *Europa*, besmet hebbe, vóór de ontdekking van *Amerika*, door CHRISTOPHORUS COLUMBUS, in 1493, wjl onze schrijver er in zijn in 1489, gedrukt werk gewag van maakt (zie ASTRUC). PACIFICUS heeft veel tegen POLITIANUS geschreven, en eene uitgave van het dichtstuk *LUCRETIA*, in het licht gegeven. Deze schrijver overleed te *Fano*.*

* PACIFIQUE DE PROVINS (Pater), een capucijner-zending, van wien men geloofst, dat zijne geboorteplaats, diegene is, van welke hij den naam droeg, werd in 1622, naar den *Levant* gezonden. Na verscheiden gewesten doorkruist te hebben, kwam hij in *Italië* terug, hetwelk hij weldra weder verliet om zich naar *Aleppo* te begeven, van waar

hij zich met twee religieuzen van zijne orde, naar *Perzië* begaf. CHAN-ABBA ontving hem met onderscheiding, en stond hem toe, te *Ispahan* een klooster op te rigten en een ander te *Bagdad*. Vóór zijnen terugtocht naar *Frankryk*, ontving hij brieven voor LODEWIJK XIII, welke hij dien vorst in de legerplaats van *Alais* ter hand stelde. Pater PACIFIQUE, werd vervolgens naar de Fransche *Antillische Eilanden*, als prefect der zendingen van zijne orde in *Amerika*, gezonden, daarna kwam hij te *Parijs* terug, alwaar hij in 1653 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Lettre etc. (Brief over den gewelddadigen dood van den grooten Turk, keizer van Konstantinopel)*, *Parijs*, 1622, in 12.mo De schrijver verhaalt den moord van OSMAN II. — 2.º *Voyage etc. (Reis van Perzië, bevattende de bijzondere aanmerkingen over het heilige Land en van het testament van MAHOMED)*, *Parijs*, 1631, in 4.to, *ibid*, 1642, in 12.mo De beschrijving van de heilige plaatsen, beslaat het grootste deel van het boek. — 3.º *Relation etc. (Verhaal of beschrijving der Eilanden St. Christoffel en Guadeloupe)*, *ibid*, 1648, in 12.mo De *Bibliotheek der Capucijnen* kent hem ook

toe een *Verdedigſchrift* van RAIMOND LULLE, *Parijs*, 1645, in 12,mo

PACIUS (JULIUS), ridder van den H. MARCUS, in 1550, te *Vicence* geboren, vervaardigde in den ouderdom van 13 jaren, eene *Verhandeling over de rekenkunde*. Toen hem zijne onrustige inborst, en meer nog zijne gehechtheid aan de dwalingen van LUTHER, met zijnen bisschop in oneenigheid had gebracht, verliet hij zijne geboorteplaats, onderwees de wijsbegeerte te *Heidelberg*, en de regten in eene menigte steden, welke zijne natuurlijke ligtzinnigheid hem na elkander deed verlaten. Men heeft van hem een aantal werken over de regten. De voornaamste zijn: 1.° *De Contractibus*, in fol. — 2.° *Epitome juris* in fol. — 3.° *De jure maris Adriatici*, *Frankfort*, 1669, in 8.vo — 4.° *In Decretales libri V*, in 8.vo. PACIUS, overleed in 1635, in zijne dwalingen te *Valence*. PEIRESC, die zijn leerling was geweest, deed vruchteloze pogingen om hem tot de Catholijke Kerk terug te brengen.

PACOMUS (*Heilige*), in het jaar 292, in *Oppert-Thebaïs*, uit afgodische ouders gebo-

ren, voerde de wapens reeds in den ouderdom van 20 jaren. De deugden der Christenen troffen hem, en zoodra de oorlog geëindigd was, ontving hij het heilige Doopsel. Er bevond zich toenmaals in *Thebaïs*, een heilige kluizenaar PALEMON genaamd, onder wiens opzigt hij zich stelde. De leerling maakte onder dezen uitmuntenden meester, zulke snelle vorderingen in de deugd, dat hij zelf overste van het klooster van *Tabenne*, aan den oever des *Nijls*, werd. Het gerucht zijner gestrenge levenswijze en zijner kundigheden werd alom verspreid: de kluizenaars snelden in een groot getal tot hem. *Oppert-Thebaïs*, was weldra met kloosters bezet, die dezen heiligen man voor hunnen stichter erkenden. Zijne leerlingen waren in verschillende huizen, door dertig tot veertig monniken bewoond, verspreid. Er waren zoo vele huizen noodig, om een klooster te vormen, zoodat elk gesticht, van 12 tot 1600 kloosterlingen bevatte. Zij vergaderden alle Zondagen in het algemeene oratorium aller kloosters. Elk klooster had eenen abt, elk huis eenen overste, en elk tiental monniken, eenen deken. Alle deze verschillende leden er-

kenden een zelfde hoofd en vergaderden met hem, somwijlen ten getale van 5,000, om het paaschfeest te vieren. De zuster van den H. PACOMUS, door de voorbeelden van haren broeder getroffen, stichtte zelve een meisjes-klooster aan de andere zijde van den *Nijl*, hetwelk volgens den regel, door haren broeder, aan zijne monniken gegeven, bestuurd werd. De heilige kluzenaar, door eene besmettende kwaal, aangetast, overleed in 348. Er bestaat van hem: 1.° Een *Regel*, van welken de H. HIERONYMUS eene vertaling in het Latijn heeft gegeven, welke wij nog bezitten; — 2.° Elf *Brieven*, gedrukt in de verzameling van BENEDICTUS ANIANE. Een oude Grieksche schrijver heeft het *Leven* van dezen beroemden aartsvader beschreven: DEONYSIUS LE PETIT, heeft hetzelfde in het Latijn vertaald, en ARNOLD D'ANDILLY heeft het in het Fransch overgebracht. Men vindt dezelve onder die der *Kerkvaders van de woestijn*.

PACONIUS (AGRIPPINUS), Romeinsch senator, onder NERO, in de ongenade van SORANUS en van TRABEA gewikkeld, was een Stoïsch wijsgeer, die eene, aan zijne secte eigene, gemaakte onverschil-

ligheid aan den dag legde. Toen men hem te kennen gaf, dat de senaat hem uit *Italië* verbannen, doch hem zijne goederen gelaten had, zeide hij koelbloedig: *Wel-aan, laat ons te Aricia gaan eten.* — TIBERIUS had zijnen vader MARCUS PACONIUS doen sterven, dewijl hij aan eenen dwerg mishagd had, van wien deze op kluchten zoo zeer gestelde vorst zich bij zijne uitspanningen bediende.

PACORI — Zie PACCORI.

PACORUS, zoon van ORODES, koning der Parthers, neef van MITHRIDATES, onderscheidde zich door de nederlaag van CRASSUS, wiens leger hij in het jaar 53 vóór J. C. in de pan hakte. Hij omhelsde de partij van POMPEJUS, en verklaarde zich voor de moordenaars van CÆSAR. Na *Syrië* en *Judea* verwoest te hebben, trok VENTIDIUS tegen hem op, en benam hem de overwinning en het leven, in het jaar 39 vóór J. C. Men moet hem niet verwarren met PACORUS, koning der Parthers, en vriend van DECIBALUS, koning der Daciërs. Hij overleed in het jaar 107 na J. C.

PACUVIUS (MARCUS), neef van ENNIUS, in het jaar 218 vóór J. C. te *Brindes* ge-

boren, onderscheidde zich in de dicht- en schilderkunst, hij vervaardigde verscheiden tooneelstukken, onder welke dat van ORESTES den meesten bijval vond. Zijn stijl is noch sierlijk noch zuiver. Er blijven ons van hem eenige fragmenten over, welke men vindt in de *Corpus poetarum Latinorum* van MAITTAIRE, en in het laatste deel der Latijnsche tooneeldichten door LEVÉE in het licht gegeven. Deze dichter overleed in het jaar 154 vóór J. C. te *Tarente*.

PACS of PAS (RICHARD), PACORUS, deken van den H. PAULUS te *Londen*, werd door HENDRIK VIII, in verscheiden gewigtige onderhandelingen gebruikt. WOLSEY, zijn aanzien benijdende, deed hem hetzelfde door valsche aanbengingen verliezen, en PACS had de zwakheid daaraan in 1532, van verdriet te sterven. Hij stond met ERASMUS en andere geleerden van zijne eeuw in betrekking. Men heeft van hem: 1.º *Brieven*; — 2.º *De fructu scientiarum*, in 4. to; — 3.º Eene verhandeling *De lapsu Hebraïcorum interpretum*, en andere werken.

PADUAAN (LODEWIJK LIONI, bijgenaamd *de schilder*), geboortig van *Padua*; in

1606, in den ouderdom van 75 jaren, onder het Opperpriesterschap van PAULUS V overleden, heeft in het portretteren uitgemunt. Hij had eenen zoon, die zich ook de PADUAAN deed noemen, ofschoon hij te *Rome* geboren was, alwaar hij in het jaar 1626, in den ouderdom van 52 jaren, overleed. Deze muntte mede in het portretteren uit, en vervaardigde daarenboven verscheiden geschiedkundige stukken voor kerken. Men heeft den vader dikwijls met den zoon, en beide met de PADUANEN, in het volgende artikel omschreven, verward.

PADUANEN (JOANNES del CAVINO en ALEXANDER BASSANO, bijgenaamd *de*), zeer bekwame graveerders op staal, die de schoonste gedenkpenningen der oudheid met zoo veel kunst hebben nagebootst, dat het den deskundigen dikwerf moeilijk is, dezelve van de ware te onderscheiden. Zij hebben aan die van deze kunstenaars den naam van *Paduanen* gegeven. De reguliere kanoniken van de H. GENOEVA bezaten er bijna al de stemfels van, welke pater DU MOLINET zeer naauwkeurig in vijf platen heeft doen etsen, in zijne *Beschrijving van het kabinet van de bibliotheek van de H. GENOEVA*, Pa-

rijs, 1692, in fol. Men ziet in hetzelfde onder anderen den gedenkpenning, welke de zamengevoegde hoofden van deze beide plaatsnijders voorstelt. Zij leefden in de 16.^e eeuw.

† PAELINCK (JOZEF), den 20 Maart 1781, te *Oostacker* bij *Gend*, geboren, gaf reeds in zijne teederste jeugd doorslaande blijken van zijnen gelukkigen aanleg voor de schilderkunst. Door den heer MOREL DE BOUCLE, bij wien hij gedurende drie jaren huisvestte, naar de schilderakademie van *Gend* gezonden, overtrof hij weldra al de overige kweekelingen, en zijne snelle vorderingen verschaften hem ijverige en vermogende beschermers. Onder de kunstvrienden, die op eene uitstekende wijze, de zucht van den jongen PAELINCK begunstigten, om van al datgene gebruik te maken, wat de volledige kennis zijner kunst in hem kon ontwikkelen, moet men den heer LOOSE POTTER en voornamelijk den heer GOUSIN-VERHAEGEN, eersten onderwijzer aan de schilderakademie van *Gend*, tellen, onder wiens opzicht hij de eerste lessen in de teeken- en schilderkunst ontving. Weldra gevoelde hij, dat hij, onafhankelijk van den raad van zul-

ke goede gidsen, zich niet tot eene ijdele bespiegeling kon bepalen, en dat, om zijne opvoeding in zeker opzicht *klassiek* te maken, hij door het lezen der werken van dichters en geschiedschrijvers, onderwerpen moest putten, in staat, om aan zijne verbeeldingskracht voedsel te verschaffen; en dat eindelijk een verblijf in *Frankrijk*, en vooral in *Italië*, de uitspattingen dier verbeeldingskracht, door de beoefening der meesterstukken dier landen kon regelen en bepalen. De beschermers van den heer PAELINCK, over welke wij boven spraken, stelden hem weldra in de gelegenheid, om zich naar *Parijs* te begeven, alwaar hij in de school van den als schilder beroemden DAVID (zie DAVID — JAC. LODEWIJK) werd opgenomen. Deze kunstenaar onderscheidde hem weldra onder al zijne kweekelingen, en reeds had PAELINCK aan de liefhebbers zijner eerste proeven, eenige studie schilderstukken gezonden, die voorspelden, wat hij éénmaal zoude worden, toen de *Gendsche* schilderakademie het *Oordeel van PARIS* als prijsvraag uitschreef. Buiten weten van den heer DAVID, rangschikte hij zich onder de mededingers, en behaalde den eersten prijs. Ook te *Parijs* vervaardigde hij

voor de St. BAVO-kerk te *Gend*, eene *H. COLETTA*, uit de handen van den magistraat van *Gend* den magtbrief ter oprigting van haar klooster ontvangende. In *Gend* teruggekeerd, bekleedde hij er den post van hoogleeraar bij de akademie van schilderkunst, in welke betrekking hij den heer GOUSSIN verving; maar nadat er eenige teekenen van misverstand, tusschen hem en zijne ambigenooten ontstaan waren, werd hij van de lijst der leden van genoemde akademie geschrapt. Daar hem alstoen niets meer in zijn vaderland terughield, besloot hij, om aan het verlangen te voldoen, hetwelk hij sedert lang koesterde, namelijk, om *Italië* dat klassieke land der kunsten, te bezoeken, en er de ware ingevingen der genie op te sporen. De heer de LOOSE-POTTER, zijn bestendige beschermmer, deed hem te dien einde gedurende drie jaren, te *Rome* eene jaarwedde van de stad *Gend* bekomen, hetwelk gevoegd bij de beide andere jaren, die hij er op zijne eigene kosten doorbragt, hem in staat stelde, om voor het paleis *Quirinaal*, eene schilderij te vervaardigen, waarvan het onderwerp was de *Verfraaijing van Rome door AUGUSTUS*. Het is uit *Rome*, dat de beste werken

van den heer PAELINCK zijn voortgekomen, onder anderen de *Verheffing van het H. Kruis*, in de *St. Michielskerk* te *Gend*, een CHRISTUS, in de kerk van *Oostacker*, zijne geboorteplaats; eene *Heilige familie* voor den heer DE LOOSE-POTTER, eindelijk eenen *Romeinschen grijsaard*, voor zijne intrede in de maatschappij van schoone kunsten te *Gend*, gedurende zijne afwezigheid opgerigt. Andermaal te *Gend* teruggekomen, alwaar hij reeds eenige portretten voor partikulieren had vervaardigd, werd de heer PAELINCK verkozen, om het portret ten voeten uit van den koning der *Nederlanden* te vervaardigen, waarvan de gelijkennis aan den vorst zoo zeer voldeed, dat toen de kunstenaar het hoogstdenzelven te 's *Gravenhage* aanbood, Z. M. hem belastte, om als tegehanger tot hetzelfde, dat der koningin te vervaardigen. Het was omtrent dezen tijd (1815), dat PAELINCK, zich aan eene adellijke familie van *Gend* verbond, door in den echt te treden met mejufvrouw BARBARA JOSEPHINE MAELCAMP, en dat hij, na het hof naar *Brussel* te zijn gevolgd, eene werkplaats op het stadhuis aldaar verkreeg, ten einde er de afbeeldingen van den koning

en de koningin der *Nederlanden*, voor de steden 's *Gravenhage*, *Berlijn* en *Londen* te schilderen. Daarenboven vervaardigde hij het portret ten voeten uit van de prinses *MARIANNE*, (tegenwoordig prinses *ALBERT van Pruisen*), dat van lord *CLANCARTY*, afgezant van *Engeland* en van verscheiden andere aanzienlijke personen, benevens eene groote schilderij, in de kerk van *Sleydinge* bij *Gend*, geplaatst. Ofschoon al deze voortbrengselen den stempel dragen van een talent, dat reeds in zijne rijpheid was, overtrof de heer *PAELINCK*, zich zelven nog, door zijne schoone schilderij der *Leerlingen van Emmaus*, welke tegenwoordig de kerk van *Everghem* versiert, en die op de bijzondere tentoonstelling te *Brussel*, in den zomer 1819, ten voordeele der ziekenhuizen, aan de kunstkenneren bewezen heeft, dat de heer *PAELINCK*, bestemd scheen, om de grenzen zijner kunst uit te breiden, van welke hij in deze bewonderenswaardige zamenstelling, alle deelen zoo gelukkiglijk heeft weten te ontwikkelen. Door de goedkeurende stem zijner landgenooten aangemoedigd, verkoos deze kunstenaar de stad *Brussel*, voor zijne blijvende woonplaats, alwaar hij eene zeer

ruime werkplaats liet tot stand brengen. Het is aldaar dat het nieuw portret van den koning der *Nederlanden*, in koninklijken tooi gedost, en voor den gouverneur van *Batavia* bestemd, werwaarts het den 6 October 1819 vertrokken is, voltooid werd. *PAELINCK*, hield zich verder nog met eenige geschiedkundige stukken bezig, tot dat hij den 19 Junij 1839, te *Brussel* overleed. In 1815 was hij tot schilder van de koningin der *Nederlanden*, tot lid van het koninklijk instituut, en van verscheiden geleerde genootschappen benoemd. Het museum van 's *Gravenhage*, bezit van hem een schoon stuk *de toilet van PSYCHÉ* voorstellende.

+ *PAËR (FERDINANDO)*. Deze wereldberoemde componist werd in 1771 te *Parma* geboren en door den toenmaligen hertog van *Parma* ten doop gehouden. Na alvorens de Latijnsche school in zijne geboorteplaats en het *conservatorio della pietà* te *Napels* bezocht te hebben, componeerde hij in den ouderdom van 18 jaren te *Napels* zijne eerste opera, welke algemeen bijval vond. De hertog van *Parma*, benoemde hem tot zijnen kapelmee-ster, en zond hem in 1795, naar *Weenen*. Hier zagen

vele dramatische werken van hem het licht; en inzonderheid werd zijn roem door de opera *Camilla* (1799) gevestigd. In 1802, kwam hij te *Dresden*, met zijne echtgenootē geb. **RICCARDI**, en verwierf zich onder anderen door zijnen *Sargino* veel lof. Vervolgens keerde hij in 1803, naar *Weenen* terug, en een jaar later naar *Italië*; in 1806, was hij met **NAPOLEON** te *Warschau*, en een jaar daarna benoemde hem de keizer tot zijnen kapelmeester en in 1812, tot directeur der Italiaansche opera te *Parijs*, in de plaats van **SPONTINI**. In 1810 was **PAËR**, in het gevolg van **NAPOLEON**, te *Amsterdam*, en dirigeerde deszelfs kamer- en kerkmuzijk op het paleis. Bij die gelegenheid heeft hij in dertien dagen tijds eene *Mis* gecomponeerd, welke thans nog in sommige kerken daar ter stede, van tijd tot tijd ten uitvoer gebragt wordt. Van 1815 tot 1818, bestuurdē **Mev. CATALANI** dit instituut, terwijl **PAËR**, de muzikale leiding behield. Na dat tijdstip werd hij door den koning op nieuw, als eenig directeur daarvan aangesteld, welchen post hij van 1824 tot 1826, met **ROSSINI** moest deelen. In 1831, verkreeg hij het lidmaatschap der koninklijke akademie van

fraaije kunsten en wetenschappen te *Parijs*, en een jaar later, het bestuur over de koninklijke kamer-muzijk van koning **LOUIS PHILIPPE**. Hij overleed in de betrekking van professor der compositie bij het conservatoire. Onderscheiden waardigheden en orde-teeckenē, waren hem in zijne lange en werkzame loopbaan ten deel gevallen. Behalve een dertigtal opera's, van welke als de voornaamste kunnen genoemd worden. *Sargino*, *Achilles*, *Agnese*, *le Maitre de Chapelle*, enz., heeft hij veel kerkelijke muzijk, *oratoriums*, *cantates*, *romances*, enz., geschreven. Hij overleed den 3 Mei 1839, na eene langdurige ziekte te *Parijs*.

PAËSIELLO. — Zie **PAËSIELLO**.

PAEZ (**FRANCISCUS-ALVAR**), **ALVAREZ PETATGUS**, een Portugeesch godgeleerde, werd in 1304, Augustijner-monnik en penitentiarius van Paus **JOANNES XXII**. Deze Opperpriester gaf hem het bisdom van *Coron*, later dat van *Sylves*, en den rang van nuntius in *Portugal*. Men heeft van hem: 1.° Een *Kort begrip der godgeleerdheid*. — 2.° *Het verdedigingsschrift van JOANNES XXII*, *Ulm*, 1474, *Lyon*, 1517, *Vene-*

tië, 1560, in fol. — 3.º Eene verhandeling *De planctu Ecclesiae*, enz. Deze geleerde bisschop overleed in 1352, te *Sevilla*. Hij paarde met vele geleerdheid, eenen zachtmoedigen en innemen-den geest.

PAEZ (BALTHASAR), doctor in de godgeleerdheid van de orde der Drieëenheid, te *Lissabon* geboren, en in 1638, in zijne geboorteplaats overleden, was vroom en geleerd. Men heeft van hem: *Leerreden en Verklaringen*, van den brief van den heiligen JACOBUS, van de beide lofzangen van MOZES, enz. *Parijs*, 1631; 2 dl.ⁿ in fol.

PAGAN (BLASIUS FRANCISCUS graaf DE), in 1604, uit eene adellijke familie, te *Avignon* geboren. Naauwelijks had hij den ouderdom van 12 jaren bereikt, of hij begon de wapens te dragen; hij legde eene dapperheid aan den dag, welke zijnen ouderdom te boven ging. Bij den togt over de *Alpen*, en bij de verschansingen van *Susa*, ondernam hij, aan het hoofd der waaghalzen, om het eerst langs eenen bijzonderen weg, tot den aanval te geraken. Toen hij de kruin beklommen had van den steilen berg, welke op de plaats uitliep, liet hij

zich langs dien berg afglijden, terwijl hij zeide: *Zie hier den weg des roems*. Zijne makkers volgden hem, en overweldigden de verschansingen. LODEWIJK XIII, door deze heldendaad ingenomen, verhaalde dezelve met belangstelling aan den hertog van *Savooyë*, in tegenwoordigheid van het hof. Deze vorst benoemde hem tot veldmaarschalk, en zond hem in het jaar 1642, naar *Portugal*, om te dienen. In dat zelfde jaar werd hij in den ouderdom van 38 jaren geheel blind. Een musketkogel had hem bij de belegering van *Montauban*, het linkeroog doen verliezen, en eene ziekte ontnam hem het andere. Hij bezat veel zucht voor de wiskunde, legde zich met meer ijver dan ooit, op dezelve toe, en verwierf eenen beroemden naam onder de krijgsw- en sterrekundigen en zelfs onder de sterrewigchelaars; want hij was der sterrekijkkunde toegeedaan. Hij overleed te *Parijs*, den 18 November 1665. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Traité etc. (Verhandeling over de vestingwerken)*, in 1645 gedrukt. Dit werk werd voor het beste gehouden, hetwelk men tot dusverre over dat onderwerp, in het licht had gegeven. Zijne grondbeginselen wer-

den door den beroemden VAUBAN, den bodem ingeslagen, die bewees, dat hij het gebrek had van de strijdhoeken te kort, te naauw en te veel ineengedrongen te maken. — 2.º *Théorèmes etc.* (*Meetkundige voorstellen*), 1651. — 3.º *Théorie etc.* (*Theorie der planeten*), 1667. — 4.º *Tables etc.* (*Sterrekundige tafels*), 1658. — 5.º *Relation etc.* (*Geschiedkundig verhaal van de Amazonen-rivier*), in 8.vo; dit is een belangrijk en niet zeer algemeen werk.

* PAGANEL (PETRUS), afgevaardigde bij de wetgevende en conventionele vergaderingen, den 31 Julij 1745 te *Villeneuve-d'Agenois* geboren, omhelsde den geestelijken staat, en wijdde zich toe aan het onderwijs. Na twaalf jaren arbeids verkreeg hij eene jaarwedde van het bestuur en werd tot de pastorij van *Noaillac* benoemd. In 1789 rangschikte zich PAGANEL onder de partij der invoerders van nieuwigheden, wier pogingen hij door zijne redevoeringen en door zijne geschriften ondersteunde; hij verkreeg in 1790 den post van procureur syndicus van het distrikt *Villeneuve*, en werd in 1791 tot afgevaardigde bij de wetgevende vergadering verkozen, alwaar hij

bestendig aan de linkerzijde zat. Op den noodlottigen dag van den 10 Augustus, was hij de eerste, die zich aanbod om deel te nemen aan de deputatie, welke de vergadering besloot om LODEWIJK XVI te gemoet te zenden, ten einde de koninklijke familie tegen de woede van het gemeen te beschermen, en hij legde bij deze gelegenheid bewijzen van zijne standvastigheid aan den dag. PAGANEL was lid van de nationale conventie, en bij het regtsgeeding van LODEWIJK XVI sprak hij eene rede uit, in welke hij zijne stem uitbragt, strekkende om dien vorst vervallen te verklaren en tot de gewone regtbanken te verzenden. Deze stem mishagde aan zijne ambtgenooten, en toen stemde PAGANEL voor den dood. Hij openbaarde vele gematigdheid in de zendingen, met welke hij in de departementen der *Gironde* en van *Lot-en-Garonne* belast werd; hij redde, zoo als men zegt, eenige slagtoffers, en verzette zich tegen vele knevelarijën. Door dit gedrag werd hij bij de vergadering van het algemeen welzijn aangeklaagd, en PAGANEL zag zich door eenen anderen langvoogd vervangen, die, meer dan hij het *standpunt der omstandigheden* bereikt had. Te *Parys* teruggekeerd werd hij door COUTHON van

Moderantismus beschuldigd, en voor de commissie van algemeen welzijn, onder voorzitting van ROBESPIERRE, gedaagd. Hij verdedigde zich nadrukkelijk, en zeide hem onder anderen.... Men had u behooren in te lichten, dat ik alom de vrijheid der Godsdiensten beschermd, de kerken aan de Catholijken en de tempels aan de Protestanten terug gegeven heb." » Gij zijt dus geen contra-revolutionair!...." antwoordde de voorzitter, en hij verscheurde de stukken van het regts-geding. Tot de nationale conventie teruggekeerd, werd PAGANEL, met eenige zendingen belast en in het district *Albi*, gelukte het hem, om een regiment ruitery, hetwelk dat land verwoestte, te ontwapenen. Hij was ook met het toezigt belast, over de vervaardiging van wapens in de fabrieken van *Tulle*, *Bergerac* en *Bayonnè*. Nadat het doel zijner zending bereikt was, kwam hij nogmaals te *Parijs* terug, alwaar hij wijze reglementen deed aannemen, voor het invaliden en ziekenhuis. Nadat de werkzaamheden der conventie waren afgelopen, werd PAGANEL, achterenvolgend door het directorium, tot chef der in geschil staande zaken bij het ministerie van buitenlandsche za-

ken, vervolgens tot algemeen secretaris van den heer TALLEYRAND PERIGORD, benoemd. Later verkreeg hij den post van divisie-chef, bij de groote kanselarij van het legioen van eer, onder den heer LACEPÈDE. In 1814, verloor hij zijnen post, en krachtens de wet van den 12 Januarij 1816, was hij genoodzaakt, *Frankrijk* te verlaten, en nam hij de wijk naar *België*. Hij is den 20 November 1826 overleden. PAGANEL, heeft nagelaten: 1.º *Essai etc.* (*Geschiedkundige en critische proeve van de Fransche omwenteling*), *Parijs*, 1810 — 1815, 3.e uitgave 1816, 3 dl.^o in 8.vo Dezelve is zeer wel geschreven, maar men ontwaart in dezelve soms de partijdigheid van een oud republikein. — 2.º *Les animaux etc.* (*De sprekende dieren*), een Italiaansch dichtstuk, van CASTI, in 26 gezangen. — 3.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de oudheid des aardbols.*) — 4.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de oorzaken der oudheid van het keizerrijk der Sinezen*). PAGANEL, was lid van het kunstminnend genootschap en van dat der oudheidkundigen van *Frankrijk* enz.

* PAGANO (FRANCESCO MARIO), een Napolitaansch regts-

geleerde, werd in 1678, te *Brienza*, in de provincie *Salerno* geboren. Hij bragt zijne studiën te *Napels*, onder bekwame meesters ten einde en deed zich aldaar tot advokaat bevorderen en verwierf er door zijne welsprekendheid, weldra eenen grooten roem. Toen hij kort daarna tot hoogleeraar in de regten aan de hoogeschool van die hoofdstad benoemd was, werd hij door het bestuur belast, om een hervormingsplan voor de crimineele regtspleging voor te stellen: een gewichtig werk, waarvan hij zich op eene roemrijke wijze kweet, in zijne *Considerazioni sul processo criminale*, hetwelk men als eene aanvulling van het werk van *BECCARIA*, kan beschouwen. Terwijl *PAGANO* zich in de nasporingen, welke dit werk vorderde verdiepte, gevoelde hij zijne denkbeelden vergrooten, en terwijl hij eenen algemeenen blik op de maatschappelijke organisatie wierp, onderzocht hij den oorsprong, de vorderingen en den ondergang der maatschappijen. Hij schetste er vervolgens een tafereel van in zijn groot werk *Saggi politici*. Dit werk werd aangerand en welligt kon men er ook denkbeelden in vinden, die niet zeer regtzinnig wa-

ren. *PAGANO* vervaardigde ook eenige tooneelstukken, welke zijnen roem weinig waardig zijn, en werd later tot den magistraatsrang verheven; de aanhangers der nieuwe denkbeelden vonden in hem eenen vriend, en men stelde hem aan den koning als een gevaarlijk mensch voor. In eene gevangenis geworpen, vervaardigde hij gedurende zijne gevangenschap eene *Verhandeling over het schoone*. Na verloop van weinige maanden verscheen hij voor zijne regters, die hem de vrijheid terug gaven; maar hij werd van zijne posten van hoogleeraar en overheidspersoon ontzet, en het regt, om zijne bedieningen als advokaat uit te oefenen, werd hem ontnomen. Na zich naar *Rome* en vervolgens naar *Milane*, begeven te hebben, keerde hij naar *Napels* terug; toen de Franschen er in 1799, binnen trokken. Hij verklaarde zich ten gunste der omwenteling, en werd een der wetgevers, van de nieuwe republiek. Ook wilde hij dezelve met de wapens in de hand verdedigen: toen de kardinaal *RUFFO*, zich voor *Napels* vertoonde, bood hij zich aan, om aan de op het kasteel *l'Oeuf*, gevlugte patriotten, teekens tot den aanval over te brengen, en hij

volbragt zijnen last, te midden van de grootste gevaren. Ofschoon in de algemeene capitulatie begrepen, werd hij echter op last van den kardinaal in hechtenis genomen, in de gevangenis van de staats-junta opgesloten, ten dood veroordeeld; welk vonnis den 6 October 1800, aan hem en aan verscheiden zijner ambtgenooten, voltrokken werd. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Essame politico della legislazione Romana, Napels*, 1768, in 8.vo — 2.º *Considerazioni, sul processo criminale, in Italië*, dikwerf herdrukt, en in verscheiden talen vertolkt. — 3.º *Saggi politici de principi, progressi e decadenza delle societa, Napels*, 1783 — 1792, 3 dl.ⁿ, in 8.vo — 4.º *Saggio del gusto et delle arti belle, discorso sulla natura e l'origine della poesia*, en eenige andere werken.

* PAGANUCCI (JOANNES), een koopman van *Lyon*, in 1797, overleden. Men heeft hem te danken: *Manuel etc. (Geschied- en staatkundig handboek der kooplieden)*, 1762, 3 dl.ⁿ, in 8.vo, een werk, hetwelk eenen verdienden opgang maakte.

PAGANUS (PETRUS), of *Heiden*, een Duitsche dichter,

van *Wanfried*, in *Neder-Saksen*, was hoogleeraar in de dichtkunde en in de geschiedenis te *Marburg*, en overleed den 29 Mei 1576, te *Wanfried*. Men heeft van hem: 1.º *Verscheiden Dichtstukken*, die het kenmerk dragen, van de vrolijke inborst des schrijvers. — 2.º *Praxis metrica*. — 3.º *Geschiedenis der Horatiërs en Curatiërs*, in Latijnsche dichtmaat. Dit stuk bewijst meer gemakelijkheid, dan wezenlijke talenten voor de dichtkunst: het is geen dichtstuk, maar slechts eene berijmde geschiedenis.

† PAGE (FRANCISCUS JOSEPHUS), den 23 September 1771, te *Wassenberg*, kreitz *Heinsberg*, in de Pruisische *Rynprovinciën* geboren, werd, na zijne studien met den meesten roem volbragt te hebben, in 1794 tot priester gewijd; kort daarna als kapellaan naar zijne geboorteplaats gezonden, onderwees hij aldaar ook de Latijnsche taal. In 1797 werd hij als pastoor te *Limbricht* (provincie *Limburg*) benoemd, welke gemeente hij, gedurende zes-en-dertig jaren, evenzeer door zijnen ijver voorgelicht, als door zijnen voorbeeldig-onberispelijken wandel gesticht heeft. De gelegenheid, om als zielzorger zijne naastenliefde aan den dag te leggen, deed

zich voornamelijk voor hem op in 1813, toen hij een hospitaal van Fransche zieken, in zijne gemeente opgerigt, gedurende zes weken, zonder eenige tijdelijke belooning, met zoo veel ijver en opoffering bediende, dat hij zelfs door de in hetzelfde heerschende pestachtige ziekte werd aangetast, van welke hij echter gelukkiglijk herstelde. In 1817, als lid der Jury van het lageronderwijs in de provincie *Limburg* benoemd, vond PAGE zich juist op zijne plaats: al dadelijk begon hij aan de verbetering des onderwijs te werken, waaraan in dat gewest sedert eeuwen niet gedacht was, nog krachtadiger zette hij in dat opzigt zijn verbeteringsplan door, toen hij in 1819 tot schoolopziener van het 2.^e schooldistrikt der provincie *Limburg* werd benoemd, in welke betrekking hij zoo veel wezenlijk nut stichtte, dat hem als een bewijs van goedkeuring voor zijnen ijver, in 1829 de eervolle onderscheiding te beurt viel, van door Z. M. den koning der *Nederlanden*, met het ridderteeken der orde van den *Nederlandschen leeuw* versierd te worden. De voornaamste door PAGE nagelatene werken zijn: 1.º *Vertheidigung der Grundwahrheiten der Christlichen Religion gegen den philosophirenden Un-*

glauben. — 2.º *Beiträge zur allgemeine Chronik der jetzigen Zeit.* — Hij overleed te *Lambricht* den 24 Februarij 1834, als lid van onderscheidene geleerde genootschappen.

PAGENSTECHEER (ALEXANDER ARNOLD) te *Bremen* in *Neder-Saksen*, op het einde van de 17.^e eeuw geboren, in 1730 overleden, misbruikte de regtsgeleerdheid om boertige en vuile verhandelingen in het licht te geven, welke niet verdienen genoemd te worden.

* PAGES (PETRUS MARIA FRANCISCUS, burggraaf van) een Fransche reiziger, in 1748 te *Toulouse* uit eene adellijke familie geboren, trad in den ouderdom van negentien jaren in de koninklijke zeedienst. Hij vormde het plan, om de Indische zeeën te bezoeken, terwijl hij zich langs het Westen derwaarts begaf, ten einde den weg naar het Noorden te vinden. Hij ondernam deze lange reis den 30 Junij 1767, en kwam eerst den 5 December 1771 in *Frankrijk* terug. Hij vertrok weder in 1773, onder bevel van KERGUEEN, naar de Zuid-Landen; maar daar deze togt niet gelukt was, begaf hij zich in *Holland* aan boord van een schip, tot de walvischvangst naar *Spitsbergen* uitgerust. Hij had den

titel van correspondent van de akademie der wetenschappen, den rang van scheepskapitein en het kruis van den H. LODEWIJK verkregen. Hij diende in den oorlog van *Amerika*, die met den vrede van 1783 eindigde, en begaf zich naar eene plantaadje, welke hij te *St. Domingo* bezat. Hij werd aldaar in 1793 in den opstand der slaven vermoord. Men heeft hem te danken: *Voyage etc.* (*Reize rondom de wereld en naar de beide polen te land en ter zee gedurende de jaren 1767 — 1776*) *Parijs*, 1782, 2 dl.ⁿ in 8.vo met kaarten en platen.

* PAGES (FRANCISCUS XAVERIUS), een slechte compiler en onvermoeide romanschrijver, in 1745 te *Aurillac* geboren. Hij werd eerst advocaat, en kwam vervolgens te *Parijs* fortuin zoeken, alwaar hij een postje verkreeg. In de hoop van snelle vorderingen te zullen maken, omhelsde hij de omwentelingspartij, voor welke hij in eenen demagogischen stijl schreef. Hij heeft zich ook bekend gemaakt door eenige romans, welker kortstondige roem hij overleefd heeft. De voornaamste zijn: 1.º *Aventures etc.* (*Lotgevallen van JOANNES LODEWIJK DE FIESQUE*); — 2.º *Amour etc.* (*Liefde, haat en wraak*); — 3.º *Le Delire etc.* (*De*

zinneloosheid der driften); — 4.º *Le Triomphe etc.* (*De zegepraal der liefde en der vriendschap*); — 5.º *Les Amans etc.* (*De Minnaars, zoo als er weinig zijn*); — 6.º *Fies etc.* (*Levensbeschrijvingen, minnarijen en lotgevallen van verscheiden vermaarde kluzenaars der Alpen*), enz. Om zich een denkbeeld te vormen van het gewigt, hetwelk de schrijver aan dergelijke voortbrengselen hechtte zou men zich moeten veroordeelen om de voorrede van den roman *Liefde, haat en wraak* te lezen. Na over de moeilijkheden te hebben gesproken, welke men moet te boven komen om een goede romanschrijver te zijn, voegt hij er bij: » Men moet de ziel van CONFUCIUS, de voorzigtigheid van NUMA, het hoofd van SOLON of LYCURGUS en de pen van ROUSSEAU of FENELON bezitten.” PAGES betrad een ander veld: hij werd dichter, letterkundige en geschiedschrijver; maar al de schreden van den schrijver in deze nieuwe loopbanen, werden door even zoo vele struikelingen gekenmerkt; — 7.º *Histoire etc.* (*Geheime geschiedenis van de Fransche omwenteling*) 1796 — 1801, 6 dl.ⁿ in 8.vo; — 8.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het consulaat*); eene encyclopedische studie 1799, 6 dl.ⁿ

in 8.vo. zijn even zoo vele van smaak en oordeel ontbloote voortbrengselen. Maar het in dwaas- en overdrevenheid aanmerkelijkste voortbrengsel van PAGES is, zonder tegenspraak, *Het republikeinsch Frankrijk* enz., een dichtstuk in 10 gezangen in 8.vo Op de keerzijde des titels wordt deze opdracht gevonden: » Aan de republiek, aan de conventie, aan den heiligen berg, aan de onsterfelijke Jacobijnen, aan de volksgenootschappen der beide kunnen, aan de menschevrienden, aan alle republikeinen der wereld." Vervolgens kwam de voorrede, waarvan wij slechts deze woorden willen aanhalen: » Ik bezing de stichting van eene op de grondregels der menschelijkste wijsbegeerte gevestigde republiek, en de invoering eener staatsregeling, even zoo zacht als de natuur, even zoo populair als dezelve bijna goddelijk is." Na deze inleiding volgt het dichtstuk, hetwelk zich door eenen slechten smaak en eene hoogst gebrekkige berijming onderscheidt: het is een samenweefsel van goddeloosheden en gruwelijke lasteringen. Deze man is den 21 December 1802 te *Parijs* in de vergetelheid overleden.

PAGET (lord WILLIAM), op het einde van de 15.^e eeuw

te *Londen* geboren, was de zoon van eenen eenvoudigen deurwaarder, doch verhieft zich door zijne verdiensten tot de eerste posten. Hij werd klerk in het bureau der gezegelde lastbrieven van koning HENDRIK VIII, vervolgens klerk van den raad en van het geheim zegel, en kort daarna griffier bij het parlement. In deze verschillende betrekkingen legde hij eene volmaakte voorzigtigheid, aan den dag. HENDRIK VIII zond hem in hoedanigheid van afgezant naar *Frankrijk* en verhieft hem bij zijne terugkomst tot ridder, secretaris van staat, en een der uitvoerders van zijn testament. Na den dood van dien vorst, werd PAGET lid van den geheim-raad van EDUARD VI, vervolgens werd hij als afgezant tot keizer KAREL V gezonden, om hulp tegen de Schotten en de Franschen te verzoeken. Bij zijne terugkomst werd hij tot nieuwe waardigheden verheven; maar zijne gunst bij EDUARD hield geen stand. Hij werd in de ongenade van den hertog van SOMMERSET gewikkeld, en in den *Tower* van *Londen* opgesloten. Men noodzaakte hem te gelijkertijd om afstand te doen van al zijne posten en men veroordeelde hem tot eene boete van 6000 ponden sterlings. PAGET werd bij de komst

van de koningin MARIA tot den troon in zijne bedieningen hersteld, en overleed in 1564 in het zesde jaar der regering van ELIZABETH.

PAGGI (JOANNES BAPTISTA), een schilder en graveerder in 1554 te Genua geboren, overleed in 1627 in dezelfde stad. Zijn vader, een edele Genuees, die de neiging van zijnen zoon voor de schilderkunst wilde onderdrukken, liet hem de wiskunde beoefenen, en gebruikte vruchteloos bedreigingen; want hij zag zich verplicht, aan zijne neiging toe te geven. PAGGI had de teekenkunst uit zich zelve geleerd. Hij had nog de kleurmenging niet beproefd, toen hij zich bij eenen zwakken portretschilder bevond. De jongeling nam het penseel, en enkel door de natuur geleid, teekende hij het portretten maakte hetzelfde zeer gelijkend. Hij bezocht later de school van Cangiago. Hij heeft zich ook bezig gehouden om koperen platen te etsen, en om over de schilderkunst een werk te schrijven getiteld: *Definizione e divisione della pittura*, in fol.

PAGI (ANTONIUS), minderbroeder, werd in het jaar 1624, te Rognes in Provence, geboren. Na zijne wijsgeerige en godgeleerde studiën volbragt te hebben, predikte hij

eenigen tijd met roem. Zijne begaafdheden verwierven hem de voornaamste bedieningen zijner orde. Hij werd viermaal provinciaal, en de bezigheden van zijnen post verhinderden hem niet om zich met ijver op de studier tijdrekenkunde en der kerkelijke geschiedenis toe te leggen. Hij ondernam het onderzoek der *Jaarboeken* van BARONIUS. Het boek van dien vermaarden kardinaal, ofschoon het uitgebreidste, hetwelk men toenmaals over dat onderwerp bezat, bevatte eene menigte onnauwkeurigheden, en het was moeijelijk dezelve te vermijden in eenen tijd, in welken de gezonde critiek nog in de wieg lag. Pater PAGI bemerkte dezelve, en ondernam om dezelve het eene jaar na het andere te verbeteren. Hij deed het eerste deel van de critiek in 1689, te Parijs in het licht verschijnen. De drie andere deelen zijn eerst na zijnen dood, in 1705, te Geneve door de zorgen van zijnen neef FRANCISCUS PAGI in het licht verschenen. Dit belangrijke werk is in 1727 in dezelfde stad herdrukt. Men ontwaart in hetzelfde eenen diepen geleerde, eenen wijzen criticus, eenen zuiveren en bondigen schrijver, een zachtvaardigen en gematigden man. Deze critiek heeft een uitgebreid nut, dezelve loopt tot het jaar 1198,

met hetwelk BARONIUS eindigt. De abt DE LOGUERUE was den schrijver van dat groote werk zeer behulpzaam geweest, van een werk, » dat, zegt een nieuwe boekenkenner, als een zoo noodzakelijke bijlage tot de *Jaarboeken* van BARONIUS is beschouwd geworden, dat de Italianen eene uitgave van die *Jaarboeken* hebben vervaardigd, in welke de aanmerkingen van derzelve toelichter zijn ingesmolten; hetwelk niets van de verdiensten van dien kundigen kardinaal wegneemt, in de veelomvattende onderneming, in welke het niet te verwonderen is, dat eenige onnaauwkeurigheden geslopen zijn." Pater PAGI, eindigde zijne dagen in 1695, te *Aix*. Zijne zachte zeden, deden hem ezenzeer beminnen, als zijne diepe geleerdheid, hem achting verwierf.

PAGI (FRANCISCUS), neef van den voorgaande, en, even als hij, minderbroeder, werd in 1654, te *Lambesc* geboren. Hij erfde den lust van zijnen oom, en was hem behulpzaam in de critiek, der *Jaarboeken* van BARONIUS. Hij overleed den 21 Januarij 1721, na tot verschillende waardigheden zijner orde verheven te zijn. Men heeft van hem, eene

geschiedenis der Paussen, onder dezen titel: *Breviarium historico-chronologico-criticum, illustriora Pontificum Romanorum gesta... complectens*, 4 dl.ⁿ, in 4, to, van welke het eerste in 1717 en het laatste in 1747, in het licht verscheen, door de zorg van pater ANTONIUS PAGI, zijnen neef, die dit werk vervolgde, en het 5.^e deel in 1748 en het 6.^e deel in 1753, in het licht gegeven heeft. De schrijver is naauwkeurig in zijne nasproingen en vrij zuiver in zijnen stijl.

PAGI (de Abt), een gezezen Jesuit, proost van *Cavaillon*, in 1690, te *Martigues*, in *Provence* geboren, was de neef van pater FRANCISCUS PAGI. Hij is de schrijver van de *Geschiedenis van CYRUS den Jonge*, in 1736, te *Parijs*, in 12.mo in het licht gegeven. Hij was een man vol geest en verbeeldingskracht; maar deze verbeeldingskracht, beheerschte hem dikwijls. Zijne *Geschiedenis van CYRUS* is niet volgens de leest der ouden geschoeid. De stijl is hoogdravend, wijdloopig, romantisch en zeer dikwijls ongekuischt. Men heeft nog van hem: *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de omwenteling der Nederlan-*

den), twee deelen, in 12,^{mo}

PAGNINI. — Zie SANCTES.

* PAGNINI (LUCAS ANTONIUS), een Italiaansch letterkundige, werd in 1737, te *Pistoja* geboren, en trad in de Karmeliter-orde te *Mantua*. Hij maakte zich zeer beroemd in het onderwijs der wijsbegeerte en redekunst, en werd in 1806 aan de hoogeschool van *Pisa* tot hoogleeraar in de *humaniora* en vervolgens in de Latijnsche letteren bevorderd. De bisschop van *Pistoja* benoemde hem in 1813 tot kanonik van zijne hoofdkerk. PAGNINI overleed in 1814, in zeer godsdienstige gevoelens. Hij heeft zeer goede *vertalingen* in het Italiaansch nagelaten van de *Heredersdichten* van THEOCRITUS, BION en MOSCHUS, *Parma*, 1780, 2 deelen in 4.to van HESIODUS, ANACREON, CALLIMACHUS, EPICLETUS en HORATIUS: deze laatste behaalde den dichtprijs van de akademie *della crusca*; Grieksche, Latijnsche en Italiaansche *Puntgedichten*, die het zout van MARTIALIS, met de sierlijkheid van PETRARCHA paren; verscheiden geachte *Verhandelingen* in het Italiaansch en in het Latijn, enz. Men vindt in het *Magasijn encyclopédique* van Januarij 1815, een uittreksel

uit de *Lofrede* van PAGNINI door XAV. CIAMPI in het Latijn geschreven met de bibliographische lijst van al de werken van dien geleerden abt.

* PAIGE (JOANNES LE) procureur generaal der Premonstrantzenzer-orde, daarna pastoor van *Nantouillet*, in 1650 overleden, is de schrijver van *Bibliotheca præmonstratensis ordinis, Parijs*, 1633, in fol. Een werk, in hetwelk, te midden van vele nasporingen, verscheiden onnaauwkeurigheden geslopen zijn, welke verbeterd zouden zijn geworden, indien de rampspoeden der tijden niet belet hadden er eene nieuwe uitgave van ter perse te leggen.

* PAIGE (ANDREAS RENATUS LE) in 1699 te *Mans* geboren, en kanonik dier stad, heeft in het licht gegeven een *Dictionnaire etc. (Plaatsbeschrijvend, geschiedkundig, genealogisch en bibliographisch woordenboek van de provincie en het diocces van Maine)*, te *Mans*, 1777, 2 deelen in 8.vo Dit boek bevat aanteekeningen over de natuurlijke historie, de kerkelijke, burgerlijke en letterkundige geschiedenis, den akkerbouw, de nijverheid, den handel en de kunsten van elke gemeente. De schrijver overleed te *Mans*, den 2 Julij 1781.

* PAIGE (THOMAS LE) een dominikaner religieus in 1597 in *Lotharingen* geboren, verwierf zich in het begin der 17.^e eeuw, door zijne zedekundige talenten, grooteroem. Hij stelde gemakkelijk, bezat eene welluidende stem, een gelaat vol waardigheid, terwijl zijne gebaren deftig en kracht uitdrukkend waren; hij werd ook in de meest bezochte kerken der hoofdstad en in de grootste steden der provincien groepen. Hij overleed in 1658, na zijne eerwaardige bediening zes en dertig jaren bekleed te hebben. Men heeft van hem werken, die ongelukkiglijk geen groot denkbeeld van zijne begaafdheden geven: 1.º *Manuel etc.* (*Handboek der leden van het broederschap van den heiligen Rozenkrans*), *Nancy*, 1625, 1 deel in 8.vo, en in 1633 het tweede; — 2.º *Oraison etc.* (*Lijkreden van NICOLAAS DE VERDUN, eersten voorzitter bij het parlement*), 1627, in 12.mo; *van den maarschalk DE VITRY*, 1649, in 4.to, en *van den hertog DE CHAULNES*, 1651, in 4.to, enz.

* PAIGE (LODEWIJK ADRIANUSLE) een Fransche schrijver, in 1712 te *Parijs* geboren, alwaar hij zijne studien volbragt, werd tot advocaat

bevorderd en verkreeg den post van baljuw des tempels, dien hij tijdens de omwenteling weder verloor. Hij heeft nagelaten: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der gevangenschap van den kardinaal DE RETZ te Vincennes*), 1755, in 12.mo; — 2.º *Lettres etc.* (*Geschiedkundige brieven over de hoofdzakelijke pligten van het parlement*), *Amsterdam*, 1753, 2 deelen in 12.mo; — 3.º *Lettres etc.* (*Vredelievende brieven*), *Parijs*, 1752, in 12.mo, en 1753 in 4.to; — 4.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over een geschrift van den abt CAPMARTIN tegen het parlement, getiteld: Aanmerkingen, betrekkelijk de weigering, van het Chatelet om de koninklijke kamer te erkennen*), 1754, in 12.mo, enz. LE PAIGE is in 1802, te *Parijs* overleden.

* PAIN (JOZEF), een letterkundige, den 4 Augustus 1773 te *Parijs* geboren, heeft zich bekend gemaakt door een aantal volksliedjes, welke hij alleen, of gezamenlijk heeft vervaardigd, en welke veel bijval vonden, en door liederen, van welker verscheiden zeer gezocht werden. Daar hij op verschillende tijdstippen, en voornamelijk in 1827, een der posten van censor der tijdschriften had aangenomen, is hij

daardoor het voorwerp van het puntedicht, het straatgezang en de spotprenten geworden. PAIN is in 1831 te *Parijs* overleden, verscheiden losse tooneelstukjes nalatende, om welker onbeduidendheid, wij ons van de opgave derzelve ontslagen rekenen. Men heeft daarenboven van JOZEF PAIN, eene verzameling van gedichten (*Poesies*), 1820, in 8.v^o, in welke men vele geestige fabelen vindt; *Chansons etc.* (*Zangstukjes voor de geboorte van den hertog van Bordeaux*) *Parijs*, 1820, in 8.v^o. J. PAIN is daarenboven een der redacteurs van den *Drapeau blanc* geweest.

* PAIN (THOMAS), een der vermetelste wijsgeeren dezer laatste tijden, was de zoon van eenen kwaker, en werd den 29 Januarij 1737 te *Thetford*, in het Engelsch graafschap *Norfolk* in *Amerika*, geboren. Hij was eerst, even als zijn vader, rijglijfmaker, daarna doorkruiste hij de zeeën op een kaperschip, werd het reizen moede en vatte zijn eerste beroep weder op. Hij verliet hetzelfde op nieuw, werd bij den accijns aangesteld, welken post hij verliet, om als onder-meester in de scholen van de voorsteden van *Londen* op te treden. Na vervolgens weder kortstondig

bij den accijns werkzaam te zijn geweest, vertrok hij naar *Amerika*, en maakte zich eerst door eenige dagblad artikels bekend. Het was ter verdediging van de zaak der onafhankelijkheid der koloniën, dat hij in 1776 zijn schimpeschrift het *Algemeen gevoelen* (*Sens commun*) in het licht gaf. Hij werd voor zijnen ijver door gunstbewijzen beloond, verkreeg in 1779 eenen post van secretaris bij de commissie van buitenlandse aangelegenheden, en werd in 1781 met den kolonel LAWRENCE naar *Frankrijk* gezonden, om aldaar over eene geldleening te onderhandelen. Kort daarna keerde PAIN naar *Amerika* terug, en ontving van het congres tot belooning een geschenk van drie duizend dollards en de op eenen koningsgezinde verbeurd verklaarde goederen, bestaande in een huis en eene groote uitgestrektheid bouwlands; de staat van *Pensylvanie* schonk hem ook vijf honderd ponden sterlings. In 1787 verscheen PAIN weder in *Europa*, alwaar hij zich, volgens zijne grondregels, weder tegen de gevestigde besturen verzette en door zijne lasterschriften de omwentelingen, met welke dezelve bedreigd werden, begunstigde. Hij gaf in 1791 te *Londen* zijne beruchte *Regten van*

den mensch in het licht, eene bloeddorstige aanhitsing tegen alle orde en elke maatschappij. Door het gunstig onthaal van dit geschrift vermetel geworden, gaf hij weldra een tweede, nog overdrevenere, deel in het licht, hetwelk de theorie en de praktijk bevatte. Hij kon de gisting zien, welke zijne grondbeginselen onder het volk te weeg bragten. Het bestuur verschrift, vervolgde den schrijver, en betrok hem voor het gerechtshof van 's konings bank. PAINE, door den vermaarden ESKINE verdedigd, werd veroordeeld, en hem bleef niets anders over dan de keuze van de straf der muitelingen te ondergaan, of van zich voor altijd uit *Engeland* te verbannen. Hij weifelde niet lang, en weldra opende *Frankrijk* hem zijnen schoot. Daarna bereidde de gisting der van dag tot dag meer en meer opgewondene geesten, voor den verbannen schrijver van de *Regten van den mensch* eene zegepraal. Een verbijsterd volk onthaalde hem met geestdrift. PAINE hoopte eene groote rol te spelen; hij durfde zich echter niet openlijk verklaren, en onder den naam van *Achilles du Chatelet*, gaf hij eerst een *geschrift* in het licht, hetwelk verschillende gevoelens betrekkelijk het vertrek des konings be-

vatte, en hetwelk strekte om te overtuigen, dat men eene monarchie behoorde af te schaffen, welke in verachting verviel. Hij werd bij een besluit van den 26 Augustus 1792 als Franschburger genaturaliseerd, en eenige dagen daarna werd hij door het Dp.^t *Palais-de-Calais* tot afgevaardigde bij de nationale conventie benoemd. Hij verscheen aldaar; en ofschoon hij nauwelijks de Fransche taal verstond, ofschoon hij nooit onder *LODEWIJK XVI* geleefd had, weigerde hij echter niet, om zijn regter te zijn: hij stemde voor de verbanning en voor de gevangenhouding tot na den vrede, en verklaarde vervolgens de beweegredenen van zijn gevoelen, ten gunste van het uitstel. Deze soort van gematigdheid verbitterde *ROBESPIERRE*, die hem als vreemdeling van de conventie deed uitsluiten, en hem in 1794, als *verdachte*, het getal der gevangenen van het *Luxembourg*, deed vermeerderen. In deze plaats der verschrikking, te midden van zoo vele schuldelooze slagtoffers, die hij door zijne leerstellingen had medegewerkt, om in dezen afgrond te storten, beproefde hij, na zoo dikwerf de majesteit der koningen gehoond te hebben, op nieuw om de opperste Ma-

jesteit van God te lasteren. Hij sloeg de laatste hand aan zijn al te berucht libel: *De eeuw der Rede*, een van goddeloosheid walgend spitschrift, in hetwelk de schrijver, in eene onbeschaafde taal, de tegenwerpingen der godloochenaars opwarmt, de heilige Schrift met de geheele woede van een bedorven hart aanrandt, en alle openbaring loochent, behalve die, welke in het boek der natuur gelezen wordt. Het eerste gedeelte van dit geschrift, in het Fransch vertaald, was in 1793 in het licht verschenen; het tweede werd in 1795 uitgegeven, kort nadat hij op verzoek van den Amerikaanschen minister te *Parijs*, in vrijheid was gesteld. Toen PAINE de gevangenis van het *Luxembourg*, verliet, nam hij den 8 December 1794 zijne plaats bij de conventie weder in; maar hij deed zich bij dezelve niet meer opmerken. Een ongebonden leven en dwaze stelsels, deden hem het geringe aanzien, hetwelk hij nog bezat, verliezen, en in het gevoeligste deel van zijn bestaan, in zijnen hoogmoed gewond, terwijl hij verders niets dan verachting kon inzamelen, besloot hij om op nieuw naar *Amerika* over te steken, werwaarts hij door de voorzitter JEFFERSON terug geroepen was. Op zijn buitengoed *New-Ro-*

chelle (staat van *New-York*) teruggekeerd, is hij aldaar den 8. Junij 1809 overleden. Zijn uiteinde wordt op verschillende wijzen verhaald. Volgens sommigen, zou hij zijne ongodsdienstigheid in zijne laatste oogenblikken eenigzins hebben afgelegd. Anderen integendeel beweren, dat hij twee geestelijken, die zich in zijne laatste ziekte bij hem aangediend hadden, terugzond en hunne bediening van de hand wees. Wat er ook van deze beide verhalen zij, welke wij niet willen toelichten, zoo kunnen wij echter van het eerste eene getuigenis aanhalen, welke niet van gezag ontbloot is. Zijne geneesheer d.^r MANLEY verzekert, dat PAINE, in zijne laatste ziekte, te midden zijner smarten uitriep: *God, help mij, Heer, sta mij bij; JESUS CHRISTUS versterk mij*; en dat hij gaarne uit een godvruchtig boek hoorde lezen: »Ik besloot daaruit, zeide de geneesheer; dat hij zijne oude gevoelens verzaakt had: ik hield derhalve eens bij hem aan, om zich over dit punt te verklaren, en zeide hem: *Geloofst gij, of verlangt gij te gelooven, dat JESUS CHRISTUS de Zoon Gods is?* Na eenige minuten overwegens, antwoordde hij: ik heb geen verlangen om daaromtrent te gelooven;” en of-

schoon hij daarna nog twee dagen leefde, weet ik echter niet, voegde hij er bij, of hij zich over dat onderwerp nog nader verklaarde. Men weet, dat de kwakers na zijnen dood weigerden, zijn lijk aan te slaan, hetwelk overeenkomstig het verlangen van den overledene, in zijne landhoeve van *New-Rochelle*, begraven werd. Het *Leven* van PAINE, is door den boekhandelaar CARLILE en door CHEETHAM beschreven. Het eerste is slechts eene uitgebreide lofrede; het tweede oordeelkundiger; biedt het getrouwe tafereel aan, van de leer en de zeden van PAINE; en men ziet door de daadzaken, welke hij aanhaalt, en welke hij van de personen vernam, die een gedeelte huns levens met den Engelschen godloochenaar hebben doorgebracht, aan welke walgelijke buitensporigheden, hij zich gewoonlijk overgaf. CARLILE, heeft de *Werken* van PAINE, in het licht gegeven; en zijne voornaamste schriften zijn in het Fransch en in het Hoogduitsch vertaald. » PAINE, zegt mevrouw ROLAND, was bekend door geschriften, die voor de Amerikaansche vrijheid nuttig geweest waren, en welke hadden kunnen bijdragen, om ook in *Engeland*, eenen opstand te be-

werken, indien de vermetelheid zijner gevoelens en de onverschrokkenheid, met welke hij dezelve aan den dag bracht, de geesten niet afgeschrikt en het bestuur, niet oplettend gemaakt hadden. Desniettegenstaande, voegt zij er bij, houd ik hem voor geschikter, om brandvonken uit te strooijen, dan om de grondslagen eens bestuurs nauwkeurig te onderzoeken, of om de daarstelling van een nieuw bestuur, voor te bereiden. Hij is, wel is waar, doordrongen en ontwikkelt zelfs zijne grondregels op eene wijze, welke de oogen treft, eene clubs verrukt, eene kroeg met geestdrift bezielt; maar tot het onderzoek, of het werk des wetgevers, is hij bijna nul en zonder eenige bekwaamheid." Wij willen hier nog aanhalen wat de schrijver van de *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften om te dienen, tot de kerkelijke geschiedenis der 18.e eeuw*), van PAINE en van zijne werken zegt: » HUME en GIBBON, zegt hij, hadden de geschiedenis, dat is, die soorten van werken, welke in de handen der meeste lezers vallen, verdraaid....; doctor TOULMIN, had het atheïsmus met al deszelfs ruwheid, in het boek over de *Oudheid der wereld*, een werk, vol

laatlundkendheid en der verachting waardig, gepredikt. HOLLIS had beproefd, om eenige gunstige kleur, aan het scepticismus te geven.... De *Brieven*, van den graaf van CHESTERFIELD, in 1794, tegen de bedoeling des schrijvers, in het licht gegeven, hadden eenen noodlottigen indruk gemaakt, daar dezelve de bevalligheden, in de plaats der deugden, de welvoegelijkheid, in die der zedelijkheid, de beschaafdheid, in die der vriendschap, eene schijnbare welwillendheid, voor de ware Godsdienst leerden stellen.... Er bleef niets meer over, dan om de ongodsdienstigheid in de laagste klassen te doen doordringen, en met deze taak belastte zich THOMAS PAINE, een vurige republikein, of liever een volksmanner, die verdiende om in de nationale conventie van *Frankrijk* te zitten, en die ten opzichte van de Godsdienst geen gezonder denkbeelden dan met betrekking tot de staatkunde bezat. Hij had zich eerst doen kennen door zijne *Regten van den Mensch*, welke naar eene uitdaging aller maatschappijen geleek, en die werkelijk in *Engeland* onder het volk, eene gevaarlijke gisting verwekt had, welke de regering zorg droeg te onderdrukken. Het was voor hem niet genoeg, de apostel

van den opstand te zijn, hij wilde zulks ook van de ongodsdienstigheid zijn, en in 1793 gaf hij in *Frankrijk*, alwaar hij toenmaals was, het eerste deel van de *Eeuw der Rede* in het licht, welk libel, in een onbeschaafden taal, de zoo dikwerf wederlegde tegenwerpingen der oude Engelsche deïsten opwarmde. Het doel van dit boek was, de voortplanting van het deïsnius, en de grondslag van den schrijver was, dat het zichtbare boek der natuur de eenigste openbaring is. In 1795 verscheen het tweede deel van zijne *Eeuw der Rede* in het licht, in welke hij de heilige Schrift met verdubbelde woede aanrandt, ofschoon zijne wapens tot de zwakste behoorden. Daar echter de toon des schrijvers geschikt was, om eenvoudige menschen te verschalken, stelden het zich vele Anglikenen ten pligt om dezen onwetenden en ongerijmden vijand van het Christendom te tuchtigen. WASTON, bisschop van *Landaff*, onderscheidde zich door eene verdediging van den bijbel, in eene reeks van brieven aan THOMAS PAINE; een werk, zegt een criticus in hetwelk de begaafdheid, de kundigheden, de nauwkeurigheid en de onpartijdigheid uitblinken. De bisschop meende daardoor zelfs niet genoeg gedaan te hebben. Daar

hij dacht dat het belang van de maatschappij vorderde, dat men schotschriften, welke met de goede orde strijdig waren, tegenging, klaagde hij de beide deelen van de *Eeuw der Rede*, bij het openbaar ministerie aan. De afwezige schrijver kon niet voor de regtbank getrokken worden. De drukker WILLIAMS werd voor het hof van 's konings bank gedaagd. De vermaarde ERSKINE, droeg bij deze zaak eene redevoering voor, welke zijne gevoelens nog meer dan zijner welsprekendheid tot eer verstrekt. Hij zwaaide het Christendom eene schitterende hulde toe; hij toonde de schadelijke strekking aan van de door PAINE verdedigde grondbeginselen. Na de voordragt zijne redevoering en die van KENYON, voorzitter van het hof, die in denzelfden zin sprak, werd WILLIAMS door de Jury schuldig verklaard. Men achtte het des te noodzakelijker, om eene openlijke schandvlek op de *Eeuw der Rede* te drukken, daar dit werk, hoe armzelig het ook was, in verband stond met een, tot de ondermijning van het bestuur zoo wel als van de Godsdienst, gevormd plan."

PAIS (PETRUS), een Jesuit en ijverig zendeling, in *E-*
XVIII. DEEL.

Z

thiopië, heeft eenen naam onder aardrijkskundigen verworven, als de eerste Europeër zijnde, die in de maand April 1618, den oorsprong van den *Nijl* ontdekt heeft. De waarnemingen, welke hij over dat onderwerp in het licht heeft gegeven, hebben aan alle verdichtselen den bodem ingeslagen welke het den reizigers behaagd had, te verspreiden en den naschrijvers om over dit onderwerp, hetwelk zij niet kenden, te herhalen. De vrijheer DE TOTT, heeft in zijne *Gedenkschriften over de Turken en Tartaren*, over dit onderwerp, met weinig kennis en nauwkeurigheid gesproken. — Zie LOBO-HIERONYMUS.

* PAISIELLO en niet PAÉSIELLO (JOANNES), een vermaarde toonkunstenaar en componist, zoon van eenen veearts, werd den 9 Mei 1741, te Tarente geboren, en in den ouderdem van vijf jaren bij de Jesuiten van zijne geboortestad geplaatst; het was in hun gesticht, dat zich zijn gelukkige aanleg, voor de muziek ontwikkelde. In 1754, naar het conservatorium van den H. ONUPHRUS gezonden, had hij aldaar den beroemden DURANTE, tot meester. Hij verwierf weldra eenen

grooten roem. Hij vervaardigde eerst *Missen*, *Psalmen*, oratorio's en begon in 1763, te *Bologna*, de dramatische compositie, met de klucht- en zangspelen, de *Pupilla*, *I Francesi brillanti*, en *il Mondo al Rovescio*, welke met geestdrift werden onthaald. Na de voornaamste steden van *Italië* doorreisde te hebben, alwaar hij den schitterendsten roem inoogste, begaf hij zich naar *Rusland*, op uitnoodiging van CATHARINA II, die hem met gunsten overlaadde, gedurende de negen jaren, dat hij zijn verblijf te *St. Petersburg* hield. Op zijne terugreis naar *Italië*, hield hij zich te *Warschau* en te *Weenen* op, en bleef door de weldaden van zijnen vorst, wiens kapelmeester hij werd, te *Napels* gevestigd. Het was alsoen, dat hij het grootste getal zijner meesterstukken in het licht gaf, onder welke men voornamelijk de *Nina* en de *Molnara* noemt. Op aandrang van BONAPARTE, kwam hij in 1801 te *Parijs*, en liet zijne *Proserpine* ten tooneele voeren, welk stuk weinig bijval vond. Na een verblijf van derde half jaar in *Frankrijk*, keerde hij naar *Napels* terug, alwaar hij den 5 Junij 1816, overleed, als een der eerste toonkunstenaars van *Italië*

beschouwd. Hij gaf meer beweging aan de taal van het orchest, zonder iets aan de welsprekendheid van het gezang te ontnemen, en vermenigvuldigde de zangwijzen, met begeleiding der klarnetten en der hobo's, zonder aan zijne compositiën, derzelve eenvoudige bevalligheid te doen verliezen. Behalve eene menigte *Cantates*, *Oratorio's*, *Missen*, *Motetten*, *Te Deum's* en zes *Pianostukken*, welke hij voor de koningin van *Spanje* componeerde, heeft hij dertig groote *Zangspelen*, omtrent tachtig *Klucht-opera's-speelen*, en verscheiden *tusschenbedrijven* vervaardigd. Hetgeen wat PAISIELLO bijzonder kenmerkt, is zijn dichtvuur, de oorspronkelijkheid, eene buitengewone vindingrijkheid, eene zeldzame gemakelijkheid, om nieuwe en natuurlijke hoofd-ontwerpen op te sporen, een smaak, eene bevalligheid, eene frische welluidendheid, welke door geen componist is geëvenaard geworden. Zijne manier is eenvoudig, naauwkeurig, sierlijk; zijne accompagnementen, zijn duidelijk en schitterend en vol kracht en nadruk. Hij heeft niet alleen in de kluchtspelen en ernstige opera's, maar ook in de kerk-muzijk uitgemunt. Men stelt vooral zijne *Missen*

op het *Lijden* en op *Kersmis*, zijnen lofzang *Judicabit in nationibus*, zijn *Miserere*, en zijn *Oratorio* op het *Lijden* op prijs.

PAJON (CLAUDIUS), een be- roemd predikant van de zoo- genaamde hervormde sekte, en een der beste schrijvers, die de protestanten gehad heb- ben, werd in 1626, te *Romorantin* geboren. Hij on- derscheidde zich zoo zeer door zijnen geest en door zijne be- kwaamheden, dat hij in den ouderdom van 24 jaren pre- dikant, en eenige jaren later hoogleeraar in de godgeleerd- heid te *Saumur* werd. Naau- welijks had hij zijne lessen begonnen, of de Calvinisten van *Orleans* verkozen hem tot hunnen predikant. Hij had groote geschillen met *JURIEU*, over de kracht der ge- nade, en over de wijze, waar- op de bekeering van den zon- daar plaats heeft. *JURIEU* deed zijne gevoelens in eene synode veroordeelen, even alsof de calviniste vergaderingen meer onfeilbaarheid bezaten dan die der Catholijke Kerk. De- ze veroordeeling belette zijn stelsel niet om veld te win- nen, en zijne leerlingen, die zeer talrijk waren, werden *Pajonieten* genaamd. Hij overleed in 1685 te *Carré*, bij *Orleans*, onmiddellijk voor

de intrekking van het edikt van *Nantes*. Zijne werken zijn: 1.º *Examen etc.* (*On- derzoek der gegronde Voor- oordeelen tegen de Calvinis- ten*), 2 deelen in 12.mo; — 2.º *Remarques etc.* (*Aan- merkingen op de herderlijke Waarschouwing enz.*). Deze beide werken worden bij de calvinisten voor meesterstuk- ken en bij anderen voor de vruchten van den partijgeest gehouden.

PAJOT (LODEWIJK LEO), graaf van *Ons-en-Bray*, werd in 1678 te *Parijs* geboren, legde zich op de wijsbegeerte en vooral op de natuurkunde toe. Hij deed eene reis door *Holland*, alwaar hij zich met de grootste mannen, *HUY- GHENS*, *RUYSCH*, *BOERHAVE* enz., die *Holland* toenmaals bezat, verbond. Met het al- gemeene beheer der posterijen belast, oefende hij hetzelfde met zoo vele naauwgezetheid uit, dat hij de achting van het publiek en het vertrou- wen van *LODEWIJK XIV*, ver- diende. Deze vorst liet hem in zijne laatste ziekte roepen om zijn testament te verze- gelen, alvorens hetzelfde naar het parlement te zenden, om aldaar in bewaring gelegd te worden. Toen hij na den dood zijns vaders een buitengoed te *Bercy* geërfd had, bestem-

de hij het niet tot lusthuis, maar tot een wijsgeerig kabinet, hetwelk hij met natuur- en werktuigelijke zeldzaamheden vervulde, en voor hetwelk hij noch zorgen noch kosten spaarde. Dit kabinet werd zoo beroemd, dat het PETER den Groote, en andere personen van hoogen rang uit *Duitschland* tot het bezoek van hetzelfde uitlokte. De verzameling der akademie van wetenschappen, van welke hij lid was, bevat verscheiden *Verhandelingen* van hem over de natuur- en staathuishoudkunde. De voornaamste zijn: 1.º Eene verhandeling over een *Werktuig* om vloeibare stoffen te meten; — 2.º De *Windmeter*; — 3.º Eene 3.^e Verhandeling over een *Kunst-Werktuig*, om op eene vaste wijze de maat van verschillende muziekstukjes te slaan enz. Het belang der wetenschappen was hem zoo dierbaar, dat hij zijne kabinetten aan de akademie vermaakte, op voorwaarden, die dezelfde nuttig voor het publiek maakten. Dit genootschap verloor hem in 1753. Zijn dood was ook een groot verlies voor de armen der parochiën *Bercy* en *St. Germain l'Auxerrois*.

* PAJOU (AUGUSTINUS), een beeldhouwer, den 9 Septem-

ber 1730, te *Parijs* geboren. Zijn vader oefende in de voorstad *St. Antoine* hetzelfde beroep uit. De jonge AUGUSTINUS legde van zijne tenderste jeugd af eene groote begaafdheid voor de beeldhouwkunde aan den dag. Deze gelukkige aanleg had ten gevolge, dat hij, in den ouderdom van 14 jaren in de werkplaats van J. B. LEMOINE, beeldhouwer des konings, werd opgenomen. Het duurde niet lang of hij onderscheidde zich, en na eene vierjarige ijverige inspanning verkreeg hij den grooten beeldhouwers prijs. Naar *Rome* gezonden, bragt hij zijne talenten door grondige studiën tot rijpheid; en na eenen twaalfjarigen aanhoudenden arbeid, werd hij bij de koninklijke akademie van schilder- en beeldhouwkunde aangenomen, na eene groep in marmer vervaardigd te hebben, welke PLUTO voorstelt, die CERBERUS geketend houdt. Van dit voortbrengsel eener stoute vinding, en eene even zoo krachtvolle uitvoering, dagteekent de eerste stap, in de verbetering der Fransche beeldhouwkunde gedaan. Begaafd met eene buitengewone gemakkelijke heit, heeft PAJOU, meer dan 180 beeldhouwkundige voorwerpen in marmer, in metaal, in lood, in steen, in hout en zelfs in karton ver-

vaardigd, van welke de opbrengst gevoegd bij de weldaden van het hof, hem een aanzienlijk bestaan verschaftte, hetwelk hem door de omwenteling ontnomen werd. Hij leed dit verlies met moed, en toen rustige dagen op deze dagen van wanorde gevolgd waren, werd hij lid van het instituut en opziener van het museum. Hij overleed te *Parijs*, den 8 Mei 1809. Zijne voornaamste werken zijn, *het beeldhouwwerk*, dat de groote tooneelzaal van het kasteel van *Versailles* versiert, de *Bogen* van het hof van het koninklijk paleis, verscheiden stukken ter verfraaijing van het paleis *Bourbon*, van het paleis van justitie, van de hoofdkerk van *Orleans*, een gedeelte van de *Fontein der onnoozele kinderen*, (*Innocens*), de standbeelden van *DESCARTES*, *PASCAL*, *TURENNE*, *BOSSUET*, *BUFFON*, enz. Deze kunstenaar heeft veel bijgedragen, om den goeden smaak der bouwkunde te herstellen, welke sedert zeventig jaren, in eene soort van verval was. Een aantal zijner stukken zijn gedurende de omwenteling vernietigd.

PALAFIX (JOANNES DE), Spaansch bisschop, natuurlijke zoon van een' Spaansch

edelman, werd in 1600, in het koninkrijk *Aragon* geboren. Na met roem aan de hoogeschool van *Salamanca*, gestudeerd te hebben, werd hij door **PHILIPPUS IV** verkozen, eerst tot lid van den raad van oorlog, later tot dien der *Indiën*; maar weldra kreeg hij eenen afkeer van de wereld, en omhelsde den geestelijken staat. De Spaansche vorst, aan wien zijne verdiensten bekend waren, benoemde hem in het jaar 1639, tot het bisdom *Puebla de los Angeles*, of *Angelopolis*, in *Amerika*, met den titel van regter, over het beheer der drie onder-koningen van *Indië*. Hij had een zeer hevig geschil met de Jesuiten van zijn diocees, daar hij beweerde, dat er inbreuk op zijn regtsgebied was gemaakt, door het gebruik, hetwelk de zendelingen van zekere voorregten maakten. Dit geschil werd voor Paus **INNOCENTIUS X** gebracht, die hetzelfde door eene breve van den 14 Maart 1648, besliste. De prelaat had den 25 Mei 1647, eenen brief aan den Paus geschreven, in welken hij zijne klagten ontwikkelde. Men zegt dat hij den 8 Januarij 1649, eenen tweeden schreef, in welken de schrijver onuitputtelijk is, in het aanvoe-

ren van gruwelen, ten laste van de Jesuiten van *Mexiko*. Vele critici zijn van gevoelen, dat deze brief door andere handen is vervaardigd, dewijl dezelve klaarblijkelijke valscheden, gruwelijke en belagchelijke lasteringen, de tastbaarste tegenstrijdigheden bevat, en dat deze taal niet die van eenen persoon kan zijn, zoo als men ons PALAFOX voorstelt. De Jesuiten van *Mexiko*, boden PHILIPPUS IV, een memoriaal aan, om zich te beklagen over de lasteringen van dien brief, die alom onder den naam van den bisschop van *Angelopolis* verspreid werd; maar deze prelaat verklaarde in de *kanonieke verdediging*, welke hij in 1652, aan denzelfden vorst aanbood, dat dezelve niet van hem was. » Wanneer, zeide hij, heb ik op dien toon gesproken? Wáár is die gewaande brief, dien zij aanhalen? Heeft de Opperpriester, hun denzelven medegedeeld? Dat zij mijne handteekening aantoonen.» (Zie *le Bullaire* 4.^e deel, uitgave van *Lyon* van 1655.) Deze critici voegen er bij, dat het geenszins waarschijnlijk is, dat PALAFOX, zoo vele afschuwelijkheden tegen deze paters in 1649, hebbe aangevoerd en in 1652, aan diezelfde religieuzen in zij-

ne *kanonieke verdediging*, zulk eenen schoonen lof toezwaait. Zie hier hoe hij zich hierover uitdrukt. » De maatschappij van den heiligen naam *JESUS*, is eene bewonderenswaardige, geleerde, nuttige, heilige, aller bescherming, niet alleen van uwe Majesteit, maar ook van de prelaten der Kerk waardige instelling. Meer dan honderd jaren zijn de Jesuiten de nuttige medewerkers der bisschoppen en der geestelijkheid geweest; zij hebben de uitstekendste diensten bewezen enz.» Wat eindelijk volkomen overtuigt, dat deze brief ondergeschoven is, zijn de vlejendste lofspraken, welke deze prelaat in 1653, op den zetel van *Ostna* verplaatst, aan deze religieuzen in de aantekeningen op de *Brieven* van de heilige *THERESIA*, toezwaait. Hij rigtte dezelve in handschrift aan pater *FRA DIEGO*, ongeschoeide karmeliet. Zijn brief is gedagteekend van den 15 Februarij 1656. Men vindt denzelven in de uitgave van *Venetie*, 1690, in 4.to Men moet echter bekennen, wijl hij zulks zelf doet, dat hij soms al te veel vuur en drift, in zijne handelwijze gebragt heeft. » Dikwijls (zeide hij in zijne *Aanmerkingen* op den 75.sten brief van de heilige *THERESIA*), zullen wij

duizend redenen vinden, die eenen schijn van godsdienstigheid hebben, om ons gedrag te rechtvaardigen, en welke eindelijk hoogmoed worden, hetwelk mij bij zekere gelegenheid overkomen is." Bisschop van *Osmà* geworden zijnde, deed hij zijne liefdadigheid en zijnen ijver, op dien nieuwen zetel uitblinken. Zijne kudde was zijne familie en hij was voor dezelve, de teederste en liefdadigste vader. Hij overleed den 30 September 1659, na voor zich zelve dit graf-schrift als een gedenkstuk, zijner nederigheid vervaardigd te hebben: *Hic jacet pulvis et cinis, JOANNES OXONIENSIS*. Wij hebben van dien prelaat, behalve de door ons vermelde werken: 1.º *De herder van Kersnacht, Leon*, 1660, in het Spaansch en *Parijs*, 167... in het Fransch; — 2.º vele verbloemde *Verhandelingen*, waarvan er eenige door den abt LE ROY in het Fransch vertaald zijn; — 3.º *Geschiedenis der verovering van Sina, door de Tartaren*, te *Parijs* in 1670, door COLLÉ in 8.vo, in het licht gegeven; — 4.º *Geschiedenis van de belegering van Fontarabië*, in 1638 in het volgende jaar in 4.to te *Madrid* gedrukt. Zijne werken zijn te *Madrid* in

1762 gezamenlijk uitgegeven, 13 deelen in fol. De koning van *Spanje*, KAREL III, vroegde aan CLEMENS XIII de heiligverklaring van PALAFOX; dit verzoek werd onder CLEMENS XIV nog met meer nadruk herhaald, en men kan zeggen, dat alle menschelijke middelen uitgeput waren, om er den goeden uitslag van te verzekeren. De zaak, die onder PIUS VI op nieuw onderzocht werd, is echter in de vergetelheid geraakt, ofschoon het Spaansche hof nieuwe pogingen in het werk heeft gesteld. Het is mogelijk, dat de nieuwe *Geschiedenis* van dien prelaat, in 1767 door den abt DINOUART in het licht gegeven, aan zijne gedachtenis nadeel hebbe toegebracht; deze abt volhardt om hem den ongerijmden brief, over welken wij gesproken hebben, en andere handelingen, die weinig strooken met het denkbeeld, hetwelk men van eenen heilige vormt, toe te schrijven: hetwelk eenen bekwamen criticus, die nooit Jesuit is geweest, heeft doen zeggen: *Nihil ad canonisationem confert mendax hujus episcopi vita, nuper in Jesuitarum odium ab JOSEPHO DINOUART, nomen suum reticente, gallice vulgata*. Zie de *Notio temp.* van DANES, door

den heer PAQUOT voortgezet, *Leuven* 1773, bladz. 525. Reeds vóór dat tijdstip hadden de Jansenisten hem voor een hunner aanhangers uitgeroepen, hetwelk zij later nog op eene meer nadrukkelijke wijze hebben gedaan. De schrijver van de *Gazetta van Florence*, eene der bazuinen der partij, noemt hem in N.º 1, 1789 *den verzoener van de godsdienstige Hollandsche kerk, welke door die van Rome zoo onwaardig behandeld werd*. Men beweert, dat men wezenlijk in zijne papieren ontegensprekelijke bewijzen gevonden heeft van zijne gehechtheid aan deze rampzalige sekte, die de Kerk tot in hare grondslagen schokte, en dat *Rome* na deze ontdekking niets meer van zijne heiligverklaring wilde hooren. [Er bestaan verscheiden *Levensbeschrijvingen* van dezen prelaat in het Spaansch, in het Italiaansch en in het Fransch, door eenen Jesuit, dien men voor pater CHAMPION houdt, *Parijs* 1688. Het is die, over welchen wij boven gesproken hebben, en van welchen de abt DINOUART eene uitgave geleverd heeft. Eenige der werken van PALAPRAT zijn in het Fransch vertaald.]

PALAPRAT (JOANNES DE BI-

GOR) in Mei 1650, te *Toulouse*, uit eene regtsgeleerde familie geboren, legde vroegtijdig begaafdheid voor de dichtkunde aan den dag. Naauwelijks had hij zijne studien volbragt, of hij behaalde verscheiden prijzen bij de bloemspelen van *Toulouse*. Hij wijdde zich in den beginne aan de pleitzaal toe, tot welke zijne geboorte hem scheen te roepen. In 1675 tot scheppen, en in 1684 tot chef van de consistorie aangesteld, kweet hij zich van deze beide posten met een regtschapen hart, en eenen vrijen geest, die de hoofdtrekken van zijn karakter uitmaakten. Later schepte hij er vermaak in, om voor het tooneel te arbeiden, en zijn smaak voor de tooneeldichtkunde nam toe, zoodra hij met den abt BRUEYS in kennis was gekomen. Deze beide dichterlijke vrienden hadden dezelfde genie voor het boertige. PALAPRAT overleed in 1721 te *Parijs*. Aan zijne werken ontbreekt regelmatigheid en naauwkeurigheid. Dezelve bevinden zich in de verzameling van die van BRUEYS, in vijf kleine deelen in 12.mo in het licht gegeven. [De stukken door PALAPRAT alleen vervaardigd zijn, ten getale van vier, te weten *HERCULES* en *OMPHALE*, de *Fluitjes*, de *Hedendaagsche waan-*

wijze, het *Ballet*, en de stukken, aan welke hij met BRUEYS heeft medegewerkt, zijn: *Het ontdekt geheim*, de *Onverbeterlijke dwaas*, de *Knorrepot*, de *Stomme*, het *Belagchelyke concert*. PALAPRAT had eenigen tijd gereisd, en te Rome kennis gemaakt met de koningin CHRISTINA, die vruchteloze pogingen in het werk stelde om hem aan haren persoon te verbinden. Te Parijs terug gekomen, behaagde hij aan den groot prior van *Vendôme*, die hem tot zijnen secretaris benoemde, en hem, even gelijk de hertog zijn broeder, met het grootste vertrouwen vereerde.]

PALATIE. — Zie PALLAZZI.

PALAYE (N. DE LA CURNE DE SAINTE) lid van de Fransche akademie en van die der opschriften en fraaije letteren, in 1697 te *Auxerre* geboren, en den 1 Mei 1781 te *Parijs* overleden, is voornamelijk bekend door zijne *Verhandelingen over de oude ridderschap*; een zeer goed werk, vol geleerde nasporingen, hetwelk men onophoudelijk in alle werken, die over hetzelfde onderwerp handelen afschrijft, en hetwelk voor het oog van den wijsgeer, den staat- en zede-

kundige een aantal belangrijke trekken aanbiedt (zie HEMRICOURT). Men heeft nog van hem eene *Verhandeling* over de *kronijk* van GLABERT, in het achtste deel der *Gedenkschriften* der akademie van opschriften opgenomen.

PALAZZI (JOANNES), een Latijnsch geschiedschrijver, in 1640 in de *Venetiaansche staten* geboren, en in 1703 overleden; heeft zich doen kennen door eenige geschiedenissen, of liever door eenige compilatiën over het Westersche keizerrijk. De voornaamste is onder den titel van *Monarchia Occidentalis, scilicet Aquila inter lilia saxonica, sancta sive Bavarica, Franca, Sueva, etc. Venetië* 1671 — 1673, 9 deelen in fol. Dezelve bevat de Fransche keizers van KAREL den Groote tot op LEOPOLD. De schrijver heeft deze geschiedenis versierd met gedenkpenningen, zinnebeelden en platen. Men heeft nog van hem: *Fasti ducales Venetorum*, 1696, groot in 4.to, dit is het nauwkeurigste zijner werken.

PALAZZO of PALACIO (PAULUS DE) een godgeleerde, te *Grenada* geboren, was hoogleeraar in de gewijde letteren te *Coimbra*, en overleed

in 1582. Men heeft van hem een *Commentarium* op het boek *Ecclesiasticus*; en *Verklaringen* van den H. Evangelist MATTHEUS, 2 deelen in fol.

PALEARIUS, of *della PAGLIA* (AONIUS) in de 16.^e eeuw, te *Veroli* in het *Campagna di Roma*, geboren, [veranderde uit smaak voor de oudheid zijn voornaam ANTONIUS in dien van AONIUS], hij liet zich vroegtijdig door de dwalingen van LUTHER verleiden. Na verscheiden jaren te *Rome* te hebben doorgebracht, ontvlugtte hij die stad na de plundering derzelve door de Spanjaards, hij vestigde zich te *Sienna*, en onderwees aldaar het Grieksch en het Latijn met roem; maar dewijl hij zijne afvaligheid niet genoeg verborgen had gehouden, zag hij zich genoodzaakt te vlugten, en begaf zich naar *Lucca*, alwaar de overheden hem met eenen leerstoel begunstigten. Van *Lucca* vertrok hij naar *Milane*, alwaar hij op last van Paus PIUS V, gevangen genomen en naar *Rome* gevoerd werd. Overtuigd van tegen de leer zijner vaderen geleeraard te hebben, van overal, waar hij onderwees, dwaling en onrust te verspreiden, werd hij ten dood veroordeeld, en onderging dat

vonnis den 3 Julij 1570. Men heeft van PALEARIUS: 1.º *Epistolarum libri IV*; — 2.º *Orationes*; — 3.º *Actio in pontifices romanos et eorum assecclas*, een dweepachtig werk, hetwelk hij aan den keizer, aan de vorsten van *Europa*, aan LUTHER en aan CALVINUS zond, toen de kerkvergadering van *Trente* bijeen geroepen zou worden; — 4.º Een *Dichtstuk over de onsterfelijkheid der ziel*, en verscheiden andere werken in dichtmaat en in proza, de meeste zeer wel in het Latijn geschreven. Men heeft er eenige te *Amsterdam* in 1699, in 8.vo, en te *Jena* 1728, in 8.vo, gezamenlijk uitgegeven.

PALEMON (Q. RHEMMIUS), een taalkundige, van *Vicence* geboortig, was de zoon van eenen slaaf. Hij onderwees te *Rome*, met eenen buitengewonen roem, onder TIBERIUS en CLAUDIUS, en volgens SUTTONIUS maakte hij voor de vuist verzen. Er blijven ons van hem slechts fragmenten zijner geschriften over in de *Poetae Latini minores*, *Leyden*, 1731, 2 deelen in 4.to, en deze fragmenten geven een gunstig denkbeeld van zijne geleerdheid. Men heeft nog van hem eene verhandeling. *De ponderibus et mensuris*, *Leyden*, 1587, in 8.vo, in

de *poetae minores* opgenomen. Zijne laatdunkendheid en de bedorvenheid zijner zeden bezwalkten zijne talenten en ontnamen aan dezelve allen luister.

PALEMON. — Zie **PACOMUS**.

PALEOLOGUS. — Zie **ANDRONICUS**, **JOANNES PALEOLOGUS** en **MICHAËL VIII**.

PALEOTTI (GABRIËL), kardinaal, in 1522; te *Bologna* geboren, stond in nauwe vriendschaps betrekking met den heiligen **CAROLUS BARROMEUS**. Hij verscheen met onderscheiding op de kerkvergadering van *Trente*, ontving den kardinaalshoed van Paus **PIUS IV**, en overleed te *Rome* in 1597. Men heeft van hem verscheiden werken, welke zijne kunde tot eer verstreken. De meest bekende zijn: 1.º *De bono senecutis*, *Antwerpen*, 1598, in 8.º, vol uitmuntende zedelijke en christelijke aanmerkingen; — 2.º *Archiepiscopale bononiense*, *Rome*, 1594, in fol.; — 3.º *De nothis, spuris que fliis*, in 8.º; — 4.º *De consistorialibus consultationibus*, zeer op prijs gesteld; — 5.º *Acta concilii tridentini*. Dit is een nauwkeurig verhaal van al hetgeen er voorgevallen is, gedurende de zittingen

bij welke hij tegenwoordig was. Zijne erfgenamen boden hetzelfde aan **URBANUS VIII** aan. Hetzelve is nog niet geheel in het licht gegeven; maar **PALLAVICINI**, in zijne *Geschiedenis der Kerkvergadering van Trente*, en **ODERICUS RAINALDUS** in zijne kerkelijke jaarboeken hebben er een goed gebruik van gemaakt; het leven van dezen vromen en kundigen kardinaal, door **AUGUSTINUS BRUNO** beschreven, wordt in het 6.º deel *Amplissimæ collectionis*, col. 1394, N.º 10 gevonden. Men heeft ook *De vita et rebus gestis*, **GABRIËLIS PALEOTTI**, door **ALEXIS LEDESMA**, regulier-geestelijke van den **H. PAULUS**, *Bologna*, 1647, in 4.º

PALEPHATES, een oud Grieksche wijsgeer, van het eiland *Paros* [en, volgens anderen van *Priene*, bloeide onder de regering van **ARTAXERXES MNEMON**, in het jaar 472 vóór J. C.] Hij heeft eene verhandeling vervaardigd *De rebus incredibilibus*, in vijf boeken, van welke het eerste tot ons gekomen is, en belangrijke en verstandiglijk voorgedragen onderwerpen bevat. De beste uitgave van dit werk, is die van *Amsterdam*, in 1688, in 8.º; en bestaat er eene van **ELZEVIER** 1649. Deze

schrijver verklaart eene menigte fabelen op eene geschiedkundige wijze, en gewoonlijk zeer oordeelkundig en waarschijnlijk. Aldus zijn de Centaurussen volgens hem, niets anders dan krijgshieden te paard gezeten, en die aan eene menigte op hun gezicht verschrikte volken, slechts een enkel gedrogtelijk dier, hebben toegeschenen. [Het werk van dezen wijsgeer, is in het Latijn vertaald met den tekst er tegen over, en gedrukt door ELZEVIER, te *Amsterdam*, in 1649, in het Fransch vertaald, door POLIER DE BOTTENS, *Lau-sanne*, 1771, in 12.mo]

PALESTRINA (JOANNES BAPTISTA PETRUS ALOYSIUS DE), een beroemde componist, door zijne tijdgenooten den vorst der toonkunst bijgenaamd, in 1529; te *Pa-lestrina* geboren, is, zonder tegenspraak, de eerste, die de geheele theorie der kunst in praktijk heeft gebracht, zonder ooit in de uitvoering der regelen te kort te schieten. Zijne begaafdheid had zoodanig de bewondering onder de toonkunstenaars van zijnen tijd opgewekt, dat veertien der beroemdste onder dezelve, eene verzameling van psalmen op vijf stemmen vervaardigden, welke zij hem in

1592 opdroegen. Hij werd kapelmeester van de *St. Pieterskerk*; de Pausen stelden zijne compositiën grootelijks op prijs, en zij verboden op strenge straffen, dezelve na te schrijven. Zoodra de muzikanten een zijner werken in de Sixtynsche kapel hadden uitgevoerd, waren zij gehouden hunne partijen af te geven, en indien zij daaraan niet voldeden, werden zij oogenblikkelijk ontslagen. Deze partijen waren altijd achter het slot bewaard, door een der kanoniken van de *St. Pieterskerk*. Zie hier de lijst der werken of meesterstukken van dien beroemden componist: 1.º *Misboeken*, die te *Rome* en *Venetië*, dikwerf herdrukt zijn. — 2.º *Verscheiden Offerorieboeken*, *Venetië*, 1594; idem *Motetten*. — 3.º *Lofzangen voor het geheele jaar*, *Rome*, 1589. — 4.º Vier en vijf stemmige *Madrigalen*. — 5.º Vierstemmige *Litanien*; welke men op plechtige feesten nog in de *St. Pieterskerk* zingt, *Venetië*, 1600. — 6.º Zijn heerlijk *Miserere*, hetwelk men jaarlijks in de Sixtynsche kapel gedurende de goede week en op allerzielendag, uitvoert. PALESTRINA, overleed in 1594, te *Rome*. Pater MARTINI, zwaait in zijne *Geschiedenis van de toonkunst*, grooten

lof toeaan dezen componist, wiens *Werken* een gedeelte uitmaken van de studiën van bijna alle scholen van *Italië* en voornamelijk van die van *Bologna*, *Napels* en *Rome*.

* PALEY (WILLIAM), een beroemde godgeleerde der kerk van *Engeland*, werd in 1743, te *Peterborough*, in het graafschap *Northampton*, geboren. Hij volbragt zijne studiën met onderscheiding te *Cambridge*, aan het *CHRISTUS-collegie*. In den geestelijken staat getreden, verkreeg hij eenen leerstoel der H. Schrift en gaf lessen over het Nieuwe Testament in het Grieksch, welke tot grondslag dienden van werken, welke hij later in het licht gaf. De voornaamste zijn: 1.º *The principles of moral and political philosophy (Grondregels van zede- en staatkundige wijsbegeerte)*, 1785, in 4.º, 1800. Dit in *Engeland*, zeer geacht werk, heeft zestien uitgaven gehad, en was, zoo als men zegt, door een' Engelschen boekverkooper, met 2,000 livres sterlings aan den schrijver betaald. Het is door GRAVE in het Hoogduitsch, en door ST. VINCENT, in het Fransch vertaald. — 2.º *Horæ Paulinæ*, een deel in 4.º De vertaling in het

Fransch is van den heer LEVADE, predikant te *Nîmes*, 1809. Het zijn aanmerkingen op de brieven van den H. PAULUS. De schrijver bewijst in dezelve de waarheid van de geschiedenis van den H. PAULUS, door de vergelijking der brieven, welke zijnen naam dragen, met de Handelingen der Apostelen; hij maakt in dezelve geenerlei gewag, van den brief aan de Hebreërs, waarvan hij de wettigheid niet erkende. PALEY, heeft zich in dit werk, veel van de schriften van LADNER, (zie dat art.) bediend. — 3.º *Natuurlijke Godgeleerdheid, of Bewijs van het bestaan en van de eigenschappen Gods uit de werken der natuur*, 1802, in 8.º KAREL PICTET van *Geneve*, heeft eene vrije vertaling in het Fransch van dit werk geleverd, *Geneve*, 1803, 1815 en 1817, in 8.º PALEY, werd benoemd tot aartsdiaken van *Carlisle*. Hij overleed den 25 Mei 1805, te *Sunderland*. Hij was geleerd en een goede criticus. Zijne *Leerreden* zijn na zijnen dood gedrukt.

PALFIN (JOANNES), in 1649, te *Kortrijk* geboren, hoogleeraar in de heelkunde te *Gend*, heeft zich door zijne kunde en zijne werken, eenen grooten roem verwor-

ven. De voornaamste zijn:
 1.º Eene voortreffelijke *Verhandeling over de beenkunde*, in het Vlaamsch, in het Fransch vertaald en te *Parijs*, in 1731, in 12.mo gedrukt.
 — 2.º Eene *Ontleding van het menschelijke ligchaam*, door JOANNES DEVAUX, een kundig en bekwaam heelemeester, in het Fransch vertaald. De heer BOUDON, geneesheer van *Vendôme*, leverde er eene vollediger uitgave van in het Fransch, *Parijs*, 1730, en de heer A. PETIT, verrijkte dezelve met nieuwe aanmerkingen, *Parijs*, 1753, 2 dl.ⁿ, met platen. PALFIN, heeft nog andere werken, welke betrekking op zijne kunst hebben, in het licht gegeven. Hij overleed te *Gend*, in 1730, den roem van eene der bekwaamste anatomisten zijner eeuw te zijn geweest, nalatende.

PALICE. — Zie CHABANES.

PALINGENIUS, of PALINGENIO (MARCELLUS), een dichter van de 16.º eeuw, wiens ware naam PETRUS-ANGELO MANZOLI was, te *Stellada* in het *Ferraresche* geboren, is bekend door zijn dichtstuk in 12 boeken, getiteld *Zodiacus vitae*, *Rotterdam*, 1722, in 8.vo Hij droeg hetzelfde op aan HERCULES II D'ESTE,

hertog van *Ferrara*, wiens geneesheer hij, volgens sommigen, was; maar anderen zeggen, dat hij een van die Lutheranen was, die de hertogin van *Ferrara* aan haar hof opnam, en aan wie zij hare bescherming verleende. Dit dichtstuk, van hetwelk de inhoud niet altijd aan den titel beantwoordt, bevat eenige oordeelkundige grondregels, maar veel meer ijdele argumenten tegen de Godsdienst. Dit gebrek, gevoegd bij de hekelingen, welke hij zich tegen de geestelijkheid; de Catholijke Kerk, den Paus en de kardinalen veroorlooft, verontwaardigde de weldenkenden. Zijn lijk werd opgedolven en verbrand. De congregatie van den index, stelde zijn werk in den eersten rang der kettersche boeken. Daar de Fransche wijsgeeren, nooit ten achteren blijven om vreemde goddeloosheden op te nemen, ten einde de hunne te versterken, zoo bestaat er eene vertaling van in het Fransch in 1731, door LA MONNERIE, in het licht gegeven.

* PALISOT DE BAUVOIS (AMBROSIUS MARIA FRANCISCUS JOZEF), een natuurkundige en reiziger, den 27 Julij 1752, te *Atrecht*, uit eene magistraats-familie geboren, studeerde aan het collegie

van HARCOURT te *Parijs*, en werd in 1772, tot advokaat, bij het parlement bevorderd. Hij verving zijnen broeder eenigen tijd daarna in den post van algemeenen ontvanger der domeinen; maar nadat deze post in 1777 vernietigd was, legde hij zich met ijver op de studie der kruidkunde toe, en hij gaf over verschillende deelen dier wetenschap, verscheiden *Verhandelingen* in het licht, die hem in 1781, onder de corresponderende leden der akademie der wetenschappen, deed opnemen. PALISOT, maakte in 1786, van eene gelegenheid gebruik, om zich naar *Afrika* te begeven en wel naar het koninkrijk *Oware*, aan dat van *Benin* grenzende, hetwelk nog geen natuurkundige bezocht had. Hij doorreisde gedurende 18 maanden deze beide koninkrijken, te midden van duizenden gevaren, en het gelukte hem om eene aanzienlijke menigte planten en insecten naar *Europa*, overte maken. Van vermoeijenissen nitgeput en reeds ziek onder eene brandende lucht, haastte hij zich, om die noodlottige landstreek te ontvlugten, en kwam te *St. Domingo*, alwaar hij weldra zijne natuurkundige togten hervatte. Uit hoofde van zijne uitgebreide kundigheden,

werd hij lid van de koloniale vergadering en van den hoogen raad. Hij verklaarde zich in denzelven steeds tegen het onderwerp der afschaffing van den slavenhandel, en belastte zich met de taak, om de hulp der *Vereenigde-Staten*, tegen de Negers van het eiland, in te roepen. Toen hij van deze zending terugkwam, werd hij in eene gevangenis geworpen, en had hij zijn behoud alleen te danken, aan de erkentelijkheid eener *Mullatin*, die hij bevrijd had, en die zijne terugzending naar de *Vereenigde-Staten* aanvraagde. Ofschoon van zijne fortuin beroofd, vond hij echter middel, om eenige togten in het binnenland te doen, welke hem eenen nieuwen oogst van planten en dieren verschafte, die hij in *Frankrijk*, terug bragt. Toen hij aldaar aangekomen was, hield hij zich bezig om de talrijke van zijne reizen mede gebragte bouwstoffen, in orde te brengen. Het bestuur van dien tijd, liet PALISOT, in de vergetelheid: en eerst in 1815, benoemde hem BONAPARTE, tot titulair raad van de universiteit. Deze vertrapte bevordering was niet van langenduur; hij keerde weldra tot zijn afgezonderd leven terug en overleed den 21 Januarij

1820, aan eene borstzinking. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Flora van Oware en Benin, Parijs, 1804* — 21, 2 dl.ⁿ, in fol. met 120 platen. — 2.º *Insectes etc. (Insekten, in Afrika en Amerika bijeenverzameld), Parijs, 1805* — 21, vijftien afleveringen in een deel in fol., met 90 gekleurde platen; PALISOT, wilde dit werk ten minste tot 30 afleveringen brengen, van welke hij er slechts 14 heeft in het licht gegeven; de vijftiende is na zijnen dood door den heer AUDINET SERVILLE, bezorgd. — 3.º *Essai etc. (Proeve eener nieuwe agrostographie, of nieuwe geslachten van grasplanten), Parijs, 1812*, in 4.to en in 8.vo, met 25 platen. Men vindt van hem zeer geachte verhandelingen in verschillende verzamelingen, voornamelijk die, welke over de paddestoelen, over het mos, over eene nieuwe soort van ratelslangen handelen. De heer THIEBAUT DE BERNAUD, heeft de geschiedkundige lofredede van PALISOT, in het licht gegeven, *Parijs, 1821*, in 8.vo

* PALISSOT DE MONTENOY (KAREL) letterkundige, en correspondent van het instituut, werd den 3 Januarij 1730 te Nancy geboren. Hij

volbragt zijne studiën op zulk eene schitterende en snelle wijze dat hij in den ouderdom van 13 jaren eene godgeleerde thesis verdedigde, en zestien jaren oud zijnde in die faculteit tot doctor bevorderd werd. Dom CALMET spreekt in zijne *Bibliotheek van Lotharingen* over de vorderingen van dit vroegerijpe vernuft. PALISSOT begaf zich zeer vroegtijdig in de congregatie van het oratorium, welke hij kort daarna verliet, om met meer vrijheid de letter- en dichtkunde te beoefenen. In den ouderdom van 19 jaren gaf hij een *Treurspel* in het licht, en dit eerste stuk werd weldra gevolgd door verscheiden andere, in welke hij eene groote bekwaamheid ten toon spreidde. Maar hij liet weldra de muzen varen om de polemische loopbaan in te treden, die hij bij den eindpaal zijns levens nog niet ten einde was gestreefd. PALISSOT bragt alle wijsgeeren tegen zich in woede door zijn blijspel *le Cercle* in hetwelk hij ROUSSEAU eene zeer belagchelijke rol deed spelen. In 1756 verschenen zijne *Kleine brieven tegen groote wijsgeeren* in het licht, in welk geestig werk DIDEROT vooral, wiens overdrevenheid een wartaal veel aanleiding tot hekeling gaven, zeer gehavend werd;

in 1760 gaf hij het Blijspel *de Wijsgeeren* in het licht, hetwelk de verbittering van zekere geesten tot in den hoogsten graad voerde. Men randa hem zonder maat en zonder ontzag aan; nooit werd de letterkunde meer onteerd door lasterlijker, meer met smaadwoorden, beledigingen en grofheden opgevuldeschotschriften. Men nam zoo weinig maat in acht om de wijsbegeerte te wreken, dat de abt MORELLET in zijne *Gedenkschriften*, welke 60 jaren later uitgegeven zijn, bekende, dat hij in zijne geschriften, welke hij tegen den schrijver in het licht gaf, de grenzen van de openbare welvoegelijkheid overschreden had. PALISSOT liet zich echter door de woede zijner vijanden niet afschrikken, maar zette den oorlog voort, en gaf in 1764 de *Dunciade* in het licht. Dit dichtstuk, in den beginne zeer kort, werd later met zeven gezangen en met nieuwe hekelingen tegen zijne nieuwe vijanden vergroot, en zelfs na de omwenteling voegde hij er lange aanvullingen bij, tegen ROBESPIERRE, MARAT, COUTHON enz. .... Gedurende die onrustige tijden, leefde PALISSOT in de eenzaamheid, en men zou hem geheel hebben vergeten, indien hij niet de

XVIII. DEEL.

zwakheid had gehad, van der conventie zijne uitgave der *Werken* van VOLTAIRE op te dragen. Van zijne fortuin ontbloot, nam hij den post aan van opziener der Mazarinsche bibliotheek, en behield denzelfden tot aan zijnen dood, den 15 Januarij 1814 voorgevallen. Ofschoon hij de wijsgeeren aangerand had, was hij er echter ver van verwijderd godsdienstig te zijn: door eene ongerijmdheid, welke hij toenmaals niet gevoelde, ontmaskerde hij de noodlottige grondbeginselen dier schrijvers, terwijl hij er zelf geen enkel bepaald had, en hij besluiteloos was omtrent de grootste punten, welke voor den mensch het meest van belang zijn. De ouderdom en de overweging bragten hem tot juister en ernstiger gedachten; hij gevoelde de behoefte der Godsdienst, wijdde het einde zijner lange loopbaan aan God toe, en overleed in groote godvruchtige gevoelens. De eerste uitgave zijner werken in 3 dl.ⁿ in 12.mo te *Parijs* gedrukt, is de eenige goede; de laatste zijn met onvergeeflijke tegenstrijdigheden, met onbeschaamde uitvallen, met schreeuwende onregtvaardigheden opgevuld, en verraden eene aanstootelijke zelfliefde, en een' schrijver, die onver-

A a

schillig onder welken titel, om toejuichingen bedelt. Zijne eerste werken, de eenigste, die eenige verdiensten hebben zijn: 1.º zijn Blijspel *de Wijsgeeren*, hetwelk hem de bitterste vervolging op den hals haalde, en in hetwelk men den toon van het goede blijspel, eene gelukkige, krachtvolle en ongedwongene versificatie aantreft; — 2.º *De gevaarlijke man*, een blijspel, hetwelk trekken bevat, die dat der *wijsgeeren*, op hetwelk het ten vervolge dient, overtreffen, maar hetwelk niet ten tooneele is gevoerd; — 3.º *De Dunciade*, een dichtstuk, aan hetwelk slechts eenige vrolijkheid ontbreekt, om een meesterstuk van vernuft en dichtkunst te zijn. Onder zijne werken in proza kan men noemen zijne *Petites etc.* (*Kleine brieven over groote wijsgeeren*), *Lettres etc.* (*Brieven aan den heer de VOLTAIRE*); *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de eerste eeuwen van Rome*) en vooral zijne *Mémoires etc.* (*Letterkundige verhandelingen*), tweede uitgave 1803, die een wezenlijk talent aan den dag leggen; maar de geheele uitgebreidheid niet bezitten, waarvoor dezelve vatbaar waren, en van welke de beoordeelingen niet altijd van partijdigheid zijn vrij te pleiten. Hij heeft eene uit-

gave in het licht gegeven van de *Werken van VOLTAIRE*, 55 deelen in 8.vo Deze uitgave, al te beknopt voor hen, die nog een briefje, noch een snippertje, noch eene snakerij van dien schrijver willen missen, en al te volledig voor hen, die niets van hem willen hebben wat de Godsdienst, noch de zeden, noch de welvoegelijkheid, noch den smaak kwetst, maakte geen' opgang; dezelve is daarenboven zeer slecht uitgevoerd. PALLISSOT heeft in 1806 in een afzonderlijk deel, onder den titel van *Génie etc.* (*Geest van VOLTAIRE*), de verschillende beoordeelingen in het licht gegeven, welke hij, over de werken van dien algemeenen geest geveld had, en die in geheel zijne uitgave van VOLTAIRE verspreid zijn. Deze beoordeelingen zijn over het algemeen zeer bewonderend; zijne bewondering is echter niet gelijk die van eenige dweepers, zonder reden, noch zonder beperking. In eene uitgave welke hij van de *werken van PETRUS CORNEILLE* met de toelichtingen van VOLTAIRE in het licht heeft gegeven, heeft hij aanmerkingen en ophelderingen gevoegd, in welke hij dikwerf met veel juistheid en smaak den vader van het Fransche tooneel op de al te gestren-

ge aanmerkingen van zijnen
Commentator wreekt.

PALISSY (BERNARDUS DE) in het diocees van *Agen* geboren; was een pottebakker; maar door zijn verstand en zijne kundigheden boven zijnen staat verheven. Hij werd in het begin van de 16.^e eeuw geboren, en overleed in 1589 in de gevangenis, wjl hij het Calvinismus had omhelsd en verspreid. [Hij legde zich in zijne jeugd op de landmeetkunde toe, daarna op het teekenen, reisde om de gedenkstukken der oudheid te onderzoeken, en om de natuurlijke historie, en vooral de scheikunde, in zijnen tijd weinig bekend, te beoefenen. Hij deed verscheiden proefnemingen, van welke er eenige gelukten. In 1543, werd hij met het ontwerpen belast der kaart van de zoutmoerassen van *Saintonge*. Na gedurende zestien jaren moeilijke nasporingen en proefnemingen, in het werk te hebben gesteld, gelukte het hem, niet zonder zeer groote opofferingen, om de zamenstelling van de brandverw te ontdekken, ten gevolge waarvan hij naar *Parijs* ontboden werd en eene woning in de *Tuileries* bewoonde; en, in 1575, opende hij eene cursus voor de na-

tuurlijke historie en natuurkunde. Hij ontsnapte aan den *Barthelsnacht*; maar eenigen tijd daarna, deden hem de aanhangers der ligue, als calvinist in de *Bastille* opsluiten, en in deze gevangenis eindigde hij zijne bijna 90jarige loopbaan.] Er bestaan van hem twee werken, die zeldzaam voorkomen. Het eerste is getiteld: *De la nature etc. (Over de natuur der wateren, fonteinen, metalen, zouten en zoutgroeven; der aardsoorten, steenen, des vuurs en der metaalkleuren)*, *Parijs*, 1580, in 8.vo Het tweede voert ten titel: *Le moyen etc. (Het middel om door den akkerbouw rijk te worden.)* Er komen in deze beide verhandelingen, eenige gewaagde denkbeelden voor; maar zij bieden ook zeer juiste en op de praktijk gegronde aanmerkingen aan. Het laatste werd te *Parijs* gedrukt, in 1636, 2 dl.ⁿ in 8.vo; in welke uitgave men mede de verhandeling: *Over de natuur der wateren*, enz. heeft opgenomen. Men heeft de werken van PALISSY, te *Parijs* herdrukt, 1777, in 4.to, met de aanmerkingen van den beroemden FAUJAS de *St. Fond*, en nasporingen betrekkelijk het leven des schrijvers, door den heer GOBET.

Hij schilderde zeer goed op glas; maar het verval dier kunst bewoog hem, om enkel aardenwerk te beschilderen. PALISSY was de eerste, die beweerde, dat de berg- of delfstoffelijke schelpen, werkelijk, vroeger door de zee opgeworpen schelpen waren. Eene bewering, welke de wijsgeer van *Ferney*, die zich ten onpas met de natuurkunde bemoeide, vruchteloos getracht heeft, in een belagchelijk licht te stellen, in een stukje getiteld: *Les singularités etc. (De zeldzaamheden der natuur)*, *Bazel*, 1768, in 8.vo Andere schrijvers hebben zich nog belagchelijker gemaakt, door te beweren, dat deze schelpen, slechts door eene zee, zouden kunnen opgeworpen zijn, welke de oppervlakte der aarde gedurende duizenden jaren zou bedekt hebben, terwijl het bewezen is, dat de zondvloed alleen alle geschillen verklaart, welke deze schelpen hebben doen ontstaan; FONTENELLE noemde dezelve ook, de *gedenkpenningen des zondvloeds*, omdat zij wezenlijk van die verschrikkelijke gedaante-verandering der aarde getuigen, even gelijk van de geschiedkundige voorvallen, door de gedenkpenningen getuigenis wordt afgelegd. Zie BOULANGER (NICOLAAS ANTONIUS).

PALLADINO (JACOBUS), een kerkelijk schrijver van de 14.^e eeuw, bekend onder den naam JACOBUS DE TERAMO of van GIACOMO D'ANCARANO, in 1349, in die stad geboren, werd achtereenvolgend bisschop van *Monopoli*, *Tarente*, *Florence*, *Spoletto*, legaat in *Polen*. Men heeft van hem onder andere werken, eenen godsdienstigen roman, dikwerf gedrukt en in bijna alle talen vertolkt. Dezelve is getiteld: *JACOBI DE TERAMO, compendium per breve, Consolatio peccatorum nuncupatum, et apud nonnullos Belial vocitatum, id est, Processus LUCIFERI, contra JESUM, Augsburg*, 1472, in fol. en verscheiden andere malen in de 15.^e en 16.^e eeuw. Men vindt dezelve ook in eene verzameling, getiteld: *Processus juris jocososerii, Hanau*, 1611, in 8.vo, hetwelk daarenboven bevat, het *Proces van satan tegen de H. Maagd*, door BARTHOLE, en de *Liefdevonnissen*. PETRUS FARGET, een augustijner-monnik, heeft het *Proces van Belial*, in het Fransch vertaald, *Lyon*, 1485, in 4.to en verscheiden andere malen in hetzelfde formaat. Hetzelve is ook gedrukt onder den naam van JACOBUS ANCHARANO. De schrijver overleed in *Polen*, in 1417.

PALLADIO (ANDREAS), een bouwkundige in 1518, te *Vicenza* geboren, en in het jaar 1588, of volgens de algemeene biographie van MICHAUD, den 19 Augustus 1580, in zijne geboorteplaats, overleden. Zijne ouders behoorden tot den geringen stand; maar uit aanmerking zijner verdiensten, en der voordeelen, welke hij aan zijn vaderland had toegebracht, werd hij onder de burgers opgenomen en veradeld. Hij begon de uitoefening der beeldhouwkunde, maar toen de beroemde dichter JOANNES GEORGIUS TRISSINO, in hem veel lust voor de wiskunde ontwaarde, begon hij hem de bouwkunde van VITRUVIUS te verklaren, en nam hem vervolgens mede op drie reizen, welke hij naar *Rome* deed. Op deze reizen en op twee andere, welke hij later te dien einde ondernam, legde zich PALLADIO er op toe, om de oude gedenkstukken dier stad af te teekenen en te beoefenen. Zijn nagelaten werk, over de *Oudheden van het oude Rome*, hoe onvolledig hetzelfde ook wezen moge, toont duidelijk genoeg aan, hoe zeer hij in den geest der ouden was gedrongen. Het is in deze studie, dat hij de wezenlijke regels eener kunst ontdekte,

welke tot op zijnen tijd, onder de bouwvallen der Gothische barbaarschheid was bedolven gebleven. Hij heeft ons eene *Bouwkundige Verhandeling* nagelaten, in vier boeken verdeeld, door deskundigen bewonderd en gezocht. Hij gaf dezelve in 1570, in fol. in het licht, met platen; en later is zij dikwerf herdrukt. De beste uitgave is die van *Vicenza*, in het Italiaansch en in het Fransch, 1776 — 83, 4 dl.ⁿ, gr. in fol. met platen. Men voegt er gewoonlijk het deel bij over de *Badstoven der Romeinen*, *Vicenza*, 1785, in fol. met platen. De herdruk in 1786, te *Vicenza* uitgevoerd, wordt minder op prijs gesteld, omdat de graveerproeven in dezelve zwak zijn. De heeren CHAPUIS en AMEDRUS BEUGNOT, hebben eene nieuwe uitgave van de *Werken* van PALLADIO bezorgd, *Parijs*, 1827, in fol. ROLAND FRIARD, heeft de *Bouwkundige Verhandeling*, in het Fransch vertaald, 's *Gravenhage*, 1726, 2 dl.ⁿ in fol. Onder de veelvuldige prachtige gebouwen, van welke deze vermaarde bouwkundige, de teekeningen geleverd en welke hij bestuurd heeft, is het zoogenaamde tooneel *De gli Olimpici*, hetwelk hij in zij-

ne geboorteplaats *Vicenza*, vervaardigde, en tevens het volledigste bewijs van de voortreffelijkheid zijner talenten.

PALLADIUS, in het jaar 368, in *Galatië* geboren, werd in 388, kluizenaar van *Nitrië*, en, in 401, bisschop van *Helenopolis* in *Bithynië*, later van *Aspona*. Hij stond in naauwe vriendschapsbetrekking met den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS, voor wien hij wreede vervolgingen onderging. Uit zijne kerk verdreven, doorreisde hij de verschillende gewesten en teekende zorgvuldig al de stichtende daden op, welke hem voorkwamen. Volgens deze aantekeningen, vervaardigde hij zijne geschiedenis der kluizenaars, *Lausische geschiedenis* genaamd, wyl hij dezelve op verzoek van LAUSIUS, landvoogd van *Cappadocië* schreef, aan wien hij dezelve ook in 420 opdroeg. HERVET, heeft dezelve in het Latijn laten drukken, *Parijs*, 1555, in 4.to Men schrijft hem ook eene *Zamenspraak* toe, bevattende de levensbeschrijving van den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS, in het Grieksch en in het Latijn, in de bibliotheek der kerkvaders, *Parijs*, 1680, in 4.to Maar dit laatste werk is waarschijnlijk van eenen anderen PAL-

LADIUS, die ook een vriend van den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS en, in het begin der 5.^e eeuw, bisschop in het Oosten was.

PALLADIUS (RUTILIUS TAURUS ÆMILIANUS) een der oude akkerbouwkundigen wier werken tot ons gekomen zijn, leefde na het verval der letteren te *Rome*, en voor CASIODORUS; maar men weet niet naauwkeurig in welken tijd. Men heeft van hem eene verhandeling *de re rustica* in de *rei rusticae scriptores*, *Leipzig*, 1735, 2 deelen in 4.to Men vindt ook dichtregelen van PALLADIUS in het *corpus poetarum* van MAITTAIRE.

PALLAS, een vrijgemaakte slaaf van keizer CLAUDIUS, had het grootste gezag onder de regering van dien vorst. Hij was eerst slaaf van ANTONIA, schoonzuster van TIBERIUS, geweest. Hij bragt den brief over in welken zij den keizer kennis gaf van de zamenzwering van SEJANUS. Hij bewoog CLAUDIUS om met AGRIPPINA, zijne nicht, in den echt te treden, om NERO tot zoon aan te nemen, en denzelven tot zijnen opvolger te bestemmen. Het uitstekende aanzien tot hetwelk hij geraakte, maakte hem zoo trotsch, dat hij tot zijne sla-

ven enkel door teekens sprak. AGRIPPINA kocht zijne dien-
sten, en in medewerking met
haar, werd de dood van CLAU-
DIUS door hem verhaast. Of-
schoon NERO zijne kroon aan
PALLAS te danken had, was
die vorst hem echter weldra
moede, verstiet hem, en liet
hem zeven jaren daarna hei-
melijk omkomen, ten einde
zich in het bezit zijner goe-
deren te stellen; maar hij liet
het graf van dien laatlunkende
vrijgemaakte bestaan. Dit
prachtige graf was op den
weg van *Tibur*, eene mijl
afstands van de stad, met
een hoogdravend grafschrift
op hetzelfde, en bij een be-
sluit van den senaat opgerigt.
Zoo ver ging de Romeinsche
lafhartigheid onder het ge-
bied der misdaden, en on-
der de roeden der dwinge-
landen, door welke de Hemel
een ontaard en bedorven volk
strafte; de ondeugd genoot
de eer der deugd: een on-
vermijdelijk voorteken van
den val en de ontbinding der
rijken.

PALLAS, een wijsgeer, die
ten tijde van VALENS leefde,
verwekte groote onlusten in
het rijk. In hechtenis ge-
nomen en op de pijnbank ge-
bragt, maakte hij de namen
zijner medepligtigen bekend,
welke men bevond allen wijs-

geeren te zijn, die aan den
ondergang van den staat werk-
ten, door de onwetenden met
valschen schijn van leer en
deugd te misleiden. Gevol-
gelijk werd de secte dier ge-
vaarlijke mannen verbannen
en niemand durfde in *Azië*
met eenen langen mantel ver-
schijnen, uit vrees van voor eenen
wijsgeer gehouden te wor-
den. Zie HELVIDIUS, VESPA-
SIANUS, ZENO, LUCIANUS, enz.

* PALLAS (PETRUS SIMON),
een beroemd natuurkundige
en reiziger, werd den 22 Sep-
tember 1741 te *Berlijn* ge-
boren. In den ouderdom van
25 jaren vestigde hij zich te
's Gravenhage, alwaar hij eenige
letter-producten in het
licht gaf, welke een groot
denkbeeld van zijne kundighe-
den deden opvatten. De kei-
zerin van *Rusland*, CATHA-
RINA II, van zijne verdien-
sten onderrigt, deed hem in
1768 eenen post aan de aka-
demie van *Petersburg* aan-
bieden. PALLAS begaf zich
derwaarts, en verkozen om
zich aan te sluiten aan de
geleerden, welke de czarin
met het onderzoek harer pro-
vincien belastte, begon hij
weldra om de uitgebreide
staten dier vorstin te door-
reizen. Hij deed zulks als
geleerde en als waarnemer.
Niets ontsnapte aan zijne na-

sprongen. De rijkdommen uit het gebied der planten, de dieren, de menschen, alle gedeelten van de natuurlijke wetenschap werden niet zulk een gelukkig gevolg beoefend, dat de geest van een enkel mensch er naauwelijks vatbaar voor scheen. Wij hebben hem eene beroemde *Verhandeling* te danken, die in meer dan een opzicht voor de verdedigers van de Godsdienst nuttig is, en in welke hij beoogt, dat er in *Siberië*, door een verschijnsel, hetwelk de gewone loop der natuur niet verklaart, eene overvloedige hoeveelheid beenderen van groote zuidelijke viervoetige dieren, als van olifanten, neushorens, buffels enz. gevonden werden. Het is ook eene dier waarnemingen, welke aanleiding heeft gegeven tot de nieuwe aardrijkskennis, en welke SAUSSURE, DEUC, WERNER tot de ware kennis der aarde heeft gebragt. In de daad, het was PALLAS, die in eene *Verhandeling* van 1777 duidelijk dezen algemeenen regel vaststelde, welke door alle volgende waarnemingen, omtrent de opvolging der drie eerste orden van bergen be waarheid is: de granietbergen in het midden, de leicachtige aan derzelve zijden en de kalkachtige van buiten. PALLAS, ontving van de

keizerin van *Rusland*, groote bewijzen van vertrouwen en toegenegenheid. Hij werd geroepen; om aan den grootvorst ALEXANDER, die later keizer werd, lessen in de natuurlijke historie te geven. Hij werd achtereenvolgend lid van de akademie van *Weener*, van *St. Petersburg* en van bijna alle geleerde genootschappen van *Europa*. Na de vereeniging van *Taurica*, met het keizerrijk *Rusland*, gaf CATHARINA, hem een aanzienlijk domein in dat gewest, alwaar hij zich vestigde, en alwaar hij gedurende vijftien jaren, zijne delfstof- en dierkundige nasprongen, die hem zoo beroemd hebben gemaakt, voortzette. Benoemd tot staatsraad, geschiedschrijver van het admiraalschap, en met het orde-teecken van *St. Wladimir* versierd, verzwakten deze gunsten in zijn hart, de liefde voor het vaderland niet; na eene afwezendheid van 42 jaren, wilde hij zijne dagen eindigen in het land, hetwelk hem had zien geboren worden en hij vertrok in 1810 naar *Berlijn*. Zijn verblijf aldaar was niet van langen duur. Zijn gestel door de vermoeijenissen en ontberingen van allerlei aard, welke hij op zijne reizen had ondervonden, verzwakt, be-zweek den 8 September 1811,

aan de smarten der rooden loop, De heer CUVIER, sprak den 5 Januarij 1813, zijne lofrede in het instituut uit. De voornaamste werken van PALLAS zijn: 1.° *Elenchus zoophytorum generum adumbrationes, specierum descriptiones cum selectis synonymis*, 's Hage, 1766, in 8.° — 2.° *Miscellanea zoologica*, 's Hage, 1766, in 4.° Deze beide belangrijke werken, begonnen den roem des schrijvers bekend te maken. — 3.° *Spicilegia zoologica*, Berlijn, 1767 — 1780, in 4.° Dit zijn de *Miscellanea*, met vele bijvoegsels. — 4.° *Reize door verschillende gewesten van het Russisch keizerrijk*, van 1768 — 1773, (in het Hoogduitsch), St. Petersburg, 1771 — 1776, 3 dl.ⁿ in 4.°. PALLAS, onderscheidt zich in dat boek door de naauwkeurigheid der beschrijvingen en de bondigheid der aanmerkingen: hij maakt het zich tot eene wet, om van niets te spreken, dan van hetgene hij gezien heeft, en zijne reis is, volgens de uitdrukking van SAUSURE, eene onuitputbare mijn voor den natuurkundige en den staatsman. — 5.° *Verzameling van geschiedkundige bewijsstukken, over de Mongoolsehe volken*, St. Peterburg,

1776 en 1801, 2 dl.ⁿ in 4.° — 6.° *Waarnemingen betrekkelijk de vorming der bergen en de op onzen aardbol voorgevallen veranderingen*, St. Petersburg, Parijs, 1782, in 12.° — 7.° *Nieuwe proeven betrekkelijk het Noorden, om tot de natuurkundige aardrijks- en zedebeschrijving, tot de natuurlijke historie en de huishoudkunde te dienen*, St. Petersburg en Leipzig, 1781 — 96, 7 dl.ⁿ in 8.°, met kaarten en platen. Deze kostbare verzameling, welke zeldzaam begint te worden, bevat een aantal belangrijke stukken. — 8.° *Flora Rossica*, St. Petersburg, 1784 — 85, 2 dl.ⁿ in fol. met 101 platen, de volgende deelen zijn niet in het licht verschenen. — 9.° *Natuurlijke en plaatsbeschrijving van Taurica*, Parijs, 1799, in 8.° en in 4.° — 10.° *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa, Augustissimæ curâ collecta*, St. Petersburg, 1787 — 89, 2 dl.ⁿ in 4.° BACMEISTER, bibliothekaris der akademie van wetenschappen te St. Petersburg, kwam in Rusland, het eerst op het denkbeeld, om een vergelijkend woordenboek van alle talen in het licht te geven; hij onderhield tot dat einde eene

briefwisseling met de geleerden van verschillende landen, en wist CATHARINA II, in het belang dezer onderneming te winnen. Maar hij liet zijn ontwerp varen, zonder dat men wete waarom, en de keizerin vertrouwde er de uitvoering van aan PALLAS toe. — 11 *Waarnemingen, verzameld op eene reis in 1793 en in 1794, in de Zuidelijke provincien van het Russisch keizerrijk gedaan, Leipzig, 1789 — 1801, 2 dl.^a in 4.to* Dit werk werd in het Hoogduitsch en in het Fransch, in het licht gegeven, met gekleurde platen en kaarten, *ibid* 1803, 2 dl.^a in 8.vo, met zwarte platen en kaarten. Men heeft ook van PALLAS, een aantal verhandelingen.

PALLAVICINI (ANTONIUS), kardinaal, bisschop van *Vintimille* en *Pampeluna*, werd in het jaar 1441, te *Genua*, uit een adellijk en oud huis in *Italië* geboren, waarvan de verschillende te *Rome*, te *Genua* en in *Lombardijë*, gevestigde takken zeer vrucht-

baar in groote mannen zijn geweest. Deze kardinaal, genoot het vertrouwen van de Pausen INNOCENTIUS VIII, ALEXANDER VI en JULIUS II. Hij bewees den H. Stoel, groote diensten in de onderhandelingen, waarmede hij belast werd en overleed in 1507, te *Rome*.

PALLAVICINO (FERRANTE), een regulier kanonik van den heiligen AUGUSTINUS, van de congregatie van *Latranen*, in 1618, te *Piacenza* geboren, ontving van de natuur vele schranderheid en verbeeldingskracht. Dit geschenk was hem zeer noodlottig; hij vervaardigde hevige hekelschriften tegen Paus URBANUS VIII, uit het huis van BARBERINI, gedurende den oorlog van dien Opperprieester tegen ODOARDUS FARNESE, hertog van *Parma* en *Piacenza*. PALLAVICINO, haalde zich de verontwaardiging van het hof van *Rome* op den hals, en was genoodzaakt, zich naar *Venetijë* te begeven. Hij werd te *Avignon* (*) in hechtenis genomen, al-

(*) Hij werd niet te *Avignon*, maar op de brug van *Sorgues*, in het Venaisinsche gevangen genomen, door lieden, die op de loer gesteld waren, om zich bij zijnen overtocht meester van hem te maken. Hij leefde gerustelijk te *Venetijë*, toen een jongeling, die den prijs wilde behalen, welke door het hof van *Rome*, op het hoofd van PALLAVICINO gesteld was, zich in zijne vriendschap drong, hem overhaalde om naar *Frankrijk* te gaan, en hem over de noodlottige brug deed gaan. Zulk een lafhartig verraad, vond weldra zijne straf: eenige jaren later, werd de trouwelooze door een' der vrienden van zijn slagtoffer gedood.

waar hij in 1644, onthoofd werd. Men vindt eene verkorte levensbeschrijving van hem aan het hoofd van de vertaling van de *Hemelsche echtscheiding*, Amsterdam, 1699, welke LA MONNOYE, beweert niet van hem te zijn, ofschoon men het hem gewoonlijk toekent. Men heeft eene *keuze der Werken*, van dien hekelschrijver te *Ville-Franche*, in een deel gedrukt. Al zijne toegelatene *Werken*, zijn te *Venetië* gedrukt, 1655, 4 dl.ⁿ in 12.mo

PALLAVICINO (de kardinaal SPORZA), een beroemd geschiedschrijver van het concilie van *Trente*, in 1607 te *Rome* geboren. Hij was de oudste van zijn huis; zijne neiging tot de godsvrucht deed hem de hoop der eeuw ver-zaken, om den geestelijken staat te omhelzen. Hij werd door zijne verdiensten een der leden van de Roomsche congregatie, daarna van de akademie der *Umoristi*, en later achtereenvolgend landvoogd van *Jesi*, *Orvieto* en *Camerino*. PALLAVICINO, weinig gevoelig voor al die onderscheidingen, werd in 1637 Jesuit. Na zijne proefjaren volbragt te hebben, onderwees hij de wijsbegeerte en de godgeleerdheid in de societeit. Paus INNOCENTIUS X, belastte hem met onderschei-

dene gewigtige aangelegenheden; en ALEXANDER VII, zijn oude vriend, die hem gedeeltelijk zijne fortuin te danken had, vereerde hem in 1657, met het purper. PALLAVICINO stond in groot aanzien bij dien Paus, en overleed den 5 Junij 1667. Zijn voornaamste werk is de *Geschiedenis van het concilie van Trente*, in het Italiaansch, hetwelk hij tegen over dat van FRA-PAOLO stelde. De daadzaken zijn bijna dezelfde; maar de omstandigheden en de gevolgtrekkingen, welke de beide geschiedschrijvers er uit willen afleiden zijn verschillend, en moesten zulks zijn: de eene had, zoo als men weet, de inzichten van eenen ketter onder den kap van eenen afvalligen monnik verborgen, die zich bezig hield, om het calvinismus in *Venetië* in te voeren (zie SARPI); de andere, bestendig aan het Catholijke geloof verkleefd, heeft geenerlei belang gehad om de gebeurtenissen naar eenig bijzonder doel te rigten. Daardoor is hij geschikt om den onpartijdigen lezer in staat te stellen, de verschillende werken te waarden, die onder deze heilige kerkvergadering in het licht gegeven zijn, onder anderen dat van een' Vlaamschen schrijver, LE PLAT genaamd, die in

het licht heeft gegeven *Monumentorum ad historiam concilii Tridentini potissimum illustrandam amplissima collectio*: een armzalig zamenraapsel, de vrucht van nuttelooze nasporingen, door eene keuze geleid, die nu eens eene niet zeer Catholijke geestgesteldheid, dan weder het kwalijk vermoomde doel, om door bekrompene en beuzelachtige bijzonderheden den aan die groote vergadering verschuldigten eerbied te verzwakken. De stijl van PALLAVICINO is edel en bondig. De schrijver had zijne bouwstoffen geput uit de oorkonden van het kasteel *St. Angelo*, alwaar alle handelingen van de kerkvergadering bewaard worden. De meest gezochte uitgave van dit belangrijk werk is van *Rome*, 1656 en 1657, 2 deelen in fol., welke de eerste is. Het werd in dezelfde stad herdrukt, 1664, 3 deelen in 4.to, en in het Latijn vertaald, 1670, 3 deelen in 4.to, (zie GIATTINI). Pater PUCCINELLI heeft er eene vrij goede verkorte uitgave van geleverd, welke van alle godgeleerde geschilpunten ontdaan is. Men heeft nog van den kardinaal PALLAVICINO eene *Verhandeling over den stijl en over de zamenpraak*,

mede in het Italiaansch, *Rome* 1662, in 16.mo, een zeer geacht werk, en *Brieven*, 1669, in 12.mo, ook in het Italiaansch; eene volledige *Theologie*, eene *Verklaring van het kort begrip der godgeleerdheid van den heiligen THOMAS*; de *kunst der christelijke volmaaktheid*; *Gli fasti sacri* een octaaf (*); *Ermenegildes* een treurspel, *Rome*, 1644, in 8.vo, 2.^e uitgave 1655, in 8.vo, uitgevoerd door de weekelingen van het Romeinsche collegie, van hetwelk hij toenmaals prefect was.

* PALLIERE (VINCENTIUS LEO) een schilder, den 19 Julij 1787 te *Bordeaux* geboren, ontving de eerste lessen dezer kunst van zijnen vader, JOANNES PALLIERE, graveerder en teekenmeester, en kwam in den ouderdom van 15 jaren te *Parijs*. Hij had den heer VINCENT tot meester, en, na verloop van twee jaren, werd hij de eerste medaille-kenner der school. In 1809 verkreeg hij den eersten prijs in de teekening naar beelden, in het volgende jaar, den tweeden en eindelijk in 1812, en in den ouderdom van 25 jaren behaalde hij andermaal den eersten prijs;

(*) *Afdeeling van acht verzen in de Italiaansche dichtkunde.*

hetwelk hem het voorregt verschafte. om vijf jaren lang met eene jaarwedde te Rome te kunnen verblijven. In het middelpunt der schoone kunsten, maakte hij zeer snelle vorderingen, en zond verscheiden schilderij naar *Parijs*, welke in hem eene wezenlijke begaafdheid aankondigden. Hij kwam in 1818 in deze hoofdstad terug, en in het volgende jaar, oogstte hij bij de ten toonstelling in de zaal van het museum zoo veel roem, dat de ministers en verscheiden andere aanzienlijke personen hem om schilderijen vraagde. Hij trad in 1819 in den echt met eene nicht van den heer PICOT, vervaardiger der schilderij van *Amor en Psyche*, en die zelve zeer bekwaam in het teekenen was. De weg des roems en der fortuin had zich voor PALLIERE geopend, toen hij door eene borstziekte werd aangetast. Hij begaf zich naar *Bordeaux*, in de verbeelding dat de geboortelucht hem heilzaam kon zijn; maar zijne ziekte nam toe, en hij overleed den 29 December 1820. Men sprak bij zijne lijkplegtigheid drie *Redevoeringen* uit, onder welke men die van den heer LACOUR, voorzitter der akademie van wetenschappen en kunsten te *Bordeaux*, van welke PALLIERE tot corres-

pondent was benoemd, met lof vermeldt. Dezelve is in de *Ruche d' Aquitaine* (31 December 1820), opgenomen. In een tijdverloop van tien jaren, heeft deze schilder negentien schilderijen nagelaten, te weten: *De ziekte van ANTIQCHUS, PRIAMUS geknield voor ACHILLES, het vertrouwen van ALEXANDER in zijnen geneesheer, PHILIPPUS, REMUS en ROMULUS, HOMERUS, zijne verzen voorzeggende, de minnaars van PENELOPE door ULYSSES vermoord, ARGUS door MERCURIUS gedood, PROMETHEUS, door eenen gier verslonden, de geeseling van CHRISTUS, een rustende Herder, eene jagende nimf, eene kopij van CARAVAGGIO, eene prediking in de openlucht, JUNO, den gordel van VENUS leenende, de heilige PETRUS, eenen melaatsche genezende, TOBIAS, zijnen vader het gezigt wedergeevende.* Deze laatste schilderij is de beste van den kunstenaar: dezelve werd besteld door den heer DECACES, toenmaals minister van binnenlandsche zaken, die dezelve aan het museum van *Bordeaux* ten geschenke gaf. Er bestaan ook van denzelfden schilder drie kopijen, volgens RUBENS en PAULUS VERONESUS, welke in plaats van de oorspronkelijke gesteld zijn, die in 1815

aan de oude bezitters teruggegeven werden; vele naar de natuur geschilderde hoofden en gezigten, drie groote in het ruw geschetste stukken zoo als de *H. PETRUS* door eenen engel uit de gevangenis verlost (deze schilderdij werd door den heer PICOT, een' medeleerling en toegenegen vriend van PALLIERE voltooid). *De vervoering der overblijfsels van den heilige GERVASIUS en PROTASIUS; BELISARIUS, zich aan zijne deelgenooten in den roem bekend makende.* PALLIERE heeft zich onderscheiden door een schoon koloriet, de bevalligheid der houdingen, en een ongedwongen en overeenstemmend geheel. Men kan er niet aan twifelen of hij was, indien hij langer geleefd had een der eerste schilders van de Fransche school geworden.

PALLIOT (PETRUS) boekdrukker en boekhandelaar te *Dijon*, in 1608 te *Parijs* geboren, overleed in 1698, in de stad, in welke hij zich gevestigd had. Zijne kundigheden in de wapenkennis en in de geslacht-rekening verwierven hem den titel van genealogist van het hertogdom en graafschap *Bourgondië*. De belanghebbenden sporen twee zijner werken op: *Le parlement etc.* (Het parle-

ment van Bourgondië, deszelfs oorsprong, hoedanigheid en blazoen), *Dijon*, 1649, 2 dl.ⁿ in fol. FRANCISCUS PETITOT heeft een vervolg opdat werk geleverd, 1733, in fol. — 2. *Science etc.* (*Wetenschap der wapenschilden*) door LOUVAIN GELIOT met meer dan 6000 schilden vermeerderd, *Parijs*, 1660, in fol. met platen. Het zeldzame hierbij is, dat hij niet alleen zijne werken drukte, maar daarenboven het zeer groote getal platen, welke hetzelfde versierde, graveerde.

PALLU (MARTINUS), in 1661 geboren, trad in de maatschappij van *JESUS*, en bediende den kansel met den grootsten roem. Hij predikte in den advent 1706, voor *LODEWIJK XIV*, en deze vorst benoemde hem voor eene vaste; maar zijne ongesteldheden noodzaakten hem de prediking te laten varen. Hij legde zich later toe op de vervaardiging van verscheiden godvruchtige werken, die veel bijval vonden. Wij hebben van hem: 1.º *Eene Traité etc.* (*Verhandeling over het heilig en dikwerf gebruik der Sacramenten van boetvaardigheid en des Altaars*), *Parijs*, 1739, een deel in 12.mo — 2.º *Leerreden*, in 1744, door pater *SEGAUD*, in 6 dl.ⁿ in

12.mo, in het licht gegeven. Dezelve zijn vol zalving en verrijkt met de toepassing der Schriftuur en der gedachten van de kerkvaders. De stijl heeft eene edele eenvoudigheid. Pater PALLU, overleed in 1742, te *Parijs*. — Er is van denzelfden naam een STEPHANUS PALLU, van wien men heeft *Coutume etc. (Landsregt van Touraine toegelicht)*, 1661, in 4.to, een zeldzaam en zeer gezocht werk.

PALLU. — Zie PALU of PALUDANUS.

PALMA (KAREL FRANCISCUS), den 18 Augustus 1735, te *Rosenberg* in *Hongarijè*, uit eene oude adellijke familie geboren, trad in 1750, in de Jesuiten-orde, volbragt zijne wijsgeerige studie te *Kaschau*, en de godgeleerde te *Weenen*, en wijdde zijne zorgen, gedurende tien jaren aan de opvoeding der jeugd in de koninklijke kostschool te *Tyrnau* en in het Theresiaansch-collegie te *Weenen*. Bij de vernietiging van de societeit benoemde hem de keizerin tot kapellaan van de aartshertogin MARIA CHRISTINA. Van dezen oogenblik af aan, legde hij zich geheel en al op de beoefening der geschiedenis toe, in welke hij sedert lang zijne grootste uit-

spanning had gevonden. In 1776, werd hij kanonik van de hoofdkerk van *Colocza*; kort daarna werd hij tot proost van *Batha* verkozen, in 1779, tot groot proost en den 20 October, tot bisschop van *Colophon* en suffragaan van *Colocza*, en den 20 Julij 1784, tot algemeen vicaris bevorderd. Hij is den 10 Februarij 1787, te *Pest*, overleden, en heeft aan het publiek verscheiden geleerde werken, de vrucht van moeilijke en wel bestuurdde nasporingen nagelaten. 1.º *Specimen heraldicæ Hungariæ, provinciarum nobiliumque Scuta complectens*, *Weenen*, 1766, in 4.to — 2.º *Notitia rerum Hungaricarum ab origine ad nostram usque ætatem*, *Tyrnau*, 1770, in 8.vo, in 1776 herdrukt: een om de duidelijkheid en de zuiverheid van den stijl geacht werk; — 3.º *Verhandeling over de titels en wapenschilden van MARIA THERESIA, als koningin van Hongarijè*, *Weenen*, 1774, in 8.vo, in het Hoogduitsch: een werk, ondernomen om de regten van deze vorstin op verschillende eertijds van het koninkrijk *Hongarijè* afhankelijke provincien, en voornamelijk op *Gallicië* en *Lodomerië*, te bewijzen. — 4.º *Speciment ad Habsburgo Lotharingicam prosapiam*

illustrandam, ad nostra usque tempora Weenen, 1773, in 8. vo, en 1774, in fol. Dit is eene nieuwe vermeerderde uitgave van het werk van den graaf CORONI, die wilde bewijzen dat de huizen van *Oostenrijk* en *Lotharingen* denzelfden stam hebben.

PALMA, de Oude (JACOBUS), een beroemd schilder der Venetiaansche school in 1518, te *Sermalta*, in het regtsgebied van *Bergamo*, geboren, wordt aldus genoemd om hem van **PALMA den Jonge**, zijnen neef, te onderscheiden. In de school van **TITIAAN** opgekweekt, ontleende hij aan dien grooten meester een zacht penseel, hetwelk hem deed verkiezen om eene afneming van het kruis af te werken, welke deze schilder bij zijn overlijden onvoltooid had gelaten. Het is niet in de werken van **PALMA**, dat men naauwkeurigheid en bijzonderen smaak in de teekening moet zoeken; maar er bestaan er geen, die met meer geduld voltooid zijn, in welke de kleuren meer in een gesmolten, doelmatiger, frischer zijn, en in welke de natuur met betrekking tot den aard van elk voorwerp in het bijzonder beter nagebootst wordt. Deze schilder is zich zelven zeer slecht gelijk gebleven; zijne eerste wer-

ken worden het meest gezocht. Zijne teekeningen zijn naar de wijze van **TITIAAN** en van **GEORGIONE**, maar meestal beneden die van deze twee grooten kunstenaars. Men heeft volgens dezen meester die in 1566 te *Venetie* overleed, begraveerd. Het museum van het *Louvre* bezit van dien schilder vier schilderijen, onder welke de belangrijkste diegene is, welke de *H. Maagd en het Kind JESÛS* voorstelt, *de vereering van zes heilige personen ontvangende.* — Zijn neef **JACOBUS**, bekend onder den naam van **PALMA den Jonge**, in 1544 te *Venetie* geboren, studeerde onder **LE TINTORETTO**, wiens smaak hij heeft behouden. Zijn roem nam in korten tijd met zijne fortuin toe, maar de winzucht deed hem een al te groot getal schilderijen vervaardigen dan dat zij hem alle evenzeer tot eer zouden kunnen verstrekken. Hij overleed in 1628, te *Venetie*.

PALMEZEAUX. — Zie **CUBIERS PALMEZEAUX**.

PALMIERI (MATTHEUS), in 1405 geboren, verscheen met roem op de kerkvergadering van *Florence*, zijne geboorteplaats, en overleed in 1475. Men heeft van hem: 1.° *Vervolg op de Kronijk van Pros-*

PERUS tot 1449. — MATTHIAS PALMIERI van *Pisa*, die omtrent denzelfden tijd leefde, vervolgde dit werk tot in 1481, 1483, in 4. to Men vindt hetzelfde in de *Verzameling van de geschiedenis der Italiaansche schrijvers*. — 2.º Eene verhandeling *della vita civile, Florence*, 1529, in 8, vo — 3.º Een dichtstuk, getiteld: *città di vita*, in 3 boeken; hetwelk niet gedrukt is. Dit werk berokkende hem onaangenaamheden. Hij onderwees in hetzelfde, dat onze zielen de engelen zijn, welke zich in den opstand van LUCIFER, noch aan God, noch aan dien weerspanning wilden verbinden, en dat God dezelve, om hen te straffen in lichamen verbande, opdat zij behouden of veroordeeld konden worden, naarmate hun gedrag, op deze wereld, goed of slecht zoude zijn. Dit dichtstuk werd veroordeeld om verbrand te worden; maar het is niet waar, dat de schrijver hetzelfde lot ondergaan heeft. MATTHIAS PALMIERI, het onderwerp van dit artikel, overleed den 19 September 1483, in den ouderdom van 60 jaren, na de fabelachtige *Geschiedenis* der zeventig Schriftvertaalders, welke den naam van ARISTEUS draagt, (zie dat art.) in het Latijn ver-

taald te hebben. Deze vertaling verscheen voor het eerst aan het hoofd van den Bijbel, welke hij in 1471, te *Rome*, deed drukken, 2 dl.ⁿ in fol. Dit is de eerste, welke in die stad in het licht gegeven werd.

* PALMIERI (VINCENTIUS), een Italiaansch godgeleerde, werd in 1753, te *Genia* geboren, en trad in de congregatie der oratoristen van den *H. PHILIPPUS van Neri*, alwaar hij de door de school der thomisten, onderwezene grondregels, betrekkelijk de gewigtigste punten der kerkelijke tucht, leerde kennen en er op zijne beurt, onderwijs in gaf. Hij werd in 1786, een der godgeleerden van de synode van *Pistoja*, alwaar hij het zijne toebragt om deze grondregels, eene schitterende zegepraal te doen erlangen. Na het *Oratorium* kort daarna te hebben verlaten, werd hij achtereenvolgend hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Pisa* en te *Pavia*. In de hoogeschool van deze laatste stad, bevond hij zich vereenigd met TAMBURINI, ZOLA en andere hoogleeraars, door JOZEF II belast, om de verbeteringen, welke in het onderwijs der kerkelijke tucht noodig schenen, te bewerkstel-

ligen. De staatkundige gebeurtenissen bewogen PALMIERI, in 1797, het onderwys te verlaten, om naar zijn vaderland terug te keeren. Vele Genneesche geestelijken, vrienden van de staatkundige grondbeginselen der Fransche omwenteling en van de godsdienstige grondbeginselen der school van *Port-Royal*, hadden te *Genua*, eene soort van kerkelijke akademie opgericht. PALMIERI, behoorde tot dezelve, en onderteekende met hen eenen gemeenschapsbrief, den 23 October 1798, in naam van verscheiden leden der geestelijkheid van *Italië*, aan de constitutionnele geestelijkheid van *Frankryk* geschreven, en welke op het nationale concilie van 1801, voorgelezen werd. PALMIERI, is den 13 Maart 1820 overleden. Weenige dagen te voren had hij de Sacramenten der Kerk in dezelfde gevoelens van godsvrucht en in dezelfde gezindheid ontvangen, welke hij gedurende zijn geheele leven had aan den dag gelegd. Hij heeft nagelaten: 1.º *Geschiedkundige, leerstellige en critische verhandeling over de aflaten*; dit werk heeft ten minste vier uitgaven gehad, en is in verscheiden talen vertolkt. — 2.º *De vrijheid en de wet, beschouwd in hare betrekkingen met de vrij-*

heid van denken en de godsdienstige verdraagzaamheid. — 3.º *Verdediging van de leer der Oorbiccht*, tegen RANZA. — 4.º *De duurzaamheid van het geloof der Catholijke Kerk, betrekkelijk de leer der aflaten*, *Genua*, 1817, in 12.mo — 5.º *Beredeneerde ontleding van de stelsels der ongelovigen*, 7 deelen. Al de werken van PALMIERI, zij in het Italiaansch geschreven.

* PALOMINO DE VELASCO (ASCISCLE ANTONIO), een Spaansch schilder, in 1653, te *Bajalance*, bij *Cordova*, geboren, onderscheidde zich door de verdienste van het koloriet en eene zuivere en naauwkeurige teekening. Zijne belangrijkste werken zijn: *De belijdenis van den heiligen PETRUS*, te *Valencia*, en de vijf schilderijen van het koor der hoofdkerk van *Cordova*. Hij overleed den 13 April 1726. PALOMINO, beoefende ook de letteren, en heeft in het licht gegeven: *El museo pictorico y escala optica etc. Madrid*, 1715, 3 dl.ⁿ in fol. De twee eerste bevatten de theorie en praktijk van de schilderkunst, en de derde de levensbeschrijvingen van de beroemdste Spaansche kunstenaars. Deze levensbeschrijvingen, zijn in 1742, te *Londen*, in 8.vo

herdrukt. Men moet de beoordeelingen des schrijvers mistrouwen, hij laat zich dikwijls door een nationaal vooroordeel verblinden. Men heeft in 1749, te *Parijs*, eene vertaling in het licht gegeven, van de *Verkorte geschiedenis der beroemdste Spaansche schilders*, door PALOMINO, in 12.mo

PALU (PETRUS DE LA), PALUDANUS; uit een doorluchtig huis, in 1280, in het oude Fransche gewest *Bresse* geboren, aanvaardde het kleed van den heiligen DOMINICUS, onderwees met roem de godgeleerdheid te *Parijs*, en was een der eersten, die zich tegen het gevoelen van JOANNES XXII, betrekkelijk het zalig aanschouwen van God in den hemel verklaarden; hetwelk dezen Paus niet belette, om hem in 1329, tot patriarch van *Jeruzalem* te verheffen. DE LA PALU, vertrok naar *Palestina*, stichtte aldaar eenig nut, en kwam in *Europa* terug, grootelijks met het verlangen bezielde, om eenen nieuwen kruistogt te doen ondernemen. Zijn ijver stelde vruchteloze pogingen in het werk, om de vorsten aan te moedigen. Hij overleed in 1342, te *Parijs*, na in het licht gegeven te hebben: 1.º *Des Commem-*

taires etc. (*Commentariën op het Boek der Spreuken*), in fol. — 2.º *Sermons* (*Leerreden*). — 3.º *Eene Traité etc.* (*Verhandeling over de kerkelijke magt*), die in handschrift gebleven zijn.

PALU. — Zie PALLU.

PALUD (LA). — Zie GODFRIDY.

PALUDANUS of VAN DEN BROEK (JOANNES), van *Mechelen*, hoogleeraar in de godgeleerdheid en in de heilige Schrift, aan de hoogeschool van *Leuven*, kanonik, pastoor van *St. PETRUS*, en aarts priester van het distrikt dier zelfde stad, overleed in 1630, in het 65.^e jaar zijns ouderdoms. Men heeft van hem verscheiden werken, door het publiek gunstig onthaald. De voornaamste zijn: 1.º *Vindicicæ theologicæ, adversus verbi Dei corruptelas, Antwerpen*, 2 dl.ⁿ in 8.vo, 1620. Dit is eene verklaring van bijna alle Schriftuurplaatsen, over welke men tusschen de Catholijken en de kettters twist. — 2.º *Apologeticus marianus*. Dit werk handelt over den lof en de voorregten der heilige Maagd, en werd in 1623, te *Leuven*, in 4.to in het licht gegeven. — 3.º *De sancto IGNATIO*

concio sacra, in 8.vo, ibid in hetzelfde jaar. — 4.º *Officina spiritualis sacris concionibus adaptata*, in 4.to, *Leuven*, 1624.

PALUDANUS (BERNARDUS), in 1550, te *Steenwijk*, in *Overijssel* geboren, en als hoogleeraar in de wijsbegeerte te *Leijden*, in 1633 overleden; reisde door *Europa*, in *Azië* en *Afrika*. Hij bezat scherpzinnigheid, welsprekendheid, eene zeer uitgebreide geleerdheid en, wat dit alles nog overtreft, eene naauwgezette regtschapenheid. Men heeft van hem verscheiden werken. Het meest bekende is, eene *Verzameling* van aantekeningen, met welke hij de *Reizen ter zee*, van **LINSCHOTEN**, (zie dat art.) verrijkt heeft, 's *Gravenhage*, 1599, in fol. en in het Fransch, *Amsterdam*, 1638, in fol.

PANELIUS (JACOBUS), in 1536, te *Brugge* geboren, was de zoon van eenen staatsraad van **KAREL V**, en maakte zich beroemd door goede werken. Na vele kundigheden te *Leuven* en te *Parijs*, te hebben opgaan, kwam hij in zijne geboorteplaats terug, alwaar hij tot kanonik verkozen werd. Zijne eerste zorg was op de oprigting eener fraaije bibliotheek ge-

vestigd, om de geschriften der kerkvaders, met de oude handschriften te vergelijken, en zich op de gewijde critiek toe te leggen. Men gaf hem vervolgens een kanonikaat van de heilige **GUDULA**, te *Brussel*, en van den heiligen **JOANNES**, te 's *Hertogenbosch*. De burgeroorlogen, die zijn vaderland teisterden, noodzaakten hem, om zich naar *St. Omer* te begeven, alwaar de bisschop hem het aartsdiakonaat zijner hoofdkerk gaf. **PHILIPPUS II**, benoemde hem later tot dat bisdom en tot het proostdijschap van de *St. Salvators*-kerk te *Utrecht*. Zijne werken zijn: *Liturgica Latinorum*, *Keulen*, 1571 en 1576, 2 dl.ⁿ in 4.to, een belangrijk en niet zeer algemeen werk, hetwelk de plegtigheden van de heilige offerande der Mis bevat, door de Apostelen en de heilige Kerkvaders in acht genomen. — 2.º *Micrologus de ecclesiasticis observationibus*. — 3.º *Catalogus commentariorum veterum selectorum in universam Bibliam*, *Antwerpen*, 1566, in 8.vo — 4.º *Relatio ad Belgii ordines de non admittendis una in republica diversarum religionum exercitiis*, *Antwerpen*, 1589, in 8.vo, een werk, dat zich door eene goede godgeleerdheid en eene goede

staatkunde bijzonder aanbeveelt. — 5.º Eene *Uitgave* van den H. CYPRIANUS, *Antwerpen*, 1568, *Parijs*, 1616, in fol. Deze uitgave, volgens verschillende handschriften vervaardigd, is met zeer belangrijke aanmerkingen verrijkt, welke zijn overgenomen in de uitgaven, welke RIGAULT en PEARSON, van dezen heiligen kerkvader hebben gegeven. — 6.º Eene *Uitgave* van TERTULLIANUS, met zeer geachte aantekeningen, de levensbeschrijving van dien kerkvader, zijne dwalingen en de wederlegging, *Antwerpen*, 1579, *Parijs*, 1635, in fol. JOANNES LODEWIJK DE LA CERDA en RIGAULT, hebben van het werk van PAMELIUS gebruik gemaakt, om de uitgaven van TERTULLIANUS te leveren. Hij gaf de verhandeling van CASSIODORUS *De divinis nominibus*, in het licht. Men heeft nog van hem eene nieuwe *Uitgave* van RABAN MAUR, die te *Keulen* na zijnen dood in 1627 door de zorgen van ANTONIUS DE HENNIN, bisschop van *Iperen*, in het licht werd gegeven, 6 deelen in 3 banden. Men vindt in deze uitgave de *Commentarien* van PAMELIUS op het boek JUDITH, en op den brief van den H. PAULUS aan PHILEMON. Deze geleerde overleed te *Bergen in Hen-*

gouwen, in 1587, op zijne reis om het bisdom *St. Omer* in bezit te gaan nemen. Hij werd evenzeer bemind en geacht om de hoedanigheden zijner ziel als om die des geestes.

PAMMACHUS (*heilige*) senator van *Rome*, beroemd door zijne deugd en wetenschap, hij sproot uit eene doorluchtige familie; werd met de proconsulaire waardigheid bekleed, en trad met PAULINA, de tweede dochter van de H. PAULA in den echt. Hij ontdekte het eerst de dwalingen van IOVINIANUS en maakte dezelve aan Paus SIRICIUS bekend, die dezelve in 390 veroordeelde. De H. HIERONYMUS had aan PAMMACHUS bijzondere inlichtingen te danken, ter vervaardiging zijner werken tegen IOVINIANUS. Nadat PAMMACHUS zijne vrouw verloren had, liet hij voor haar de heilige offerande opdragen, en gaf, volgens het toenmalige gebruik, eenen maaltijd aan al de armen van *Rome*. Men leest in den heiligen HIERONYMUS dat PAMMACHUS het stoffelijk overblijfsel van zijne gemalin met den balsem der aalmoes en barmhartigheid zalfde. Hij liet te *Porto* een ziekenhuis bouwen en bediende aldaar de armen eigenhandig. Zijn ijver voor

het geloof verwierf hem eenen brief van gelukwensching en aanmoediging van wege den H. AUGUSTINUS. Het gevoelen van eenige nieuwere schrijvers, die beweren dat hij de H. Priesterwijding ontvangen heeft, steunt op geenlei gegrond bewijs. Hij was de vriend van den heiligen HIERONYMUS en van den heiligen PAULINUS, en overleed in 410, door deze beide groote mannen hartelijk betreurd.

PAMPHILUS (*heilige*) priester en martelaar van *Cæsarea* in *Palestina*, omtrent het midden van de 3.^e eeuw geboren, vormde eene fraaije bibliotheek, welke hij aan de kerk dier stad ten geschenke gaf. Deze bibliotheek was, volgens den H. ISIDORIUS van *Sevilla*, uit 30,000 boekdeelen zamengesteld en bevatte bijna al de werken der ouden. Hij schreef eigenhandig met de grootste zorg en de grootste nauwkeurigheid den *Bijbel* over, en werkte bijna zijn geheele leven aan dezen schat der goddelijke waarheden. MONTFAUCON heeft in de *Bibl. coisliana*, eene korte verklaring van de handelingen der apostelen, door den heiligen PAMPHILUS vervaardigd, in het licht gegeven. Hij schreef ook vele werken van ORIGENES af, en vervaardigde de ver-

dediging van dien kerkvader, toen hij met EUSEBIUS van *Cæsarea* gevangen zat. De H. HIERONYMUS schrijft deze verdediging aan EUSEBIUS toe; maar SOCRATES, PHOTIUS enz. erkennen den heiligen PAMPHILUS als schrijver derzelve, en, indien EUSEBIUS aan dezelve heeft medegewerkt, heeft hij er slechts een zeer gering deel aan gehad. (Zie dit onderwerp in het breede behandeld in de uitgave van ORIGENES, 4.^e deel 2.^e aflevering, blz. 13 door KAREL DE LA RUE). Dit verdedigingschrift, was in vijf boeken verdeeld; en er blijft ons slechts het eerste overig, in de uitgave van de Latijnsche vertaling van RUFINUS, onder de *Werken* van den heiligen HIERONYMUS. De heilige PAMPHILUS ontving de martelkroon onder MAXIMINUS, in 308. EUSEBIUS van *Cæsarea* heeft zijn *Leven*, in drie boeken beschreven; de heilige HIERONYMUS, stelde veel belang in hetzelfde: het is niet tot ons gekomen.

PAMPHILUS, een Macedonisch schilder, liet bij een edikt te *Sicyon*, en vervolgens door geheel *Griekenland* bevelen, dat zich slechts kinderen der adellijken in de schilderkunst mochten oefenen, en dat de slaven er zich niet mede zouden kunnen bemoei-

jen. Hij was de stichter van de schilderschool te *Sicyon*, en de eerste die de wiskunde, op zijne kunst toepastte. **APELLES**, was zijn leerling.

PANAGIOTI (PANAGIOTES NICUSIUS), bekend onder den naam van), eerste tolk van den grooten heer, op het eiland *Chio* geboren, in 1673 overleden, had veel invloed bij de *Porte*, en hij maakte van dezelve gebruik, om gewichtige diensten aan zijne landgenooten te bewijzen. [Hij had den groot-vizier **ACHMED KIUPERLI** vergezeld, bij de belegering van *Candia*, waarvan de inneming gedeeltelijk aan zijn beleid te danken was, hetwelk hem bij zijnen patroon in groote gunst stelde, en hem den post van eersten drogman bij de verhevene *Porte* verschafte, eenen gewichtigen post, welken na **PANAGIOTI**, de Grieken bekleed hebben, en welken men na dien tijd aan renegaten gaf. Hij hield zich op met de sterrewigchelarij, en ging onder de Turken voor eenen profeet door, wyl eenige gissingen eene gelukkige uitkomst hadden gehad.] Hij verdedigde ijverig het geloof van de Grieksche kerk, tegen den patriarch **CYRILLUS LUCAR**, schreef in het volks-Grieksch, en liet in *Holland*

een werk drukken, onder den titel van *Regtzinnige geloofsbelijdenis der Catholijke en Apostelijke Kerk van het Oosten*, een afdoend werk tegen de Calvinisten, die bij de Grieken eenige overeenkomst van gevoelen, met hunne dwalingen hadden gezocht. **PANAGIOTI**, was een zeer achttingswaardig man. De Grieken hebben een spreekwoord, hetwelk zegt, » dat het even zoo moeilijk is, een groen paard te vinden, als een wijs mensch op het eiland *Chio*." **PANAGIOTI** was van dat eiland, en wyl hij vele voorzigtigheid met eenen schranderden geest paarde, noemde men hem het *groene paard*. [Zijne uitvaart werd met de grootste pracht gehouden. De patriarch en een aantal Grieken vergezelden zijn lijk naar het eiland *Propontides*, waarop het klooster van de *H. Drievaldigheid* gelegen is, van hetwelk **PANAGIOTI**, de weldoener was geweest en hetwelk zijne begrafplaats werd. Na dien gunsteling gelukte het den Grieken, om den gewichtigen en voordeeligen post, van eersten tolk der Ottomanische *Porte* te bekomen, en later de troonen van *Moldavië* en *Wal-lachijë* te bestijgen.]

PANARD (KAREL FRANCIS-

cus), te *Nogent-le-Roi* bij *Chartres* geboren, toonde vroegtijdig veel lust voor het zedelijke volkslied, van welke hij als de schepper wordt beschouwd. MARMONTEL heeft hem bijgenaamd den LA FONTAINE van het volkslied. Deze man, die de trekken van het puntdicht zoo wel wist te schrijven, bediende zich van dezelve nooit tegen bijzondere personen. Hij maakte liederen tegen de ondeugd, en niet tegen de ondeugenden. Hij overleed te *Parijs* aan eene beroerte, den 13 Junij 1765, in den ouderdom van 74 jaren. Men heeft zijne werken gedrukt onder den titel van *Théâtre etc. (Tooneelkundige en mengelwerken van den heer PANARD)*, te *Parijs*, 1765, 4 deelen in 12.mo Men ontwaart in dezelve veel ongedwongenheid, natuurlijk gevoel, scherpzinnigheid en gezond verstand; maar al te veel achteloos- en langwijlig-heden, fouten tegen de taal en de dichtkunst. De uitgezochte werken van PANARD zijn te *Parijs* gedrukt 1803, 3 deelen in 18.mo

* PANCEMONT (ANTONIUS XAVERIUS MAYNAUD DE), bisschop van *Vannes*, werd den 6 Augustus 1756, te *Di-going-sur-Loire* geboren. Hij bragt zijne studiën zoo lof-

felijk ten einde, dat hij na tot licenciaat te zijn bevorderd, tot groot-vicaris van den heer MARBEUF, bisschop van *Autun*, benoemd werd. In 1788, werd hij pastoor van *St. Sulpice*, hield zich vooral bezig met de armen, die gedurende den strengen winter van 1788 — 1789 veel leden, en gaf het voorbeeld aller deugden. Tijdens de omwenteling had de pastoor van *St. Sulpice* eenige oneenigheden met de sectie, ter oorzaak van de openbare plegtigheden. Hij weigerde de huwelijksinzegening aan CAMILLES DESMOULINS, die door zijne goddelooze redevoeringen bekend was; maar, toen deze beloofd had, dezelve in een der nummers van zijn dagblad te herroepen, zeggende hij zijn huwelijk in, zonder eenige andere aanmerking. ROBESPIERRE, PÉTION en de generaal MONTESQUIOU waren bij dat huwelijk tegenwoordig. Toen hij later geweigerd had, om den tooneelspeler TALMA tot het H. Sacrament des huwelijks toe te laten, werd hij wegens deze weigering bij de nationale vergadering aangeklaagd, en zonder de tusschenkomst van eenige vrienden, zou deze zaak voor hem noodlottig zijn geweest. In 1791, weigerde hij om den burgereed af te leggen, en de opstandelingen

besloten hem te vervolgen. Op zondag den 3 Januarij, waren er, terwijl hij predikte, velen derzelve in de kerk gesloopen, en begonnen te schreeuwen: *Den eed . . . ! Aan de lantaren . . . !* De pastoor gaat van den predikstoel af; maar men noodzaakte hem denzelven weder te beklimmen, en men vordert, dat hij het formulier van den eed uitspreke. Hij weigert zulks en schijnt door de bedreigingen, welke men hem toevoegt, niet vervaard. Intusschen drongen zich de muitelingen op hem aan, en zouden hem aan hunne woede opgeofferd hebben, toen gelukkig vele zijner vrienden en gemeentenaren eenen schutswal van hunne lichamen maakte, en er in slaagden, hem te redden. De abt DE PANCEMONT werd evenzeer geacht in de stad als aan het hof, en zelfs op den dag van dit voorval, zond de koninklijke familie om naar zijnen toestand te vernemen. Zelfs de maire van *Parijs*, de vermaarde BAILLY, kwam hem in persoon zijne droefheid betuigen, wegens het ergerlijk tooneel, hetwelk had plaats gehad. Het schijnt echter, dat hij zich genoodzaakt zag, zijne pastorie te verlaten, want eenige dagen daarna werd hij vervangen door pater Poi-

ré, van het *oratorium*, dien men den 6.e Februarij inhuldigde, maar dien een groot getal der gemeentenaren niet wilde erkennen. De nationale vergadering had een besluit uitgevaardigd hetwelk de vrijheid der godsdiensten waarborgde; de abt DE PANCEMONT, die hoopte, dat men hem, krachtens dit besluit, gerustelijk zijne bediening zou laten uitoefenen, en die daarenboven begeerde in het midden zijner onde gemeentenaren te blijven, huurde de kerk der Theatijnen, om in dezelve de heilige diensten te verrigten, betaalde de huur, en ontving de sleutels der kerk. Maar toen men dezelve op zondag den 11 April wilde openen, had er eene groote zamenscholing plaats, die aan de geloovigen den doorgang belemmerde. De overheid scheen deze zamenrotting te willen uit een drijven, en de vrijheid der godsdiensten te beschermen; maar de geloovigen waren genoodzaakt terug te keeren, de kerk werd niet geopend, en de muitelingen overlaadden den eerwaardigen pastoor met smaadwoorden en bedreigingen. Hij vlugtte naar *Brussel*, van waar hij eenen *brief* aan zijne gemeentenaren rigtte, gedagteekend van 10 Mei 1791, en die te *Parijs* gedrukt werd. Zes

maanden daarna kwam hij in de hoofdstad terug, en ging voort in het geheim de bedieningen van zijn ambt uit te oefenen. Hij vereenigde de geloovigen van *St. Sulpice*, in de kerken van de religieuzen van het *heilige Sacrament* en van den *Calvarie-Berg*, en te hunner stichting, liet hij acht *Vermaningen* voor de Zondagen van de vasten en voor die van den paaschtijd drukken; dezelve zijn gevoegd bij de *Histoire etc.* (*Geschiedenis der gebeurtenissen, voorgevallen in parochie St. Sulpice, gedurende de omwenteling*) 1792, 96 bladzijden in 8.vo Gedurende de verschrikkelijke dagen van 1, 2, 3, 4, 5 en 6 September, op welke zoo vele onschuldige priesters vermoord werden, had de abt DE PANCEMONT zijn behoud te danken aan het beleid en de trouw eener arme vrouw, die hem voor haren man deed doorgaan. In 1797, tijdens de zamenzwering van BROTTIER, LAVILLE HEURNOIS, enz. deed hem het directorium opzoeken, wegens aantekeningen, die men te zijnen opzichte, in de papieren van BROTTIER gevonden had. De abt DE PANCEMONT vlugte als toen naar *Duitschland*, en kwam eerst op het einde van het jaar 1800, toen men wegens het *Concordaat* in on-

derhandeling was, in *Frankrijk* terug. Hij trad in naauwe vriendschapsbetrekkingen met den abt BERNIER, en ondersteunde hem in zijne onderhandelingen. Men vertrouwde hem gewigtige zendingen toe. Door eenen verplichtenden ijver medegesleept, verzocht hij den legaat, om bullen toe te staan aan de constitutioneele bisschoppen, die hij verzekerde tot de Catholijke eenheid terug gekomen te zijn. Men heef de verklaring, welke hij, gezamenlijk met den abt BERNIER, betrekkelijk dit onderwerp aflegde, in het licht gegeven. De abt DE PANCEMONT bemerkte niet, dat hij het werktuig werd van eene heerschzuchtige en trouweloze staatkunde. Den 11 April werden de heeren CAMBACERES, BERNIER en DE PANCEMONT, de eerste tot het aartsbisdom *Rouanen*, de tweede tot het bisdom *Orleans* en de derde tot het bisdom *Vannes* benoemd, door den kardinaal-legaat gewijd. Alvorens naar zijn diocees te vertrekken, ontving de abt DE PANCEMONT last van het bestuur om zich te *Rennes* op te houden, waarvan de nieuwe bisschop door de constitutioneele partij verontrust werd. Na de onrustigste geesten tot bedaren gebracht te hebben, begaf zich de abt DE PANCEMONT naar

Vannes, alwaar eene dubbele tegenkanting van wege twee andere bisschoppen hem wachtte. De heer AMELOT, die zich naar *Engeland* had begeven, had geen afstand gedaan van den stoel van *Vannes*, dien hij voor de omwenteling bekleedde. Hij scheen, wel is waar, alles te willen vermijden, wat eene scheuring kon te weeg brengen; maar verscheiden priesters van zijn diocees handhaafden zijn regtsgebied tegen de besluiten van het concordat. Van eenen anderen kant had KAREL LEMASLE, constitutioneel bisschop van *Vannes*, eene sterke partij voor zich in eenige steden, en de prefect ondersteunde hem. De zaken waren zoo ver gekomen, dat men te *Lorient* bij de predikatie stukken voorlas ten gunste der constitutioneelen en tegen de herroeping. DE PANCEMONT stelde al zijne pogingen in het werk, om zich bij deze partij aangenaam te maken; hij ontving LEMASLE met eene groote inschikkelijkheid, sprak geenszins van herroeping, bezocht zijn diocees, bij gelegenheid van het jubile, herstelde in 1804 zijn seminarie; deed eindelijk alles wat van hem afhing om het kwaad te herstellen, hetwelk door de revolutionnaire vervolgingen en de verdeeldheden was

te weeg gebragt. Hij scheen echter soms het gevoelen der regering te omhelzen, zoo als b. v. bij het schrijven van eenen rondgaanden Brief aan zijne pastoors (den 26 October 1805), betrekkelijk de opschrijving tot de krijgsmilitie. Dezelve werd in den *Moniteur* geplaatst. Deze brief, en de benoeming van den abt DE PANCEMONT tot den post van aalmoezenier bij mevrouw BACIOCCHI, prinses van *Piombino* en zuster van BONAPARTE, maakten velen zijner diocesanen tegen hem ingenomen. Middelerwijl trof hem een treurig voorval, hetwelk hem in het graf sleepte. Toen hij op den 28 Augustus 1806, met zijnen secretaris naar *Vannes* terugkeerde, werd hij door vijf gewapende mannen op een uur afstands van de stad aangehouden, en van zijn goed beroofd, terwijl zij hem niet lieten gaan, dan nadat hij hun beloofd had, hun 24,000 Franken in goudgeld te zenden; de roovers lieten zijnen secretaris, dien zij als gijzelaar hadden gehouden, eerst los, nadat hun deze som toegekomen was. De schrik, die hem bij deze gebeurtenis bevangen had, trof den prelaat zeer heviglich; van dien oogenblik af begon zijne gezondheid te verzwakken, en den 5 Maart 1807, werd hij door

eene hevige beroerte aangevallen, aan welke hij den 13 van dezelfde maand overleed. De heer DE PANGEMONT had eene beminnelijke inborst; zijne zeden waren altijd vrij van verwijtingen. BONAPARTE zwaaide, in eenen brief, gedagteekend uit de legerplaats van *Finkenstein*, den 5 Mei daaropvolgende, en in de tijdschriften opgenomen, der gedachtenis van dien prelaat grooten lof toe, en beval dat zijn standbeeld in marmer in de hoofdkerk van *Vannes* zou geplaatst worden.

PANCIROLI (GUIDO), geboren te *Reggio* in 1523, uit eene aanzienlijke familie, maakte groote vorderingen in de beoefening des regts, op welke hij zich in verschillende hoogeschoolen van *Italië* toelegde. Zijn aanzien bevoog den staat van *Venetië* om hem, in 1547, tot tweeden hoogleeraar der instituten te *Padua* te benoemen. Hij bekleedde achtereenvolgend verscheidene leerstoelen in dezelfde hoogeschool, en altijd met veel eer. De wetenschap des regts hield hem niet alleen bezig. Hij wijdde ook een gedeelte zijns tijds aan de beoefening der schoone letteren toe. PHILBERTUS EMANUEL, hertog van *Savoije*; over zijne verdiensten getroffen, beriep hem

aan de universiteit van *Turin* in 1571. PANCIROLI had er even zoo veel bewonderaars als te *Padua*; maar gezondheids redenen deden hem in deze laatste stad terug komen. Hij ging er voort met het regt te onderwijzen, en overleed er in 1599, in den ouderdom van 76 jaren. Men heeft van hem: 1.° Eene voortreffelijke en belangrijke verhandeling, *Rerum memorabilem de perditarum et nuper inventarum*. Hij schreef dit boek in het Italiaansch; maar HENRI SALMUTH vertaalde hetzelfde in het Latijn, en liet het in 1599 en 1602, in 2 deelen in 8.°o drukken. Men bevorderde eene nieuwe uitgave van deze vertaling te *Frankfort*, in 4.°o, in 1660. PETROS DE LA NOUE, bragt deze Latijnsche vertaling in het Fransch over, *Lyon*, 1617, in 8.°o — 2.°o *Notitia dignitatum cum orient, tum occident ultra arca dii Honorique tempora*, *Lyon*, 1608, en in de verzameling der *Romeinsche oudheden* van GREVIUS. Dit werk is vol geleerdheid. — 3.°o *De numismatibus antiquis*. — 4.°o *De juris antiquitate*. — *De claris juris interpretibus*, *Frankfort*, 1721, in 4.°o — 6.°o *De rebus bellicis*. — 7.°o *De magistratibus municipalibus et corporibus artificum*. — 8.°o *De quatuorde-*

eim regionibus urbis Romæ, earumque ædificiis tam publicis quam privatis etc.

* PANCKOUCKE (ANDREAS-JOZEF), boekverkooper en *Compiler* te *Rijssel*, alwaar hij in 1700 geboren werd, heeft eenige werken in het licht gegeven, van welke wij de voornaamste zullen aanhalen: 1.º *Dictionnaire etc.* (*Geschied-en aardrijkskundig woordenboek van de burgvoogdij van Rijssel*), 1733, in 12.mo — 2.º *Éléments etc.* (*Beginselen van de sterre- en aardrijkskunde*). — 3.º *Essai etc.* (*Proeve over de wijsgeeren of de Dwalingen der rede zonder het geloof*), 1743, in 12.mo — 4.º *Manuel etc.* (*Wijsgeerig handboek of algemeene inhoud der wetenschappen*), 1748, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 5.º *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek der Fransche spreekwoorden*), 1749, in 12.mo; een werk, hetwelk vollediger en betamelijker is, dan dat van LEROUX; maar hetwelk verre overtroffen wordt door dat van den heer LA MESANGÈRE, in 1821 in het licht gegeven. — 6.º *Études etc.* (*Studiën voor meisjes*), 1749, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 7.º *Amusements etc.* (*Wiskundige vermakelijkheden*), 1749, in 12.mo; — 8.º *Art etc.* (*Kunst, om*

de droefgeestigheid te verdrijven), in 12.mo, 2.e vermeerderde uitgave. — 9.º *Abbrégé etc.* (*Beknopte tijdrekenkundige geschiedenis van Vlaanderen*), 1762 in 8.vo. Deze verschillende compilatiën hebben geene groote verdiensten, en derzelver geringe bijval is niet van langen duur geweest. PANCKOUCKE overleed in 1759, van de H. Sacramenten der Kerk verstoken, ter oorzaak van zijne tegenkanting tegen het formulier, hetwelk hij, zelfs in zijne laatste oogenblikken weigerde te onderteekenen.

* PANCKOUCKE (KAREL JOZEF), zoon van den voorgaande, werd in 1736, te *Rijssel*, geboren. Hij kwam in den ouderdom van 28 jaren te *Parijs*, en rigtte aldaar eene boekdrukkerij op, met welke hij eene aanzienlijke fortuna verkreeg, en eenige groote werken in het licht gaf. De *Mercurius*, waarvan de opbrengt naauwelijks toereikende was, om de redacteurs te betalen, werd in zijne handen eene vruchtbare bron van rijkdommen. Dezelve werd overvloediglijk verspreid, en had tot 15,000 geabonneerden. Dit dagblad was niet het eenige, hetwelk, onder zijne leiding, eenen voorbeeldeloozen opgang maakte; de *Moniteur*, door hem tot

stand gebragt, overtrof verre zijne hoop. Als boekhandelaar is zijn naam aan de grootste uitgevers-ondernemingen verbonden, welke in zijnen tijd in het licht verschenen, zoo als aan de *Werken van BUFFON*, het *Groot Fransche woordenboek*, het *Algemeene rechtsgeleerde zaakregister*, de *Beknopte reisbeschrijvingen*, de *Encyclopédie méthodique*, enz. Als letterkundige, verdienen zijne werken, naauwelijks dat men derzelve titels aanhale; men noemt echter eene vertaling van *Lucretia*, van het *Verloste Jeruzalem*, eene *Redevoering over het schoone*, eene andere over het *Vermaak en de smart*; het plan van de *Encyclopédie méthodique*, die aan hem derzelve oorsprong te danken heeft, en een aantal verhandelingen en artikels in verschillende tijdschriften.

* PANEL (ALEXANDER XAVERIUS), een geleerde penningkundige, werd in 1699, te *Nozerol* in *Franche Comté* geboren. In den ouderdom van 20 jaren, trad hij in de *Jesuiten-orde*, volbragt in dezelve zijne studiën en werd hoogleeraar in de fraaije letteren, aan de collegien van *Besançon*, *Lyon* en *Marseille*. Daar pater ALEXANDER, zich voornamelijk op

de beoefening der oudheid en der gedenkpenningen had toegelegd, zoo gaf hij verscheiden *Verhandelingen* in het licht, die hem zeer gunstig bekend maakten. De koning van *Spanje*, PHILIPPUS V, riep hem tot zich en benoemde hem tot onderwijzer der infanten (later FERDINAND VI, KAREL III, koningen van *Spanje*, en PHILIPPUS I, hertog van *Parma*.) De vorst vertrouwde hem te gelijker tijd het opzigt over zijn kabinet van gedenkpenningen toe, hetwelk pater PANEL, aanmerkelijk vermeerderde. In 1724, deed hij eene reis naar *Frankrijk*, om het rijke kabinet van gedenkpenningen van *ROTHELIN* te onderzoeken en aan te koopen. Daar hij zijne familie wilde bezoeken, trok hij door *Dijon*, alwaar hij het overblijfsel van het kabinet van gedenkpenningen van pater CHIFFLET onderzocht, en met den geleerden pater OUDIN, kennis maakte. Te *Besançon*, aangekomen, bewoog hij *MARROT DE MUTIGNEY*, hem eene verzameling van Keltische of Gallische gedenkpenningen af te staan. Bij zijne terugkomst in *Spanje*, werd PANEL, tot hoogleeraar in de welsprekendheid, aan het koninklijke collegie van *Madrid* benoemd. Deze nieuwe post belette hem niet, om zich bij

voortdoring, met de penningkünde bezig te houden. Hij bragt het kabinet des konings in orde, en vervaardigde de beschrijving deszelven, welke men nog in de bibliotheek van het *Escorial* bewaart. Hij stond op het punt, om eene nieuwe uitgave in het licht te doen verschijnen van de *Verzameling van ADOLPHUS OCCO*, betrekkelijk de gedenkpenningen der Romeinsche keizers, en maakte te gelijkertijd, de *Beschrijving van de Grieksche en Egyptische gedenkpenningen*, gereed, welke ANDREAS MORELL, in zijnen *Thesaurus etc.* vergeten had; maar hij werd (in *Madrid*) in 1777, door den dood verrast, alvorens deze beide gewigtige werken, ten einde te kunnen brengen. Pater PANEL, was 68 jaren oud. Hij heeft nagelaten: 1.º *De cistophoris seu nummis quæ cistas exhibent*, Lyon, 1734, in 4.to Men handelt in dit werk over de gedenkpenningen, op welke men bloemen of korven ziet, welke de priesters bij de feesten van CYBILLE, droegen. — 2.º *Dissertation etc.* (*Verhandeling of brief over het driemanschap van GALBA, OTHO en VITELLIUS*, en over dat van PESCENNIUS NIGER, ALBINUS en SEVERUS). (Zie

Gedenkschriften van Trevoux, Augustus 1735, blz. 1349). De schrijver tracht te bewijzen, dat deze driemansschappen bestaan hebben; maar pater TOURNEMINE heeft dit gevoelen in hetzelfde tijdschrift wederlegd. — 3.º *Lettre etc.* (*Brief over het kabinet van gedenkpenningen van den heer LEBRET*), eersten voorzitter van het parlement van *Provence*, *Londen*, 1737, in 4.to — 4.º *Explication etc.* (*Verklaring van eenen gedenkpenning van AUGUSTUS te Lyon geslagen*), zonder jaartal in 4.to, gevoegd in de *Gedenkschriften van Trevoux*, Junij 1738, blz. 1263. Zijn vertrek naar Spanje, belette hem, om een werk te vervolgen, getiteld: — 5.º *Lugdunum vetus nummis et marmoribus illustratum*. Zie brieven van den heer D. B. (DE BOZE), over eenen gedenkpenning van de stad *Iconium*, (*Gedenkschriften van Trevoux*, Maart 1739, blz. 540). — 6.º *Remarques etc.* (*Aanmerkingen op de eerste verzen van het eerste boek der Machabeërs, of Verhandeling over eenen gedenkpenning van ALEXANDER den Groote*), Lyon, 1739, in 4.to door MANUËL GOMEZ Y MARCO, in het Spaansch vertaald, *Valencia*, 1753, in 4.to Pater PANEL, was voor-

nemens, om eene *Geschiedenis der Machabeërs, door gedenkpenningen gestaafd*, in het licht te geven; maar dit ontwerp is niet ten uitvoer gebragt. — 7.º *De nummis VESPASIANI, fortunam et felicitatem reduces experimentibus, Lyon, 1742, in 4.to* — 8.º *De coloniae Tarraconae nummo, TIBERIUM AUGUSTUM, JULIAM AUGUSTAM CAESARIS AUGUSTI filiam, TIBERII uxorem, et DRUSEM Caesarem, utriusque filium, exhibente, Zurich, 1748, in 8.vo*, met platen, *ibid* 1748, in 4.to Een tekst en eene vertaling in het Spaansch, door BONAVENTURA GARCIAS. Pater PANEL, tracht door dezen gedenkpenning te bewijzen, dat de verbanning en de vroegtijdige dood van JULIA, fabelachtige verhalen zijn. — 9.º *De nummis experimentibus undecimum Treboniani Galli Augustianum; Gal. Augusti decimum et tertium; decimum quartum AEMILIANI AUGUSTI, Coloniae Viminacii; undecimum denique Valeriani senioris, ibid* 1748, in 4.to, met pl. De graaf van ETLING, aan wien deze verhandeling is opgedragen, had aan pater PANEL zijne verlegenheid te kennen gegeven, om deze gedenkpenningen te verklaren, welke regtstreeks strij-

den met de geschiedschrijvers. Pater PANEL verdedigde den grondregel, dat de gedenkpenningen de dwalingen der geschiedschrijvers verbeteren, omdat » de getuigenis van een metaal, vrij van drift, en dat den stemmel, welke aan hetzelfde is toevertrouwd getrouw bewaart, verkozen moet worden boven de verhalen van menschen, die somwijlen, bedrogen worden en dikwijls zelve bedriegers zijn." Deredacteurs der *Gedenkschriften van Trevoux* zeiden ten opzichte van pater PANEL: » Het is moeilijk om eene slechte zaak met meer beleid te verdedigen." — 10.º *De FERDINANDI regis natalibus; de Vivorum principum natales celebrandi apud veteris consuetudine; Madrid, 1750, in 4.to* Pater PANEL legt in deze verhandeling even zoo vele geleerdheid als smaak aan den dag. — 11.º *La Sabiduria etc. (De sabiduria of de Wetenschap en de dwaasheid op den predikstoel der monniken)* (in het Spaansch) *ibid* 1758. Dit is eene critiek tegen de slechte predikers, die toenmaals in Spanje bestonden, en die pater ISLA (zie dat artikel), zoo koddig in zijn *Vida de Fray Gerundio* gehegeld heeft. Men heeft dit werk ontleed in het *Journal encyclopédique* van het

jaar 1759. LA SERNA SANTANDER bezat drie handschriften van pater PANEL, getiteld: het eene *Dissertation etc.* (*Verhandeling over de Kansel-welsprekendheid en overeenstemming eener leerrede*); het andere, *Dialogues etc.* (*Zamenspraken der dooden*), betrekkelijk de geschiedenis van Spanje; en het derde *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de geschiedenis van Spanje en van Afrika*). Zie de catalogus van de bibliotheek van SANTANDER.

* PANEL (ANTONIUS) tweede broeder van den voorgaande, in 1702 in *Franche Comté* geboren, trad, even als zijn oudere broeder, in de orde van de maatschappij van JESUS, maakte bij dezelve zeer goede studiën, en legde zich voornamelijk toe op de Latijnsche dichtkunst. Ofschoon hij vele geschiktheid voor het onderwijs bezat, was hij, dewijl hem zijne gezondheid geenen aanhoudenden arbeid veroorloofde, genoodzaakt, om dit beroep, hetwelk hij met eer vervulde, te laten varen. Toen hij later zijne gezondheid nog meer voelde verzwakken, verliet hij de sociëteit en begaf zich naar *Nozerol*, zijne geboorteplaats, alwaar hij in 1760, overleed. Hij heeft zes Latijnsche *Lier-*

zangen nagelaten, welke niet zonder verdiensten zijn, en in welke men vooral eene classieke zuiverheid van taal opmerkt. Deze lierzangen zijn afzonderlijk gedrukt en opgedragen, te weten, twee aan PHILIPPUS V, koning van Spanje, een aan de koningin BARBARA, zijne gemalin, een aan KAREL III, hunnen zoon en toenmaals koning van Napels, en twee aan ANTONIUS PETRUS DE GRAMMONT, aartsbisschop van *Besançon*,

* PANIERI (FERDINAND), een Italiaansche godgeleerde, den 24 November 1759, te *Pistoja*, in *Toskane* geboren, werd dadelijk na zijne wijding tot hoogleeraar in de leerstellige godgeleerdheid, (*dogmatiek*) aan het seminarie van *Pistoja* benoemd. Nadat de bisschop RICCI, in 1786, eene vergadering bijeengeroepen en getracht had, om de gevaarlijke nieuwigheden van het Jansenismus, in zijn diocees te verspreiden, hielp hem PANIERI, in al zijne pogingen en bevorderde uit al zijn vermogen de uitgave der onregtzinnige boeken, welke die prelaat, tot dat einde deed verspreiden. Toen RICCI genoodzaakt werd, zijnen zetel te verlaten, deelde de abt DE VALLOMBROSA, vriend van PA-

NIERI, hem heilzame raadgevingen mede, en hij onderzocht met meer zorg de in geschil staande punten. Na dit onderzoek waagde hij eene *Memorie*, naar Rome te zenden, in welke hij zijne bezwaren ontwikkelde. Het vaderlijk antwoord, hetwelk hem PIUS VI, door tusschenkomst van den kardinaal GARDIL gaf, trof hem levendig, en gedurende eene ziekte, welke hem overviel, deed hij de gelofte, van zijne handelwijze te zullen herroepen. Aan zijne belofte getrouw, herriep hij dezelve, zoodra hij hersteld was, in handen van den heer FALCHI, opvolger van RICCI, en, met dezen stap nog niet te vreden, zond hij de bekentenis van zijne misstappen vergezeld van verscheiden *verhandelingen*, die de door hem eertijds aan den dag gelegde gevoelens wederlegden, naar den H. Stoel. Daar zijn geweten nog niet gerust was, verzocht hij, dat men hem uit Rome, een formulier van onderwerping mogt zenden. Hij verkreeg en onderteekende hetzelfde; en om zijn berouw des te geloofwaardiger te maken, deed hij eene openbare verklaring in de vergaderingen der geestelijkheid van *Pistoja*, van welke hij bestuurder was geworden. Later, in 1817, bij gelegenheid van eene zede-

kundige les, welke hij over het huwelijk gaf, duidde hij de vroeger in het diocees onderwezene dwalingen omtrent de magt der Kerk betrekkelijk de bepalingen der *huwelijksbeletselen* aan, en wederlegde dezelve. Hij legde daarenboven zijne geloofsbelijdenis af op de bulle *Auctorem fidei* van PIUS VI, en achtte zich gelukkig van eene gelegenheid gevonden te hebben om zijne gehechtheid aan den heiligen Stoel en zijne verwijdering van alle nieuwigheden, aan den dag te kunnen leggen. Dit gedeelte zijner les vindt men, in het tijdschrift *Arcadio*, van Rome, opgenomen en onderteekend door PANIERI; onder dagteekening van den 17 Maart 1820. Hetzelve is ook afzonderlijk gedrukt, met twee *uittreksels* van brieven van PANIERI, in welke hij verslag geeft van zijn vroeger gehouden gedrag. Zijn tweede brief, gedagteekend uit *Pistoja*, van 11 Junij 1820, is eene geloofsbelijdenis over het gezag van den heiligen Stoel, en de onderscheidene geschilpunten betrekkelijk het oppergezag en den voorrang des Pauses. Het gedrag van PANIERI verwierf hem de wellwillendheid van zijnen nieuwen bisschop, die hem tot hoogleeraar in de zedekunde aan zijn seminarie en tot ka-

nonik zijner hoofdkerk benoemde. Deze geestelijke is den 27 Januarij 1822 overleden. Men heeft van hem: 1.º *Beoefenend en beleerend onderzoek over de zonden, die op de feesten en de vermakelijkheden der eeuw bedreven worden, Pistoja, 1808, 1816, 4 deelen.* — 2.º *Verklaring der wetten van God en van de Kerk omtrent den woeker, 1813, 1 deel.* — 3.º *Naamlijst der Heiligen van Pistoja, 1818, 2 deelen, en verscheiden Handschriften over kerkelijke onderwerpen.*

PANIGAROLA (FRANCISCUS), bisschop van *Asti* in *Piemont*, in 1548, te *Milane* geboren, trad zeer jong in de orde der Observantijnenminderbroeders, bij welke hij zeer ervaren werd in de wijsbegeerte en in de godgeleerdheid en zich vooral door zijn spreektalent onderscheidde. Zijne verdiensten verwierven hem het bisdom van *Asti*, hetwelk hem in 1587, door SIXTUS V, gegeven werd, en die hem met den Jesuit BEL-LARMINUS deed verkiezen om den kardinaal CAJETANUS, die in 1589, naar *Frankrijk* gezonden werd, te vergezellen. PANIGAROLA overleed in 1594 te *Asti*. Zijne *Leerreden* werden in 1596, te *Rome* in 4.to

gedrukt. Men heeft van hem verscheiden andere werken, de meeste stichtelijke en wederleggende, zoo wel in het Latijn als in het Italiaansch. Het meest bekende is eene verhandeling over de kanselwelsprekendheid in het Italiaansch, getiteld: *il Predicatore, Venetië, GUINDI 1699, in 4.to*

* PANIN (NIKITA IVANOWITSCH, graaf van), Russisch staatsman, den 15 September 1718, uit eene van *Lucca* oorspronkelijke familie (DE PAGNINIS) geboren, was de zoon van een der veldheeren van czar PETER I. Hij begon als soldaat in de lijfwacht te paard van de keizerin ELISABETH; hij werd vervolgens een harer kamerheeren, daarna haar opperstalmeester. In 1747, zond zijne vorstin hem als gevolmagtigd minister naar *Kopenhagen*, en twee jaren later in dezelfde hoedanigheid naar *Stokholm*. Bij zijne terugkomst werd hij tot gouverneur van den groot-hertog PAUL PETROWITZ benoemd, en liet zich door CATHARINA II overhalen, om in de zamenzwering tegen haren echtgenoot te treden. Het ministerie van buitenlandsche zaken, was de prijs zijner onderwerping aan den wil der keizerin. Eenige levensbe-

schrijvers kennen hem al de gewichtige staatsstukken toe, welke onder hare regering ondertekend zijn; maar LEVESQUE deelt niet in dat gevoelen. Hij had, volgens dien geschiedschrijver, genoeg bekwaamheid om de keuze van CATHARINA te billijken, maar gene genoegzame genie of werkzaamheid om hem de eer van datgene te geven wat het werk der vorstin was. Een andere schrijver heeft gezegd, dat hij de eenigste minister van CATHARINA was, die volkomen de zaken kende, dat hij alle voorvallen voorzag, maar dat hij steeds nalatig was in het beramen der ware middelen, om tot den goeden uitslag te geraken. Hij was buitengewoon dik van ligchaamsgestalte, gulzig en sloop gaarne lang. Hij overleed den 11 April 1783. Er bestaat een *Geschiedkundig kort begrip van het leven van den graaf van PANIN, Londen, 1784, in 8. vo*

* PANIS (N. . . .), een conventioneele, in het jaar 1758, in *Perigord* geboren, kwam toen hij nog zeer jong was te *Parijs*, om zijne studien te volbrengen, en werd aldaar tot advocaat bevorderd. Toen de omwenteling in 1789 losbarstte, omhelsde hij de zaak derzelve met eene overdrevene geestdrift, die hem

weldra eene treurige berooidheid verwierf, en men zag hem op de hoeken der straten het volk tot den opstand aanzetten. De schoonbroeder van den brouwer SANTERRE geworden zijnde, die reeds eenen grooten invloed op het volk der voorsteden uitoefende, nam PANIS deel aan de gebeurtenissen van den 20 Junij en den 10 Augustus. In den nacht van den 11 op den 12, nam hij zijnen intrek op het stadhuis, en werd een der leden van dien gedrogtelijken *Gemeenteraad (Commune)*, welke, na diegenen verjaagd te hebben, die de burgers van *Parijs* aan het hoofd van hun gemeentebestuur geplaatst hadden, zich op eigen gezag dat regt aannatigden. De gemeenteraad verkoos uit zijn midden eene commissie, zamengesteld uit de hevigste volksmenners, welke men *Commissie van algemeen welzijn* noemde, in welke men MARAT, DUPLAIN, SERGENT, en eenige anderen, verschrikkelijker gedachtenis, opmerkte, en waarvan PANIS ook lid was. Toen deze commissie den rondgaanden brief door de departementen zond; in welke dezelve niet alleen de moordtooneelen van den 2 en 3 September regtvaardigde, maar zelfs de andere gemeenten aanspoorde om het voor-

beeld van *Parijs* te volgen , ondertéekende PANIS dat stuk. De stad *Parijs* verkoos hem tot een' harer afgevaardigden bij de conventie; maar hij verscheen bijna niet op de tribunes dan om de aanvallen der Girondijnen af te weren, die zich tegen de September gruwelen verzetteden, en vorderden dat de bewerkers der misdaden gerechtiglijk zouden vervolgd worden. In het regtsgeding van LODEWIJK XVI, stemde PANIS voor den dood, tegen het uitstel en tegen de beröeping op het volk. Toen hij later tot lid der commissie van algemeene veiligheid benoemd was, verbond hij zich langen tijd aan de partij van ROBESPIERRE, maar toen deze geméénsman het hoofd van DANTON geëischt en bekomen had, verwijderde PANIS zich van hem; hij durfde hem zelfs uitdagen om te verklaren of hij ook op de lijst der bannelingen was geplaatst, en nam een werkdadig deel aan de gebeurtenissen van den 9 en 10 *Thermidor* van het jaar 2 (27 en 28 Julij 1794). In de zitting van den 1 *Prairial* van het jaar 3 (20 Mei 1795); beproefde hij om de aanvoerders der opstandelingen, welke de conventie bevolen had, in staat van beschuldiging te stellen, te ver-

dedigen; maar het gelukte hem niet zich te doen hooren. Eenige dagen daarna (den 27 Mei); wilde PANIS, ten gunste van zijnen vriend, den afgevaardigde LAIGNELOT spreken; doch hij werd zelfs in verzekerde bewaring gesteld. Men verweet hem openlijk in deze zitting, het deel, hetwelk hij aan de moordtooneelen van September genomen had, hij verdedigde zich slecht, en betuigde zijne onschuld. Een zijner ambtgenooten, AUGUIS, wiens getuigenis hij afsmeekte, en dien hij zijnen vriend noemde, riep: *Geene vriendschap met den bode des doods*. Bij het uit een gaan der vergadering in hechtenis genomen, verkreeg PANIS zijne vrijheid eerst terug door de amnestie van den 4 *Brumaire* van het jaar 4. Hij is later tot het bestuur der godshuizen van *Parijs* benoemd. Onder het keizerlijk bestuur geheel en al vergeten, verscheen hij gedurende de honderd dagen weder op het staatkundig tooneel, en, toen de Bourbons voor de tweedemaal weder in *Frankrijk* kwamen, werd hij door de wet tegen de koning moorders getroffen. Naar *Italië* geweken, leefde hij aldaar van eene jaarwedde, welke hem zijne kinderen toellegden. De Fransche omwen-

teling van 1830, veroorloofde hem om in *Frankrijk* terug te komen. Hij is den 22 Augustus 1832, te *Marly* aan eene verzwering aan den benedenmaagmond overleden, na, zoo als men verzekert, berouw te hebben aan den dag gelegd over eenige daden zijns levens.

* PANNINI (JOANNES PAULUS), een beroemd landschapschilder, in 1691, te *Piacenza* geboren, onderscheidde zich door de bevaligheid en de waarheid, welke in zijne voortbrengselen uitschitteren. Zijne stukken worden door deskundigen zeer geacht. Men noemt onder zijne meesterstukken, eene schildery, welke de verkoopers uit den tempel verdreven voorstelt. Men stelt ook veel prijs op de verschillende gezigten, waarmede hij het kasteel van *Rivoli*, een luthuis des konings van *Sardinië*, versierd heeft. Deze kunstenaar overleed in 1764, te *Rome*. Het museum van het *Louvre* te *Parijs*, bezit van hem zeven schilderijen: een feest-maaltijd onder eenen zuilengang naar de *Ionische* bouwworde gehouden, een Concert, in het binnenste van eene cirkelvormige galerij naar de *Dorische* bouwworde gegeven, en verscheiden andere stukken, bouwvallen voorstellende.

PANNIUS, een Romein, fabrikant van papier of papyrus, waaraan hij den naam van *Fanniaka* gaf. Hij rigtte daarvan eene fabriek in *Egypte* op, alwaar hij groote rijkdommen verzamelde, en in het jaar 70 na J. C. overleed. Het is onzen lezers niet onbekend, dat het papyrus eene soort van biezen was, welke aan de oevers van den *Nyl* groeiden, en dat de oudste handschriften op deze stof geschreven zijn. Volgens het verhaal van *COSTIUS*, vond men in een graf van *JANICULUS* de boeken van *NUMA* op dat papier geschreven. Wij zullen ons bepalen met te herinneren, dat er verscheiden soorten van bestonden, de hiëratische of heilige, welke men bewaarde voor de boeken, die over de Godsdienst handelden; de *Liviansche*, aan welke *LIVIA*, de vrouw van *AUGUSTUS* haren naam had gegeven; de *Satistische*, *Amphytiratische*, *Emporetische*, of die voor den gewonen koophandel, welke slechts zes duimen breed was, en eindelijk de *Fanniatische* door *PANNIUS* uitgevonden, welke twaalf duimen hield. Men bewaart in de bibliotheek van het *Vatikaan* verscheiden handschriften op deze verschillende soorten van papier.

PANNONIUS (JANUS) of JOHANNES DE HONGAAR, bisschop van de stad *Fünf-Kirchen*, in 1490, en volgens sommigen in 1472, in den ouderdom van 37 jaren overleden, beoefende de letteren met roem in *Italië*, en arbeidde vervolgens om dezelve in *Hongarijè* te doen bloeijen. Men heeft van hem *Treurzangen* en *Punttdichten*, *Venetië*, 1553, in 8.vo, en in de *Deliciae poetarum Hungarorum* in 16.mo, *Frankfort*, 1619, onder welke men er eenige vindt, die wel uitgevallen zijn. Niets is koddiger dan de dwalingen der encyclopedisten, betrekkelijk JANUS PANNONIUS, dien zij in de eerste uitgave hunner compilatie hebben voorgesteld, als bezittende vijf kerken of bisdommen. Na, in het artikel *Bisdom* over de menigvuldigheid der beneficiën gehandeld, en gezegd te hebben, dat de kardinaal MAZARIN, bisschop van *Metz*, te gelijker tijd 13 abdijen bezat, voegen zij er bij: » En wat de veelheid van bisdommen betreft, zoo was h. v. JANUS PANNONIUS bisschop over vijf steden.»

PANOETIUS, een Grieksch wijsgeer van de Stoïcynsche secte te *Rhodes* geboren, was de vriend van den Jon-

gen *SCIPIO den Afrikaner*, en bloeide in het jaar 127 vóór J. C. Hij had vervaardigd: 1.º Een boek over de secte der wijgeeren; — 2.º Een ander over de gerustheid der ziel; een over de diensten, enz.

PANOPIO, een Romein, over wien VALERIUS MAXIMUS, bij gelegenheid van eenen trek van heldhaftige getrouwheid van zijnen slaaf, spreekt. Toen deze vernomen had, dat er soldaten kwamen om zijnen meester te dooden, die vogelvrij verklaard was, verwisselde hij met hem van kleeding, en liet hem heimelijk door eene achterdeur uitgaan, daarop begaf hij zich naar deszelfs kamer en ging op het bed zijns meesters leggen, alwaar hij zich in plaats van PANOPIO deed ombrengen.

PANORMITA, de *Panormitaner*. — Zie ANTONIUS van *Palermo* en TUDESCHI.

PANSA. — Zie VIBIUS.

PANTALEON (JACOBUS). — Zie URBANUS IV.

PANTALEON (*Heilige*), be-roemde martelaar van *Nicomedië*, van wien men meent, dat hij in 305, onder de regering van keizer GALERIUS,

den dood ondergaan heeft.

PANTALEON, diaken der kerk van *Konstantinopel* in de 13.^e eeuw, is de schrijver eener *Verhandeling* tegen de dwalingen der Grieken, welke in de *Bibliotheek der Kerkvaders* gevonden wordt.

PANTENUS (*Heilige*), een Christen wijsgeer, in *Sicilië* geboren, bloeide onder de regering van keizer COMMODUS. Hij onderwees in de beroemde school van *Alexandrië*, alwaar sedert den heiligen MARCUS, stichter dier kerk, altijd eenige godgeleerden zijn geweest, die de heilige Schrift verklaarden. Nadat de Indianen iemand gevraagd hadden, die in staat was, hen in de Christelijke Godsdienst te onderwijzen, en de leer der Braminen te bestrijden, zond men hun PANTENUS. EUSEBIUS verhaalt, dat hij bij deze volken een Evangelie van den heiligen MATTHEUS, in het Hebreeuwsch geschreven, vond, hetwelk hun de heilige BARTHOLEMEUS had nagelaten. PANTENUS, te *Alexandrië* teruggekeerd, ging voort met aldaar de heilige Schrift in het bijzonder te verklaren, wyl de school dier stad toenmaals bestuurd werd door den heiligen CLEMENS van *Alexandrië*, zijnen leerling. Hij had *Commen-*

tariën op den bijbel vervaardigd, die niet tot ons zijn gekomen. Men kan over de wijze, op welke hij den gewijden tekst verklaarde, oordeelen, naar die, welke CLEMENS van *Alexandrië*, ORIGENES en de kweekelingen van deze school gevolgd hebben. Hunne verklaringen zijn vol van verbloemde spreekwijzen; zij verwijderden zich dikwijls van de letter, en vinden bijna overal geheimen, welker uitlegging met veel geleerdheid doormengd is, (Zie GREGORIUS den Grooten). De heilige PANTENUS leefde nog in 216.

PANTHEA. — Zie ABRA-DATUS.

PANTIN (WILLEM) te *Tielt* in *Vlaanderen*, in het begin der 16.^e eeuw, geboren, geneesheer te *Brugge*, in 1583 overleden, liet eene geleerde *Verklaring* na van de verhandeling van CELSUS, *De re medica*, *Bazel*, 1552, in fol, welke bewijst, dat hij in de schoone letteren ervaren was. Hij was groot-oom van den volgende.

PANTIN (PETRUS), van *Tielt* in *Vlaanderen*, maakte zich bekwaam in de talen, en onderwees dezelve te *Toledo* en te *Saragossa*; hij werd vervolgens kapellaan

van PHILIPPUS II, kanonik van Iperen, deken van de H. GUDULA, te Brussel, proost van Condé, en overleed in 1611, te Brussel, in den ouderdom van 56 jaren. Men heeft van hem 1.º *Vertalingen* van verscheiden schrijvers en heilige Grieksche kerkvaders. — 2.º Eene verhandeling de *Dignitatibus et officiis regni ac domus regiae Gothorum*, in de Kerkvergaderingen van Loaysa en in de *Hispania illustrata*, 4 dl.ⁿ in fol.; eene kleine; geleerde en nuttige verhandeling.

PANVINIO (ONUPHRUS), een Augustijner - religieus, beroemd geschiedschrijver en oudheidkundige, in 1529, te Verona geboren, overleed in 1568, te Palermo, na verschillende posten bekleed te hebben [en na bibliothekaris van het Vatikaan te zijn geweest; dezen post had hij van MARCELLUS III bekomen, dien hij gekend had, toen deze Paus nog kardinaal was.] Men zegt, dat hij (nadat MARCELLUS III overleden was), aan den kardinaal ALEXANDER FARNESE verbonden zijnde, terwijl hij zich met hem naar Sicilië begaf, men weet niet bij welke gelegenheid, eenig verwijt van dien prins der Kerk ontving, en dat hem

zulks zoo veel verdriet veroorzaakte, dat hij aan de gevolgen daarvan overleed. Zijne bescheidene, innemende en voorkomende manieren, deden hem door zijne ordebroeders evenzeer beminnen, als zijne diepe geleerdheid, hem door de geleerden deed achten. PAULUS MANUTIUS, noemde hem *Hellonem antiquarum historiarum*. Hij had tot zinnebeeld genomen: *In utrumque paratus*, met eenen ostusschen eeren ploeg en een altaar geplaatst. Hij wilde zeggen, dat hij evenzeer bereid was, om de bezwaren van de goddelijke dienst en die van de menschelijke wetenschappen, te dragen. Wij hebben van hem: 1.º *Verkorte levensbeschrijvingen der Paussen*, 1567, in 4.to De schrijver droeg zijn werk op aan PIUS V, die toenmaals den Roomschen Stoel, door zijne deugden en door zijnen ijver vereerde. — 2.º *De antiquis Romanorum nominibus*, in fol. — 3.º *De ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos et de caemeteriis eorumdem*, in het Fransch vertaald in 8.vo — 4.º *De principibus Romanis*, in fol. — 5.º *De antiquo ritu baptizandi catechumenos*, in 4.to en in 8.vo een geleerd werk. — 6.º *De republica Romana*,

in 8.vo *Parijs*, 1588, zeer diepzinnig en leerzaam. — 7.º *Festorum libri V*, in fol. *Venetïë*, 1557, een niet zeer algemeen bekend boek, en nuttig voor de oude geschiedenis en voor die der middel-eeuwen. — 8.º *De primatu PETRI*. — 9.º *Topographia Romæ*, *Frankfort*, 3 dl.ⁿ in fol. — 10. *De triumpho et ludis circensibus*, *Padua*, 1681, in fol. — 11.º *Chronicon ecclesiasticum a C. JULI CÆSARIS, tempore usque ad MAXIMILIANUM II*, in fol.: een werk vol nasporingen en zeer geschikt, om zoowel de gewijde als ongewijde geschiedenis op te helderen. — 12.º *De episcopatibus, titulis et diaconis cardinalium*. — 13.º *Annotationes et supplementa ad platinam de vitis sanctis pontificum*. — 14.º *De septem præcipuis urbis Romæ basilicis*.

* PANZER (GEORGIUS WOLFGANG FRANCISCUS), een Duitse boekenkenner, werd den 16 Mei 1729, te *Sulzbach* in den *Opper-Paltz* geboren. Na in de wijsbegeerte en in de godgeleerdheid gestudeerd te hebben, omhelsde hij den geestelijken staat, werd tot het doctoraat bevorderd en in 1773, pastoor van de kerk van den heiligen *SREBALDUS*, te *Neu-*

renberg. Hij is de schrijver van verscheiden werken, van welke de meest bekende zijn: 1.º *Annales typographici ab artis inventæ origine ad annum M. D. post MAITTAIRII, DENISII, aliorumque doctissimorum virorum curas in ordinem redacti, emendati et aucti*, *Neurenberg*, 1793 — 1803, 11 dl.ⁿ in 4.to Dit werk, zegt de heer *BRUNET*, is het volledigste, hetwelk wij over dat onderwerp hebben, echter vervangt het dat van *MAITTAIRE* niet geheel en al, en laat nog veel te wenschen over. — 2.º *Jaarboeken van de oude Duitse letterkunde, of Aanwijzing en beschrijving van alle werken, welke sedert de drukkunst tot in 1520, gedrukt zijn*, *Neurenberg*, 1788, in 4.to — 3.º *Geschiedenis der drukkerij, in de eerste tijden te Neurenberg; of Catalogus van alle boeken, sedert de uitvinding der drukkunst, tot in 1500 gedrukt, met letterkundige aanmerkingen*, *Neurenberg*, 1779, groot in 4.to Deze beide werken zijn in het Hoogduitsch. PANZER, is den 9 Julij 1805, in die stad overleden. Hij was voorzitter van het herderlijk genootschap van *Pegnitz*, te *Neurenberg*.

PAOLI (D. SEBASTIAAN), let-

ter- en oudheidkundige, in 1684, in het grondgebied van *Lucca* geboren, werd religieus in de congregatie der reguliere geestelijken van de heilige Moeder Gods, onderscheidde zich door zijne kunde, verwierf de achting der geleerden, vooral van den markgraaf van ORSI, van den abt SALVINI en van LAZZARINI, was lid van verscheiden akademiën, en overleed in 1751, aan de waterzucht. Hij heeft de tijdschriften van *Italië* verrijkt met een aantal geleerde verhandelingen over de oudheidkunde, de geschiedenis, de gewijde critiek, de natuurkunde enz., onder anderen over den titel van *Goddelyk* aan de oude keizers gegeven, op eenen gouden *gedenkenpenning* van keizer VALENS, over de *Geschiedenis* van *Napels*, van PETRUS GIANNONE, enz. Verscheiden dezer *Verhandelingen* zijn in 1748 en in 1758 te *Lucca* en te *Venetië* gedrukt. Men heeft ook van hem *Levensbeschrijvingen* van verscheiden beroemde mannen, onder anderen van AMBROSIUS SALVIO, bisschop van *Nardo*; van PHILIPHUS MACCHIARELLI, camaldulenzers monnik. Bij deze werken moet men voegen: 1.º *Over de dichtkunst der Grieksche en Latijnsche kerkvaders in de eerste eeuwen der Kerk, Na-*

pels, 1714, in 8.vo — 2.º *Een' Brief over drie Grieksche handschriften*; — 3.º *Diplomatisch welboek van de orde van den heiligen JOANNES of van Malta*, 1738, 2 dl.ⁿ in fol. Al deze werken zijn in het Italiaansch,

* PAOLI (HYACINTHUS) een Corsikaansch veldheer, in 1702 te *Bastia* uit eene achtbare familie geboren, nam een zeer werkdadig aandeel aan den opstand van zijn land tegen *Genoa*. Na dapper tegen de troepen dier stad gestreden te hebben, werd hij een der drie aanvoerders, die *Corsica* in 1735 bestuurden. Maar nadat *Frankrijk* deel aan die worsteling had genomen, werd PAOLI verslagen en zag zich gedwongen; om zich aan de verontwaardiging der Genuezen te onttrekken; hij begaf zich naar *Napels*, alwaar hij tot kolonel van een regiment uitgewekene Corsikanen werd bevorderd. Hij overleed in die stad in 1768 op het tijdstip der overwinningen van zijnen zoon, over wien in het volgende artikel gesproken wordt.

* PAOLI (PASCALIS DE), zoon van den voorgaande in 1726, in het dorp *Stretta*, in het distrikt *Bastia*, op het eiland *Corsika* geboren, volgde zijnen vader naar *Na-*

pels, toen deze genoodzaakt was, derwaarts te vlugten, en volbragt zijne studien aan het militaire collegie dier stad. Hij was eenvoudig vaandrig in een regiment kavallerie, van hetwelk zijn vader kolonel was, toen hij zich in *Corsika*, bij zijnen oudsten broeder CLEMENS voegde, die tot een der eerste overheidsposten van dat eiland benoemd was. De jonge PASCALIS trok weldra alle blikken tot zich, en in 1755 werd hij, ofschoon toenmaals afwezig, tot eenig opperhoofd van het eiland uitgeroepen. PAOLI bevond zich in eenen moeijelijken toestand: hij was zonder geregeldé troepen, zonder wapens, zonder levensmiddelen of krijgsvorraad, en had daarbij het bestuur van *Genua* en een groot getal zijner landgenooten, die aan dat bestuur gehecht waren, te bestrijden. De fortuin was in den beginne niet gunstig voor zijne wapens, en een zijner mededingers MARIUS EMMANUEL MATRA, die zich de bezoldigde der *Genuezen* had gemaakt, maakte van dezen oogenblik gebruik om hem ook te overvallen: PASCALIS had zijn behoud te danken aan eenen anderen edelmoedigen vijand THOMAS CERVONI. Van toen af kwam hij alle hinderpalen te boven, en te gelyker tijd, dat hij

een regelmatig bestuur, eene hoogeschool, regtbanken oprigtte, en dat hij door strenge straffen perk stelde aan de talrijke sluipmoorden; die straffeloos op alle deelen van het eiland gepleegd werden, vormde hij een indrukwekkend leger, versloeg de *Genuezen* te land, rigtte eene kleine marine op, met welke hij veel kwaads aan hunnen koophandel toebragt, en noodzaakte de vijanden van zijn vaderland, om zich in de zeeplaatsen op te sluiten. In 1761 deden de oude meesters van *Corsika* vredesvoorstellingen. PASCALIS PAOLI deed het besluit nemen, dat het volk tot geen verdrag zou komen, ten zij zijn grondgebied ontruimd en zijne onafhankelijkheid erkend werde. Overwinnaar van zijne zoo wel vreemde als inwendige vijanden, kon hij, even als de vermaarde THEODORUS VAN NEUHOFF gedaan had, zich tot koning hebben doen uitroepen; maar hij stelde zich te vreden met lid van den raad te zijn, die de openlijke gelegenheden bestuurde, en behield slechts den titel en het gezag van generaal. In 1767 ondernam hij eenen krijgstogt tegen het eiland *Capraia*, en verdreef de *Genuezen* van hetzelfde. Nadat deze eene vruchteloze poging hadden aangewend, om *Cor-*

sika te heroveren stonden zij hetzelfde door het verdrag van *Compiègne*, in 1768 aan *Frankrijk* af; de Corsikanen, die zich aldus door de Genuezen verkocht waanden, deden, door tusschenkomst van PAOLI, voorstellingen aan het kabinet van *Versailles*. Zij weigerden niet om een werkelijk deel van het koninkrijk uit te maken; maar zij wilden niet dat dit door den afstand der Genuezen zou plaats hebben. Dewijl hunne voorstellen den gewenschten uitslag niet bekomen hadden, stonden zij gezamenlijk op, om aan een leger van 20,000 man, hetwelk *Frankrijk* derwaarts zond, om het eiland te heroveren, weerstand te bieden. PAOLI worstelde twee jaren tegen een der grootste mogendheden van *Europa*, maar daar hij eindelijk genoodzaakt was, toetgegeven, begaf hij zich met velen zijner landgenooten naar *Toskane*, en kort daarna naar *Engeland*. De constituerende vergadering riep hem in 1789 in zijn vaderland terug, en hij snelde tevens van *Londen* naar *Parijs*, om de nieuwe wetgevers te bedanken. LA FAYETTE stelde hem aan LODEWIJK XVI voor, die hem op eene zeer innemende wijze ontving, en eenige dagen later legde hij in de vergaderzaal der nationale vergadering den bur-

ger eed af. In *Corsika* teruggekeerd, werd hij benoemd tot bevelhebber der nationale garde, en departementaal voorzitter; maar na den dood van LODEWIJK XVI, scheen PAOLI zijn land van het juk der republiek te willen bevrijden. De conventie, van de eerste bewegingen, die in *Corsika* plaats hadden, onderrigt, stelde PAOLI den 2 April 1793 in staat van beschuldiging; den 17 Julij stelde hem een ander besluit buiten de wet, door hem tot verrader des vaderlands te verklaren; maar deze verschrikkelijke besluiten konden thans het slagtoffer niet treffen. PAOLI beriep eene *consulta*, die hem tot voorzitter en later tot opperbevelhebber der Corsikanen benoemde; hij opende te gelijker tijd onderhandelingen met de Engelschen, verdreef de Fransche troepen van het eiland, en voerde die van den koning van *Engeland* in hetzelfde. PAOLI werd verdacht bij zijne nieuwe bondgenooten; men vergat zijne diensten en er ontstond een openlijk misverstand tusschen hem en den onderkoning. Hij onderdrukte echter zijne bijzondere wraakzucht, en stak op nieuw naar *Londen* over, alwaar hij klagten deed hooren, op welke het gouvernement geen acht sloeg. PAOLI overleed den 5 Februarij

1807, in een dorp nabij *London*, na met verontwaardiging gezien te hebben dat *Frankrijk* bestuurd werd, door eenen man, dien hij had zien geboren worden, dien hij beschermd had, en die zijn vriend niet had kunnen blijven. Hij is op verschillende wijzen door zijne tijdgenooten beoordeeld; en terwijl eenigen van hem een groot krijgsman en een bekwaam wetgever maakten hebben anderen in hem slechts een heerschzuchtige en een gewoon mensch gezien. POMMEREUIL en VOLNEY spreken met veel verachting over hem. De groote FREDERIK en VOLTAIRE vellen een geheel tegenovergesteld oordeel over hem: volgens deze laatste » was PAOLI nog meer wetgever dan krijgsman; zijn moed had haren zetel in den geest. Wat men ook van hem moge gezegd hebben, het is onmogelijk, dat hij geene groote hoedanigheden had. Een regelmatig bestuur tot stand brengen, bij een volk, dat hetzelfde niet begeerde, verdeelde en onbeteugelde menschen onder dezelfde wetten vereenigen, tegelijkertijd geregelde troepen vormen, en eene hoogeschool oprigten, welke de zeden kon verzachten, regtbanken oprigten, eenen teugel aan de woede der sluipmoorden stellen, de ruwheid beschaven, zich doen

beminnen, door zich te doen gehoorzamen: dat alles is in geenen deele het werk van eenen gewonen man." De koning van *Pruissen*, FREDERIK II, noemde PAOLI den *eersten veldheer van Europa*; en, in de daad geheel *Europa* heeft hem als zoodanig beschouwd. Men heeft dezen generaal beschuldigd van twee malen zijne landgenooten tot den opstand aangezet, of liever hen bij denzelfden gehandhaafd te hebben, maar de eerste maal, wilde hij hun van een vreemd en gewelddadig juk bevrijden; en een baatzuchtig en bloeddorstig bestuur beregtigde hem de tweede maal, om niets ter bevrijding van zijn land te ontzien. De Engelschman BOSWEL, de vrijheer FREDERIK en POMPEÏ hebben een aantal trekken over dezen man, den merkwaardigsten, dien *Corsika* vóór BONAPARTE had voorgebragt, in het licht gegeven.

PAOLO. — Zie SARPI.

PAOLUCCIO of PAULUS LUCAS ANAFESTO. — Zie ANAFESTO.

PAPAI-PARIZ (FRANCISCUS), in 1649 te *Deez* in *Zevenbergen* geboren, was de zoon van eenen protestanschen predikant, studeerde in de ge-

neeskunde te *Frankfort* en te *Marburg*, en werd te *Bazel* tot de doctorale waardigheid verheven. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, onderwees hij deze wetenschap gedurende 40 jaren, en overleed in 1716. Men heeft van hem: 1.º *Eene Vertaling* in het Latijn over *den vrede der ziel* door *Petrus du Moulin*; — 2.º *Eene verkorte kerkelijke geschiedenis van Hongarije en van Zevenbergen*, *Zurich*, 1723, in 8.vo Men moet over dit onderwerp niets getrouws verwachten van eenen protestant, vooral ten opzichte van eene provincie, welke de sekte-geest bij verschillende gelegenheden geheel en al verwoest heeft. — 3.º *Vrede des ligchaams*, een geneeskundig werk, in het Hongaarsch. — 4.º *Dictionarium Latino-Hungaricum*, *Leutschau*, 1708, een werk van 15 jaren arbeids. — 5.º *Dictionarium Hungarico Latinum*; hij is slechts de uitgever van dit werk, dat hij vermeerderd en verbeterd heeft; — 6.º *Ars heraldica*, 1696, in 12.mo; — 7.º *Dichtstukken*, enz.

PAPEBROECK (DANIEL), in 1628 te *Antwerpen* geboren, werd in 1646 Jesuit, onderwees de fraaije letteren en de dichtkunst met zeer veel roem.

De paters **BOLLANDUS** en **HENSCHENIUS**, verzamelaars van de *Handelingen of Levens der Heiligen*, verbonden hem als mede arbeider aan hun reuzenwerk. Hij begaf zich in 1660 met **HENSCHENIUS** naar *Rome*, en bragt aldaar eene zeer groote verzameling van bouwstoffen bijeen. Op het einde van 1662 te *Antwerpen* teruggekeerd, legde hij zich geheel en al op den arbeid toe, tot welken men hem bestemd had. Hij was evenzeer geschikt, om en door zijne scherpzinnigheid en door zijne nasporingen de geschiedenis in de geloofwaardige daadzaken te herstellen. Hij zuiverde de legende van de valschheden, waarvan dezelve wemelde. Toen de kundige Jesuit den oorsprong der karmelieten moest beschrijven, verviel hij in geene ijdele verbeelding. Hij bepaalde dezelve in de twaalfde eeuw; hij noemde, volgens **BARONIUS** en **BELLARMINUS**, den zaligen **BERTHOLD**, als den eersten generaal der orde. Eenige karmelieten, die hunnen oorsprong tot **ELIAS** deden opklimmen, ontstaken in woede. Zij overstroonden de *Nederlanden* met afschuwelijke libellen tegen **PAPEBROECK** en behandelden hem op dien trotschen toon, welken een Duitsch edelman ten opzichte van een nieuw-bakken edel-

man aanneemt. *De nieuwe ISMAEL, de tot stof vergruisde Jesuit, de Jesuit PAPERBROECK gissende en bombarderende geschiedschrijver* deden het publiek zeer lagchen. De afstammelingen van ELIAS stelden zich met geene schimpschriften te vreden. Zij verklaagden pater PAPERBROECK in 1690, bij Paus INNOCENTIUS X en bij de inquisitie van *Madrid*, als schrijver der grove dwalingen, welke de 14 deelen van de *Levens der Heiligen van Maart, April en Mei* bevatten, aan welker hoofd men zijnen naam zag. Welke waren zijne dwalingen? Deze. Het is niet zeker, dat het aangezigt van J. C. in den doek van VERONICA is gedrukt, noch zelfs dat er ooit eene Heilige van dien naam geweest is. De berg *Karmel* was oudtijds geene plaats van godsdienstige vereering, en de karmelieten hebben den profeet ELIAS niet tot hunnen stichter gehad. Een karmeliet pater, SEBASTIANUS van den heiligen PAULUS, had reeds een gedeelte dezer dwalingen ontsluijerd in een zwaar boekdeel, in 1693 te *Keulen* gedrukt (zie SEBASTIANUS v. d. H. PAULUS). — Geheel *Europa* had met ongeduld de aandacht op de uitspraak van *Rome* en van *Madrid* gevestigd. De regtbank van ge-

loofs onderzoek van *Madrid* sprak eindelijk in 1695 deszelfs veroordeeling uit tegen de veertien deelen van de *Levens der Heiligen*. De overwinning der karmelieten scheen volledig; maar een toeval kwam de vreugd hunner zegepraal verzwakken. Een religieus van de congregatie van den heiligen JOANNES de Deo betwistte hen den voorrang van oudheid. Hij beweerde dat de orde der broeders van liefdadigheid 900 jaren langer bestaan had dan die der karmelieten. Zijne redenering was geheel eenvoudig. ABRAHAM is de eerste overste van de broeders van liefdadigheid geweest; deze groote aartsvader stichtte de orde in het dal van *Mambré*, daar hij van zijn huis een ziekenhuis maakte. De Jesuiten werden intusschen toegelaten, om zich bij de regtbank der inquisitie te verdedigen. Pater PAPERBROECK verdedigde stuk voor stuk de bij het heilige Officie aangeklaagde stellingen. Deze regtbank dezer zaak moede verbod alleen de voor en tegenschriften; de Paus bekrachtigde dit wijze besluit, door eene breve, welke verbood om over de eerste instelling en de opvolging van de orde der karmelieten door de profeten ELIAS en ELIZEUS in openbare geschriften te han-

delen (zie ALBERTUS — de gelukzalige). Pater PAPEBROECK ging voort, aan zijn werk te arbeiden, en zich in het gebied der letteren beroemd te maken tot aan zijnen dood in 1714 voorgevallen. Deze arbeidzame geleerde heeft grootelijks deel gehad aan de *Acta sanctorum* van de maanden Maart, April, Mei en Junij; en de deelen, welke deze maanden bevatten, worden voor de naauwkeurigste en oordeelkundigste van die uitgebreide compilatie gehouden. Hij is de schrijver van de *Propylæum ad Acta sanctorum maii*, in fol. Dit is eene tijdreken-geschiedkundige catalogus der opperpriesters. De exemplaren, welke de geschiedenis der conclaven bevatten; zijn te Rome verboden. Zijne *Antwoorden* aan de karmelieten zijn in 4 deelen in 4.to

PAPENDRECHT (CORNELIUS-PAULUS HOYNCK VAN) een Nederlandsche godgeleerde, in 1686 te Dordrecht, uit eene adellijke en, vooral door derzelder onschendbare gehechtheid aan de Godsdienst harer vaders, beroemde familie geboren. Hij omhelsde den geestelijken staat, oefende het priesterambt te 's Gravenhage uit, en werd secretaris van den kardinaal d'ALSACE,

aartsbisschop van *Mechelen*. Hij bediende dezen post ijverig gedurende vier en twintig jaren, en werd gedurende de reis, welke de kardinaal naar *Rome* deed, tot vicaris generaal van dat diocees benoemd. In 1717 werd hij met een kanonikaat van de hoofdkerk van *Mechelen* bekleed, en in 1732 tot aarts-priester dier kerk bevorderd. Zijne aandacht was steeds op de pligten zijner bediening gerigt; hij wist echter eenige vrije oogenblikken te vinden, welke hij voornamelijk toewijdde aan de beoefening der kerkelijke geschiedenis; en om al de heimelijke listten van eene zekere (de Janseniste) partij te ontsluijeren. Door zijne werkzaamheden uitgeput, overleed hij den 13 December 1753, te *Mechelen*, door alle goede Catholijken betreurd. Men heeft van hem: 1.º *Historia Ecclesiae ultrajectinae à tempore mutatae religionis in foederato Belgio, Mechelen, 1725*, in fol. Dit is eene geschiedenis der Janseniste secte in de *Nederlanden*, in het Nederduitsch vertaald, en te *Utrecht* in 1740 in fol. Onder dezen titel in het licht gegeven: *Historie der Utrechtsche kerke, zedert den tyd der veranderde Godsdienst in de Vereenigde Nederlanden.*

*Waarin getoont wordt, dat de gewoonlijke eyge rechten van den Aartsch-Bisschoplyken stoel, en van het kappittel verlooren gegaan zyn, enz. — 2.º Sex epistolæ de hæresi et schismate aliquot presbyterorum ultrajectensium, Mechelen 1729, in 4.to; — 3.º Specimen eruditionis broedersianæ, Mechelen, 1730, in 4.to Dit is het onderzoek of de critiek van een werk, hetwelk NICOLAAS BROEDERSEN, scheurzieke priester van Utrecht, had in het licht gegeven onder dezen titel: *Tractatus historicus primus de capitulo cathedrali ecclesiæ metropolitane ultrajectinæ*; — 4.º *Analecta belgica, 's Gravenhage, 1743, 6 dl.n*, in 4.to Men vindt hierin de *Levensbeschrijving* van den voorzitter VIGLIUS, door hem zelve beschreven, en andere stukken, betrekkelijk de geschiedenis der *Nederlanden*, met oordeelkundige en belangrijke aanmerkingen van den uitgever. Het is zeer waarschijnlijk, dat PAPENDRECHT veel deel nam aan een schriftelijk vertoog van den kardinaal D'ALSACE tegen VAN DER CROON, aartsbisschop van Utrecht, en op welk VARLET, bisschop van *Babylonië* antwoordde, door zijn tweede verdedigingschrift te vervaardigen.*

PAPHNUTIUS (*Heilige*), leerling van den heiligen ANTONIUS, vervolgens bisschop van *Opper-Thebaïs*, beleed J. C. gedurende de vervolging van GALERIUS en MAXIMINUS. Hem werd de linker knieschijf afgehakt, het regteroog uitgerukt, terwijl hij zich tot de bergwerken vooordeeld zag. Deze edelmoedige belijder, was, naar men zegt, in 325 bij de kerkvergadering van *Nicea* tegenwoordig en ontving aldaar groote eerbewijzen. Keizer KONSTANTIJN liet hem bijna dagelijks in zijn paleis komen, en kuste hem de plaats van het oog, hetwelk hij voor het geloof verloren had. SOCRATES en SOZOMENES, gewoonlijk zijn afschrijver, verhalen, dat toen eenige bisschoppen in deze vergadering voorgesteld hadden, om diegenen, die priester gewijd waren, te verplichten, om niet met de vrouwen te leven, met welke zij voor hunne wijding in den echt getreden waren, PAPHNUTIUS zich daartegen verzettede, door te zeggen, dat men zich aan de oude overlevering der Kerk moest houden, welke alleen aan de geestelijken verbood, om na hunne wijding in den echt te treden. Maar BARONIUS en andere geleerden hebben deze geschiedkundige bijzonderheid met regt betwist, en beroepen zich

op het stilzwijgen der andere schrijvers, als ook op het gezag van den heiligen HIERONYMUS en van den heiligen EPIPHANIUS. De eerste verzekert (*Adv. Vigilantium*) dat de kerken van het Oosten, van *Egypte* en van *Rome* slechts diegenen onder het getal der geestelijken toelieten, die de onthouding in acht namen, of die, wanneer zij gehuwd waren, beloofden, hunne vrouwen slechts als hunne zusters te beschouwen. De heilige EPIPHANIUS drukt zich bijna in dezelfde bewoordingen uit. Zoodat, om zulks vol te houden, PAPHNUTIUS met de tucht der kerk van het Oosten en van het *Westen* onbekend had moeten zijn, hetwelk niet waarschijnlijk is, en hetwelk aan de kerkvaders van het concilie zeer vreemd zou hebben geschieden. Het schijnt zelfs twijfelachtig of PAPHNUTIUS bij die vergadering tegenwoordig was; want zijn naam wordt op geene der verschillende lijsten, welke ons de namen en de handteekeningen der kerkvaders van *Nicea* opgeven, gevonden. De abt BARUEL heeft over dat onderwerp eene geleerde en uitgebreide verhandeling in het licht gegeven, welke hij op de volgende wijze besluit: » SOCRATES heeft tegen zich

het 120jarige stilzwijgen over eene bijzonderheid, welke eene menigte geschiedschrijvers, heilige kerkvaders en kerkvergaderingen honderden malen de gelegenheid gehad hebben, vóór hem te verhalen, welke zij, indien dezelve waar was, zouden hebben moeten verhalen. Hij heeft tegen zich al de heilige kerkvaders, al de geschiedschrijvers, die den ongetrouwden staat der priesters langen tijd voor de kerkvergadering van *Nicea*, als door de wetten der Kerk voorgeschreven, beschouwen. Hij heeft tegen zich de handelingen van dat concilie, welke niet de minste melding van die bijzonderheid maken, en al de lijsten der op dat concilie tegenwoordig zijnde kerkvaders, in welke men zelfs den naam van dien bisschop niet vindt; en vooral de canon dier kerkvergadering, die zelfs de echtgenoot niet onder het getal der vrouwen stelt, welke onder hetzelfde dak als de priester kunnen leven. Hij heeft tegen zich al de conciliën, welke, kort nadat van *Nicea* voor de priesters de wet van den ongetrouwden staat hebben vernieuwd, zonder het minste acht te slaan op de voorgewende verklaring van PAPHNUTIUS. Hij heeft tegen zich

de geheele ligtgeloovigheid, het gebrek aan geschiedkundige, critische, godgeleerde en canonische kennissen, welke zelfs zijne aanhangers hem verwijten. Hij heeft tegen zich al de bedriegerijen van zijnen ketterschen grijsaard, NOVATIANUS, den eenigen getuige, welken hij aanvoert, en de geheele ongerijmdheid der redeneringen, welke hij aan PAPHNUTIUS in den mond legt. Indien dit geen critisch bewijs is, verzoeken wij onze lezers, ons te zeggen, welke dan de geschiedkundige ongerijmdheid zal zijn, van welke de valsheid bewezen is." PAPHNUTIUS verdedigde met ijver de zaak van den heiligen ATHANASIUS, zijnen vriend, in de kerkvergadering van Tyrus, en bewoog MAXIMUS, bisschop van Jeruzalem, om zich evenzeer met derzelver verdediging te belasten.

PAPIAS, bisschop van Hierapolis, eene stad in Phrygië, was, met den heiligen POLYCARPUS, de leerling van den heiligen JOANNES den Evangelist. Hij vervaardigde een werk in vijf boeken, hetwelk hij den titel gaf van *Verklaring der redevoering des Heeren*. Er blijven ons van dat werk slechts fragmenten over, welke, naar het oordeel van EUSEBIUS, een slecht denkbeeld van zijne cri-

tiek en van zijnen smaak geven. Hij was de grondlegger van de dwaling der duizendjarige rijksgезинден (*Millenarissen*), die voor gaven, dat J. C. duizend jaren vóór het oordeel op eene lichamelijke wijze op aarde zou komen heerschen, om de uitverkorenen na de opstanding, in Jeruzalem te verzamelen. Dit gevoelen was gegrond op het 20.^e hoofddeel van het Boek der Openbaring, alwaar gezegd wordt, dat de martelaars gedurende duizend jaren met J. C. zullen heerschen; maar het is ligtelijk te zien dat deze soort van voorzegging, welke op zich zelve zeer duister is, niet naar de letter moet opgenomen worden. Het is noodzakelijk op te merken, dat er tweederlei soort van *duizendjarige rijksgезинден* zijn geweest. De eene zoo als CERINTHUS en zijne leerlingen, beweerden dat de regtvaardigen onder de regering van J. C. op aarde, een lichamelijk geluk zouden smaken, hetwelk in de vermaken der zinnen bestond. De anderen geloofden dat de heiligen onder de duizendjarige regering een geluk zouden smaken, hetwelk veel eer geestelijk dan lichamelijk zoude zijn, en sloten alle zinnelijke wellusten van hetzelfde uit. Eenige kerkvaders hebben dit gevoe-

len omhelsd; maar het is valsch, dat zij hetzelfde ooit als een geloofsartikel hebben beschouwd. De heilige JUSTINUS, die hetzelfde volgde, zeide uitdrukkelijk dat er verscheiden vrome, en zuiver geloovige Christenen waren, die een tegenovergesteld gevoelen hadden. Indien hij er in het vervolg van de zamenpraak bijvoegt, dat alle Christenen, die billijk denken, van hetzelfde gevoelen zijn, spreekt hij van de toekomstige verrijzenis, en niet van de duizendjarige regering, zoo als de uitgevers van den heiligen JUSTINUS. zeer wel opgemerkt hebben. BABYRAC en degene, welke hij aanhaalt, hebben derhalve onrecht te zeggen, dat de kerkvaders, de duizendjarige regering als eene apostolische waarheid verdedigden. Dit gevoelen is op verre na onder de kerkvaders niet eenparig geweest. ORIGENES, DIONYSIUS van *Alexandrië*, zijn leerling, CAIUS, priester van *Rome*, de heilige HIERONYMUS, en anderen, hebben tegen deze zoogenaamde regering geschreven, en dezelfde, als eene fabel, verworpen. Het is dus onwaar, dat dit gevoelen op de achttingswaardigste overlevering gegrond is; de kerkvaders maken geene overlevering uit,

als zij over eenig onderwerp, wat hetzelfde ook wezen moge, twisten. » De protestanten, zegt een godgeleerde, hebben ten onregte dit voorbeeld gekozen, om het gezag der kerkvaders en der overleveringen te verlagen; en de ongeloofigen, die de protestanten nagevolgd hebben, hebben weinig oordeel aan den dag gelegd. MOSHEIM heeft doen zien, dat er onder de kerkvaders, ten minste vier verschillende gevoelens over die zoogenaamde duizendjarige regering bestonden.»

PAPIAS, een spraakkunstenaar, die in 1053 leefde, is de schrijver van een *Vocabularium Latinum*, waarvan de eerste uitgave, *Milane*, 1476, in fol. als mede die van *Mantua*, 1796, in fol. zeldzaam is.

PAPILLON (ALMACHUS), een Fransch dichter, vriend en tijdgenoot van MAROT, werd in 1487, te *Dijon* uit eene adellijke, oude en van *Tours* oorspronkelijke familie, die zich sedert 1321, in *Bourgondië* gevestigd had, geboren. Hij werd edeljonker van MARGARETHA van *Frankrijk*, echtgenoot van den hertog van *Alençon*, en kamerheer van FRANCISCUS I. Hij volg-

de dien vorst en werd met hem in den veldslag van *Pavia* krijgsgevangen gemaakt LA CROIX DU MAINE schrijft PAPILLON, in zijne *Fransche bibliotheek*, een werk toe, getiteld: *De Eer-Troon*, hetwelk verloren schijnt. Deze dichter overleed in 1559 te *Dijon*. [Er blijft ons van hem onder den titel van *Nouvel Amour*, een voortbrengsel van 6 of 700 dichtregels over, in hetwelk de schrijver de *kuische* liefde van zijnen koninklijken beschermer bezingt].

PAPILLON (THOMAS), neef van den voorgaande, een goed regtsgeleerde, een beroemd advocaat bij het parlement van *Parijs*, en een der grootste redenaars van zijne eeuw, werd in 1514, te *Dijon* geboren, alwaar zijn vader door zijne begaafdheden voor de pleitzaal eenen grooten roem had verworven. Hij zond hem naar *Parijs*, om aldaar zijne regtsgeleerde studien te volbrengen. Hij wijdde zich met ijver aan dezelve toe, en werd in korten tijd een bekwaam regtsgeleerde. Hij verwierf eene grondige kennis der talen, der grootte Grieksche, Latijnsche en Fransche redenaars, en overleed in 1596 te *Parijs*. Men heeft van hem eene verhandeling getiteld: *Libellus de*

jure accrescendi, in 1571 te *Parijs* in 8.vo gedrukt; eene andere *De directis hæredum substitutionibus*, *Parijs*, 1616, in 8.vo; en *Commentaria in quatuor priores titulos libri primi Digestorum*, *Parijs*, 1624, in 12.mo De twee eerste zijn herdrukt in de *Verzameling van den regtsgeleerde OTHON* in 1729 in fol te *Lejden* gedrukt, onder den titel van *Thesaurus juris romani*. Al deze verschillende werken worden zeer op prijs gesteld.

PAPILLON (JOANNES), in 1661 te *St. Quentin* geboren, was de zoon van eenen graveerder in hout; erfde de talenten van zijnen vader en bragt dezelve tot hooger trap van volkomenheid. Hij kwam vroegtijdig te *Parijs* alwaar hij reeds in 1684 in grooten roem stond bij de borduurders, behangers, gaaswevers, lintenmakers, voor welke hij teekeningen vervaardigde, die vol bevalligheid en smaak waren; maar vooral de boekdrukkers maakten gebruik van zijne talenten. Er zijn van hem een aantal vignetten en andere boeksieraden, met de grootste sierlijkheid en nauwkeurigheid vervaardigd. Deze bekwame graveerder overleed den 23 Februarij 1723. Hij is door zijnen zoon JOANNES MICHAEL overtroffen, die eene

Histoire etc. (Geschiedenis van het snijden in hout) in het licht heeft gegeven, 1766, 2 dl.ⁿ in 8. vo, en die door uitmuntende stukken in dat vak veel roem verworven heeft. Hij was in 1698 geboren; en overleed in 1776.

PAPILLON (PHILIBERTUS), werd den 1 Mei 1666 te *Dijon* geboren, was de zoon van PHILIPPUS PAPILLON, een' zeer beroemd advocaat. Na met roem zijne studien aan het collegie der Jesuiten van *Dijon* volbragt te hebben, kwam hij te *Parijs* en werd in 1694 tot doctor der *Sorbonne* bevorderd. In zijne geboorteplaats terug gekeerd, werd hij met een kanonikaat van de kapel *aux-Riches* bekleed, eene waardigheid, waaraan een middelmatig inkomen verbonden was, maar hetwelk toereikende was, voor eenen man, die geene andere eerzucht kende, dan die om de letteren te beoefenen, en die daarenboven een aanzienlijk erfdeel bezat. [Eene groote moeijelijkheid om zich uit te drukken, welke hij niet kon te boven komen, deed hem den predik- en biechtstoel verlaten]. De letterkundige geschiedenis van zijne provincie was het voornaamste voorwerp zijner geleerde na-

springen. Na zijnen dood, den 23 Februarij 1738 te *Dijon* voorgevallen, verscheen de vrucht van zijnen arbeid in het licht onder den titel van *Bibliothèque etc. (Bibliothek der schrijvers van Bourgondië)* 1742 en 1745, 2 dl.ⁿ in fol. door de zorg van PAPILLON DE FLAVIGNEROT, zijnen broeder, meester in de rekenkamer van *Dijon*. Dit werk heeft vele nasporingen gekost; maar het is in eenen zwakken, en zenuwloozen stijl geschreven. Er komen eenige overwegingen in voor, welke voor eenen wijsgeer beuzelachtig zouden kunnen schijnen, maar die in dergelijke boeken noodzakelijk zijn. Het gebied der letteren heeft aan den abt PAPILLON, eenen mededeelzamen geleerde, een aantal belangrijke *Verhandelingen* te danken, welke pater LE LONG in zijne *Bibliothèque etc. (Bibliothek der Fransche geschiedschrijvers)* in 1719 gedrukt, heeft opgenomen. Hij leverde denzelfden schrijver vele waarnemingen, van welke hij gebruik maakte in zijne *gewijde bibliothek*, in het Latijn geschreven en in 1723 gedrukt. Pater DESMOLETS van het *O-ratorium*, opvolger van pater LE LONG verrijkte zijne *Memoires etc. (Geschied- en*

letterkundige gedenkschriften) met verscheiden kostbare stukken, hem door den abt PAPILLON medegedeeld. Deze laatste is ook de schrijver van het *Leven van PETRUS ABAILARD*, en van dat van *JACOBUS AMYOT*, bisschop van *Auxerre*, beide in 1702 gedrukt. Hij wijzigde door zijne nasporingen en door zijne kundigheden het werk van den heer GARREAU, getiteld *Description etc.* (*Beschrijving van het bestuur van Bourgondië*) in 1717, te *Dijon* gedrukt, en in 1734 herdrukt. De abt PAPILLON was naauw verbonden met den voorzitter BOUHIER, den kundigen pater OUDIN, en den beroemden LA MONNOYE, en heeft vele andere geleerden met zijne kundigheden ondersteund. De dood verhinderde hem om de bouwstoffen, welke hij met zorg voor de geschiedenis van zijne provincie bijeenverzameld had, in orde te brengen. De abt PAPILLON was de uitgever van de *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de overwinning van Franche-Comté*) door PELLISSON geschreven.

PAPILLON DU RIVET (NICOLAAS GABRIËL), een Jesuit, den 19 Januarij 1717 te *Parijs* geboren, in 1782 te *Doornik* overleden, heeft verscheiden Latijnsche redevoe-

ringen van pater LA SANTE vertaald, en eenige Latijnsche dichtstukken vervaardigd, onder anderen: *Templum assentationis*, en *Mundus physicus effigies mundi moralis*, in welke hij beweert in het zedekundige het beeld der natuurkundige wervelwinden van DESCARTES gevonden hebben. Onder zijne Fransche dichtstukken roemt men het *Grafschrift op VOLTAIRE* (zie dat artikel), en den *Brief aan den graaf VON FALCKENSTEIN*; en komen in dezelve belangrijke bijzonderheden, nuttige lessen en eenige al te voorbarige lofreden voor. Zijne *Leerreden* in 1770, 4 dl.ⁿ in 12.mo gedrukt, hebben veel opgang gemaakt. Zijne welsprekendheid is vruchtbaar, zacht en vloeijend; zijn stijl gekuischt en naauwkeurig; maar hij bezit niet genoeg geestdrift en vuur; gelijk aan eenen stroom, die altijd op eene en dezelfde wijze voortvloeit, zonder deszelfs water te doen golven of bruischen. Zijn lichchaams-gestel was zoo zwak, dat hij gedurende 30 jaren slechts van een weinig melk en wittebrood geleefd heeft. Hij heeft aan pater VERON handschriften toevertrouwd, welke 2 deelen in 8.vo kunnen uitmaken, dezelve bevatten losse stukken, twee of drie tooneelstukken, welke

hij gedurende zijn regentschap vervaardigd had. Men vindt hem daar even als elders, altijd ongedwongen en naauwkeurig maar steeds een weinig koel. Daar pater VERON, alvorens iets van dit handschrift in het licht gegeven te hebben, een der slagtofers van de verschrikkelijke gebeurtenissen van den 2 September 1792 is geweest, is het te vreezen, dat hetzelfde ongelukkiglijk voor het publiek verloren is geraakt.

PAPIN (IZAÄK), in 1657 te Blois geboren, beoefende de wijsbegeerte en de godgeleerdheid te Geneve. Hij leerde het Grieksch en het Hebreewsch te Orleans onder den predikant PAJON, zijnen moederlijken oom, uit hoofde van zijne zonderlinge gevoelens, onder den naam van *Pajonismus* bekend. Deze predikant nam de leerstelling van de uitwerkende genade aan; maar hij verklaarde dezelve niet op eene zoo aanstootelijke wijze, als de zogenaamde hervormden in het algemeen, en, JURIEU in het bijzonder. PAPIN omhelsde het gevoelen van zijnen oom, en verdedigde hetzelfde met vuur tegen JURIEU; deze bracht alles in rep en roer tegen PAPIN, die zich genoodzaakt zag, om naar *Engeland* en

van daar naar *Duitschland* over te steken. Zijne predikingen te *Hamburg* en te *Dantzic* vonden veel bijval. Zoodra zijn vijand wist dat hij in *Duitschland* was, schreef hij overal, dat men hem geen leerstoel moest geven. Hij was, volgens hem, een al te toegevende en zwakke predikant, die beweerde, dat de ijverigste protestanten de Catholijken, die zich den roem aanmatigden van zich aan de Schriftuur te houden, moesten dulden. PAPIN door de aanhangers zijner sekte miskend, kwam in 1690 in *Frankrijk* terug, om het calvinismus in handen van den grooten BOSSUET af te zweven. De woedende JURIEU, schreef over dat onderwerp eenen herderlijken brief, die zijner wel waardig was. Hij beweerde in denzelfden, dat de nieuw bekeerde, altijd alle godsdiensten als onverschillig had beschouwd, en dat hij in dezen geest tot de Catholijke Kerk teruggekeerd was. Maar zijne bekeering was zoo opregt, dat PAPIN, toen hij eenige dagen bij zijne moei, de weduwe PAJON was gaan doorbrengen, veel bijbragt, om de drie jonge zonen dezer dame, zijne volle neven in het geloof te versterken. Hij overleed in 1709 te *Paarijs*. Pater PAJON, van het

oratorium, zijn neef, gaf in 1723, in 3 dl.ⁿ in 12.mo, de verzameling in het licht der *Werken, door wijlen den heer PAPIN, ter verdediging der Godsdienst, in het licht gegeven.* Deze verzameling biedt verscheiden verhandelingen aan: 1.º *la Foi etc. (Het geloof tot deszelfs juiste grenspalen teruggebragt, over de verdraagzaamheid der Protestanten, en over het gezag der kerk)*, in welke hij den zoogenaamden herderlijken brief van JURIEU wederlegt. Men veranderde eenigen tijd daarna den titel van dit werk en noemde hetzelfde: *Les deux etc. (De twee tegenstrijdige wegen in het stuk van godsdienst, het privaat onderzoek en het gewigt des gezags), Luik, 1713, in 12.mo* In dit werk leert men naar behooren over de verdraagzaamheid denken en spreken. Een schrijver, die er eertijds behoefte aan had, is geloofwaardiger dan iemand anders omtrent de gevoelens, welke de Godsdienst, de menschlievendheid en de staatkunde, ten opzichte van de aangelingen der dwaling voorschrijven. — 2.º *La cause etc. (De zaak der ketters, op geregtelijke gronden wederlegt en veroordeeld enz.)* Al deze verhandelingen zijn bondig geschreven. — NICO-

LAAS PAPIN, zijn oom, en DIONYSIUS PAPIN, zijn volle neef, beide bekwame geneesheeren en calvinist, zijn mede schrijvers van verschillende werken, de eerste van een *Traité etc. (Verhandeling over de zoutigheid den vloed en de eb der zee, den oorsprong der bronnen, zoowel der rivieren als fonteinen)* in 12.mo, en van eenige andere *Verhandelingen* in het Latijn, over het *Sympathie-poeder*, over de *uitzetting van het hart*, de tweede heeft eene *Verhandeling* nagelaten, over een *geschikt werktuig om de beenderen zacht te maken ten einde er een bouillon van te vervaardigen*, in het Fransch, *Parijs 1682, in 12.mo* en in de *Fasciculus Dissertationem de quibusdam machinis physicus, Marburg in 12.mo 1695* met platen. Dit werktuig, hetwelk zijnen naam draagt, is in deze laatste jaren veel verbeterd; hetzelfde kan in de ziekenhuizen eene groote bezuiniging bevorderen.

* PAPIN (ELIAS), veldmaarschalk, te *Bordeaux* geboren, was de zoon van eenen koopman, en oefende in den beginne het beroep zijns vaders uit. Maar de requisitie van 1793, voerde hem op het slagveld, in het leger van de

Oostelijke Pyreneeën ingelijfd, werd hij door zijne schitterende daden, weldra tot brigade-generaal bevorderd. Eenige omstandigheden, en waarschijnlijk ook een geheime tegenzin in de dienst der omwenteling, bewogen hem echter in 1796, om zijn ontslag te nemen, en hij vatte zijne handeldrijvende bezigheden weder op. Weldra kwam, op het gerucht zijner aftreding de heer DUPONT CONSTANT, een der agenten van LODEWIJK XVIII, hem, in naam van dien vorst, het bevestigende brevet van zijnen rang met militaire volmagten van opperbevelhebber van *Guyenne* aanbieden. PAPIN nam deze voorstelling aan, en verbond zich dadelijk aan het koningsgezinde instituut te *Bordeaux*; maar nadat deze staatkundige vereeniging door de politie ontbonden was, beproefde hij om dezelve in 1801, weder tot stand te brengen; terwijl hij de zorgelijke waakzaamheid der plaatselijke overheden bedroog, hielp hij, te midden van allerlei hinderpalen, zelfs op het grondgebied van *Bordeaux* eene geheime wapening van 6000 man tot stand brengen. Maar in 1806, werd alles ontdekt. PAPIN werd op gespoord en vervolgd; eene militaire commissie veroordeelde hem bij

verstok ten dood als zamenzweerder en medepligtige van *Engeland*; hij ontsnapte aan deze straoefening door naar *Amerika* te vlugten, waarwaarts hij heimelijk in het ruim van een groot schip geborgen, vervoerd werd. Gedurende acht jaren welke hij in dat werelddeel vertoefde, knoopte hij aldaar eenige handelbetrekkingen aan, en hij had eene zekere fortuin verzameld, toen hij den val van den overweldiger vernam. Hij haastte zich toen, om naar *Frankrijk* terug te keeren, maar de overtocht was een der gevaarlijkste, het schip op hetwelk hij zich bevond, verging met man en muis, en hij zelf werd zwaar gewond door zich van de schipbreuk te redden. Zijne eerste zorg bij zijne terugkomst in zijn vaderland was, om de opheffing van zijn vonnis te vragen, hetwelk hem veroordeeld en van zijne regten beroofd had; dit vonnis werd den 30 April 1817, eenpariglijk ingetrokken, en kort daarna werd PAPIN in zijnen rang hersteld. Hij is in 1825 te *Agen* overleden, alwaar hij het bevel had over eene militaire onder-afdeling. De heer LESTRADE, kapitein, belast met de organisatie van het koninklijke leger van *Guyenne*, onder den generaal PAPIN, heeft dien hoofd-officier

in den *Moniteur* van 20 Augustus 1825, door eene *Levensschets* aan de vergetelheid onttrokken.

PAPINIANUS (*ÆMILIUS*), een beroemd regtsgeleerde der 13^e eeuw; [tijdgenoot van *ULPIANUS*, *PAULUS*, *TRIPHONIUS*, en van *MODESTINUS*. Men is van gevoelen, dat hij van *Emezæ* in *Phenicïë*, en een bloedverwant van *JULIA DOMNA*, tweede vrouw van *SEPTIMUS SEVERUS* was]. *PAPINIANUS*; was advocaat bij de algemeene schatkist, later overste der lijfwacht van dien keizer, die hem eene groote achting toedroeg en tot de verzachting van wiens wilden aard, men wil dat hij veel bijdroeg. De voornaamste bediening van den oversteder lijfwacht was, om in tegenwoordigheid des keizers, uitspraak in regtsgedingen te doen. *SEVERUS* kwam in niets tot een besluit zonder zijn gevoelen geraadpleegd te hebben; hij beval hem al stervende zijne beide zonen *CARACALLA* en *GETA* aan. Nadat de eerste zijnen broeder zelfs in de armen van hunne moeder had doen vermoorden, wilde hij *PAPINIANUS* overhalen, om voor hem eene redevoering te vervaardigen, ten einde deze euveldaad voor den senaat te bewimpelen: » Weet (antwoordde hem de edelmoedige

regtsgeleerde) dat het niet zoo gemakkelijk is, eenen broedermoord te verschoonen, als om denzelfen te plegen. Daarenboven is de beschuldiging van eenen onschuldige, na hem het leven te hebben benomen, een tweede moord." Dit antwoord verbitterde *CARACALLA* die hem in 212 deed onthoofden. De geschiedschrijvers komen niet overeen, omtrent de wijze en het tijdstip van den dood van *PAPINIANUS*. Eenigen doen hem in den ouderdom van 36 jaren vermoorden, anderen integendeel rekken zijn leven tot den ouderdom van 72 jaren, en dit laatste gevoelen schijnt meer gegrond dan het eerste. Alle regtsgeleerden stellen *PAPINIANUS* grootelijks op prijs. *VALENTINIANS III* beval in 426, dat als de regters over eenige moeilijke regtzaak verdeeld waren, men het gevoelen moest volgen, hetwelk van deze voortreffelijke genie uitging. Deze titel gaf hij aan *PAPINIANUS*, de meeste zijner werken zijn verloren; maar veel zijner uitspraken komen voor in het wetboek van *JUSTINIANUS*. De heilige *HIERONYMUS* merkt aan, dat dezelve niet altijd overeenstemmig zijn met het *Evangelie* en de zuiverheid der heilige zedekunde, in het bijzonder die, welke de echtscheiding betreft. *Alind PAPINIANUS*,

aliud PAULUS noster proecipit (Epitaph. Fabiolæ).

PAPIRE-MASSON (JOANNES), in 1544 te *St. Germain — Laval, en Forez* geboren, aanvaardde het Jesuiten kleed en legde hetzelfde weder af, na met roem in *Italië* en in *Frankrijk* onderwezen te hebben. Hij wijdde zich te *Angers* aan de studie in de regten, en werd tot advokaat bij het parlement van *Parijs* bevorderd. Zijne kunde en regschapenheid verwierven hem den post van plaatsvervanger van den procureur-generaal. Hij bekleedde den zelve met eer, en overleed in 1611 te *Parijs*, opregtelijk betreurd, door de geletterden, die voor het grootste gedeelte zijne vrienden waren. Zijne werken zijn: 1.º *Annalium libri IV*, 1598, in 4.to; een werk, in hetwelk men belangrijke bijzonderheden betrekkelijk de geschiedenis van *Frankrijk* vindt; — 2.º *Notitia episcoporum Galliae*, in 8.vo Geleerde nasporingen en onnaauwkeurigheden gaan in het hetzelfde gepaard. — 3.º *Vita JOANNIS CALVINI*, in 4.to Deze geschiedenis, welke zeer wel geschreven is, behoort volgens sommigen, aan *JACOBUS GILLOT* — 4.º *Lofreden* in het Latijn van de beroemde mannen, bij een verzameld

door *BALESDENS* lid der Franse akademie 1656, in 8.vo; dezelve zijn meer hoogdravend dan leerzaam; — 5.º Eene geschiedenis der Paussen onder dezen titel: *De episcopis urbis*, in 4.to — 6.º Eene *Beschrijving van Frankrijk door de rivieren*. De abt *BAUDRAND* heeft er eene uitgave van geleverd met aanmerkingen, 1685, in 8.vo; in het Latijn. De heer *DE THOU* heeft zijn *Leven* beschreven, hetzelfde wordt aan het hoofd der *Lofreden* gevonden.

PAPIRIUS-CURSOR (LUCIUS), had dezen naam bekomen, uit hoofde van zijne vlugheid in het wedloopen, waarin hij altijd den prijs behaalde. Hij was daarenboven met eene buitengewone kracht begaafd, en wordt voor een der grootste veldheeren der oudheid gehouden. Als Romeensch dictator, overwon hij in het jaar 320 vóór J. C. de Sabijnen, zegepraalde over de Samniten, en veroverde de stad *Lucerio*. Zijne gestrengheid deed hem de toegenegenheid van het volk verliezen. Hij handhaafde de krijgstuicht met eene groote gestrengheid. Toen de bevelhebber der ruitery, *FABIUS MAXIMUS*, de Samniten tegen zijn bevel aangevallen en overwonnen had, wilde hij hem straffen. De senaat

kon hem niet verbidden; eerst op de tranen des volks werd hij bewogen, vergaf aan FABIVS, maar ontnam hem zijnen rang van generaal der ruitery. TITVS LIVIVS zegt, dat geen der groote veldheeren van Rome zijner eeuw meer dan PAPIRIVS toegebragt heeft, om de Romeinsche magt te bevestigen. Zijne familie was te Rome; onder de Patriciers, beroemd, en schonk der republiek verscheidene groote mannen.

PAPIRIVS, bijgenaamd *Prætextatus*, behoorde tot dezelfde familie als de voorgaande. Hij verkreeg den naam van *Prætextatus*, omdat hij, ten tijde dat hij nog het kleed *prætexta* genaamd droeg, eene zeldzame voorzigtigheid aan den dag legde. Toen zijn vader hem eens had medegenomen naar den senaat, alwaar over de gewigtigste zaken gehandeld werd, wilde zijne moeder volstrekt weten, wat er voorgevallen was. De jonge PAPIRIVS onttrok zich aan haren lastigen aandrang, door haar in den waan te brengen, dat men de vraag had behandeld, » of het voor de republiek voordeelijker zoude zijn twee vrouwen aan eenen man, dan wel twee mannen aan eene vrouw te geven? » De moeder van PAPIRIVS deel-

de dit geheim aan de Romeinsche vrouwen mede, die zich den volgenden dag bij den senaat aanboden, om te verzoeken, dat men veeleer het huwelijk van eene vrouw met twee mannen, dan dat van eenen man, met twee vrouwen mogt bevelen. Daar de senatoren niet begrepen wat het geschreeuw en het gekerm dezer te zaamgehoopte vrouwen beteekende, zoo verhaalde hen de jonge PAPIRIVS, dat hij de oorzaak van het getier was. Hij werd zeer geprezen wegens zijne bescheidenheid; maar men beval, dat er voortaan, met uitzondering van PAPIRIVS, geene jongelingen tot den senaat zouden worden toegelaten. Aldus werd het gebruik afgeschaft, in hetwelk de senatoren waren, om hunne kinderen naar den senaat te voeren, zelfs alvorens zij de mannelijke jaren bereikt hadden, ten einde hen vroegtijdig voor de wetenschap van het bestuur te vormen: een valsch voorwendsel, hetwelk enkel diende om de kinderen opgeblazen en laatlunkend te maken, om hen te verwijderen van de voor hunne jaren passende studien, en om de wijsheid des bestuurs en het geheim des staats in de waagschaal te stellen.

PAPIRIVS. — Zie CARBO.

PAPIUS (ANDREAS), in 1547 te *Genè* geboren, werd zorgvuldig in de letteren en in de wetenschappen opgevoed, door LEVINUS TORRENTIUS, zijnen oom, die groot vicarius te *Luik* zijnde, hem tot zich riep. PAPIUS werd kanonik van de stiftkerk van den H. MARTINUS te *Luik*, en overleed reeds in 1581. Men heeft van hem eene vertaling in Latijnsche verzen van het boek van DIONYSIUS ALEXANDRINUS, *De situ orbis*; van dat van MUSEUS, *de amore ERUS ac LEANDRI*, en eene uitgave van Priscianus, het geheel met zeer geleerde aantekeningen verrijkt, *Antwerpen* 1575, in 8,vo Men heeft nog van hem: *De harmoniis Musicis*, *Antwerpen* 1581, in 12.m.

PAPON (JOANNES) luitenant generaal van *Montbrison en Forez*, werd in 1505, te *Croiset* bij *Rouanen* geboren, en overleed aldaar in 1590. Hij werd gewone rekwestmeester van de koningin CHATARINA DE MEDICIS, die hem met haar vertrouwen vereerde. Men heeft van hem 1.º *Verklaringen* in het Latijn van het *Landsregt* van *Bourbonnais*, in fol. Een niet zeer naauwkeurig werk, — 2.º *Rapport etc.* (*Overeenkomst der beide grondre-gels van de Grieksche en La-*

tijnsche welsprekendheid) in in 8.vº — 3.º *Recueil etc.* (*Verzameling van belangrijke vonnissen*), 3 deelen in fol. Dit is eene zekere praktijk van alle deelen des regts. De werken van dezen regtsgeleerde worden niet meer zoo zeer gezocht als voorheen.

* PAPON (de abt JOANNES PETRUS), een geschiedschrijver, in 1734, te *Puget de Teniers*, of *Pogetto*, bij *Nizza* geboren, begaf zich vroegtijdig onder de oratoristen, en onderwees bij dezelfde met roem de *Humaniora*. Na achtereenvolgend eenen leerstoel der redekunst te *Marseille*, *Riom*, *Nantes* en te *Lyon* bekleed te hebben, werd hij door de oversten zijner congregatie met eene belangrijke en netelige zending bij den koning van *Sardinië* belast, en hij kweet zich met roem van denzelfden. Later tot bibliothecaris te *Marseille* benoemd, hield hij zich van toen af bezig met zijne *Algemeene geschiedenis van Provence*. Eenigen tijd voor de omwenteling had de abt PAPON, met toestemming van zijne oversten, het oratorium verlaten, om de letteren met meer vrijheid te beoefenen; hij had zich te *Parijs* gevestigd, alwaar hij tot na de September moorden verbleef,

en hij ging, in de bergen van *Pui de Dôme* eene schuilplaats zoeken. In 1797 kwam hij te *Parijs* terug, alwaar hij den 15 Januarij 1803 aan eenen aanval van beroerte overleden is. Hij was lid van het instituut. Men heeft van hem: 1.º *Ode etc.* (*Ode op den dood*), welke is opgenomen in *de verzameling der Bloemspelen van Toulouse*. Deze ode is in eenen edelen en verheven stijl geschreven. — 2.º *L'art etc.* (*De kunst des dichters en des redenaars*). Dit classiek geworden en welligt het beste werk, van den abt PAPON, heeft ten minste vijf uitgaven gehad. De eerste verscheen in 1766 in 12.mo te *Lyon* in het licht, en de laatste in 1801 te *Parijs*, 8.vo Aan het hoofd van deze plaatst de schrijver eene *Proeve over de opvoeding*, welke de verdiensten van zijn werk vermeerderde. — 3.º *Oraison etc.* (*Lijkrede van KAROL EMMANUEL III, koning van Sardinië*), uitgesproken te *Nizza*, en te *Turin* in het Italiaansch en in het Fransch, gedrukt 1773, in 8.vo; — 4.º *Voyage etc.* (*Letterkundige reis door Provence*), zeer wel geschreven en vol geschiedkundige geleerde aanmerkingen, *Parijs*, 1787, 2 deelen in 12.mo Dit werk verwekt belangstelling van het

begin tot het einde. De onpartijdige criticus zal er echter vijf brieven van uitzonderen over de troubadours, in welke hij het gevoelen bestrijdt, hetwelk LEGRAND in zijne voorrede van de vertaling der oude vertelsels en fabels had ontwikkeld. Maar het stelsel, hetwelk de abt PAPON aanneemt, dient enkel om dat van zijnen tegenstrever te doen zegevieren. Deze brieven maken daarenboven geen wezenlijk deel van zijn werk uit, en dezelve waren reeds vroeger geschreven. 5.º *Histoire etc.* (*Algemeene geschiedenis van Provence*), *Parijs*, 1777 — 1786, 4 deelen in 4.to Hij droeg er het tweede deel van op aan MONSIEUR, later LODEWIJK XVIII. Ofschoon deze geschiedenis in verschillende opzigten lof verdient, zou men gewenscht hebben, dat verscheiden zaken met meer uitgebreidheid waren voorgedragen. De beschrijving der beroemde mannen van *Provence* is al te beknopt; het artikel *Agricola*, bijvoorbeeld, bevat slechts zes regels, en men verwondert zich, dat de abt PAPON in deze beschrijving, zijnen ordebroeder, den beroemden MASSILLON heeft vergeten. Het verslag van de pest te *Marseille*, en dat van de belegering van *Toulon*, volgens

de *Gedenkschriften* van den maarschalk DE TESSÉ vervaardigd, hebben vele verdiensten. Het gedeelte der oude munten, en derzelver vergelijking met de nieuwe door den voorzitter DE ST. VINCENT geleverd, laat niets te wenschen over; men vindt in hetzelfde ook zeer nuttige en zeer uitgebreide bijzonderheden over de natuurlijke historie van *Provence*. Eenige teekeningen dier schoone oude gedenkstukken zouden den bijval van dat werk niet verminderd hebben. Men kan den ijver en de werkzaamheid des schrijvers om aan dit werk de meest mogelijke volledigheid te geven, ten minste met betrekking tot datgene wat de geschiedenis der gebeurtenissen betreft, niet genoeg prijzen. Om geloofwaardige berigten in te winnen, reisde hij naar *Napels*, een koninkrijk, hetwelk de graven van *Provence* bezeten hadden. In eene *Levensschets*, welke de heer BERNARDI aan de gedachtenis van zijnen landgenoot heeft toegewijd, leest men » onder de belangrijke stukken, welke de abt PAPON vond, de kwitantie onderscheidde, welke de koningin JOANNA aan Paus CLEMENS VI gaf, wegens den prijs van de stad *Avignon*, die zij aan hem had verkocht. Ik

weet niet, wie het eerst verzonnen had, om te zeggen dat de Paus JOANNA voldaan had, met eene absolutie, wegens den moord aan haren eersten man gepleegd. Een dusdanig verhaal was dierbaar voor zekere lieden; men vindt hetzelfde ook dikwerf herhaald. VOLTAIRE vooral vergeet het niet." 6.^e *Histoire etc. (Geschiedenis van de Fransche regering sedert de vergadering der aanzienlijken, van den 22 Februarij 1787, tot op het einde van deszelfden jaars) Londen en Parijs, 1788 in 8. vo* Men voegt veelal bij dit werk eene verhandeling des schrijvers, getiteld: *over den invloed der publieke opinie op de regeringen*, op het einde van 1788, zonder den naam des schrijvers, gedrukt." De abt PAPON, doet in dezelfde zien, hoe de nieuwe gevoelens en de aanmatigingen der krijgsoversten te *Rome*, onlusten te weeg bragten, welke na de geesten door beroeringen en den staat door oorlogen afgemat te hebben, eindelijk voor AUGUSTUS eenen weg tot den troon baanden, die als eene schuilplaats tegen de ongeregelheden der regeringloosheid beschouwd werd." — 7.º *Epoques etc. (Gedenkwaardige tijdperken van de pest en middelen om zich voor deze plaag*

te behoeden), *Parijs*, 1800. Deze tijdperken bevatten van de pest, welke *Athene*, ten tijde van PERICLES en van HYPOCRATES verwoestte, alle andere tot die van *Marseille*. De togt van *Egypte*, gaf aanleiding tot dit werk, hetwelk met al te veel overijling geschreven is. Beschrijver vreesde, dat onze al te menigvuldig gewordenе betrekkingen, met eene landstreek, alwaar deze ziekte eene landziekte is, voor *Frankrijk* en zelfs voor geheel *Europa*, noodlottige gevolgen moest hebben. — 8.º *Histoire etc. (Geschiedenis van de Fransche omwenteling)*, *Parijs*, POULET, 1815, 6 dl.ⁿ in 8.vo De abt PAPON overleed, alvorens de laatste hand aan dit werk te leggen, welks lezing nuttiger zou worden, indien men dezelve van die van zijne *Geschiedenis der aanzienlijken*, deed voorafgaan. Men vindt in hetzelfde eene zeer wel ontworpen *Inleiding*, of algemeen overzicht. Verscheiden critici zijn tegen dit werk te veld getrokken, en het verdient zulks in vele opzichten. De schrijver houdt zich, om zoo te spreken, te lang bij de vijf eerste deelen op, en doorloopt het laatste met een voor de duidelijkheid des verhaals en de kennis der daad-

zaken nadeelige snelheid. Zijne geschiedenis, welke van 1789 tot 1799, de vijf eerste deelen bevatten, loopt over vier jaren en het zesde bevat bijna zes jaren alleen. Al te zeer uitgebreide en te dikwerf herhaalde bijzonderheden, belemmeren den gang der gebeurtenissen en doen bij de grootste inspanning den draad derzelve verliezen, deze langdradigheid heeft invloed op den stijl, zoowel als de overhaasting des schrijvers aan het einde des werks, in hetwelk hij zonder gevaar, eenige of al te schrikkelijke of al te gemeene schilderijen had kunnen overslaan. Men vindt echter in hetzelfde naar waarheid geschetste afbeeldingen, en soms wel-sprekende stukken; geene wezenlijke bijzonderheid is in hetzelfde vergeten, en alom heerscht een wijze en gematigde geest. Alles wat LODEWIJK XVI en zijne familie betreft, boezemt eene wezenlijke belangstelling in. De abt PAPON was een geleerd, maar koel en dikwerf eentoonig schrijver. Dit laatste werk is echter der pen niet onwaardig van den schrijver der *Geschiedenis van Provence* en der *kunst des dichters en redenaars*.

PAPPUS, een wijsgeer en wiskunstenaar van *Alexan-*

drië, onder de regering van THEODOSIUS den Grooten, op het einde van de 4.^e eeuw, maakte zich eenen naam door zijne *Wiskundige verzamelingen*, in acht boeken, *Pesaro*, 1588, in fol.; *Bologna*, 1660, in fol. Men vindt in hetzelfde de volgende verhandelingen: *Syntaxis mathematica in PTOLOMÆUM. Explicationes in Aristarchum samium, de magnitudinibus ac distantis solis ac lunæ, etc. Tractatus de fluvio Lybiae universalis chorographia etc.* Al deze werken zijn nuttig, ofschoon zij niet vrij van fouten zijn. [Men vindt in de *Wiskundige verzamelingen* uittreksels van werken, welke grootendeels verloren zijn en Voorstellen en *lemmas*, van EUCLIDES, ARCHIMEDES, APOLONIUS en van andere groote meekundigen. Er is slechts een *Dittreksel*, in het Latijn van de *Aardrijkskunde* van PAPPUS bewaard gebleven, welke volgens eene Armenische vertaling vervaardigd is.]

PAPPUS (JOANNES), een protestantsch godgeleerde, in 1549, te *Lindau* geboren, werd in den ouderdom van 21 jaren predikant en hoogleeraar te *Straatsburg*, en overleed in 1610. Men heeft van hem in het Latijn eene

Beknopte kerkelijke geschiedenis, 1584, in 8.vo; en eenige stukken over geloofsgeschillen in 4.to, die in dien tijd veel opgang maakten, doch enkel bij zijne partij.

PAPUS ÆMILIUS. — Zie FABRICIUS (CAJUS).

* PAQUOT (JOANNES NOËL), in 1722, te *Florenne's*, een stadje in de Belgische provincie *Namen*, geboren, begon zijne studiën in zijne geboorteplaats; en volbragt dezelve met roem bij de Jesuiten te *Luik*. Hij werd hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal aan de universiteit van *Leuven* en ontving van de keizerin MARIA THERESIA, den titel van geschiedschrijver en raadsheer. Ten gevolge van oneenigheden, welke hij met eenige leden van de hoogeschool van *Leuven* had, verliet hij deze stad en werd tot hoogleeraar der H. Schrift, aan het seminarie van *Luik* benoemd. Al daar leerde hij den abt DE FELLER kennen, aan wien hij van nut is geweest, in de zamenstelling van het *Geschiedkundig Woordenboek*; deze medewerking wordt echter door den abt DE FELLER, in zijne werken nergens vermeld. PAQUOT, verviel op het einde zijner da-

gen in ongenade, en werd van een gedeelte zijner posten beroofd. Hij overleed in 1803 te *Luik*, bij eenen edelmoedigen vriend, die hem eene schuilplaats in zijn huis had aangeboden. Een Luiksch tijdschrift, hetwelk in 1812, eene *Levensschets* van dezen schrijver heeft medege-deeld, schildert hem onder zeer gunstige kleuren af, spreekt over zijne gehechtheid aan den Stoel van *Rome*, en aan den Paus en prijst den ijver, met welken hij de valsche wijsbegeerte vervolgte. PAQUOT, heeft een aantal werken als uitgever in het licht gegeven, en hij heeft die, welke op de geschiedenis betrekking hebben, met eene bijzondere zorg behandeld. Als schrijver hebben wij hem te danken: *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften, om te dienen tot de letterkundige geschiedenis van de zeventien Nederlandsche provincien van het prinsdom Luik en van eenige naburige gewesten*), *Leuven*, 1765 — 70, drie dl.ⁿ in fol.: of 18 dl.ⁿ in 12.mo, een werk dat, hoewel niet zeer aangenaam om te lezen, echter zeer nuttig is; men betreurt slechts het onvolledige van hetzelfde.

PARABOSCO (HIERONYMUS), in het begin van de 16.^e

eeuw geboren, is de schrijver van verscheiden Italiaansche *Blijspelen*; in onrijm en in dichtmaat. De meeste zijner stukken hebben een oorspronkelijk karakter, waarom dezelve zeer gezocht worden. De beste uitgaven zijn die van GIOLITO te *Venetie*. PARABOSCO, heeft ook geestige verhalen in den smaak van die van BOCACIO, BANDELLO enz., geschreven, in welke weinig voor den goeden smaak en minder nog voor de goede zeden te winnen is, in 1558, te *Venetie*, in 8.vo gedrukt, onder den titel van: *Dipor-ti di GIROLAMO PARABOSCO*, en eenige andere minder bekende werken, en die zeer weinig verdienen zulks te zijn. — Men moet hem niet verwarren met JOANNES PAULUS PARABOSCO, van *Piacenza*, die ook *Blijspelen* en *Verhalen*, in het licht heeft gegeven en die in de 15.^e eeuw leefde.

PARACELUS (AUREOLUS PHILIPPUS THEOPHRASTUS BOMBASTUS VON HOHENHEIM), werd, volgens ERASMUS, in 1493, te *Marien-Einsiedeln*, een klein vlek van het kanton *Schwiz* op eenige uren afstand van *Zurich* geboren, en zou tot vader, de natuurlijke zoon eens vorsten hebben gehad, en volgens HALLER in het dorp

Gaïsse, in het kanton *Appenzel*, uit de familie *HOEHINER*, welke aldaar nog bestaat. *ERASMUS* geeft hem, in eenen aan hem gerigten brief, den naam van *kluzenaar*, wijl *Einsiedler* in het Hoogduitsch *kluzenaar* beteekent. Hij reisde door *Frankrijk*, *Spanje*, *Italië*, *Duitschland* het Oosten, om aldaar de beroemdste artsen te leeren kennen. In *Zwitserland* teruggekeerd, verbleef hij in 1527 te *Bazel*, alwaar hij zijne geneeskundige lessen in de Hoogduitsche taal voordroeg. Hij achtte het Latijn niet waardig om door eenen wijsgeer gesproken te worden. Hij verklaarde zijne eigene werken, en voornamelijk zijne boeken, getiteld: *De compositionibus, de Gradibus en de Tartaro*; geschriften, zegt van *HELMOND*, vol beuzelingen en ledig van zaken. Destiglijk in zijnen leerstoel gezeten, deed hij bij de eerste les de werken van *GALLENUS* en van *AVICENNA* verbranden. » Weet, zeide hij, dat mijne muts geleerder is, dan gij, dat mijn baard meer ondervinding heeft dan uwe academiën: Grieken, Latijnen, Franschen, Italianen, ik zal uw koning zijn. » Zou men eene dusdanige pogcherij verwacht hebben, van eenen man, die bekende, dat zijne biblio-

theek geene tien bladzijden besloeg! *PARACELsus* rekende het zich tot roem, om de geneeswijze van *GALLENUS* en van *HIPPOCRATES*, die hij voor zeer onzeker hield, af te schaffen. Deze mannen waren, volgens hem, kwakzalvers en de hemel had hem gezonden om den hervormer der geneeskunst te zijn. Dit was de naam, welke deze onbeschaamde niet vreesde zich zelve te geven. Het duurde niet lang of men ontdekte te *Bazel*, dat hij zelf slechts een kwakzalver was. Hij besteeg den leerstoel bijna nooit zonder half dronken te zijn. Men verliet zijne school, en hij zag zich eindelijk genoodzaakt *Bazel* te verlaten, vreesende, dat hij gestraft zoude worden, wijl hij eenen overheidspersoon zwaar gehoond had. Hij vlugte op het einde van het jaar 1527 naar den *Elzas*. Hij beroemde zich van door zijne geneesmidelen, het leven der menschen gedurende vele eeuwen te kunnen behouden; maar hij bewees zelf de snorkerij zijner beloften, daar hij in 1541 in het *St. Stephanus* ziekenhuis te *Salzburg* overleed. De beste uitgave zijner *Werken* is die van *Geneve*, in 1658, 3 deelen in fol. Dezelve handelen alle over wijsgeerige en geneeskundige on-

derwerpen, en het weinige goede, dat in dezelve kan voorkomen, wordt door het veelvuldige gebrekkige en slechte als het ware verduisterd en verslonden. Derzelve stijl is duister en geheimzinnig, en de oordeelkundige lezer zal er hetzelfde oordeel over vellen als MARTINUS DÉLRIO: *Ex quibus quivis intelligit nihil in homine pietatis neque mentis sanæ fuisse.* De schrijver spreekt steeds met de bescheidenheid eens mans die zich het opperste gezag in de geneeskunde aanmatigde. » God had hem, zoo als hij zeide, het geheim geopenbaard, om goud te maken en om zijn leven naar zijn welgevallen te verlengen, enz.” Hij beweerde menschen door den disteleerketel te kunnen scheppen: eene goddelooze, ongerijmdheid, welke door Pater KIRCHER in zijne *Mundus subterraneus* zegevierend is wederlegd. Hij vermengde de tooverkunst met de scheikunde, en de belagchelijkste ongerijmdheden met erkende waarheden. ERASMUS, die ons zijne *Levensbeschrijving* heeft nagelaten, verhaalt vreemde bijzonderheden van zijnen omgang met den duivel. Hij schrijft geneesmiddelen voor, in welke de bijgeloofigheid en de tooverkunst openlijk voorkomen, en zegt onbeschaamd, dat er weinig

aan gelegen is, of men door den duivel dan wel door eenig ander hulpmiddel genezen worde, terwijl hij op eene belagchelijke wijze deze woorden misbruikt. *Salutum ex inimicis nostris.* Het vertrouwen, hetwelk hij in de tooverkunst stelde, deed hem dezen verwaanden en onfeilbaren doctoralen toon aannemen. Hij verklaart zulks zelf op verscheiden plaatsen en voornamelijk in zijne *Verhandeling over de vallende ziekten.* En elders over de ziekten sprekende, welke hij als bovennatuurlijk beschouwt; zegt hij: *De tali curatione nec GALENUS nec AVICENNA scripserunt, aut sciverunt quidquam. Non enim in academiis omnis discitur ars. Ideo oportet medicum quandoque accedere vetulasagas, zigeimeros, rusticos et circumforaneos; et ex ipsis artem ipsam addiscere qui plus sciunt de istis rebus quam omnes academiae professores.* (Zie FAUSTUS, HAEN). Men vindt echter in zijne geschriften onder eene menigte goddelooze en grove dwalingen, eenige denkbeelden, welke de geleerden hebben aangenomen; zoo als bvb. datgene, hetwelk hem het licht, als de groote werkende oorzaak der natuur doet beschouwen: dit ten minste, heeft eenzekere Joy-

AND, doctor aan de hoogeschool van *Besançon*, in een *Beknopte inhoud der eeuw van PARACELSUS* (te *Parijs* bij DIDOT 1787) gemeend te zien in de diepe duisternis, waarin het gesnap van dien beruchten kwakzalver gewikkeld is. Omtrent denzelfden tijd dat JOYAND dit gevoelen van PARACELSUS heeft ingang willen doen vinden, heeft LINGUET hetzelfde gedrukt in *Overwegingen over het licht*, 1784 (eigenlijk 1787). Wie van deze beide heeft van den andere afgeschreven? Hebben zij beide te gelijk denzelfden inval gehad? Dit zou moeilijk te bepalen zijn. Men heeft aan PARACELSUS de kunst om de geneesmiddelen door middel van de scheikunst te bereiden, de kennis van het heulsap of opium en van het kwik en eenige andere ontdekkingen te danken. In één woord hij heeft genoeg gedaan om het verstand te verliezen, hetwelk bij hem niet zeer vast zat. PARACELSUS had, met betrekking tot zijne inborst en zijne kunde, vele overeenkomst met HENDRIK CORNELIUS AGRIPPA en ARNOUD DE VILLENEUVE (zie die artikels). Men kan hem ook als den CAGLIOSTRO en den MESMER zijner eeuw beschouwen. De eigenschap van zijnen geest,

zijne kunde en zijne handelingen hebben veel overeenkomst met die van deze beide kwakzalvers. Zie AUBRY, GOELENIUS, VAN HELMONT.

PARADES of PARADISO (JACOBUS DE) — Zie CLUSA

PARADES of PARADISI (PAULUS), bijgenaamd de *Canosaner*, een Venetiaansche Jood, in het jaar 1531 tot het geloof bekeerd, is de eerste, die de Hebreuwsche taal aan het koninklijk collegie te *Parijs* onderwees, alwaar hij in 1559 overleed. Hij is de schrijver eener *Zamenspraak over de wijze om het Hebreuwsch te lezen*, door JOHANNES DUFENE, zijnen leerling, in het Latijn in het licht gegeven, *Parijs* 1534, in 8.º

PARADIN (WILLEM), een ijverig schrijver, in 1510 te *Cuiseaux* in het F.^r dep.^t *Saône-et-Loire* geboren, is de schrijver van een groot aantal werken. De voornaamste zijn: 1.º *l'Histoire etc. (De geschiedenis van ARISTEUS)* betrekkelijk de vertaling der boeken van MOZES, in 4. to (Zie ARISTEUS en PALMIERI); — 2.º *Histoire etc. (Geschiedenis van onzen tijd door WILLEM PARADIN in het Latijn geschreven, en door hem zelven in het*

Fransch vertaald), *Lyon*, 1552, in 16.mo Dit is de vertaling van de *Historia Galliae*, van welke wij nader zullen spreken. Dezelve wordt zeer gezocht; maar het is moeilijk de geschiedenis des tijds te schrijven zonder min of meer te vleijen. — 3.º *Annales Burgundiae*, in 4.to — 4.º *De moribus Galliae historia* in 4.to — 5.º *Memoires etc.* (Gedenkschriften betreffende de geschiedenis van *Lyon*) 1625, in fol, — 6.º *De rebus in Belgio anno 1543*, *Gestis* 1543, in 8.vo — 7.º *La chronique etc.* (De kronijk van Savooje) 1602 in fol. — 8.º *Historia Galliae FRANCISCI I coronatione, ad annum 1550.* — 9.º *Historia Ecclesiae Gallianae*; — 10.º *Memorialia insignium Franciae familiarum.* . . . PARADIN was deken van *Beaujeu*; hij overleed in 1590 in eenen gevorderden ouderdom.

PARADIN (CLAUDIUS), kanonik van *Beaujeu* en broeder van den voorgaande, was even als hij een geletterd man. Hij leefde nog in 1569. Hij is bekend door zijne *Genealogische verbindtenissen van Frankrijk* 1636 in fol., een zeldzaam werk; en door zijne heldenspreuken, welke FRANCISCUS D'AMBOISE vermeerderde, 1621 in 8.vo —

Men moet hem niet verwarren met eenen zijner bloedverwanten JOANNES genaamd, van *Louhans* in *Bourgondië* geboortig, lijfarts van FRANCISCUS I, na het jaar 1588 overleden, schrijver van eenige slechte verzen, onder den titel van *Micropedie*, *Lyon*, 1546, in 8.vo

* PARADIS DE RAYMONDIS (JOANNES ZACHARIAS), een letterkundige, den 6 Januarij 1746 te *Bourg* in *Bresse* geboren. Zijn vader oefende in die stad den post van luitenant generaal bij het baljuwschap uit, in welken JOANNES ZACHARIAS, nog zeer jong zijnde, hem opvolgde. Hij zag zich echter, uithoofde zijner zwakke gezondheid, genoodzaakt zijn ambt neder te leggen, en op den raad der geneesheeren bragt hij de winters te *Nizza* door. Hij maakte aldaar kennis met den beroemden THOMAS, met wien hij zich door eene naauwe vriendschap verbond, en wiens dood, in 1758 voorgevallen, (zie THOMAS) hij betreurde. PARADIS bevond zich te *Nizza*, in September 1792, toen de Fransche generaal ANSELINE, na de *Var* te zijn overgetrokken, de bewoners van *Piemont* kwam aanvallen, en zich van het graafschap *Nizza* meester maakte. Tegen de revoluti-

onnaire grondbeginselen ingenomen, begaf PARADIS zich naar *Udino* in *Frìoul*. Toen hij vernomen had, dat **LODEWIJK XVI** gevonnisd zoude worden, verzocht hij om de gevaarlijke eer, hem te mogen verdedigen: de conventie sloeg geen acht op zijn verzoek. In 1797 kwam hij in *Frankrijk* terug, verbleef eenigen tijd te *Parijs*, alwaar hij zijn werk over de priesters en de eerediensten in het licht gaf, en kort daarna keerde hij naar zijn land terug, alwaar hij zich aan de beoefening der landbouwkunde toewijde. Hij deed eene reis naar *Lyon*, en overleed aldaar den 15 December 1800. Men heeft van hem: 1.º *Werkjes*, over de verbetering der bouwlanden, over de aardappelteelt enz.; — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de zedekunde en over het geluk*) (zonder den naam des schrijvers) 2.e uitgave, 1795; — 3.º *Des Prêtres etc.* (*Over de Priesters en de Eerediensten*), *Parijs*, 1797; een zeer geacht werk. Een dagbladschrijver, die er verslag van gaf, zeide: »Niemand heeft dit boek geprezen; maar deszelfs verdiensten zijn doorgedrongen, even als de geur van het viooltje midden uit het gras opstijgt. De roem zal tot den schrijver doordringen

in zijne afzondering en zijn eerzaam verblijf, alwaar hij verdient het geluk te smaken, welks nasporing hij zoo wel onderwezen heeft." PARADIS DE RAYMONDIS bezat eene zachtmoedige, weldadige en zedige inborst.

* PARADIS (LEONARDUS) pastoor van *Notre-Dame-de-Bonne Nouvelle*, te *Moulins* uit eene brave en talrijke familie geboren, studeerde met roem in het collegie der *Robertijnen* te *Parijs*, en werd kapellaan in het diocees van *Autun*, waartoe *Moulins*, toenmaals behoorde. Hij kwam vervolgens te *Parijs*, en was met uitzondering van de zes jaren, welke hij gedurende de omwenteling in ballingschap doorbragt, gedurende veertig jaren lid der geestelijkheid van den heiligen **ROCHUS**. Langen tijd was hij kapellaan van die parochie, toen hij in 1830, tot de parochie van *Bonne-Nouvelle* geroepen werd, welker pastorij door den dood zijns broeders was komen opentstaan. De abt PARADIS, is den 18 Maart 1831 overleden, na sedert de restauratie verscheiden geschriften in het licht gegeven te hebben: 1.º *De l'obéissance etc.* (*Over de aan den Paus verschuldigde gehoorzaamheid*,

of wederlegging van het adres aan de beide kamers van den abt VINSON), 1815, in 8.º; de abt VINSON, was een tegen het concordaat ingenomen priester: zijn bestrijder bewees hem op de klaarblijkelijkste wijze, door de Schriftuur, de overlevering en de getuigenis van een aantal Fransche Bisschoppen, dat de Paus door het concordaat van 1801 te onderteekenen, niets anders had gedaan, dan van zijn recht gebruik te maken. — 2.º *Tradition etc. (Overlevering van de Kerk, betrekkelijk de onfeilbaarheid van den Paus)*, 1820, in 8.º Indien men kan zeggen dat de abt PARADIS, een ultramontaan was, moet men bekennen, dat hij een zeer gematigd ultramontanisme predikte. — PARADIS (JOANNES BAPTISTA), broeder van den voorgaande, gedurende de vier laatste jaren zijns levens, pastoor van *Bonne-Nouvelle*, is den 5 Maart 1830 overleden. In den omtrek van *Moulins* geboren, was hij pastoor van *Dorne*, in het diocees van *Nevers*, daarna vicaris te *Nôtre-Dame* en eindelijk pastoor van *St. Valeria* en van *Bonne-Nouvelle* geweest. Hij was een zeer beroemde geestelijke.

* PARADISI (de graaf AGOS-

TINO), een geleerde van de 18.º eeuw, lid van verscheiden genootschappen, blijvend secretaris van dat van *Mantua*, voorzitter der studien en minister van justitie te *Reggio*, werd in 1736 op het grondgebied dier stad geboren, is in Februarij 1783 te *Reggio* overleden, en heeft de volgende werken nagelaten: 1.º *Versi sciolti, Bologna*, 1762. — 2.º *Scelta di alcune eccellenti tragedi Francesi, trad. in verso sciolto, Luik*, (*Modena*), 1772, in 1773 met eene vertaling in het Fransch, te *Turin* herdrukt; — 3.º *Elogio del principe RAIMONDO MONTECUCOLI con note, Bologna*, 1776, in 1782 te *Venetie*, in het 6.º deel van de *Elog. ital.*, enz. herdrukt. Men zal in het 4 en 6 deel van de *Biblioth. Modenese* van THIRABOSCHI, uitgebreider bijzonderheden van dien beroemden letterkundige vinden.

* PARADISI (de graaf JOANNES) zoon van den voorgaande, in 1760 te *Reggio* in het *Modenasche* geboren, ontving eene voortreffelijke opvoeding. Bij het uitbarsten der Fransche omwenteling, omhelsde hij derzelve grondbeginselen, en werd later door BONAPARTE tot een der directeurs van de *Cisalpische republiek* benoemd. Maar de generaal

BRUNE, bevelhebber van het Fransche leger in *Lombardijë*, liet zich tegen hem innemen, en noodzaakte hem door zijdelingsche wegen, zijn ontslag te nemen, even als of zulks vrijwillig geweest ware. De graaf PARADISI, tot het stille leven teruggekeerd, wijdde zich geheel aan de studie van de klassieke schrijvers der oudheid, en besteedde verscheiden zijner oogenblikken om de staat- en zedekundige wetenschappen te doorgronden. Toen de Oostenrijkers in *Lombardijë* doordrongen, werd hij in de gevangenis van *Cattaro* geworpen, waarin hij langen tijd bleef opgesloten. Na den beroemden slag van *Marengo* plaatste BONAPARTE hem weder in het bestuur van den staat. PARADISI werd in 1801 geroepen, om in de kiesvergaderingen van *Lyon* met verscheiden anderen de Cisalpische republiek te vertegenwoordigen, bij welke gelegenheid hij zich door zijne gematigheid en door zijne wijsheid deed onderscheiden. In de gedenkwaardige vergadering van den 17 April 1814, drong hij er sterk op aan, dat de senaat van het koninkrijk *Italië*, van welken hij voorzitter was, bij de bondgenooten pogingen zoude in het werk stellen, ten doel hebbende, om de kroon van dat

land op het hoofd van prins EUGENIUS DE BEAUHARNAIS te plaatsen. Dit voorstel werd verworpen, en men besloot om zich te bepalen tot het vragen van de onafhankelijkheid des koninkrijks en de onschendbaarheid van deszelfs grondgebied, volgens de bepalingen van het verdrag van *Luneville*. De graaf PARADISI bleef nog eenigen tijd te *Milane*, alwaar hem zijne betrekkingen van voorzitter van het instituut terug hielden, daarna keerde hij naar zijn geboorteplaats terug, om aldaar in de afzondering te leven, en overleed den 26 Augustus, 1826 te *Reggio*. Hij was onder het Fransche keizerlijke bestuur tot groot dignitaris der orde van de *Yzeren kroon*, en tot grootkruis van het *Legioen van Eer* benoemd. Men kent van hem: 1.º *Discorso recitato nella prima adunanza dell' istituto Italiano*, in 4.to; — 2.º *Ricerche sulla vibrazione delle lamine elastiche*, *Bologna*, 1806, in 4.to — 3.º *Il vitalizio, commedia*, *Milane*, 1822, in 8.vo De uitgelezen *Werken* van AGOSTINO en van JOANNES PARADISI, zijn te *Milane* in het licht gegeven, 1828, in 8.vo

PARAMO (LODEWIJK DE), Spaansche geloofsonderzoeker, gaf in 1597, te *Ma-*

drid, in fol. het zeldzaamste en belangrijkste werk in het licht, hetwelk er over de regtbank, *de Inquisitie* genaamd, bestaat. Dit werk is getiteld: *De origine et progressu officii sanctae inquisitionis ejusque utilitate et dignitate libri III*. Hetzelve is in het Fransch vertaald door MORELLET, onder den titel van *Manuel (Handboek der kettermeeesters)*. De schrijver was volkomen bekend met de stof, welke hij behandelde; hij is nauwkeurig in de daadzaken en jaartallen. Wat de regtbank betreft waarover hij de geschiedenis schrijft, zie men ISABELLA VAN KASTILIE, LIMBORCH, NICOLAAS EYMERICK, TORQUEMADA, enz.

PARASOLS (BARTHOLOMEUS DE), een Provençaal dichter, zoon van eenen geneesheer van de koningin JOANNA, werd, volgens J. DE NOTRE-DAME, die alleen verhaalt, wat wij er van schrijven, te *Sisteron* geboren. Men heeft van hem verscheiden werken in het Provençaalsch, onder anderen *Verzen* tot lof van MARIA, dochter van JOANNES, koning van *Frankrijk*, en vrouw van LODEWIJK I, koning van *Napels*. Hij onderscheidde zich vooral door vijf *Treurspelen*, welke de levensbeschrijving van de ko-

ningin JOANNA bevatten. Hij droeg dezelve op aan CLEMENS VII (ROBERT van *Geneve*), die hem een kanonikaat van *Siserton* en de proostdij van *Parasols* gaf, alwaar men zegt, dat onze dichter in 1383 vergeven werd.

PARC (GABRIEL DU PAC en niet DU). — Zie BELLEGARDE.

PARC (DU). — Zie SAUVAGE.

† PARCELLES (JOANNES), een schilder van zeegezigten, in 1597 te *Leijden* geboren, was de kweekeling van HENDRIK VROOM. Hij heeft uitgemunt in de kunst, om de zee in al derzelve gedaanteveranderingen voor te stellen. Om de stormen op zee des te beter op het paneel te kunnen brengen, schepte hij er behagen in, om dezelve te beoefenen; en hij stelde zich dikwijls aan de grootste gevaren bloot, om zijne nabootsing volkomener te maken. De gewoonte, om de natuur te beoefenen, had hem met de grootste vindingskracht begaafd: maar hij wist zijne genie binnen de juiste grenzen te beperken, en week nooit van de waarheid af. Hij daagde KNIPBERGHEN en VAN GOEJEN, beide bekwame landschapsschilders uit, wie het beste, gedurende den loop van eenen dag, en in tegen-

woordigheid van gemeenschappelijke vrienden, een schilderstuk zou vervaardigen. KNIPBERGHEEN koos een groot stuk doek ter vervaardiging van zijn landschap. Het scheen dat hij op zijn palet de lucht, de vergezigten, de boomen de rotsen, geheel vervaardigd plaatste, om dezelve slechts op het doek overtebrengen. Deze goede schilderij was binnen den bepaalden tijd voltooid. VAN GOIJEN stelde zich tevreden, met slechts licht en bruin op zijn doek te brengen, zonder te doen raden, wat hij wilde voorstellen. Weldra zag men, als 't ware, uit dien chaos ontluiken, een heldere hemel, vergezigten, fabrieken, gehuchten, een waterval, die eindelijk eene rivier werd waarop men verscheiden vaartuigen zag, vol van met de meeste fijnheid afgewerkte beelden. Deze schilderij vol geest en een heerlijk koloriet betooverde de aanschouwers. PARCELLES volgde eenen geheel tegen overgestelden weg, hij bleef lang in overweging, over het onderwerp, hetwelk hij wilde uitvoeren, zonder iet te teekenen of te schilderen, en toen hij al zijne denkbeelden wel bepaald had, zette hij zich met eene buitengemeene snelheid aan het schilderen, en, binnen den bepaalden tijd had hij zijn stuk gereed, een

zeegezigte voorstellende, dat aller goedkeuring wegdroeg. De voortbrengselen der beide andere mededingers waren rijker in bijzonderheden; de uitwerkselen derzelve waren welligt bevalliger: maar het werk van PARCELLES was de natuur zelve, en bevatte al de deelen der schilderkunde. Deze bekwame kunstenaar overleed te *Leijderdorp*, eenen zoon nalatende, JULIUS genaamd, die in zijn voetspoor trad. Men heeft dikwerf hunne schilderijen met elkander verward, hetwelk des te lichter kon geschieden, daar beide hunne stukken met J. P. teekende. Verscheiden zeegezigten des vaders zijn gegraveerd, *Amsterdam, N. J. VISSCHER, 1620.*

PARCIEUX (ANTONIUS DE), of liever DEPARCIEUX, lid der akademien van wetenschappen van *Frankrijk, Zweden, Pruissen*, en koninklijk boekkeurder, werd in het gehucht van *Cessoux*, in den omtrek van *Nîmes*, in 1703 geboren. Hij kwam vroegtijdig te *Parijs*, alwaar zijn aanleg voor de wiskunde hem begunstigers verschafte. Om in deze stad een bestaan te vinden, trok hij in den beginne met eene bijzondere naauwkeurigheid meridianen en zonnecirkels; en toen hij eenigzins meer onbekrompen

kon leven, deelde hij zijne kundigheden in verschillende, zeer wel onthaalde werken, aan het publiek mede. De voornaamste zijn: 1.º *Tables etc.* (*Sterrekundige Tafelen*), 1740, in 4.to — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de regtlýjnige en rondvormige Driehoeksmeting*), 1741, in 4.to; een naauwkeurig en welgeregeld werk. — 3.º *Essais etc.* (*Proeven over de waarschijnlijkheid van de duurzaamheid des menschelýjken levens*), 1746. Dit belangrijk geschrift heeft zoowel bij de vreemdelýngen als bij de Franschen een gunstig onthaal gevonden — 4.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over de mogelijkheid, om de wateren van de rivier Yvette, naar Pariýs te leiden.*) 1763, in 4.to herdrukt in 1777, in 4.to met vermeerderýngen, een ontwerp, eenen goeden burger waardig. DE PARCIEUX, was zulks. Hij wýdde zich met ijver aan al datgene toe, wat betrekking had tot het algemeen welzijn. Men kent zijne pompen van *Arnouville* en *Crecy*, even zoo belangrijk om derzelve eenvoudigheid, als groot uitwerksel. Dit akademie-lid, overleed den 2 September 1768, te *Pariýs*, billýjkerwýze betreurd.

* PARCIEUX (ANTONIUS DE),

of liever DE PARCIEUX, neef van den voorgaande, onderscheidde zich even als hij in de natuur en wiskundige wetenschappen, en overleed den 23 Junij 1799. Men heeft van hem 1.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de uitwerksels en de oorzaak van de afgebrokene uitbarstýngen der donderslagen.*) — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de grondregels der wiskunde*), ten gebruike der hoogescholen — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de jaarlyksche of op tydstoppen bepaalde renten*), *Pariýs*, 1781, in 4.to — 4.º *Dissertation etc.* (*Verhandeling over het middel, om het water door omdraaiýing van een eíndeloos verticaal koord te doen opstýgen*), *Amsterdam*, 1782, in 8.vo — 5.º *Dissertations etc.* (*Verhandelingen over de luchtballen*). Hij heeft verscheiden werken in handschrift nagelaten, onder anderen eene *Volledige verhandeling over de natuur en scheikunde*, welke juist ter perse was gelegd, toen de dood hem kwam wegmaaijen. Dezelve werd veroorzaakt door eene verstopping en belemmerýngen aan de beneden-maagmond, voortkomende uit de gewoonte, welke hij had aangenomen, om onmiddellýk na den maaltýjd te werken.

PARDIES (IGNATIUS GASTON), in 1636 te Pau geboren, was de zoon van eenen raadsheer bij het parlement dier stad, werd in den ouderdom van 16 jaren Jesuit. Na de *humaniora* onderwezen te hebben, wijdde hij zich toe aan de studie der wis- en natuurkunde; vervolgens werd hij naar Parijs beroepen, om de wiskunde in het collegie van LODEWIJK den Grooten te onderwijzen, en zijn roem, die hem aldaar was voorafgegaan, deed hem door alle geleerden opzoeken, pater PARDIES overleed in 1673, als het slagtoffer van zijnen ijver, daar hij te Bicêtre, alwaar hij gedurende de Paaschfeesten biecht gehoord en gepredikt had, eene besmettelijke ziekte opgedaan had. Zijne werken zijn in eenen naauwkeurigen, beknopten en vrij zuiveren stijl geschreven, met uitzondering van eenige ruwe uitdrukkingen. Men heeft van hem: 1.º *Horologium tautanticum duplex*, Parijs, 1662, in 4.to; — 2.º *Dissertatio de motu et natura cometarum*, Bordeaux, 1665, in 12.mo; — 3.º *Discours etc.* (Redevoering over de plaatselijke beweging), Parijs, 1670, in 12.^m en 1673, in 4.to; — *Elemens etc.* (Grondbeginselen der meetkunde), Parijs, 1671, in 12.mo, men heeft van dit werk

twee vertalingen in het Latijn; de eene van JOZEF SERURIER, hoogleeraar in de wijsbegeerte en in de wiskunde te Utrecht, in die zelfde stad gedrukt in 1711, in 12.mo; de andere van JOANNES ANDREAS SCHMITZ, Jena, 1685. — 5.º *Discours, etc.* (Verhandeling over de kennis der beesten), Parijs, 1672. Men vindt in dezelve de redenen der Cartesianen, op eene waarschijnlijke wijze voorgesteld en zeer zwak wederlegd; hetwelk doet gelooven, dat de schrijver er niet verre af was, de redelooze dieren als eenvoudige werktuigen te beschouwen. Het is waar dat hij dit gevoelen, door algemeene aanmerkingen bestrijdt; maar de bijzonderheden zijn hem dikwijls gunstig. De onderscheiding van de menschelijke ziel met het levendmakend beginsel der dieren, van welken aard hetzelfde ook zij, wordt in dit werk op eene bondige wijze aangetoond. — 6.º *La statique etc.* (De weegkunde of de wetenschappen der bewegende krachten), Parijs, 1673. — 7.º *Description etc.* (Beschrijving en verklaring der beide werktuigen, geschikt, om met een groote gemakelijkheid wijzerplaten te vervaardigen) Parijs, 1678. Men heeft van dezelve eene

3.^e uitgave, *Parijs*, 1689, in 12.^m° — 8.º *Globi caelestis in tabula plana redacti descriptio Parijs*, 1674, in fol. Deze kaarten waren de beste vóór die van FLAAMSTEED. Pater PARDIES is de eerste, die getracht heeft, om het afdrijven van een schip door de wetten der werktuigkunde te bepalen, zijn grondbeginsel, in den beginne door den ridder RENAU aangenomen, werd door HUYGHENS als valsch bewezen. Zijne voornaamste werken zijn te *Lyon* in 1725 in 12.^m° in het licht verschenen

PARÉ (AMBROSIUS), de vader der Fransche heekunde, in 1509 te *Laval* in het Fransche dept. der *Mayenne* geboren, lijfarts van HENDRIK II, FRANCISCUS II, KAREL IX en HENDRIK III, [Hij genoot een groot aanzien aan het hof van KAREL IX. Tijdens de moord tooneelen van den *Barthelsnacht*, wilde de koning, zegt BRANTÔME, niemand anders het leven redden, dan alleen aan meester AMBROSIUS PARÉ, zijnen eersten heelmeester. » Hij liet hem halen, plaatste hem terwijl hij hem gelastte, er zich niet te verroeren, in zijne kleerderkamer, zeggende, dat het niet billijk zoude zijn een man die eene geheele kleine wereld kon dienen, al dus

te vermoorden.» Afgunstige geneesheeren, beschuldigden hem onder FRANCISCUS II, van dien vorst te hebben vergeven: » Neen, zeide CATHARINA DE MEDICIS, AMBROSIUS PARÉ, is een al te regtschape man en te zeer onze vriend, dan dat hij de gedachte van dit schandelijk opzet zou kunnen gehad hebben.» Hij verrigtte hoogst belangrijke kuren onder anderen aan den hertog FRANCISCUS DE GUISE en aan KAREL IX. De eerste had voor *Boulogne*, eene lanssteek bekomen, waarvan het staal en een gedeelte van de schacht, dat van voor de neus, tot tusschen de nek en de ooren doorgedrongen waren, door PARE met eene bewonderenswaardige behendigheid, er uit gehaald werden. De noodlottige gevolgen eener aderlating deden voor het leven van KAREL IX, vreezen. Door eene even zoo bekwame als krachtvolle heekkundige behandeling verwijderde PARE het gevaar, hetwelk dreigend was.] Hij gaf verscheiden verhandelingen in het Fransch in het licht, welke in 1561, met platen verschenen. JACOBUS GUILLEMEAU, vertaalde dezelve in het Latijn, en liet ze in fol. drukken, *Parijs*, 1561. Deze verzameling is verscheiden malen herdrukt; de bes-

te uitgave is die van 1614, *Parijs*, in fol. PARÉ, was de eerste, die eene beschrijving van het gewone vlies der spieren leverde. Hij was echter een meer bekwame wondheeler, dan geleerde ontleedkundige. Hij overleed in 1592, na den roem van eenen achtingswaardigen burger genoten te hebben. Ofschoon hij protestantsch is, verhaalt hij echter bijzonderheden, welke men meer gewoonlijk in Catholijke schrijvers vindt, omdat dezelve bijzonder overeenkomstig zijn, met het geloof en de geschiedenis der oude Kerk. Aldus maakte hij gewag van eenen bezetene, die Grieksch en Latijn sprak, zonder deze beide talen ooit geleerd te hebben. Hij zelf had de zaak onderzocht (*). De lofrede van PARÉ, werd door de akademie van *Bordeaux*, als onderwerp eener prijsvraag gesteld: de prijs is, in 1814, aan doctor VIMONT toegekend.

PARENIN. — Zie PARENIN.

PARENT (ANTONIUS), in 1666, te *Parijs* geboren, was de zoon van eenen advokaat bij den raad, beoefende de rechtsgeleerdheid uit pligt, en de wiskunde uit neiging. Hij maakte twee veldtogten mede met den markgraaf d'ALEGRE; en verwierf eene volledige kennis door het gezigt der plaatsen. Te *Parijs* teruggekeerd, werd hij als lid bij de akademie der wetenschappen opgenomen. Hij verrijkte de *Gedenkschriften* van die genootschappen, met een aantal stukken. Deze achtenswaardige academicus, overleed in 1716, met de standvastigheid, welke de door de teederste godsvrucht onderschraagde wijsbegeerte inboezemt. Hij was zeer goedaardig, zonder daarvan het innemende uiterlijk te bezitten. Men heeft van hem: 1.° *Des recherches etc. (Wisen natuurkundige nasporingen)*, 3 dl.ⁿ in 12.mo, 1714. — 2.° *Arithmétique etc. (Theoretisch praktische rekenkunde)*, 1714, in 8.vo — 3.° *Elemens etc. (Eerste beginselen der werktuig-*

XVIII. DEEL.

F f

(*) ERASMUS en POMPONIUS, zeggen ons zeer ernstig, dat men natuurlijkerwijze talen kan kennen, welke men nooit geleerd heeft. Hoe vele gevoelens van geleerden bestaan er niet, die geene wederlegging verdienen en die juist dienen, om dit gezegde van CICERO te herinneren: *Nihil tam absurdum dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum. Lib. de Divinat.*

en *natuurkunde*), 1700, in 12.mo — 4.º Verscheiden werken in handschrift, ofschoon deze werken vol zijn van geestige aanmerkingen en wijze beoordeelingen, hebben zij echter niet veel bijval gevonden: men verwijt den schrijver, dat hem die duidelijkheid ontbreekt, welke de wetenschappelijke schriften, voornamelijk behoort te onderscheiden.

PARES of PERES (JACOBUS), een Spaansch godgeleerde, bekend onder den naam van *JACOBUS van Valence*, zijne geboorteplaats, begaf zich in de orde der kluzenaars van den heiligen AUGUSTINUS, en werd bisschop van *Christopole*. Zijn ijver en zijne liefdadigheid, maakten hem het voorwerp van liefde en achting zijner kudde, welke hem in 1491 verloor. Men heeft van hem: 1.º *Verklaring der psalmen van het hooglied* enz. — 2.º Een geschrift tegen de Joden: *De Christo reparatore generis, humani, Parijs*, 1518, in fol.

* PARET D'ALCASAR (LODEWIJK), een schilder, in 1747, te *Madrid* geboren, en den 14 Februarij 1799 overleden, werd door den koning van *Spanje* belast, met het schilderen der havens van het schier-eiland en hij heeft ge-

deeltelijk deze verzameling met het beste gevolg ten uitvoer gebragt. Onder zijne overige schilderijen noemt men voornamelijk den *Eed van den prins van Asturië, in de kerk van den H. HIERONYMUS*, en een *Steek- of Ridder-spel*, waarvan al de personen de leden der koninklijke familie voorstellen.

PAREUS (DAVID), meer bekend onder den naam van *WOENGLER*, in 1548, te *Frankenstein*, in *Silezië* geboren, werd in den beginne als leerling op eenen schoenmakerswinkel geplaatst, maar zijn meester ontrok hem aan dien staat, om hem te laten studeren. Zijn hoogleeraar deed hem van Luthersch, zoo als hij was, het Calvinismus omhelzen, en verschaftte hem eenen post aan de akademie van *Heidelberg*. PAREUS verwierf aldaar eenen leerstoel in de godgeleerdheid, en overleed in 1622. Zijn leven was niet zeer rustig: onophoudelijk in twistgedingen met de Catholijken gewikkeld, kon hij noch gelukkigen maken, noch zulks zelf zijn. Men heeft van hem verschillende verhandelingen tegen *BELLARMINUS* en andere werken over geschilpunten, welke gevonden worden in de *Verzameling zijner werken*, door zijnen zoon te *Frank-*

fort, in 1647, 4 dl.ⁿ, in fol. in het licht gegeven. Deze verzameling bevat ook *Commentariën* op het *Oude en Nieuwe Testament*. Zijne *Verklaring* van den *Brief* van den H. PAULUS, aan de *Romeinen*, werd in *Engeland* door beulshanden, als bevattende met de regten der vorsten strijdende grondbeginselen, verbrand.

PAREUS (JOANNES PHILIPPUS), zoon van den voorgaande, in 1576, te *Hemsbach*, nabij *Worms* geboren, is een der arbeidzaamste spraakkunstenars van *Duitschland* geweest. Hij was rector van verscheiden collegien en in het laatst van dat van *Hanau*, alwaar hij in 1648, overleed. Wij hebben van hem: 1.º *Lexicon criticon*, *Neurenberg*, hetwelk, ofschoon slechts uit één groot 8.vo deel bestaande, hem vele nasporingen heeft gekost. — 2.º *Lexicon plautinum*, 1614, in 8.vo; dit is een woordenboek der *Blijspelen*, van *PLAUTUS*. — 3.º *Electa plautina*, 1617, in 8.vo Er was ten opzichte van *PLAUTUS*, tusschen *PAREUS* en *GRUTER*, een hevige twist ontstaan. Men ontdekt er sporen van in dit werk, doorzaaid met al de sierlijke kwinkslagen der pakdrags.

— 4.º *Eene nieuwe Uitgave* van *PLAUTUS*, in 1619, met geleerde aanmerkingen. — 5.º *Electa symmachiana*, in 8.vo — 6.º *Calligraphia Romana*, in 8.vo — 7.º *Commentariën* op de H. Schrift en andere werken.

PAREUS (DANIËL), zoon van den voorgaande, trad in het voetspoor zijns vaders, hij werd in het jaar 1645, door struikroovers gedood. *Vossius*, was hem zeer toegedaan. Men heeft van hem een *Melificium atticum* in 4.to, dit is eene verzameling van algemeene plaatsen, uit Grieksche schrijvers ontleend. — 2.º *Historia Palatina*, *Frankfort*, 1717, in 4.to — 3.º *Medulla historiae ecclesiasticae*. — 4.º *Medulla historiae universalis*, in 12.mo — 5.º Een *Lexicon*, met aantekeningen op *LUCRETIVS*, in 8.vo

PARFAICT (FRANCISCUS), in 1698, te *Parijs* geboren, deed vroegtijdig eenen bepaalden aanleg voor het tooneel blijken, en verkærde tot aan zijnen dood, den 25 October 1753 voorgevallen, met tooneelspelers. Men heeft van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Algemeene geschiedenis van het Fransche tooneel, van deszelfs oorsprong*

tot op den tegenwoordigen tijd), 15 dl.ⁿ in 12.mo Hij werd in dit werk, een geschrift zonder naauwkeurigheid en zonder smaak, geholpen door CLAUDIUS PARFAICT, zijnen broeder, in 1777 overleden. — 2.º *Mémoires etc.* (Gedenkschriften om tot de geschiedenis van het kermis-tooneel te dienen), 2 dl.ⁿ in 12.mo, met zijnen broeder. — 3.º *Histoire etc.* (Geschiedenis van het oude Italiaansche tooneel), 1753, in 12.mo — 4.º *Histoire etc.* (Geschiedenis van de opera), in handschrift. — 5.º *Dictionnaire etc.* (Woordenboek der tooneelen), 7 dl.ⁿ in 12.mo; eene slecht overrogene en zeer vervelende compilatie. — 6.º *Atrée*, een treurspel en *Panurge*, een ballet, welke niet ten tooneele zijn gevoerd en ook deze eer niet verdienen. [Gezamenlijk met MARIVAUX, schreef hij twee blijspelen, *de onverwachte ontwikkeling*, en *het valsche kamermeisje*.]

PARHAMMER (FRANCISCUS), een Jesuit, uit de provincie Oostenryk, wijdde zich toe aan het onderwijs der landlieden, en doorreisde een aantal provincien, alom door zijnen arbeid veel roem oogstende. Keizer FRANCISCUS I, noodzaakte hem eene

loopbaan, welke hem dierbaar was, te verlaten, en om zijn biechtvader te worden. Hij hield zich te gelykertijd bezig, om nuttige inrigtingen van verschillenden aard tot stand te brengen. De vorm, welken hij aan het gesticht der weezen en arme soldaten-kinderen gaf, de krijgsoefeningen, welke hij er invoerde, de naauwkeurige en gestrengte orde, welke in hetzelfde heerschte, had van die inrigting voor de vreemdelingen een voorwerp van belangstelling gemaakt. Na de vernietiging der maatschappij: ging hij voort met het bestuur over dezelve. Keizer JOZEF II, eerbiedigde zijne deugden en zijnen ijver. Weenige dagen voor zijnen dood had hij hem een bisdom aangeboden; op de weigering van den bescheiden religieus, gaf de vorst hem twee maanden bedenktijd. De Voorzienigheid besliste de zaak op eene waardiger wijze. Hij overleed den 1 Maart 1786, te *Wenen*; alvorens het bepaalde tijdstip verschenen was.

PARIJS. — Zie JOZEF VAN PARIJS.

* PARINI (JOZEF) een Italiaansch dichter den 22 Maart 1729, te *Bosizio*, aan het meer *Pusiano*, in het *Milanesche* geboren. Ofschoon

zijn vader bijna zonder fortuin was, bestuurde hij echter zelf zijne opvoeding, en begaf zich naar *Milane*, om het opzigt over zijne studien te houden, welke hij hem in het Barnabiter-collegie dier stad deed volgen. De jonge PARINI zag zich genoodzaakt, zich aan den vaderlijken wil te onderwerpen, en den geestelijken staat te omhelzen. Terwijl hij zich tot denzelven voorbereidde, door de godgeleerde cursus te volgen, werkte hij tegelijkertijd bij eenen advocaat, ten einde daardoor middelen van bestaan te vinden. Eene geheime neiging sleepte hem tot de dichtkunde mede, en den tijd, dien hij aan de rechten en de godgeleerdheid kon onttrekken, besteedde hij aan het lezen van HOMERUS, VIRGILIUS, HORATIUS, DANTE, TASSO enz. Eenige anacreontische *Gedichten*, welke hij te *Lugano*, onder het rubriek *Londen*, in 1752, onder den naam van RIPANO EUPILINO, (eenen naam, welken de schrijver, van de oude benaming van het meer *Pusiano*, *Eupili*, ontleende) in het licht gaf, openden voor hem de deuren van de akademie der *Trasformati*, waarin hij de beroemdste schrijvers van *Italië* leerde kennen. Hij vervaardigde an-

dere dichtstukken, welke geen minderen opgang maakten als de eerste, en die hem het lidmaatschap verschaften, bij de Arkadische akademie van *Rome*, en bij andere geleerde genootschappen. Daar echter al deze eerbewijzen zijne fortuin niet verbeterden zoo zag hij zich genoodzaakt, den post van onderwijzer bij den markgraaf van BORROMEO, en later bij den hertog van SERBELLONI, beroemde familiën van *Milane*, aan te nemen. Op deze wijze kon hij zich van eenen voor zijn hart zeer zachten pligt kwijten, dien namelijk van in de behoeften zijner moeder te voorzien, aan welk hij, na den dood zijns vaders, zijn gering erfdeel reeds had opgeofferd. Hij beoefende vervolgens met ijver het Grieksch, en werd een der beste hellenisten van *Italië*. Een even zoo verlichte criticus, als goede dichter zijnde, bewees hij zijn talent in zijn *Onderzoek*, in 1756 in het licht gegeven, van het werk van BANDIRA: getiteld: *Vorderingen der humaniora*, een werk, waarin de schrijver, pater SEGNERI, eenen beroemden Jesuit en prediker, niet spaart. PARINI verdedigde hem op eene zegevierende wijze in zijn *Onderzoek*. Hij werd weldra in eenen ande-

ren letterkundigen twist gewikkeld. Pater BRANDA, een der oude meesters van PARINI, wiens uitmuntend werk, *Over de Toskaansche taal*, juist in het licht was verschenen, had billijker wijze MAGGI, TANZI en BALESTRERI gehekel, daar deze bij eene ware dichtelijke begaafdheid, er behagen in schepten, om in den onbeschaafden, smakeloozen Milanischen tongval te schrijven. PARINI nam hunne verdediging op zich, en behaalde, ten koste zijner kieschheid, op pater BRANDA, eene letterkundige zegepraal. Hetgene, wat zijnen roem vooral bevestigde was de uitgave van het eerste gezang eens dichtstuks, waarin hij zich als den uitvinder van eenen nieuwen dichttrant doet kennen, dit dichtstuk, getiteld: *Il giorno*, is in vier deelen verdeeld: *il Mattino*, *il Mezzo giorno*, *il Vespro*, *la Notte*; hetzelfde bevat eene hekelende beschrijving der zeden en gewoonten van de groote heeren van Italië. Het eerste gezang, *il Mattino*, werd in 1763 in het licht gegeven, en het tweede, *il Mezzo giorno* in 1765. De poezij van hetzelfde is rijk en welluidend, ook maakte het werk grooten opgang; de graaf FIRMIAN, Oostenrijksch landvoogd in Lombardijë, wilde

de talenten van PARINI beloonen, door hem de redactie van de stads-Courant (*Gazzetta*) toe te vertrouwen, door hem tot hoogleeraar in de schoone letteren te *Canobiana*, en later in de welsprekendheid en schoone kunsten, aan het gymnasium van *Brera* te benoemen; maar van den anderen kant was den schrijver ten doel der vervolging van eenige heeren. Daar de hertog van BELGIOJOSO, een der toenmaals in zwang zijnde mannen, zijn afbeeldsel in het werk van PARINI meende te herkennen, zoo wreekte hij zich daarover op eene zeer lachhartige wijze. Hij liet, zegt men, bij nacht, en op den oogenblik, waarop hij zich naar zijne woning begaf, aan den dichter stokslagen geven, die er verminkt door werd, en er zich niet over durfde beklagen, uit vreeze van zich, van wege eene even zoo rijke als vermogende familie, nieuwe ongelukken te berokkenen. Wat hiervan zeker is, is dat kort na de uitgave van den *Middag*, de abt PARINI in eene ernstige ziekte verviel, dat hij eene groote verzwakking aan de armen ondervond, kreupel weder te voorschijn kwam, en dat de huizen van bijna al de edelen, wier vadsig leven hij in zijne beide dichtstukken

gehekeld had, voor hem gesloten waren. PARINI troostte zich wegens deze ongenade, door zich met meer ijver op het onderwijs toe te leggen. De *Vaderlandstievendemaatschappij*, van *Milane*, in 1776 opgericht, nam hem in haren schoot op, en verkoos hem vier jaren later tot lofredenaar van MARIA THERESIA; maar hij droeg die taak aan eenen zijner vrienden over, terwijl hij zeide: »welken lof kan ik der keizerin toezwaaijen? Zij is slechts milddadig geweest, aan anderen geven, is veeleer eene staatkunde dan eene deugd,» eene onbezonnenheid, die hem vele onaangenaamheden op den hals haalde. Hij was opziener in het collegie van *Brera*, toen de stroom der omwenteling van *Frankrijk*, de Fransche legerbenden in *Italië* voerde. BONAPARTE voerde dezelve aan, en tijdens het kortstondige bestaan der Cisalpische republiek, benoemde hij PARINI tot burgerlijk officier. PARINI was toenmaals 67 jaren oud, en had een vlies op het regter oog; desniettegenstaande had hij de zwakheid van dezen post aan te nemen; maar hij gedroeg zich in denzelfven met wijsheid. Door zich echter met de municipale sjerp te omgorden, scheen hij, of-

schoon zijne bedoeling was, het kwaad te beteugelen, de nieuwe orde van zaken aan te hangen; ook had hij, bij den wederinval der Oostenrijkers in *Lombardijë*, met verscheiden wederwaardigheden te worstelen, die zijne gezondheid ondermijnden. Eene kwijnende ziekte beroofde hem van zijne krachten, zoodra hij den dood voelde naderen, vergat hij de wereld, en zocht de vertroosting der Godsdienst. Men zegt, dat hij zijne godsvrucht onderhield, door zijne bliken gevestigd te houden, op de heilige beelden van het *Avondmaal*, het meesterstuk van LEONARDUS DA VINCI. Hij vervaardigde zelfs eene *Verhandeling* op dit bewonderenswaardige schilderstuk, welke hij echter niet ten einde kon brengen, (Zie *le Cenacle de LEONARD DE VINCI*, door A. GUILLON, 1811, blz. 17, der voorrede). — Gedurende zijne ziekte was de abt PARINI niet bedlegerig, en weinige oogenblikken vóór zijnen dood, dicteerde hij den wiskunstenaar BRAMBILLA, nog een klinkdicht over de broosheid des levens. Daar zijne krachten van oogenblik tot oogenblik afnamen, zoo wierp hij zich in eenen armstoel, nam afscheid van zijne vrienden, en sprak deze laatste

woorden uit: » Ik troost mij met het denkbeeld der Godheid; want ik vind geen anderen regel voor de menschelijke regtvaardigheid, dan de vrees en de hoop eener eeuwige toekomst.» Op denzelfden oogenblik gaf hij den geest, den 3 September 1799. De abt PARINI, was een der voornaamste lierdichters van Italië: hij bezat een bewonderenswaardig talent voor de ode, en spreidde hetzelfde ten toon in die, welke den titel voeren van: 1.º *De val, de storm, de Toonkunst, de Noodzakelijkheid, de Oorlog*, enz. Ook slaagde hij wel in de *Tooneelpoëzij*, en bij de komst van den aartshertog FERDINAND te *Milane*, leverde hij: 2.º *Ascanio in Alba*. Maar het waren, zoo als wij reeds gezegd hebben, zijne hekeldichten de *Morgen* en de *Middag*, die zijnen roem bevestigden. Dezelve werden door den *Avond* en den *Nacht* gevolgd. Deze vier dichtstukken zijn gezamenlijk gedrukt, maar de beide eerste zijn de belangrijkste. Een schitterende stijl, vol dichtvuur en verbeeldingskracht, verheft het zinrijke en vaak het bittere der hekeling, die de grondslag dezer gedichten uitmaakt. Men vindt in dezelve de schildering van de zeden der adellijke Milanezen van beiderlei

geslacht, van hunne bezigheden, gedurende de vier deelen van den dag, die zij met hunne kaptafels, met hunne bezoeken, met hunne prachtige maaltijden, met hunne wandelingen, hasardspelen, schouwburgen, avondmaaltijden, geheime minnarijen enz. doorbragten. Op dezelfde wijze als ALFIERI in Italië eenen nieuwen stijl voor het treurspel heeft geschapen, vormde de abt PARINI er zich eenen voor het hekeldicht, terwijl hij van den weg afweek, gevolgd door ARIOSTO, SALVATOR ROSA, ADIMARI enz. terwijl hij strengelijk de ondeugden hekelden, zonder ooit de zeden te kweisen. ALFIERI was in briefwisseling met PARINI, hij noemde hem *primo pittor del signor il costume*, (eerste schilder van de zeden des adels). Zijne gedichten zijn in vrije onberijmde verzen, de moeilijkste der Italiaansche dichtkunde: nadat de beroemde FRUGONI den *Morgen* gelezen had, riep hij uit: » Ik erken thans, dat ik nooit vrije verzen heb kunnen vervaardigen, ik, die mij een meester waande.» De *Werken* van den abt PARINI zijn gezamenlijk uitgegeven te *Milane*, 1801 — 1804, 6 dl.ⁿ in 8.vo, en door den uitgever FRANCISCUS REINA, aan den consul

BONAPARTE opgedragen. Aan het hoofd derzelve is het *Leven des schrijvers* geplaatst, hetwelk vele belangrijke bijzonderheden aanbiedt; maar in eenen wijdloopigen en al te zeer gezochten stijl geschreven is.

PARIS (MATTHEUS), een Engelsch benedictijner-monnik, in het klooster van den H. ALBINUS, in 1259 overleden, was evenzeer ervaren in de dichtkunst, de welsprekendheid, de schilderkunst, de bouwkunde, de wijskunde, de geschiedenis en de godgeleerdheid. Hij openbaarde zoo veel zucht tot regelmatigheid, dat men hem belastte, met de hervorming der kloosters. Hij kweet zich met ijver en met den besten uitslag van die taak. Zijn voornaamste werk is: *Historia major, sive rerum Anglicarum historia a GUILLELMI conquestoris adventu (1066), ad annum 43, HENRICI III (1259), edita studio MATTHÆI PARKERI, Londen, 1571, in fol. met vermeerderingen, door WILLEM WATS, Londen, 1640, 2 dl.ⁿ in fol.* Er behoort een aanhangsel tot hetzelfde, hetwelk met 1260 begint en met 1263 eindigt. Dit is van WILLEM VAN RITSHANGER, monnik van

den H. ALBANUS en geschiedschrijver van koning EDUARD. WILLEM CAVE verzekert, dat MATTHEUS PARIS datgene, wat hij tot het jaar 1235 verhaalt, uit de krönijk van RUTGER DE VENDOVER afgeschreven heeft. Deszelfs stijl is onbeschaafd en log; de schrijver vermeldt het goede en het kwade met vele opregtheid, ten minste als hij geene partij in de zaak kiest. Dan is hij, zegt zekere criticus, *de minst geloofwaardige van alle schrijvers.* MATTHEUS, had eene beknoppte uitgave van dit werk vervaardigd, aan welke hij den titel gaf van *Historia minor*, in tegenstelling van zijne groote geschiedenis, welke hij *Historia major* noemde.

PARIS (FRANCISCUS), te Chatillon, bij Parijs, uit eene arme familie geboren, was de knecht van den abt VARET, groot-vikaris van Señs, die hem tot de priesterlijke waardigheid deed opleiden. Hij bediende de pastorie van *St. Lambert*, was vervolgens in eene andere werkzaam, en kwam zich te *Parijs* nederzetten, alwaar hij in 1718, hoogbejaard, als onder-vikaris van *St. ETIENNE du Mont* overleed. Men heeft van hem verscheiden stichtelijke werken, de

voornaamste zijn: 1.º *Pseaumes etc. (Psalmen bij wijze van gebed)* in 2.mo — 2.º *Prières etc. (Gebeden uit de H. Schrift ontleend en uitgebreid)*, in 12.mo — 3.º *Martyrologe etc. (Martelaarsboek of Schets van de levens der Heiligen)*, in 8.vo — 4.º *Traité etc. (Verhandeling over het gebruik der Sacramenten van boetvaardigheid en des Altaars)*, in 1673, op last van GONDERIN, aartsbisschop van Sens gedrukt, nagezien en verbeterd, door de heeren ARNAULD en NICOLE. — 5.º *Règles etc. (Christelijke regels voor het levensgedrag)*, enz. in 12.mo — 6.º Eenige geschriften om tegen BOCQUILLOT te bewijzen, dat » de schrijvers met grond, eenig redelijk voordeel kunnen trekken uit de werken, welke zij over de godgeleerdheid en de zedekunde doen drukken.» De abt BOCQUILLOT hield het tegenovergestelde staande, en handelde volgens deze gróndbeginselen: men moet bekennen, dat indien dezelve in dit punt gestreng zijn, zij echter in belangrijken edelmoedigheid die van zijne tegenpartij overtreffen.

PARIS (FRANCISCUS), een berucht diaken, was de oudste zoon van eenen raadsheer bij het parlement van Pa-

rijs. [Alwaar hij den 30 Junij 1690 geboren werd.] Hij was natuurlijkerwijze bestemd, zijnen vader in zijnen post op te volgen; maar hij wilde liever den geestelijken staat omhelzen. Na den dood zijns vaders gaf hij al zijne goederen aan zijnen broeder over. Hij hield gedurende eenigen tijd catechismus in de parochie van *St. Cosmus*, belastte zich met het opzigt over de jonge geestelijken, en hield voor hen voorlezingen. De kardinaal DE NOAILLES, wiens zaak hij was toegedaan, wilde hem tot pastoor van die parochie doen benoemen, maar een onvoorzien toeval verijdelde zijne maatregelen. De abt PARIS, na verschillende afzonderingen beproefd te hebben sloot zich op in een huis van de voorstad *St. Marcel*. Hij legde zich aldaar toe op den handen arbeid, en weefde kousen voor de armen. Hij overleed in die schuilplaats in 1727, in den ouderdom van 37 jaren. De abt PARIS was toetgetreden tot het appel op de bulle *Unigenitus*, door de vier bisschoppen ontworpen, en had deszelfs be-roeping in 1720 vernieuwd. Alvorens kousen te maken, had hij vrij middelmatige boeken vervaardigd. Sommigen zeggen, dat men dezelve slechts aan hem heeft toege-

schreven, om hem eenen naam te geven. Het zijn *Verklaringen van den brief van den heiligen PAULUS aan de Romeinen*, van dien aan de *Galatiërs* en eene *ontleding van den brief aan de Hebrëers*, welke alle weinig lezers vinden. Nadat zijn broeder hem eene grafstede op het kleine kerkhof van *St. Medard* had doen oprigten, begaven alle vromen zijner partij zich derwaarts om er hunne gebeden te ver-rigten. Er hadden genezingen plaats, welke men als wonderdadig beschouwde; er hadden gedwongene of onnatuurlijke gebaren (*Convulsions*) plaats welke men gevaarlijk en belagchelijk vond. Het hof zag zich eindelijk genoodzaakt, dit tooneel te doen ophouden, door op den 27 Januarij 1732 de sluiting van het kerkhof te bevelen. Hoe hebben de Jansenisten, na zulk een gerucht, kunnen beweren voor eene hersenschim gehouden te worden, voor eene secte, welke slechts in de verbeelding der Jesuiten bestond? Is hunne scheuring niet zonneklar in de zoogenaamde kerk van *Utrecht*, door de Catholijken der geheele wereld gemaakt? Dit graf van den diaken PARIS was in den geest van velen het graf van het Jansenismus. De beroemde DUGUET, of-

schoon voor het overige der partij toegedaan, beschouwde deze snakerijen met verontwaardiging en verachting. PETIT-PIED ontwikkelde de dwaasheid derzelve in een tot dat einde vervaardigd werk (Zie zijn artikel.) De dweeper MÉSÉNGUY, daarentegen, vreest niet dezelve naast de wonderen des Evangelies, en onder diegene te rangschikken, welke der Catholijke Kerk in alle eeuwen tot luister hebben verstrekt. Een Engelsch wijsgeer, door overwegingen op de bekeering en het apostelambt van den H. PAULUS, van godist Christen geworden, milord GEORGE LITTLETON (zie dat artikel) heeft over die zoogenaamde wonderen aldus gesproken: » Dezelven werden verdedigd door de geheele partij der Jansenisten, welke in *Frankrijk* zeer talrijk en magtig, en eensdeels, uit wijze en bekwame, doch van den anderen kant uit huichelaars en dweepers zamengesteld is. Dit geheele ligchaam vereenigde en verbond zich om de wonderen, welke men zeide, dat ter bekrachtiging hunner partij plaats hadden ingang te doen vinden, en zij die aan dezelve geloof hechten waren daartoe zeer genegen. Dan hoezeer zijn ondanks al deze voordeelen, die zoogenaamde wonderen,

niet in de vergetelheid geraakt? Men, behoefde te dien einde de plaats, waar dit graf geplaatst was, slechts met eenen muur te omringen... Indien God wezenlijk die wonderen gewrocht had, zou Hij dan toegestaan hebben, dat een ellendige muur zijne bedoelingen tegenwerkte? Zag men eertijds geene engelen in de gevangenis der apostelen nederdalen, en hen uit dezelve verlossen, toen zij er in opgesloten waren, om hun te beletten wonderen te doen? Maar de abt PARIS is in de onmogelijkheid geweest, om den kleinen muur, welke hem van zijne vrome vereerders scheidde, omver te werpen, en zijne wonderdadige kracht heeft aan gene zijde des muurs niets kunnen uitwerken. En past het, na dit alles, aan onze nieuwe ongeloovigen wel om dergelijke wonderen met die van J. C. en van de apostelen gelijk te stellen? Ook is het enkel om hen in dit opzigt den mond te stoppen, dat ik het onderhavige voorbeeld aangerand, en mij bij hetzelfde opgehouden heb; (zie MONTGERON). Er bestaan verscheiden gedrukte *Levensbeschrijvingen* van dezen diaken, van wien men mischien nooit zou gesproken hebben indien men van hem geen wonderdoener had

willen maken. Deze kluchten bestaan nog tegenwoordig, ofschoon met minder openbaarheid (zie MONTAZET, *Journ. hist. et litt.* 1 September 1787 bladz. 19: en *Memoires etc.* — (*Gedenkschriften om te dienen tot de kerkelijke Geschiedenis gedurende de 19 eeuw*) in welke men de pogingen verhaalt van eenige geestdrijvers, die na de omwenteling beproefd hebben, om hunne ongerijmdheden te vernieuwen. Dezelve hebben niet opgehouden met de secte, welke, met uitzondering van eenige harer leeraars, zich verloren heeft in het huguenotismus en het philosophismus, met welke dezelve de omwenteling van 1789 heeft te weeg gebracht, de Catholieke Godsdienst in *Frankrijk* vernietigd en den grond van dat, eertijds zoo Christelijke rijk met het bloed der priesters en bisschoppen bezoedeld heeft. Zie LAFITAU.

* PARIS (de abt LODEWIJK MICHAËL), hoogleeraar in de wiskunde en schoone letteren, te *Argentan*, in het F.^r *Orne-dep.*^t, in 1740 geboren, omhelsde den priesterstand, en wijdde zich reeds vroegtijdig aan het bijzondere onderwijs toe. Kort voor de Fransche omwenteling, verzamelde hij eenige

kweekelingen te *Argentan*, aan welke hij de Latijnsche taal, de aardrijks- en sterrekunde onderwees. Zijne weigering, om den eed op de burgerlijke constitutie der geestelijkheid af te leggen, had de sluiting van zijn gesticht ten gevolge. Tot de verbanning veroordeeld, nam hij de wijk naar *Engeland*, en tegen het einde van 1792 begaf hij zich naar *Londen*. De eerwaardige abt CARRON (zie dat artikel) gaf hem eene bediening, in de door hem voor de kinderen der uitgewekenen gestichte school. In 1801 keerde de abt PARIS naar zijn vaderland terug, en opende te *Argentan* een opvoedings gesticht, hetwelk de regering eenige maanden na deszelfs stichting tot eene secondaire school verhief. De abt PARIS is den 11 Junij 1806 in zijne geboorteplaats overleden, om zijne kunde en de zachtheid zijner inborst algemeen beëind en geacht. Er bestaat van hem: 1.º *Introduction etc. (Inleiding tot de beoefening der aardrijkskunde)*. — 2.º *Elemens etc. (Grondbeginselen der Fransche spraakkunst)*; deze beide werken verschenen te *Londen*, gedurende de uitwijking des schrijvers, in het licht. — 3.º *Cartes etc. (Elementaairkaarten over de sterre-*

aardrijkskunde), ten getale van 48, in 18.mo; dezelve zijn door GODARD te *Alençon* gegraveerd. De tekst onderscheidt zich door beknoptheid en eene bewonderenswaardige duidelijkheid.

* PARIS (PETRUS ADRIANUS), een bouwkunstenaar in 1747 te *Besançon* geboren, werd in 1778 benoemd tot afteekenaar van het kabinet des konings, en met al de bijzonderheden belast der feesten van *Versailles*, *Marly* en *Trianon*. Door de Fransche omwenteling van zijne posten beroofd, bleef hij getrouw aan den vorst, die hem met zijne weldaden had vereerd, en verkoos in de eenzaamheid te leven, en later zelfs zich van zijn vaderland te verwijderen, liever dan zich onder het revolutionnaire bestuur te verrijken. Hij hield langen tijd zijn verblijf in *Italië*, en maakte zich gereed om hetzelfde te verlaten, ten einde zijne laatste dagen in den schoot van zijn gezin door te brengen, toen hij van het Fransche bestuur de uitnoodiging ontving, om over den aankoop der oudheden van de *villa Borghese* te onderhandelen; hij bood geen tegenstand aan het vermaak, om mede te werken, ten einde zijn vaderland eene verzameling

te verschaffen, die tegenwoordig het voornaamste sieraad van het koninklijk museum uitmaakt. Hij was te gelijker tijd belast geweest, met het opzigt over de opdelvingen van het *Colyseum*. Eerst in 1817 kwam hij in zijne geboorteplaats terug, en overleed in dezelve den 1 Augustus 1819. Hij vereenigde met eenen zuiveren smaak, eene vlugge en schitterende verbeeldingskracht. Als bouwkunstenaar, is hij bekend, door zijn schoon *portaal der hoofdkerk van Orleans*, van welke hij de bouworde volgde. De verzameling zijner teekeningen en bouwkundige studien, bestaat uit 9 deelen, gr. in fol. en kan als eene der kostbaarste verzamelingen, in dat vak, beschouwd worden. Hij heeft daarenboven in handschrift nagelaten: *Examen etc. (Onderzoek der oude en nieuwe gebouwen van de stad Rome)*, met betrekking tot de kunst, in fol. met platen. Hij heeft in het Fransch vertaald de *Landbouwkunde der ouden*, door DICKSON, *Parijs*, 1802, 2 dl.ⁿ in 8.vo, en de *Beoefenende landbouwkunde der verschillende deelen van Engeland*, door MARSHAL, 1803, 5 dl.ⁿ in 8.vo PARIS heeft bij zijn testament aan de stad *Besançon* zijne boeken; handschriften,

teekeningen, schilderijen, oudheden, in één woord, alles waaruit zijn kostbaar kabinet bestond, gelegateerd. Deze verschillende voorwerpen zijn in een gebouw der stads bibliotheek geplaatst, welk den naam van *Museum PARIS* draagt.

* PARIS DUVERNAY (JOZEF) een beroemde schatmeester, te *Moras* in *Dauphiné* geboren, is de meest bekende van de vier broeders PARIS, die op het einde der regering van LODEWIJK XIV en het begin van LODEWIJK XV, door hunne bekwaamheid in het beheer der geldmiddelen eenen grooten naam verwierven. Na achtereenvolgend belast te zijn geweest met het opzigt over de levensmiddelen van het leger van *Vlaanderen*, in 1704, met de verpachting der landhoeven, met het *visa* voor alle schuldbrieven van den staat, werd hun daarenboven nog de moeilijke taak opgedragen, om de door het stelsel van LAW veroorzaakte wanorde in de geldmiddelen te herstellen. De uitstekende diensten, welke zij in deze en in vele andere omstandigheden aan de geldmiddelen van den staat bewezen, verwierven hun brieven van adeldom en een post van bewindhebber der geldmiddelen werd voor elk

hunner daargesteld. Hunne snel zich ontwikkelende fortuin berokkende hun echter vijanden, en dikwerf verwierpen zij, volgens de gunst of de ongenade der ministers, eerbewijzen of ballingschappen. DUVERNEY, die in 1751, het plan van de kóninklijke militaire school had doen aannemen, werd, met den titel van staatsraad, tot eersten bestuurder derzelve benoemd. Met eene werkzaamheid begaafd, waarop de jaren geen invloed uitoefenen, nam hij deel aan alle groote handelondernemingen, en ondersteunde door zijnen invloed die kooplieden, welke hem zulks waardig schenen. Hij overleed in 1770 zonder kinderen, zijne fortuin aan den graaf DE LA BLACHE nalatende. Hij heeft in het licht gegeven eene *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het stelsel van het visa*) 4 deelen. Men schrijft hem ook toe het onderzoek van het boek getiteld: *Réflexions etc.* (*Staatkundige aanmerkingen over de geldmiddelen en den handel, door DE TOTT*). De gebroeders PARIS, schreven gezamenlijk: 1.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de Fransche munten*), 4 dl.ⁿ in fol. — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de zoutpachten van Frankrijk*). — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling*

over de renten). — 4.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de Fransche kolonien*). — 5.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de sedert 1689, ingevoerde of afgeschafte belastingen*). — 6.º *Depouillement etc.* (*Ontheffing der na 1664, op de koopwaren vastgestelde regten*). — 7.º *Traité etc.* (*Verhandeling over den oorsprong der pachthoeven*). LUCHET heeft in het licht gegeven: *Histoire etc.* (*Geschiedenis der heeren PARIS*). — PARIS DE MONTMARTEL had eenen zoon, den markgraaf van BRUNOY, die zich belagchelijk maakte door zijnen zonderlingen smaak voor de godsdienstige plegtigheden, en die 500,000 francs voor eene processie besteedde. [Ook plaatsten zijne naastbestaanden hem onder curateele.] Men heeft in het licht gegeven. *Les folies etc.* (*De dwaasheden van den markgraaf DE BRUNOY*), *Paris*, 2 dl.ⁿ in 12.mo

PARISIÈRE (JOANNES CESAR ROUSSEAU DE LA), in 1667, te Poitiers, uit eene der oudste familien van Poitou geboren, bisschop van Nîmes, overleed in die stad in 1736. [Hij was in 1730, als afgevaardigde bij de vergadering der geestelijkheid tegenwoordig. In de sluitingsrede zeide hij tot den koning, dat

zijn bestuur op de Catholiceiteit rustte en dat hij zich door dezelfde grondbeginselen moest handhaven. Aan dit gezegde werd eene valsche verklaring gegeven; en dit berokkende hem veel verdriet; dit verdriet hield op, zoodra de zuivere bedoeling des prelaats bekend was.] Men heeft in 1740, de verzameling zijner *Lof-, Leerreden* en *Mandementen*, in een deel in 12.mo, in het licht gegeven. De zedigheid of de verlichte eigenliefde van dezen prelaat bewoog hem, om bijna al de werken, welke hij in eenen minder rijpen ouderdom vervaardigd had, te verbranden. De stukken, voorkomende in de beide door ons vermelde deelen, ontsnapten aan zijne nasporingen. De *Verbloemde fabel*, over het *Geluk* en de *Verbeeldingskracht*, welke men in de verzameling der werken van mevrouw BERNARD vindt, is van dezen prelaat: dezelve is geestig. Deze schrijver heeft in zijne proza eenen bondigen en beknopten stijl, welke somwijlen de duidelijkheid zijner denkbeelden belemmert. Eenige zijner stukken bieden niet te min van tijd tot tijd, krachtvolle trekken aan. De prelaat was in hem achtenswaardiger dan de redenaar. Hij ondersteunde de zedekun-

de, welke hij predikte door het voorbeeld van eene waarlijk bisschoppelijke regelmatigheid.

PARISOT (JOANNES PATROCLUS), rentmeester bij het parlement van *Parijs*, is bekend door een slecht werk, onder den titel van: *La foi etc.* (*Het door de rede ontsluijerde geloof*), in het licht gegeven, *Parijs*, 1681, in 8.vo De schrijver beweert, dat God in den eenen tijd, de Godsdienst door het geloof, en in eenen anderen door de rede heeft willen invoeren, en dat hij door God was bestemd, om een nieuw licht aan de Kerk te geven. Dit boek is veeleer het voortbrengsel van een verhit brein, dan van een' ongeloofige.

PARISOT. — Zie NORBERT (Pater).

* PARK (MUNGO), een beroemde Engelsche reiziger, in 1771 te *Fowlshiels*, bij *Selkirk*, in *Schotland* geboren, werd naar *Nigritië* gezonden, ter vervanging van HOUGHTON, die bij zijne poging, om in het binnenland van dat gewest doortedringen, was omgekomen. Hij vertrok den 22 Mei 1795 van *Portsmouth*, en reisde in *Afrika* ter ontdekking van den *Nijl*, aan welks oevers hij, na vele

vermoëjissen uitgestaan te hebben, aankwam. In *Europa* teruggekeerd, oefende hij eenigen tijd de geneeskunde uit, ondernam daarop in 1805 eene nieuwe reis door *Afrika*. Den 28 Maart 1805, landde hij te *Goree*, en den 19 Junij, kwam hij te *Bamakou*, aan den *Niger*, maar in eenen treurigen staat aan. Men was eenigen tijd zonder van hem te hooren spreken. In den loop van het jaar 1806 verspreidden zich bij herhaling noodlottige berigten, en alle kwamen overeen, dat hij het slagtoffer van een treurig lot was geworden. Men verschilde enkel in betrekking tot de omstandigheden; men zeide eerst dat de koning van *Haoussa*, onderrigt dat de blanken doorgetrokken waren, zonder iets voor hem of voor den chef van *Yaour* te geven, troepen had uitgezonden, om eene rots te bezetten, onder welke de vaartuigen verplicht waren door te trekken; dat toen *MUNGO PARK* met geweld den doortogt had willen beproeven, men met lanssen, pijlen en steenen naar hem wierp; dat hij zich langen tijd verdedigde, maar dat toen hij twee zijner slaven gedood zag, hij al zijne waren in de rivier deed werpen, en er zich zelven, met

zijne hem nog overblijvende reisgenooten, waarvan een groot gedeelte reeds was omgekomen, mede in stortte. Andere verhalen deelen mede, dat het besluit om te sterven, door *MUNGO PARK* genomen, het uitwerksel was, niet van eenen aanval, maar van eene misvatting. Wat hier ook van wezen möge, men heeft sedert dat tijdstip van dien ongelukkigen reiziger, die de lijst van de martelaars der wetenschap vergroot heeft, niet meer hooren spreken. *MUNGO PARK* had het verslag zijner eerste reize in het licht gegeven, [van welk dagverhaal, de verdienstelijke *A. VAN DEN ENDE*, oud-hoofdinspecteur van het middelbaar en lager onderwijs in het koningrijk der *Nederlanden*, eene uitmuntende *Nederduitsche* vertaling onder dezen titel heeft geleverd]: 1.º *Reize in de binnenlanden van Afrika gedurende de jaren 1795, 1796 en 1797, door MUNGO PARK enz., 's Hage 1801 — 1802*, 3. dl.ⁿ in gr. 8.vo met kaarten en platen. *PARK*, een even zoo naauwkeurige als oordeelkundige waarnemer, schildert in dezelve op de getrouwste wijze de mooren en negers af. De waarheidstoon des verhaals, en de sierlijkheid van zijnen stijl de-

dén. zijn werk eenen bijzonderen opgang maken. Er verschenen in korten tijd verscheiden uitgave van hetzelfde; terwijl het in de meeste Europesche talen vertolkt werd. — 2.º *Laatste reis in de binnenlanden van Afrika, in 1805 ondernomen, Londen, 1815, in 4.to en 1816, in 8.vo, met het leven van den reiziger. Het dagverhaal dezer reis biedt slechts de schets van een verhaal aan, dat veel belangrijker zou geweest zijn, indien PARK den tijd hadde gehad, van hetzelfde te herzien, en er zijne aanmerkingen bij te voegen. De heer WALCKENAER heeft in zijne *Recherches etc. (Aardrijkskundige nasporingen over het binnenland van Afrika)* opgemerkt, dat PARK in zijn dagverhaal aan de maand April 31 dagen heeft gegeven, daar dezelve erslechts 30 heeft, hetwelk ernstige dwalingen in zijne sterrekundige waarnemingen heeft te weeg gebracht, en die in al de sedert dat tijdstip in het licht gegevene kaarten van *Afrika* zijn overgenomen. De heer BODWICH heeft te dien einde eene verhandeling in het licht gegeven, getiteld: *Contradictions in PARK'S last journey explained enz., Parijs, 1821, in 4.to, waarin hij de breedten, volgens de ware hoogte der zon verbeterd.**

PARKER (MATTHEUS), in 1504, te *Norwich* geboren, werd te *Cambridge*, in het collegie van BENNET, opgevoed. Hij werd vervolgens deken van de kerk van *Lincoln*, en in 1559 aartsbisschop van *Kantelberg*. Volgens de meeste Catholijke schrijvers, werd hij in eene herberg gewijd. COURAYER, wiens getuigenis meer dan verdacht is, heeft zulks ontkend, maar het is altijd zeker, dat de wijding van PARKER krachteloos is, gelijk al degenen, welke onder ELIZABETH verrijgt zijn. Dit is het gevoelen van alle Catholijken, COURAYER zelfs stemt hierin toe. » Het is zeker, zegt hij, dat de Engelsche Catholijken weigerden, PARKER voor hunnen bisschop te erkennen, even als al degenen, die hij gewijd had. SANDERUS, STAPLETON, HARDING, verschaffen daarvoor wettige bewijzen." (Zie de voortreffelijke *Verhandeling* van HARDUOIN tegen dezen afvalligen schrijver). [PARKER werd door den aartsbisschop CRANMER beschermd, en was kapellaan van ANNA BOLEYN, tweede vrouw van HENDRIK VIII, die bij haar overlijden, de opvoeding harer dochter ELIZABETH, later koningin, zijner zorgen aanbeval. In 1534, tot deken van het collegie van *Stoke* bij *Clark* benoemd, rigtte

hij aldaar eene school op, en begon er met zijnen haat tegen de Catholijken aan den dag te leggen. Hij stond in gunst bij HENDRIK VIII en EDUARD VI. Maar onder het bestuur van MARIA, zag hij zich genoodzaakt, zich verborgen te houden, en hij wendde de ledige oogenblikken zijner gedwongene afzondering aan, om de Psalmen in Engelsche verzen te vertalen. Onder het bestuur van ELIZABETH verkreeg hij den aartsbisschoppelijken zetel van *Kantelberg*, en was de tweede Protestantsche bisschop des zelve. PARKER verklaarde den oorlog aan de kruisbeelden, waskaarsen, en afbeeldingen van heiligen, en bij gelegenheid van een metropolitaanbezoek, hetwelk hij in 1575, op het eiland *Wight* deed, legde hij zulk eenen onstaatkundigen en onmenschlievendden ijver aan den dag, dat hij zich, zelfs de verwijtingen van ELIZABETH op den hals haalde]. Men heeft van PARKER: 1.° Eene verhandeling. *De antiquitate Britannicæ ecclesiæ*, in fol. Naar deze oude Brittannische kerk, van welke hij de geschiedenis schrijft, is niet diegene van welke hij prelaat was, welke vooral niet langer dan van de regering van HENDRIK VIII dagteekent. — 2.° Ec-

ne uitgave van de *Historia major* van MATHEUS PARIS, *Londen*, 1571, in fol.; — 3.° . . . van de *kronijk* van MATHEUS VAN WESTMINSTER, *Londen*, 1570, in fol. JOHANNES STYPE gaf in 1711, in een deel in fol., de *Levensbeschrijving* van PARKER, die in 1575 overleden was, in het licht. Dit is eene lofrede, welke strookt noch met de bijzonderheden, welke de schrijver bekend noch met die, welke ofschoon door hem ontkent, daarom niet minder zeker zijn.

PARKER (SAMUEL), in 1640 te *Northampton*, uit eene adellijke familie, geboren, werd aan het kollegie van *Vadham* te *Oxford*, later aan dat der *Drieëenheid* opgeroed. Hij werd aarts-diakon van *Kantelberg*, daarna, in 1686, bisschop van *Oxford*. Men heeft van hem een aantal werken in het Latijn en in het Engelsch, over geschilpunten en godgeleerde onderwerpen. De Catholijken stellen vooral belang in een geschrift, hetwelk hij in het licht gaf, om de onbillijkheid en de onvoegzaamheid van den beruchten *test-ceed* aan te toonen. Hij overleed in 1687. Zijne voortbrengselen zijn de zee niet overgekomen. De voornaamste zijn: 1.° *Tentamina physico-theologica*. —

2.º *Disputationes de Deo et providentia*, Londen 1678, in 4.to — 3.º *Vertoog over het goddelijk gezag der natuurlijke wet en der Christelijke Godsdienst*, in het Engelsch; even als de volgende. — 4.º *Verhandeling over het kerkelijk bestuur*. — 5.º *Verdedigings-rede van den bisschop BRAMHALL*, enz.

* PARKES (SAMUËL), een fabrikant van scheikundige voortbrengselen, in 1760, te *Stourbridge*, in het graafschap *York*, geboren, en te *Londen*, den 23 December 1825 overleden, was lid van het aardrijksbeschrijvend genootschap dier laatste stad, van de Linnæsche en oudheidkundige maatschappij van *Perth* enz. Hij is de schrijver van verscheiden geachte werken, die veel opgang gemaakt en bijgedragen hebben, ter bevordering van de nijverheid in *Groot-Britannië*: 1.º *Scheikundige catechismus*, Londen, 1806, in 8.vo — 2.º *Proeve over het nut der scheikunde in de kunsten en fabrieken*, 1808, in 8.vo — 3.º *Grondbeginselen der scheikunde, door proefnemingen bevestigd gemaakt*, 1809, in 18.mo — 4.º *Scheikundige proeven met betrekking tot de fabriekmatige kunsten van Groot-Britannië*, 1815, in

8.vo PARKES, had zijne fabriek van scheikundige voortbrengselen in de nabijheid van *Londen* opgericht.

PARKINSON (JOANNES), een beroemde Engelsche kruidkundige, in 1567, te *Londen* geboren. Men heeft van hem een even zoo geacht als gezocht werk, onder dezen titel: *Theatrum botanicum; sive herbarium amplissimum; anglise descriptum*, te *Londen*, 1640, 2 dl.ⁿ in fol. Dit boek is zeldzaam, even gelijk zijne verzameling van bloemen, welke hij in het licht gaf, onder dezen titel: *Paradisi in sole paradisis terrestres*, Londen, 1629, in fol. met vermeerderingen en verbeteringen, 1656, in fol. Deze werken, wier titels in het Latijn zijn, zijn in het Engelsch geschreven.

PARMA (Hertogen van). — Zie FARNESE, ALEXANDER FARNESE en MARGARETHA.

PARMENIDES ELEATA, een Grieksch wijsgeer, leefde in het jaar 504, vóór J. C. Hij was een leerling van XENOPHONES, en omhelsde al de hersenschimmen zijns meesters. Hij nam slechts twee hoofdstoffen aan, het vuur en de aarde, en beweerde, dat de voortteeling der menschen uit de zon was

ontstaan. Hij zeide, ook dat er twee soorten van wijsbegeerte waren, waarvan de eene op de rede en de andere op het gevoelen gegrond was; even alsof het gevoelen ook niet op de rede gegrond was. Hij had naar het voorbeeld van HESIODUS en XENOPHANES, zijn stelsel in dichtmaat gebragt. Er zijn ons slechts twee fragmenten van zijne werken overgebleven, [het eene voor de geleerden en het andere minder afgetrokken, voor het volk. Deze fragmenten, zijn door H. ETIENNE gedeeltelijk opgenomen, in het werk getiteld: *De poesi philosophica*. PLATO heeft den naam van *Parmenida*, aan eene zamenpraak gegeven, waarin hij over de denkbeelden handelt].

PARMENIO, veldheer der legerbenden van ALEXANDER den Grooten, stond bij dezen overwinnaar in groot vertrouwen en had grootelijks deel aan deszelfs heldendaden. Toen DARIUS, koning van Perzië, ALEXANDER aangeboden had, hem al het land aan gene zijde des Euphraats af te staan en zijne dochter STATIRA met 10,000 talenten gouds, ten huwelijk te geven, ten einde den vrede te bekomen; raadde PARMENIO hem aan, zulke voor-

deelige voorwaarden aan te nemen; men kent het antwoord van ALEXANDER (zie zijn art.) De ijver en de getrouwheid, met welke deze beroemde veldheer zijnen vorst gediend had, werden slecht beloond door dien held, die, op eene zeer ligte verdenking, den zoon, en daarna den 70jarigen vader, van het leven deed berooven. [EPHESSTION; COENUS en CRATERUS, gunstelingen van ALEXANDER, hadden PARMENIO valschelijk beschuldigd, van eene zamenzwering strekkende om dien vorst van het leven te berooven, en zich van zijn rijk meester te maken. Hij was toenmaals landvoogd van Medië en werd op bevel van den ondankbaren vorst, door zijne officieren vermoord.] PARMENIO had zonder ALEXANDER verscheiden overwinningen behaald; maar ALEXANDER had nooit zonder PARMENIO overwonnen.

PARMENTIER (JOANNES), een handelaar in de stad Dieppe, in 1494 geboren, werd beroemd door zijnen smaak voor de wetenschappen en door zijne reizen. Hij overleed in 1530, op het eiland Sumatra. Zie hier wat PETRUS CRIGNON, zijn boezemvriend, ons daarvan zegt. » Sedert het jaar 1522, had

hij zich toegelegd op de beoefening der cosmographie, betrekkelijk de groote en zware golvende bewegingen der zee. Hij werd daarin en in de astrologische wetenschappen zeer ervaren. Hij heeft verscheiden werelddollen en kaarten vervaardigd, volgens welke men ter zee, veilig heeft kunnen varen. Hij was een man, waardig om door alle geleerden geacht te worden, en in staat, indien hij in leven gebleven ware, door zijne groote ondernemingen, zijn land tot eer te verstreken. Hij is de eerste stuurman, die schepen naar *Brazilië* heeft doen stevenen en de eerste Franschman, die *Indië*, tot het eiland *Sumatra*, door de oude aardrijksbeschrijvers *Traprobane* genoemd, ontdekt heeft; hij meende zelfs tot de *Molukse eilanden* door te dringen, en had mij meermalen gezegd, dat hij besloten had, om, als hij in *Frankrijk* zou zijn teruggekomen, eenen doortogt langs het *Noorden* op te zoeken, en van daar tot in het *Zuiden* ontdekkingen te maken." Men heeft van **JOANNES PARMENTIER**, verscheiden dichtstukken, onder anderen een stuk, getiteld: *Moralités etc.* (*Zedelijke zamen-spraken van tien personen, ter eere van de Hemelvaart van de heilige Maagd*

MARIA). In de verzameling zijner gedichten in 1536, in 4.to gedrukt, vindt men: *Description etc.* (*Beschrijving van de nieuwe wonderen dezer wereld en van de waardigheid des menschen*). enz.

PARMENTIER (ANTONIUS), te *Nivelles*, in de Belgische provincie *Zuid-Brabant*, geboren, en den 12 Mei 1722 te *Namen* overleden, doctor in de godgeleerdheid te *Leuven*, heeft zich door zijnen ijver voor het geloof onderscheiden. Men heeft van hem eenige geschriften ter verdediging der bulle *Unigenitus*, tegen **OPSTRAET** en andere weerspannigen, *Leuven*, 1718, in 8.vo

* **PARMENTIER (ANTONIUS AUGUSTINUS)**, artseni-j-bereider en landbouwkundige, in 1737, te *Montdidier* geboren, verloor vroegtijdig zijnen vader, doch onving van zijne moeder, aan welke eene zeer beschaafde opvoeding was ten deel gevallen, het eerste onderrigt in de Latijnsche taal. In 1756 kwam **PARMENTIER** bij eenen apotheker van *Parijs*, en werd het volgende jaar met eene bezending van geneesmiddelen, naar de hospitalen van het leger van *Hanover* belast. [Hij gaf aldaar menigvuldige bewijzen van zijne

talenten en van zijne onverschrokken menschlievendheid, en verdiende de bescherming zijner chefs, en voornamelijk van BAYEN en CHAMOUSSET]. Vijf malen viel hij in handen der vijanden, welke gevangenemingen steeds eenen voordeeligen invloed op zijne talenten uitoefenden. In 1763 te *Parijs* teruggekomen, verkreeg hij de aanstelling van eersten apotheker aan het *invaliden-huis*. De omwenteling ontnam hem zijnen post, maar hij verkreeg weldra, andere die hem de ouden deden vergeten. Hij werd achtereenvolgend lid van het instituut, voorzitter van den raad van gezondheid te *Parijs*, inspecteur generaal van de gezondheids dienst der legers en opziener der zieken huizen. Hij overleed de 17 December 1813. De heeren CUVIER, SILVESTRE en CADDET GASSICOURT hebben de lofrede van PARMENTIER in het licht gegeven. Hij heeft een aantal werken nagelaten, verscheiden verhandelingen en een aantal artikels in tijdschriften geplaatst over de aankweeking van planten, waarop hij zich bijzonder had toegelegd. *Frankrijk* heeft hem de voortplanting der aardappelen te danken, van welke hij de nuttigheid, de

verschillende eigenschappen, en de middelen om zich van dezelve als voedsel te bedienen, aantoonde. De wijze om het brood, de mais of het Turksche koren, de kastanjes, het water, de melk, de Rumsfordsche soep, den wijn, de druiven-siroop in plaats van suiker, in een woord al hetgeen, wat in het dagelijksch gebruik der spijsen voorkomt, toe te bereiden is het onderwerp zijner nasporingen en zijner geschriften geweest; en als een waren menschenvriend heeft hij aan het voedzame de voorkeur boven het aangename gegeven. Al deze verhandelingen worden op prijs gesteld, en verdienen door de akkerbouwkundigen gelezen te worden.

PARMESANO (IL.) — Zie MAZZUOLI

PARNELL (THOMAS) een Engelsch dichter der 18^e eeuw te *Dublin* in 1679 geboren, heeft slechts kleine stukken vervaardigd, uit welke voor eenen helderen geest en zelfs voor de goede zeden weinig nut te trekken is; ten minste indien wij dezelve zullen beoordeelen, volgens eenige zijner vertelsels, welke door Franschen vertaald of nagevolgd zijn. [Men vindt in zijne geschriften, verbeel-

dingskracht, ongedwongenheid en sierlijkheid, maar weinig kracht of vuur. Hij overleed te *Chester*, in 1717.]

* PARNELL (WILLIAM), lid van het parlement, den 2 April 1820, te *Castle-Howard*, in *Ierland*, overleden. Hij belastte zich onophoudelijk met de verdediging zijner landgenooten in het lagerhuis, en wijdde de overwegingen en werkzaamheden van zijn geheele leven, aan de zedelijke en physische verbetering der Iersche natie toe. Men heeft hem over dit onderwerp twee geschriften te danken: 1.º *The causes of popular discontes in Irland* (Oorzaken van het volksmisnoegen in *Ierland*). — 2.º *The apology for the Catholics* (Verdediging der Catholijken).

* PARNY (EVARISTUS DESIRÉ DESFORGES ridder en later burggraaf van) in 1753, op het eiland *Bourbon* geboren, verliet in den ouderdom van negen jaren zijne geboorteplaats, om naar *Frankrijk* te stevenen, alwaar hij in het kollegie van *Rennes* zijne studien op geene zeer schitterende wijze volbragt, van daar ging hij over naar het seminarie van *Parijs*, hetwelk hij eerst voor *la Trappe* wilde verlaten; maar hij veranderde weldra van

besluit, schaarde zich onder de krijgsbanieren, en jaagde de vermaken met diezelfde geestdrift na, welke hij vroeger in de uitoefening der werken van godsvrucht en versterking had aan den dag gelegd. Hij verkreeg echter een verlof, waarvan hij gebruik maakte, om naar het eiland *Bourbon* terug te keeren. Het is gedurende zijn verblijf op dat eiland, dat hij die ELEANORA leerde kennen, welke hem de minnezangen inboezemde, aan welke hij zijnen bijnaam van *Franschen TIBULLUS* te danken heeft; hij ondernam vervolgens groote reizen, bezocht *Afrika*, *Buenos-Ayres* en *Indië*. Door den zwakken staat zijner gezondheid genoodzaakt, om de dienst te verlaten, koos hij zijn verblijf in denabijheid van *Marly*. Daar is het, dat de omwenteling hem voor allerlei nieuwigheden gunstig vond. Hij bezong de vrijheid echter eerst in 1799, door eenen lofzang voor het feest der jeugd, in den *Moniteur* opgenomen. In hetzelfde jaar gaf PARNY, die met al de ondeugden van eenen losbandige, de verregaandste goddeloosheid vereenigde, te midden der moordtooneelen en omvergeworpen altaren, in het licht: *La Guerre des dieux* (de Goden-krijg) een schandelijk werk, dat slechts

de hel heeft kunnen ingeven, en dat onder al de voortbrengselen van het tijdvak der Fransche omwenteling niet tot het minst eerlooze behoort. Om te begrijpen tot welken graad van bedorvenheid en onbeschaamdheid, de man moest vervallen zijn, die een dergelijk werk heeft kunnen ontwerpen en ten uitvoer brengen, moet men weten, dat hij er zich op toegelegd heeft, om in de zuiverste Godsdienst, in de kuischte geheimen, datgene te vinden, wat de geilheid het walgelijkste heeft. De leer des Verlossers en zijne goddelijke handelingen gelijken onder zijne pen enkel naar de taal van een epikurist, en naar de losbandigheden van eenen cynischen wijsgeer; de geheiligde naam van MARIA vindt geene genade in zijne oogen, en hij durft denzelven naast die der eerlooste ligtekooijen plaatsen. Men zegt, dat het ongerijmde en onzedelijke bestuur des directoriums, den schrijver zulker vuiligheden deed aanmoedigen. Zeker is het ten minste, dat de dagbladschrijvers van dien tijd den *Goden-krijg* met hunne goedkeuring aanmoedigden. Maar BONAPARTE, liet den naam van dezen goddeloozen schrijver van de lijst der candidaten tot den post van bibliothecaris des In-

validen-gestichts, doorhalen. PARNY bepaalde zich niet tot dit heiligschennende werk: in 1803 als lid bij het instituut aangenomen, gaf hij in het licht *les Galanteries de la Bible (de Minnarijen des Bybels)*. Hij verkreeg van den heer F. DE NANTES, algemeen bewindhebber der vereenigde regten, eenen voordeeligen post, *sine cura*, bij die administratie, en overleed den 5 November 1814. Zijn opvolger in het instituut was de heer DE JOUY, die de lofreden van PARNY moest uitspreken. Een hooger bevel belette echter dit nieuwe schandaal.

* PAROY (JOANNES PHILIPUS GUY LEGENTIL, markgraaf van), in 1750 uit eene oude familie van *Bretagne* geboren, omhelsde in den beginne den wapenstand, en was voor de omwenteling tot den rang van kolonel opgeklommen; maar omtrent dezen tijd verliet hij de dienst. Zijn vader, die zijnen smaak voor de schilderkunde steeds gelaakt had, vond hem eens, ondanks zijn verbod, met de palet en en de penseelen in de hand, hij ontnam hem dezelve en wierp ze in de grachten van het kasteel. Eenige jaren later werd dit talent, het eenige middel van bestaan der geheele familie, welker for-

tuin te *St. Domingo* gevestigd geheel verloren ging. De schilderkunst werd voor den graaf DE PAROY ook een middel, om zijnen vader te red- den, die te *Bordeaux* ge- vangen zat, alwaar de dood hem wachtte, en als uitge- wekene, en als afgevaardigde der regterzijde van de consti- tuerende vergadering. Door zijne begaafdheid als teeken- meester, gelukte het hem, de toenmaals vermogende man- nen in zijne belangen te win- nen, en hij redde alzoo zijn leven. De markgraaf DE PA- ROY hield ook zijne aandacht op allerlei uitvindingen ge- vestigd. Men heeft hem eene wijze van drukken met vaste lettervormen te danken, waar- bij de koperen matrijzen, op eene spaarzame wijze vervan- gen worden door eene laag pleister op bladzijden van be- weegbare letters aangebragt, welke zeer zuiver de gesmol- ten specie aannemen, dit noemt men *clichage*. Hij is ook de uitvinder van een vernis voor aardewerk, met een goud poeder doormengd, dat voor een zeer schoon uitwerksel vatbaar schijnt. Hij is den 22 December 1824 overleden. PAROY was lid van de oude akademie van schilderkunst, maar hij werd tijdens de re- organisatie van het instituut, niet in de klasse der schoone kunsten begrepen. Hij heeft

in het licht gegeven: *Pré- cis etc. (Beknopt geschied- kundig overzicht van den oor- sprong der koninklijke aka- demie van schilderkunst, beeldhouw- en graveerkun- de), Parijs, 1816, in 8.º* en — *2.º Précis etc. (Be- knopt overzicht der kunst om met vaste letteren te druk- ken, voorafgegaan door een vlugtig overzicht over den oorsprong der Boekdruk- kunst en de ontwikkeling derzelve), Parijs, 1822, in 8.º*, met vijf tabellen.

PARRE (CATHARINA) was de zesde vrouw van HENDRIK VIII, koning van *Engeland*. Toen deze vorst CATHARINA HOWARD, had doen sterven, die hij, zoo als hij zeide, niet maagd had bevonden, trad hij in 1542 in den echt met CATHARINA PARRE, weduwe van den vrijheer LATIMER, en zuster van den graaf NORTHAMPTON. De nieuwe koningin was het Lutheranis- mus toegedaan. HENDRIK VIII, uitroeijer der Catholijke Gods- dienst in *Engeland*, en des- niettegenstaande een vijand van LUTHER en CALVYN, maakte zich gereed, om haar proces te doen opmaken, toen hij in 1546 overleed. Een gelukkig toeval redde CATHA- RINA het leven, de acte van beschuldiging, door den ko- ning opgemaakt en ondertec-

kend, viel uit den zak des kanseliers, en werd door eenen aanhanger der koningin opgeraapt, die haar dezelve dadelijk bragt. Van het gevaar onderrigt, en zonder moed te verliezen, zegt de abt MILLOT, maakt zij haar bezoek bij den koning, prijst zijne begaafdheden, zijne bekwaamheid in de godgeleerdheid en geeft hem te kennen, dat de twisten in welke zij getreden was, van haren kant geen ander doel hadden gehad, dan om den geest van haren geleerden gemaal voordeliger te doen uitschitteren. HENDRIK omhelsde haar, terwijl hij haar zeide: »Mijne geliefde, wij zijn altijd vrienden.» CATHARINA bleef slechts 34 dagen weduwe van den koning, en hertrouwde met THOMAS SEYMOUR, admiraal van Engeland, die haar korten tijd behield, want zij overleed den 7 September 1547. Men vermoedde, welligt vermetellijk, dat haren man, die de vorstin ELIZABETH beminde, met wie hij zich vleide in den echt te treden, dezen dood verhaast had. Welke gruwelijke tooneelen baren niet de ontucht en de razende zucht om nieuwe leerstellingen in te voeren van een' eenig mensch!

PARRAIN. — Zie COUTURES.

PARRENNIN of liever PARRENIN (DOMINICUS), een Jesuit van de provincie Lyon, in 1665, te Russey in het Fr. Doubs-dep.^t geboren, werd in 1698 naar Sina gezonden. Keizer KHANG-HI schepte behagen in hem, droeg hem achting toe, en onderhield zich dikwijls met hem; voor dien vorst vertolkte pater PARRENNIN in de Tartaarsche taal, al hetgeen er in de werken der akademie van wetenschappen van Parijs en in andere nieuwe schrijvers nieuws gevonden wordt in de meet-, sterre-ontleedkunde enz. Hij volgde den Sineschen vorst altijd op deszelfs reizen door Tartarije, en hij is de middelaar geweest in de tusschen de hoven van Peking en Moskou ontstane geschillen. Aan hem heeft men kaarten van het keizerrijk Sina te danken. Hij overleed te Peking den 27 September 1741. De keizer nam de kosten zijner begravenis op zich, en de grooten van het rijk waren bij dezelve tegenwoordig. Pater PARRENNIN was in briefwisseling met den heer de MARRAN, en hunne wederzijdsche brieven zijn in 1759 in 12.mo gedrukt: dezelve strekken aan beide tot eer. [Hij vertaalde eene oude *Geschiedenis van Sina*, en had deel aan de *Brevis relatio eorum*

quæ spectant ad declarationem Sinarum imperatoris KAMHI circa coeli CONFUCII et avorum cultum, Pekin, 1701. In de bibliotheek van Besançon wordt een exemplaar van dit werk bewaard.]

PARRHASIUS, een schilder, geboortig van *Efese*, tijdgenoot, mededinger en overwinnaar van ZEUXIS (zie dat artikel) leefde omtrent het jaar 420 vóór J. C. Deze kunstenaar slaagde bijzonder in dat gedeelte, hetwelk men tekening noemt. Men vond in zijne werken vele genie en uitvinding. De zinnebeeldige schilderij welke hij van het Atheensche volk vervaardigde, verwierf hem eenen grooten roem. Dit eigenzinnige volk, nu eens trotsch en opgeblazen, dan weder vreesachtig en kruipend, en dat met de onregtvaardigheid en het geweld, de zachtmoedigheid en menschlievendheid paarde, was, voorgesteld met al de onderscheidende trekken van deszelfs geaardheid. PARRHASIUS, ofschoon bij zekere gelegenheid door TIMANTHIS overwonnen (zie dat artikel), had zulk een groot denkbeeld van zich zelve opgevat, dat hij de grootste lofreden aan zich zelve toezwaaide: hij was minachtend en trotsch in al wat zijnen persoon omringde. Hij was

gewoonlijk in purper gekleed met eene kroon op het hoofd, terwijl hij zich zelve als den koning der schilderkunst beschouwde, ofschoon deze kunst in dien tijd nog niet veel aanzien had, en dat veel van degenen, die hij beroemd maakte, tegenwoordig misschien slechts kladschilders zouden zijn. Zie APELLES, PROTOGENES, ZEUXIS. — PLINIUS zwaait dezen kunstenaar grooten lof toe.

PARROCEL (JOZEF), een schilder en graveerder, in 1648, te *Brignole*, in het Fr. *Var-dep.*^t geboren, en *Parijs* in 1704 overleden, verloor nog zeer jong zijnde, zijnen vader. Een zijner broeders was zijn eerste meester. Hij verliet denzelfden, om zich te *Parijs* en in *Italië* verder te ontwikkelen. Hij ontmoette te *Rome* den *Bourgoncier* (zie *Courtois-Jacobs*), — eenen beroemden veldslagschilder, en stelde zich onder zijne leiding. Hij begaf zich vervolgens naar *Venetië*, alwaar hij het koloniet beoefende, onder de geleerde meesters, welke aan die stad tot sieraad hebben verstrekt. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij met onderscheiding als lid bij de akademie van schilderkunst opgenomen, en tot raad van dezelve benoemd. Deze kun-

stenaar heeft zich met roem onderscheiden in de portretten, geschiedkundige en vrolijke onderwerpen; maar vooral uitgemunt in het voorstellen van veldslagen, terwijl hij alles volgens zijne genie ontwierp, zonder ooit op eenig slagveld te zijn geweest, noch eenige legerbende te hebben gevolgd. Desniettegenstaande heeft hij in de voorstelling zijner gevechten, eene verschrikkelijke beweging gebragt. Volkomen naar waarheid, heeft hij de woede des soldaats geschilderd; volgens zijne eigene uitdrukking: *Heeft geen schilder beter zijnen man weten te dooden.* Zijne penseelstreken en zijn koloriet bezitten eene bewonderenswaardige frischheid. Hij schilderde met zeer vele gemakkelijkheden. Met deze zeldzame bekwaamheden, paarde hij eenen geoesfenden geest, een edelmoe-dig hart, eene openhartige inborst en een innemend gelaat. Hij heeft met veel vernuft eene reeks bijzonderheden uit het *Leven van JESUS CHRISTUS*, en eenige andere stukken geschilderd. — KAREL PARROCEL, zijn zoon en kweekeling, werd gekozen om de *Overwinningen van LODEWIJK XV* te schilderen. Verscheiden zijner schilderijen zijn in de Gobe-lijnsche fabriek in tapijten be-

werkt. Hij overleed in 1752, in den ouderdom van 62 jaren. — PETRUS PARROCEL van Avignon, in 1739, in den ouderdom van 75 jaren overleden, was de kweekeling van JOZEF PARROCEL, zijnen oom, en van KAREL MARATE. Zijn belangrijkste werk is te *St. Germain-en-Laye*, alwaar hij in eene gaanderij van het hotel van NOAILLES, de *Geschiedenis van TOBIAS*, in 16 tafereelen geschilderd heeft. Zijn meesterstuk is te *Mar-seille*, in de kerk der religieuzen van de H. Maagd: het *Kind JESUS* op eenen troon gezeten, wordt voorgesteld, als de moeder Gods kroonende, die nederig voor hetzelfde ligt nedergebogen.

PARSONS of PARSONIUS (ROBERT), in 1547 in het graafschap *Sommerset* geboren, volbragt zijne studien te *Oxford*, en, ofschoon een Catholijk zijnde, legde hij den goddeloozen eed af; welke men van diegene eischte, die tot het doctoraat bevorderd werden. Hij had er spoedig berouw over, en begaf zich naar *Rome*, alwaar hij Jesuit werd. Hij vertrok vervolgens met pater EDMOND CAMPAN naar *Engeland*. Deze zijn de beide eerste Jesuiten, die in dat rijk doordrongen. Hun roem ging er hen vooruit. Men was onderrigt van de

wijze, waarop de H. CAROLUS BORRÔMEUS hen te *Milane* ontvangen had, en van de zegespraken, welke zij behaald hadden op BEZA, in openbare bijeenkomsten te *Geneve*. Hun signalement, werd in al de havens van *Engeland* bekend gemaakt, ten einde hen, bij hunne ontschepping in hechtenis te nemen; maar hun ijver voor het Catholijke geloof deed hun alle gevaren trotseren, en de waakzaamheid der ketters verijdelen. PARSONS werkte met veel vrucht, om de afgedwaalden tot de Kerk terug te brengen, en om de Catholijken in het geloof hunner vaderen te versterken. Zijne pogingen werden met zulk een gelukkig gevolg bekroond, dat de secretarissen alle mogelijke middelen in het werk stelden, om hem te doen vallen; zijn hoofd werd op prijs gesteld. Wijl zij hem niet konden ontdekken, wreekten zij zich daarover op de Catholijken, met zulk eene woede, dat deze vader PARSONS verzochten, zich te verwijderen. Hij begaf zich naar *Rome*, alwaar hij den 15 April 1610 overleed. NICOLAAS ANTONIO zegt, in zijne *Bibliotheek der Spaansche schryvers*, dat PHILIPPUS II voor hem, aan CLEMENS VIII, den kardinaalshoed wilde vragen, maar dat PARSONS hem door

zijne tranen en beden hiervan terughield. Hij maakte gebruik van den invloed, dien hij bij dezen vorst had, om hem te bewegen in *Spanje* en in de *Nederlanden*, seminariën op te rigten, bestemd, om er jonge Engelanders in op te nemen, die zich later aan de voortplanting des geloofs in *Engeland* konden toewijden. Men heeft van hem een aantal werken in het Engelsch, Latijn en Spaansch, ter verdediging der Catholijke Godsdienst, een onder anderen, onder den naam van ANDREAS PHILOPATER, in antwoord op het edikt van ELIZABETH, tegen de Catholijken. Hij was een der Jesuiten, van welke de protestanten het meeste kwaad spreken; getuige hiervan LARREY, die er in zijne *Geschiedenis van Engeland*, 2.^e deel blz. 331, een gedrogt van maakt.

PARTHENAY (ANNA DE), uit het doorluchtige huis van *Parthenay*, vrouw van ANTONIUS DE PONS, graaf van *Maremmes*, was een der voornaamste sieraden van het hof van RENATA van *Frankrijk*, hertogin van *Ferrara* en dochter van LODEWIJK XII. Zij bezat eene schoone stem, zong verrukkelijk, en was volkomen met de toonkunst bekend. Zij leerde het La-

tijn, het Grieksch, de H. Schrift en de godgeleerdheid, wetenschappen, weinig voor het hoofd eener vrouw geschikt, en diè haar ook noodlottig werden. Zij omhelsde de dwalingen van CALVINUS en werkte zeer ijverig aan de verspreiding derzelve.

PARTHENAY (CATHARINA DE); nicht der voorgaande, dochter en erfgename van JOANNES PARTHENAY, heer van *Saubise*. Zij trad in 1558, in den echt met de vrijheer de Pons en in 1575, met RENATUS, burggraaf van *Rohan*, den tweeden van dien naam, dien zij tien jaren later verloor. Zich met de opvoeding harer kinderen bezig houdende, boezemde zij aan dezelve gevoelens van heldenmoed, maar tevens van opstand en verkleefdheid aan de ketterij in. HENDRIK, hertog van *Rohan*, (zie dat art.) haar oudste zoon, en hare beide dochters CATHARINA en ANNADE ROHAN, beantwoordden aan hare zorgen. CATHARINA, in 1607, als echtgenootte van JOANNES II, hertog van *Tweebruggen*, overleden, maakte zich beroemd door hare deugd. Zij was het, die dit schoone antwoord aan HENDRIK IV gaf: »Ik ben al te arm om uwe vrouw en al te edel, om uwe minnares te zijn.» AN-

NA, in 1646 ongehuwd overleden, onderging, zoo wel als hare moeder, met eenen moed, die eene betere zaak waardig was, al de ongemakken van het beleg van *la Rochelle*. Deze vrouw overleed in 1631.

PARTHENAY (de Abt JOANNES BAPTISTA DE ROCHES DE), te *la Rochelle*, in 1700 geboren, en in 1766 overleden; heeft nagelaten: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Denemarken*), 1733, 6 deelen in 12.mo — 2. *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Polen, onder AUGUSTUS III*), 1794, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Vertalingen uit het Deensch in het Fransch, zoo als Reizen door Egypte en Nubië*, door NOORDEN, *Koppenhagen*, 2 dl.ⁿ in fol. — 4.º *Geschiedenis van Groenland*, door EGDE, *Koppenhagen*, 1753, in 8.vo — 5.º *Zedelijke gedachten*, door HOLBERG, ib. 1754, 2 dl.ⁿ in 12.mo Al de schriften van den abt PARTHENAY, onderscheiden zich door duidelijkheid en naauwkeurigheid.

PARTHENIUS van *Nicea*, die onder de regering van keizer AUGUSTUS bloeide, is de schrijver eener verhandeling *De amatoris affectionibus*, (1531), verscheiden malen in het Grieksch en

Latijn in 8.vo gedrukt; onder anderen in de *Historiae poeticae scriptores*, van GALE. JEHAN FORNIER, heeft dezelve in het Fransch vertaald, *Lyon*, 1555, in 8.vo, in 1743, in kl. 8.vo herdrukt.

PARUTA (PAULUS), een edele Venetiaan, bijgenaamd de *CATO van Venetië*, in die stad in 1540 geboren en in 1598 overleden, was in den beginne geschiedschrijver der republiek. Zijn geest verhieft hem trapsgewijze tot de eerste posten. Hij werd tot verscheiden gezantschappen benoemd, gouverneur van *Brescia* en eindelijk *procurator* van den H. MARCUS. Hij bekleedde deze verschillende betrekkingen, met naauwgezette rechtschapenheid en met eenen niet zeer gewonen ijver. Men heeft van hem verscheiden werken in het Italiaansch: 1.º *Goede Aanteekeningen op TACITUS*. — 2.º *Staatkundige verhandelingen*, in 4.to, vol diepzinnige denkbeelden, waaronder eenige valsche. Dezelve verschenen in het licht te *Venetië*, 1599. De president DE MONTESQUIEU, heeft er in zijne *Décadence des Romains*, gebruik van gemaakt. — 3.º *Verhandeling over de volmaaktheid van het staatkundige leven*, *Venetië*, 1582, in 4.to, een oordeelkundig werk. —

4.º *Geschiedenis van Venetië, van 1513, tot 1551*, in 4.to, 1605 en 1713, met een *Verhaal van den oorlog van Cyprus*. Dezelve is opgenomen in de verzameling der Venetiaansche geschiedschrijvers, 1718, 10 dl.ⁿ in 4.to DE THOU, zwaait aan PARUTA eenen grooten lof toe.

PARUTA (PHILIPPUS), bekend door zijne veelomvattende nasporingen over *Sicilië*, werd te *Palermo* geboren, en gaf de eerste uitgave zijner *Verzameling der gedenkenningen van Sicilië*, te *Palermo* in 1612, in fol. in het licht. Dit werk werd herdrukt, te *Rome* in 1649, en te *Lyon* in 1697. De uitgave van *Rome*, wordt na die van *Palermo*, het meeste gezocht. HAVERKAMP, bezorgde eene Latijnsche uitgave van hetzelfde, 3 dl.ⁿ in fol.; die een gedeelte uitmaken van de groote verzameling der *Italiaansche oudheden*, door GREVIUS en BURMAN, *Leijden*, 1725 en volgende jaren, 45 dl.ⁿ in fol. PARUTA, overleed in 1629. [Nog heeft men van hem *Lofreden der Siciliaansche dichters*, in dichtmaat en in onrijm.]

PARYSATIS, zuster van XERXES, en vrouw van DARIUS.

OCHUS, koning van *Perzië*, was de moeder van ARTAXERXES-MNEMON, en van CYRUS den Jonge. Zij begunstigde de heersohzucht van dezen laatste, die tegen zijnen broeder ARTAXERXES opstond, en in den beruchten slag van *Cunaxa*, in het jaar 401, vóór J. C. sneuvelde. PARYSATHIS, zeer gevoelig voor dit verlies, wreekte zich op eene wreede wijze op al degene, die deel hadden gehad aan zijnen dood. Zij deed STATIRA, de vrouw van haren zoon ARTAXERXES, die zij niet beminde, door vergif omkomen, en bezoedelde zich met al de misdaden, welke de door heerschzucht opgewondene wraak in staat is, te bedrijven.

PAS (MANASSES DE), markgraaf van *Feuquères*, uit een der oudste huizen van *Artois*, werd te *Saumur*, in 1590 geboren. Reeds in den ouderdom van 13 jaren trad hij de loopbaan der wapens in, en steeg trapsgewijze op tot de rangen van luitenant-generaal, en generaal-en-chef. Hij werd krijsgeslagen gemaakt, bij de belegering van *la Rochelle*, en bleef gevangen, tot aan de overgave der stad. Na den dood van GUSTAAF ADOLF, werd hij als buitengewoon

afgezant naar *Duitschland* gezonden, en, na vele pogingen, gelukte het hem die vereeniging der Zweden en van verscheiden rijksvorsten, met zijnen koning tot stand te brengen, welke voor *Frankrijk* zoo voordeelig, en voor de Catholijke Godsdienst in *Duitschland* zoo noodlottig was. Toen kort daarop de oorlog tegen het huis van *Oostenrijk* was losgebarsten, voerde hij in 1635, gezamenlijk met den hertog van *Saksen-Weimar*, het bevel over het Fransche leger. De vermoeijenissen van dezen veldtogt, haalden hem de eenige ziekte op den hals, welke hij ooit heeft gehad. De koning liet bij zijn ledikant raad beleggen. Zoodra hij hersteld was, ging hij voort, met zich te onderscheiden. Hij belegerde *Diedenhoven* in 1639. PICCOLOMINI leverde hem slag en maakte hem krijsgeslagen. Zijn rantsoen kostte aan den koning den generaal EKENFORT, twee kolonels, en 18,000 kroonen. FEUQUIERES was toenmaals stervende aan zijne wonden: hij overleed te *Diedenhoven* den 14 Maart 1640. Zijne *Onderhandelingen* (*Negotiations*) in *Duitschland*, in 1633 en 34, zijn te *Parijs*, in 1753, in 3 dl.ⁿ in 12.mo, in het licht gegeven.

PAS (Izaak de), oudste zoon van de voorgaande luitenant-generaal des konings, en landvoogd van *Verdun*, overleed als buitengewoon afgezant in *Spanje*, in 1688. Hij was onder-koning van *Amerika*, en afgezant in *Zweden* geweest, alwaar hij zich tien jaren ophield.

PAS (ANTONIUS DE), markgraaf van *Feuquières*, oudste zoon van IZAAK, begon zich in 1688, in *Duitschland* te onderscheiden. Van daar begaf hij zich naar *Italië*, en onderscheidde zich in den slag van *Staffarda*, bij de inneming van *Susa*, en van eenige andere steden van *Piemont*. In 1693, tot luitenant-generaal benoemd, diende hij in die hoedanigheid tot op den vrede, en overleed in 1711, in den ouderdom van 63 jaren. De markgraaf van *Feuquières* was een uitmuntend officier, en kende den oorlog volgens grondregels en bij ondervinding, maar zijn geest was niet minder gemelijk dan verlicht. Een strenge berisper en meestal een bediller der veldheeren zijnde, beklaagde hij zich over iedereen, en iedereen beklaagde zich over hem. Men zeide dat » hij de dapperste man van *Europa* was, wjl hij te midden van honderd duizend zijner vijanden

sleiep.” — Wjl zijne bekwaamheid niet door den veldmaarschalkstaf van *Frankrijk* beloond was, zoo gebruikte hij al te zeer, tegen diegene, welke den staat dienden, kundigheden, welke zeer nuttig zouden zijn geweest, indien zijne genie even zoo verzoenend, als doordringend, leergierig en stout geweest ware. Men heeft van hem *Gedenkschriften* in 4.to, en in 4 dl.ⁿ in 12.mo Deze zijn de lijst der misslagen van de Fransche veldheeren, onder de regering van *LODEWIJK XIV.* Maar deze misslagen zijn niet alle wezenlijk; hij stelt de daadzaken dikwijls valschelijk voor, om aanleiding tot critiek en veroordeeling te vinden. » Zijne gedenkschriften, zegt de hertog *DE SAINT-SIMON*, op eene geleerde, duidelijke, nauwkeurige en edele wijze geschreven, zouden een meesterstuk in dat vak zijn, indien hij, even als een dolle hond, en dikwerf zeer ten onregte, niet al de veldheeren onder welke hij gediend heeft, verscheurd had.” Dit belet echter niet dat het werk door krijgslieden verdient gelezen te worden, en dat het hun zeer nuttig kan zijn.

PAS, PACÆUS (RICHARD.)
— Zie PACS.

PAS of PAAS (CRISPINUS), in het Latijn PASSÆUS, een beroemde graveur, te *Arnemuiden* in *Zeeland*, in 1536 geboren, was een leerling van COORNHERT (zie dat artikel), en verwierf eenen beter verdienden roem dan deze geestdrijver. Hij heeft een aantal platen over allerlei onderwerpen gegraveerd. Gedurende een vrij lang verblijf te *Parijs* heeft hij op zijne kosten doen drukken, *Instruction etc.* (Onderrigt voor koning *LODEWIJK XIII*, in de oefening van het paardrijden door *Messire A. DE PLUVINEL* — zie dat artikel —), met 50 door PAS zeer wel gegraveerde platen, waarvan al de beelden welgelijkende portretten zijn. Hij overleed waarschijnlijk te *Utrecht*, alwaar hij zich voor het midden der 17 eeuw gevestigd had. — SIMON PAS, zijn zoon, muntte uit in het graveren van portretten in het groot; hij werd aan het hof van den koning van *Denemarken* beroepen, en bleef aldaar tot aan zijnen dood. MAGDALENA en BARBARA zijne beide dochters, behandelten de graveerstift ook met het beste gevolg, zoo wel als *CRISPINUS de Jonge*, die der kunst te vroeg ontviel.

PASCAL (BLASIUS), te *Cler-*

mont in *Auvergne*, den 19 Junij 1623 geboren, was de zoon van eenen president bij het hof der onderstandsgelden. De wiskunde had eene bijzondere aantlokkelijkheid voor hem, maar zijn vader hield de grondbeginselen derzelve zorgvuldig voor hem verborgen, uit vrees dat dezelve hem tot afleiding zouden dienen, bij de beoefening der talen. De jonge PASCAL, in zijnen smaak voor de meetkunde gedwarsboomd, werd nog des te begeeriger, om dezelve te leeren, en hij slaagde er in tot in een zeker punt, zoo wel als in de natuurkunde. Zijne verhandeling over de *Evenwigtigheid der vloeistoffen*, en de *problema's*, door hem betrekkelijk de *radlijn* opgelost, bewijzen, dat, indien hij langer geleefd had, hij zou uitgemunt hebben in de wetenschappen, aan welke hij zich had toegewijd! Ziedaar de lof, welke men aan zijne talenten te danken heeft. Maar wanneer men zegt, dat het aan PASCAL van den teedersten ouderdom af, zonder behulp van eenig boek, en enkel door de kracht zijner genie, gelukte, om al de propositiën van het eerste boek van EUCLIDES tot het 32.^e te ontdekken en op te lossen antwoordt men, dat een man

van die verdiensten, geene lofreden behoeft, op uit de lucht gegrepene fabels gegrond; wanneer men PASCAL wil doen beschouwen als de vinder van het gevoelen van de zwaarte der lucht, omdat hij den heer PERRIER, zijn zwager, deze proefneming op *Puy-de-Dôme* had doen maken, antwoordt men, dat deze proefneming van DESCARTES is, die hem twee jaren vroeger verzocht, dezelve te maken, (zoo als men zulks kan zien in den 77.^{en} Brief, van het 3.^e dl. diens wijsgeers) en dat daarenboven deze proefneming slechts een gevolg van die van TORRICELLI is; wanneer men eindelijk verhaalt, dat PASCAL reeds in den ouderdom van 16 jaren, eene *Verhandeling over de kegelsneden* schreef, die door al de geleerde meetkundigen bewonderd werd, antwoordt men, met DESCARTES, in zijnen 38.^{en} brief aan pater MARSENNE, tweede deel, dat het de verhandeling van DES ARGUES was. » Ik heb ook, zegt DESCARTES in dezen brief, de *Proeve* ontvangen, betrekkelijk de kegelsneden van den zoon van den heer PASCAL; en, alvorens er de helft van gelezen te hebben, heb ik geoordeeld, dat hij bijna alles van den heer DES ARGUES ontleend had, hetwelk mij

onmiddellijk daarop bevestigd is geworden, door de bekentenis, welke hij zelf er van aflegt." Terwijl PASCAL voortging, zich beroemd te maken, begaf hij zich naar *Port-Royal-des-Champs*, en wijdde zich in die afzondering aan de beoefening der H. Schrift toe. De kluizenars, welke dit eenzame verblijf bewoonden, waren toenmaals in het hevigste hunner geschillen met de Jesuiten. Zij spoorden alle middelen op, om die vaders hatelijk te maken: PASCAL deed in de oogen der Franschen meer, hij maakte hen belagchelijk. Zijne 18 *Provinciale brieven* (*Lettres provinciales*), of *Brieven aan eenen provinciaal geschreven*, verschenen alle in 4.to na elkander, van af de maand Januarij 1656, tot de maand Maart des volgenden jaars, in het licht. Dezelve zijn eene mengeling van fijne scherts en hevige hekeling; alvorens in het licht te verschijnen, werden dezelve herzien door ARNAULD en NICOLE. Men wil, dat BOSSUET, onderzraagd zijnde, welk onder al de in het Fransch geschreven werken, hij het liefst zou vervaardigd hebben, antwoordde: *De Provinciale brieven*. Het is VOLTAIRE, die deze bijzonderheid verhaalt, hij noemt

als waarborg **BUSI-RABUTIN**, bisschop van *Luçon*, aan wien hij, zoo als hij zegt, zulks had hooren zeggen. Om zulks te bewaarheden, zou men dien prelaat in het leven terug moeten roepen. Ziedaar de bewijzen van **VOLTAIRE**, en het is op zijn woord; dat de meeste woordenboekschrijvers, dergelijke onwaarschijnlijkheden herhalen. Verstandige lieden weten, dat men dien man nooit meer moet mistrouwen, dan wanneer hij eenige zaak met grooter onbeschaamdheid verzekert. De *Provinciale brieven* werden, zoowel door het burgerlijke als kerkelijke gezag, met den banbliksem getroffen. De Paus, de staatsraad, parlementen, bisschoppen, veroordeelden dezelve als een lasterschrift. Het parlement van *Aix*, liet dezelve, den 9 Februarij 1657, door beulshanden verbranden; maar al deze veroordeelingen dienden slechts, om dezelve te verspreiden. » Schijnt het u, zegt **RACINE**, dat de *Provinciale brieven*, iet anders zijn dan blijspelen? De schrijver heeft zijne personen in de kloosters en in de *Sorbonne* gekozen. Hij voert op het tooneel, nu jacobijnen, dan doctoren, en altijd Jesuiten. De wereld heeft er gedurende eenigen tijd over

gelagchen, en de gestrengste jansenist, zou gemeend hebben de waarheid te verraden, indien hij er niet over lachte." (Zie *Lettre de M. RACINE, ou réplique aux réponses de M. M. DUBOIS et BARBIER D'AVOUCOUR etc.*) Laat ons naast deze beoordeeling van **RACINE**, die van **VOLTAIRE** plaatsen (*Siècle de LOUIS XIV*). » Het is waar, zegt deze schrijver, dat het geheele boek mank gaat. Men schreef behendiglijk aan de geheele maatschappij, ongerijmde gevoelens van eenige Spaansche en Vlaamsche Jesuiten toe. Men zou dezelve even zoo wel bij de Dominikaner en Franciskaner Casuisten gevonden hebben; maar men had het enkel op de Jesuiten gemunt. Men trachtte in deze Brieven te bewijzen, dat zij een bepaald plan hadden, de menschen van hunne pligten aftrekken; een plan, hetwelk generlei maatschappij ooit gehad heeft of kan hebben." **VOLTAIRE** gaat zoo ver, dat hij hem zelfs de verdienste des zoo hooggeroemden stijls der *Provinciale Brieven* betwist, en bewijst in eenen *Brief aan pater DE LA TOUR*, in 1767, in 8.vo gedrukt, dat indien **PASCAL** met veel geest en bevalligheid heeft geschreven, hij zulks niet

met die zuiverheid heeft gedaan, welke men billijker wijze kan vorderen, hij vergelijkt deze Brieven met de schriften van eenige beroemde mannen, welke vergelijking geenszins ten voordeele van PASCAL is. De heer RIGOLEY DE JUVIGNY spreekt er in zijn werk *De la Décadence etc. (Over het verval der letteren en der zeden)*, niet gunstiger over. » Indien deze brieven, zegt hij, in den tijd den grootsten indruk hebben te weeg gebragt, moet men zulks daaraan toeschrijven, dat dezelve eene toenmaals in de Kerk vermogende maatschappij aanrandden. Men verspreidde dezelve door geheel *Europa*. De aangename wijze, waarop dezelve geschreven zijn, gesausd vooral met dat zout, waarmede de boosaardigheid zich zoo gaarne voedt, deed dezelve lezen en najagen, ondanks het dorre en ernstige der in dezelve behandelde onderwerpen." (Zie DANIEL-GABRIEL-BUSEMBAUM, ESCOBAR, RANCÉ). De schrijver der *Provinciale Brieven* geraakte in oneenigheid met zijne boezemvrienden, wyl hij van gevoelen veranderde ten opzichte van de onderteekening des formuliers. In 1657 beweerde hij, zoo als men zulks in den 17.^{en} en 18.^{en} der *Provinciale Brieven* ziet,

dat de vijf stellingen billijker wijze veroordeeld waren, maar dat dezelve in den *Augustinus* niet gevonden werden, en, dat men het formulier kon onderteekenen; in 1661, beweerde hij integendeel, dat de Paussen gedwaald hadden, niet ten opzichte van de zaak, maar met betrekking tot het regt; waaruit hij afleidde, dat men het formulier niet kon onderteekenen, en dat de onderteekening der religieuzen van *Port-Royal* niet opregt was. Het is gedurende dit krakeel dat een man der partij van hem zeide: » Men kan weinig op zijne getuigenis rekenen, hetzij in betrekking tot de daadzaken, welke hij verhaalt, wyl hij er slecht van onderrigt was, hetzij ten opzichte van de gevolgtrekkingen, welke hij er uit afleidt, en van de bedoelingen, welke hij verhaalt, welke hij aan zijne tegenstrevers toeschrijft, wyl hij op valsche of onzekere grondslagen, stelsels bouwde, die enkel in zijnen geest bestonden." (*Lettre d'un ecclésiastique à un de ses amis*). Middelerwijl verzwakte PASCAL dagelijks, zijne gezondheid nam af, en zijne hersenen leden onder deze verzwakking. Hij verbeeldde zich steeds eenen afgrond aan zijne linkerzijde te zien, hij liet er te zijner geruststelling eenen stoel plaatsen. Zijne

vrienden, zijn biechtvader trachten te vergeefs zijne be-
kommeringen te doen beda-
ren, voor eenen oogenblik
gelukte zulks, doch onmid-
dellijk daarna delfde hij we-
der denzelfden afgrond (Zie
NICOLE). Hij verbeeldde zich
ook eene geestverrukking te
hebben gehad, waarvan hij
gedurende zijne overige le-
vensdagen de gedachtenis be-
waarde, op een papier, het-
welk hij steeds bij zich droeg
tusschen de stof van zijn kleed
en de voering. Zijne vijan-
den hebben zich al te zeer
bediend van deze geestver-
bijstering, om het groote
denkbeeld te verzwakken;
hetwelk de partij getracht
heeft, aan een' zijner ijve-
rigste ingewijden te geven.
Welverre van een gedrag na-
tevolgen, hetwelk in edel-
moedigheid schijnt te kort te
schieten, zullen wij ons, naar
het voorbeeld van den heili-
HIERONYMUS, te vreden stel-
len, met te betreuren, dat
een, volgens den duidelijksten
schijn, zoo verlicht en god-
vruchtig man, niet eenvoudig
aan den grooten boom der
Kerk is gehecht geweest: *Nihil
aliud dico quam Ecclesie
hominem non fuisse*. PASCAL
overleed te Parijs, in 1662.
Behalve de door ons reeds
aangevoerde werken, heeft
men nog van hem: 1.° Pen-

sées (*Gedachten*), ná zijnen
dood verzameld, en in 1670,
in 12.mo, in het licht gege-
ven. Dit werk bestaat uit
verschillende overwegingen
over het Christendom. Hij
had het ontwerp gevormd,
er een aaneengeschakeld werk
van te vervaardigen; zijne
zwakheden beletten hem de
uitvoering van dit ontwerp.
Hij liet slechts eenige frag-
menten na, zonder eenig ver-
band of orde geschreven: deze
fragmenten heeft men in het
licht gegeven. VOLTAIRE rand-
de dezelve aan. Niet te vre-
den met den schrijver een
verheven menschenhater, en
deugdzamen gek genoemd te
hebben, heeft hij zijn werk
ook zeer verachtelijk gemaakt.
Men gevoelt ligtelijk op welk
eene wijze een gezworen vij-
and des Christendoms over
een werk heeft moeten spre-
ken, dat uitmuntende bewij-
zen voor hetzelfde bevatte. Men
moet echter bekennen, dat
de schrijver zich in hetzelfde
al te zeer met zich zelve be-
zig houdt, en dat hij bij zeer
goede overwegingen, baat-
zuchtigheden voegt, waarvan
hij het voorbeeld aan de *Proe-
ven (Essais)* van MONTAIGNE
schijnt ontleend te hebben,
maar die des te ongepaster
zijn, daar de aard des werks
en de eigenschap der Gods-
dienst dezelve regtstreeks uit-

sluit. Een kerkelijk geschiedschrijver, over deze *Gedachten*, en andere werken, door lieden der janseniste partij geschreven, sprekende, drukt zich aldus uit: » Wijn de geest der Kerk nooit was, om zelfs de onberispelijke werken van verdachte schrijvers aantebevelen, wijn de eenvoudigen zeer ligtelijk van de achting des schrijvers tot die voor al zijne voortbrengselen overgaan, zoo hebben wij gemeend, niet beter te kunnen doen, dan ons, ten opzichte van al die geschriften een volslagen stilzwijgen opteleggen; te meer daar de godsvrucht daarbij niets kan verliezen. Bij hunnen schoonen stijl, hunne orde, en zelfs hunne diepzinnigheid, hebben zij bijna alle eene dorheid, die de harten doet inkrimpen, in plaats van dezelve te bewegen. Zoo zeer is het waar, dat de heilige Geest zijne zalving buiten den schoot der Kerk niet mededeelt." (Zie BARRAL, MAROT-CLEMENS). — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over het evenwigt der vloeistoffen)*, in 12.mo — 3.º Eenige andere geschriften voor de pastoors van *Parijs*, tegen de *verdediging* der casuisten van pater PIROT. De abt BOSSUT, lid der akademie van wetenschappen, gaf in 1779, eene uitgave der *Werken* (*OEu-*

ures) van PASCAL in 5 dl.ⁿ in 8.vo in het licht; sedert dat tijdstip zijn er verscheiden andere in het licht gegeven. De heer RAYMOND vervaardigde eene *Lofrede* op BLASIUS PASCAL, welke in 1816, door de akademie van Bloemspelen te *Toulouse* bekroond werd. — GILBERTA PASCAL, zijne zuster, weduwe van FLORINUS PERRIER, heeft aan het hoofd der *Gedachten over de Godsdienst*; het *Leven* des schrijvers geplaatst. Men kan zich ligtelijk voorstellen, op welk eene wijze, eene in dezelfde partij verwikkelde zuster, over eenen broeder spreekt, die er het sieraad van was.

PASCHALIS I (*Heilige*), PASCHASIUS, een Romein, volgde STEPHANUS IV, in 817, op den Stoel van den H. PETRUS op. Hij zond legaten tot LODEWIJK den *Zachtmoedige*, die ten zijnen gunste de begiftigingen aan den heiligen Stoel gedaan, bevestigde. Hij nam te *Rome* de Grieken op, die om de vereering der beelden van heiligen gebannen waren en kroonde LOTHARIUS als keizer. Deze om zijne deugden en kundigheden, de Apostolische tijden waardige opperpriester, overleed den 11 Mei 824. Er ontbrak hem niets dan een eenigzins vaster karakter.

Rome werd onder zijn bestuur door verdeeldheden verscheurd; er werden moorden en andere misdaden, gevolgen der regeringloosheid, bedreven. Zijn opvolger was EUGENIUS II, de Kerk vercert de gedachtenis van den H. PASCHALIS, op den 14 Mei.

PASCHALIS II, een Toskaner, vroeger RAINIERI genaamd, volgde Paus URBANUS II in 1099 op. Alvorens tot de Pauselijke waardigheid verheven te worden, was hij religieus van Cluny geweest. Hij excommuniceerde den onwettigen Paus GUIBERT, bragt verscheiden kleine dwingelanden, die de Romeinen mishandelden, tot rede, hield verscheiden kerkvergaderingen en wikkelde zich in groote zaken, betrekkelijk de leenhuldigheden, van wege HENDRIK I, koning van Engeland, keizer HENDRIK IV, en HENDRIK V, zijnen zoon (zie de artikels der beide laatste). Deze vorst begaf zich in 1110 naar Italië, om de keizerlijke kroon te ontvangen, maar de Paus wilde hem dezelve niet verleenen, dan onder voorwaarde, dat hij van de leenhuldigheden zoude afzien. HENDRIK was zoo weinig gezind, om aan den Opperpriester voldoening te geven, dat hij, na eenige

uren gekibbeld te hebben, hem liet gevangen nemen, en ongehoorde wreedheden uitoefende, zoodanig dat hij zelf de geestelijken en religieuzen, die hem met bevestigingen van verkleefdheid en eerbied, waren te gemoet getrokken, liet vermoorden. Deze verregaande wreedheid verbitterde de Romeinen zoo zeer, dat zij, reeds op denzelfden dag, al de Duitschers, die zich in hunne stad bevonden over den kling deden springen. De keizer, genoodzaakt Rome te verlaten, nam den Paus met zich mede, en hield hem gevangen tot dat hij in zijn verlangen bewilligde. Zoodra PASCHALIS zich weder in vrijheid zag, trok hij, in twee kerkvergaderingen, te Rome in 1112 en 1116 gehouden al de vergunningen in, welke men hem met geweld afgeperst had. Even zeer onder den last der grootheid gebukt, als afkeerig van denzelven, wilde hij de Pauselijke waardigheid nederleggen, doch kon hierin niet slagen. Hij overleed den 22 Januarij 1118. Men heeft van hem een aantal Brieven, in de verzameling der Kerkvergaderingen van pater LABBE. — Men moet dezen PASCHALIS noch den voorgaande verwarren met twee onwettige Paussen van

denzelfden naam, de eene ten tijde van SERGIUS I (zie dat artikel), de andere, die zich tegen over Paus ALEXANDER III stelde. — Zie GUIDO van *Crema*.

PASCHALIS BAYLON (*Heilige*), in 1540 te *Torre Hermosa*, in het koninkrijk *Aragon* geboren, had deugdzaame ouders, doch welker fortuin te beperkt was, om hem ter school te kunnen zenden. Hij voorzag er in door op het veld steeds een boek bij zich te dragen, terwijl hij aan al degenen, die hem ontmoetten verzocht, hem de letters te leeren. Het lezen en schrijven was hem weldra bekend, en hij bediende zich van dit voorregt enkel om zich in de Godsdienst meer te bekwamen. De kinderschoenen afgelegd hebbende, verhuurde hij zich als herder. In dien vreedzamen staat, leerde hij, even als DAVID, den God, dien hij overal aantrof, kennen, zegenen en beminnen, en verwierf in korten tijd eene zoo groote ondervinding, in de geestelijke zaken, dat hij weldra, even als hij, reden had, om te zeggen: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum* (*Psalm XCIII*, 12). Daar hij arm wilde blijven, verliet hij zijnen meester, die hem in

zoons plaats had willen aannemen, en trad in het koninkrijk *Valencia*, in dienst bij een barrevoeter Franciskaner klooster, alwaar hij weldra niet anders bekend was, dan onder den naam van den *heiligen herder*. In 1564 werd hij in hetzelfde als leekbroeder aangenomen, en overleed den 17 Mei 1592, te *Villa-Real*, bij *Valencia*. In 1618 werd hij door PAULUS V gebeatificeerd, terwijl ALEXANDER VIII hem in 1690 canoniseerde. Zijn *Leven* is beschreven door JOANNES XIMENES, zijnen ordebroeder, en door CHRISTOFFEL D'ARTA. Men zie de verschillende gedenkstukken door pater PAPEBROECK, in het deel voor Mei blz. 48 — 152 in het licht gegeven.

PASCHALIS (*heilige* PETRUS), een religieus van *Merci*, te *Valencia* geboren, onderwees met roem in zijne orde, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid. Zijne beroemdheid deed hem benoemen tot onderwijzer van den infant *don SANCHE*, later (1296) tot bisschop van *Jean*. Hij bestreed met ijver het Mahomethismus, door een uitmuntend werk, in 1300 in het licht gegeven, door bondige leerreden en door het voorbeeld van zijn heilig leven. Hij werd in 1297 door de Mooren van

Grenada gevangen genomen. Deze barbaren hielden hem in slavernij, en deden hem later den 6 December 1300, in den ouderdom van 72 jaren op eene wreede wijze sterven. Nadat de geestelijkheid en het volk van zijn diocees hem eene som gelds tot zijnen losprijs had gezonden, nam hij zulks erkentelijk aan, maar in plaats van zulks aan te wenden, om zich de vrijheid te verschaffen, kocht hij er een aantal kinderen mede vrij, met welker onderwijs hij zich gedurende zijne gevangenschap had bezig gehouden, en wier teedere jaren hem deed vreezen, dat zij de Christelijke Godsdienst mogten verlaten. Zijn naam staat in *Spanje*; alwaar hij een aantal kloosters stichtte, in grooten eerbied. Zijne *Levensbeschrijving* is in 1674, te *Parijs*, in 12.mo in het licht gegeven.

PASCHALIS (KAREL PASQUALI, meer bekend onder den naam van), in 1547, te *Comi* in *Piemont* geboren, burggraaf van *Quente*, staatsraad, en advocaat-generaal, bij het parlement van *Rouanen*, was de vriend van den beroemden *PIBRAC*, wiens *leven* hij beschreef. Zijne talenten deden hem in 1576 als afgezant naar *Polen*, in 1589 naar *Engeland*, en in 1604 naar

de *Graauwbunders* zenden. Hij diende zijnen vorst als een man van kunde, en een ijverig burger. Zijn gezantschap naar *Polen* behaagde den koning zoo zeer, dat hij hem met den titel van ridder vereerde en eene leliebloem bij zijn wapen voegde. Daar eene beroerte hem buiten staat stelde, om langer voor den staat te arbeiden, zoo ging hij in 1625, op zijn landgoed *Quente* bij *Abbeville*, sterven. Men heeft van hem eene verhandeling, getiteld *Legatus*, in welke hij over de pligten eens onderhandelaars spreekt, als een man, die dezelve en wist te kennen en te vervullen. De beste uitgave is die van *ELZEVIER*, 1645, in 12.mo In zijn gezantschap bij de *Graauwbunders*, in 8.vo, onder den titel van — 2.º *Legatio rhætica* in het licht gegeven, straalt niet dezelfde scherpzinnigheid door als in het voorgaande werk. — 3.º *Leven van GUIDO DU FAUR DE PIBRAC*, 1584, in 12.mo in het Latijn; zeer belangrijk en in het Fransch vertaald door *DU FAUR D'HERMAY*, 1617, in 12.mo — 4.º *De Coronis*, *Leyden*, 1671, in 8.vo een zeer goed werk. — 5.º *Censura animi engrati*, in 8.vo

PASSCHASIUS RADBERTUS,

te *Soissons* geboren, werd zorgvuldig opgevoed, door de religieuzen van O. L. V. dier stad, buiten haar klooster. Hij aanvaardde later het Benedictijner gewaad in de abdij van *Corbië*, onder den H. ADELARDUS. Gedurende de ballingschap van zijnen abt WALA, opvolger en broeder van ADELARDUS, schreef hij, 831, eene *Verhandeling over het ligchaam en bloed des Heeren*, ter onderrigting der jonge religieuzen van nieuw *Corbië* in *Saksen*. Hij leert in deze verhandeling dat » het ligchaam van J. C., hetzelfde dat van de H. Maagd geboren, dat gekruist, verzezen en ten Hemel gevaren is, in de eucharistie tegenwoordig is." Dit werk, waarin de schrijver niets nieuws zeide, bevatte eenige nieuwe uitdrukkingen. RATRAMNIUS en JOANNES SCOTT raadden dezelve aan: PASCHASIUS verdedigde dezelve met nadruk, en bewees, dat hij niet anders geschreven had, dan datgene wat iedereen sedert den tijd der apostelen geloofd. *Quod totus orbis credit et confitetur*. PASCHASIUS was toenmaals abt van *Corbië*. De geschillen, in welke men hem wikkeld, en eenige andere verdrietelijkheden, bewogen hem om afstand te doen van zijne waardigheid. Hij leefde verder als een eenvoudige re-

ligieus zich enkel bezig houdende, om zijnen geest met de gewijde en kerkelijke wetenschappen te versieren, en zijn hart met al de deugden van zijnen staat te verrijken. Deze heilige religieus overleed den 26 April 865, slechts diaken zijnde, en werd in de kapel van den H. JOANNES begraven. In 1073, werden zijne overblijfselen, op gezag van den heiligen Stoel, naar de groote kerk overgebracht. Men vindt zijnen naam in het gallikaansch *Martyrologium*, en in dat der Benedictijnen. Zijne ootmoedigheid ging zoo ver, dat hij zich, ondanks zijne kunde en zijne deugden, als het uitwerpsel der kloosterorde beschouwde, en zich *Peripsema monachorum* noemde. De predikant CLAUDE, en verscheiden andere calvinisten napraters van dien schrijver hebben beweerd dat de leer der *transsubstantiatie*, vóór PASCHASIUS niet bekend, en dat hij er de uitvinder van was; maar NICOLE toont het belagchelijke dezer hersenschimmige bewering aan. Hij heeft in zijne verhandeling over *de duurzaamheid des geloofs*, bewezen, dat PASCHASIUS in dat punt niets nieuws geleerd heeft, en dat de wezenlijke tegenwoordigheid ten allen tijde in de Kerk is geloofd en onderwezen gewor-

den (*). De werken van den geleerden abt van *Corbië* zijn: 1.º *Commentariën* op den H. MATTHEUS, en op de *Klaagliederen* van JEREMIAS. — 2.º *Verhandeling over het ligchaam en bloed van J. C.* in de eucharistie. — 3.º *Brief aan FRUDEGARDUS* over hetzelfde onderwerp. — 4.º *Leven van den heiligen ADELARDUS*, en andere werken, welke pater SIRMOND, in 1618, te *Parijs*, in folio, liet drukken. Dom MARTENNE heeft in zijne verzameling, de verhandeling *De corpore CHRISTI*, naauwkeuriger opgenomen, dan in de uitgave van pater SIRMOND, en eenige sedert 1618 ontdekte werken. Pater d'ACHERY heeft in het 12.^e dl. van zijn *Spicilegium*, de verhandeling van PASCHASIVS RADBERTUS, *De partu Virginis*, opgenomen, een

geschilpunt, dat ook in de 11.^e eeuw een groot gerucht maakte, en aan hetwelke deze beroemde benedictijner mede deel nam.

PASCHIUS (GEORGIUS), een geleerde Duitscher, die in de 17.^e eeuw bloeide. Zijn leven is ons onbekend, maar er bestaat van hem een werk, hetwelk verdient bekend te zijn. Hetzelve is getiteld: *Tractatus de novis inventis, quorum accuratiori cultui facem praetulit antiquitas*, *Leipzig*, 1700, in 4.to Dit weinig bekende werk is vol diepzinnige nasporingen. De heer DUTENS heeft er zich van moeten bedienen, in zijne *Recherches etc.* (*Nasporingen omtrent den oorsprong der aan de lateren toegeschrevene ontdekkingen*).

(*) *Het is niet alleen NICOLE, die het ijdele voorwendsel van sommige calvinisten, alsof PASCHASIVS in de negende eeuw de eerste zou zijn geweest, die de transsubstantiatie leeraarde, den bodem in sloeg. De geleerde Gentenaar PHILIPPUS LODEWIJK VERHULST, zich onder het pseudonyme van L. ZEELANDER verbergende toont ook, ofschoon ongelukkiglijk der janseniste secte toegedaan, in zijn uitmuntend werk: De vaste gronden van het Catholyk geloove; wegens het H. Sacrament des Autaers, tegen een boek in Holland uitgegeven met dit opschrift: Verhandeling van de transsubstantiatie der Roomsche Kerke. Door JOAN VAN DEN HONERT, T. H. Soon, Doctor en Professor der H. Godgeleerdheid, en Predicant te Leiden, — Gendt, 1739, 1.^e dl. blz. 33 — 40 al het ongerijmde dezer kinderachtige bewering aan.*

Vertaler.

PASINI (JOZEF), abt van *Montoronisio*, te *Turin* in 1696 geboren, onderscheidde zich door zijne uitgebreide kundigheden, en door zijne diepe ervarenheid in de Oostersche talen. De koning van *Sardinië* benoemde hem tot hoogstdezelfs geheimraad, en vervolgens tot bibliothecaris der universiteit van *Turin*, alwaar hij in 1770 overleed. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Vocabolario Italiano latino, etc. Turin, 1737, 2 dl.ⁿ, in 4.to — 2.° Geschiedenis van het nieuwe Testament, met zedelijke overwegingen en aanmerkingen, Turin, 1749, Venetië, 1751, 2 dl.ⁿ, in 4.to — 3.° *Codices manuscriptorum bibliothecæ regii taurinensis athenæi per linguas digesti, et binas in partes distributi, etc.*, met ANTONIUS RIVAUTELLA en FRANCISCUS BERTA, bewaarders en opzieners derzelfde bibliotheek, *Turin*, 1749 — 50 2 dl.ⁿ in fol. — 4.° *Grammaticæ linguæ sanctæ institutio cum vocum anomalæ explicatione, Pavia, 1739.* Al de werken van den abt PASINI zijn in eenen sierlijken en naauwkeurigen stijl geschreven, en vol zeer uitgebreide geleerde aanmerkingen.*

PASOR (MATHIAS), in 1599,

te *Herborn* in het graafschap *Nassau* geboren, maakte zeer goede studien te *Heidelberg*, alwaar de roem, dien hij door verscheiden akademische verhandelingen inoogste, hem, in 1620, eenen leerstoel voor de wiskunde verschaftte. De Paltser-oorlogen noodzaakten hem, de vlugt naar *Engeland* te nemen, hij vestigde zich te *Oxford*, en onderwees aldaar tot in 1629 de Oostersche talen, in dat jaar werd hem de leerstoel voor de wijsbegeerte te *Groningen* aangeboden. Aldaar onderwees hij ook de wiskunde, de godgeleerdheid en de zedekunde, en overleed aldaar, algemeen geacht en beminnd, in 1758. Men heeft van hem: 1.° een *Verzameling van theses* door hem zelve voorgedragen. — 2.° eene *Verhandeling*, bevattende algemeene denkbeelden van eenige wetenschappen. Hij heeft daarenboven de werken van zijnen vader GEORGIUS PASOR, hoogleeraar in de Griekschè taal te *Franeker*, in 1637 overleden, in het licht gegeven. De voornaamste zijn: 1.° *Lexicon novi Testamenti*, een zeer nuttig werk, bevattende al de Griekschè woorden van het nieuwe Testament, ELZEVIER, 1672, in 8.vo — 2.° *Manuale Testamenti etc.* — 3.° *Collegium Hesiodicum*, waarin

hij al de moeilijke woorden van HESIODUS ontleedt.

PASQUALI (KAREL). — Zie PASCHALIS.

PASQUALIGUS (ZACHARIAS), een theatijner-monnik van Verona, omtrent het midden der 17.^e eeuw, legde zich toe op de beoefening der zedelijke godgeleerdheid. Hij heeft in het licht gegeven, *Praxis Jesunii, Gemma*, 1655, in-fol. Het land, waarin hij geboren werd, heeft het gebruik behouden, om eenige kinderen van hunne mannelijkheid te berooven: een barbaarsch gebruik, dat de minnenijd eertijds in het Oosten uitvond, en dat men in het Westen vernieuwde, om eenige fraaije stemmen te meer te hebben. PASQUALIGUS, schreef eene zedelijke *Verhandeling* over deze wreede operatie, welke daarenboven door de wetten der Kerk, zoo strengelijk verboden wordt.

PASQUIER (STEPHANUS), te Parijs, in 1529 geboren, werd tot advokaat bij het parlement bevorderd, en pleitte met veel roem bij hetzelfde. Hij schitterde vooral tijdens de geschillen der Jesuiten met de universiteit. VERSORIS belastte zich met de zaak der kinderen van

IGNATIUS en PASQUIER verdedigde die van hunne tegenpartij. Het afbeeldsel, dat hij van de maatschappij schilderde, was niets minder dan vleijend. Zijne slotrede was: » Dat dit nieuwe genootschap van religieuzen, welke zich van de maatschappij van JESUS noemden, niet alleen bij de universiteit afgewezen, maar daarenboven geheel verbannen, en uit Frankrijk verdreven en uitgeroeid behoorden te worden." Deze slotrede scheen eenigzins hard, zoowel als het overige der pleitrede, die daarenboven slechts eene hevige uitvaring vol gal was. De Jesuiten werden enkel van de universiteit uitgesloten. HENDRIK III begonstigde PASQUIER met den post van advokaat-generaal bij de rekenkamer, dien deze kort daarna aan zijnen zoon overdroeg. In 1588, afgevaardigde bij de algemeene staten te Blois zijnde, was hij in die stad getuige van den moord, aan den hertog van Guise gepleegd. Na de ontbinding der staten, volgde hij den koning naar Tours, en zag er de verzoening van dien vorst met HENDRIK IV. Hij overleed te Parijs in 1615. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Poésies etc. (Latijnsche en Fransche gedichten)*. De laatste zijn zeer zwak, de

eerste zijn eenigzins beter. Men vindt in de Latijnsche zes boeken *Puntgedichten* en een boek afbeeldingen van verscheiden groote mannen. De Fransche zijn verdeeld in *Dichterlijke spelen*, *Dichterlijke vertalingen*, *Klinkgedichten* en *Herderszangen*. De *Vloot* en de *Hand* zijn de geestigste stukken, die er in voorkomen. Nadat PASQUIER, in 1588, gedurende de groote bijeenkomsten te *Poitiers*, eene vloot op den boezem van mejufvrouw DES ROCHES had ontdekt, namen al de Latijnsche en Fransche dichters des rijks deel aan deze zeldzame ontdekking, en dit insect, deed alle insecten van den *Parnassus* gonzen. De *Hand* is eene andere verzameling van gedichten te zijner eer. Terwijl hij zich te *Troyes* bevond, had een schilder, die zijn portret vervaardigde, vergeten hem handen te geven. Deze bijzonderheid wekte het dichtvuur op van al de rijmelaars van dien tijd. — 2.º *Ordonnance etc.* (*Liefdekeur*), *Antwerpen*, *Mans*, 1674, in 8.vo, een schandelijk stuk, vol uitdrukkingen, waarover men zelfs in de huizen van ontucht zoude blozen. — 3.º *Recherches etc.* (*Nasporingen betrekkelijk Frankrijk*), in tien boeken, waarvan de bes-

te uitgave is die van 1665, in fol. Dit werk is een geschakeerd vrucht- en bloemperk; men vindt in hetzelfde het nuttige en het aangename. Ofschoon de stijl van hetzelfde eenigzins verouderd is, behaagt het niet te min, wijl de schrijver verbeeldingskracht bezat; maar zijne lofspraken en hekelingen moet men mistrouwen. Wanneer hij over personen of zaken spreekt, die hem mishagen, geeft hij zich aan zijne vooringenomenheden over; wordt hij opvliedend en valt in het overdrevene. — 4.º *Epîtres (Brieven)*, 5 dl.ⁿ in 8.vo in 1619, in het licht gegeven. Men vindt in dezelfde vele belangrijke bijzonderheden, betrekkelijk de *geschiedenis van Frankrijk*, 1602, in 8.vo — 5.º *Catechisme etc.* (*Catechismus der Jesuiten*), 1602, in 8.vo, vol schimpreden en meest beleedigende hekelingen. Hij maakt den H. IGNATIUS, stichter der Jesuiten, uit, voor een' *dolend ridder*, een' *bedrieger*, een' *leugenaar*, een' *schijnheilige*, die voor eenen *tweeden JESUS CHRISTUS wilde erkend zijn*; voor eenen *gulzigaard*, *koningsmoorder*, eenen *MANÈS*, *erger dan LUTHER*, wijl zijne sekte in het gewaad der huichelarij gehuld gaat, voor eenen *geveleschden duivel*,

grooten sophi, grooten exel, voor eenen don QUICHOT: ziedaar de smaadwoorden, welke hij met volle handen, tegen den stichter dier maatschappij uitstrooit, welke naam alleen zijne gal in beweging bracht; ook riep BAYLE uit: » Hoe groot moet niet zijne woede zijn, als hij dengenen onder het getal der Heiligen ziet opnemen, dien hij met de zwartste kleuren had afgeschilderd!» FRANCISCUS XAVERIUS was, volgens hem, een' huichelaar, een' MACHIAVEL, een' opvolger van den aartsketter MANÈS, zijne wonderen oude-wijven praatjes, enz. De Jesuiten zijn de schorpioenen van Frankrijk; zij zijn, niet de eerste pilaren (piliers), maar de eerste plundersaars (pil-leurs) van den H. Stoel. Men moet hen niet Jesuitische orde (ordre Jesuite), maar Giesitische drek (ordure Jesite) noemen, wijl zij zij in het groot de Sacramenten duurder verkoopen dan GIEZI, de gaafder mirakelen aan NAAMAN wilde verkoopen; de Jesuiten zijn even zoo vele JUDASSEN; er schuilt onder de Jesuiterij veel Joderij, daar, even gelijk de oude Joden, J. C. vervolgd hadden, deze nieuwe Joden,

zulks tegenwoordig de Apostelen doen. Hij gaat zelfs zoo ver van te zeggen, dat er onder de gelofte der Jesuiten, ketterij, Machiavelismus en een klaarlijk bedrog schuilt; wat hij eindelijk zegt, betrekkelijk den naam van *Vaders*, aan de Jesuiten gegeven, kon enkel uit de pen des schrijvers van de *Liefde-Keur* voortvloeijen: de onbeschaamdeste ontucht heeft niets gruweligers uitgedacht. Aan het slot van dezen catechismus vindt men het *Gebed des Heeren* vermomd, en de parodie van het *Ave MARIA*, waarin even zoo vele heiligschendingen als woorden voorkomen. In het laatste stuk vooral, strijden de goddeloosheid en de afschuwelijkste geilheid om den zegepalm! Ziedaar de advocaat, die tegen eene beroemde orde gepleit heeft, en die lieden, welke zich op genie en eenen goeden smaak beroemen, als eenen wijzen en welsprekenden schrijver hebben beschouwd. Zeker is het, dat de Jesuiten, even als TERTULLIANUS konden zeggen: *Tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur.* — Deze overheids-persoon, liet drie kinderen na: THEODORUS, NICOLAAS en GUIDO. De eerste werd advocaat bij de rekenka-

mer, de tweede, rekwestmeester, liet een boekdeel na met *Brieven* in 8.vo, vol geschiedkundige bijzonderheden, en de laatste werd bijzitter in de rekenkamer. De *Werken (Oeuvres)* van PASQUIER zijn te *Trévoux*, in 1723, in 2 dl.ⁿ, in fol. gedrukt. Aan deze uitgave ontbreekt: 1.º zijn *Catechismus der Jesuiten*; men heeft gemeend door deze weglating zijner gedachtenis van dienst te zijn. — Zijne *Exhortation etc. (Vermaning aan de vorsten enz, om de opstandenen af te weren, die ons ter zake der Godsdienst schijnen te bedreigen)*, 1562, in 8.vo Indien pater GARASSE dit werk gekend had, waarvan het doel is om de gewaande noodzakelijkheid te bewijzen, het calvinismus toe te laten en te beschermen, zou hij niet in gebreke zijn gebleven, daarvan partij te trekken. PASQUIER heeft zich aan het slot van dit geschrift door deze letters aangeduid: S. P. P. *faciebat*. In het exemplaar van den heer PITHOU, zij dezelve door zijne hand aldus aangevuld: STEPHANUS PASCHASIUS, *Parisensis*.

PASSAVANTE (JACOBUS), te *Florence*, uit eene aanzienlijke familie geboren, in 1357 overleden, begaf zich in de

orde van den H. DOMINICUS, en maakte zijnen naam beroemd in *Italië*, door eene verhandeling getiteld de *Spiegel der ware boetvaardigheid*, in 1495, voor de eerstemaal in 4.to gedrukt. Dit werk wordt zeer op prijs gesteld, zoowel met betrekking tot den hoofdinhoud, als ten opzichte van den stijl. De akademie *la Crusca*, leverde er in 1681 eene uitgave van, die de zevende is; die van *Florence*, 1725, in 4.to is de laatste en de beste.

PASSEMANT (CLAUDIUS SIMON), te *Parijs*, in 1702 geboren, wijdde zich aan de beoefening der gezigt-, sterre- en uurwerkkunde toe. De kabinetten des konings der Franschen en van verscheiden partikulieren, zijn met onderscheidene natuur- en sterrekundige werktuigen versierd, die hem eenen zeer grooten roem verwierven. Men bewondert vooral: 1.º Een *Sterrekundig slinger-uurwerk*, met eene beweegbare spher gekroond, die, volgens de *memoriën* der akademie; de omwentelingen der planeten op de naauwkeurigste wijze aantoot. De koning was er zoo zeer over voldaan, dat hij hem eene jaarwedde, en eene huisvesting in het *Louvre*, toestond.

— 2.º Een groot *Brandspiegel*, van 45 duimen diameter, die een zeer groot uitwerksel te weeg bragt. — 3.º eene *aard- en eene hemelbol*, die op zich zelve wentelen. Hij bood in 1765, den koning een *plan en eene Verhandeling* aan, *bevatende de eenvoudigste middelen, om de schepen tot Parijs te doen komen*. Er komen verschillende bijzonderheden, betrekkelijk dit onderwerp, in het werk van LALANDE, over de *bevaarbare kanalen* voor. Men stelt twee geschriften van dien beroemden kunstenaar op prijs: het eene is getiteld: *Construction etc. (Zamenstelling van eenen terugkaatsenden teleskoop)*, *Parijs*, 1738, in 4.to, met platen. Dit werk leert de wijze, om telescopen te vervaardigen. Het andere voert ten titel: *Description etc. (Beschrijving en gebruik der telescopen)*. Hij heeft de telescopen en verrekijkers niet alleen verbeterd, zoo als zulks het gebruik bewijst, dat men er op de schepen van maakt, maar ook de uurwerken. PASSERANI, overleed den 6 November 1769.

* PASSERANI (ALBERTUS RADICATI, graaf van), een Piemontesch edelman, in dienst

van VICTOR AMADEUS II, had een zeer werkdadig deel aan de geschillen, die tusschen dien vorst en den H. Stoel ontstonden, over de benoeming tot de consistoriale beneficiën. De graaf PASSERANI, gaf tegen het hof van Rome, verscheiden hevige schotschriften in het licht; maar na de vereffening dezer geschillen, en den afstand der regering van VICTOR AMADEUS, (1730), werd de graaf voor de regtbank van geloofsonderzoek gedaagd. Hij vlugtte naar *Engeland*, terwijl hij in zijn hart eenen onverzoenbaren haat tegen de Paussen voedde, een' haat, dien hij in verschillende werken, door hem te *Londen*, in het licht gegeven, alwaar hij zich met vrijdenkers, zoo als COLLINS, TYNDAL, enz. verbond, aan den dag legde. Een zijner werken, in hetwelke hij den zelfmoord aanprijst, in het Engelsch vertaald zijnde, berokkende hem geregtelijke vervolgingen. Het geschrift werd in beslag genomen en PASSERANI, de vertaler en drukker werden gevangen gezet. Zoodra hij weder op vrije voeten was, verliet hij *Engeland*, begaf zich naar *Frankrijk*, en vervolgens naar *Holland*, alwaar hij bleef tot aan zijnen dood, in 1740 voorgevallen. In de

verschillende door hem bezochte landen, heeft hij de volgende werken in het licht gegeven, 1.° *Getrouw en boertig verslag van de Godsdienst der hedendaagsche kanibalen, door ZELIM MOSLEM, waarin de schrijver de beweegredenen verklaart, die hem bewogen, deze verfoeyelijke afgoderij te verlaten, uit het Arabisch vertaald.* Dit geschrift is geheel tegen de Roomsche Kerk gerigt. — 2.° *Verhandelingen over den dood, Rotterdam, 1733.* In dit geschrift wil de schrijver de Engelschen vleijen, door den zelfmoord te regtvaardigen. Hij neemt het materialismus tot grondslag, » beweert dat de dood niets anders is, dan de ontbinding der stof en derzelver gedaanteverandering....” Hij zegt, dat wijl wij het leven hebben ontvangen, om gelukkig te zijn, het aan ons vrij staat, er ons van te ontdoen, zoodra wij ongelukkig worden. De eeuwige belooningen en straffen, noemt hij kinderachtige uitvindingen, en zegt dat er noch zedelijk goed of kwaad is, uit hoofde dat alle daden noodzakelijk zijn. — 3.° *Gemakkelijk, billijk en bescheiden ontwerp, om aan onze natie (de Piemon-tesche), een aantal arme kinderen, die aan dezelve te-*

genwoordig zeer tot last zijn, nuttig te maken: een tegenstrijdig werk, ten zij de schrijver ten doel heeft gehad, om de plannemakers in een belagchelijk licht te stellen. — 4.° Zeldzame stukken over de belangrijkste onderwerpen, enz. Rotterdam, 1736, in het Fransch. Dit verhaal bevat daarenboven een *factum*, waarin de schrijver zijne lotgevallen verhaalt. — 5.° *Vergelyking tusschen MAHOMET en SOZEM, letterkeer van MOZES, en eene Beknopte geschiedenis van de oude en nieuwe priesterlyke bediening, opgedragen aan de zeer doorluchtige, zeer beroemde sekte der sterke geesten, door eenen freethinker (vrijgeest of vrijdenker), Christen, Nazareër en Lycurgist, in vergelyking gebragt door LUCIUS SEMPRONIUS, nieuw bekeerde.* Hij beweert in dezelve, onder anderen, dat J. C. en de H. JOANNES, zich door de Egyptenaren in de geheimen der priesters van OSIRIS, hebben doen inwijden. Dit even zoo vreemde als goddelooze werk, is in eenen slechten stijl geschreven, en wemelt van de walgelijkste grofheden. — 6.° *De Mahomedaansche religie, met de Heidensche van Indostan vergeleken, door ALY-EBN-OMAR-MOSLEM;*

*brief aan CINKAÏN, bra-
min te Visapour, uit het
Arabisch vertaald, met eene
leerrede, in de groote ver-
gadering der Quakers te
Londen voorgedragen; door
den beruchten broeder ELL-
WEL, bygenaamd den In-
gegevene, deze naam zoo
wel als de bijnaam zijn door
den schrijver uitgevonden,
Londen, (Holland), 1737,
in 8.vo Een niet minder on-
beschaafd werk als het voor-
gaande. Men zegt, dat de
graaf PASSERANI, op het ein-
de zijner dagen, in handen
van protestantsche predikan-
ten, zijns dwalingen tegen
het Christendom herriep;
maar hij volhardde steeds in
zijn haat tegen de Catho-
lijke Kerk en de Roomsche
Paussen.*

PASSERAT (JOANNES), een
dichter, in 1534, te Troyes
in Champagne geboren, be-
oefende de regtsgeleerdheid,
te Bourges, onder Cujas en
kwam vervolgens te Parijs,
alwaar hij in de collegien
der universiteit de schoone
letteren onderwees, en in
1572 verkreeg hij den, door
den dood van RAMUS open-
staanden post van koninklijk
hoogleeraar in de welspre-
kendheid. Nadat de burger-
oorlogen het gebied der let-
teren, zoowel als dat van

den staat hadden omgekeerd,
sloot de hoogleeraar zijne
school, en opende dezelve
niet eerder, dan toen na de
komst van HENDRIK IV, te
Parijs, in 1594, de vrede
aan Frankrijk was terugge-
geven; hij overleed in 1602.
Deze schrijver heeft zich voor-
namelijk onderscheiden, door
zijne Latijnsche en Fransche
gedichten. Onder zijne La-
tijnsche komen voor *Punt-
dichten, Grafschriften*, en
eenige losse stukken. Hij heeft
niet die geestdrift, dat schoo-
ne vuur der verbeeldings-
kracht, welke de genie ken-
merken. Hij is meer geschikt,
om bevalligheid aan kleine
nietigheden bij te zetten, dan
om de verhevene trekken der
dichtkunst uitdrukken. Zij-
ne Fransche gedichten, in
1606, in 8.vo in het licht ge-
geven, zijn verdeeld in *losse
dichtstukken, Treurzangen,
Klinkdichten, Liederen, O-
den* en *Puntdichten*; zij zijn
vol met latijnsche uitdruk-
kingen, en de taal derzelve
is zeer verouderd. Men leest
dezelve echter nog, om de
ongekunstelde bevalligheden,
welke dezelve aanbieden. Hij
vervaardigde met NICOLAAS
RAPIN de dichtregels van het
*Hekelschrift Menippea, Re-
gensburg*, 1709, 5. dl.ⁿ in
8.vo (Zie GILLOT-JACOBUS-
en RAPIN). PASSERAT stond in

betrekking met lieden, die men van geene al te groote verkleefdheid aan de Catholijke Godsdienst verdacht hield. Men heeft verder van hem: 1.º *De cognatione litterarum*, te *Parijs*, in 1606, in 8.vo gedrukt. Dit is eene verhandeling over de oude spelling der woorden: *Orationes* en *praefationes*, eerst in 1606 in het licht gegeven, en herdrukt in 1637 in 8.vo Deze verhandelingen, in den stijl van het puntdicht geschreven, bieden onderscheidene letterkundige aanmerkingen aan. — 2.º *Aanteekeningen* op *CATULLUS*, *TIBULLUS* en *PROPERTIUS*, waarvan de geleerden veel werk maken. Zijne vertaling in het Fransch van de 3 boeken der *bibliotheek* van *APOLLODORUS*, *Parijs*, 1605, is in eenen onnaauwkeurigen en verouderden stijl.

PASSERI (**JOANNES BAPTISTA**), een middelmatig dichter en een schilder van eene verdiensten, te *Rome* in 1610 geboren, en in dezelfde stad in 1679 overleden, heeft geschreven de *Levens der schilders, beeldhouwers en bouwkunstenaars*, die ten zijnen tijde in *Rome* werkzaam waren, en die van 1641 tot 1673 bloeiden. Dit werk, vol zonderlinge en belangrijke bijzonderheden, is te *Rome*,

1772 in het Italiaansch in het licht gegeven. Als schilder was **PASSERI** de kweekeling van den beroemden **DOMENICHINO**, en de vriend van **ALGARDI** en **GARZI**. Als dichter vervaardigde hij vrij slechte klinkdichten, waarvan er een zijne fortuin maakte. **PASSERI** was *prins* der akademie van den **H. LUCAS**, toen **DOMENICHINO** overleed, en hij liet in dezelfde zijne gedachtenis op de luisterrijkste wijze vieren.

PASSERI (**JOANNES BAPTISTA**), den 10 November 1694, te *Farnese* geboren, verwierf veel roem door zijne diepe geleerdheid, en door zijne ervarenheid in de oudheidkunde. Zijn vader bestemde hem voor de regtsgeleerdheid; maar terwijl hij zich aan deze studie toewijdde, verloor hij die der oudheid niet uit het oog, voor welke hij eenen bijzonderen lust koesterde. Na een vierjarig verblijf te *Rome*, alwaar hij zijne geliefkoosde studien zeer uitgebreid had, kwam hij te *Todi*, alwaar zijn vader de geneeskunde uitoefende. Hij verzamelde aldaar beschrijvingen en afbeeldingen van de oudste denkstukken dier stad en derzelve omstreken. In 1726, vestigde hij zijne geheele aandacht op de Etruskische oudheden, en verzamelde een

aantal lampen, welke hij volgens klassen rangschikte. Na eene vreedzame en genoegelijke echtverbintenis van 12 jaren, in 1738, zijne vrouw te hebben verloren, omhelsde hij den geestelijken staat, en verkreeg den post van algemeen vicaris van *Pesaro*, dien hij met ijver vervulde. Van zijn buitengoed terugkomende, viel hij met zijn rijtuig in eene sloot, en overleed aan de gevolgen van dien val, den 4 Februarij 1780. Men heeft van hem een aantal werken, onder anderen: 1.º *Lucernæ fictiles musæi Passerii*, 3 deelen, 1739 — 1751. Hij had er een vierde deel toe vervaardigd, hetwelk niet is gedrukt geworden; hetzelfde bevat de lampen der Christenen. — 2.º *Verhandeling over de geschiedenis der in het gebied van Pesaro opgegravenen voorwerpen*, *Bologna*, 1775. — 3.º *Picturæ Etruscorum in vasculis, in unum collectæ, dissertationibus illustratæ*, 3 dl.ⁿ — 4.º Verscheiden *Verhandelingen* over oude gedenkstukken, waarmede CLEMENS XIV het Clementijnsche museum versierd heeft. — 5.º Hij is de schrijver van het tweede en derde deel des werks getiteld: *Thesaurus gemmarum astriferarum an-*

tiquarum, door GORT in 1750, in het licht gegeven, en van het 4.º dl. van het *Thesaurus veterum diptychorum consularium*, door denzelfden. De overige deelen van dat werk heeft hij met *aanteekeningen* verrijkt. — 6.º Een aantal geleerde *Verhandelingen*, in verschillende dagbladen van *Italië*. — 7.º In 1780 drukte men te *Rome* het eerste deel van een groot werk van PASSERI, getiteld: *Thesaurus gemmarum selectissimarum*.

* PASSERONI (de abt JOANNES KAREL), een Italiaansch dichter, den 9 Maart 1713, in het dorp *Lantosca*, in het graafschap *Nizza* geboren, volbragt zijne studien te *Milane*; hij was in den ouderdom van zeven jaren derwaarts gebragt, bij eenen oom, die er onderwijzer was, en die, na hem te hebben leeren lezen en schrijven, hem met de eerste beginnellen der Latijnsche taal bekend maakte. De jonge PASSERONI volbragt zelfs in die stad zijnen wijsgeerigen cursus; daarna ging hij zijne godgeleerde studien te *Nizza* maken, ontving aldaar de priesterwijding, en werd aalmoezenier van den nuntius LUCINI, die hem met zich nam naar *Keulen*. De een-

vondigheid van zijnen smaak bewoog hem weldra de schitterende loopbaan vaarwel te zeggen, die zich voor hem opende, hij begaf zich naar *Milane*, alwaar hij geene andere middelen van bestaan had, dan hetgene wat hem zijne Missen opbragten. Hij bewoonde een kamertje in de hoogste verdieping van een onaanzienlijk huis, en alwaar eene tafel, twee stoelen, eene kleine bibliotheek, een bidbankje met een crucifix en een bed of liever een stroozak, de geheele stoffering uitmaakten. Tot eenigen medegezel had hij eenen haan, die zijnen soberen maaltijd deelde, bestaande in gezoden brood, vruchten en water. PASSERONI, ofschoon arm, was echter zeer opgeruimd van geest, en beminde de onafhankelijkheid, die hij boven alles verkoos. Hij wijdde een gedeelte van zijnen tijd aan de dichtkunde toe, voor welke hij eenen bijzonderen aanleg bezat, vooral in het luimige, hetwelk bijzonder met zijne inborst strookte; maar al boertende, behield hij in zijne geschriften eene betamelijheid, die vrij van alle verwijtingen was; en, terwijl hij de ondeugd door het belagchelijke tuchtigde, deed hij de deugd beminnen. Zijne angstvallige ziel stond hem

nooit toe ARIOSTO te lezen, uit hoofde van de onbetamelijke schilderingen, die men nu en dan in den *ORLANDO furioso* ontmoet. Dezelfde beweegreden had hem uit het *Verlost Jeruzalem*, van TASSO het 16.^e gezang doen ligten, waarin over de minnarijen van RENAUD en ARMIDE gesproken wordt. Het eerste door hem in het licht gegeven werk was: *I Capitoli (de kapittels)*, een hekel-schrift vol geest en dichtvuur, waarin hij de ondeugden en dwaasheden der groote steden bestrijdt. Dit werk maakte eenen grooten opgang; maar het voordeel van hetzelfde was geheel voor den drukker. Daar verscheiden personen van aanzien den armoedigen toestand vernomen hadden, waarin zich de abt PASSERONI bevond, zoo boden zij hem hun huis, hunne tafel, en zelfs maandelijksche ondersteuning en; hij wees alles van de hand. Nadat zijn dichtstuk CICERO zijnen letterkundigen roem had vermeerderd, werden hem nieuwe aanbiedingen gedaan, die hij evenzeer afwees. Het was niet dan met moeite dat het den graaf FIRMIAN, Oostenrijksch landvoogd van *Milane*, gelukte, hem eene geringe jaarwedde van 500 Milaansche lira's (*f* 181 —), te doen aannemen, welke hij bij den dood

van dien edelen beschermer der letteren verloor; en in den ouderdom van 67 jaren, zou hij, zonder de hulp van eenige vrienden, in de verschrikkelijkste armoede vervallen zijn. Door deze werden hem twee kleine beneficiën bezorgd, die hij ook wilde weigeren, aan te nemen; maar wijl men zich op hem verstoorde, zijne weigering trotschheid noemde, een gevoelen, dat zeer ver van zijn hart verwijderd was, nam hij dezelve aan, en de armen wonnen er bij; want hij veranderde niet in het minst van levenswijze, maar leefde steeds in dezelfde bekrompenheid. Hij verloor deze beneficiën toen de Fransche omwenteling Italië kwam verwoesten. Tijdens de daargestelling der Cisalpische republiek, kwam men hem bijna met geweld uit zijn nederig verblijf halen, om hem naar het pas opgerigte *instituut van wetenschappen en schoone letteren* te voeren, waarvan men hem met eene jaarwedde van 100 sequinen (ƒ 564,00), men voegde hem daarenboven nog eene jaarwedde van 4000 *lira's* (ƒ 1450,50) toe. Van deze beide jaarwedden, ten gezamenlijke bedrage van ƒ 2014,50 verteerde hij nauwelijks 50 Ct. per dag, het overige besteed-

de hij aan aalmoezen en ondersteuning van arme priesters. In den ouderdom van 80 jaren, zag men hem met eenen stok in de hand, des morgens vroegtijdig uitgaan, om zelf het benoodigde voor zijne meer dan sobere keuken in te koopen. Deze levenswijze zou voor eene eigenzinnigheid van zijnen geest hebben doorgegaan, indien lieden, welke hem van zijne kindschheid af kenden, niet verzekerd hadden, dat hij de gelofte van armoede had afgelegd, de zuiverheid zijner zeden, zijne verkleefdheid aan de Godsdienst, zijn ijver in de vervulling der pligten van zijnen staat, maken deze bijzonderheid vrij waarschijnlijk. Vreemd aan alle staatkundige aangelegenheden, achtte hij zich gelukkig, wijl men hem te midden der onlusten niet belette, de bedieningen van zijnen stand uit te oefenen. In zijne laatste ziekte, drong een zijner vrienden er vruchteloos op aan, dat hij een beter bed en eenen bediende tot zijne oppassing zoude nemen. De abt PASSERONI overleed als een waar Christen, of liever hij ging zachtjes uit, den 26 December 1802. Hij heeft de volgende werken nagelaten, die verscheiden uitgaven hebben gehad: 1.º I

Capitoli. — 2.º *Il Cicero-*
ne; in vier en dertig gezan-
 gen, *Venetië*, 1750, 2 dl.ⁿ
 in 8.vo; *Milane*, 1768, 6
 dl.ⁿ in 8.vo, *Turin*, 1774,
 6 dl.ⁿ in 12.mo Men heeft
 beweerd, dat dit kluchtdicht
 aan STERNE het denkbeeld
 tot zijnen TRISTRAM SHANDY
 had ingegeven, even gelijk
 het tooneeldicht *Adam* van
 den Milanees ANDREINI, MIL-
 TON op het denkbeeld van
 zijn *Verloren Paradijs* heeft
 gebragt. — 3.º *Traduzione*
 of *Vertaling van eenige*
Grieksche puntgedichten. *Mi-*
lane, 1786 — 1794, 9 dl.ⁿ
 in 8.vo — 4.º *Favole* of
Fabelen van ESOPUS, *ibid*,
 1686, 6 dl.ⁿ in 12.mo Dit
 is eene berijmde vertaling of
 liever eene navolging der fa-
 bels van ESOPUS.

PASSEWANT-OGLOU. — Zie
 PASSWAN.

PASSIGNANO (de ridder Do-
 MINICUS CRESTI, bijgenaamd),
 naar de plaats, waar hij in
 1558 geboren werd, overleed
 in 1638, onder het Pausschap
 van URBANUS VIII. Deze be-
 roemde schilder was een
 kweekeling van FREDERIK ZUC-
 CARO, en onderscheidde zich
 te *Rome* door verscheiden
 groote werken. Men bewon-
 dert in dezelve zijnen smaak
 in de teekening, en het edele
 zijner samenstelling. Fortuin

en eerbewijzingen waren de
 belooning zijner verdiensten.
 Hij had tot leerling MATTHEUS
 ROSSELLI. Deze bekwame
 meester schilderde met eene
 buitengewone vlugheid. Bin-
 nen het tijdverloop van acht
 dagen, voltooidde hij de be-
 roemde schilderij van den
Marteldood van de heilige
REPARATA, en in eenen en-
 kelen nacht, die van den
heiligen JOANNES GUAL-
BERT.

PASSIONEI (DOMINICUS), een
 geleerde kardinaal, den 2
 December 1682, te *Fossom-*
brone, in het hertogdom
Urbino, uit eene beroemde
 familie geboren; hij volbragt
 zijne studien in het Clemen-
 tijnsche collegie te *Rome*,
 alwaar hij, toenmaals reeds
 aan de samenstelling eener
 rijke bibliotheek begon, wel-
 ke later voor de geleerden
 zoo nuttig is geworden. In
 1706 kwam hij te *Parijs*,
 om aan den nuntius GUAL-
 TERIO, zijnen bloedverwant,
 den kardinaalshoed te bren-
 gen. Van daar begaf hij zich
 in 1708 naar *Holland*, en
 vervulde er weldra de rol
 van onderhandelaar. Men be-
 gon de langdurige oorlog o-
 ver de Spaansche erfopvol-
 ging moede te worden. De
 oorlogvoerende mogendheden,
 hadden er afgevaardigden ge-
 zonden, om over den vrede

te onderhandelen. Daar Paus CLEMENS XI er geen nuntius kon hebben, zoo verkoos hij PASSIONEI, om heimelijk de belangen van den heiligen Stoel te verdedigen. Zijne zorgen waren niet vruchteloos: hij verkreeg van de bondgenooten, der ontruiming der Pauselijke staten, waarin de Duitsche troepen zich gelegerd hadden. In Rome teruggekeerd, werd hij door CLEMENS XI, tot geheim kamerheer en huisprelaat benoemd. In 1714 zond de Paus hem naar het congres van Bazel, en in 1715 naar Solothurn. Ofschoon hij in de eerste dezer onderhandelingen niet gelukkig was, keurde CLEMENS XI niettemin zijn gedrag goed, en benoemde hem in 1719 tot secretaris der propaganda. Hij bleef in gunst na den dood van dien Paus, onder INNOCENTIUS XIII, die hem tot aartsbisschop van Efeze benoemde, en hem de Zwitsersehe nuntiatuur gaf, welke hij tot in 1730 behield. CLEMENS XII benoemde hem in dat jaar tot die van Weenen, alwaar keizer KAREL VI en prins EUGENIUS hem op eene vereerende wijze onthaalden. Zijne apostolische werkzaamheden, in die verschillende landen waren aan verscheiden personen nuttig. De afzwering van den geleerden ECKARD, en die van den

prins van Wurtemberg waren zijn werk. In 1738 werd hij tot Secretaris der breven en kardinaal bevorderd, en te gelijkertijd in de verschillende congregatien van Rome ingelijfd. Nadat BENEDICTUS XIV den Pauselijken troon bestegen had, belastte hij hem met de belangrijkste aangelegenheden, en benoemde hem in 1755 tot bibliothecaris van het Vatikaan. Hij verrijkte dien schat op eene aanmerkelijke wijze, en vermeederde het nut dier verzameling door dezelve voor het publiek toegankelijk te stellen. Hij overleed aan eene beroerte den 5 Julij 1761. De schrijver zijner *Geschiedkundige Lofrede*, in 1763 gedrukt, beweert, dat het geweld, hetwelk hij zich aandeed, bij het onderteekenen der veroordeelingsbreve van de *Verklaring der Leer* door MESSENGUY, zijnen dood verhaaste. SERRAO, een ijveraar dier partij, beschouwt in zijn werk *de praeclaris catechistis, Weenen*, 1777, zijne ziekte en zijnen dood als eene straffe Gods. Zoover gaat de sekten-geest: niet te vreden met zijne schichten tegen de bestrijders der dwaling uittewerpen, rigt hij dezelve, tegen diegene zelfs, welke hij als zijne vrienden beschouwt, zoodra deze in hunne handelingen niet dezelfde woede

of hardnekkigheid doen doorstralen, welke hij hun wil inboezemen. De kardinaal PASSIONEI was den Jesuiten niet gunstig; hij verzette zich met nadruk tegen de canonisatie van den kardinaal BELLARMINUS, en weerde, zegt men, al de werken der maatschappij uit zijne bibliotheek, hij beminde de overige religieuzen niet meer. De levendigheid van zijnen geest wikkeld hem in geschillen, in welke hij steeds wilde zeegevierden. Ondanks de vriendschap, welke BENEDICTUS XIV hem toedroeg, hield hij echter in hunne gesprekken, zijne gevoelens op de hardnekkigste en onbuigzaamste wijze staande; het was bijna altijd de Paus, die genoodzaakt was, toe te geven. Hij was den kardinaal-secretaris van staat VALENTI, dien hij den *bassa* noemde, geenszins toegedaan. Bij zekere gelegenheid, dat hij hem den vrede-kus moest geven, zeide hij hem, in plaats van *Pax tecum*, vrij luide *Salamalec* (*). Ondanks zijne gebreken, verdient de kardinaal PASSIONEI door de geleerden betreurd, en door de nakomelingschap hooggeacht te worden. De herroe-

ping, welke hij deed, met den beroemden FONTANINI van het *Liber diurnus romanorum pontificum*; eene *Omschrijving van den 19.^{en} Psalm*, volgens het Hebreuwsch; eene van het 1.^e Hoofddeel van het boek der *Openbaring*, volgens het Syrische, de *vertaling* van een Grieksch werk over den Antechrist; de *Lijkrede* van prins EUGENIUS, zijn blijvende gedenkstukken zijner kunde. Behalve van de reeds genoemde werken is PASSIONEI ook de schrijver van de *Acta legationes Helveticae*, in 4.to Dit werk bestaat uit zes verhandelingen bij verschillende gelegenheden uitgesproken, met eenige brieven over de aangelegenheden, welke hij in *Zwitserland* te behandelen had. Het kan tot onderrigting en handleiding aan de nuntiusen dienen, die hem zullen opvolgen, wijl zij het zelfde doel moeten hebben, de handhaving namelijk der Catholijke Godsdienst. De heer BENEDICTUS PASSIONEI, zijn neef, heeft te *Lucca*, in 1765, in fol. al de Grieksche en Latijnsche *opschriften* vereenigd, welke door dien geleerden kardinaal verzameld waren. Deze ver-

(*) *Woord, bij de Turken gebruikelijk, wanneer zij met eene diepe buiging den grooten heer of andere aanzienlijke personaadjen begroeten.*

zameling, welke na zijnen dood is verstrooid geraakt, bevatte ook vele, half-verheven beeldwerken, urnen enz. De kardinaal PASSIONEI was lid van bijna al de letterkundige genootschappen van *Italië*; hij volgde MAFFEÏ op, als vreemd lid bij de Fransche akademie van opschriften. LEBEAU sprak in dezelve zijne *Lofrede* uit.

* PASSWAN OGLOU (OSMAN), dat is OSMAN, zoon van PASSWAN, in 1758, te *Widdin*, in *Bulgarijë* geboren, was, volgens het meest waarschijnlijke gevoelen, de zoon van PASSWAN OMAR AGHA, *ayan* of aanzienlijke te *Widdin*, die in den oorlog tegen de Russen en Oostenrijkers over een corps vrijwilligers het bevel had gevoerd. OMAR AGHA, die begonnen was met nachtwacht te zijn, klom op tot den rang van *Bass-Agha*, of distrikt-bevelhebber, en had twee zonen, den eenen IBRAHIM-BEY, die koopman te *Konstantinopel* werd, den anderen OSMAN, bijgenaamd *Pazman-Ohlu*, of *Passwan Oglou* (zoon van den nachtwacht of schoorsteenveger), die in de staat-, huishouden- en krijgskundige wetenschappen onderwezen werd. Hij was met eenen grooten, werkzaam geest begaafd en bezat eene zeer vurige inborst.

In 1785 geraakte hij met zijnen vader in oneenigheid, en deed hem met deszelfs eigen vassalen den oorlog aan. In 1788, door de bemiddeling der inwoners van *Widdin* verzoend, vereenigden zij zich om hun gezag te vermeerderen, en werden de eigenmagtige heeren dier stad. De porte, door deze overweldiging verontrust, zond in het zelfde jaar tegen hen op MEHEMET-PACHA, met 12,000 man en de belofte van den buit. PASSWAN en zijn vader stonden eene belegering van drie maanden uit; maar daar zij der overmagt niet langer het hoofd konden bieden, namen zij de wijk naar *Wallachijë*, tot den hospodar of vorst MAUROJENI, die hen wel onthaalde, en hen in den oorlog tegen de Oostenrijkers, die, in overeenstemming met de keizerin CATHARINA in zijn grondgebied waren gevallen, gebruikte. Hij vertrouwde aan OSMAR de verdediging van *Czernewitz*, en aan PASSWAN OGLOU, die van *Giurgewo* toe. OSMAR werd weldra uit de door hem bezette plaats verdreven. Met zeventien der zijnen, in het kasteel *Kulla*, op zes mijlen afstands van *Widdin*, geweken, werd hij door den nieuwen bassa dier stad weldra belegerd, en ondanks eenen heldhaftigen te-

genstand van drie of vier dagen, gedurende welke OSMAR zeven wonden had bekomen, viel hij levend in de handen zijner vijanden, die hem onthoofden. PASSWAN-OGLOU, van den treurigen dood zijns vaders onderrigt, besloot denzelfden te wreken. Het gelukte hem een corps van 2000 man bijeen te brengen, hij bezette *Bagna*, vermeerderde zijne troepen nog, die hij tot 6000 man bragt, en, na geheime verstandhoudingen met eenige inwoners van *Widdin* te hebben aangeknoopt, trok hij des nachts die stad binnen, en maakte zich zonder slag of stoot meester van de citadel. Van dien oogenblik af werd die plaats het hoofdkwartier van al degene, die zich over den grooten heer te beklagen hadden. PASSWAN voerde er het bevel als gebiedder, deed er het regt uitoefenen, en door zijne indringingen wist hij de Grieken tot zijne partij over te halen. Hij vertrouwde vervolgens het opperbevel dier plaats aan een' zijner bloedverwanten toe, BEKIR-AGA genoemd, en begaf zich met zijn leger tot den groot-vizier, JUS-SUFF, bassa, hem aanbiedende om hetzelfde tot de dienst der porte te gebruiken. De groot-vizier ontving hem op eene innemende wijze, en stelde nog 1000 man onder zijn

bevel. Met 7000 soldaten ging hij dus *Belgrado* bijspringen, dat door de Oostenrijkers, onder de bevelen van LAUDON, belegerd werd. Maar zijn leger werd bijna geheel verslagen, en er bleven hem slechts 500 manschappen over. Hij keerde alstoen naar *Widdin* terug, alwaar hij gedurende drie jaren in eene volslagene werkeloosheid bleef. Na eindelijk aan zijnen bloedverwant BEKIR-AGA verantwoording van zijn beheer te hebben gevraagd, en dat deze zulks weigerde, liet hij hem onthoofden, en maakte zich meester van zijne goederen. Hij begon, ondanks de tegenwoordigheid van den nieuwen bassa, ALCHIO, door de porte derwaarts gezonden, een willekeurig gezag uit te oefenen. PASSWAN-OGLOU, onderrigt, dat de bassa hem bij den grooten heer had aangeklaagd, tastte hemaan, noodzaakte hem, om zich met 3000 man in de citadel op te sluiten, en maakte hem eindelijk met de geheele bezetting krijgsgevangen. Nadat ALCHIO van den sultan genade voor den milteling had bekomen, gaf deze hem ook zijne vrijheid weder, en leefde gedurende eenige maanden met hem in goede verstandhouding. De bassa wachtte slechts op eene gunstige gelegenheid

om zich te wreken, terwijl hij tevens aan de bevelen der Porte gehoorzaamde. Nadat PASSWAN-OGLOU, met slechts 60 der zijnen te veld getrokken was, zond ALCHIO 400 manschappen te zijner achtervolging uit, die, na hem bij het dorp *Latesa*; drie mijlen van *Widdin* gelegen, inhaalden, en hem eenen slag leverden, die zeer bloedig was. PASSWAN-OGLOU, week met 30 der zijnen in een huis, alwaar de bassa ALCHIO hem kwam aantasten; maar hij werd teruggedreven. PASSWAN-OGLOU, kon alstoen 3,000 manschappen vereenigen, en vernieuwde zijne verstandhoudingen met de inwoners van *Widdin*; hij trok die stad in Junij 1792 binnen, verdreef den bassa en de bezetting uit dezelve, en nam voor de tweede maal bezit van de sterkte en de stad. Hij wees al de voorwaarden van de hand, welke de Porte hem in 1794, door den muf-ti, bassa HASSY liet aanbieden; en in het begin van 1795, maakte hij zich meester van *Nicopolis*, aan den regter-oever van den *Donau*, onder voorwendsel dat deze sterkte, ofschoon op 20 mijlen afstands van *Widdin* gelegen, voor de veiligheid dier stad noodzakelijk was. Hij gaf het bevel derzelve

aan een' zijner officieren. Daar zijne heerschzucht met zijnen voorspoed toenam, spoorde hij al de afgedankte Janitsaren, en al de misnoegden van *Servië* en *Bulgarijë*, tot den opstand aan, verschafte hun wapenen, en volgens de geheime instructiën van PASSWAN-OGLOU, trokken zij op *Belgrado* aan, waarvan zij zich, zonder de onverschrokken dapperheid van den bevelhebber HASSAN pacha, meester zouden hebben gemaakt; nadat deze echter versterking had bekomen, dreef hij de muitelingen op de vlugt. Daar de Porte zich van eenen zoo gevaarlijken man als PASSWAN-OGLOU was, wilde ontdoen, deed zij in 1796, een leger van 50,000 man, onder de bevelen van den begler-bey van *Romelië*, en van vier andere bassa's, tegen hem optrekken. Middelerwijl had PASSWAN-OGLOU een leger van 30,000 man bijeengebragt, onder welke hij verscheiden uitgeweekene Fransche en Poolsche officieren telde: de eerste hadden hem door hunne talenten geholpen, in het versterken van *Widdin*, en de tweede hadden onder zijne troepen, de taktiek en de krijgstuicht ingevoerd. PASSWAN-OGLOU had *Widdin*, van levensmiddelen en aller-

lei krijgsbehoefden voorzien, en zag zich in staat om alle aanvallen der Turken het hoofd te bieden. Men heeft nooit geweten van waar hij de noodige sommen bekwam, om in al deze kosten te voorzien, ten zij de staatkunde van eenige Europesche mogendheden hem dezelve heimelijk geleverd had. Na eene belegering van drie maanden en verscheiden vruchteloze aanvallen, was de bevelhebber der Ottomanische legermagt de eerste die aanbiedingen tot onderhandelingen deed, waarvan de uitslag was, dat PASSWAN-OGLOU, onder beding van 500 beurzen, die hij zich verbond aan den grooten heer te betalen, bassa van *Widdin* zoude zijn. Maar daar de heerschzucht hem geene rust liet, zoo ontstak hij, en onderhield tot in 1797, den opstand eener bende struikrovers, onder den naam van *dieven van Romelië* bekend. Toen deze uit de omsireken van *Andrinopel* verdreven werden, ligte hij het masker af, en verzamelde dezelve onder zijne standaards. Daar hij zich thans aan het hoofd van 40,000 man bevond, vormde hij een uitgebreider plan, verzekerde zich van den loop des *Donaus*, tusschen *Belgrado* en *Rudstuck*, plaatste bezettingen

in *Nicopolis* en *Sistoke* ten einde den toegang tot *Widdin* te verdedigen, en maakte zich vervolgens meester van *Orsowa* en *Semendria*. Hij maakte zich gereed, om *Belgrado* aan te tasten; maar daar de bassa's van *Bosnië* en *Thonië*, den bevelhebber dier stad te hulp waren getogen, bepaalde hij zich voor den oogenblik een observatiecorps, op eenige mijlen afstands van *Belgrado* te plaatsen. Hij verdeelde zijne legermagt in twee colonnes, welke hij rigtte de eene door *Nissa* en *Sophia*, en de andere door *Tirnowa* en *Philippopoli*, naar den weg van *Andrinopel*. Onder weg sloeg hij te *Nissa* een corps *Bosniërs*, en verspreide door geheel *Servië* en *Bulgarijë*, een aantal verspieters, die het getal zijner partijgangers vermenigvuldigden, terwijl hij van zijnen kant geen middel onbeproefd liet, om nieuwe te erlangen. In al de door hem bezette landen, won hij het vertrouwen der inwoners, door de bescherming, welke hij aan den handel en aan de eigendommen verleende, door eene naauwgezette regtvaardigheid, en vooral door het ter helft verminderen der belastingen. In korten tijd, meester van *Servië* en *Bulgarijë* tot aan *Philippopoli* geworden zijnde,

vestigde hij zijn hoofdkwartier in die stad. Daar **ALOPACHA**, *beglerbey* van *Romelië*, zijne magt niet tegen de zijne zag opwegen; zoo durfde hij hem niet aanvalen, maar hield zich verdedigenderwijze. **PASSWAN-OGLOU** zond troepen tot voor de poorten der stad, en zelfs onder muren van *Konstantinopel*, dat hij scheen te bedreigen. Hij had vooraf verscheiden bassa's van *Griekenland*, in zijne partij weten te winnen; en bijna al de troepen, welke men tegen hem deed optrekken kwamen, in plaats van hem te bestrijden, slechts zijne krijgsmagt vermeederen. Alles scheen aan **PASSWAN-OGLOU**, nog schitterender roem te voorspellen; maar de beroemde **HUSSEIN**, Turksch zee-overste, kwam hem te midden zijner zegepralen stuiten. De *Porte* had al de bassa's die aan hunnen vorst getrouw waren gebleven, onder de bevelen van dien bekwamen krijgsmann gesteld, en verhief hem te gelijkertijd tot de waardigheid van seraskier. Het leger van **HUSSEIN** bestond uit meer dan 100,000 manschappen, en was grootendeels zamengesteld uit troepen, welke de *Porte* uit *Azië* had doen komen. In plaats van **PASSWAN-**

OGLOU, in zijne legerplaats van *Philippopoli* aantetasten, deed de seraskier eene afdeeling tegen *Tirnowa*, optrekken, koopt den bevelhebber om, dien **PASSWAN-OGLOU** er achter gelaten had, en maakt zich zonder slag of stoot meester van de stad. Uit vreeze van den terugtogt afgesneden te zien, zag **PASSWAN-OGLOU** zich genoodzaakt, *Philippopoli* te verlaten, en naar *Widdin* terug te trekken. Terwijl **HUSSEIN** hem vervolgde, maken de overige bassa's zich meester van *Sistove*, *Nicopolis*, *Semen-dria*, *Orsowa*, enz. Alle deze nederlagen verspreidden de ontsteltenis onder de troepen van den muiteling, en nadat een groot gedeelte hem verlaten had, zag hij zich genoodzaakt, om zich met de 16,000 hem overblijvende manschappen, in *Widdin* op te sluiten. **HUSSEIN** kwam hem met eene geduchte krijgsmagt belegeren, die onder zijne bevelen door twaalf bassa's, zoo uit *Europa* als uit *Azië*, werden aangevoerd. Te gelijkertijd kwam eene kleine vloot, uit gewapende sloepen bestaande, en van *Konstantinopel* afgezonden, *Widdin* van den kant des *Donau's* verontrusten. **PASSWAN-OGLOU** legde bij deze gelegenheid, even zoo vele on-

verschrokkenheid als moed en bekwaamheid aan den dag. Gedurende vijf maanden, welke het beleg duurde, deed hij dertig uitvallen tegen het Ottomanische leger, bij welke hij steeds zegevierend was. Nadat de troepen van verschillende bassa's, en onder anderen die van ALO-PACHA op de vlugt geslagen waren, leverde PASSWAN-OGLOU eenen algemeenen slag aan den seraskier, doodde hem omtrent 10,000 manschappen, en noodzaakte hem naar *Lonya* terug te trekken. Er werden onderhandelingen geopend, en de Porte zond andermaal commissarissen, om met den overwinnaar een verdrag aan te gaan. De vrede werd in December 1798 gesloten. Men stond aan PASSWAN-OGLOU het pachalik, of landvoogdijschap van *Widdin*, met eene vergrooing van grondgebied af, en verleende hem den titel van bassa met 3 staarten. Op zijn verzoek, werden eenige naburige bassas afgezet, en de jannitsaren, uit *Belgrado* en andere plaatsen verdreven, werden in hunne eigendommen hersteld. Al deze eervolle en voordeelige voorwaarden, zouden de heerschzucht van PASSWAN-OGLOU nog niet voldaan hebben; maar hij vreesde van zich door een leger van veertig duizend Russen,

die krachtens een verdrag tusschen het kabinet van *St. Petersburg* en de Ottomanische Porte gesloten, den grooten heer, te hulp zouden zijn gekomen. PASSWAN-OGLOU dankte een groot gedeelte van zijn leger af, en gebruikte later de overigen tegen eenige naburige bassa's, welke hij bij herhaling sloeg. Deze oproerige overwinnaar overleed te *Widdin*, in 1807. Hij had eene middelmatige gestalte en een zwak lichaamsgestel. De wankelbare staat zijner gezondheid was de grootste hinderpaal in de uitvoering zijner ontwerpen. Indien hij op *Konstantinopel* had kunnen aantrekken, zou hij welligt eene groote omwenteling te weeg hebben gebracht. Met veel moed en onverschrokkenheid begaafd, wist hij aan al wat hem omringde vrees in te boezemen. Men zegt dat zijn beheer, ofschoon wreed, niet onregtvaardig was. Dit ten minste verhaalt de reiziger OLIVIER.

* PASTEUR (JOANNES DAVID), een Hollandsche geleerde en letterkundige, den 23 Mei 1753, te *Leijden* geboren, nam deel aan verscheiden nationale vergaderingen die van 1795 tot 1798, in de *Bataafsche republiek* plaats hadden. Hij overleed den 9 Januarij 1804, te

's *Gravenhage*, na in het licht te hebben gegeven: 1.º *Beknopte natuurlijke historie der zogende dieren*, 3 dl.ⁿ in 8.vo 1793 — 1796. — 2.º *De Russen in Noord-Holland*, tooneelspel in drie bedrijven, onder zijne vertalingen komen vooral in aanmerking. — 3.º *J. COOK'S reizen rondom de wereld*, 13 dl.ⁿ in 8.vo — 4.º *LE VAILLANT'S reizen in de binnenlanden van Afrika*. — 5.º *MERCIER, het jaar 2440*. — 6.º *COGANS, reize langs den Rijn*, enz.

* **PASUMOT** en niet **PAZUMOT** (**FRANCISCUS**), geographisch-krijgsbouwkundige, te *Beaune*, den 30 April 1733 geboren, wijdde zich in het begin aan het onderwijs toe, en werd in 1756, naar *Auvergne* gezonden, om de uitgedoofde vulkanen van dat gewest te beoefenen, de hoogten en afstanden te meten, en er eene kaart van te ontwerpen. Hij werd vervolgens beroepen, tot den leerstoel der natuur- en wiskunde, in het kollegie van *Auxerre*, werd lid van de maatschappij van wetenschappen en schoone letteren dier stad en schreef voor dat genootschap *Aardrijkskundige Verhandelingen over eenige Gallicische oudheden*, in 1765,

met zeer goede kaarten in het licht gegeven. Door onvoorziene zwarigheden genoodzaakt, om van zijnen natuur- en wiskundigen leerstoel afstand te doen, kwam hij te *Parijs*, legde zich gedurende elf jaren op het geven van bijzondere lessen toe, was in de laatste jaren zijns levens, in hoedanigheid van onder-bestuurder, aan het bureau der plans en kaarten voor de marine verbonden, en overleed te *Beaune*, den 10 October 1804. Men heeft van hem een aantal werken, waarvan het belangrijkste ten titel voert: *Voyage etc. (Naturkundige reizen door de Pyreneën in 1788 en 1789)*, *Parijs*, 1797, in 8.vo De heer **GRIVAUD DE LA VINCELLE**, heeft in het licht gegeven eene verzameling van *Verhandelingen en gedenkschriften over verschillende oudheid en geschiedkundige onderwerpen door PASUMOT*, *Parijs*, 1810 tot 1813, in 8.vo Aan het hoofd van dit werk vindt men eene *Levensschets* van dezen geleerde met eene volledige lijst zijner geschriften. Nog heeft dezelfde uitgever in het licht doen verschijnen: *Dissertation etc. (Verhandeling over de ligging van den lusthof Eden, volgens de handschriften van den heer PA-*

SUMOT ontworpen), *Dijon*, 1824, in 8.vo *PASUMOT* heeft ook grootelijks deel gehad, aan de redactie van het *Natuurkundig Dagblad*, van den abt *ROSIER*, en van de *Geschiedenis van Beaune*, door *GANDELLOT*.

PATEL (*PETRUS*), een schilder, gewoonlijk *PATEL LE TUÉ* genaamd, had ook tot bijnaam *den goeden PATEL*, (zoo als al de leden zijner familie denzelfen verdienden). Hij werd in 1654 geboren. Men heeft van hem landschappen en bouwkundige stukken, die zich door eene bevallige uitvoering en een frisch koloriet bijzonder gunstig onderscheiden. Zijne voortbrengselen worden zeer op prijs gesteld, en vallen veel in den smaak van die van *LORRAIN*. Hij overleed in een tweegevecht in 1703. Het museum van het *Louvre* en het kasteel der *Tuilleriën*, bezitten verscheiden schilderijen van dezen meester. Zijn zoon *PETRUS*, volgde hetzelfde voetspoor: bij beiden treft men een schitterend koloriet en welgekozen onderwerpen aan, doch dezelve zijn al te fijn en schieten dikwerf in uitwerksel te kort.

† *PATENIER* (*JOACHIM*), een landschapschilder, in 1487, te *Dinant*, in de Belgische

provincie *Namen* geboren, leerde de grondbeginselen zijner kunst te *Antwerpen*, en onderscheidde zich voornamelijk in de veldslagen en landschappen; ongelukkiglijk oonteerde zijn gedrag zijne bekwaamheden. Als een zijner voornaamste meesterstukken wordt genoemd: *De Doop des Zaligmakers in de Jordaan*, in 1815, door het museum van het *Louvre*, aan de galerij van *Munchen* teruggegeven.

PATER (*PAULUS*), in 1656 te *Menhardsdorf*, in het graafschap *Czepus* in *Hongarijè* geboren, werd, uit hoofde van zijne verkleefdheid aan de dwalingen der protestanten, uit zijn land verdreven. Hij begaf zich naar *Breslau*, alwaar hij zich op den boekhandel toeleegde; vervolgens hoogleeraar in het kollegie van *Thorn*, en eindelijk hoogleeraar in de wijskunde te *Dantzic* geworden zijnde, overleed hij in diezelfde stad in 1724. Men heeft van hem verscheiden wijsgeerige en letterkundige werken, onder anderen: 1.º *Labor solis, sive de eclipsi CHRISTO patiente Hierosolymis visa.* — 2.º *De astrologia persica.* — 3.º *De Mari Caspio; de Coelo empyreo*, *Frankfort*, 1687, in 8.vo — 4.º *De insignibus*

turcicis ex variis superstitionum tenebris, Orientalium maxime illustratis, enz.

PATER (JOANNES BAPTISTA), een schilder te *Valenciennes*, in 1695 geboren, en te *Parijs*, in 1736 overleden, bezat voor het koloriet dien de Vlamingen zoo natuurlijken smaak. Hij zou een uitmuntende schilder hebben kunnen worden, indien hij de teekenkunde, niet al te zeer verwaarloosd had, en zich veeleer eene aanzienlijke fortuin dan eenen schitterenden roem had zoeken te verwerven. Zijne ontwerpen zijn slecht geordonneerd en zijne schilderijen, enkel volgens bestellingen vervaardigd. Men heeft, volgens hem, eenige stukken gegraveerd.

† PATER (LUCAS), een Nederlandsche dichter, in 1707 geboren en in 1781 overleden, was de kweekeling van FEITANA, (zie dat art.) wiens dichtschool in hem steeds eenen ijverigen verdediger vond. Hij gaf afzonderlijk in het licht: 1.° *ISAÄK, of de afschaduwing des Heilands*, naar het Italiaansch van METASTASIO. — 2.° *Het onbewoonde eiland*, tooneelspel naar het Engelsch van ARTHUR MURPHY. — 3.° *CA-*

JUS GRACCHUS, een treurspel. Zijne voornaamste werken, met uitzondering van het laatstgenoemde treurspel werden in 1674, te *Amsterdam*, in 4.to onder den titel van *Poëzij van LUCAS PATER*, in het licht gegeven; en dit deel werd in 1784, vermeerderd met 's dichters *Nagelatene poëzij*.

PATERCULUS. — Zie VELLEIUS.

PATERE of PATERA (ATTIUS), te *Bayeux* geboren, en in de school der Druïden dier stad opgevoed, ging de spraakkunst en de letteren te *Bordeaux* onderwijzen. Hij begaf zich vervolgens naar *Rome*, alwaar hij in het jaar 326 met roem de rhetorica onderwees. AUSONIUS zwaait hem eenen lof toe, die veel naar dweepzuchtige geestdrift schijnt te zweemen. PATERA had DELPHIDIUS tot zoon. Zie dat artikel.

PATERIUS, leerling en boezemvriend van den heiligen GREGORIUS den Groote, in de zesde eeuw, was notaris van de Roomsche Kerk, en volgens eenige geleerden, later bisschop van *Brescia*. Deze kerkelijke schrijver is voornamelijk bekend, door een *Commentarium* op de H.

Schrift, uit de werken van den H. GREGORIUS ontleend, en achter welke hetzelfde gedrukt is. Dit werk is van meer nut, wegens deszelfs geestelijken dan letterlijken zin.

* PATERSON (SAMUËL), een beroemde Engelsche boekenkenner en boekhandelaar, te *Londen*, in 1728 geboren, en in 1802 overleden, was bibliothekaris van den markgraaf van LANSDOWN, en vervaardigde gewoonlijk de catalogussen van de voornaamste boekverkoopingen, zoo als die van WEST, BEAUCLERK, CROFT, enz. Deze laatste catalogus vooral, wordt zeer gezocht en is niet zeer gemeen. PATERSON is de schrijver van eenige werken, onder welke men noemt: 1.º *Flugtige aanmerkingen op eene reis door de Nederlanden gemaakt.* — 2.º *De Tempelier*, een tijdschrift, 1773; en — 3.º *Overwegingen over de wet en de wetgeleerden.*

PATIN (GUIDO), een geneesheer te *Houdan*, in het F.º departement *Seine en Oise*, in 1601 geboren, verkreeg de doctorale waardigheid te *Parijs*, in 1621. Het was in deze stad, dat hij zijne kunst uitoefende; hij was er minder bekend door zijne bekwaamheid, dan

door zijn vrolijk onderhoud, en zijne satirieke inborst. BAYLE zegt, dat verscheiden heeren hem eenen *Louis d'or* op zijn tafelbord hadden aangeboden, telkens als hij bij hen, wilde komen eten. Hij had, zegt men, het aangezicht van CICERO, en in zijnen geest de snedigheid van RABELAIS. Alles had in hem het voorkomen van eene zekere zonderlingheid: zijne kleeding geleeke naar die, welke eene eeuw vroeger gedragen werd: hij drukte zich in het Latijn op eene zoo gezochte en zoo buitengewone wijze uit, dat geheel *Parijs* tot zijne thesis, als tot een blijspel toesnelde. Hij was een groot voorstander der ouden, en had al de leerlingen der nieuwere school tot tegenstanders; de zieken waren dikwerf de slagtoffers dezer dubbele dweeperij, en men kon dezelve vergelijken bij den *Man van middelbare jaren* der fabel, door twee vrouwen bemind, waarvan de oudste hem al de zwarte en de jongste al de grijze haren uittrekt, zoodat de arme man kaal blijft. De geschillen over het spiegelglas, die ten zijnen tijde bij de geneeskundige faculteit te *Parijs* ontstonden, verschaften aan PATIN vele bezigheden; hij beschouwde dit geneesmiddel steeds als een ver-

gif, waarin hij niet geheel ongelijk had, en vergat niets om hetzelfde verdacht te maken. Hij had tegen J. DUCHESNE, een' voorstander van het *antimonium*, een groot register ontworpen, van diegene, welke hij beweerde de slagtoffers van dit middel te zijn geweest; en men moet bekennen, dat verscheiden er niet zonder grond in waren opgenomen. PATIN noemde dit register het *Martelaarsboek van het spiegelglas*. De smaadwoorden werden niet gespaard; hij was mild met dezelve, en men gaf hem dezelve met woeker terug. Bij al de algemeene verwijtingen, welke aanhangers van HIPPOCRATES en GALENUS elkander konden doen, voegden zij bijzondere beschuldigingen en onteerende personaliteiten. Nooit werd de doctorale waardigheid meer in de waagschaal gesteld: de twist werd zoo hevig, dat het parlement beval, dat de faculteit ten spoedigste uitspraak zoude doen, omtrent de gevaren en het nut van het spiegelglas. De doctoren vergaderden den 29 Maart 1666: 92 waren van gevoelen dat men den *braakwijn*, onder de zuiverende geneesmiddelen moest rangschikken. PATIN was ontroostbaar; hij overleed in 1671, als een

kundig arts, en een goede letterkundige. Men verzekert, dat het verdriet, hetwelk hij ondervond, zijnen zoon KAREL, uit het koninkrijk verbannen te zien, hem in het graf sleepte. Hij was in de kennis der boeken zeer ervaren, en had er een aantal verzameld. Men heeft van hem: 1.º *Le médecin etc.* (*Le liefdadige arts en artsensijbereider.*) — 2.º *Notes etc.* (*Aanteekeningen op de verhandeling over de pest*), door NICOLAAS ALLAIN. — 3.º *Lettres.* (*Brieven*), die men niet dan met mistrouwen moet lezen. De meeste zijner staat- en letterkundige bijzonderheden, zijn of valsch of kwalijk voorgesteld. PATIN lastert in dezelve, op op eene onmeedoogende wijze zijne vrienden en vijanden. Behalve zijne neiging tot de kwaadsprekendheid, bezat hij, zegt men, ook eene groote tot de goddeloosheid; maar deze hatelijke beschuldiging is niet bewezen geworden.

PATIN (KAREL), zoon van den voorgaande, te *Parijs*, in 1633 geboren, maakte verbazende vorderingen in de wetenschappen. Nauwvelijks was hij 14 jaren oud, of hij verdedigde Grieksche en Latijnsche thesis, in tegenwoordigheid van vier-en-der-

tig bisschoppen, vele groote heeren en de Pausselijke nuntius, die dezelve toejuichten. Men bestemde hem voor de pleitzaal; maar zijn smaak sleepte hem mede tot de geneeskunde, hij liet de regtsgeleerdheid varen, na tot advocaat te zijn bevorderd en ontving den doctoralen hoed voor de geneeskunde. Hij oefende met roem zijne kunst uit, toen hij genoodzaakt werd *Frankrijk* te verlaten. Men schrijft zijne ongenade toe aan eenen prins van den bloede, die hem beschuldigde van eenige exemplaren, van, eene prinses hekelend, werk verspreid te hebben, na zich met de vernietiging van hetzelfde te hebben belast. Dit libel had tot titel: *De minnarijen van het koninklijk paleis*. Hij reisde achtereenvolgend door *Duitschland*, de *Nederlanden*, *Engeland*, *Zwitserland* en *Italië*. Hij vestigde eindelijk zijn verblijf te *Padua*, alwaar men hem begunstigde met den eersten leerstoel der heilkunde en met den titel van ridder van den H. *Marcus*. Hij overleed in die stad in 1693. Men heeft van hem een aantal geschriften, in het Latijn, het Fransch en het Italiaansch. De belangrijkste zijn: 1.° *Itinerarium comitis Briennæ*, in 8.° *Parijs*, 1662; hiervan is hij

enkel de uitgever. — 2.° *Familia Romanæ ex antiquis numismatibus*, *Parijs*, 1663, in fol.; in 1703, verscheen er eene vermeerderde uitgave van in het licht. De hoofdinhoud van het werk is van *FULVIUS-URSINUS*. — 3.° *Traité etc. (Verhandeling over de brandbare turf)*, *Parijs*, 1663, in 12.° — 4.° *Introduction etc. (Inleiding tot de geschiedenis door de kennis der gedenkenningen)*, *Parijs*, 1665 en *Amsterdam*, 1667, in 12.° — 5.° *Imperatorum Romanorum numismata*, *Straatsburg*, 1671, in fol. Hij heeft veel gebruik gemaakt van de verhandeling van *SAVOT*, over de oude gedenkenningen. — 6.° *Vier Geschiedkundige verhalen*, van verschillende reizen door *Europa*, *Bazel*, 1673 en *Lyon*, 1674, in 12.° — 7.° *Practica delle medaglie*, *Venetië*, 1673, in 12.° — 8.° *SUETONIUS ex numismatibus illustratus*, *Bazel*, 1675, in 4.° — 9.° *De optima medicorum secta*, *Padua*, 1676. — 10.° *De febribus*, *ibid* 1677. — 11.° *De scorbuto*, *ibid* 1679. — 12.° *Lycæum patavinum*, *ibid* 1682. — 13.° *Thesaurus numismatum à PETRO MAUROCENO collectorum*, *Venetië*. — 14.° *Commentarii in monumenta antiqua mar-*

cellina, *Padua*, 1688, enz. Deze werken worden tegenwoordig weinig geraadpleegd; men ontwaart in dezelve lichtzinnigheid en onnaauwkeurigheid, welke een natuurlijk gevolg van vroegrijpe talenten zijn (zie BARATIER). De geest des schrijvers werd daarenboven afgetrokken, door eene onrustige inborst, die hem niet zeer zeldzaam, dien bedaarden toestand verleende, waarin de diepzinnige, en aaneengeschakelde denkbeelden ontluiken.

PATIN (CHARLOTTE en GABRIELLE), dochters van den voorgaande, waren, even geëlijk hare moeder MAGDALENA HOMMETS, leden der akademie *Ricovrati* van *Padua*, waarvan haar vader langen tijd hoofd en directeur was geweest. Beide hebben geleerde werken in het Latijn in het licht gegeven, en hare moeder is de schrijfster, van *Zedelijke en Christelijke overwegingen*. De werken van CHARLOTTE, zijn eene Latijnsche *Redevoering*, over het opbreken van het beleg van *Weenen*, en *Tabellæ Selectæ*, in fol. *Padua*, 1691, met platen. Dit is de verklaring van een-en-veertig schilderijen der beroemdste schilders, welke men te *Padua* ziet. Er is eene twee-

en-veertigste plaat bij, die de familie PATIN, voorstelt. Onder de voortbrengselen van GABRIELLE, telt men de *Lofrede van LODEWIJK XIV*, en eene *Verhandeling* in 4. to over den *feniks* eens gedenkenpings van CARACALLA, *Venetie*, 1683.

PATKUL (JOANNES REGINALD DE), een Lijflandsche edelman, in 1660 geboren, in eene gevangenis van *Stokholm*, waarin zijn vader zat opgesloten, wjl hij de stad *Volmar*, door de Polen had doen innemen. PATKUL trad in dienst van *Zweden*, werd kapitein, maar vergat zijn vaderland niet, alwaar hij groote bezittingen had. Met ongeduld verduurde hij het verlies der voorergten van *Lijfland*, die door het willekeurige gezag, hetwelk KAREL XI en KAREL XII zich aangematigd hadden, vernietigd waren. Bij den dood des eersten, beproefde hij om *Lijfland*, of aan den czar PETER of aan den koning van *Polen*, AUGUSTUS, over te leveren. Nadat zijne onderneming mislukt was, begaf hij zich in dienst van dezen laatsten vorst, en verkreeg daarenboven de hoedanigheid van Moskovich resident in *Saksen*. KAREL XII, dwong niettemin ko-

ning AUGUSTUS, door het verdrag van *Alt-Ranstad*, hem PATKUL uit te leveren. De czar vorderde hem vruchteloos terug. KAREL XII, liet hem in 1707, radbraken en vierendeelen. Zijne verdeelde ledematen, bleven tot in 1713 op palen uitgesteld, als wanneer AUGUSTUS, na zijnen troon weder te hebben beklommen, dezelve liet verzamelen en in een kistje plaatsen, terwijl hij zich de lafhartigheit verweet, met welke hij tegen het regt der volken en der menschheid: den afgezant van een groot vorst aan eenen woedenden en wraakgierigen vijand had overgeleverd. PETER wreekte den ongelukkigen PATKUL, door KAREL van *Lijfland*, en van de beste Zweedsche gewesten te berooven. Het *Leven* van PATKUL, is te *Berlijn*, in 3 dl.ⁿ in 8. vo, in het licht gegeven, 1792 — 1797.

* PATOU (FRANCISCUS), te *Rijssel*, in 1686 geboren, was raadsheer des konings. daarna luitenant in het scheidendom dier stad, en oefende gedurende zijn geheele leven, met het beste gevolg het beroep van advokaat uit; hij leefde in den ongehuwden staat en overleed den 24 September 1758, beweed door de armen, wier vader

hij was, en door al degenen, die in de gelegenheid waren geweest, zijne deugden, zijne zeden en begaafdheden te kennen. Zijne *Memoriën* op verschillende plaatsen gedrukt, kondigen eene edele, gematigde en openhartige manier aan, en kunnen tot voorbeeld dienen, aan al degenen, die zaken bij de regtbanken hebben voor te dragen. Men heeft van hem: een om deszelfs geleerd-, naauwkeurigen duidelijkheid geacht *Commentarium*, over de *Stadsregten van Rijssel en deszelfs jurisdictie*, *Rijssel*, 1788, 3 dl.ⁿ in fol.

PATOUILLET (LODEWIJK), te *Dijon*, in 1699 geboren, volbragt zijne studien in het collegie dier stad, alwaar hij den beroemden pater OUDIN tot hoogleeraar in de rhetorica had, die op eene krachtadige wijze aan de ontwikkeling zijner talenten medewerkte. Jesuit geworden zijnde, onderwees hij de wijsbegeerte te *Laon*, en onderscheidde zich te gelijktijd door de kanselwelsprekendheid. Na te *Nancy* voor koning STANISLAUS te hebben gepredikt, en nog eenige jaren te *Laon* te hebben doorgebracht, nam hij zijnen intrek in het professie-huis, te *Parijs*, alwaar hij zich met ver-

scheiden werken bezig hield, onder welke men onderscheidt het *Leven van PELAGIUS* (zie *PELAGIUS*), en het *Woor-denboek der Janseniste boeken*, 4 dl.ⁿ in 12.mo, dat eene nieuwe uitgave van de Janseniste bibliotheek door pater COLONIA was, en dat, bij een besluit van den 11 Maart 1754, te Rome op den index werd geplaatst. Er verschenen, tegen hem *Aanmerkingen van GOUJET* en een brief van RULIÉ in het licht. Hij heeft gedurende eenigen tijd de *Bylage tot de kerkelijke Courant* in het licht gegeven, waarin hij de dwalingen van dien dweepzieken schrijver herstelde, en deszelfs uitlatingen aanvulde (zie *ROCHE-JACOBUS*). Men kent aan, pater PATOUILLET verscheiden naamlooze geschriften over de tijds-aangelegenheden toe: *l'Apologie etc. (Verdediging van Cartouche, of de door de genade van pater QUESNEL, geregtvaardigde booswicht)*, 1733, in 12.mo — *Progrès etc. (Voortgang van het Jansenismus)*, door broeder LA CROIX, Quiloa, 1743, in 12.mo; — twee *Brieven aan eenen bisschop over het boek van pater NORBERT*, 1745; — *Lettre etc. (Brief over de kunst, om dagteekeningen te vergelijken)*; — *Entretiens etc. (Gesprekken van ANSEL-*

MUS en ISIDORUS over de tijdsomstandigheden), 1756; — *Lettre etc. (Brief van eenen geestelijke aan den uitgever der Werken van ARNAULD)*, 1759, in 12.mo In 1749 en 1758, gaf hij het 27.e en 28.e dl. der *Stichtelijke Brieven (Lettres édifiantes)* in het licht. Hij genoot het vertrouwen van den heer DE BEAUMONT, aartsbisschop van Parijs, en van den heiligen bisschop van Amiens, DE LA MOTTE, bij wien hij eenigen tijd inwoonde, en overleed te Avignon, in 1779. Sommigen schrijven hem toe *Réalité etc. (Wezenlijkheid van het ontwerp van Bourgfontaine)*, maar het is meer waarschijnlijk, dat zulks het werk van pater SAUVAGE, een Jesuit uit de provincie Lotharingen, is. Zie FILLEAU.

PATRICIUS (Heilige), bisschop en Apostel van Ierland, in 372 geboren, en in 464 overleden, na eene menigte Heidenen bekeerd, en kloosters, waarvan een te Armagh, gesticht, en Ierland met kerken en scholen opgevuld te hebben, waarin de godsvrucht en de goede studiën langen tijd bloeiden. Men heeft van hem een geschrift, getiteld de *Geloofsbelijdenis van den heiligen PATRICIUS* en eenen *Brief aan COROTIC*, prins van het land van Wal-

is, van wien hij veel te lijden had. Deze werken zijn met weinig sierlijkheid geschreven: maar zij bewijzen, dat hij in de wetenschap der Heiligen ervaren was. TILLEMONT zegt, dat deze geschriften duidelijke bewijzen van echtheid dragen; de schrijvers, die dezelve gevolgd zijn, bij de zamenstelling van het *Leven* van dezen Heilige, hebben hetzelfde met apocryphe bijzonderheden ontsierd, die enkel en alleen op volksgeruchten steunden. Men schrijft hem toe de *Verhandeling over de twaalf misbruiken*, onder de werken van den heiligen AUGUSTINUS en van den heiligen CYPRIANUS in het licht gegeven. JACOBUS WARÉ, heeft de *Werken van den H. PATRICIUS* uitgegeven, Londen, 1658, in 8. vo Het vagevuur van den H. PATRICIUS, van hetwelke *DIONYSIUS den Karthuizer* en verscheiden andere schrijvers, zoo vele valsche bijzonderheden hebben medegedeeld, zoo als BOLLANDUS zulks heeft aangetoond, is eene spelonk op een eilandje van het meer *Dearg*, in *Ulster* gelegen. Dezelve werd op bevel des Pauses in 1497 gesloten, ten einde den loop van zekere bijgeloovige sprookjes tegen te gaan. Later werd dezelve weder geopend, en men bezocht deze spelonk, om er

te bidden en de gestrengheden der boetvaardigheid uit te oefenen in navolging van den heiligen PATRICIUS, die zich dikwijls naar deze en andere afgelegene plaatsen begaf, om aldaar vrijer de beschouwende oefening te kunnen maken. Degene, die zich verwonderen van in het *Leven* van dezen Heilige bijzonderheden aan te treffen, in het stuk van godsvrucht en versterving die weinig, met onzen smaak, onze gebruiken en onze zeden strooken, moeten deze aanmerking van FLEURY niet uit het oog verliezen. » Het is waarschijnlijk dat God hun dit gedrag inboezemde voor de behoefte hunner eeuw. Zij hadden met een zoo bedorvene en zoo oproerige natie te doen, dat het noodzakelijk was, dezelve door zinnelijke voorwerpen te treffen. De redeneringen en vermaningen waren zwak voor onkundige en ruwe menschen, die enkel aan moord en plundering gewoon waren. Zij, die in de vermoeijenissen des oorlogs opgevoed waren, en steeds het harnas droegen, zouden gewone gestrengheden voor niets geteld hebben. Maar wanneer zij eenen heiligen BONIFACIUS, leerling van den heiligen ROMUALDUS, blootsvoets, in koude luchtstreken zagen gaan; eenen

heiligen **DOMINICUS LORICAT**, door vrijwillige tuchtigen als in zijn bloed zagen baden, zoo overtuigden zij zich, dat die Heiligen God beminden en verfoeiden hunne zonden. Zij zouden het innerlijke gebed voor niets hebben geteld; maar zij zagen wel, dat men bad, wanneer men psalmen zong. Zij konden er eindelijk niet aan twifelen, dat deze Heiligen hunne naasten beminden, wijl zij voor anderen boetvaardigheid deden. Door dit geheele uiterlijke getroffen, werden zij gezeggenlijker, zij luisterden naar die priesters en monniken, wier leven zij bewonderden; en velen hunner bekeerden zich. Deze overweging is voldoende, om in de geschiedenis der Heiligen, verscheiden zonderlingheden te verklaren, die gevoelige en met de tegenwoordige zeden al te zeer ingenomene geesten kunnen beledigen, dezelve steunt op dit gezegde des Apostels: »Ik ben voor allen alles geworden, ten einde allen voor **JESUS CHRISTUS** te winnen." **I Cor. IX, 22.** Zie **SIMEON STYLITES**, **DOMINICUS LORICAT**.

PATRICIUS (PETRUS), te *Thessalonika* geboren, leefde onder keizer **JUSTINIANUS**, die hem in 534, in gezantschap zond, naar **AMALASONTA**, koningin der Gothen, en in

550, naar **CHOSROËS**, koning der Perzers, om met hem den vrede te sluiten. De post van hofmeester was de belooning zijner diensten. Wij bezitten fragmenten van de *Geschiedenis der afgezanten*, die hij in twee deelen had zamengesteld. **CHANTECLAIR** heeft dit belangrijke werk uit het Grieksch in het Latijn vertaald, en met geleerde aantekeningen verrijkt; bij welke **HENDRIK DE VALOIS** de zijne voegde. Men heeft beide opgenomen in de *Histoire Byzantine*, in het *Louvre*, in 1648, in fol. gedrukt.

PATRICIUS (AUGUSTINUS PICCOLOMINI), een bekwaam schrijver der 15^e eeuw, te *Sienna* uit een beroemde familie geboren, was eerst kanonik dier stad, en werd later, in 1460, secretaris van **PIUS II.** Deze Paus belastte hem met de vervaardiging van een beknopt *Verslag* der handelingen van de kerkvergadering van *Bazel*, welk in handschrift wordt gevonden in de bibliotheek des konings van *Frankrijk*, en die voorkomt in het 3^e deel der *Kerkvergaderingen* van **pater LABBE.** Door zijne verdiensten verwierf hij den post van ceremonie-meester der Pauselijke kapel, en het bisdom *Plenza* in *Toskane.* Hij

overleed aldaar in 1496, als een' der geleerdste mannen van zijnen tijd beschouwd. Hij was evenzeer ervaren in de gewijde en ongewijde geschiedenis. Hij had medegewerkt aan het *Pontificale*, te Rome, in 1485, in fol. gedrukt. Men vindt van hem in het *Museum Italicum*, van pater MABILLON, *Adventus FRIDERICI III, ad PAULEM II, vita BENCII* ..... en in FREHER: *De comitiis Ratisbonæ celebratis*. Men schrijft hem toe: *Verhandeling over de kerkgebruiken der Roomsche Kerk*, welke CHRISTOFFEL MARCEL, aartsbisschop van Corfu, in 1516, onder zijnen naam te Venetië, in fol. liet drukken.

PATRICIUS (ANDREAS), een bekwame Pool der 16.^e eeuw. Na proost van Warschau, en aartsdiaken van Wilna te zijn geweest: werd hij tot eersten bisschop van Wenden in Lijfland, benoemd. Hij had deze verschillende posten aan zijne verdienste te danken; maar hij had van den laatste niet lang genot, daar hij reeds in 1585 overleed. Hij heeft nagelaten Latijnsche *Redevoeringen* aan STEPHANUS BATTORI, koning van Polen gerigt: *Commentarien*, op twee *Redevoeringen* van CICERO en ver-

scheiden wederleggende en letterkundige werken.

PATRICIUS. — Zie PATRIZI.

PATRICK (SIMON), een Anglikaansch bisschop, in 1626, te Gainsborough, in de provincie Lincoln geboren, was de zoon eens koopmans, en werd kweekeling van het collegie van Cambridge. Hij onderscheidde zich in hetzelfde door zijne kunde zoo zeer, dat hij er voorzitter van werd. Hij werd vervolgens hulpprediker van Battersea in Surrey, daarna predikant van Coventgarden, parochie van St. PAULUS te Londen, en hofprediker van koning KAREL I. In 1678, werd hij verheven tot het dekanaat van Petersborough, en in 1689, tot het bisdom van Chichester. In 1691 werd hij naar het bisdom Ely verplaatst, alwaar hij in 1707 overleed. Zijn haat en zijne hevige uitvaringen tegen de Catholijke Kerk, hebben noch der kunde, noch de waardigheden, welke hij bekleedde tot eer verstrekt; dezelve stralen in al zijne werken door. De voornaamste zijn: 1.º *Verklaringen* der boeken van MOZES, en der overige boeken van de H. Schrift. — 2.º *Verzameling van gebeden*, enz.

* PATRIN (EUGENIUS LODEWIJK MELCHIOR), een beroemde delfstof- en aardrijkskundige, te *Lyon*, den 3 April 1742 geboren. Door zijne ouders tot de pleitzaal bestemd, verkreeg hij echter van hen, om zich aan zijne geliefkoosde neiging voor de natuurkundige wetenschappen te mogen toewijden; hij beoefende met een zeldzaam goed gevolg, de natuur- en scheikunde, en reisde door *Duitschland*, *Hongarijè* en *Polen*, om eenige toenmaals zonder onderzoek aangenomene stelsels te bewaarden, en bijzonderheden in te zamelen, geschikt om de geschiedenis des aardbols op te helderen. Te *Wilna* ontmoette hij zijnen landgenoot GILBERT, die er den kruidkundigen leerstoel bekleedde, en die hem verscheiden brieven voor PALLAS en andere leden der akademie van *Petersburg* gaf. In die stad aangekomen, werd hij door PALLAS met onderscheiding ontvangen, die voor hem tevens de vergunning des bestuurders verwierf, om *Siberië* te mogen bezoeken. Men gaf hem zelfs eenen Russischen onder-officier mede, om hem de voorwerpen van eerste noodzakelijkheid te verschaffen, welke men niet dan met moeite in die uitgestrekte woestijnen kan vinden. PA-

TRIN verbond zich van zijnen kant, om stalen van al de destoffelijke zelfstandigheden, welke het hem gelukken mogt, te ontdekken, aan de akademie van *St. Petersburg* te zenden. De Fransche naturalist, duizenden gevaren, de koude, de vermoeijenis, de ziekte zelfs trotserende, doorkruiste de onmetelijke bergketenen van *Noord-Azië*, van af het gebergte *Oural*, tot aan gene zijde van den meridaan van *Pekin*, verzamelde kostbare bouwstoffen voor de natuurlijke historie, en deed belangrijke geologische ontdekkingen. Na eene achtjarige reis keerde hij tegen het einde van 1787 naar *Petersburg* terug. Volgens de belofte, door hem aan het gouvernement gedaan, had hij aan PALLAS zijne bijzondere verzameling van delfstoffen gezonden; maar het smartte hem, te ontdekken dat die beroemde natuurkundige, hem daarenboven, een gedeelte zijner zeldzaamste stalen had ontroofd. Na eene afwezigheid van tien jaren, kwam hij in zijn vaderland terug, vestigde zich te *Parrijs*, eene verzameling van stalen van delfstoffen uit *Siberië* bezittende, ten gezamenlijke gewigt van 29 centenaren, alle met derzelve opschriften voorzien en naauwkeurig gerangschikt. Hij bood aan,

dezelve in het kabinet van den tuin des konings te plaatsen; maar het beheer van dat gesticht nam dezelve niet aan, terwijl het gebrek aan plaats tot reden van deszelfs weigering opgaf. Ofschoon PATRIN, van natuur zacht en gematigd, en zich enkel en alleen met zijne studien bezig houdende, geenerlei deel aan de omwenteling nam, werd hij echter door de stad *Lyon*, zijne geboorteplaats, tot afgevaardigde bij de conventie benoemd. Hij deed zich bij dezelve niet opmerken, en stemde voor de verbanning van den ongelukkigen **LODEWIJK XVI.** Deze stemming, welke toenmaals voor buitengemeen gematigd werd gehouden, haalde hem den haat der Jacobijnen op den hals, en, eenige maanden later verklaarden zij hem vogelvrij, onder voorwendsel, dat hij de Lyonnezen tot den opstand had aangespoord. PATRIN ontsnapte aan hunne vervolgingen, en hield zich verborgen tot na den dood van **ROBESPIERRE**, (27 Julij 1794); hij werd toen als opziener aangesteld in de fabriek van *Saint-Etienne*. Bij de oprigting van de school der bergwerken, aan welke hij zijne verzameling afstond, werd hij tot bibliothekaris derzelve benoemd, alsmede tot een der

medewerkers van het *Dagblad*, door de onderwijzers dier school in het licht gegeven. Zedig, leergierig, zonder eerezucht, werd PATRIN bemind van al degenen, die hem kenden. Toen hij tegen het einde van zijn leven zijne krachten voelde verzwakken, begaf hij zich naar *St. Vallier*, bij *Lyon*, alwaar hij den 15 Augustus 1815, overleden is. Hij was correponderend lid van het instituut der akademie van *Petersburg*, en van de landbouwkundige maatschappij van *Parijs*. PATRIN heeft nagelaten: 1.º *Rélation etc.* (*Verhaal eener reis naar de bergen Altaï in Siberië*), in 1782 ondernomen, *Petersburg*, 1783, in 8.vo **PALLAS** heeft in dit verhaal opgenomen, de *Nieuwe proeven over het Noorden*. Behalve verscheiden zeer belangrijke geologische aanmerkingen, vindt men er een verhaal van de gevaren, aan welke de schrijver in die gewesten was blootgesteld, welke hij de verwoesting van het Noorden noemt, even gelijk de zeevaarders, die bij de *Straat van Magellan*, gelegen landen de verwoesting van het Zuiden noemen. — 2.º *Histoire etc.* (*Natuurlijke historie der delfstoffen*), *Parijs*, 1801, 5 dl.ⁿ in 18.mo, met 40 pl.ⁿ

Dezelve strekt ten vervolge op de uitgave der *Werken* van BUFFON, door den heer CASTEL. Dit werk bevat een aantal geheel nieuwe bijzonderheden. — 3.º *Notes etc.* (*Aanteekeningen op de brieven aan SOPHIA*), door AIMÉ-MARTIN, *Parijs*, 1810. Deze aanteekeningen, die het werk wezenelijk in prijs verhoogden, verklaren op eene nieuwe en naauwkeurige wijze verscheiden natuurverschijnselen, zoo als de *ontbranding*, *de schietsterren*, *het Noorderlicht*, *de vuurspuwende bergen*, *den dauw*, *den oorsprong der bronnen*. Hij had te dien opzichte zijne denkbeelden reeds in het licht gegeven, in de verschillende verhandelingen, door hem aan de *natuurkundige dagbladen*, de *Jaarboeken der bergwerken*, de *Britsche bibliotheek*, en het *Nieuw woordenboek der natuurlijke historie* geleverd. PATRIN bezat eene vurige verbeeldingskracht, die hem dikwerf medesleepte, om nieuwe theoriën, nieuwe stelsels over het ontstaan der bergen en delfstoffen, over den oorsprong der bronnen enz. te scheppen, maar al deze stelsels zijn door de ondervinding niet bevestigd.

in 1583 geboren, was de zoon van eenen raadsheer bij het baljuwschap, en werd door zijnen vader in de beoefening der wetten opgevoed. Daar de pleitzaal hem niet dan verveling inboezemde, gaf hij zich over aan zijnen smaak voor de dichtkunde. Na den ouderdom van 40 jaren te hebben bereikt, nam hij zijnen intrek bij GASTON VAN ORLEANS. PATRIX volgde dezen vorst steeds in zijnen voor- en tegenspoed; en na deszelfs dood was hij niet even zoo veel trouw aan MARGARETHA VAN LOTHARINGEN, deszelfs weduwe, verbonden. Door zijn schrandere vernuft, zijn' opgeruimden geest, zijn bevallig en ongekunsteld onderhoud, was hij de lust van dat hof. Nadat de genade zijn hart getroffen had, vernietigde hij, zoo veel als het hem mogelijk was, de ligtzinnige gedichten zijner jeugd. Hij overleed te *Parijs*, in 1671, van godsdienstige en rouwmoedige gevoelens doordrongen. Men heeft van hem: 1.º Eene verzameling van dichtstukken, getiteld: *La Miséricorde etc.* (*De barmhertigheid Gods, jegens eenen boetvaardigen zondaar*), in 4.to, *Blois*, 1660. — 2.º *Plaines etc.* (*Klagten der medeklinkers, die de eer niet*

hebben van in den naam van Neuf-Germain voor te komen), in de werken van VOITURE. — 3.º *Poésies etc.* (*Mengeldichten*), in de verzameling van BARBIN. De meeste zijn zeer zwak, met uitzondering van eenige plaatsen, die zich door eene bevallige en oorspronkelijke wending onderscheiden.

PATRIZI of PATRIZIO (FRANCISCUS), in het Latijn PATRICIUS, bisschop van Gaëta, in het land van Labour, te Sienna geboren, overleed in 1494, werd in eenen opstand gewikkeld, die in 1457, in zijne bisschoppelijke residentie plaats had, en het gerucht liep, dat hij veroordeeld was, om het hoofd te verliezen; maar zulks was een uitstrooisel. Men heeft van hem verscheiden zede-, staat- en dichtkundige werken, die hunne verdiensten hebben. De voornaamste zijn: 1.º *Tien Zamenspraken*, in het Italiaansch, *over de wijze, om de geshiedenis te schrijven en te beoefenen*, Venetië, 1560, in 4.to Dit is zijn beste werk. — 2.º *De regno et regis institutione*, 1531, in fol. — 3.º *De institutione reipublicæ*, 1519, in fol. — 4.º *Del vero reggimento*. — 5.º *Discorsi*. — 6.º *Poemata de antiquitate Sinarum*.

PATRIZI of PATRIZIO (FRANCISCUS), van Cherso in Istrië, en volgens sommigen van Clissa, in Dalmatië, alwaar hij in 1529, zou geboren zijn. Hij onderwees de wijsbegeerte te Ferrara, te Rome en te Padua, met eenen buitengewonen roem, en was de verklaarde vijand van de peripatetische gevoelens. Hij overleed te Rome, in 1597. Men heeft van hem: 1.º *Eene Uitgave* der werken, aan MERCURIUS TRISMEGISTIS. — 2.º *Eene Verhandeling over de dichtkunde*, in het Italiaansch, Ferrara, 1536, in 4.to, in twee decaden of tientallen boeken verdeeld, en welke ten bewijze strekt, dat de schrijver de ouden wel gelezen had. — 3.º *Paralleli militari*, Rome, 1594, in fol. Dit is eene vergelijking van de oude krijgskunde met de nieuwere. JOZEF SCALIGER zegt, dat PATRIZIO de eenige is, die de moeilijkheden van dit belangrijke onderwerp verklaard heeft. Degene, die na hem gekomen zijn, hebben hem slechts afgeschreven. Dit is het zeldzaamste en nuttigste der werken van dezen schrijver. — 4.º *Della nuova geometria libri XV*, Ferrara, 1587, in 4.to — 5.º *Della storia dicri dialoghi*, Venetië, 1560, in 4.to — 6.º *Procli clementa theologica et*

physica Latine reddita, Ferrara, 1583, in 4.to

PATRONA-KHALIL, een Albanees van oorsprong, eerst zee-soldaat (*Levanti*), op de tweeden galei des Turkschen rijks, van waar hij zijnen voornaam ontleende, vervolgens janitsaar, was 43 jaren oud, toen hij in 1730 den beruchten opstand van *Konstantinopel* bewerkte. Na ter zee en te land gediend en verscheiden moorden gepleegd te hebben, werd hij janitsaar van de lijfwacht des grooten heers. De Perzers, die met de Turken in oorlog waren, lieten aan 300 janitsaren, die in hunne handen gevallen waren, de neuzen afsnijden en ter zee naar *Turkië* terugzenden. De groot-vizier die niet wilde, dat *Konstantinopel* getuige van dit verschrikkelijk tooneel zou zijn, liet deze ongelukkigen verdrinken. PATRONA besloot wraak te nemen over deze wreede daad: hij verwekte eenen opstand, (waarvan het voorwendsel was, de heffing eener belasting), waaraan al de janitsaren deel namen. Hij liet de winkels van *Konstantinopel* sluiten, en had de stoutmoedigheid, om eene afdeeling naar het serail te zenden, en te vorderen, dat men hem den

groot-vizier IBRAHIM, den gouverneur van *Konstantinopel* en het hoofd der janitsaren zou uitleveren. De ontstelde sultan, riep den divan bijeen, en, na verschillende beraadslagingen, liet hij de drie gevraagde personen wurgen en zond hunne lijken aan de muitelingen. Deze verwonderd en verbittert, beklaagden zich, dat men hun diegene dood had gezonden, welke zij in het leven hadden willen hebben; en, onder dit voorwendsel, zetteden zij den sultan af. Zij plaatsten den 33jarigen MAHMOUD, zijnen neef, wiens vader 25 jaren vroeger afgezet was, op den troon, en deze schafte de belasting af, die de oorzaak of het voorwendsel van den opstand geweest was. PATRONA hield zich eenigen tijd stil, maar, zijne werkeloosheid moede, vormde hij nieuwe zamenspanningen: hij deelde posten uit, noemde zich zee-overste of admiraal, en had de stoutmoedigheid, zich van het tuighuis meester te maken. Daar de groote heer zich van hem niet kon ontdoen, liet hij hem in de gehoorzaal roeden, alwaar hij, met degeene die hem vergezelden, vermoord werd.

PATRU (OLIVIER), een be-

roemde advokaat, te *Parijs*, in 1604 geboren. Na eene reis naar *Rome* gedaan te hebben, volgde hij de pleitzaal, en kweekte met het beste gevolg, de begaafdheid aan, welke hij bezat, om wel te spreken en wel te schrijven. Zijn roem en de bescherming van den kardinaal van RICHELIEU, verwierven hem eene plaats bij de Fransche akademie, waarbij hij in 1640, aangenomen werd. Bij zijne intrede sprak hij eene *Dankrede* uit, welke der akademie zoo zeer behaagde, dat er bevolen werd, dat voortaan elk nieuw verkozen lid, eene dankbetuiging aan het genootschap zoude voordragen. De rede naar stond in betrekking met de meeste leden van dit lichaam. VAUGELAS raadpleegde hem als een orakel, over allerlei taalkundige moeilijkheden. Deze schrijver bekennt in zijne *Aanmerkingen*, dat hij hem veel te danken heeft. PATRU oordeelde gezond over onderwerpen van smaak en verdiende den bijnaam van *Franschen QUINTILIANUS*. DESPRÉAUX, RACINE en andere schoone geesten van zijnen tijd, lazen hem hunne werken voor, waarbij zij zich zeer wel bevonden. Hij ging eenigen tijd voor eenen valschen en ongodsdienstigen wijsgeer door.

Toen BOSSUET hem in zijne laatste ziekte ging bezoeken, zeide hij hem: » Tot dusverre mijn heer, wordt gij als een vrijgeest beschouwd; tracht het publiek uit dien waan te brengen, door oprechte en godsdienstige gesprekken." Hij leende het oor aan dien heilzamen raad en overleed als een goede Christen, te *Parijs*, in 1681, na van wege COLBERT, een bezoek te hebben ontvangen, die hem eene gratificatie van 500 Kroonen zond. Hij had steeds in bekrompenheid geleefd. Men heeft van hem *des Plaidoyers*. (*Pleitreden*) en andere werken, waarvan de beste uitgaven zijn die van 1714, in 4.to en van 1732, 2 dl.ⁿ in 4.to Men vindt in dezelve *Brieven* en *Levensbeschrijvingen* van eenige zijner vrienden. De meeste dezer werken zijn zeer zwak, en hebben den roem niet meer, welken zij eertijds genoten. » PATRU, naauwkeurig en koel, zegt de heer LACRETELLE, vermeed de gebreken, welke de regterlijke welsprekendheid ontsierden; maar hij kende noch het eigendommelijke, noch de hulpbronnen, noch de uitwerkselen derzelve."

* PATTE (PETRUS), een bouwkunstenaar, den 3 Januarij 1723, te *Parijs* ge-

boren, was in den beginne aan de medewerking der *Encyclopédie* verbonden en met het opzigt belast, over de teekeningen en gravures. In oneenigheid met zijne medewerkers gekomen, zag hij van dezen arbeid af. PATTE heeft meer geschreven dan ten uitvoer gebracht: men heeft opgemerkt zijne hekelingen der ontwerpen van SOUFFLOT voor de kerk van de H. GENOÈVA; dezelve zijn door de ondervinding bewaarheid. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Discours etc.* (*Verhandeling over het nut der bouwkunde*), 1754, in 8.vo — 2.º *Monumens etc.* (*Gedenkstukken, opgericht ter eere van LODEWIJK XV, voraafgegaan van het tafereel over de vorderingen der kunsten en wetenschappen onder dat bestuur*), 1765, in fol. — 3.º *Mémoires etc.* (*Verhandeling over de belangrijkste voorwerpen der bouwkunde*), 1769, in 4.to met platen, enz. PATTE is te Mantua, den 19 Augustus 1814 overleden.

PATTEN (THOMAS), een Anglikaansche godgeleerde, die in de laatste eeuw leefde, maakte zich beroemd door verschillende geleerde werken ten voordeele der Godsdienst, en welke ten be-

wijze verstrekken, dat hij de H. Schriften wel beoefend had. Onder een groot getal verdienen de volgende eene bijzondere aandacht 1.º *Verdediging des Christendoms*, in 8.vo, eene voor den kansel bestemde leerrede. — 2.º *Verdediging des Christendoms door den H. PETRUS*, mede het onderwerp eener leerrede uitmakende, die gepredikt, en daarna met *aanteekeningen*, en een *antwoord* op de tegenwerpingen van RALPH HEATHCOTE, mede een Anglikaansch leeraar, in 1695 overleden, in het licht gegeven werd. — 3.º *De genoegzaamheid der bewijzen van de volkomene zekerheid van het Evangelie* gegeven, *verdedigd tegen het wederantwoord van RALPH HEATHCOTE*, in 8.vo — 4.º *De strijdigheid tusschen het Evangelie van J. C. en hetgene, wat men de natuurlijke Godsdienst noemt*, eene leerrede. — 5.º *Verdediging van koning DAVID, wiens karakter in sommige nieuwere schriften in een verkeerd daglicht wordt geplaatst*. PATTEN overleed in 1790.

* PATUZZI (JOANNES VINCENZIUS), een beroemde dominikaner, den 19 Julij 1700, te Conégliano geboren, aan-

waardde het kleed zijner orde in 1717, in de congregatie van *Salomoni*, welke een der takken der orde van den H. **DOMINICUS** is; hij werd hoogleeraar der wijsbegeerte en later der godgeleerheid te *Venetië*, en schreef een aantal werken, waarvan men de lijst vindt in *l'Europe littéraire* (Junij 1769): eenige derzelve zijn in het licht verschenen, onder den naam van **EUSEBIO ERANISTE**, welken hij had aangenomen, en anderen onder dien van **ADELFO DOSITKO**, welken hij somtijds aanneemt. Hij overleed te *Vicence*, den 26 Junij 1769. Men heeft van hem: 1.º *Vita della venerabile serva di Dio Rosa fialetti, del terzo ordine di san Domenico, con l'aggiunta di alcune sue lettere, canzoni ed altre spirituali operette, Venetië, 1740, in 4.to — 2.º Difesa della dottrina del angelico dottor santo Tomaso sopra l'articolo cinque della Q. 154, 2, Lucca, 1746, in 4.to, zonder naam des schrijvers. Dit werk is gerigt tegen eenige verdedigers van pater **BENSI**, een' Jesuit (Zie **BENSI**). — 3.º *De futuro impiorum statu libri tres, Verona, 1748, in 4.to, 2.^e uitgave, Venetië, 1764. — 4.º Lettere theologico-morali di **EUSEBIO ERANISTE**, etc., in difesa della storia**

*del probabilismo del P. DANIELLO CONCINA (Trente) Venetië, 1752, in 8.vo Het werk had drie uitgaven in hetzelfde jaar. — 5.º Lettere theologico-morali in continuazione della difesa dell'istoria del probabilismo (Trente), Venetië, 1753, 2 dl.ⁿ, in 8.vo — 6.º Lettere theologico-morali in continuazione della difesa, etc. ovvero Confutazione della riposta publicata dal M. R. P. B. della compagnia di Giesu contro i due primi tomi delle lettere di **EUSEBIO ERANISTE** (Trente), Venetië, 1754, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 7.º Osservazioni sopra varj punti d'istoria letteraria, espote in alcune lettere al M. R. P. Francesco Antonio Zaccaria, con due appendici, enz. Venetië, 1756, 2.^e uitg., 1760, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 8.º *De re sacramentaria contra perduelles hæreticos, libri decem etc., Venetië, 1756, 2 dl.ⁿ in fol. — 9.º Lettera enciclica del sommo pontefice **BENEDETTO XIV**, diretta all'assemblea generale del clero gallicano, illustrata e difesa da **EUSEBIO ERANISTE**, contro l'autore de' dubii e quesiti proposti ai cardinali e teologi della sacra congregazione di Propaganda, Lugano, 1758, in 8.vo; 2.^e uitgave, Venetië 1759. —**

10.º *Trattato della regola prossima delle azioni umane nella scelta della opinioni etc.*, Venetië, 1758, 3 dl.ⁿ in 4.to Dezelve werd in het Latijn vertaald, Venetië, 1761. — 11.º *Breve istruzione sopra la regola prossima, nella scelta delle opinioni*, Venetië, 1759, te Napels en te Milane met vermeerderingen herdrukt, en vervolgens in het Latijn vertaald. — 12.º *De indulgentiis et requisitis praesertim ad eas recipiendas dispositionibus*, Rome, 1760, in 16.mo Deze verhandeling verscheen eerst in het licht onder den aangenomen naam van NICOLO GIUNCHIDE RASPANTINI, maar werd in hetzelfde jaar onder den naam van pater PATUZZI herdrukt. — 13.º *Esposizioni sulla dottrina cristiana, opera utilissima ad ogni genere di persone, si ecclesiastiche che secolari, nuova edizione riveduta e corretta*, Venetië, 1761. Dit is het werk van den abt MENSENGUY, in het Italiaansch vertaald, en te Napels gedrukt, maar zoodanig verbeterd en veranderd, in de uitgave, welke pater PATUZZI er van levert, dat men het als een nieuw voor de censuur van Rome, veilig werk kan beschouwen. — 14.º *Lettere ad un ministro*

di stato sopra le morali dottrine de' moderni casuisti, e i gravissimi danni che ne risultano al publico bene, alla società civile, e ai diritti, autorità e sicurezza de' sovrani, Venetië, 1761, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; tweede uitgave, met vermeerderingen en verbeteringen, Venetië, 1763, onder den naam van EUSEBIO ERANISTE. — 15.º *Lettre apologetiche, ovvero. Di fesa della dottrina di san THOMASO, contro le calunnie de' suoi accusatori, sulla materia del tirannicidio*, Venetië, 1763, in 8.vo onder naam van EUSEBIO ERANISTE — 16.º *De sede inferni in terris quaerenda dissertatio ad complementum operis de futuro impiorum statu, distributa in partes tres*, Venetië. 1763, in 4.to — 17.º *La causa del probabilismo richiamata all'ese ma da M. LIGUORI e convinta novellamente di falsità da Adelfo Dositeo*, (Ferrara), Venetië, 1764, in 8.vo — 18.º *Osservazioni theologiche sopra l'apologia di M. D. ALFONSO DI LIGUORI, contro il libro intitolato. La causa de probabilismo*, (Ferrara), Venetië, in 8.vo, onder den naam van ADELFO DOSITEO. (Zie LIGUORI). — 19.º *Ethica Christiana, si-*

ve theologia moralis, ex sanctæ Scripturæ fontibus derivata et sancti Thomæ Aquinatis doctrina illustrata, 7 deelen in 4.to, Bassano, 1760. Daar pater PATUZZI, dit werk niet ten einde kon brengen, zoo werd de laatste hand aan hetzelfde gelegd door pater PETRUS FANTINI, zijnen orderbroeder, die hetzelfde in het licht gaf, en deed voorafgaan, door eene *Levensbeschrijving* des schrijvers, en de lijst zijner werken. Men vindt de *Lofrede* van pater PATUZZI, in *l'Europe littéraire*, voor de maand Junij 1769. Men kan dezen pater niet genoeg prijzen, van onafgebroken de verdedigers der slappe zedeleer te hebben vervolgd. Personen, die dezelve evenzeer veroordeelen, zijn echter van gevoelen, dat hij somtijds met dezelve eene wijze toegevendheid, verschooningen, door de voorzigtigheid en de Christelijke liefde ingegeven, matigingen, welke somtijds de naasten-liefde, en het heil der boetelingen vorderen, verward heeft. Het Evangelie is geene wet van overdrevene gestrengheid, maar van barmhartigheid zoowel als van regtvaardigheid; en men staat verbaasd, van onder diegene, welke pater PATUZZI bestreden heeft, den heiligen LIGUORI te zien, dien

ijverigen zendeling, dien men in de kennis der geestelijke wegen volleerd, met één woord, door eene langdurige onderyinding, met de geschiktste middelen gemeenzaam, om den zondaar in zich zelven te doen terugkeeren, en hem tot de beoefening der godsdienstpligten terug te brengen.

PAUL (FRANCISCUS), te *Saint-Chamas*, in *Provence* geboren, legde zich toe op de geneeskunde, en overleed in 1774, in den ouderdom van 43 jaren. Men heeft van hem: 1.º *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften der akademie van Berlijn*), waarin vele scherpzinnigheid doorstraalt, 3 dl.ⁿ in 4.to, en 10 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften der akademie van Boulogne*), in 4.to, naar hetzelfde plan ingerigt — 3.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen, om te dienen tot de geschiedenis der heilkunde in de 18.e eeuw*). 1773, 2 dl.ⁿ, in 4.to — 4.º *Dictionnaire etc.* (*Heelkundig Woordenboek*), 1773, 2 dl.ⁿ, in 8.vo Ook heeft hij uit het Latijn vertaald de *Heelkundige Instellingen* van HEISTER, 1771, 2 dl.ⁿ in 4.to, welke hij met belangrijke aanmerkingen verrijkt heeft; de verhandeling over de *longontsteking* van

VAN SWIETEN, en die over de *afwisselende koortsen*, de *kinderziekte* en de *pleuris*, van denzelfden schrijver.

* PAUL (AMANDUS LAURENTIUS), bekend onder den naam van den abt PAUL, gewezen Jesuit, broeder van den voorgaande, in 1740 te *Saint-Chamas*, in eene aanzienlijke familie geboren, volbragt zijne studiën in het collegie van *Belzunce*, te *Marseille*, en begaf zich onder de Jesuiten, die hem, tot aan de vernietiging der maatschappij, de schoone letteren deden onderwijzen. Om zich niet van de loopbaan te verwijderen, welke de gehoorzaamheid hem had doen intrieden, aanvaardde hij den leerstoel der rhetorica in het collegie van *Arles*, en bekleedde denzelfden met den meesien roem. Gedurende de stormen der Fransche omwenteling, begaf hij zich naar *Spanje*, en gaf te *Toledo*, eene Spaansche vertaling van een Italiaansch werk in het licht, de *uren van uitspanning* (*Hore di recreazione*), van LODEWIJK GUICCARDINI. Pater PAUL, sedert de vernietiging der Jesuiten, onder den naam van den abt PAUL bekend, eindigde zijne vreedzame loopbaan te *Lyon*, den 29 October 1809.

Men heeft hem verscheiden vertalingen in het Fransch van classieke Latijnsche schrijvers, en eenige zeer geachte elementaar-werken te danken.

PAUL I (PETROWITZ), keizer en zelfheerscher aller Russen, den 1 October 1754 geboren, was de zoon van den groot-vorst PETER, die eenige maanden, onder den naam van PETER III regeerde, en van de groot-vorstin, later CATHARINA II. Reeds van kindsbeên af, was hij het slagtoffer der verdeeldheid, die tusschen zijne ouders bestond. De keizer verklaarde bij eene ukase, dat hij hem niet voor zijnen zoon erkende, en CATHARINA toonde zich dikwerf bereid, om hem aan de heerschzuchtige ontwerpen harer gunstelingen op te offeren. De verdeeldheden zijner familie bragten in 1762, den gewelddadigen dood van PETER III te weeg. PAUL PETROWITZ, aan wien het bestuur des rijks moest ten deel vallen, zag hetzelfde van meester veranderen; en, gedurende het lange bestuur zijner moeder, gaf hij het voorbeeld eener onderwerping, die nog meer van de zwakheid van zijn karakter, dan van zijne kinderliefde getuigde. Deze prins werd intus-

schen door den geleerden natuurkundige ÆPINUS zorgvuldig opgevoed en hij had den graaf PANIN tot gouverneur. In 1774 trad de groot-vorst PAUL in den echt met eene dochter van den landgraaf van *Hessen-Darmstadt*; maar hij verloor kort daarna zijne echtgenoot, die in het kraambed bezweek, en, wjl de keizerin deze prinses niet beminde, en GREGORIUS ORLOFF, toenmaals in blakende gunst stond, zoo deed deze gebeurtenis vele gissingen geboren worden. In 1776 trad hij andermaal in den echt met de prinses van *Wurtemberg*, welke hem negen kinderen schonk. Het was met deze nieuwe echtgenoot, dat hij in 1781, achtereenvolgend onder den naam van graaf van het Noorden, *Polen*, *Oostenrijk*, *Italië*, *Frankrijk* en de *Vereenigde provincien* door reisde. Deze reis duurde 14 maanden. In *Rusland* teruggekeerd hield PAUL zich opgesloten in het paleis *Gatschina*, terwijl hij zorgvuldig alles vermeed, wat eener argwanende, en op het gezag najverige moeder achterdocht zou kunnen geven. Toen hij echter in 1788 den oorlog aan de Turken verklaard zag, verzocht hij de vergunning, om zich naar het leger te mogen begeven.

» Geheel *Europa*, schreef hij aan CATHARINA, is met het verlangen bekend, waarmede ik tot den strijd beziel ben; wat zal het zeggen, indien het verneemt, dat ik aan dat verlangen geene voldoening kan geven? — *Europa*, antwoordde de keizerin, zal zeggen, dat de groot-vorst een eerbiedige en gehoorzame zoon is." PAUL I, door zijne moeder steeds van het bestuur verwijderd, nam eerst deel aan het beheer van zaken, toen hij na den dood van CATHARINA, in November 1796, tot den troon verheven werd. Meester van het rijksbewind geworden zijnde, herstelde hij de nagedachtenis van zijnen vader, PETER III, in eere, strafte deszelfs moordenaars (Zie ORLOFF), en verbande de meeste der gunstelingen van CATHARINA. Deze vorst, die eene zeer eigenzinnige inborst had, leverde aan het hof een geheel nieuw verschijnsel op, veranderde de gebruiken en gewoonten van hetzelfde, verbood het dragen van ronde hoeden, en maakte zich door kleine knevelarijen, waarvan alle klassen de uitwerkselen ondervonden, alle harten afkeerig. Hij noodzaakte ook iedereen, die zich op zijnen doortogt bevond, om oogenblikkelijk uit het rijk te stappen, en zich voor hem

neder te buigen. De Fransche omwenteling had in PAUL I, eenen vijand, die dezelve opregtelijk verfoeide, en die alle bedenkelijke maatregelen nam, om den voortgang derzelve te beletten. De Fransche prinsen, en alle Franschen, werden edelmoe-diglijk door hem behandeld, een leger van 80,000 man drong, onder de bevelen van SUWAROW, in *Italië* door, terwijl drie andere legercorpsen, op verschillende punten, dezelfde zaak verdedigden. Maar zijne wispelturige staatkunde, en zijne onrustige inborst, deed hem weldra zijne eerste grondbeginselen verlaten. Onder ijdele voorwendsels, brak hij alle betrekkingen met zijne bondgenooten af, overlaad LODEWIJK XVIII met hoon en beleedigingen, noodzaakt hem in allerijl, zijne staten te verlaten, en vereenigt zich met de revolutionairen. Hij ging nog verder, hij werd de bondgenoot en de bewonderaar van BONAPARTE, wiens borstbeeld hij in zijn paleis liet plaatsen. Maar deze vorst had te veel belangen gekwetst, om de wraak van diegene niet te vreezen, welke hij beleedigd had. Ondanks zijne waakzaamheid en de gestrengheid zijner voorzorgen, werd hij in zijne kamer aangerand, hij sprong uit zijn bed, ver-

dedigde zich langen tijd, doch bezweek voor de overmagt den 12 Maart 1801. De heer CHÂTEAU-GIRON heeft een *Verslag* in het licht gegeven, van den dood van PAUL I. Deze keizer vereenigde met groote hoedanigheid, een hevige karakter, de oorzaak van zijne ongelukken; hij wilde, dat in eenen oogenblik alles zich naar zijnen wil plooiden. Hij werd door zijne verschillende volken bemind, en heeft gedenkteekenen van een wijs bestuur nagelaten. Hij bragt een gesticht voor militaire weezen tot stand, waarin acht honderd kinderen werden opgevoed en onderwezen, liet het schoone paleis van *Michailow* bouwen, opende kanalen, en vaardigde die rijks grondwet uit, welke de troonsopvolging aan het eerstgeboorterecht toestaat, en er de vrouwen, enkel bij gebrek van mannelijk kind, toe beregtigd verklaart. De *Letterkundige briefwisseling* (*Correspondance litteraire*) van LAHARPE, werd door den schrijver aan PAUL I opgedragen. Deze vorst had ALEXANDER, zijnen oudsten zoon, tot opvolger (zie ALEXANDER PAULOWITZ I).

PAULA (JULIA CORNELIA), eerste vrouw van keizer HELIOGABALUS, was de dochter van JULIUS PAULUS, land-

voogd van een der oudste huizen van Rome. HELIOGABALUS was smoorlijk op haar verliefd toen hij haar huwde; maar kort daarna kreeg hij eenen afkeer van haar en verjoeg haar uit het paleis. PAULA, van den titel van *Augusta* en van de vereeringen; die denzelven vergezelden beroofd, keerde op eene vreedzame wijze tot het gewone leven terug, even alsof zij uit eenen schoonen droom ontwaakte. Zij had deugden die door schoonheid en bevaligheid opgeluisterd werden. Men is van gevoelen dat zij eenen eersten man en kinderen heeft gehad, wijl HELIOGABALUS zeide, dat hij enkel met haar huwde om spoedig vader te zijn; hij die door zijne wellusten bijna van den rang der mannen uitgewischt was.

PAULA (*heilige*) eene Romeinsche dame, stamde door hare moeder van de SCIPIOS en de GRACCUSSEN af. Zij bezat de groote hoedanigheden derzelve, welke zij door al de deugden van het Christendom opluisterde. Weduwe geworden zijnde, verliet zij al de pracht en de genoegens van Rome om zich in het klooster van *Bethléem* op te sluiten. *Romæ prætulit Bethléem*, zegt de heilige HIERONYMUS, *et auro tecta ful-*

gentia informis luti villiate mutavit. Zij leidde er een boetvaardig leven, onder de leiding van dien Heiligen leer-aar, en deed kloosters en gasthuizen stichten. Zij leerde het Hebreuwsch om de heilige Schrift, waarin zij hare vertroosting vond, beter te verstaan. (zie EUSTOCHIUM MARCELLUS.) Deze beroemde Heilige eindigde hare loopbaan in 407, in het 58 jaar haars ouderdoms. Zie PAMMACHUS die hare tweede dochter; de H. PAULINA, gehuwd had, en EUSTOCHIUM derde dochter van de heilige PAULA, die maagd bleef en nooit hare moeder verliet: het is aan deze laatste Heilige, aan welke de heilige HIERONYMUS den brief schreef, welken men *het grafschrift van de heilige PAULA* noemt; deze zelfde kerkvader schreef eenen brief aan de heilige PAULA om haar over het verlies hetwelk zij ondergaan had, van hare oudste dochter, BLESILLA genaamd, te troosten.

PAULA (*heilige* FRANCISCUS VAN). — Zie FRANCISCUS.

PAULA (H. VINCENTIUS VAN) — Zie VINCENTIUS.

PAULET, zoon van een Zweedsch edelman te *Folign* gevestigd, nam het kleed

van den heiligen FRANCISCUS in 1323, in zijn 14de jaar, aan; hij wilde slechts leekebroer zijn, om beter de nederigheid te beoefenen. Daar hij over de overtreding des regels zuchtte ondernam hij eene hervorming welke hij *Observantie* noemde. Verscheidene religieuzen rangschikten zich onder zijn vaandel, en de *Observantijnen* bezaten reeds een aantal kloosters, toen hun insteller in 1390 heiliglijk overleed.

PAULET (WILLEM), uit eene adellijke en oude familie van het graafschap *Sommerset* gesproten, werd schatmeester van het huis van den koning van *Engeland*, HENDRIK VIII, en tot de waardigheid van vrijheer van het koninkrijk verheven. Hij bekleedde verscheidene andere gewichtige posten onder EDUARD VI en werd door de koninginnen MARIA en ELIZABETH in den post van groot-schatmeester bevestigd. Hij overleed in het 13de jaar der regering van deze laatste vorstin, in zijn 97.^e jaar, terwijl hij 103 van hem afstammende personen telde. Men deed hem eens de vraag hoe hij gedaan had, om zich te handhaven onder vier verschillende regeringen, te midden van welke er zoo vele onlusten en omwentelingen

in den staat en in de Kerk hadden plaats gehad. Hij antwoordde. *Ik ben een willige boom en geen eiken boom geweest.* De regtschapen- en opregtheid komen zelden met eene zoodanige rekkelijkheid overeen.

* PAULET (JOANNES JACOBUS), een geneesheer, in 1739, te *Anduze* in de *Cevennes* geboren, werd in 1764, te *Montpellier* tot de doctorale waardigheid bevorderd, en kwam vervolgens te *Parijs*, alwaar hij den rang van doctor-regent der faculteit verkreeg. Na eenigen tijd de hoofdstad te hebben bewoond, begaf hij zich naar *Fontainebleau*, alwaar hij als arts der godshuizen der liefdadige gestichten en van het koninklijk paleis dier residentie fungeerde. Hij overleed in die stad, in het begin der maand October 1826. Er bestaat van hem: 1.º *Histoire etc. (Geschiedenis der kindersiekte, met de middelen, om er de kinderen voor te behoeden, en de besmetting in Frankrijk te beteugelen, gevolgd van eene vertaling in het Fransch, van de Verhandeling over de kindersiekte door RHASÈS), Parijs, 1765, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, een werk, waarin hij een zeer ingeworteld vooroordeel aanrandde, door te beweren, dat de*

kinderziekte besmettelijk kon worden, dat zij zelfs pestardig was, en waardoor hij zich eene zeer bittere critiek, van den kant zijner kunstgenooten, en eene bedreiging met de Bastille van wege het hooger-bestuur op den hals haalde. Hij ging echter voort, met over hetzelfde onderwerp te schrijven; — 2.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling, om te dienen tot vervolg op de Geschiedenis der kinderziekte*), 1768, in 12.^m° — 3.° *Avis etc.* (*Raadgevingen aan het volk over deszelfs groote belang, of de kunst, om zich voor de kinderziekte te behoeden*), 1769, in 12.^m° — 4.° *Recherches etc.* (*Geschied- en natuurkundige nasporingen over de pestardige ziekten, met de middelen, om er in alle geval in te voorzien*), Parijs, 1776, 2 dl.ⁿ, in 8.^v° Dit werk, hetwelk eenen even zoo volledigen als verdienden opgang maakte, plaatste eindelijk den schrijver in den rang, welke hem door zijne diepe kundigheden, en de juistheid zijner inzichten werd aangewezen. — 5.° *Le seul préservatif etc.* (*Het eenige behoedmiddel tegen de kinderziekte, of derde Verhandeling, om te dienen tot vervolg op de Geschiedenis der kinderziekte*), 1776 in 12.^m° — 6.°

Anti-magnetismus; of Oorsprong, opkomst, verval, vernieuwing en wederlegging van het magnetismus, Parijs, 1784, in 8.^v° — 7.° Histoire etc. (*Geschiedenis der Champignons of paddestoelen*), 1790 — 93, 2 dl.ⁿ in 4.^t° met 31 afleveringen gekleurde platen, die meer dan 600 soorten van paddestoelen in natuurlijke grootte voorstellen, en die alle door den schrijver beschreven en onderzocht zijn. — 8.° *Tabula plantarum fungosarum, Parijs, 1791, in 4.^t°* Dit is de ontwikkeling van het stelsel, hetwelk hij in het voorgaande werk gevolgd is, en hij geeft in hetzelfde evenzeer de eigenschappen van alle geslachten op. — 9.° *Examen etc.* (*Onderzoek van een werk, ten titel voerende: Illustrationes Theophrasti in usum botanicorum pergrinantium, auctore I. STACKOUSE*) Melun, 1810, in 8.vo — 10.° *FLORA en FAUNUS van VIRGILIUS, of Natuurlijke historie der planten en dieren, bij dien dichter vermeld, Parijs, 1824, in 8.vo* Hij heeft ook gedurende verscheiden jaren aan de *Gazette de Santé* (Gezondheids-Courant) gearbeid. Zijne werken over de paddestoelen worden nog zeer gezocht.

PAULI (GREGORIUS), predikant van *Krakau*, omtrent het jaar 1560 tot 1566, was met de dwaling der nieuwe Arianen besmet. Hij was een der eersten, die dezelve in *Polen* verspreidden. Hij had zelfs de onbeschaamdheid, om eenen grooten tempel te laten schilderen, waarvan LUTHER het dak ter neer sloeg, CALVINUS, de muren omverhaalde, en waarvan hij zelf de grondslagen ondermijnde, door het geheim der *Drieëenheid* te bestrijden. Ook zeide hij openlijk, dat God slechts weinig aan LUTHER geopenbaard had, dat hij meer aan ZWINGLIUS en nog meer aan CALVINUS gezegd had; dat hij zelf er nog meer van vernomen had; en dat hij hoopte, dat er anderen zouden komen, die van alles nog volmaakter kennis zouden dragen. IJdelheid, onbestendigheid, twijfelachtigheid, aan al de dogmatiserende sektarissen eigen. — Zie LENTULUS-SCIPIO-, SERVET.

PAULI. — Zie PAULLI.

* PAULIAN (AIMÉ HENDRIK), klein-zoon van een protestantsch predikant, onder LODEWIJK XIV bekeerd, werd in 1722, te *Nîmes* geboren. Hij volbragt zijne studien bij de Jesuiten en begaf zich zeer vroeg in de maatschap-

pij. De studie der natuurkundige wetenschappen, was zijne voornaamste bezigheid en hij onderwees dezelve tot aan de vernietiging zijner orde. Pater PAULIAN begon toen eenige werken te schrijven, en in het licht te geven. Maar daar de stormen der omwenteling, hem te midden zijner zachte hezigheden overvielen, zoo liet hij dezelve voor altijd varen, om zich aan de Evangelische bediening toe te wijden. De vervolging scheen zijnen ijver te doen toenemen, en de vreeze der straf schrikte zijne edelmoedige trouw voor het heil zijner broeders niet af. Pater PAULIAN, overleed in 1802, als een 80jarige grijsaard, in het dorp van *Manduel* bij *Nîmes*. Hij had zich in deze eenzaamheid begeben, om zich tot zijne reis voor de eeuwigheid voor te bereiden. Wij hebben hem te danken 1.º *Dictionnaire etc. (Natuurkundig Woordenboek)*, *Avignon*, 1761, 3 dl.ⁿ in 4.to Wij kennen negen uitgaven van dit werk, de laatste is van *Parijs*, 5 dl.ⁿ in 8.vo *Nouvelles etc. (Nieuwe gissingen betrekkelijk de oorzaken der elektrische verschijnselen)*, 1762, in 4.to — 3.º *Traité etc. (Vredesonderhandeling tusschen DESCARTES en NEWTON)*, 1764, 3dl.ⁿ in 12.mo

— 4.º *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek der nieuwe natuurkundige ontdekkingen*), 2 dl.ⁿ in 8.vo — 5. *Système etc.* (*Algemeen leerstelsel der wijsbegeerte*), 1769, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 6.º *Véritable etc.* (*Wezenlyk leerstelsel der natuur*), 1771, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 7.º *Dictionnaire etc.* (*Wijsgeerig-godgeleerd woordenboek*), 1774, in 8.vo PELVERT, randde dit werk zeer ongegrond aan in de brieven van eenen godgeleerde; en PAULIAN gaf er eene verdediging van in het licht. — 8.º *Guide etc.* (*Wegwijzer der wiskunstenars*), 1772, in 8.vo — 9.º *Commentaire etc.* (*Commentarium over de ontleding van de oneindig kleine grootheden van L'HOPITAL*), in 8.vo Pater PAULIAN, had eenen broeder, met welken hij deel had aan eenige uitgaven van geestelijke werken, die te *Nîmes* bij BAUMES, in het licht verschenen.

PAULINA, eene Romeinsche dame, vereenigde de voordeelen der geboorte met die des gelaats, en huwde SATURNINUS gouverneur van *Syrië*, in de eerste eeuw. Een jongeling, zeer ten onregte MUNDUS genaamd, vatte voor haar eenen hevigen hartstogt op, aan welken hij haar nooit kon laten beantwoorden. Om zijne

lusten te voldoen, kocht hij een der priesters van de godin ISIS om, die aan PAULINA moest zeggen, dat de god ANUBIS haar in het bijzonder wilde spreken. MUNDUS, verkrachtte onder het masker van god, het voorwerp zijner liefde. Eenigen tijd daarna vernam PAULINA van den jongeling dien list, en ontdekte dezelve aan haren man, die er zich bij TIBERIUS over beklaagde. Deze vorst liet de priesters van ISIS ophangen, de tempels van deze godin omverwerpen, nadat hij het beeld derzelve in den *Tiber* had laten werpen. MUNDUS, kwam er met eenige jaren ballingschap af.

PAULINA (POMPEIA), vrouw van SENECA, den wijsgeer, wilde met haren man sterven, en SENECA die meende, dat zij niet zonder hem kon leven, spoorde er haar zeer sterk toe aan. Zij had zich reeds de aderen laten openen, maar NERO liet dezelve dicht maken.

PAULINA (*Heilige*). — Zie PAMMACHUS (*Heilige*).

PAULINUS (*Heilige*), dien de heilige ATHANASIUS een' waren Apostolischen man en een' der onverschrokkenste verdedigers van het regtzin-

nige geloof tegen de arianen noemt, verving den heiligen MAXIMINUS in het bestuur van de Kerk van *Trier*. CONSTANTIUS, een ariansch keizer, die in 353 een concilie te *Arles* tegen den heiligen ATHANASIUS had doen verzamelen, noodigde den heiligen PAULINUS mede uit, om hem de veroordeeling van den heiligen patriarch te doen onderteekenen; maar de heilige bisschop, wel verre van aan zulk eenen onbillijken voorslag gehoor te leenen, was de eerste der Westersche bisschoppen, die zich openlijk voor den heiligen ATHANASIUS durfde verklaren. Dien ten gevolge verbande de keizer hem naar *Phrygie*, eene provincie van *Klein-Azië*, welke toenmaals met de ketterij van MONTANUS besmet was. Hij had gedurende zijne ballingschap tot aan zijnen dood, die in 358 voorviel, veel te lijden. De heilige HIERONYMUS over hem sprekende noemt hem een door de wederwaardigheden gelukzalige man *Virum beate passionis*, en de Kerk van *Trier* vereert hem als martelaar. De heilige FELIX, 3.^e bisschop na hem, liet zijn ligchaam van *Phrygie* naar *Trier* overbrengen, in 396, en zette hetzelfde in de kerk, die nog tegenwoordig zijnen naam draagt, te rust. De hei-

lige HIERONYMUS plaatst in zijn *Martyrologium* het feest van den Heilige op den 31 Augustus op welken dag het nog tegenwoordig gevierd wordt.

PAULINUS (*Heilige*), in *Oostenrijk* geboren, werd in 777 door KAREL den Grooten, die zijne ervarenheid in de letteren wilde vergelden, tot het patriarchaat van *Aquileja* bevorderd; het jaar tevoren had hij hem een schriftelijk besluit doen geworden, waarin hij hem de titels van *taalmeeester* en *zeer eerwaardige* gaf. PAULINUS verscheen met glans op het concilie van *Frankfort*, in 794 tegen ELIPIANDUS van *Toledo*, en FELIX van *Urgel* gehouden. De geleerde aartsbisschop wederlegde dezen laatste op bevel van KAREL den Grooten, aan wien hij zijn werk opdroeg. Hij overleed in 804, bemind en geacht. MADRISIUS, priester van het Oratorium van *Italië*, heeft in 1737 te *Venetie* in fol. eene volledige uitgave der werken van dezen heilige in het licht gegeven; met zeer belangrijke aantekeningen en overwegingen. De voornaamste zijn: 1.º de *Verhandeling over de Drieëenheid*, tegen FELIX van *Urgel*, onder den naam van *Sacro Syl-*

labus bekend. — 2.° Een boek van *Heilzame onder- rigtingen*, langen tijd aan den heiligen AUGUSTINUS toegeschreven.

PAULINUS of PAULIN (*Heilige*), te *Bordeaux* in 353 uit een door de consulaire waardigheid doorluchtige familie geboren, werd in zijne studiën door den beroemden AUSONUS onderwezen. Zijne talenten, zijne rijkdommen, zijne deugden verhieven hem tot de grootste waardigheden des rijks. Hij werd in het jaar 378, met het consulaat vereerd, en huwde kort daarna THERASIA, eene beroemde maagd uit *Spanje*, die hem groote rijkdommen aanbragt. Te midden der rijkdommen, der eerbewijzingen en des roems erkende PAULINUS het nietige der wereldsche zaken. In overeenstemming met zijne vrouw, gingen zij in *Spanje*, alwaar hij landerijen had, eene afgezonderde plaats zoeken. Na er 4 jaren gewoond te hebben, ontdeden zij zich ten voordeele der armen en der Kerken van alles en leefden in de onthouding. Het volk en de geestelijkheid van *Barcelona*, door de groote voorbeelden van deugd en versterving, welke PAULINUS hun gaf, getroffen, deden hem in 393 tot priester wij-

den. Daar de Heilige kluzenaar in *Spanje*, te veel bekend en bewonderd werd, begaf hij zich naar *Italië*, en vestigde zich te *Nole* in *Campanië*, alwaar hij van zijn huis eene verzamelpplaats van monniken maakte. De inwoners dier stad onttrokken hem weldra aan zijn klooster, om hem in 409 op den bisschoppelijken zetel te plaatsen. Het begin van zijn bisschopsambt werd door de invallen der Gothen gestoord, die de stad *Nole* innamen. Het was in deze openbare ongelukken dat zijne liefdadigheid het meest uitschitterde; hij ondersteunde de behoeftigen, kocht de gevangenen vrij, vertroostte de ongelukkigen, moedigde de zwakken aan en onderhield de sterken. Na voorbeelden van menschlievendheid en grootheid van geest gegeven te hebben, had hij een vrij vreedzaam genot van zijn bisdom tot aan zijnen dood, die in 431, voorviel. Wij hebben van dezen heilige verscheidene werken in dichtmaat en in onrijm in de bibliotheek der Kerkvaders. De volledigste uitgave is die van *Verona*, 1736, in fol. door den markgraaf MAFFEI. Men stelt die van LE BRUN DESMARETTES, 1685, 2 deelen in eenen band, in 4.to hoog op prijs. Men vindt in

dezelve 1.º 51 *Brieven*, in het Fransch vertaald, 1724 in 8.vo, welke de H. AUGUSTINUS niet moede werd te lezen; — 2.º *Verhandeling over de Aalmoes*; — 3.º *Geschiedenis van den marteldood van den H. GENIËS*; — 4.º 32 *Dichtstukken*. De stijl van den H. PAULINUS is bloemrijk, ofschoon dezelve niet altijd nauwkeurig is. Er straalt levendigheid in de denkbeelden en verhevenheid in de vergelijkingen door. Hij schrijft met zalving en bevaligheid, en men kan hem in den rang der Kerkvaders plaatsen, die het meeste verdienen gelazen te worden. Men leest in de *Zamenspraken* van den H. GREGORIUS, dat de H. PAULINUS zich in de boeijen liet klinken, om den zoon eener weduwe te bevrijden, die door de Wandalen was gevangen genomen: deze trek komt niet overeen met de omstandigheden der tijden en des levens van den H. PAULINUS pater PAPEBROECK (*Act-Sanct. tom. 4, Jun*): onderscheidt drie PAULINUSSEN van *Nole*, en beweert, dat het de derde was, die zich vóór het jaar 535 aan de Wandalen verkocht, en dat men op hem het aangevoerde van den H. GREGORIUS, die zijne *Zamenspraken* in 540 schreef, moet toepassen.

PAULLI (SIMON), in 1603 te *Rostock* geboren, werd hoogleeraar in de geneeskunde te *Koppenhagen*, en door FREDERIK III, aan het hof beroepen, die hem tot zijn eersten lijfarts benoemde. CHRISTIAAN V, opvolger van dezen vorst, gaf hem het bisdom van *Aarhus*, hetwelk in zijne familie erfelijk is geworden. Hij overleed in 1680, in het 77.^e jaar zijns ouderdoms, na verscheiden werken in het licht gegeven te hebben: 1.º Eene verhandeling *De febribus malignis*, 1678, in 4.to — 2.º Eene verhandeling *over het misbruik van den tabak en de thee*, *Straatsburg*, 1661, in 4.to Hij verwerpt het gebruik derzelve — 3.º *Quadrupartitum botanicum de simplicium facultatibus*, *Koppenhagen*, 1668 in 4.to Hij heeft den naam van *Quadrupartitum* aan dit werk gegeven, omdat hij het naar de vier jaargetijden verdeeld heeft. — 4.º *Flora Danica*, 1647, in 4.to en *Frankfort*, 1708, in 8.vo, waarin hij over de geneeskundige planten spreekt, welke in *Denemärken*, en *Noorwegen*, groeijen. Dit werk is met 393 afbeeldingen verrijkt. — 5.º *Viridaria regia varia et academica*; *Koppenhagen*, 1653, in 12.^m Dit is eene catalogus van plan-

ten uit verschillende tuinen. Zijn zoon, JACOBUS HENRICUS PAULLI, onderscheidde zich evenzeer in de geneeskunde, en werd in 1662 te *Kopenhagen* tot hoogleeraar in de ontleedkunde, en in 1664, tot dezelfde waardigheid in de geschiedkunde benoemd, waarbij hij den titel van geschiedschrijver van FREDERIK III bekwam. Hij voegde bij zijnen naam dien van *Rosenschild*. Men heeft van hem een werk over de ontleedkunde, *Kopenhagen*, 1663, in 4.to.

PAULLI. — Zie PAULI

PAULLINI (CHRISTIAAN FRANCISCUS); in 1643 te *Eisenach* geboren, oefende met roem te *Hamburg* te *Altona* en te *Eisenach* de geneeskunde uit, in welke laatste stad hij in 1712 overleed. Men heeft van hem vele belangrijke werken. De voornaamste zijn: 1.º *Beschrijving van den hond*, — 2.º ... *van den buffel*; — 3.º ... *van den haas*; — 4.º ... *van den wolf*; — 5.º ... *van den ezels*; — 6.º ... *van den mol*; — 7.º *De pagis antiquis Germaniæ*, *Frankfort*, 1699, in 12.mo; enz. En als meer uitgebreide werken, heeft hij nagelaten, 1.º *Syn-*

tagma rerum et antiquitatem Germanicarum, *Frankfort*, in 4.to — 2.º *Historia Isenacensis variis documentis illustrata*, in 4.to — 3.º *Verscheidenen Geschiedkundige Verhandelingen* in het 3.^e deel van de verzameling van HENDRIK MEIBOMIUS — 4.º *Theatrum illustrium virorum Corbeicæ Saxonie*, *Jena*, 1686, in 4.to — 5.º *Dissertationes historice, variorum monasteriorum Germanicæ origines, foundationes, explicantes*, *Giesesen*, 1693, in 4.to.

PAULLUS ÆMILIUS. — Zie PAULUS ÆMILIUS.

PAULMIER DE GRENTEMESNIL (JULIANUS LE), in 1520, in het voormalige Fransche gewest *Cotentin*, uit eene oude familie geboren, doctor in de geneeskunde te *Parijs*, en te *Caen* was een leerling van FERNEL. Hij volgde den hertog van ANJOU in de *Nederlanden*, en legde er veel ijver voor het calvinismus, hetwelk hij omhelsd had, aan den dag. Hij overleed te *Caen* in 1588, in het 68.^e jaar zijns ouderdoms. Men heeft van hem: 1.º eene *Verhandeling De vino et pomaceo*, in 8.vo, in 1588, te *Parijs*, gedrukt. — 2.º *De lue venerea*, in 8.vo — 3.º *De morbis contagiosis*, in 4.to

Men moet hem niet verwarren met eenen anderen geneesheer, PETRUS PAULMIER, die in 1609, uit de faculteit van *Parijs* verdreven werd, wyl hij het spiesglas, ondanks het vonnis van het parlement, dat er het gebruik van verbood, aanraade: hij gaf verscheidene werken ter verdediging zijner zaak in het licht, zie GREVIN.

PAULMIER DE GRENTEMESNIL (JACOBUS LE), zoon van JULIANUS, in het land van *Auge* in *Normandije* geboren, werd door zijnen vader in de zoogenaamde, hervormde Godsdienst opgevoerd. Hij diende met eer in *Holland* en *Frankrijk*, en keerde vervolgens naar zijne haardstede terug, om zich aan de studie der schoone letteren en der oudheid toe te wijden, tot aan zijnen dood, die hem in 1670, in zijn 83.º jaar wegmaaide. Hij had zich te *Caen* neêrgezet, en was de eerste bevorderaar van de akademie die er gevestigd is. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Observationes in optimos auctores græcos Lajden*, 1688, in 4.to — 2.º *Eene Beschrijving van het oude Griekenland*, in het Latijn, in 4.to, 1678. Men vindt aan het hoofd van dit werk eene breedvoerige *Levensbe-*

schrijving van den schrijver. — 3.º *Grieksche, Latijnsche, Fransche, Italiaansche en Spaansche Dichtstukken*, die beneden het middelmatig zijn. De schrijver berijmde in te veel talen, om in eene eenige wel te slagen.

PAULUS (*Heilige*), eerst SAULUS genaamd, uit den stam van BENJAMIN, was te TARSSES, eene stad van *Cilicië*, geboren, en in die hoedanigheid, Romeinsch burger. Zijn vader, een Farizëer, zond hem naar *Jeruzalem*, alwaar hij door GAMALIEL in de wetenschap der wet onderrigt werd. Hij putte in de sekte der Farizëers eenen hevigen haat tegen het Christendom. Toen men den heiligen STEPHANUS steenigde, nam hij deel aan zijnen dood, door de kleederen der beulen die dezen Heiligen martelaar steenigden, te bewaren. Hij ademde toen niets dan bloed en vervolging tegen de leerlingen van J. C. Hij bekwam brieven van den hooge-priester der Joden, om naar *Damascus* te gaan en zich daar van alle Christenen meester te maken, om hen met ketenen beladen naar *Jeruzalem* te leiden, maar op weg zijnde werd hij opeens van eenen straal lichts getroffen, welke hem omverwierp. Hij hoorde te gelij-

kertijd eene stem, die hem zeide: *SAULUS, SAULUS, waarom vervolgt gij mij?* — *Wie zijt gij, Heer?* antwoordde hij; — *Ik ben JESUS, dien gij vervolgt.* PAULUS riep al bevende uit: *Heer, wat wilt gij, dat ik doen zal?* JESUS zeide hem, dat hij op zoude staan, en naar *Damascus* gaan, alwaar hij hem zijnen wil zoude bekend maken. Hij werd te *Damascus*, door ANANIAS gedoopt en predikte dadelijk het Evangelie met ijver in *Arabië*, te *Jeruzalem*, te *Cesarea* en te *Tarses*, vanwaar de heilige BARNABAS hem naar *Antiochië* medenam. Zij onderwezen aldaar een zoo groot getal personen, in het 36.^e jaar na J. — C., dat het toen voor de eerste maal was, dat de naam van *Christenen* aan de leerlingen van J. C., gegeven werd. Van daar werd hij naar *Jeruzalem* gezonden, om er de aalmoezen der Christenen van *Antiochië* te brengen. De heilige BARNABAS vergezelde hem op deze reis. Na hunnen last volbragt te hebben, kwamen zij in *Antiochië* terug. Zij gingen vervolgens naar het eiland *Cyprus* in het jaar 43, en daarna naar *Paphos*, alwaar zij den landvoogd SERGIUS PAULUS bekeerden. (Zie dat art.) Men is van gevoelen, dat het

naar den naam van dezen overheidspersoon was, dat de Apostel der Heidenen den naam van PAULUS aannam, in welchen hij zijnen oorspronkelijken naam van SAULUS veranderde. Van het eiland *Cyprus* begaven zij zich naar *Antiochië de Pisidië* en van *Antiochië* naar *Iconia*. Zij bekeerden verscheiden Joden en Heidenen; maar daar zij nog gevaar liepen, door de ongeloovigen Joden gesteenigd te worden, gingen zij naar *Lystricia*. Daar was het dat de Apostel een mensch, AENEAS genaamd, die van zijne kindschheid af lam was geweest, genas. Dit wonder deed hen voor goden doorgaan: het volk wilde hun offers opdragen. Zij hadden veel moeite om de bewegingen van hunne afgodische erkententestuiten, toen eenige Joden, die uit *Iconia* en *Antiochië de Pisidië* kwamen, de gevoelens der bevolking veranderde, welke zich op PAULUS wierp, hem met steenen overlaadde, en na hem buiten de stad gesleept te hebben, voor dood lieten liggen. Hij kwam desnietteenstaande in de stad terug, waaruit hij den volgenden morgen vertrok, om met BARNABAS naar *Derbe* te gaan. Zij trokken andermaal door *Lystricia*, *Iconia*, *Antiochië de Pisidië*, kwamen

in *Pamphylie*, en na het Woord Gods te *Perga* verkondigd te hebben, gingen zij naar *Attalië*, alwaar zij zich naar *Antiochië van Syrië* inscheepten, vanwaar zij het vorige jaar vertrokken waren. De geloovigen dier stad zonden hen naar *Jeruzalem* tot de Apostelen af, om hen over de waarneming der wettige plegtigheden te raadplegen. De Apostelen vergaderd zijnde, om dit in overweging te nemen, besloten, op voordragt van *Petrus*, die het eerste in deze heilige vergadering, als eerste concilie der Christenen beschouwd, sprak, en wiens redevoering door den heiligen *Jacobus* sterk werd ondersteund (*Handelingen 15*), dat men aan de Heidenen het juk der wet niet zoude opleggen, maar dat men hen slechts zoude noodzaken zich van offerspijzen den goden opgedragen, alsmede van verstikt vleesch en bloed, in vervloeking bij de Joden, wier geesten men niet moest afkeurig maken, en van de hoerery, bij de Heidenen als eene geoorloofde zaak beschouwd, te onthouden. *Paulus* en *Barnabas* kwamen met deze uitspraak terug, welke zij aan de kerk van *Antiochië* mededeelden. Nadat *Paulus* aan *Barnabas*

had voorgesteld, om te zamen de steden waar zij te voren het Evangelie verkondigd hadden, door te trekken, scheidde zij, bij gelegenheid van *Marcus*, wien *Barnabas* met hen wilde medenemen. *Paulus* nam *Sylas* met zich, en doortrok *Syrië*, *Cilicië*, *Lyconië*, *Phrygië*, *Galatië*, *Macedonië* enz. Hij bekeerde te *Athene* *Dionysius den Areopagiter*, ten gevolge van eene onnavolgbare redevoering, voor den verbaasden en verstomden *Areopagus* uitgesproken. Nooit sprak men waardiger over de Godheid. Toen hij in het 58.ste jaar van J. C. naar *Jeruzalem* was teruggekeerd, werd hij aldaar door den tribuun *Lysias* in hechtenis genomen, en naar *Felix*, gouverneur van *Judea*, geleid, die hem gedurende twee jaren te *Cesarea* gevangen hield. *Festus*, zijn opvolger, liet *Paulus* voor zijne regtbank verschijnen, en daar hij hem aan geene misdaad schuldig bevond, stelde hij hem voor, naar *Jeruzalem* te gaan, om aldaar geoordeeld te worden. Maar *Paulus* onderrigt, dat de Joden hem op weg wilden dooden, beriep zich op den keizer, en er werd besloten, dat men hem naar *Rome* zoude zenden. Eenige

dagen daarna verscheen hij voor AGRIPPA en de koningin, zijne echtgenoot, die hij van zijne onschuld overtuigde. Hij vertrok naar Rome, en landde op het eiland Malta aan. Waarvan de inwoners hem op eene menschlievende wijze ontvingen. De Apostel bracht drie maanden op dit eiland door; hij genas den vader van PUBLIUS, den voornaamste der plaats, en deed verscheiden andere wonderen. Te Rome aangekomen, had hij de vrijheid, om met den soldaat, die hem bewaakte, zijn verblijf te kiezen, waar het hem behaagde. Hij bracht twee geheele jaren te Rome door, bezig met het rijk Gods en de leer van J. C. te prediken. Zonder dat iemand hem daarin verhinderde. Hij bekeerde verscheidene menschen, zelfs tot aan het hof van den keizer. Eindelijk, werd hij na twee jaren gevangenschap, in vrijheid gesteld, zonder dat men wist hoe hij van de beschuldiging, welke de Joden tegen hem uitgebraakt hadden, ontheven werd. Hij doortrok toen Italië, vanwaar hij den Brief aan de Hebreërs schreef. Hij keerde naar Azië terug, begaf zich naar Efese, alwaar hij TIMOTHEUS achter liet, daarna naar Creta, alwaar hij TITUS aanstelde. Hij hield

vervolgens eenigen tijd zijn verblijf te Nicopolis, kwam in Troade terug, trok Efese door, vervolgens door Milete, en eindelijk scheepte hij zich naar Rome in, alwaar hij op nieuw in hechtenis genomen werd. Deze groote Apostel voltrok zijnen marteldood, den 29 Junij, in het 66ste jaar van J. C. Het hoofd werd hem, op bevel van NERO, afgehouden, op de plaats, de Salviaansche wateren genaamd, en zijn lijk op den weg van Ostia begraven. Men heeft vervolgens op zijne grafstede eene prachtige kerk gebouwd, die in 1823 door eenen brand vernield, doch thans weder hersteld is. Wij hebben van den heiligen PAULUS 14 Brieven, die zijnen naam dragen. Met uitzondering van den Brief aan de Hebreërs, zijn zij niet in het nieuwe testament volgens de orde der tijden geplaatst. Men heeft de waardigheid van diegene in acht genomen, aan wie zij geschreven zijn, en op het belang der stoffen, waarover zij handelen. Deze brieven zijn: 1.º De Brief aan de Romeinen, uit Korinthe in het 57.^e jaar na J. C. geschreven. — 2.º De 1.º en de 2.º Brief aan de Korinthers in het jaar 57 uit Efese geschreven. — 3.º de Brief aan de Galatiërs

op het einde van het jaar 56 geschreven. — 4.º *De Brief aan de Efezers* te Rome, gedurende zijne gevangenschap geschreven. — 5.º *De Brief aan de Philippiërs* in het jaar 62 geschreven. — 6.º *De Brief aan de Colossers* in hetzelfde jaar. — 7.º de 1.^e *Brief aan de Thessalonieërs* die de oudste is, werd, in het jaar 52 geschreven. — 8.º De 2.^e *Brief* aan dezelfde, eenigen tijd daarna geschreven. — 9.º De 1.^e aan TIMOTHEUS in het jaar 58. — 10.º De 2.^e aan denzelfden in Rome gedurende zijne gevangenschap geschreven. — 11.º Die aan TITUS in het jaar 63. — 12.º *De Brief aan PHILEMON* uit Rome, in het jaar 61 geschreven (zie ONESIMUS), — 13.º *De Brief aan de Hebreërs*. Men heeft hem verscheiden apocryphe werken toegeschreven, zoo als de zoogenaamde *Brieven* aan SENECA; een' aan de Laodiceërs: de handelingen der heilige THÉCLA, waarvan een priester uit Azië overtuigd werd de opsteller te zijn. Eene openbaring een evangelie, in het concilie van Rome, onder GELASIUUS veroordeeld. Hetgeen ons van de geschriften van dezen heiligen Apostel overblijft, is voldoende, om hem als een won-

der van genade en heiligheid te doen beschouwen. Men ontwaart in dezelve een vuur, en eene overtuigingskracht, welke de fabel nooit kan hebben. Het is aan den waarheidminnenden geest niet mogelijk, om zich aan den indruk, welchen het lezen derzelve op zoovele groote mannen gemaakt heeft, te onttrekken. De opregtheid en openhartigheid van dezen beroemden Apostel van J. C., de innige overtuiging, die hem zelve bezielde, zijne groote, op zoo vele gevaren en vervolgingen zegevierende, ziel, schitteren er in dezelve in het schoonste daglicht. Men meent er hem nog te zien, en nog te hooren, niets is aandoenlijker, niets levendiger, en men kan op hem toepassen het geen een oude van eenen anderen beroemden man van denzelfden naam zegt.

Et PAULI stare ingentem miraberis umbram.

De heilige JOANNES CHRYSOSTOMUS, een der schoonsten genien en bondigste vernuftigen van het Oosten, heeft in verscheidene uitmuntende redevoeringen getoond, van welk gezag de getuigenis van eenen man zoo als PAULUS was. Hij wenschte de stad Rome te zien, voor-

namelijk, om er de asch van dezen grooten Apostel te vereeren (*Exhort moral, serm. 32.* — *Novem homil, in PAULUM, Oper. tom. I, p. 1058*). BOSSUET zeide, dat indien al de bewijzen van het Christendom mogten verdwijnen, de brieven van den heiligen PAULUS er hem standvastig aan gehecht zouden doen blijven. (Zie de heilige DIONYSIUS van *Alexandrië*), De bekeering van dien grooten man, zoo als hij dezelve in de handelingen der Apostelen en in zijne *Brieven* zelf verhaalt, heeft een beroemde Engelsche godloochenaar tot het Christendom teruggebragt. (Zie het einde van het artikel LITTLETON-GEORGE-). De koning AGRIPPA kon er het verhaal niet van aanhooren, zonder zich bijna bewogen te gevoelen, om de Godsdienst van J. C. te belijden (*Handel. 26*). De gouverneur FELIX werd er tot in de ziel toe aangedaan en weigerde verder eenen gevangene te hooren, die zoo geschikt was, om de menschen der eeuw van de verschrikkelijke waarheden te overtuigen (*Handel. 24*). De eerste geloovigen gevoelden volmaaktelijk de kracht van den bewijsgrond uit de bekeering van PAULUS getrokken, en zegend den God, hem tot den roem van het geloof te hebben

doen dienen (*Gal. 1*). De grootste vijanden van het Christendom zijn steeds verlegen geweest met den indruk, die uit de geschiedenis en de geschriften van dien grooten man onvermijdelijk voortvloeit. FRERET, die zoo vele vruchteloze pogingen heeft gedaan, om de gewijde Boeken in verdenking te brengen, heeft de brieven van den heiligen PAULUS niet durven aanranden. Anderen hebben spotredenen en persoonlijke beleedigingen gebezigd, in plaats van gronden, die hun ontbraken. De zoogenaamde BOLYNGBROKE, verwerpt al hetgeen PAULUS schrijft, omdat, zegt hij, *hij kaal en klein was*. BOULANGER beslist de zaak door te zeggen, dat hij een *onstuimige dweeper* was. De H. PAULUS, heeft zich zonder twijfel deze wijsgeerige beleefdheden door het geringe ontzag, dat hij voor de wijsgeeren heeft gehad, op den hals gehaald. Men kan besluiten, dat zij toen bijna zoodanig waren, als zij heden zijn. (Zie LUCIANUS). De H. PAULUS, beschouwt hen als ijdele en door hoogmoed opgeblazene menschen, tot zelfs in het dolzinnige toe: *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* (ROM. I.): als menschen zonder zeden, en in de geheele uitgestrektheid

des woords, verfoeijelijk. (ibid). Hij waarschuwde de Christenen, om zich van hunne opgeblazene lessen en dogmatiserende aanmatigingen te ontdoen. *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam.* (COLoss. II.) Hij wederlegde dezelve heviglijk zoodra hij er de gelegenheid toe had: *Quidam autem epicurei et stoici philosophi disserebant cum eo.* (HAND. XVII.) Men begrijpt zeer ligt hoezeer zijne grondregels, zijne gevoelens en zijn gedrag hem voordeel op al die oude pedagogen gaven, die op eene gemakkelijke wijze, het menschelijk geslacht door gevoellose magtspreuken hekelden, of hetzelfde door goddelooze grondbeginselen bedierven. Wie van hen zou zich hebben durven beroemen, den ijver, de arbeidzaamheid, het geduld, de volharding van PAULUS, en vooral zijne volmaakte onverschilligheid voor den roem en de verachting, voor den laster en den eerbied, voor den naam van verleider en dien van eerlijk man, voor de vergetelheid en de vermaardheid te bezitten? *Per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces, sicut qui ignoti et cogniti.* (II Cor. VI, 8.) Neen, de verhevene

geestgesteldheid, die dit alles gelijk maakt, was hun niet bekend, zij gevoelden er zelfs de mogelijkheid niet van: zij had hunne valsche wijsheid vernietigd, indien zij er eenen oogenblik den goddelijken indruk van hadden kunnen smaken.

PAULUS (*Heilige*), eerste kluizenaar, in 229, in *Thebais* van rijke ouders geboren. Hij verloor in zijn 15.^e jaar zijne ouders, en vond zich meester van een aanzienlijk vermogen. Hij maakte van hetzelfde een tweeledig gebruik, beide evenzeer nuttig: hij ondersteunde de armen en liet zich in de wetenschappen onderwijzen. Nadat het vuur der vervolging, in 250, onder DECIVS was ontstoken, nam hij de wijk naar een buitenverblijf. Nadat zijn schoon-broeder, die gretig naar zijn vermogen uitzag, hem had willen aanklagen, om des te eerder in het genot van hetzelfde te zijn, zoo drong PAULUS, in het diepst der woestijnen van *Thebais* door. Eene spelonk, vroeger door valsche munters bewoond, diende hem tot schuilplaats. Dit eenzame verblijf, waartoe hij zich uit noodzakelijkheid veroordeeld had, begon hem weldra te behagen. Hij bragt er zijne overige levensdagen in door, bij de

menschen onbekend, en enkel levende van de vruchten eens palmbooms, welks bladen dienden, om hem te dekken. God maakte hem, eenigen tijd voor zijnen dood aan den heiligen ANTONIUS bekend. Deze kluizenaar ging hem opzoeken, en drong tot in de spelonk van den H. PAULUS door, met wien hij het geluk had, te spreken. De heilige kluizenaar maakte hem bekend, dat zijn laatste oogenblik naderde, en verzocht hem om den mantel van den H. ATHANASIUS. ANTONIUS ging denzelven halen; maar bij zijne terugkomst vond hij niet anders dan het lijk van PAULUS. Deze heilige overleed in 342, in den hoogen ouderdom van 113 jaren, na den grondslag tot het kluizenars leven te hebben gelegd. Men zegt, dat, na zich tot in zijn 53.^e jaar met dadel te hebben gevoed, een raaf hem dagelijks wonderdadig brood bragt, en dat na zijnen dood, twee leeuwen eenen kuil groeven, waarin de heilige ANTONIUS hem begroef. Eenige geleerden trekken deze bijzonderheden in twijfeling, maar het schijnt, dat de geschiedenis, welke de H. HIERONYMUS, die zoo nabij dien tijd leefde, er met zoo vele belangstelling en sierlijkheid van

geschreven heeft, voldoende is, om aan dezelve de goedkeuring der oordeelkundige critici te verschaffen. Zede-meesters hebben moeilijkheid gevonden, om de heiligheid van PAULUS met eene afzondering over een te brengen, die hem van het bijwonen der heilige geheimen en van alle hulpmiddelen beroofde, welke de Kerk aanbiedt, terwijl zij tevens pligten voorschrijft, die in zulk eene eenzaamheid onuitvoerbaar zijn. Maar zonder zich bij die tijden van vervolging op te houden, waarin de vlugt het veiligste middel van heil kon zijn, is het erkend, dat in de meest algemeene en eerbiedwaardigste regelen, de Voorzienigheid hare uitzonderingen heeft daargesteld, dat zij van hare eigene wetten kan afwijken, en sulks soms ook werkelijk doet. (Zie JOANNES D'YEPEZ, RUISBROEK, TAULERUS). *Quis anachoretarum, zegt een Ascetisch schrijver, si receptas leges ac regulas respicit, salvus esse sine sacramentis, sine ullo salutis adminiculo potuit, sine ulla ecclesiasticarum legum observantia? Et accepti tamen Deo erant et miraculis fulsere; PAULUS praesertim, quia prima vetate ab omni humano consortio ad mortem, usque et ANTONIUS*

adventum alienus vixit. Quenam ad hæc responsio, nisi DOMINUS EST FILIUS HOMINUS ETIAM SABBATHI? (MATT. XII, 8.) Het is dikwijls zelfs door deze uitzonderingen, en door die ongewone wegen, dat de Voorzienigheid haar doel op eene bijzonder krachtdadige wijze bereikt. (Zie PATRICIUS-*Heilige*-SIMEON STYLITES-*Heilige*). De Kerk viert zijn feest op den 15 Januarij.

PAULUS I (*Heilige*), opvolger van Paus STEPHANUS II, zijnen broeder, in 757. Hij gaf bericht van zijne verheffing aan PIPYN, hem tot bloedvergietens toe vriendschap en trouw belovende. Deze vorst verleende hem hulp tegen de knevelarijen van DESIDERIUS, koning der Longobarden, te beveiligen. PAULUS stichtte verscheiden kerken, en, na met wijsheid en voorzigtigheid geregeerd te hebben, overleed hij in 767. Men heeft van hem in de verzameling van GRETSER, 22 brieven.

PAULUS II (PETRUS BARBO), een edele Venetiaan, neef van Paus EUGENIUS IV, die hem in 1440 met den kardinaalshoed vereerde, beklom den Stoel van den H. PETRUS, na PIUS II, in 1464. Men liet den nieuwen Paus zwe-

ren, verscheiden wetten te zullen handhaven, welke de kardinalen in het conclave gemaakt hadden. Dezelve betroffen de voortzetting van den oorlog tegen de Turken, de herstelling van de oude tucht in het Roomsche hof, de bijeenroeping eener algemeene kerkvergadering binnen acht jaren, en de bepaling van het getal kardinalen tot 44. Van al deze artikels bragt PAULUS alleen datgene ten uitvoer, wat den oorlog tegen de ongeloofigen betrof. Om zich echter de kardinalen niet afkeerig te maken, stond hij hun het voorregt toe, een purperen kleed, een bonnet van rocde zijde, en eenen mijter van zijde, gelijk aan dien des Pauses te dragen. Hij excommuniceerde PODIEBRACK, koning van *Boheme*, die de Catholijken zijner staten openlijk vervolgde. Deze banvloek werd gevolgd, door eenen kruistogt, welken hij tegen dien vorst deed prediken; maar dezelve bragt geenerlei belangrijk uitwerksel te weeg. De Italiaansche heeren, onderling verdeeld, oefenden verschrikkelijke knevelarijen uit. Hij trachtte hen met elkander te verzoenen, en had het geluk van te slagen. Deze Paus overleed in 1471, in den ouderdom van 54 jaren, aan een onmatig gebruik van me-

loenen. Men heeft van hem *Brieven en Ordonnantiën*, en men schrijft hem eene *Verhandeling toe over de regels der kanselarij*. Een Franciskaner monnik, hoogleeraar te *Bonn*, heeft onder den naam van dezen Opperpriester, eene ongerijmde en zich zelve tegensprekende *bulle* gefabriceerd, om van den aartsbisschop van *Keulen* eene soort van Paus voor *Duitschland* te maken; door de onhandigheid des bedrigers, werd het bedrog in den tijd ontdekt. (Zie *Journ. hist. et litt.* van 1 Novemb. 1770, blz. 348). Bij eene bulle van den 19 April 1470 bepaalde PAULUS het jubilé tot 25 jaren. Hij was geen bijzondere vriend van geletterden, die werkelijk wanneer zij te talrijk zijn en te zeer beschermd worden, maar vooral wanneer zij straffeloos oppervlakkig en verwaand zijn, niet in gebreke blijven, om onlusten te verwekken. (Zie FREDERIK WILLEM I). Hij vernietigde het collegie der *abreviatoren*, uit de schoonste geesten van *Rome* zamengesteld. PLATINE, een dier *abreviators*, spaarde hem niet; maar daar hij, om zeer gegronde redenen, van zijne goederen beroofd, en tot tweemalen, op last des Pauses, gevangen gezet was, moet men niet altijd rekenen op hetgene wat

hij zegt. STELLA, die billijker is, zegt dat hij een regtvaardig Opperpriester was, liefdadig jegens de armen, en voornamelijk jegens de mingevoede kardinalen, bisschoppen, prinsen en edelen, die hij uit zijne eigene middelen ondersteunde, zoo wel als de weduwen en de zieken. Hij voegt er bij, dat zijne voornaamste zorg was, de stad *Rome* steeds overvloediglijk van levensmiddelen te voorzien. De kardinaal QUIRINI heeft het *Leven* van PAULUS II in het licht gegeven, *Rome*, 1740, in 4.to, en hem zeer gepast gewroken op de lasteringen van PLATINE.

PAULUS III (ALEXANDER FARNESE), een Romein, bisschop van *Ostia*, en deken van het heilig collegie, werd den 13 October 1534, na den dood van CLEMENS VII, met eenparige stemmen op den Stoel van den H. PETRUS geplaatst. Het begin van zijn Pauschap werd gekenmerkt, door de beroeping eener algemeene kerkvergadering te *Mantua*, welke hij later naar *Trente* bepaalde, alwaar de eerste zitting den 13 December 1545, gehouden werd. Hij sloot met den keizer en de Venetianen, een bondgenootschap tegen de Turken, hetwelk

mislukte. Hij bewoog in 1538, de koningen FRANCISCUS I en KAREL V, zich te *Nizza* te bevinden, alwaar zij eenen tienjarigen wapenstilstand slo- ten, die weldra verbroken werd. Zijn ijver was vurig, en breidde zich tot alles uit. Hij voerde te *Napels* de in- quisitie in, gaf zijne goed- keuring aan de maatschap- pij der Jesuiten, veroordeel- de het *Interim* van KAREL V en gedroeg zich met even zoo veel omzigtigheid als standvastigheid ten opzichte van HENDRIK VIII, koning van *Engeland*. Degene, die de scheuring van dien vorst, aan de gestrengheid des Pau- ses toeschrijven, zijn met de omstandigheden dezer gebeur- tenis onbekend en overwegen niet, dat een man, aan wel- ke zes vrouwen niet vol- doende zijn geweest, niet genegen was, om zich met eene enkele tevreden te stel- len. Het is daarenboven ze- ker, dat de scheuring voor PAULUS III voltrokken was. (Zie CLEMENS VII en HEN- DRIK VIII). Alvorens den geestelijken staat te omhel- zen, had PAULUS III eene dochter gehad, die met BO- SIO SFORCE in den echt trad, en eenen zoon PETRUS LO- DEWIJK FARNESE genaamd, dien hij tot hertog van *Parma* en *Piacenza* verhief. Deze ondankbare zoon beantwoord-

de slecht aan de zorgen van zijnen vader; hij regeerde als een dwingeland. Zijne on- derdanen sloegen aan het mui- ten en benamen hem het le- ven. De klein-zoon van PAU- LUS III, gedroeg zich niet beter dan zijn vader, en het verdriet dat dezelve in het hart des Opperpriesters deed ontstaan, sleepte hem, vol- gens sommigen, in 1549, in den ouderdom van 84 ja- ren, in het graf. Op het punt van den geest te geven, riep hij uit van smart door- drongen, zijne ziel voor on- dankbare bezoedeld te heb- ben: *Si mei non fuissent dominati, etc.* PAULUS III, beminde de letteren en de dichtkunde, en beloonde de- gene, welke dezelve aan- kweekten. Er bestaan nog van hem eenige *Brieven*, o- ver letterkundige onderwer- pen, aan SADOLET en aan E- RASMUS. Op verscheiden *Brie- ven* van CICERO had hij *Aan- merkingen* geschreven.

PAULUS IV (JOANNES PE- TRUS CARAFFA), deken der kardinalen en aartsbisschop van *Theate* of *Chieti*, in het koninkrijk *Napels*, ge- raakte tot de Pausselijke waar- digheid, na MARCELLUS II, in 1555, reeds 80 jaren oud zijnde. Hij toonde reeds in het begin van zijn bestuur, eene kracht, die men van

zijnen hoogen ouderdom niet verwachtte. Hij bedreigde met den kerkelijken banvloek keizer KAREL V, die zich met geen en genoegzamen ijver tegen de lutheranen verzette; en verbond zich met *Frankrijk*, om het koninkrijk *Napels*, op het huis van *Oostenrijk* te veroveren. FERDINAND, had de keizerlijke waardigheid aanvaard, zonder den H. Stoel te raadplegen. PAULUS IV nam zulks zeer kwalijk; hij zond den afgezant van dien vorst terug, die, over deze handelwijze gebelgd, zich niet naar *Rome* begaf, om zich te doen kroonen: een voorbeeld, dat al zijne opvolgers hebben nagevolgd. Hij werkte veel aan de hervorming der zeden, legde den geestelijken de verplichting op, om aan hunnen stand passende kleederen te dragen, veroordeelde met gestrengheid de goddelooze boeken, strafte de godlasteraars, roeide de verblijven der ontucht uit, en verjoeg zelfs uit *Rome*, zijne neven en hunne familiën, wijl zij misbruik maakten van hun gezag, tegen de wetten der rechtvaardigheid en der Godsdienst. Hij breidde het gezag der inquisitie uit, als een noodzakelijk middel, om den voortgang der dwaling te beteugelen, legde den bisschoppen de verplichting op,

om in hunne diocesen te wonen, en den religieuzen, om binnen hunne kloosters te blijven, en werkte met ijver, om in *Engeland*, onder de regering der koningin MARIA, de Catholijke Godsdienst te herstellen. Men heeft hem verweten den afgezant van ELIZABETH, die hem de komst tot den troon van die vorstin was komen aankondigen, niet gunstig te hebben ontvangen; maar indien men de gesteldheid dier koningin, vooral haren diepen en bloeddorstigen, ofschoon in den beginne ontveinsden, haat, tegen de Catholijken, in aanmerking neemt, is men overtuigd, dat geenerlei beleefdheden den Paus op haar iet zouden hebben doen winnen. Hij vaardigde in 1559 eene hevige bulle uit tegen de kettters, bij welke hij al degene, die openlijke belijdenis der ketterij zouden doen, van hunne beneficiën, waardigheden enz. vervallen verklaart. Deze Paus rigtte vervolgens verschillende bisdommen en aartsbisdommen op, aan welke laatste hij ook suffragaan bisdommen toevoegde. Na eindelijk de Kerk in netelige en woelige tijden te hebben bestuurd, overleed hij den 18 Augustus 1559, in den ouderdom van 84 jaren. Hij had zich ver-

dienstelijk gemaakt door zijnen ijver, zijne liefdadigheid, en zijnen voorbeeldigen levenswandel: maar werd daarom niet bemind, daar men zijn standbeeld door het graauw zag beleedigen, dat hetzelfde verbrijzelde, en het hoofd deszelve in den *Tiber* wierp. Men heeft van hem verschillende geschriften: 1.º *De Symbolo.* — 2.º *De emendanda Ecclesia.* — 3.º *De Regel der theatijnen*, van welke hij met den H. GAËTANUS de insteller was, en die derzelve naam van zijn bisdom van *Théate* ontleenden.

PAULUS V (CAMILLUS BORGHESE), oorspronkelijk van *Sienna*, te *Rome* in 1552 geboren, was in den beginne kamer-Geestelijke, vervolgens, onder CLEMENS VIII, die hem den kardinaalshoed verleende, nuntius in *Spanje*. Hij beklom den Pauslijken troon in 1605, na LEO XI, en had het verdriet van een vrij ernstig geschil tusschen den H. Stoel en de Venetiaansche republiek te zien ontstaan. De senaat had bij twee besluiten verboden: 1.º het stichten van nieuwe kloosters zonder deszelfs medewerking; 2.º de vervreemding van vaste goederen, hetzij geestelijke hetzij wereldlijke.

Het eerste besluit werd in 1603, en het tweede in 1605 uitgevaardigd. De senaat liet omtrent denzelfden tijd eenen kanonik en eenen abt, van verschillende misdaden beschuldigd, in hechtenis nemen, en droeg het onderzoek dier zaak aan het wereldlijk gerecht op. Dit was meer dan genoeg om den Paus te beleedigen. CLEMENS VIII had gemeend oogluiking te moeten gebruiken, maar PAULUS V, aan wien het gelukt was, de Genuezen in eene dergelijke gelegenheid te doen bukken, vleide zich, dat de Venetianen even zoo buigzaam zouden zijn: hij bedroog zich. De senaat beweerde, zijne magt, om wetten te maken, enkel van God te hebben ontvangen, zonder noodig te hebben, de onderwerpen, noch de in Christelijke staten, aangenome regels en gebruiken te onderscheiden. Dezelve weigerde zijne besluiten in te trekken, en de gevangene geestelijken in handen van den nuntius te stellen, zooals de Paus zulks vorderde. PAULUS V, vergramd, excommuniceert den doge en den senaat, en stelt den geheelen staat in interdict, indien men hem in den tijd van 24 dagen geene voldoening mogt geven. De senaat protesteerde tegen deze waarschuwing,

en verbood de afkondiging derzelve in de geheele nitgebroidheid zijner staten. Eene menigte geschriften, van weerszijde verspreid, bewees genbegzaam de vijandelijke gezindheid der beide partijen. De capucijnen, de theatijnen en de Jesuiten waren de eenige, die het interdict in acht namen. De senaat deed hen alle naar *Rome* inscheppen, en de Jesuiten werden ten eeuwigen dage verbannen. Intusschen maakte PAULUS V zich gereed, om de geestelijke wapens door de tijdelijke te handhaven. Hij ligtte troepen tegen de Venetianen; en deze maakten zich gereed, om aan dezelve het hoofd te bieden. Maar de Paus, door eenen onderschep ten brief, onderrigt, dat FRAPAOLO beproefde, om onder begunstiging van dit geschil, het calvinismus in *Venetië* in te voeren (Zie SARPI), wendde zich tot den heer D'ARLINCOURT, minister van *Frankrijk*, en toen trad de goede HENDRIK IV, als middelaar tusschen beide. Zijne afgezanten te *Rome* en te *Venetië* begonnen de onderhandeling, en de kardinaal DE JOYEUSE, bragt dezelve in 1607 ten einde. Men kwam overeen dat die kardinaal, bij zijn binnen treden in den senaat, verklaren zoude, dat de censuren opgeheven waren

ofdat hij dezelve ophief; en dat de doge hem te gelijktijd de intrekking van het protest zoude overhandigen. Men bewilligde in de herstelling der verbannen religieuzen, met uitzondering van de Jesuiten, die later hersteld werden. Eindelijk beloofden de Venetianen eenen buitengewonen gezant naar *Rome* te zenden, om den Paus te danken, van hen en zijne gunst te hebben hersteld. Kort daarna verscheen het boek van den Jesuit SUREZ, hetwelk door het parlement van *Parijs* veroordeeld werd. PAULUS V verzette zich tegen dat vonnis hetwelk, na langdurige debatten geschorst bleef. Tijdens de vergadering der algemeene staten, in 1614, wilde deze Paus de kerkvergadering van *Trente* in *Frankrijk* doen aannemen, maar kon hierin niet slagen. Hij verhief evenzeer zijne stem tegen het boek van RICHER, leeraar der *Sorbonne*, dat op de regten van den heiligen Stoel inbreuk maakte; het werk werd gecensureerd, en de Paus stelde zich te vreden. Onder zijn bestuur vereenigden zich de Chaldeeusche Nestorianen volkomen met de kerk van *Rome*. PAULUS V had zich ook bezig gehouden, om een einde te maken aan een ander ge-

schil, hetwelk langen tijd in de congregatiën *de Auxiliis* behandeld was. Hij liet aan de twisters en raadplegers zeggen, dat, daar de congregatiën waren afgeloopen, hij aan de oorlogvoerende partijen verbood elkander onderling te censureren. Eenige schrijvers hebben beweerd, dat PAULUS V tegen de leer van MOLINA eene bulle had ontworpen, aan welke enkel de openlijke bekendmaking heeft ontbroken; maar deze bijzonderheid is tot dusverre zonder ander bewijs gebleven dan het ontwerp dier bulle, welke men vindt aan het einde der *Geschiedenis van de congregatie de Auxiliis* door pater SERRI, die zich enkel beroept op verhalen in handschrift van de congregatie *de Auxiliis* der paters FRANCISCUS PEGNA, en THOMAS LEMOS, aan welke men, volgens het besluit van INNOCENTIUS X, van 23 April 1654, geenerlei geloof moet hechten. Al wat te dien opzichte voor de wijsheid des Opperpriesters van belang kon zijn, zegt de abt BERAULT, was de eendragt tusschen de Catholijke scholen te onderhouden, en de vermetelheid der leeraars te beteugelen, die geheimen wilden doorgronden, omtrent welke de Apostel, tot in den derden he-

mel opgenomen, slechts kon uitroepen: *O diepte der rijkdommen, der wijsheid en der wetenschap Gods!* Het is een geloofsartikel, dat de mensch het goede uit vrije beweging doet, en dat de genade hem volstrekt noodzakelijk is tot de werken der zaligheid; dat de genade den vrijen wil niet benadeelt, en dat de vrije wil aan de kracht der genade niets te kort doet: ziedaar twee waarheden, welke men eenvondiglijk moet gelooven, en die evenzeer het onderwerp van ons geloof uitmaken. Maar men heeft zich niet tot het wezen des geheims bepaald, men heeft er, als 't ware, de ontleding van willen maken, en er de bestaanwijze van kennen. Men heeft gevraagd hoe (een woord, dat ten opzichte van onze *mysteriën* bijna altijd eene vermetelheid aanduidt), men heeft gevraagd, hoe de genade met den vrijen wil over een te brengen was; hoe de vrije wil onder de hand der genade werkte, en hoe de genade over de werkzaamheid van den vrijen wil beschikte; welk deel zij daarenboven beide hadden aan de vervulling der voorschriften, en aan de verdiensten der goede werken. Onderwerpen, die wijselijk voor onze oogen verborgen zijn.

opdat wij alles van den hemel zouden verwachten, en opdat wij te gelijkertijd alles in het werk zouden stellen, wat in ons vermogen is, ten einde onze zaligheid met vrees en beving te bewerken, en tevens met des te meer zekerheid, naar mate wij minder vertrouwen in onze zwakke krachten zullen stellen." (Zie LEMOS, LESSIUS, MOLINA). Men drong bij PAULUS V er niet minder sterk op aan, om van de *Onbevelekte ontvangenis der H. Maagd* een geloofsartikel te maken. PAULUS stelde zich te vreden met te verbieden van openlijk het tegendeel te leeren. Deze groote Paus stelde dezelfde onderscheiding in de zaak van GALILEI, veroordeelde enkel den beslissenden toon, waarmede hij een op zich zelve onzeker (zie COPERNICUS) en met de letter des evangelies strijdig gevoelen verdedigde; hij stond hem zelfs toe zulks als een sterkkundig stelsel te verdedigen; maar GALILEI openbaarde in zijn gedrag eene dweepzuchtige opgeblazenheid en trotschheid, die hem in de oogen der wijzen onverschoonbaar maakten. » Hij vorderde (schreef GUICHARDIN afgezant van *Toskanen*, bij den groot-hertog, in eenen brief van den 4 Maart 1616), dat de paus en het heilige

Officie, het stelsel van COPERNICUS, als gegrond op den bijbel zouden verklaren; hij belegerde de antichambres van het hof en van de paleizen der kardinalen, hij verspreidde de eene verhandeling na de andere. GALILEI voegt de afgezant er bij, maakt meer werk van zijn gevoelen, dan van dat zijner vrienden. Na verscheiden kardinalen vervolgd en vermoeid te hebben, heeft hij zich bijzonder tot den kardinaal ORSINI gewend. Deze heeft onvoorzigtiglijk genoeg bij Z. H. aangedrongen, om aan het verlangen van GALILEI toe te geven. De Paus, dezen aandrang moede, heeft het gesprek afgebroken. . . . GALILEI legt bij dit alles eene groote ooplopendheid aan den dag, en bezit noch de kracht noch de wijsheid, om dezelve te beteugelen. Hij zou ons allen in groote verlegenheid kunnen brengen; ik zie niet, wat hij door een langer verblijf alhier kan winnen." — (Zie GALILEI en URBANUS VIII). PAULUS V legde zich toe op het fraaijen van *Rome*, en op het verzamelen in die stad van de schoonste schilder- en beeldhouwkundige stukken; zij heeft hem ook hare schoonste fonteinen te danken, vooral diegene welke het water, uit eene ou-

de vaas doet springen, die van de badstoven van VESPASIANUS afkomstig is; en die bekend onder naam van *Acqua Paola*, een oud werk van AUGUSTUS, door PAULUS V hersteld. Naar het voorbeeld van SIXTUS V, liet hij het water, door eene buis, ter lengte van 35,000 schreden, in dezelve brengen. Hij voltooide den voorgevel van de St Pieterskerk, en het prachtige paleis van *Monte-Cavallo*. Hij legde er zich voornamelijk op toe, om de oude gedenkteekenen weder op te rigten en te herstellen, en om dezelve, in zoo verre zulks met derzelve aard overeen te brengen was, tot luister van het Christendom te doen dienen, zoo als zulks op een sierlijke wijze het opschrift uitdrukt, geplaatst, op eene zuil van porfyrsteen, aan den tempel des vredes ontleend, en waarop zich een schoon standbeeld van de H. Maagd verheft, naast de kerk van de H. MARIA de *Meerdere*.

Impura falsi templa
Quondam numinis
Jubente moesta perferebam Cæsare:
Nunc læta veri
Perferens Matrem Dei
Te, Paule, nullis obticebo sæculis.

Zijn Pauschap werd vereerd door verscheiden beroemde

gezantschappen. Een koning van *Japan*, die van *Con-go*, en eenige Indische vorsten zonden hem afgezanten. De Opperpriester was bezorgd, hun missionarissen te geven, en in die voor het geloof nieuw gewonnen landen bisdommen te stichten. Hij openbaarde dezelve toegenegenheid, ten opzichte van de Maroniten en andere Oostersche Christenen. Hij zond legaten tot verschillende regtzinnige vorsten, hetzij om hun zijne toegenegenheid uit te drukken, hetzij om hen, in hunnen ijver voor de Godsdienst te versterken, en eindigde zijne loopbaan, den 16 Januarij 1621, in den ouderdom van 69 jaren, na het *Oratorium* van *Frankrijk*, de *Ursulinen*, de orde van *Liefdadigheid*, en eenige andere gestichten bevestigd te hebben. » Nooit heeft een Paus, zegt een nieuwere geschiedschrijver, meer religieuze orden en verschillende congregatiën goedgekeurd, overtuigd dat er niet te veel schuilplaatsen voor de godsvrucht kunnen zijn, en dat, wijl God niet alle menschen langs denzelfden weg geleidt, het doelmatig is, hun verschillende wegen te openen, langs welken zij tot Hem kunnen gaan." PAULUS V, onverzettelijk in de handha-

ving zijner regten, groot in zijne inzigten, maar niet altijd verlicht genoeg in de middelen, schitterde meer door zijne godsvrucht en zijnen pligt, dan door zijne staatkunde. Men heeft opgemerkt, dat hij geenen enkelen dag van zijn Pauschap liet voorbijgaan, zonder de H. Mis op te dragen, en zulks ondanks zijne gewone zwakheden, en de moeilijkheden der neteligste zaken. Hij beval aan alle religieuzen, van in hunne studiën hoogleeraars voor het Latijn, Grieksch, Hebreeuwsch en Arabisch te hebben; een besluit, dat slechts zeer onvolledig is uitgevoerd.

PAULUS of PAULLUS ÆMILIUS, een romeinsch veldheer, zoon van PAULUS ÆMILIUS, die in den slag van *Cannes* sneuvelde, werd tweemaal tot de consulaire waardigheid verheven. Tijdens zijn eerste consulaat, versloeg hij in 182 vóór J. C. de Liguriërs geheel en al, met een veel minder sterk leger dan het hunne. In het tweede, waartoe hij in den ouderdom van bijna 60 jaren geraakte, overwon hij PERSEUS, koning van *Macedonië*, hetgeen hem den bijnaam van *Macedoniër* verwierf, veranderde deszelfs staat in een Romeinsch win-
gewest, slechte 70 plaatsen,

die de vijanden begunstigd hadden, en keerde, met roem overladen, naar *Rome* terug. De hem toegekende zegetogt duurde drie dagen, PERSEUS was het treurig sieraad van denzelfden. PAULUS ÆMILIUS had zijne nederlaag beschreid, en hem door redeneringen en liefkoozingen getroost. Hij stelde den questors al de schatten van PERSEUS in handen, en behield voor zich van den buit, niets anders, dan de bibliotheek van dien ongelukkigigen koning. Deze groote man overleed in het jaar 168 vóór J. C.

PAULUS. — Zie SERGIUS PAULUS

PAULUS SAMOSATENUS, dus genoemd, wyl hij oorspronkelijk was van de stad *Samosate*, aan den *Eufraat*, werd in het jaar 260 tot patriarch van *Antiochië* benoemd. ZENOBIA regeerde toenmaals in *Syrië*, en haar hof vereenigde al de door hunne talenten en kundigheden beroemde mannen. Zij beriep PAULUS van *Samosate* aan hetzelfde, bewonderde zijne welsprekendheid, en wilde zich met hem over de leerstellingen van het Christendom onderhouden. Deze vorstin verkoos de Joodsche Godsdienst boven alle andere, en kon niet tot het besluit

komen om belijdenis te doen van de geheimen der Christelijke godsdienst. Om deze afkeerigheid te verzwakken, trachtte PAULUS de geheimen tot zeer natuurlijke denkbeelden te bepalen. Hij zeide tot ZENOBIË, dat » de drie Personen der Drieëenheid niet drie Goden waren, maar drie zinnebeelden, onder welke de Godheid zich aan de menschen geopenbaard had, dat J. C. geen God, maar een mensch was, aan wien de wijsheid op eene bijzondere wijze was medegedeeld, en dien zij nooit verlaten had. . . . » PAULUS SAMOSATENUS beschouwde welligt deze misdadige verandering in de leer der Kerk, enkel als een toegevendheid, geschikt, om de vooroordeelen van ZENOBIË te doen ophouden. Maar toen de geloovigen hem deze trouweloosheid verweten, trachtte hij dezelve te rechtvaardigen, door werkelijk te beweren, dat J. C. geen God was, en dat er in God slechts één persoon bestond. De dwalingen van PAULUS deden den ijver der bisschoppen ontwaken; zij vergaderden te *Antiochië*, en de listige sectaris verzekerde hun, dat hij de dwalingen, welke men hem te last legde, niet had geleeraard. Men geloofde hem, en de bis-

schoppen verwijderden zich; maar PAULUS volhardde in zijne dwaling, en dezelve verspreidde zich. De prelaten van het Oosten vergaderden, in 268 op nieuw te *Antiochië*, hij werd overtuigd de Godheid van JESUS CHRISTUS te loochenen, afgezet en geexcommuniceerd, en DOMNUS in zijne plaats gesteld. Het concilie dat zeer talrijk was, schreef aan den heiligen Paus DIONYSIUS, om aan denzelven de afzetting van PAULUS en de verheffing van DOMNUS bekend te maken. Niets bewijst beter dan deze veroordeeling hoezeer het geloof in de Godheid van J. C. in de Kerk bevestigd en algemeen was, langen tijd voor de kerkvergadering van *Nicea*, en hoe zeer de Socinianen trachtten te verschalken, door bij de oude kerkvaders voorstanders te willen zoeken. Indien er gevonden mogten worden, die zich onnaauwkeurig hebben uitgedrukt, is zulks, wijl de taal, die het geheim der Drieëenheid uitdrukt nog niet strengelijk gevormd, en algemeen aangenomen was, ofschoon men een vast en eenparig geloof bezat. Terwijl PAULUS SAMOSATENUS weigerde de uitspraak der kerkvergadering, die hem als een' ketter en met verscheiden misdaden be-

laden, veroordeeld had, te onderteekenen, bleef hij steeds in *Antiochië*, en wilde zijn huis, dat aan de kerk toebehoorde, niet verlaten. De Christenen beklaagden er zich over bij keizer AURELIANUS, die beval, dat het huis aan dengenen zou worden toegekend, aan wien de Paus van *Rome* deszelfs brieven zou rigten, en die daar door zou erkend zijn als in gemeenschap met hem te staan: zoo zeer was het klaarblijkelijk, zelfs bij de Heidenen, dat de vereeniging met de Kerk van *Rome* het kenteeken der ware Christenen was. De aangelingen van PAULUS werden *Paulianisten* genaamd, en bereidden de sekte voor, die in de volgende eeuw ontstond, en de onrust in de Kerk en in den staat verspreide (zie ARIUS). De zeden van dezen aartsketter waren zeer ongeregeld, vrouwen, die hij zelfs tot in het patriarchale paleis had geplaatst, vergezelden hem alom, en hij maakte zich gehaat door zijne knevelarijen, zijne pracht, en door allerlei ongeregeldheden, waaraan hij zich overgaf.

PAULUS van *Tyrus*, hoogleeraar in de *rhetorica*, in het jaar 120 der Christelijke jaartelling, werd door zijne medeburgers tot HADRIA-

NUS afgezonden. Deze keizer, door zijne welsprekendheid getroffen, verleende hem den titel van aartsbisschoppelijken zetel voor de stad *Tyrus*. Hij heeft over zijne kunst, eenige geschriften in het Grieksch nagelaten, die oordeelkundig zijn.

PAULUS (JULIUS), een beroemde regtsgeleerde, die in het jaar 193 na J. C. bloeide, was staatsraad met ULPIANUS en PAPINIANUS. Daar de Paduanen den beroemden arts APON wilden vereeren, zoo verkozen zij JULIUS PAULUS met TITUS LIVIUS, om het borstbeeld van hunnen medeburger, tot boven de poort van den senaat te vergezellen: hetwelk eene groote achting voor dezen regtsgeleerde vooronderstelt. Men heeft van hem eenige regtsgeleerde werken, onder andere de *Receptæ Sententiæ*, waarvan SICHARD eene goede uitgave heeft geleverd.

PAULUS de *Zwijger*, een Grieksch schrijver, dus genoemd naar de waardigheid, welke hij in het paleis van *Konstantinopel* bekleedde, leefde onder keizer JUSTINIANUS, in de zesde eeuw; wij hebben hem eene belangrijke berijmde *Geschiedenis der kerk van de H. SOPHIA*, te danken. Men vindt dezel-

ve in de *Byzantijsche Geschiedenis*, met de vertaling en aantekeningen van DU CANGE, *Parijs*, 1670, in in fol., een dichtstuk in Grieksche verzen, over de *natuurlijke warme badstoven der ouden*, door den geleerden HUET, met aantekeningen opgehelderd, *Parijs*, 1598, in 4.to en een aanmerkelijk getal *Puntdichten*, in de *Anthologie*. (Die van BRUNCK bevat er 83.)

PAULUS EGINETUS, een geneesheer van de zevende eeuw, volgens HERBELOT, werd aldus genoemd, wyl hij behoortig was van het eiland *Egina*, tegenwoordig *Engia*. Hij liet eene *Verkorting der werken van GALENUS* na, en verscheiden andere Grieksche werken, die zeldzame en belangrijke onderwerpen bevatten. Zijne verhandeling *De Re medica*, werd te *Bazel*, in 1551, in fol. gedrukt; en zijne overige werken werden zulks te *Venetië* in het Grieksch, 1428, in fol. en in het Latijn, 1538, in 4.to De nieuweren hebben er veel uit geput.

PAULUS, diaken van *Merida*, in *Estramadura*, bloeide in de eerste jaren der 7.^e eeuw. Men heeft van hem een werk getiteld: *De vita*

et moribus *Patrum emeritensium*, waarvan de beste uitgave is die van *Antwerpen*, 1638, in 4.to, met aantekeningen van VARGUS.

PAULUS WARNEERIDUS, diaken van *Aquilea*, in de 8.^e eeuw, beroemd door zijne godsvrucht en zijne kunde, was secretaris van DESIDERIUS, laatsten koning der Longobarden. Hij werd vervolgens aan het hof van KAREL den Groote toegelaten, en later naar *Metz* beroepen, om er scholen op te rigten. Door afgunstigen beschuldigd van aanslagen op het leven des keizers te hebben gemaakt, werd hij naar het eiland *Diomeda*, tegenwoordig *Tremiti*, in de *Adriatische zee*, verbannen. ARCHISUS, prins van *Benevento*; beriep hem eenigen tijd daarna aan zijn hof, en na den dood van dien prins, in 787, begaf hij zich naar *Monte-Cassino*, alwaar hij het kloosterleven omhelsde, en in 801 overleed. Hij is de schrijver eener *Geschiedenis van de Longobarden*, in zes boeken, van af derzelve oorspong, tot op den dood van LUITPRAND, in 744. Men vindt dezelve in de verzamelingen van VULCANIUS en GROTIUS. Hij heeft grootelijks deel gehad aan de *His-*

toria Miscella. Dit werk bevat 24 boeken. De elf eerste zijn niet anders dan de tien boeken der Romeinsche geschiedenis van EUTROPIUS, met bijvoegselen van PAULUS, hier en daar ingelascht. De vijf volgende zijn geheel van PAULUS en dienen tot vervolg van EUTROPIUS; de acht laatste zijn van LANDULPHUS SAGAX, die ten tijde van LOTHARIUS, zoon van LODDEWIJK den Zachtmoedige, leefde; deze acht laatste zijn bijna geheel ontleend aan THEOPHANES, of liever aan zijnen vertaler ANASTASIUS den Bibliothekarius. HENDRIK CANISIUS, heeft er eene met aantekeningen verrijkte uitgave van geleverd, *Ingolstadt*, 1603, in 8.vo De *Historia Miscella*, en *De rebus Longobardorum*, komen voor in het eerste deel der *Rerum Italicarum scriptores* van MURATORI. PAULUS diaken, is daarenboven de schrijver van eenige *Levens* van Heiligen, en van eene *Geschiedenis der bischoppen van Metz*, en van het hymnus van den heiligen JOANNES: *Ut queant laxis*. — Zie ERCHENBERT.

PAULUS (MARCUS), of MARCO POLO, een beroemde Venetiaansche reiziger, vertrok met zijnen broeder MASFIO in 1269, om de Oostersche ge-

westen te doorkruisen. Hij had het geluk, de gunst van den grooten chan der Tartaren te winnen, die hem gedurende zeventien jaren tot verschillende onderhandelingen in zijn uitgestrekt rijk gebruikte. POLO bezocht met zijnen broeder het eiland *Sumatra*, *Ormuz*, *Perzië*, *Kataï* en *Sina*. Nadat de groote chan; zijn beschermer, overleden was, keerde hij naar *Venetieë* terug, alwaar hij op eene eervolle wijze door den senaat werd ontvangen, die hem het bevel over eene galei toevertrouwde: *Venetieë* en *Genua*, waren toenmaals in oorlog. De vloot van de eerstgenoemde dier republieken werd geslagen, en POLO gekwetst en gevangen genomen. Het is gedurende zijne gevangenschap, dat hij uit zijn vaderland, de *Aantekeningen* zijner reizen liet komen, en aan RUGHELLO, eenen edelen Genuees, in 1298, zijn *Reisverhaal* dicteerde. Van toen af waren er afschriften van hetzelfde in omloop. Tijdens de uitvinding der boekdrukkunst, was dit reisverhaal een der eerste werken, welke in het licht werden gegeven. Hetzelve voerde ten titel: *Viaggi di MARCO POLO e delle Maraviglie del mondo da lui vedute etc.* De eerste uitgave verscheen

te *Venetie*, in 1496, in 8.vo Dezelve is in verschillende talen vertolkt en in onderscheidene verzamelingen opgenomen. De Latijnsche uitgave van ANDREAS MULLER, *Berlijn*, 1671, in 4.to wordt zeer op prijs gesteld. MARCUS PAULUS was een goede waarnemer, en was, voor zijnen tijd, vrij ervaren in de natuurkunde. » Het is aller aandacht waardig, » zegt de heer FORSTER, *Geschiedenis der ontdekkingen en Reizen*, in het Noorden gedaan, » dat MARCO POLO, reeds voor verscheiden eeuwen, de hoogte der binnendeelen van *Azië* heeft opgemerkt, en dat hij zeer nauwkeurige waarnemingen heeft gemaakt, omtrent die wilde schapen, welke de oude *musimomes* en de Franschen en Italianen *wilde rammen*, (*moufflons*) noemden, dieren, welker horens zoo groot zijn, dat, volgens eenige latere schrijvers, de *corsaks* of kleine vossen, er zich in kunnen verbergen. » En na over de werking des vuurs in de hooge gewesten des aardbols en over de proefneming van den heer DE LUC te hebben gesproken, welke laatste bewijst dat dit element aldaar minder hevig brandt, en dat deszelfs uitwerkselen minder verwoestend zijn, dan aan den oever der

zee, merkt de heer FORSTER op, dat MARCO POLO, op eene zeer nadrukkelijke wijze dezelfde waarneming had gemaakt en dat deze waarneming dus 500 jaren ouder is. [Men vindt in de Engelsche vertaling der reis van MARCUS PAULUS, *Londen*, 1818, in 4.to, een *inleiding*, waarin belangrijke bijzonderheden voorkomen, betrekkelijk den schrijver ende verschillende uitgaven van den tekst en de vertalingen dier reis. In 1818, is er te *Venetie*, een werk in het licht verschenen, onder dezen titel: *Di MARCO POLO, et degli antichi viaggiatori Veneziani*, 2 dl.ⁿ in fol.]

† PAULUS (PETRUS), een Hollandsche staatsman, in 1754, te *Axel*, in de provincie *Zeeland* geboren, was reeds vroeg in bedieningen geplaatst. Zijne genie vond in de posten van raad en advocaat-fiscaal ter admiraliteit op de *Maze*, in 1785 de gelegenheid, om zich op de nuttigste wijze voor zijn vaderland te ontwikkelen. Toen het departement der *Maas* hem werd toevertrouwd zag *Nederland* zich bedreigd door eenen oorlog met *England*. Volgens het toenmaals gevolgde stelsel, dacht men enkel aan de landtroepen, hetwelk de zeemagt geheel

had doen vervallen. De omstandigheden waren dringend; PAULUS bestuurde dat groot werk: hij voerde in de hem toevertrouwde werkzaamheden, eene orde en vlijt in, die tot dusverre onbekend waren geweest. Zijn voorbeeld deed de admiraliteit van *Amsterdam* ontwaken, en, men stond verbaasd, na verloop van twee jaren, de Hollandsche marine, uit 40 bijna geheel nieuw gebouwde lineschepen bestaande, als 't ware, uit hare bouwvallen te zien herrijzen. Zijn gedrag was zoo wijs en zoo voorzigtig, dat, ofschoon hij zijne gevoelens niet verborgen hield, de stadhoudersgezinden hem nauwelijks durfden laken. Zijne regtschapenheid boezemde hun eerbied in. Hij werd desnietteenstaande in 1787 afgezet, en bleef buiten bediening, tot op den val van het stadhouderlijke bestuur. Hij zuchtte diep over de verlatenheid zijns vaderlands, begaf zich naar *Versailles*, alwaar hij met onderscheiding ontvangen werd. Ook aldaar legde hij zijne openhartigheid, dien geest van vrijheid en onafhankelijkheid aan den dag, welke de waarheid moeilijk kan verborgen houden. Hij deed verwijtingen, welke men aanhoorde zonder hem te antwoorden. Men vraagde hem

spade inlichtingen en raadgevingen. Hij ging eenige der havens bezoeken, beoordeelde de werkzaamheden derzelve, en verliet *Frankrijk* onder de verklaring, dat hij zich sterk maakte, om voor die mogendheid eene zeemagt op te rigten, met hetgene wat op eene ontrouwe wijze verwaarloosd werd. PAULUS onderging de smart, van zijn land door de Franschen, die hij zoo vuriglijk als bondgenooten in hetzelfde geroepen had, als overwinnaars te zien binnentrekken; en, even gelijk al de aanhangelingen zijner partij, werd hij op eene zeer gevoelige wijze misleid, door de beloften van vrijheid en onafhankelijkheid. In 1795 zat hij voor in de eerste vergadering der provisioneele volksvertegenwoordigers der Bataafsche republiek, werd lid der commissie van marine, onderhandelaar van het vredesverdrag met *Frankrijk*, en afgevaardigde der provincie *Holland*, bij de beraadslagingen, die de beroeping eener constituerende vergadering ten doel hadden. Bij de waarneming dier posten, werd hij door eene hevige verkoudheid bevangen, die hem in korten tijd in het graf sleepte, den 17 Maart 1796. Men heeft van hem verschillende werken: 1.° *Betoog van Zee-lands regt tot het stichten*

eener hooge school, *Leijden*, 1775, in 8.vo — 2.º *Verklaring der unie van Utrecht*, *Utrecht*, 1775 — 78, 4 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Nut der stadhouderlijke regering*, 1773. — 4.º *Disputatio de origine, progressu et solutione nexus feudalis flandriam inter et Zelandiam*, *Leijden*, 1775, in 8.vo Deze thesis werd door PAULUS verdedigd, toen hij in 1774, aan de Leijdsche hoogeschool tot meester in de beide regten werd bevorderd. — 5.º *Verhandeling over de vraag; in welken zin kunnen de menschen gezegd worden gelijk zijn, en welke zijn de regten en pligten, die daaruit voortvloeijen?*, *Haarlem*, 1792, in 8.vo, en 4.^e uitgave, 1795.

PAULUS DE SANTA-MARIA of DE BURGOS, een geleerde Jood, in die stad geboren, werd uit zijne dwalingen ontwaakt door het lezen van het *Kort begrip van den heiligen THOMAS*. Hij omhelsde de Christelijke Godsdienst, en trad, na overlijden zijner vrouw in den Geestelijken staat. Zijne verdienste verschafte hem belangrijke posten en aanzienlijke beneficiën. Hij werd onderwijzer van JOANNES II, koning van *Kastilië*, daarna aartsdiaken van *Trevigno*, bisschop van

Karthagena, en eindelijk bisschop van *Burgos*. Men zegt dat hij in 1435, in den ouderdom van 82 jaren als patriarch van *Aquilea* overleed, na de Godsdienst door zijne geschriften verdedigd te hebben. De voornaamste zijn: 1.º *Bijvoegselen op de beknopte uitleggingen (Postilles)* van NICOLAAS DE LYRA. — 2.º *Eene verhandeling* getiteld: *Scrutinium scripturarum, Mantua*, 1474 in fol. — 3.º *Questiones de nomine Tetragrammato*. Zijne drie zonen werden met hem gedoopt, en onderscheidden zich door hunne verdiensten. De eerste ALFONSUS, bisschop van *Burgos*, schreef eene beknopte *schets* der geschiedenis van *Spanje*, welke men vindt in *Hispania illustrata*, 4 dl.ⁿ in fol.; de tweede, GONSALVO, was bisschop van *Placentia*, en de derde ALVARÈS, gaf in het licht, de *Geschiedenis van JOANNES II koning van Kastilië*.

PAULUS van het heilige geloof. (Zie AUGER.)

PAUSANIAS, veldheer der Lacedemoniërs, zoon van CLEOMBROTUS, koning van *Sparta*, droeg veel bij tot den goeden uitslag van den slag van *Platea*, waarin ARISTIDES den Perzers, in het

jaar 479 vóór J. C. slag leverde. De dapperheid en voorzigtige werkzaamheid, van PAUSANIAS noodzaakten MARDONIUS, veldheer des vijandelijken legers, om in eene nauwe plaats te strijden, alwaar zijne krijgsmagt hem nutteloos werd. De Perzische naam joeg den Grieken geen schrik meer aan. PAUSANIAS bragt zijne wapens en zijnen moed in Azië, en stelde al de Grieksche volkplantingen in vrijheid; maar hij maakte zich de harten afkeerig, door zijne ruwe en heerschzuchtige manieren. De bondgenooten wilden verder enkel aan Atheensche veldheeren gehoorzamen. PAUSANIAS, over zijn vaderland ontevreden, liet zich door de geschenken en de beloften van den koning van Perzië verleiden. Hij verraadde niet alleen de belangen van Lacedemon, maar haakte er zelfs na, om den tiran van Griekenland, te worden. De ephoren (*), van zijne heerschzuchtige ontwerpen onderrigt, riepen hem terug. Men had hevige verdenkingen, maar geen enkel voldoende bewijs, tegen hem. Sparta bleef in weifeling, wegens het lot van zijnen

onderdaan, toen een slaaf, aan wien PAUSANIAS eenen brief voor ARTABAZUS, satrapes of landvoogd van den koning van Perzië, de overheden volkomen overtuigde van het verraad van dien onwaardigen burger. De schuldige vlood in den tempel van MINERVA. De deur van dien tempel werd toegemetseld, en zijne moeder droeg er den eersten steen toe bij. Hij stierf in dien tempel den hongerdood, in het jaar 474, vóór J. C.

PAUSANIAS, Grieksche geschiedschrijver en redenaar in de 2.^e eeuw, woonde te Rome, onder keizer ANTONINUS PIUS, en overleed aldaar zeer hoog bejaard. Deze schrijver heeft zich eenen beroemden naam verworven door zijne *Geschiedkundige reis door Griekenland*, in tien boeken. Dit volgeschied-, fabel-, aardrijks- en tijdrekkenkundige bijzonderheden, en waarin over zoo vele helden en standbeelden gesproken wordt, is zeer nuttig voor degene, welke zich op de oude geschiedenis willen toelleggen. De stijl, ofschoon kort en duister, biedt soms

(*) Regters te Sparta, volgens sommige schrijvers door LYCURGUS aangesteld, om het koninklijke gezag in toom te houden.

geheel verhevene stukken aan. PAUSIAS bezat de kunst, om te verhalen; maar, even gelijk de meeste oude geschiedschrijvers, was hij zeer ligtgeloovig; alle volksverlevingen zijn in zijn werk opgeteekend. De beste uitgave, welke er van bestaat, is in 1696, in fol. met de geleerde aanmerkingen van KUHNUS in het licht gegeven. Zie GEDOYN.

PAUSE (PLANTAVIT DE LA).

— Zie PLANTAVIT.

PAUSIAS, een schilder, te Sicyon geboren, een leerling van PAMPHILIUS, bloeide omtrent het jaar 360 vóór J. C. Hij slaagde voornamelijk in eene bijzondere soort van schilderwerk, *encaustica* of *wasschilderwerk* genaamd, bij welke de kleuren, door middel van op vuur vloeibaar gemaakte was, op het hout of ivoor worden gebragt. Hij is de eerste, die op deze wijze de gewelven en pleisterwerken beschilderd heeft. Men heeft vooral onder zijne schilderstukken geroemd, eene dronken vrouw, met zoo veel kunst geschilderd, dat men door een glas, hetwelk zij ledig dronk, al de trekken van haar vlamvend aangezicht ontwaarde. De ligtekooi GLYCERA leefde ten zijne tijde,

en was ook van Sicyon; deze muntte uit in de kunst om bloemkransen te vervaardigen. Om haar te behagen, bootste PAUSIAS, met het penseel hare kransen na. Men kan de *Verhandeling over de encaustica schilderkunst*, door den graaf DE CAYLUS, en den heer MAJAJUX raadplegen, *Parijs*, in 8.vo

PAUTRE (ANTONIUS LE); een Parijsche bouwkunstenaar, muntte uit in de sieraden en verfraaijingen der gebouwen. Zijne begaafdheden in dat vak, verwierven hem den post van bouwkunstenaar van LODEWIJK XIV. Hij was het, die de teekeningen leverde, tot de watervallen van het kasteel van *St. Cloud*, en die de kerk der religieuzen van *Port-Royal*, te *Parijs*, bouwde. In 1671, werd hij tot lid der akademie van schilderkunde benoemd. Dit genootschap verloor hem eenige jaren daarna. De *Werken* van ANTONIUS LE PAUTRE, verschenen in het licht te *Parijs*, in 1652, in fol. met 60 platen.

PAUTRE (JOANNES LE), bloedverwant van den voorgaande, te *Parijs*, in 1617 geboren, werd bij eenen schrijnwerker geplaatst, die hem in de eerste gronden der teekenkunde onderwees. Hij

werd door zijnen ijver, eenen uitmuntenden teekenaar, en eenen bekwamen graveur. Deze meester was zeer wel bekend met de bouwkundige sieraden, en de verfraaijingen der buitenplaatsen, zoo als fonteynen, grotten, watersprongen, en alle andere tuinsieraden. Hij werd in 1677, bij de koninklijke akademie van schilder- en beeldhouwkunde als lid aangenomen, en overleed in 1682. Zijn *Werk* bevat meer dan duizend platen, welke de ridder *BERNINI*, grootelijks op prijs stelde. Men verdeelde hetzelfde in drie deelen in fol. — Zijn zoon *PETRUS LE PAUTRE*, te *Parijs*, den 4 Maart 1659 geboren, en in dezelfde stad den 22 Januarij 1744 overleden, legde zich op de beeldhouwkunde toe. Verscheiden zijner werken verfraaiden *Marly*. Hij vervaardigde in 1691 te *Rome*, de groep van *ÆNEAS* en *ANCHISES*, welke men in den grooten gang der *Tuileries* ziet. Hij bragt in 1716, die van *LUCRETIA* ten einde, die zich in tegenwoordigheid van *COLLATINUS* met dolken doorstak. De groep van *LUCRETIA*, was te *Rome* door *THEODON* begonnen.

* *PAUW* (*CORNELIS DE*), in 1739 te *Amsterdam* geboren, stamde van vaders

zijde van een beroemde familie af, en was door zijne moeder een achterneef van den raadpensionaris *DE WIT*. Nog jong reeds wees zijnde, werd hij opgenomen door eenen kanonik van *Luik*, die zijn bloedverwant was, en die hem bewoog om den geestelijken staat te omhelzen. De jonge *PAUW* leende gaarne het oor aan dit voorstel, en ontving weldra het subdiakonaat, doch liet het bij deze waardigheid berusten. Daar intusschen de prinsbisschop van *Luik*, in eenig geschil met den koning van *Pruissen* werd gewikkeld, zoo zocht hij eenen goeden onderhandelaar ter verdediging zijner regten aan het hof van *Berlijn*. De jonge *DE PAUW* werd hem te dien einde aanbevolen, die werkelijk aan den grooten *FREDERIK* behaagde, en het geschil werd weldra bijgelegd. *DE PAUW* verbleef acht maanden te *Potsdam*, en wist de gunst van den grooten *FREDERIK* zoo zeer te winnen, dat deze hem vruchteloos de voordeeligste aanbiedingen deed om hem in zijne staten te behouden. Kort daarna tot kanonik van *Xanten* benoemd, wijdde hij zich geheel en al aan de studie toe. Het is in deze afzondering, dat hij zijne wijsgeerige werken schreef. Toen de Fransche

legerbenden aan gene zijde des *Rijns* doordrongen, weyd de wijsgeerige sub-diaken door het directorium niet vergeten, het deed hem den post van commissaris des gouvernements in het land van *Kleef* aanbieder DE PAUW deinsde voor te aanneming van dien post terug. De verwoestingen, waarvan hij getuige was en huisselijke on-aangenaarheden verhaastten zijnen dood, hij overleed den 7 Julij 1799. DE PAUW was de oom van ANACHARSIS CLOOTZ (zie CLOOTZ-JOANNES BAPTISTA-), zoo zeer bekend, door de treurige rol, welke hij in de Fransche omwenteling speelde. Men heeft te *Parijs* in 1785 eene uitgave in 7 dl.ⁿ in 8.vo, van de drie groote werken van DE PAUW geleverd, welke zijn: *Wijsgeerige nasporingen betrekkelijk de Grieken, de Amerikanen, de Egyptenaren en Sinezzen*. Er komen in deze drie werken nieuwe overzichten, vele geleerde aanmerkingen; en soms kracht in den stijl voor; maar van den anderen kant vindt men ook in dezelve, ontelbare paradoxe stellingen, verdichte daadzaken, en een geest van valsche wijsbegeerte, die het lezen derzelve gevaarlijk maakt. De schrijver schept er behagen in, om al de ge-

schiedschijvers tegen te spreken, er om de volken, over welke hij spreekt te verlagen. Zijne wetenschap is daarenboven systematisch, en zijn geest helt tot het tegenstrijdige over.

PAVIA (RAIMUNDUS DE BEG-CARI DE), — Zie FOURQUEVAUX.

PAVILLON (NICOLAAS) bisschop van *Aleth*, zoon van STEPHANUS PAVILLON, corrector der rekenkamer en kleinzoon van NICOLAAS PAVILLON, geleerden advokaat bij het parlement van *Parijs*, werd in 1597 geboren. De heilige VINCENTIUS VAN PAULA, insteller der missien, onder wiens leiding hij zich gesteld had, leerde zijne talenten kennen, en maakte gebruik van dezelve. Hij plaatste hem aan het hoofd der vergaderingen van liefdadigheid, en der conferentiën van jonge geestelijken. De roem zijner bekwaamheden voor den kansel drong door tot den kardinaal van RICHELIEU, die hem tot het bisdom *Aleth* bevorderde. De nieuwe bisschop vermeerderde het getal der jongens- en meisjes-scholen; hij zelf vormde meesters en meesteressen, en gaf hun lessen en voorbeelden. Deze bewijzen

van deugd en ijver beletten hem echter niet, om zich tegen de besluiten van den H. Stoel te verzetten. Hij stond in betrekking met ARNAULD en met de vrienden en voorstanders van dien leeraar, en deze betrekkingen slepten hem mede, in eenige stappen, welke niet algemeen werden goedgekeurd. VINCENTIUS VAN PAULA schreef er over aan den bisschop, en maakte hem aanmerkingen, waaraan deze niet geheel het oor leende. Het was echter eerst na den dood van den H. VINCENTIUS, dat de prelaat zich openlijk verklaarde; en wel tegen degenen, die het formulier onderteekenden; deze stap nam LODEWIJK XIV geheel tegen hem in. De vorst werd nog meer verbitterd, toen de bisschop van *Aleth* weigerde, zich aan het regaalrecht te onderwerpen. Men beschuldigt hem, van alles in het werk te hebben gesteld, om oneenigheid te zaaijen tusschen LODEWIJK XIV en INNOCENTIUS XI, ten einde, door middel van die verdeeldheid, de partij gerust te stellen en te versterken; waarin hij ongelukkig geslaagd is. Hij overleed in ongenade in 1677. Hij heeft nagelaten: 1.º *Rituel etc.* (*Rituaal ten gebruike van het diocees van Aleth*),

met de onderrigtingen en rubrieken in het Fransch, *Parijs*, 1667 en 1770, in 4.to Dit werk wordt door DUPIN aan ARNAULD toegeschreven. LEYDEKKER (zie dat artikel) een Calvinist godgeleerde, verzekert in zijne *Geschiedenis van het Jansenismus*, dat dit werk strekt tot de verdelging der Catholijke Kerk en harer Sacramenten. Het werd te *Rome* onderzocht, en door Paus CLEMENS IX in 1668 veroordeeld. Ondanks deze veroordeeling, ging de bisschop van *Aleth* voort, zijn rituaal, te doen opvolgen. — 2.º *Ordonnantien en Synodale statuten*, 1675, in 12.mo — 3.º *Lettre etc.* (*Brief, aan den koning geschreven*), 1664. Dezelve werd op de geregtelijke vordering van den heer TALON, bij vonnis van het parlement van *Parijs*, van den 12 December 1664, verboden en vernietigd. Zijne *Levensbeschrijving* is in 1728, in 3 dl.ⁿ in 12.mo, door ANTONIUS DE LA CHASSAIGNE DE CHATEAUDUN, leeraar der *Sorbonne*, en door LEFÈVRE DE SAINT-MARC in het licht gegeven. Dezelve is eene lofrede.

PAVILLON (STEPHANUS), neef van den voorgaande, te *Parijs* in 1632 geboren, was lid van de Fransche akademie, en van die der opschrift-

ten en schoone letteren. Hij onderscheidde zich in den beginne in hoedanigheid van algemeen advocaat bij het parlement van Metz. Het verlangen naar rust, zijn zwak gestel ontrokken hem weldra aan de moeilijke loopbaan, welke hij was ingetreden. In eene stille afzondering wijde hij zich toe aan de bevalligheden der dichtkunst. **LODEWIJK XIV** gaf hem eene jaarwedde van 2000 livres. **Mevrouw DE PONT-CARTRAIN**, zond hem het brevèt daarvan, en liet hem daarbij tevens weten, dat zulks slechts in afwachting was. . . . **PAVILLON**, die toenmaals zeer ziek was, liet aan deze dame antwoorden, » dat indien zij hem eenige gunst wilde bewijzen, zij zich zou moeten haasten." Hij overleed in 1705. Zijne *Gedichten* zijn in 1720 gezamenlijk uitgegeven, en later in twee kleine deelen in 12.mo herdrukt. Ofschoon de meeste onbeschaafd zijn, bezitten dezelve eene natuurlijkheid en scherpzinnigheid, die vleijen. Dezelve zijn in den smaak van **VOITURE**. Zijne eerste geschriften ademen ijdelheid en minnarijen; maar dien noodlottigen smaak weldra moede, verbond hij zich aan edeler en nuttiger denkbeelden. Zijne *Lofrede*, werd

in de Fransche akademie uitgesproken door **BRULART-SILLERY**, bisschop van Soissons, die hem verving, en bij de akademie van opschriften door den abt **TALLEMANT**.

PAVIN. — Zie **SAINT-PAVIN**.

* **PAYEN** (*dom BASILIUS*), een Benediktijner, in 1680, te *Cendrecourt*, in *Franche-Comté* geboren, begaf zich in 1697 in een klooster, en werd hoogleeraar in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, in de abdij van *Murbach*. Hij bekleedde vervolgens de gewigtigste posten zijner orde, en schreef ter onderrigting der nieuwelingen verscheiden werken, zoo als Latijnsche, Grieksche, Hebreeuwsche, enz. *Spraak-kunsten en Woordenboeken*. Behalve onderscheidene *Verhandelingen*, over geschilpunten en andere tegen de Jansenisten, noemt men nog van hem: 1.º *Apparatus in omnes auctores sacros, tum veteris, tum novi Testamenti*, in fol. — 2.º *Apparatus in Scriptores quatuor primorum seculorum*, in fol. — 3.º *Opus criticum in auctores, tum sacros, tum non sacros, ecclesiasticos*, in fol. — 4.º *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften, om te die-*

nen tot de geschiedenis der beroemde mannen van het graafschap Bourgondië). — 5.º *Histoire etc.* (Geschiedenis der abdij van Luxeuil en der priorij van Fontaines), in fol. — 6.º *Tractatus de origine gentium, linguarum et litterarum*, in 4.to — 7.º *Dissertatio de veteribus Græcorum Latinorum et Gallorum caracteribus*, in 4.to — 8.º *Vocabularium nominum celticorum*, in fol. — 9.º *Traité etc.* (Verhandeling over de wapenschildkunde), in 4.to — 10.º *Abrégé etc.* (Beknopte verhandeling over de wetenschap der gedenkpenningen), in 4.to enz. Al deze werken, de meeste in handschrift, zijn met de bibliotheek der abdij van *Murbach*, door de Fransche omwenteling verspreid geraakt. Deze geleerde benedictijner overleed te *Luxeuil*, den 23 Augustus 1756.

PAYNE. — Zie PAINÉ.

PAYS (RENATUS LE), heer van *Villeneuve*, te *Nantes*, in 1636 geboren, bragt een gedeelte zijns levens, in de provinciën *Dauphiné* en *Provence* door, alwaar hij algemeen opziener der zoutpacht was. Hij mengde de bloemen van den *Parnassus* met de doornen der geld-

middelen, en overleed in 1690. Men heeft van hem: 1.º *Amitiés etc.* (Beleefdheden, minnarijen en minnenhandel), een werk in onrijm en dichtmaat, hetwelk de dames en jongelingen, met vermaak en met de vrucht lazen, van er ten minste hunnen tijd bij verloren te hebben. — 2.º *Zelotide*, een verliefde geschiedenis, die bij de lieden van smaak geen opgang maakte. — 3.º Eene verzameling van dichtstukken, herderszangen, klinkdichten, rustgedichten, waarin men de scherpzinnigheden van den schoonen geest, en bijna nooit de schoonheden der genie ontwaart. Hij gaf dezelve in het licht onder den titel van: *Nouvelles oeuvres, Paris*, 1672; 2 dl.ⁿ, in 12.mo

PAYVA. — Zie ANDRADA (DIÉGO PAYVA D').

PAZ (JACOBUS ALVAREZ DE), te *Toledo*, in 1533 geboren, begaf zich in 1555 onder de Jesuiten. Na verscheiden collegien bestuurd te hebben, werd hij in *Arragon* tot visitator en tot provinciaal van *Peru* benoemd. Maar, nadat die bestemming veranderd was, werd hij provinciaal van *Toledo*, en overleed in die stad in 1580. De heilige THERESIA, wiens gewo-

tensbestuurder hij was, zwaait hem den grootsten lof toe. » Deze goede pater, zeide zij, deed mij den weg eener grooter volmaaktheid bewandelen. Hij deed zijne woorden met vele zachtmoedigheid en indringende manieren gepaard gaan. » Hij heeft verscheiden stichtelijke werken in het licht gegeven, die zeer op prijs worden gesteld; dezelve zijn in verscheiden talen vertolkt, en onder anderen in het Fransch door pater BELON, *Lyon*, 1740.

PAZMANI of PAZMAN (PETRUS), te *Groot-Waradin*. in *Hongarijē* geboren, werd Jesuit, onderscheidde zich door zijnen ijver voor de zaligheid der zielen, en bekleedde langen tijd de bedieningen van missionaris in zijn vaderland, hij verwierf zulk eenen roem, dat, na den dood van den kardinaal FORGACES, aartsbisschop van *Strigonia*, de magnaten van *Hongarijē* en keizer MATHIAS, aan den H. Stoel verzochten, hem tot deszelfs opvolger benoemd te zien. Er waren nadrukkelijke bevelen des Pauses noodig, om hem tot het aannemen te bewegen. Dien stoel bestegen hebbende, waren zijne eerste zorgen er op gericht, om de rampen te herstellen, wel-

ke de ketterij in zijn uitgestrekt diocees had aangerigt; vele dwalende schapen werden door zijne zachtmoedigheid, zijne bescheidenheid en vooral door zijne groote begaafdheid in de kunst om te onderwijzen, tot den schaapstal teruggebracht, hij verbeterde zijne geestelijkheid, vaardigde wetten uit, en hield te dien einde verscheiden kerkvergaderingen. Hij leefde als een eenvoudige religieus, en had nauwelijks de tot zijne behoeften noodige meubels. Zijne inkomsten waren bestemd tot de ondersteuning van armen, het bouwen van kerken, het oprigten van andere liefdadige en Godsdienstige gestichten. *Tirnaū* heeft hem zijne hoofdkerk, *Presburg* een schoon collegie, en verscheiden steden stichtende en nuttige inrigtingen te danken. FERDINAND II verkreeg in 1629 voor hem den kardinaalshoed. Hij overleed te *Presburg*, den 16 Maart 1637. Men heeft van hem: 1.° Een aantal ascetische en polemische werken in het Hongaarsch. — 2.° *Leerreden* voor de zon- en feestdagen in dezelfde taal, 1636 in fol. — 3.° Eenige polemische werken in het Latijn. — 4.° *Vindiciæ ecclesiasticæ*, *Weenen*, 1620, in 4. to — 5.° *Acta et decreta*

synodi strigoniensis celebrata, 1629, in 4.to, enz.

PAZUMOT. — Zie PASUMOT

PAZZI (JACOBUS), een Florentijnsch bankier, uit eene aanzienlijke familie, was het hoofd der factie, die tegen over de MEDICISSEN werd gesteld (zie MEDICIS- LAURENTIUS-). Het huis der PAZZIS verzoende zich later met de MEDICISSEN, en vereenigde zich met dezelve door huwelijken. COSMUS PAZZI, Aartsbisschop van *Florence*, in 1508, een in de Grieksche

en Romeinsche letterkunde zeer ervaren man, zou door LEO X, zijnen oom en vriend, met het purper zijn vereerd, indien hij niet kort na de verheffing van dien Paus overleden was. — ALEXANDER PAZZI, zijn broeder, gaf eenige *Treurspelen*, en een *vertaling* van de verhandeling over de dichtkunde van ARISTOTELES in het licht, welke hem in de lofreden van PAULUS JOVIUS eene plaats heeft verdiend.

PAZZI. — Zie MAGDALENA DE PAZZI.

EINDE VAN HET ACHTTIENDE DEEL.